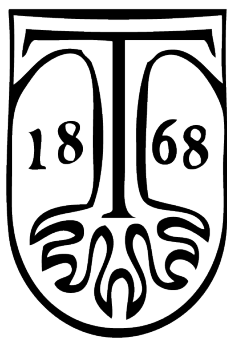

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frățean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020.
<https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932>.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frățean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020.
<https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932>.

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

UNIVERSITATEA
LUCIAN BLAGA
— DIN SIBIU —

N. PORSENNA

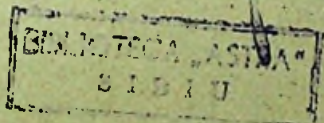
SPRE FERICIRE

— ROMAN —

Biblioteca Județeană ASTRA

294393

BUCUREȘTI
EDITURA GÜTENBERG

20, Strada Paris, 20
MCMXX

294393

1998

265285

SPRE FERICIRE

— ROMAN —

[Faint handwritten signature or scribble]

DE ACELAȘ AUTOR :

Interdépendance des facteurs sociaux (études de philosophie sociale, Tome I-er Seconde édition . . . . . Prețul lei 6.-

Strigoi, nuvele, ediția II-a . . . . . Prețul lei 8.50

Spre Fericire, roman

La Judecata Zeilor, nuvele (epuizat). |

Războiul Popoarelor (studii de filozofie socială, volumul II) epuizat.

Dincolo de Iubire și de Moarte, nuvele, epuizat.

Magdalena, roman, epuizat.

Principiul Libertății, conferință, epuizat.

Heghemonia politică în raport cu dezvoltarea economică a statelor, conferință, epuizat.

17-19-11

P A R T E A I N T Î A

CAPITOLUL I

I

— Drace! mi-am zis răsfoindu-mi agenda. De data aceasta mi se pare că am dat lovitura care mă va scoate din întuneric, îmi va crește capitalul și-mi va da puțința marilor afaceri. Un trai mai lesnicios, o muncă mai puțin hărțuită și mai câștigătoare! Ce vis... Visul ori-cărui avocat care se respectă și-și respectă meseria. În lupta pentru existență, înainte de a fi om, ești instrument de producție și de consumație. Ca atare te conduci după principiile neștrămutate ale economiei politice: maximum de salariu cu minimum de efortare, ajutat poate de o inteligență mediocră. Să fie cazul meu? Mândria mă oprește să cred. Datele științei la mine erau răsturnate. Maximul efortărilor mele îmi dăduse pînă atunci un minimum de venituri. O, soartă vitregă a începătorilor! Speranțele, idealurile mele s'au lovit de proza brutală a vieții, ca un om care se izbește cu capul de un prag. O dovedea îndesatul înfățișarea modestă a camerei, în care trebuia să încap eu cu toate aspirațiile mele. Camera era însă atît de mică, încît încăpeam numai eu, iar aspirațiile mele rămîneau totdeauna pe dinafară. De aceea, plictisite de atîta așteptare, într-o bună zi și-au luat zborul.

— Drace! mi-am zis a doua oară, frecîndu-mi mîinile cu bucurie; oare să se fi milostivit Atot Ziditorul să reverse și asupra mea o rază din nemăsurată lui îndurare? Procesul de față este mai mănos decît l-ar fi visat toți cheruvimii închipuirii mele. Scumpe Dle Victor de Crasna-Băbești, afa-

cerea Dtale nu fusese pe mîini bune... Îți vom câștiga procesul, Dle Victor, poți fi sigur de aceasta. Milioanele Dtale se află astăzi în mîini cinstite. În curînd vei putea mîngîia polii de aur cu degete dezmierdătoare și cu surisuri de tată, fericit că i s'a întors la vatra casnică fiul rătăcit, în cinstea căruia va jertfi vițelul cel mai gras. Deci, iubite Dle Victor de Crasna-Băbești, *pleno titulo* și cu nedespărțita-ți particulă de nobleță, socotește-te to-lănit pe canapeaua încăpătoare a vămilor văzduhului, pentru milioanele Dtale acrescute în patrimoniu. Eu nu-ți cer să jertfești viței pe altarul biruinței, fiindcă nu sînt de concepția barbară a strămoșilor noștri depe fărurile Eufratului. Lasă bietele dobitoace să-și trăiască bacolica viață în mediul cîmpenesc al latifundiilor Dtale. Onorariul meu va împrumută forma modernă a metalului cu dulce sunet. Primele cheltuieli ale procesului Dtale, — timbre, coli de valoare etc. — se urcă la mica sumă de două mii de lei, la care se urcă și datoriile mele ajunse la scadență. O bagatelă, după cît vezi, o mișerie. Dar o condiție *sine qua non* ca Justiția cea legată la ochi să ia în mînă ciatarul dreptății. Nu te teme că, oarbă cum e, zeița va lua dreptatea și o va da aceluia care nu o merită: știința și facundia mea sînt o cheazăsie trainică a succesului.

Tu Ghiță, sau în noul tău avatar Edgar, valetul meu de cameră, sclav insuflețit, — după diviziunea lui Aristoteles, — curăță de praf pe Daloz și pe Laurent, pe Marcadé și pe Vivante, a căror glorie vâ fi aceea că m'au luminat pe mine. — Iar tu, dragul

meu Paul Scudrea, *pleno titulo* dar fără particulă de nobleță, salută auroara care-și vestește o viață nouă. Zmulge din agendă toaia pe care ai însemnat întâia înfațisare în procesul Victor de Crasna-Băbești, încadrează-o într'o ramă de aur și așază-o în sanctuarul amintirilor celor mai de preț. Mai tirziu, cînd vei pătrunde acolo ca în templu, intră descoperit și descalță-te înaintea documentului, ca înaintea altarului lui Vișnu. El te-a făcut să simți binefacerile zeului Plutus, față de care situațiunea ta socială nu se deosebea mult de aceea a lui Iov pe gunoiiu său. Voi, judecători, cînd vă veți trezi din somn în fotoliile voastre, tremurați.

Nu știi dacă în acest retoric discurs am reproduș credincios convorbirea avută cu mine însumi. E cu puțină să fi schimbat forma, sîndcă sînt mulți ani de atunci; dar fondul, dacă este vreunul în această cuvîntare declamatorie, l-am păstrat întreg. Eram mulțumit de întorsătura lucrurilor, și de aceea în alțam acești psalmi în forul meu lăuntric.

Mi-am aruncat o privire triumfătoare împrejur; dar priveliștea tristă a modestei mele camere îmi scază entuziasmul.

— Drace! am strigat eu a treia oară, trîntind un pumn energic în masă, și întipărtind o ondulație antero-posterioară unui Buda cu git de sîrmă și cu cap mobil, care mă privea expresiv din ochii lui pieziși. Bibeloul ce înfațisă pe autorul Nirvanei avea aerul să răspundă metaforelor mele: deșertăciunea deșertăciunilor, toate sînt deșertăciuni! Acestea, avînd în vedere obîrșia lui Gotama; erau rostite desigur în limba sanscrită. Cu un deget poruncitor am ținut pe loc occipitalul lui Buda și mi-am urmat discursul:

— Drace! Un avocat care a început să minuiască milioane nu mai poate locui sub acoperișul celui deal treilea etaj, alături de odaia eualetului de camera. Pentru prestigiul baroului, trebuie să mă muț!

Donă luni mă despărțeau de data expirării contractului. Nu-l înnoeșc, mi-am zis, și întâmplările de mai tir-

ziu au dovedit cu prisosință ce am făptuit. M'am resemnat cu stoicism, așteptînd pe cel mai apropiat 23 Aprilie.

II

Un samsar evreu se însărcină să-mi găsească locuința. I-am zis ovreului:

— Măi creștine, îmi trebuie un apartament de trei camere. Să fie în centru, sănătoase, încăpătoare și curate. Față de aceste foloase, sînt dispus să plătesc în schimb o chirie cit de mică.

Astfel, ca de obicei, Sfîntul Gheorghie mă găsi din nou în mijlocul drumului cu toata averea mea mișcătoare. Mi-a fost întotdeauna groază de *stabus qto*. Am luat drumul pribegiei în căntarea adăpostului meu de un an încheiat.

Am nimerit o curte mare, un fel de pasaj, în jurul caruia pare că ploile făcuse să crească trei corpuri de case înalte, fără soare și fără aer. O umbră perpetuă ocrotea de lumină ferestrele, iar cubajul de aer respirabil îl dădea o gura vastă de canal, săpat în mijlocul curții. Proprietarul hălduia prin străinătăți. Chiriașa principală și sub-locatoarea tuturor vazuțelor și nevazuțelor, coana Elvira Sideacu, o damă oacheșe între două vîrste, mă plimbă prin toate apartamentele de închiriat, cîntînd și mă convingea de buna stare a odii. Mă incredința că în arșița verii nu voi avea de îndurat neplăcerea razelor solare, — lucru foarte adevăra pentru toate anotimpurile. O răcoare plăcută mă făcea să aspir umezeala unei atmosfere marine, c miros de alge sărate: era o igrasie fără leac, care se lițea ca un cancer pe pereții camerelor, a căror tencuială pastră ici și colo, ca niște oaze sahareene, pete arhaice de picturi în ulei. Încolo, foarte bună casă: avea balcon, sonerie, electricitate, *tout-a-légout*.

Totul după gust.

În fundul curții se vedeă spatele unei mari clădiri, care da într'o stradă principală, și care avea două intrări: una prin față, printr'o splendidă și mare grădină de flori și ar-

bori fructiferi, alta prin sus numita curte. Aparținuse pe vremuri aceluiaș proprietar. Acum era proprietatea unei familii din elită, mă dumerea coana Elvira Sidencu. Șeful acestei familii se numea căpitanul în retragere Eusebiu Vlăduț. Avea automobil de casă, peste un milion avere și trei fete de măritat. Am închiriat trei camere la mezzanina clădirii. Într-o zi m'a așezat pe vestibulul unde comunica a doua ieșire a apartamentului milionarului capitan în retragere.

Mi-am cărat în canoane zeii familiei și telefonul, subî aripa tutelară a penaiilor noului meu adipost. Am scos oftînd banii albi strînși pentru zile negre și mi-am înfregit mobilierul cu oare care eleganță. Regele Prusiei nu-și putea dărîmă o proprietate, fiindcă o mansardă oră închiriată unui cizmar. Eu nu mă simțeam stăpin în noile mele domenii, fiindcă mă mărgineam la vest cu un bătrîn funcționar, care ocupă o cameră alături de dormitorul meu. Ne despărțea numai o ușă. Bătrînul funcționar făcea în fiecare seară băi de puicioasă la picioare, fiind bolnav de reumatism. Zilnic, la orele zece seara, auzeam zgomotul apei minerale îmbrățișînd pereții zincuși ai băii, și timp de o oră un clip-clap ritmic îmi dovedea că vecinul meu ținea mult la viața și la picioarele lui. O, destinul meu! Destin, pe care oculțiștii îl numesc *sulf filozofic*, și care ai fost pentru mine mai mult sulf și mai puțin filozofic, cu ce ți-am greșit? Într-o noapte adormisem pe scaun, gîndindu-mă la visurile mele sfîrșite sau neîmplinite încă. Cînd m'a biruit somnul și am trecut la alt soi de vise, am avut înfălișarea mintală a unei inundații. Ingrozit, m'am deșteptat. Cînd ochii mei aiuriți se rotiră împrejur, văzură un lichid galben acoperind pardoseala și pătrunzînd pînă în cutele cele mai intime ale papucilor mei. Nările mele deosebiră fără greș nuanța mirositoare a lichidului, pe care o găsiră de mirosul destinului meu. Am înțeles: baia vecinului se vărsase. și apa strecurîndu-se pe sub ușă, străbătuse cu sila în tărîmul visurilor mele.

Despăgubire dată bătrînului funcționar ca să se mule, o nouă chirie percepută cu grație de seducătoarea Doamnă Sidencu, alte suspine crude zdrobindu-mi pieptul, cînd am deslăcut punga ca să cumpăr mobilă pentru a patra cameră, și n'am văzut în sfîrșit potental absolut pe apartamentul meu.

Șeful Dnei Sidencu, adică D. Sidencu, era comisar-șef de circumscripție și bărbat cu însușiri alese. În calitatea sa de comisar, și în multe alte calități, D. Sidencu întreprindea numeroase afaceri, al căror rodnic folos înfrumuseța viața sa și a Dnei Sidencu. De altminteri, vrednică și buna cucoană era o comoară de virtuți, pe care le împărțea în chip larg semenilor ei. La rîndul meu, am simțit din belșug farmecul acestei bunătăți rare, care se destăinuise mie dintru început prin flăcările frumuseților ei ochi negri și dinții ei falși, dar artistici. Dna Sidencu era o femeie între două vîrste: adică o puteai cu ușurință așeza și în rîndul tinerețelor și în al celor coapte de soarele anilor. Bine înțeles, totul este chestiune de perspectivă, de lumină sau de dispoziție sufletească. Înțelepciunea milenară a popoarelor pretinde că aceeași ar fi între 35 și 40 de ani. Neatîrnat de aceste considerațiuni biologice, asupra cărora știința nu și-a spus încă ultimul cuvînt, Dna Sidencu era o femeie înaltă, foarte puternică, aproape grasă. Părul ei negru-corb se împrăștiă în cîrlionți pe figura ei oacheșe, cu ochi mari negri și cu sprincene arcate, cu buze roșii cărnose. Fusese și era încă o frumusețe cam vulgară, dar destul de atrăgătoare.

Încă din primele zile ale așezării mele acolo, coana Elvira mi-a împărțit că, dacă nu mă stînjenește, să o vizitez cît de des, de oarece *dumnealui*. Sînd mai mult după treburi, se plictisește de moarte în singurătate. I-am făcut o vizită într-una din zile, și de atunci Dna Sidencu s'a crezut datoare să-mi întoarcă vizita aproape în fiecare zi și în fiecare noapte. M'a obligat chiar să las mereu ușa dela intrare descuriată, asigu-

riindu-mă că poarta este încuiată hermetic, că nu o primejdie de hoști, și că *dumnealui* doarme noaptea așa de greu, că nici tunul nu l-ar putea deștepta. Incepuse să nu-mi mai pară deloc scump proful chiriei.

III

Într'o noapte mi-au apărut în vis doi ochi, care au avut asupra-mi o înfrîurire fascinantă. Nu mi-am mai amintit de loc de femeia care-i posedă. Din toată imagina pe care mi-a destăinuit-o noaptea, ochii singuri mă urmăreau. Erau doi ochi mari, neobișnuit de mari, de o culoare nedeslucită: cînd căprui de nuanța castanei, cînd negri scînteietori, cînd pescărești, de culoarea solzilor, avînd în lucirea lor bizară irizații de curcubeu. Ceiace făcea atît de stranie culoarea lor schimbătoare erau pleoapele cu gene foarte lungi și încovoiate, alcătuite din perișori deși și negri ca abanosul. Particularitatea acestor ochi era faptul că genele de jos, care îndoobște sînt rare și scurte, chiar la ochii de frumusețe, la ochii aceștia erau la fel crescute cași genele de sus: dese, lungi, încovoiate, păreau umbra răsturnată a celordintîi. Această pădurea de gene înconjură ochiul, cum stuful înconjură balta, întunecînd sau limpezind oglinda apei, după cum vîntul îl scutură, după cum razele de soare și roua pun sticliri de aur sau umbre de sînge pe galbenul luciului al paiului.

Cea mai ușoară mișcare a pleoapelor mișcă ambele șiruri de gene, schimbînd dintr'odată culoarea și expresia ochilor. Cînd pleoapele se închideau, cele două șiruri de gene păreau doi uriași fluturi negri. Ochi extraordinari, așa cum numai visul poate plămădi, întîia impresie pe care o lăsa în suflet era o mirare amestecată cu o neînțeleasă frică.

Ceiace în vorbirea obișnuită se înțelege prin «rădăcina ochiului» și «coada ochiului», ei nu aveau. Le lipsea acea prelungire a scleroței și a corneei în spre nas și în spre temple, prelungiri care fac farmecul ochilor migdalați. Ochiul se deschidea

dintr'odată, se aprindea ca o stea, linia lui aproape geometrică părea trasă cu compasul, părea scobită dintr'o singură mișcare a mîinii în carnațiunea feței, fără nici o cizelare mai tîrzie. Contrast ciudat, sprîncelele acestor ochi erau fine și drepte, fără o încreștură, fără o arcadă, despărțindu-se mult departe de obîrșia nasului, care era însemnată printr'o cută adîncă și verticală, văzută numai cînd ochii se înăcruntau. Cînd ochii aceștia erau visători, pădurea genelor revărsa atîta umbră peste irisul înnegurat, încît fără voce îți evocau amargul. Buzele mele au murmurat singure: *ochii serii*.

I-am văzut rîzînd, i-am văzut întunecați, i-am văzut mîhnîți, i-am văzut plîngînd. Sînt ochi care exprimă voluptatea, înjirirea de patimi, perfidia, groaza. Ochi aceștia exprimau sinceritatea. Vedeai prin ei deadreptul în suflet. Cînd rideau, irisul scînteia ca marea sub săgetarea zorilor. Cînd plîngeau sau erau în mînie, falcul dintre sprîncele se adîncea ca o brazdă, și în pupila mărită se încrucișau fulgere. Cînd visau, părea că umbrele crepusculului se coboară depe dealuri, se adîncesc într'un fund de vale tănuită, pînă cînd sporea întunericul pe virfuri, iar soarele murea înfășurat în ultima purpură.

M'am deșteptat cu miștea grea, obosită de straniu vis, apăsător de amintirea ciudaților ochi. În stare de veghe, spiritul meu i-a evocat, i-a contemplat, i-a creat aceea cu închipuirea. Eram așa de urmărit de icoana fermecătoare a ochilor serii, încît nu odată mi s'a întîmplat să-i văd în făptură vie, luei din înainte-mi, zămislire a duhului meu așîfat, dar întrupînd așa de desăvirșit arătarea vieții, că-mi trebuia o zdruncinare fizică încredată ca să pot alunga mareața vedenie.

Zile întregi, tot timpul cit a durat instalațiunea mea în noua locuință, printre amănutele plicticoase ale așezării gospodăriei mele de avocat holtei, *ochii serii* mi-au tinut o tovarășie ideală, lumbînd adesea cu apariția lor neașteptată bruma apăsătoare a traiului obișnuit. Mă opream din

lucru, împietrit în contemplarea lor, zimbându-le cu bunăvoință, ca unui oaspe vechi și drag. Nu știam cum să-mi lămuresc această plămădire ciudată a miștii mele, această rară destăinuire a visului. Să fie o prevestire? Dacă aș fi tibi i vreodată femeia acestor ochi, m'aș robi ei pentru totdeauna, îmi ziceam eu, hrăvind speranța deșartă a unui amor de o esență supraaturală. Într-o seară i-am împărțit D-iei Sidel'o viziunea mea. Voluptuoasa femeie îmi răspunse cu grația de dromaderă:

— Și t'ochii mei.

Din clipa aceea *ochii serii* nu mi-au mai apărut. Când voiam să-i realcătuesc din aducerea aminte, se arătau deodată lișcă cereșul lor contur ochii țigărești ai Doamnei Sidencu, și toată vraja se risipea.

Pierderea ochilor serii mi-a pricinuit o vie suferință. M'am simțit nemărginit de singur, oropsit în proza vieții de toate zilele. Toate ostenele mele de a le redobândi prezenta nu mi-au folosit la nimic. Frumusețea lor divină în mi se mai destăinuie.

Într-o dimineață pela orele unsprezece, pe când plecăm spre Palatul de Justiție, în dreptul porții se opri un automobil elegant, din care se coborî o doamnă în vîrstă cam de cincizeci de ani, purtînd urmele unei splendide frumuseți. Doamna sui scările apartamentului meu, apoi se îndreptă spre ușa de intrare a casei Vlăduț. În momentul cînd ușa se închidea în urma cucoanei, văzui căzut pe podele un portofel femeesc în piele de crocodil. L-am ridicat și l-am deschis, ca să găsesc în devă înău tru numele proprietarului. Nefiind nici o urmă de nume, și socotind că trebuie să fie al doamnei de adineaori, am lăsat la ușa apartamentului. Servitoarea chemă pe cucoană, care-și recunoschî în dată portofelul. Mulțumindu-mi, m'a întrebat de nume; cînd a aflat că sîntem vecini, s'a lucurat foarte, și m'a poftit să-i fac o vizită cit de curînd. Nu m'am grăbit deloc întru aceasta, dar nici n'am avut timp de zăbavă, căci peste trei zile am primit o cartă de vizită cu următorul cuprins:

Doamna și căpitanul Eusebiu Vlăduț au plăcerea a invita pe D. Paul Scudrea la masa de seara, pentru ziua de 2 Mai 1904.

Am fost surprins plăcut de această politeță *high-life*, și am răspuns îndată că voi fi de față la cină.

În seara de 2 Mai, pela orele șapte, îmbrăcat în jachetă neagră, ferches și spilcuit, băteam la ușa familiei Vlăduț. Servitoarea mă introduse într'un salon mobilat cu o eleganță și cu un gust rafinat, unde am văzut îndată pe doamna din automobil și alte citeva persoane. Amfitrioana îmi ieși înainte cu grație și mă conduse să cunosc pe ceilalți mosafiri. Mă prezentă mai întii unui domn bătrîn, cărunt, scund, dar foarte drept în talie, purtînd pe bărbie un cioc pătrat. Bătrînul avea o asemănare izbitoră cu D. Titu Maiorescu, drept care l-am și luat la început, de m'am înclinat cu nouăzeci de grade, voind să-l salut cu titlul de Excelență. Dar Doamna Vlăduț mă lămuri îndată, recomandînd:

— Eusebiu Vlăduț, soțul meu, căpitan în retragere.

Căpitanul, a cărui verde bătrînețe îmi dădea siguranța că nu e nici de cum și soț în retragere, își îndreptă asupra mea doi ochi cenușii și ploioși ca cerul de toamnă. Apropiîndu-se de mine, mă învăli într'o duhoare de circiună, care mă încredință că pensionarul oșter trebuie să fie bețiv în activitate. După ce ne strinserăm energie mîinile și ne părû bine la amîndoi de cunoștință, am cunoscut și pe ceilalți mosafiri: un bătrîn profesor de latină Flaviu Răcăuțeanu, cu niște mustăți lungi și albe, ca grenadirii din garda lui Napoleon I, un tînăr căpitan de artilerie Petrescu, o bătrînoară și urîțică profesoară de Chimie, Dșoara Victoria Vlăduț, — *alias* Madame Curie, adăogă zimbînd Doamna Vlăduț, — avocatul Păduroiu, vechi cunoscut al meu, și alți cîtiva moșnegi și babe, de al căror nume nu mi-am mai amîntit chiar în momentul recomandăției. Am fost prezentat mai apoi Domnișoarelor Angela și Olga, fetele Doamnei Vlăduț. Angela, care părea în vîrstă de douăzeci

de ani, avea o superbă înfățișare de regină. Înaltă de statură, cu talia fină, cu un gît de lebădă, cu poptănătura ridicată, în geul nu știu cărui secol din istoria Franței, capul ei eră de o structură și mai admirabilă încă. Figura, de un oval perfect, eră luminată de doi ochi albaștri fosforescenți, cu o lucire rece, poruncitoare. Gura mică și roșie, cu buzele strinse, părea că poartă veșnic un suris de dispreț. Nasul drept, ca al vechilor statui ateniene, întregăa impresia maiestatică a făpturii ei. Pasul ei rar și măsurat, îndepărtînd cu liniște faldurile fosnitoare ale rochiei lungi de mătase neagră, părea că purcedo spre tron.

Olga Vlăduț, care nu părea mai vîrstnică de șaptesprezece ani, eră mică de statură, aproape slabă. Oacheșe la chip, cu doi ochi negri foarte scintetori, avea o înfățișare veselă și naivă de copil. Eră tocmai antipodul celei dintii.

Cu o căldă amabilitate, Olga Vlăduț se hotări să mă întretie, ca să risipească gheața intii înțrevederi.

— Domnule Scudrea, îmi zise ea arătîndu-mi cu un gest canapeana pe care luase loc. Dta ai publicat pe vremuri articole filozofice în revista *Lumina*?

— E așa de mult de atunci, Dșoară, încît la drept vorbind nu mai știu dacă sint eu sau altul. Cum au trecut nouă ani dela acele păcate ale intii tinereți, de bună seamă că e altul.

— Găsesc foarte interesante articolele Dtale. Din întimplare, zilele aceștea am răsfoit niște numere vechi din colecție și am întilnit numele Dtale. Păcat că nu te mai îndeletnicești cu studiile filozofice, fiindcă am convingerea că ai fi dat opere preșioase.

— Eu cred, Dșoară, că deși am publicat foarte puțin, sau poate tocmai de aceea, am rămas cel mai genial scriitor român. Geniul meu constă în faptul că am știut să nu mai public, îndată ce mi-am dat seama că n'am talent. Din nefericire, e o virtute de care nu se ține seamă în secolul nostru. Apoi, am mai făcut o socoteală egoistă: voi rămîne întotdeauna

o frumoasă promisiune a trecutului, un om, care *dacă* ar fi produs, ar fi fost un mare scriitor: dar n'a făcut-o din snobism, din sport: s'a jucat cu talentul. Dacă aș fi urmat să scriu, aș fi pierdut cu siguranță această retrospectivă apoteoză.

— În orice caz, e păcat, zise Olga măsurîndu-mă cu mirare. Pe mine m'a ispitit întotdeauna pasiunea scrișului. Dar nu filozofia, căci mi se pare ceva prea rece. Literatura mă interesează mai mult. Ce fericită aș fi să știu că voi dobindi puțin renume.

Profesoara de Chimie luă loc alături de noi, ascultînd cu luare aminte.

— Dșoară, răspunsei eu Olgii, dacă vrei să ajungi autor celebru, trebuie să cheltuești bani. Reclama te va costă mult. Criticii ceva mai puțin. Aceasta în cazul cînd ai talent. Cînd n'ai, e mai lesne. Toată lumea îți întinde mîna, toate revistele te laudă, fiindcă nu ești periculos. Dacă ai talent și ești sărac, te pîndește nenorocirea: nu vei fi celebru.

— Dar pilda atitor autori săraci, care și-au cîștigat binemeritul renume? întîmpină Dșoara Victoria Vlăduț — *alias* Madame Curie.

— Au sfîrșit mai toți la ospiciul de alienați. Gloria postumă se capătă mai ușor. Înmormîntarea e o privesiște la care poporul se distrează și aduce elogii mortului, fiindcă nu mai poate scrie. Ah, dacă un geniu, consacrat abia după ce a trecut la cele veșnice, ar face lugubra farsă să se întoarcă printre cei vii, ați vedea potopul de injurii care i-ar acoperi noile opere. Dar firea e bine alcătuită și morții nu se mai întorc: numai astfel își asigură nemurirea.

Intorcîndu-mi privirile spre alt grup al mosafirilor, văzui ochii albaștri ai Angellii Vlăduț ațintiți în spre mine. Intîlnîndu-i pe ai mei, fata își întoarse repede capul și începă să vorbească unei doamne bătrîne.

— Ce fel de piese de teatru preferi, Domnule Scudrea, mă întrebă iarăș Olga, mulțumită de tonul convorbirii noastre; ochii ei negri licăreau de plăcere. Teatrul de pasiuni sau teatrul de idei?

— Nu iubesc teatrul de idei, fiindcă este cu desăvîrșire lipsit de idei; aleg mai curînd teatrul pasional, fiindcă acolo se vede lămurit că omul nu e fericit decît cînd știe să stea la adăpostul pasiunilor. Aceasta e morala lui netăgăduită, și are folosul că în felul acesta se desprinde din el o idee. Mai mult decît toate, iubesc însă comediele lui Molière, opereta și cinematograful. Și mai mult decît toate acestea la un loc iubesc ciroul. Rîzînd, și rîzînd de alții, avem singurul prilej să ne facem bune păreri despre noi înșine. E o dezmințire salutară a vieții de toate zilele, în care vedem cît simțem de inferiori ca ființe gînditoare.

— Dar toți cugetătorii care s'au ilustrat în cursul veacurilor? Toți oamenii de știință nu prețnesc nimic în ochii D-tale? făcî revoltată Madame Curie.

— Fără îndoială, Dșoară, am urmat eu cu singe rece, cea mai nobilă meserie este aceea de cugetător, fiindcă te scutește cu desăvîrșire de nevoia de a gîndi.

— Cum asta?

— Răstălmăcești zicătorile poporului, adică ale milioanei de proști care au observat bine și exact mii de ani, dar au exprimat neelegant; tornî plagiatul într-o formă elegantă și te înalță în zădărnici cugetător. Negreșit, este o muncă superioară, fiindcă o faci foarte puțin. De știința Dvoastră am încă și mai mare respect. Omenirea se închină cîte două-trei sute de ani unui mare savant, care a făcut o descoperire însemnată, pentru ca la un moment dat un alt savant, tot atît de mare, să demonstreze că marea descoperire este din temelie greșită. Teoria lui Lavoisier este combătută cu învierșunare, iar un ilustru matematician afirmă că se poate susține tot așa de bine că soarele se învîrtește împrejurul pămîntului. Sintem lămurii.

— Totuș nu poți lăgădui că sînt invențiuni definitive în patrimoniul științei, răspunse asudînd Madame Curie, și că învățații au adus mai mari foloase omenirii decît vulgul ignorant.

— Sînt de aceeași părere, Dșoară.

Ceiace e respingător și nesuferit la vulgul ignorant este că știe mai mult și mai bine decît noi. Papin a descoperit că aburul răstoarnă capacul depe oala cu apă, și a născocit vaporul și trenul. Dar știința vorbește oare ceva despre acela care a inventat roata? Inventatorul acului de cusut, întîiul cultivator al grîului și alții, au oare statui de piatră prin grădinile capitalelor?

— Așa e, foarte bine! întări cu energie bătrînul profesor de Latină Flaviu Răcăuțeanu, care se apropiase tiptil de noi și ascultă cu mîna la ureche; cu cealaltă mînă își frămîntă nervos o jumătate din mustața lui vitejască.

— Dle Scudrea, îmi zise Olga puțin stingherită, te rog să-mi dai un sfat și o idee. Am un subiect foarte frumos și aș vrea să scriu o piesă de teatru.

— Dacă Shakespeare și-a îngăduit o asemenea îndrăzneală, e un îndemna mai virtuos pentru noi!

— Nu i rău, făcî Olga oarecum mîhnită și ameninșîndu-mă dragălaș cu degetul. Promite-mi că nu rizi de mine.

— Ce gi d, Domnișoară. Nu mi-aș permite niciodată.

— Bine. Intii, ideia. Să consult și alți dramaturgi?

— Imi ceri lucrul cel mai greu din lume, Dșoară Olga: acela de a-ți da o idee. Ideia e ca femeia: cu cît o dorești mai puter ic, cu atît vine mai anevoe. Apoi, consultarea autorilor nu cred să fie rodnică. Un alt autor are întotdeauna defecte capitale. Numai operele personale sînt desăvîrșite.

— Pe de oparte mi-e teamă să nu plagiez, pe de alta ou știu cum să procedez, adăogă Olga îmbufnată ca un copil.

— Dacă ești stăpînă pe tale t, procedezi fără să știi: aici e meritul. De plagiat n'avea nici o teamă. Plagiatul prezi tă un mare folos: dacă e bun, va trece î totdeauna drept original; ideile se î filnesc. Dacă e prost, poate fi și original, căci e tot u a. Cum crezi D-ta că so scriu astăzi lucrările cele mai de seamă? Pri. înțînire de idei!

— Atunci, zise Olga bătfnd din miini, după ce isprăvesc piesa, o citești și Dta. Da ?

— Da.

— Apoi o prezint Teatrului Național. Da ?

— Da.

— Dar cum trebuie prezentată ? întrebă Olga cu grije; cași cînd acesta ar fi fost uodul vital al chestiunii. Nu e nici o formalitate ?

— Ba da, Domnișoară, să fi-o spun eu, din experiența prietenului meu Ilie Moruzan, care a scris treizeci și patru de piese sociale.

— Moruzan ? N'am auzit de el. Nu mai scrie ? Se vede că n'avea talent.

— Ba da, însă l-am pierdut, și eu și societatea.

— De ce ? A murit ? făcù Olga îndușoșată.

— Nu. S'a însurat. Formalitatea e următoarea. Înaintezi teatrului două exemplare, spre a fi citite: unul rămîie la arhivă, iar altul ți se înapoiază cu mențiunea «respins».

Olga izbucni într'un ris zglobiu.

— Așa i se întimplă de obicei genialului Dtale prieten ? făcù ea cu obrăjii roșii de veselie.

— Toți prietenii mei sînt geniali, Domnișoară Olga. Dar au geniu practic: își afirmă geniu, ca să poată găsi partide cu zestre mare. Ei lansează în interesul cauzei o nouă deviză: geniu nu se complăce în sărăcie. E nevoe neapărată de milioane, ca să poți în sfîrșit să nu mai scrii nimic: lucru care, la urma urmelor, este cel mai genial diu lume.

— Moruzan a luat fată bogată ? întrebă cu interes Flaviu Răcăușeanu.

— Da, o modistă care cîștigă două mii de lei pe lună și-l întreține. Ii pretinde numai două lucruri: să-i ducă cutiile cu pălării la casele mai mari; și să ajungă celebru pînă în cinci ani. În acest scop, bietul Moruzan scrie cu desperare teatru, dar nu izbutește să fie jucat.

— N'are talent, rostii ca un verdict mica Olga.

— Ba da. Scrie destul de prost ca să poată fi jucat la Teatrul Național. Dar cum acolo toți directorii își joacă și-și premiază singuri piesele, el

nu mai poate răzbi pînă la lumina rampei.

— Ce invidie ! compătimi Olga emoționată.

— Așa e lumea, Domnișoară. Înainte oamenii se asasinau cu pumnale, cu otrăvuri, cu explozive. Astăzi se ucid cu vorbele, și mai grozav încă, cu tăcerea. Este un vădit progres, datorit civilizației și culturii. Ascultă sfatul meu, Domnișoară: lasă literatura. Ca să fie agreabilă, o femeie trebuie să fie inteligentă fără să fie intelectuală, iar un bărbat trebuie să fie intelectual fără să fie prost. Recunosc că a doua ipoteză e mai greu de realizat. Cultura ține cele mai adeseori locul inteligenții.

În acest moment am auzit la spațele meu vocea Doamnei Vlăduț:

— Domnule Scudrea, dă-mi voie să-ți prezint pe fida mea Ana.

M'am ridicat și m'am întors cu grabă, îndreptîndu-mi privirile spre a treia fată a soților Vlăduț. Am pălit o clipă, ca amețit, apoi, cu o vioioșie pornită din toată inima i-am întins mîna, ca unui scump și vechi prieten.

Ana Vlăduț avea ochii serii.

IV

Ochii serii mă învălură într'o lumină potolită și dulce. Zîmbeau. Genele lor, puțin apropiate prin mișcarea pleoapelor, se întîlneau la virfuri, filtrînd astfel prin rețeaua lor fină privirile crepusculare ale pupilelor.

— Am auzit de Dta în familia generalului Corduneauu, zise Ana Vlăduț, cu o voce care avea într'însa modulațiuni vagi de glas bărbătesc. Cinevă te vorbea de bine.

— Cu siguranță că e un om căruia i-am făcut rău, răspunsei eu sărutîndu-i mîna.

— De ce ?

— Dacă-i făceam bine, m'ar fi criticat.

— E inginerul Lascu.

— Ce dezamăgire, Domnișoară. Mi-e client: trebuia să mă laude.

— Cusururile morale pe care le găsim altor oameni, de bună seamă că le avem și noi, dar ne place să

nu le observăm, zise Ana cu un surâs.

— Cusururile noastre sînt calități: ne lăudăm cu ele. Toată lumea făcînd aceeaș operație, fiecare găsește curajul de a trăi.

Pe cînd vorbeam, mă uitam cu luare aminte la Ana. Nu avea frumusețea distinsă a Angelii, nici vioiciunea Olgiei. Dar din toată sînța ei se desprindea par'că ceva puternic, leal, neprefăcut. În această femeie totul era așa fel alcătuit, ca să-i destăinuiască sufletul. Gura ei, cu buza de jos mai cărnosă, oră ca un semn al voluptății; ochii ei arătau o sinceritate nemăsluită; corpul ei puternic făcea par'că să strige sănătatea fizică și îmbierea la viață.

Domnișoarele Vlăduț dovedeau cu prisosință că părintele lor nu fusese numai un bun soldat, ciși în misiunea lui civilă își împlinise cu sînțenie sarcinile, pe care în numele societății i le impunea datoria conjugală.

Glasul Anei avea o siguranță fără șovăire, care părea că rostește din fiecare lucru însuș miezul, și nimic mai mult, ori mai puțin. Cuta dreaptă dintre sprîncene, întocmai ca în bizara plămuire a visului, trăda un caracter hotărît, la bine sau la rău, o voință inflexibilă, care se afirmă în fața după imboldul lăuntric, fără nici o înfrîngere din afară. Ochiul ei, neasomuit de mari și de stranii, dezvăluiau toată enigma unui temperament născut pentru libertate.

Ceia ce adăoga la farmecul deosebit al sînții ei eră culoarea părului ei pieptănat într'o buclă rotundă, aplecată puțin pe urechea stîngă: în lumină părea de un acajă aprins, în umbră eră aproape negru. Ochiul și părul acestei femei, revărsînd lumina lor, făceau ca întreaga făptură a Anei să pară o flacără vie. Imbrăcămintea ei eră sobră: o rochie de mătase cafenie întunecată, cu un trifoi urcîș brodat pe poala dreaptă. Dacă n'am spus nimic de nasul Domnișoarei Ana Vlăduț, — deși nasul dă adevărata caracteristică a frumuseții, — este pentru că se asemăna cu al celorlalte surori. Drept, sever, eră aștezat cu o exactitate uimitoare pe bisectrița feței.

Cu aceasta nu cred să săvîrșesc o gravă eroare de geometrie, deși într'o materie atît de subtilă nu e ușor să păstrezi neatins adevărul științific. În total, Ana eră de o sănătate care se revărsa ca vinul dintr'o cupă prea plină.

După ce am convorbit cu Ana și cu Olga cîteva banalități, am fost poștiți la masă. Sufrageria eră împodobită cu tablouri de vînătoare, iar jumătatea de jos a peretelui eră acoperită cu panouri de nuc sculptat. În dulapuri scînteiau cristalele și argintăria. Pe masă, rînduită pentru aproape douăzeci de persoane, erau așezate glaste cu flori. Cărți de vizită arătau locul fiecărui invitat. La dreapta mea ședea Angela Vlăduț, la stînga mea avocatul Păduroiu. În fața Ana, lingă căpitanul Petrescu. Olga eră aproape de capul mesei, care eră ocupat de Flaviu Răcăușeanu și o babă.

Încă dela începutul ospîțului, comensinii au fost foarte însufleșiți. După cum mă lămuri îndată Păduroiu, la mesele căpitanului Vlăduț se mănîncă bine, se bea excelent și se discută lucruri veseli. În adevăr, amfitrionul avea o vervă îndrăcită și plină de duh, și pe deasupra un talent rar de a goli paharele. Cum la mesele de familie, la care sînt poștiți de obicei prieteni, se mănîncă mai ales onoarea aproapei, avocatul Păduroiu îmi împărtăși mai po șoptite viața și isprăvile căpitanului Vlăduț.

Bătrînul ofițer fusese în timpul războiului de neatinare căpitan de administrație și șeful unui depozit de subsistență, care a luat foc. Beneficiul a fost, se zice, de două milioane. Fiînd bănueli, căpitanul Vlăduț urmă să apară înaintea Consiliului de Război. Afacorea s'a făcut mușamă, fiindcă erau amestecați doi colonei și un general. Stirîndu-se mare scandal în Cameră, s'a instifuit o anchetă parlamentară. Dar căpitanul Vlăduț înștiință pe președintele comisiunii de anchetă că a cîștigat la loterie suma de o sută de mii de lei. Si bravul ofițer fu găsit nevinovat. Se mai zice că, neînțelegîndu-se la împărțea-lă cu coloneii și cu generalul, căpitanul Vlăduț, cuprins de o îndreptă-

tită indignare, n'a mai găsit de demnitatea lui să mai rămie în cadrele armatei, și a demisionat. S'a înșurat apoi cu actuala Doamnă Leonora Vlăduț, al cărei tată, deși preot, fusese un om moral și cu frica lui Dumnezeu. După cinci ani dela căsătorie soarta le-a binecuvîntat casa cu o odraslă de parte femeiască, pe care au botezat-o Angela. De atunci, toată viața lui căpitanul Vlăduț a păstrat o concepție foarte înaltă asupra onoarei: văzuse că eră aproape să înfunde pușcăriă. Nimeni nu găsea nici o pată în existența acestui om, la mesele cărui se mincă și se bea bine, care avea avere și trei fete de o rară frumusețe.

— Coane Sibică, zise Păduroiu adresîndu-se tare căpitanului Vlăduț, îi povestam lui Scudrea conflictul Dtale cu Ministerul de Război, cînd ai demisionat din oștire.

— Eh! făcū flegmatic bătrînul, ronțîind un iadeș de pui. Așă te răsplătește Statul pentru cîinste! Dar să lăsăm amintirile dureroase și să trecem la realitățile plăcute. Tinerețe! strigă el spre grupul nostru. Bag de seamă că sînteți certați cu Bacchus. Beți virtos, fiindcă organele se conservă mai bine în spirt. Angelo, ai grije de cavalerii dimprejurul tău. Eu, dacă n'aș fi membru în comitetul societății de cumpătare «Bunii Templierii», aș împuneă fapta cu vorba. Dar mă împiedică principiile. Fiindcă nu voi îngădui mai departe starea de plîns a țaranului nostru, care-și tirăște o existență ticăloasă prin atmosfera vîpăiată a circiumilor. Angelo, toarnă Domnului Scudrea: mi se pare că-i e rușine să bea.

Împreună de astă dată fapta cu vorba, căpitanul Vlăduț ne dete o pildă de cumpătare, bind un singur pahar odată. Eu începusem cu Angela o convorbire asupra literaturii suedeze, pe care Domnișoara Vlăduț o găsea culminînd cu Selma Lagerlöf, despre care eu aveam proaste păreri. Simțeam ațîntiți asupra mea ochii Anei, mari deschiși, ca două stele aprinse, licărînd sub strălucirea lămpilor electrice cu o lumină de vis. Credeam că n'aș fi putut îndurā a-

ceastă privire și ocolem stînjeait ochii serii. Nu-mi lămuream această stăruință și mă învierșunam să discut cu Angela, căutînd să stau cît mai ferit de scînteile temuților ochi. Dar literatura suedeză mă interesă tot așă de mult cași chibriturile suedeze. Am simțit la un moment dat conversația cazînd la pămînt ca un om beat, fără să se mai poată ridică. Frămîntam cu degete nerveoase cocoloașe de piine și mă osîrdeam să sterc din creeri un nou subiect, fără să pot izbuti.

Nu, căpitanul Vlăduț nu va îngădui mai departe starea de plîns a țaranului nostru, ci va luptă pînă în pinzele albe ca să o prefacă, dacă se poate zice astfel, într'o stare de ris. Plaga alcoolismului... degenerarea speciei... reveneau mereu în cuvîntarea descusută a bătrînului, care-și casu pierduse verva și distincția, tot călcîndu-și principiile și împreună d fapta cu vorba.

Dela un capăt al mesei răsună de odată indignat, în jarma veseliei oștești, glasul Doamnei Curic, altfel zisă Dșoara Victoria Vlăduț, verișoara căpitanului:

— Eu să mă mărît? Niciodată, Domnule Răcăuleanu! Vai de mine! N'aș face o asemenea prostie să mă pici cu ceara!

Bătrîna dudue se scutură ca de omizi, își schimonoseă biata ei gură insultată de vîrstă și de soartă, i cît am zăbăit fără să vreau. În fața mea, Ana băgă de seamă și izbucni în ris. Mă simțeam cam slîngerit de această descoperire. *Ochii serii* mă înval... au acum într'o rețea de raze, a căror lumină aproape mă dureă.

— Din principiul țipa Madame Curic cu un gest de protestare.

-- Domnișoară, am i lîmpinat eu, constăți valoarea unui principiu numai după ce l-ai calcat. Atîta timp cît nu cunoști și ipostaza cealaltă, nu poți afirmă țaria unei idei.

— De ce nu te i sori Dumneata? mă întrebă întepată profesoara.

— Mi-e teamă să nu dau naștere unui om de ge iu. O fac din milă pentru umanitate.

Ana mă urmărea cu figura gravă,

cu o atențiune adîncă. Angela se întoarse spre mine și-mi zise zîmbind:

— Spiritul Dtale de sacrificiu merge așa de departe! Ai însușiri de apostol.

A a îi răspunse:

— Cel mai frumos lucru este să rostești păreri originale, pe care nu te obligă nimic să le pui în practică. Dacă fiul Dtale ar ieși un om de geniu, tu cred că te-ai sinucide din desperare, Domnule Scudrea, stîrși ea cu un ris aproape răutăcios.

Spiritul meu era framîntat de încă o prostie, pe care tocmai voiam să o exprim, cînd Madame Curie reluă înfățișarea:

— Dvoastră bărbații sinteți un sex atît de odios, încît eu, în locul Creatorului, v'aș destina!

Adunarea primii cu o salvă de aplauze cumplita amenințare; dar Madame Curie urnoă:

— O singură dată în viața mea am avut, ca să zic așa, comerț aproape sentimental cu un bărbat, și am constatat și valoarea ipostazei celeilalte, cum zici Dta. Să vedeți.

— *Tiens! Tiens! (tu devient intéressant!* exclamă Angela cu ochii voioși.

— În casele mele din strada Semicercului, începî chimista, s'a mutat acum un an un doctor de boale nervoase. Mi s'a cam părut mie dela început că cel mai bun client al lui ar fi el însuș, dar am socotit că mă înșel. După vreo lună, ce să vedeți Domnul i cepu să-mi facă curte.

— *Incroyable!* murmură Angela, stăpinindu-și un ris violent.

Ana ținea șervetul la gură, și ochii ei erau umezi.

— Mi-am zis că e foarte natural ca un bărbat lină să se îndrăgostească de o femeie tinăra. (Seamnul Angelii începî să se zgudue). L-am compatimit, săracu, fiindcă știam că nu voi fi biruită niciodată de asemenea sentimente. Cînd domnul doctor se crezî destul de înaintat în inima mea, îmi facî net propunerea.

— De căsătorie? întrebă Flaviu Răcăuțeanu.

— Nu! Doreă să-i vînd Dumnealui casele mele moștenite dela parinți, și să stau eu cu chirie la dînsul! Auziți

nerușinare. După ce l-am refuzat cum se cuvenea, a început să-mi facă tot felul de mizerii. M'am hotărît în cele din urmă să cer pe calea judecării rezilierea contractului. Aceștiu sinteți Dvoastră bărbații! Acum nu-mi mai trebuie decît un avocat, ca să pierd și procesul.

Toată lumea ridea în hohote, într'o stare de veselie delirantă. Angela mă lămuri că Madame Curie dădea în fiecare săptămîna leturghii și acatiste ca să se marite. Avocatul Păduroiu ținu să ilustreze lipsa de caracter a unor bărbați, printr'o întâmplare în legătură tot cu căsătoria.

— Dșoara Agapia Cîrjalu, fiica multimilionarului cu acelaș nume, începî el, facea pe ascuns amor cu locotenentul de cavalerie T.*** *Nomina odiosa.* Pe cînd ofițerul se află în Germania, unde fusese trimis de Stat pentru un an de studii, Dșoara Agapia se înamorează nebună de inginerul Poenescu, cu care este astăzi maritată. Ofițerul se înapoiază din străinătate și cere mina fetei. Aceasta îl refuză. Dezeserat că a pierdut inima de aur a Dșoarei Agapia, sârmanul locotenent se hotărăște să se folosească de scrisorile depe timpul amorului. Față de acest șantaj, tatăl oferă amantului izgonit suma de donăzeci de mii de lei în schimbul scrisorilor. Ofițerul refuză.

— Poate că o iubea sincer pe fată, am observat eu. Voiă omul o sumă mai mare.

— A urmat un duel între Poenescu și locotenentul T.*** Cum civilul nu știa să se bată, iar militarul știa foarte bine, s'a ținut și aci un mic țîrg. Ofițerul a consințit a primi suma de treizeci de mii de lei, ca să se lase ușor rînit la braț. Apoi, pentru o sumă egală, a vîndut și scrisorile. După ce, negresit, a oprit copilele fotografice, pe care le arată cui i le cere, și mai ales cui nu i le cere.

— Morala fabulei să v'o spun eu, făcî căpitanul Vlăduț cu paharul în mînă. Fotografial care a luat copia scrisorilor a fost dat în judecată de Cîrjalu și condamnat să plătească șazeci de mii de lei. Iar procesul milionarului l-a susținut Păduroiu.

care a primit ca onorariu jumătate suma!

S'a ris cu poftă și s'a aplaudat vorba de duh a Dlui Vlăduț, care știa întotdeauna să risipească cu glume potrivite poveștile dureroase privitoare la nerogul de bani.

Se servi șampania, care fu băută într'o atmosferă de mare veselie. Căpitanul Vlăduț reîncepù cu Madame Curie discuția asupra căsătoriei și a bărbatilor. Profesoara eră mizogamă hotărâtă. Această atitudine sufletească îl îmboldi pe D. Vlăduț să susțină căsătoria, dar să se declare dușmanul femeii.

— Femeia și ovreii sînt universalii, glăsuî sentențios bătrînul. Ii găsești pretutîndeni aceiași, neschimbați. Alcătuirea lumii e imperfectă!

Ne-am ridicat dela masă și am trecut în salon, unde urmă să ni se servească îndată cafea și liqueur. I-am dat brațul Angelinei Vlăduț. Căpitanul Petrescu venind lîngă noi i-am lăsat discuțiad despre trecutul, concerte simfonice și m'am așezat pe o canapea, alături de Ana.

— Ți s'a întîmplat vreodată, Dsoară Ana, i-am zis, să ți se pară foarte cunoscută o figură pe care n'ai văzut-o încă niciodată în viață?

— Vrei să-mi vorbești de reîntruparea spiritelor? mă întrebă ea. Mi se pare că am cîilit undevă asemenea înțîlniri extraordinare. Dar nimic nu mă îndeamnă să cred.

— Mă feresc să-i dau vreo explicație. Deși, cunoaștem așa de puțin din natură, încît totul e cu puțință. Universul fiind infinit, are posibilități infinite. Cu toate acestea sînt cazuri cînd presimțirea... visul... fac să-ți apară imagini, pe care în curînd ți le redă realitatea.

— Ți s'a întîmplat Dumitale?

— N-nu... Adică da. Aș vrea să verific ce înțînire poată avea asupra vieții o destăinuire atît de crudată. Sufletul omeneș își chiamă singur durerea, sau fericirea?

Pe figura Anei trecu o umbră, și chipul ei se contractă. Cuta dintre sprîncene se adînci.

Mă întrebă brusc, cu o voce în care vibră un accent metalic:

— Crezi în fericirea vieții?

— Tot așa de mult ca și în nenorocire. Una o urmoază pe cealaltă.

— În esență cu ce te alegi?

— Dă-mi voce să mai trăiesc încă douăzeci de ani cel puțin, i-am răspuns cu pe un ton de glumă, ca să nu mă înșel în socoteală. Trebuie să aștept vîrsta cînd speranța nu mai e posibilă, iar amintirile se dezgroapă singure din uitare.

— Cred că fericirea vieții e posibilă cu o singură condițiune: uitarea totală a trecutului. Fiecare clipă odată trăită, să nu mai lase nici o întîmpîrire în sufletul nostru. Înaintea fiecărui orizont care ni se deschide, să apîrem ca renăscuți.

Ochii ei mari, mari deschiși, se ațintise undevă în spațiu. Mîinile-i împreunate căzuse pe genunchi.

— După Dta, Domnișoară, fericirea vieții este posibilă, cu o singură condițiune... imposibilă. Cîm concepî viața fără experiență și cunoștințe, care presupun tocmai aducerea a-minte cît mai puternică?

— Sînt lucruri urite în viață, pe care experiența n'ar pierde nimic dacă le-am uită. Aș voi o educație a sufletului, așa încît să păstreze din trecut numai ceia ce este întăritor de speranță, ceia ce lasă drum liber fericirii. Din nenorocire, există în amintire clipe, care aruncă o umbră reco peste tot restul existenței.

— Eu cred, Domnișoară, că sufletul ar trebui să izgonească tocmai amintirile frumoase, fiindcă acelea ne lasă rogr te, care fac să ne apară prezentul monoton și nesuterit. Pentru o fericire nouă nu este nimic mai vătămător ca o amintire splendidă. Te întrebî cu groază: voi putea să mai regăsesc emoțiunea de atunci? E o adevărată piatră pe inimă. Suvenerul oribil e nu îndemn către plăcere, fiindcă într'însa totul se înneacă, și uită și dispare.

Ana întoarse încet capul spre mine, și ochii ei mă învăluiră tot. În privirile-i limpezi plutea o nedeslușită tristețe. Iși plecă apoi ochii în pămînt, murmurînd:

— Poate.

O servitoare aduse o măsufă, pe

care puse tava cu cafele și liqueur. Stăruința Anei de a vorbi de trecut, tristețea ei ciudată, îmi păreau că trebuie să aibă o tîmăcire. Desigur, vreun amor dezamăgit, îmi ziceam. E vîrsta cînd toate fetele au amoruri dezamăgite. Sau mai bine zis amoruri, sîndcă după toate urmează dezamăgirea. (M'am întrebalt cu curiozitate: cine o li sărutat *ochii serii*?) Din păcate, e o copilă inteligentă, și asta o face să filozoteze amar asupra fericii vieții, din care de bună seamă cunoaște prea puțin. Dar se va căsători în curînd, și toți norii virginității se vor risipi. În viața conjugală se va convinge îndată că mîhnirile mîlței tinereți se topesc ca roua. Speranța ucisă reînviază, se împlinește, și omul începe să se incredenteze că viața poate fi trăită destul de prost.

— Domnișoară Ana, visei eu sorbind din deliciosul caimac al cafelei...

— Nu mă chemă cu numele acesta, căci nu-mi place, făcū fata. Spune-mi ca toți ceilalți: Netty... Domnișoară Netty.

— E nostim, gîndii eu zîbind fără voe. Dșoară Netty, reluai cu glas țare. Este în psihologia celei mai mari părți a tineretului de a slăzi un cusur de căpetenie: frica de a trăi. Cea mai mică ciocnire cu viața vă sperie. Cea mai neînsemnată decepție vă demoralizează. Trecutul vi se pare un spectru, viitorul o prăpastie. Cînd sufletul e plin de năluci, umple și viața cu ele. Trăind într'o lumă de fantome și de prejudecăți, credeți că la fiecare pas vă pîndește nenorocirea și moartea. Concepeți viața așa cum ați citit-o în cărți, dar n'ați bănuț niciodată că o carte se scrie pentru a ascundo adevărul. Cînd intrați în viață sînteți pē jumătate învinși. Sînteți ori înaripați de iluzii sterpe, ori surpați de o blazare precoce. Întoarceți spatele luminii și realității, și vă adăpați spiritul din plăzmuirea scitivă a imaginației. Existența vă li-ruie, vă strivește. Vă călăuziți după pilda celor mulți. Voiți să vă alcătuiți fericierea așa cum încearcă toată lumea. Dar toată lumea suferă, toată lumea e nenorocită, sîndcă toată lu-

mea e ignorantă. Cuceritorii vieții sînt cei puțini. Lepădați coaja prejudecăților și a închipuirii măsluite de lectură nefolositoare și de educația și mai nefolositoare încă, și trăiți după impulsurile fundamentale ale caracterului omnesc. Nu veți găsi fericierea ideală din romane, ci veți afla bucurii împărtășiate printre multe dureri; dar veți putea scoate din ele o cantitate multumitoare de fericiere. Trebuie metri cubi de stîncă deșartă, ca să extragi o picătură de aur.

— Foarte bine! auzii la spatele meu vocea lui Flaviu Răcăuțeanu, și mustața lui își făcū apariția în mijlocul nostru.

— Ce mă tot persecută animalul ăsta! mă întrebai eu contrariat.

Și discuția căzū bruscă.

După un sfert de oră îmi luam buonasera de la familia Vlăduț, care mă poști să-i mai țac și altă dată plăcerea vizitei mele.

Ochii serii m'au petrecut pînă la eșire.

V

M'am bucurat după aceea că prezența lui Flaviu Răcăuțeanu a pus capăt unei convorbiri fără rost. A discută generalități asupra vieții și a impune puncte de vedere unor suflete necoapte, este pe atit de nefolositor pe cît de primejdios. Nefolositor, sîndcă te poți ciocni de caractere îndărătnice, și atunci rămii ridicul. Primejdios, sîndcă spiritele slabe se pot înriuri și se pot pierde. Nu există viață, ci numai viețuitori. Aceleași principii ajută sau vatămă, înalță sau distrug. Totul atîrnă de indivizi. Apoi, cu ce drept schimbi convingerile oamenilor? Cum îi poți lua răspunderea de a nenoroci o ființă, dîndu-i sfaturi bune? Dacă vei sprijini opințirea ei către fericiere, făcînd-o să o ajungă, te va răsplăti, sîrește, cu uitarea. De ce să ai această dezamăgire? Cea mai bună atitudine față de oameni este să nu iei nici un fel de atitudine, ca să nu îi se poată reproșă nici odată bunele intenții. Am gîndit apoi la ciudata coincidență care mi-a scos în cale *ochii serii*

în săptură vie, după destăinuirea visului. Asemănarea eră în adevăr extraordinară: eră identitate. Văzusem cei mai frumoși și cei mai expresivi ochi de femece. Ființa Anei nu aveă însă nici o atracție deosebită de a celorlalte femei. Părea creată numai ca o intrupare ideală pentru privirile ei. Ideia că această femece, această copilă de optsprezece ani ar putea tresări la sentimente omenești, că poate sufletul ei a și vibrat la adierea amorului, a suferinții, mi se pără nespūs de bizară.

Bizară cași în sufleșirea unui tablou, unei statui. Mi se pără menită să trăiască sub auspiciile nemuririi, spre a fi contemplată în tăcere și cu evlavie de toți muritorii.

În curînd mi-a fost dat să cunosc inclinările, inima, existența acestei fete, și să-mi lămüresc misterioasa arătare a visului.

La trei zile după serată am făcut, cum se obișnueste, o vizită de eticholă familiei Vlăduș. Dar am fost primit cu atita drăgălășie și m'am simșit așa de bine, încit am prelungit șederea. Toată seara am vorbit cu Olga și cu Angela. Ana eră de o veselie neastîmpărată: cîntă, rîdea, ne intrerupea conversația cu glume nepotrivite, părea cuprinsă de un simșănînt copleșitor. Atmosfera eră atit de intimă, încit lipsea numai plicliseata, ca să am impresia că mă aflu în propria mea familie. Chiar din seara aceea, Dna Vlăduș deveni pentru mine coana Leonora, iar D. Vlăduș, conu Sibică.

Spre sfîrșit, Ana mă luă deoparte, alături de dînsa, pe canapeaua unde discutasem în intîia seară. Mă întrebă:

— De Scudrea, ce părere ai despre pasărea Phoenix ?

Am început să rid de curioasa întrebare, și Netty îmi răspunse tot cu un ris zglobiu. Ochiu ei șcinteiau cu răsfrîngerea unei slăcari în apă limpede.

— Răspunde-mi, te rog: crezi în această alegorie ?

— Oh, Domnișoară, ce pot spune eu, un smerit liran dela Dunăre, cînd vechia Grecie s'a și pronunțat ? Socot că Elenii aveau dreptate, cum șteau bine viața. Bucuriile se nasc

din dureri, și viceversa. Copiii sînt de altă rasă și părinții de alta. Poate de aceea toate simșirile omenești au în ele ceva hibrid și hidos.

— Cam complicat... dar în sfîrșit, făcu ea cu un gest, apoi iarăș rise. Să-mi mai răspunzi la o întrebare. Dar te rog să îi sincer, sincer. Îmi promiți ?

— Da, zisei eu după o șovăială, cam mirat de acest aer de taină.

— Bine. Atu ci spune-mi: iubesti ?

Am făcut ochii mari de tot și am început să rid cu multă poștă. În acelaș timp mă gîndeam:

— Fata asta ori este naivă și nu știe ce spune, ori are mai multă experiență decit îmi închipui.

— Domnișoară, i-am zis, de ce nu voești să vezi indiscreția întrebării Dtale ?

— Te supără ?

— Nu. Dar nu vad intrucit te intereseaza.

— Mă interesează, făcu ea serioasă, și aceeaș cîntă de suferință i se săpă iarăș o clipă între sprincene.

— Nu iubesc, i-am răspuns încet, cîntîndu-i ochii.

Dar ochii serii se fereau. Urmă tăcere între noi. Mi se pără că i-aud inima bătînd. Apoi, cu privirile aiurea. Ana îmi răspunse, aproape fără respirație:

— Bine.

Și se ridică.

Pușin timp după aceea plecam, petrecut de Ana spre ușa de ieșire. În vestibul i-am dat bună seara, iacini du-mi să-i sarut mîna.

Atu simșit buzele ei atîngîndu-mi părul. Am tresărit. Fără să mai rostesc o vorbă, fără să o privesc, am ieșit pe ușa, cuprins de dezgust.

VI

Nu puteam cu nici un chip să încep ce s'a petrecut în mintea și în inima acestei femei. Zadar nic căutam să-mi deslușesc mai ales graba nedelicată a gestului, care a derimat hrusc de mine ceva. Dacă se poate admite că Ana a fost cuprinsă de un amor neăștopat, nu se se poate ad-

nte felul cum m'a făcut să-l cunosc. În prima zi a vizitei mele n'am avut prilejul să bag de seamă nici o schimbare prielnică mie în purtarea Anei. Acea vagă tristețe, care n'a părăsit-o nici o clipă, eră departe de a semna cu iubirea. Un î trecut sentiment de silă, de revolta și de necaz urcă din fundul su'ctului meu, cerea deslusirea rațiunii și haina cuvîntului. De ce? De ce?

Fără îndoială, mi-am zis, e ceva putred în viața acestei femei. *Ochii scrii* m'au amăgit. În lucrarea lor vedeam acum ceva pervers și vulgar. Acea sărutare dată hoștește, aproape pe întineric, a doua zi a cunosții lui noastre, avea într'însa ceva scandalos de cinic. Dacă Ana m'ar fi iubit, ceia ce este anevoc de presupus, ar fi putut să mă encerească altfel, să aștepte dela mine marturisirea târzie.

Am refuzat să mai dau orice fel de lămurire faptului, care merită tot mai puțină luare aminte. Nu voi mai călca pela familia Vlăduț, îmi ziceam. Iar dacă voi primi o invitație pe care nu voi putea să o ocolesc, voi ști ce purtare să am față de Ana. Să-i încurajez sentimentele? La ce bun? Ce și cit cunosc eu din simțirea și trecutului acestei femei? Trecutul, despre care vorbea atât de amar, este tocmai acela pe care-l știu mai puțin. Să mă folosesc de ea ca de oricare altă femeie? Să-i spun ce minie și ce păhnire mi-a iscat cu purtarea ei? Să-i aduc lacrimi în ochi și pocința în inimă? Dar la ce bun? Nu o iubesc și nu o voi iubi niciodată.

La gîndul că aș putea-o iubi, am hufnit în ris. Nu poate, nu trebuie să mă mai preocupe nimic din această întimplare. Un accident neplăcut, și atât.

Încet, încet, începură să mi se perindeze prin minte amănuntele convorbirii mele cu Ana.

Din zina întâia, apoi din zina doua. Păcat... Așa ochi... Ochi neasemănat de frumoși. Tristețea neînțeleasă care-i coloră, îi umbreă, îi acopereă de noapte... Voioșia care le dădea scintilă de metal și de nestimate... Genele care se împreunau ca două evantai... Cînta grozavă dintre sprincene,

care se încrunță ca de îmbolduri tragice... Ochii, desprinși depe figură, se intrupară iarăși, într'o viziune singularică și misterioasă, ca în timpul cînd mi-i evocase visul.

Am trait din nou citevă clipe sub fascinațiunea ochilor serii. Apoi, sărutarea aceea absurdă se zugrăvi aveau, și am tresărit, cuprins de același simțiment de dezgust. M'am ridicat în picioare, începînd să m scri în lung și în lat camera, surexciat de unpresinni nepricepute.

— Nu, nu trebuie să mai cugot deloc la asemenea lucruri, îmi ziceam ne-căji.

Mi-am împus hotărîrea de nitivă de a nu mai călca pragul acestei case. Și m'am simțit deodată linișit. M'am așezat la masa de lucru, începînd să studiez niște dosare. Dar gîndul mă tîra într'ăiurea, și în mecanismul meu su'letelesc se dezordinăuise un amănunt: simțeam că este ceva mai puțin, sau ceva mai mult.

A doua zi de dimineată am găsit în cutia de scrisori un plic cu adresa mea, dar fără marcă și fără stampila poștei. L-am deschis și am privit întii iscalitura: *Netty*.

Încep să-mi bată inima și o bucurie subită mă cuprinsese. M'am întreat îndată: de ce mă bucur ca un copil? Ce fericire îmi poate aduce asemenea scrisoare. O mărturisire de prisos? Ce ar mai putea șterge impresiunea urită, și de ce n'aș spune-o, dureroasa, a sărutării din ajun? Iar dacă *altceva* ar veni, ca să cearnă un farmec și o duioșie peste acest iremediabil dezgust, de ce m'aș bucura? Am oare intenția să introduc pe Ana în viața mea su'letească? Cercetîndu-mă, mi-am dat seama că nu o iubesc. Am socotit că încerc numai plăcerea curiozității.

Am citit:

Domnule Scudrea,

Dacă împărtășești iubirea mea, te rog răspunde-mi neîntirziat.

Netty

Am încep t să rid cu hohote. Am băgat plicul în buzunar și m'am îndreptat spre Tribunal. Scrisoarea

aceasta, mă gindeam eu, este tot atât ciudată cași sărutarea. Are însă marele folos că e foarte laconică și foarte precisă. „Dacă împărtășești iubirea mea, răspunde-mi neîntârziat”. Cum nu o împărtășesc, înseamnă că nu sînt dator să mă grăbesc. Mai pot zăbovi o zi, două, trei. E mai bine să-i vie convingerea singură. Răspunsul meu, foarte delicat, firește, va fi numai încheerea logică, dovada netăgăduită că nu se dobîndește astfel iubirea. În același timp, m'am încredințat de un lucru, despre care păstrasem pînă atunci îndoiala: Așa nu cunoaște amorul, n'are experiența, care face pe o femeie să știe a fi dorită. E o copilă care deschide ochii la viață cu toată întărirea dorinții și cu toată lipsa de măsură a naivității, coruptă numai de inchipuirea plămădită din citirea romanelor. Această convingere îmi făcu plăcere fără să vreau. Dezmintat de înția mea părere, mă bucuram că n'am înțilnit în ea un suflet pierdut. Va trebui să-i răspund eu multă delicatete, mă gindeam eu. Să nu pun nici brutalitate, nici jienire în scrisoarea mea. Dacă se va putea, voi face așa fel încît să nu aibă dezamăgirea amorului respins.

Chiar în seara aceea am ticluit răspunsul, pe care l-am refăcut de vreo trei ori, pînă m'am încredințat că exprimă cît mai neted și mai artistic intențiunea mea:

Domnișoară,

Mă sînt mișcat de rîndurile Diale, iar sentimentul pe care crezi că-l nutrești pentru mine mă onorează. Socot însă că aș lipsi dela cea mai elementară datorie dacă nu te-aș ruga să-ți cercetezi inima cu deamănuntul, ca să te convingi dacă nu este o iluzie a clipei. Timpul prea scurt decînd ne cunoaștem mă împiedică să cred că am putut face asupra Diale o impresiune atât de puternică. De aceea, spre a nu fi dezamăgită mai lîrziu, și spre a te scuti de regrete, poate de remușcări dureroase, te rog din toată inima să examinezi cu cea mai mare liniște lupta care se petrece în sufletul Diale. Lasă zilele să treacă, pen-

tru a te lămuri desăvîșit despre existența unei simfiri, care are nevoie neapărată de controlul rațiunii.

Al Diale devotat

Paul Scudrea

Am indoit încet scrisoarea, repetind în minte frazele, pe care le știam pe dinafară, am băgat-o în plic și am lipit. Voi trimite-o pe aceeaș cale, mi-am zis. Cum este dabiă ora zece, poarta nu este încă închisă. Se închide la unsprezece. Am ieșit în stradă, am intrat pe poarta grădinii, și mergînd în vîrfu pașilor, am suit scara de piatră care urcă spre intrarea principală a clădirii. Am pus plicul în cutia de scrisori și am plecat. Mă simțeam mulțumit ca de o faptă bună. Adică aveam mulțumirea aceea n edicocră, amestecată cu un sentiment de renunțare, pe care ne-o dă săvîrșirea faptelor bune: ceva foarte asemănător cu nemulțumirea. Ieșind pe poartă, un gînd îmi veni:

— Am fost un dobitoc. Asta se numește cavalerism din secolul al XV-lea. Trebuie să-i răspund în două cuvinte că o iubesc, și să culeg plăcerea la întîmplare. Ce mai așteptam? Să vie dezbrăcată în camera mea?

Ideia aceasta îmi strică toată mulțumirea dinainte și făcu să nu-mi mai pară deloc interesant gestul, pe care eu un sfert de oră înainte îl găseam așa de elegant. Dar o altă voce îmi rosti:

— Ceia ce ai făcut n'a fost pentru estetica gestului, ci fii dcă nu o iubești, fiindcă nu vrei să o iubești. Ai fost consecvent pînă la sfîrșit.

Înția voce îmi șoptea la cealaltă ureche:

— Ai fost un nătărău. Nu se respinge niciodată o femeie pe care n'o iubești. Este o plăcere fără sfortare și fără jertfă sufletească. Ai fost un mare nătărău.

VII

A doua zi de dimineață, citind corespondența aflată în cutia de scrisori, m'am uitat să găsesc răspunsul Anei. Dar îndată în urmă mi-am

închipuit că la ora asta poate nici nu mi-a citit rîndurile. Am zîmbit la gîndul că aș putea fi grăbit să cunoșc noua ei hotărîre. Totodată mi-am zis:

— Mi se pare că aventura asta mă preocupă mai mult decît ar trebui. Se cuvine să sfîrșesc odată pentru totdeauna.

Cînd m'am înapoiat spre seară, am privit iarăși, în treacăt, cutia de scrisori și am zărit un plic.

— E dela Netty, mi-am zis zîmbind și căutînd să mă simt cît mai indiferent.

Dar cînd am deschis cutia, nu mi-am putut opri inima de-a bate. Scrisoarea nu era dela Ana. Cam dezamăgit, mi-am zis:

— Chibzuește încă. Scrisoarea mea și-a făcut efectul, cel puțin în parte.

Voiam să mă bucur de cumințenia faptei mele, dar nu izbuteam să simt decît o neînțeleasă părere de rău. A doua zi, nici înainte nici după amiază n'am găsit scrisoare, și nici a treia zi de dimineață. Am gîndit:

— Și-a dat seama de copilăria și nesocotința ce-a făcut și s'a retras. Am procedat ca un om cinstit.

Dar cîntea mea nu-mi dădă nici un fel de mulțumire. Pricepînd că de-acel nainte nu voi mai avea de așteptat nici un răspuns, seara n'am mai ridicat eu corespondența din cutie, ci mi-o aduse Ghiță. Cercetînd-o nepăsător, am găsit scrisoarea Anei. Era pus-o repede la o parte, făcînd gestul unui om plictisit de un lucru supărăcios, tocmai cînd este mai copleșit de treburi. Am citit corespondența cu cea mai mare grabă, voină să nu mă gîndesc deloc la plicul de alături. Dar hirtia par'că avea glas, par'că mă chema singură, se mișcă în spre mine. Cînd în sfîrșit m'am hotărît să o deschid, o simțeam în mi-ă mai caldă.

Iată-i cuprinsul:

Zilele trec și eu tot te iubesc. Ori cînd vei voi, vino.

Netty

Răsuțeam scrisoarea între degete și ochii-mi rămăsese pironiți pe ul-

tima literă a iscăliturii. Nu aveam nici bucurie, nici mîhnire. Mă simțeam încurcat, nehotărît. Ce e de făcut? mă întrebam. Să-i scriu din nou? Nu. Ce i-aș putea scrie? Să o vizitez? Cu atît mai puțin. N'o iubesc și n'o voi iubi, iată ce e sigur. Să-mi complic existența cu dragostea unei domnișoare? Am trecut de mult vîrsta adolescenței. Să mă însor? Acest lucru ieșea atît de mult din vederile și planurile mele, încît chiar dacă aș fi iubit pe Dșoara Vlăduț, tot n'aș fi făcut pasul. Cumințit și cinstit este să nu o mai văd, cel puțin o bucată de timp, pînă cînd va uita.

Alte trei zile n'am mai primit și n'am mai scris nici o scrisoare. Credeam că m'am oprit asupra hotărîrii de a nu mai face nici o vizită familiei capitanului. A treia zi pe seară, înapoiat la domiciliu, mă străbătă deodată gîndul să văd pe Ana.

— Faci rău, îmi șopti o voce.

— Du-te, îmi șopti o alta. Trebuie să-i vorbești, să-i explici, dacă va fi nevoie. Nu trebuie să ai aerul că fugi ca un hoț, nici să fi disprețuitor față de o femeie care și-a deschis inima ție.

În prada acestei nehotărîri, am sunat la ușa căpitanului.

— Acasă boerii? am întrebă pe servitoarea care mi-a deschis.

— Numai Dșoara Ana e-acasă, îmi răspuse femeia.

Am pălit puțin. Am intrat. Netty îmi ieși înainte, cu figura cam palidă. Era despletit. O panglică roșie îi înconjură capul. Părul i se împrăștiă pe spate, stufos și lung, și culoarea lui armie dădea impresia că tînta ei este înfîșurată într'o pelerină de foc. Din umbra ochilor ei țîșneau flăcări moenite.

— E nespuse de frumoasă, mi-am zis, cu privirile incremenite pe fermecătoarea ei făptură.

I-am sărutat mîna și m'am așezat automat pe un scaun. Netty luase loc în fața mea, pe sofă, privind aiurea. Mîinile ei odihneau pe genunchi. Nu ne-am spus nici o vorbă. Soarele coborî spre asfințit, și razele lui aruncau vîpăi de purpură și aur pe arborii din grădina. Ferestrele erau deschise. Din parc veneau adieri de floare de

tei și de trandafiri. O vrabie se azează pe o ramură tină, cîrpi o clipă și dispăru. Ramura se legăna în aer și frunzele fură străbătute de un fior. Lumina îmbelsugată a zilei de Mai se revărsă în valuri. Cerul pareă de opal. Numai zarea începuse să se topească în rubii. Toată strălucirea primăverii se jucă în pletele Anei. Cosițele-i împrăstiate pareau că ard.

O priveam orbit. Frunzele ei aproape îmi oțoseă ochii. Dar în sufletul meu nu vibra nici un sentiment. Ochiul ei se umezira și două lacrimi picurară, alunecîndu-i încet pe obraji.

I-am luat mîna, am întrebato în șoaptă:

— De ce plîngi?

— Sînt nenorocită. Știu că n ai să mă poți iubi.

N'am armat, n'am tăgăduit. Am zis la întimplare:

— Pentru ce?

— Fiindcă sînt vinovată, murmură ea cu aceeaș nemiscare.

Am simțit ca o lovitură în golul stomacului. Începui să tremur, neștiind de ce. Am bilbit fără să-mi dau seama:

— Ce vrei să zici?

Ana ofta adînc, în timp ce lacrimile-i șiruiau linișor pe obraji:

— Am avut un amor vinovat. N'ai să mă ierți niciodată.

Nu puteam scăpa de o greutate apăsătoare în coșul pieptului. Lipsa de respirație îmi stîrnea o durere fizică. Ideile mi se încurcau și vorba mi se împlecea.

— Nu face nimic, am zis eu stupid, înțelegînd îndată că n'am exprimat ceea ce voisem.

— Acum poate nu... dar mai tîrziu, șopti Ana cu acelaș glas trăganat.

Sinceritatea prostească a acestei femei mă revolla. Mi se pară deodată că am înaintea mea o ființă pierdută, o creatură de uliță. O priveam cu scîrbă și cu ură. Îmi venea să o înșfac eu o voluptate bestială, să o rastorn pe marginea canapelei, să o posed și să o scuip. Simțeam că trebuie să lip.

Ochii Anei se îndreptară încet înspre mine și mîna ei mă apucă blind.

— Mă iubești? întrebă ea cu aceeaș

simplitate, ca și cînd am fi fost amănți de o veșnicie.

Îmi venea să izbucnesc într'un hohot de ris. O voce rea îmi șopti:

— Ce mai aștepti? Ia-o. Fii mulțumit că e «vinovată.»

În mine moțnea dorința ascunsă și neexprimată de a fi știut-o fecioară. I-am raspuns febril:

— Da, te iubesc.

Mărturisirea aceasta mi se pară ridiculă, dar nu mă puteam împiedica să-i găsesc un fond de sinceritate.

— Ar 'trebui să pleci, zise Ana zăpăcită, sculîndu-se în picioare, și ștergîndu-și lacrimile cu un gest violent: pe figura ei eră întipărită grija.

În pragul ușii îmi trecu mîna după gît și-și lipi buzele de gura mea. Am rămas fără răsufare și genunchii mi se păreau teiași. Cînd se desprinse din îmbrățișare, Netty eră palidă și tremură.

Înapoiindu-mă în camera mea de lucru și așezîndu-mă la masa de scris, îmi făceam următorul raționament. O legătură trecătoare cu această domnișoară «vinovată» n'ar fi lipsită de oarecare plăcere. Totul este să nu aște familia ei: ar fi plictisitor să dau explicații, să înfrunt un scandal. Fiindcă, de bună seamă, familia o crede «nevinovată». E și tîrsec: o fată frumoasă, inteligentă, bogată, este menită să-și înșele soțul după căsătorie, nu înainte: așa cere morală și buna cuviință.

Voi avea o mică id la, un mic roman de dragoste, care se va sfîrși cînd vor pali frunzele, sau puțin mai curînd. Să speram că Domnișoara Vlăduț nu înțelege să ne contopim existențele pîna la adînci bătrînete; cu toate că, oricare femeie cînd rostește «sînt a ta», își închipue pe trei sferțuri că vei trece mai nainte pela Oțetul Stării Civile. Ah! Amar m'au arăgit ochii serii! Privirile acestoa mari, cațifelate, ce par pe rînd soare-răsare și soare-apune, «ochii sincrității» erau ochii unei femei vinovate! Este întotdeauna ceva suspect în viața unei femei cinstite. Cinstite sînt toate femeile cărora nu le cunoaștem tainele, și încetează de a fi îndată ce le cunoaștem. Într'o sim-

gură latură ochii sincerității nu m'au înșelat: au fost sinceri. Sinceritatea Anei a fost nesocotită, absurdă, copilărească. M'a pus dintr'odată în fața adevărului. Procedeu inteligent și pervers, în egală măsură. Nu e nimic mai pervers decât sinceritatea feteilor, și nimic mai sincer ca perversitatea lor. Adevărul, rostit dela început, cu o scenă pregătitoare de lacrimi mute, este un decor admirabil pentru înșingărea, amorul propriu și stupiditatea bărbaților. Logica lor sentimentală triumfă. Nicăeri stupiditatea nu triumfă mai zămbitoare ca în logica bărbaților înamorați.

— Să ne prefacem că dăm crezare acrimilor, că sintem convins de adevăr, de adevărul acesta care devine atît de impunător cînd rostește o monstruoziitate sau o minciună. Să dăm Domnișoarei Ana Vlăduț iluzia desavîrșită și să o primim ca amantă.

În vederea întîlnirilor inevitabile, am început să chibzuesc la casa unde vor avea loc. Să chem pe Ana în apartamentele mele, mi se părea primejdios. Eră prea aproape. Vreau veci î discret ori Doam a Sîdăcu ar fi putut a fă. O mică a onimibilevoitoare părișilor, și totul s'ar fi descoperit. Apoi, cum bătrînul cu băile de pucioasă deocamdată u se mutase, iar camerile mele nu erau încă din nou mobilate, mi-eră rușie să-mi primesc iubita în modesta mea locuință. Am î chiriat în acest scop două camere elegant mobilate într'o mare clădire cu apartamente de speculă. Strada, intrarea, proprietarii, totul eră discret. Am comandat la un fotograf de lux un bust în mărime naturală al portretului fratelui meu mort, pentru amî tirea căruia aveam un cult deosebit. Tabloul purtă și iscălitura lui grozavă, făcută par'că de o mîină impietă de uragan: un *Liviu Scudreu* vijelios, în litere mari, încălciindu-se unele pe altele și acoperind toată baza portretului. Î-am încadrat în roșu și negru, și încă și ființa și viața lui au fost cuprișe în simbolul acestor două culori. Un tablou la fel atîrnă deasupra patului din odaia mea de dormit. Am

agălat și aici într'un cui, deasupra patului, noul portret, ca pe o icoană. Acestui cui, desti at să tăi uiască amorurile mele cu Ana Vlăduț, i-am pus numele de *Trianon*.

VIII

În ajunul zilei cînd trebuia să ne întilim, Ana mi-a trimis o scrisoare, în care tremurătoare toată șovăiala și frica de necunoscut a sufletului ei, îmi arăta iubirii pe care o voise. Îmi mărturisea că-i lipsește curajul, că la poarta fericirii spaima o strînge de inimă. Nu se și dește la nimic, nici o socoteală practică și nici o falsă considerațiune de morală nu-i turbura mintea, dar o presimțire, o preștiie fă ciudata îi șoptește că merge spre pierzare. Mă rugă să o iert, să aștept cîteva zile încă, pî nă va lupta, pî nă va birui aceste neguri nepricepute, care-i acoperă limpezimea spiritului.

— Femeie, animal compus din capricii! murmuram eu, neștiind ce să cred de această nouă întorsătură de melodramă. Este, de sigur, un număr din program: andantele amorului. Ceia ce este interesant în spontaneitatea atitudinilor sentimentale este îndelungata lor pregătire dinainte. Numai astfel coardele inimii nu riscă să scîrșie și nici maestrul să-și piardă măsura. Trebuie să recunosc că Ana are un simț admirabil al armoniei, și că nu pierde nimic din vedere pe-atru deplinul succes al concertului liric pe care-l vom cînta împreună.

Totuș, în întreaga purtare a acestei femei mi se părea că văd ceva neprefăcut.

Bănuitor cu cele mai neînsemnate amănunte, de teama de a nu mă lăsa tîrit de prostesti iluzii, nu mă puteam împiedica să văd în Ana o femeie cu totul lipsită de rafinament. Făcuse tot ce-i stătea în putință ca să mă depărteze și să mă dezguste din primul moment. În avîntul ei de dragoste a pus o grabă care a ucis în simbură iubirea ce putea naște în mine, mi-a răpit orice inițiativă, orice îndrăzneală și orice dorință, care face pe femeie ispititoare, care înfașează iubirea ca

pe o cetate ce trebuie cucerită, dînd
sforțării și izbînzii cele mai arzătoare
înșorări de voluptate. Netty a făcut
lupta zadarnică, dorința imposibilă și
izbînda fără valoare. Această femeec
n'avea experiența seducțiunii, n'avea
dibăcia amorului.

De cele mai multe ori logica noastră
ne conduce pe cărări întortochiate,
la inchoeri în care s'îrșim prin a
crede, fiindcă ne fac plăcere. Oar
concluziunile acestea nu sint și ele
o formă dialectică a unei speranțe
neexprimate? Nū este logica dusă de
mîna, orbește, de aspirațiunea mea
sentimentală? După impresiunea a-
dînc neplăcută lăsată asupra mea de
stăruințele Anei, doream să-mi explic
această purtare prin neexperiența și
nevinovăția ei sufletescă, să cred că
Ana nu s'a condus astfel din rafi-
nement. Femeia rafinată, din pricina
trecutului ei nu poate fi niciodată
femeia viitorului. Dar este pentru toți
oamenii, în toate timpurile, femeia
prezentului, a plăcerii intense și tre-
cătoare. Dacă Ana, înțelegînd lucrul
acesta, și voind să-mi dobîndească
chezășia amorului întrogei vieți, a
căutat să pară neștiutoare, brutală
pînă la copilăresc și la stupid, pen-
truca, riscînd să-mi stirnească la în-
ceput dezgustul, să mă cucerească
prin constatarea de mai tîrziu că totul
a fost jocul nevinovăției? Să-i com-
pătimesc întiulul păcat ca pe un ne-
norocit accident, să o mîngîi și să o
iubesc mai mult? Unde e adevărul?...

Și o presupunere și cealaltă sint
egal de logice. A doua par'că mai
puțin verosimilă ca ceadinții. Cine
știe? Poate că Ana n'a pus nici o
ipocrizie în faptele ei. Femeia e ca-
pabilă chiar de sinceritate.

M'am întreat mai apoi, cu un zîm-
bet silit, de ce mă interesează așa de
mult determinațiunile ei morale? De
ce nu primesc dragostea ei fără să
cercetez de unde vine, de ce e îmbol-
dită, încotro țintește? Dece nu primesc
numai femeia, cu frumuseța, cu nuri,
cu grafiile ei, fiind socoteală numai
de scîpurile mele, iar nu și de ale
ei? Este oare în atracțiunea mea
pentru Ana și altceva decît simpla
dorință a unei plăcute legături tre-

cătoare? O iubesc? Nu, niciodată,
îmi răspundeam eu hotărît. Nu voi
iubi nici cînd o femeec care a izbutit
mai întii să mă dezguste. Dar numai
femeia iubită cu adevărat izbuteste
să te dezguste, îmi șoptea a doua
voce în conștiința mea. Femeia care
fi-e indiferentă trece pe lîngă tine cu
însușirile și cu păcatele ei, ca rugă-
ciunile oamenilor pela urechile Pro-
videnții. Te lasă rece.

În frămîntarea acestor întrebări
fără răspuns am așteptat întiia mea
întilnire cu Ana. Am mai fost odată
în vizită la familia Vlăduț. Ana eră
plînsă. De altmînteri, s'a grăbit să mi-o
mărturisească dela cele dintii cuvinte
schimbate împreună:

— Îmi vei putea redă vreodată în
bucurii toate lacrimile, pe care le-am
vărsat în aste două zile?

— Cu buzele mele le voi uceș,
i-am șoptit aprins de dorință, din-
du-mi seama deodată că aș fi în stare
să jertfesc orișice pentru posesiunea
acestei femei.

Un val de patină mi se urcă în
obraji. Voiam să mai vorbesc ceva,
dar eram innăbușit.

— Miine... murmură Netty cu glas
sfîșit.

Fără să vreau i-am atins mîna și
am simțit un vârtej de flăcări prin
creeri. Privirile noastre stinse s'au
înțeleș.

A doua zi eră Duminică. Pela orele
trei după amiaz m'am întilnit cu
Ana la o cefetărie mărginașe, de unde
în trăsura închisă am nters pînă la
Trianon. Tot timpul drumului eram
stingheriți, și convorbirea noastră,
silnică, încercă deasurda să ascunză
ceiace eră fals în situațiunea noas-
tră reciprocă. Netty îmi părea o
străină. Mi-eră ciudat că trebuie să o
tutuesc, și nu odată mi-a stat pe
buze să-i spun «Dumneata» și «Dom-
nișoară». Toate întrebările mele se
luminară deodată, pentru întiia dată.
Acum pricepeam deslușit că n'o iu-
besc. Privind făptura ei frumoasă și
plină de ademeniri, voiam să-mi im-
pun o duioșie, un cuvînt pasionat.
Dar în clipele acelea se ridică amin-
tirea sărutării furișate din vestibul,

și aceleași sentimente dușmănoase mă aruncau înapoi. Netty vorbea cu o volubilitate și o veselie voită; însă în exuberanța ei căutată nu pâlpiă nimic din plăcerea adevărată, din emoțiunea covârșitoare a unei înclinări de dragoste. Eră mai mult curiozitatea și teama unui lucru nou, spre care se azvîrlise aproape orbeste, fără să lase timp sentimentului să se matureze, să înflorască, să rodească. La un moment dat, convorbirea noastră încelind, Netty își apropiă capul de mine, întinzându-mi buzele. M'am crezut dator o sărutare. M'am gândit: poate astfel vom topi gheața dintre noi. Dar înaintînd fără băgare de seamă, m'am lovit cu fruntea de marginile pălăriei ei. Cînd ne-am apropiat buzele, ne-am împiedicat unul de nasul celuilalt. Ne-am dat o sărutare deznădăjduită de convețională.

Trăsura se opri la poarta Trianonului. Trebuia să coborîm. În clipa aceasta Netty mi se părură mai străină ca totdeauna. Ce caut eu aici cu Dșoara Vlăduț? Ah! Să ne vadă părinții, surorile, mosafirii căpitanului, frumoasă reputație și-ar face familia. Netty eră cam palidă. Deschise ochii mari și-mi șopti:

— Voi fi a ta.

Mi se părură stupidă. Eră de prisos să-mi amintească un lucru pe care-l știam așa de bine.

Mi-am aruncat o privire de jur împrejur pe stradă, apoi i-am dat mîna ca să se coboare. Am intrat repede pe coridor, și îndată în urmă ne aliam în Trianon.

Netty rămase puțin în pragul primei camere, privind serioasă și tăcută încăperea. După cîteva minute zise:

— E draguț la noi.

Și scoțîndu-și pălăria cu un gest brus, o aruncă pe masă. În același timp ușa se deschise și intră servitoarea; dar văzînd că a greșit camera, ieși îndată. Netty devenise galbenă ca ceara și tremură din tot corpul. M'am grăbit să o liniștesc, spunîndu-i că n'a văzut-o, că în orice caz putem avea încredere în discrețiunea ei. Netty însă, cu capul ghemuit la pieptul meu, îngăimă:

— Nu știu de ce m'am speriat. Niciodată o figură omenească nu mi-a stîrnit atîta frică. Ai văzut-o? Păreă *masca morții!*

În adevăr, servitoarea avea un cap mortuar, de o slăbiciune și o paloare care amîneau hirca unui schelet. Dar trebuia să simțim deosebită a unui suflet semeesc ca să prinză atît de viu asemănarea și să se îngrozească. Am strîns-o la piept, șopti du-i:

— Viziunea oribilă a ceiace va fi face și mai prețioasă viața.

Simțeam acum î tre noi mai multă intimitate. Sperietura Anei îmi stîrni oarecare duioșie.

Potclită, Netty plimbă priviri multumite asupra celor două odăi, în mobilatul cărora găsea gust și eleganță. Ridică d privirile deasupra patului, și văzi d portretul fratelui meu, mă întrebă:

— Cînd ai fost, tu așa de frumos?

— În ipostaza fratelui meu.

— Ți-e frate? Semănați leit. Dar el unde este?

— Unde este el e foarte bine.

— Ocupă vreo funcție? zise ea cu naivitate.

— Nu. E inamovibil.

— Unde?

— La cimitir.

Netty nu luă înțelesul adevărat, ci crezută că fratele meu este administratorul cimitirului. Mă lămuri că știe dela D. Vlăduț cum că acești funcționari ciștigă foarte bine, fiindcă vind coroanele artificiale depe morminte. Cînd am deslușit-o că nu e funcționar, ci client, Netty mări ochii asupra portretului și șopti:

— Săracu!

Apoi se ghemui în mine, îngîmînd:

— Mi-e frică de el, de cînd știu că e mort.

— E blind, Netty. Nu mușcă.

— Are o privire îngrozitoare, zise ea, uitîndu-se pieziș la tablou. De ce l-ai pus deasupra patului? Memoria lui nu ți-e sfițată?

— Tocmai de aceea, Ana mea. Așa i-a fost viața: o poemă arzătoare de iubire. Din pricina iubirii a murit, și cea mai pioasă venerație a memoriei lui este să-i păstrez figura într'un cuib de dragoste. Despre partea aceasta îi

semăn. Când eu voi fi mort, — fiindcă voi muri înaintea ta, Netty, — să vii la groapa mea, dar nu ca să plîngi! Să iubești un băiat tânăr pe brazda proaspătă și pe iarba ce va crește din mine, pentruca la gemetele iubirii voastre să tresar și eu în mormînt.

— Cuvintele tale mă întristează, Paul, făcî Netty mîhnită. De cînd am venit vorbim numai de moarte. Nu îți se pare că pierdem timpul? și mă privi sfioasă pe sub gene.

Această aluzie naivă și fără rost la scopul venirii noastre îmi amintii iară de înția ei sărutare.

— Nemaipomenit! imi ziceam în mine. Are un talent de a spune tocmai ceia ce nu trebuie, încît te lasă fără replică.

Netty se dezbracă înaintea mea fără nici o stînjecire. Par'că am fi fost amanți de o viață.

Mirarea îmi copleșea orice dorință. Priveam formele ei minunate, rotunde, albe, cu admirația rece cu care aș fi contemplat o pictură. În toate gesturile Anei eră firescul și neprefăcutul unui copil care se joacă, fără să se întrebe, fără să știe de reguli convenționale. Cuvintele ei, risul ei, otul trădă o inexplicabilă inocență sufletească.

— Și această femeie e *vinovată!* imi ziceam eu cu o uimire crescîndă, în care se întrezărea o neînțeleasă durere. Cum? Cînd? Cu cine?...

Un val de ură mă încinse împotriva omului care trecuse prin viața acestei femei. Nu-l cunoșteam, nu-i știam nici numele, dar în degura în care sîcîța lui plutea, îi trimiteam amenințarea și ura mea de moarte.

— Dar dacă vor fi fost mai mulți?

Întrebarea aceasta nu mi-o pusem niciodată pînă atunci! O suferință atât de ascuțită imi strînse inima, încît gîndul acesta îmi deveni în aceeaș clipă insuportabil.

— Trebuie să aflu tot, și chiar acum, imi zisei eu înfierbîntat și amețit.

Netty se dezbrăcase. Rămăsese într-o cămușuță albă de mătase, scurtă pînă la genunchi, și decoltată puțin deasupra sinilor. Tot bustul ei superb se dezvelise, mareș și impudic

ca un corp de statue. Păru-i roșiate îi cădea în falduri pe umeri. Femeia deschise brațele, ca o cruce vie, chemîndu-mă lingă strălucitoarea și frageda ei frumusețe.

IX

O oră mai tîrziu, în patul plăcerii, cu capul rezemat pe mîna mea, adăpostîți amîndoi sub coama bogată a părului ei de aramă topita, Ana vorbea:

— Cînd ai părăsit casa noastră, înția seara a vizitei tale, mi-am dat seama că te iubesc. Cum? E o taină pe care nu mi-o voi lămuri niciodată. Aveam ură împotriva tuturor bărbaților. Credeam că în toți se ascunde aceeaș fiară posticioasă și cinică. În mai puțin de un ceas mi-ai răsturnat toate părerile și toate resentimentele. Mi-am zis i dată: iată omul pe care-l voi iubi. El imi va da viața, imi va face iarăș fericirea cu puțință. Nu știam dacă trebuie să mă hotărîsc. Te-am ascultat în setată vorbind despre dreptul la fericire, despre lepădarea prejudecăților, și mințea mi s'a luminat dintr'odată. Am crezut că și tu mă iubești. Nu-i așa că și tu mă iubeai? Din clipa în care m'am hotîrit să fiu a ta, m'am gîndit să fac eu celdintii pas, să-ți scutesc osteneala mărturisirilor de prisos. Eram sigură că astfel mă voi apropia mai repede de inima ta. Și nu m'am înșelat. Dacă tot trebuia să se întâmple, de ce să nu fie cu o zi mai de vreme? E mai sincer și mai frumos. Nu-i așa că te-a impresionat mult purtarea mea și că ți-a mărit iubirea pentru mine?...

— Da, așa e... răspunsei eu domol.

Netty mă sărută pe frunte, pe ochi, pe gură.

Afară erau semne de furtună și de ploae. Cerul părea un cîmp îndoliaț, pe care se desfășură uriașe goana despletită a norilor. Tunetele prevesteau vijelia, iar în atmosfera electrizată fațada albă a clădirilor privea prin ferestre, ca prin ochi speriați, descărcarea apropiata a elementelor.

Strînși, cufundați unul într'altul, cupri-și ca de o teamă surdă, căutam par'că în dragostea noastră as-

censă ocrotirea de amenințarea mor-
horită a văzduhului. Gurile noastre
se î tilneau sub umbra părului ei
acajū, iar brațele strîngeau înfrigu-
rate trupurile topite în iubire. Bu-
zole mele alunecau lacome pe sîni
ei rotunzi și puternici, care mă pri-
veau mirați prin ochisorii lor cafenii.

— Părul tau mi-amintește de zeița
Șarga din poeziile populare, zina cu
plete de foc. Și tîița ta e de llăcări,
Ana mea.

— Zeița păcătuește cu un muritor,
pentru care preferă să piardă cerul,
îmi răspunse ea zîbind.

— Maș li' așteplat să-mi hărăzești
și mie un loc în Olimp alături de
tine. Nu ți-ar plăcea să fim o pereche
de zei ?

— Nemurirea... și amorul ! făcu ea
cu ochii mari deschiși. Ce sublim s'ar
fi putut alcătui lumea.

— Nemuritorii sînt destinați să aibă
o viață mai scurtă decît a oamenilor,
mica mea Netty. Au și murit de mult.
Lumea trăește mai departe. Dar totuș,
zeița Șarga își va alege un zeu, pe Ier
Domnul, Apollonul strămoșilor noștri.
Ori nu prea am figură de Apollon ?

— Apollon cu mustăți ! izbucni Ana
într'un ris de copil, în timp ce ochii
ei scăpărau licăriri de fluturi aurii.
Cu mustățile tale mari semeni mai
curînd cu Vercingetorix !

Afară izbucni deodată furtuna și
ploaia. Lumina se acoperi de un văl
nepătruns, și din finlinile desfun-
date ale înălțimilor începură să se
prăbușască pînze uriașe de apă, ca
revărsarea unui ocean ceresc. Brăz-
dările de fulger aruncau răsfrîngeri
de lumină galbenă pe chipurile noas-
tre, iar repercutarea surdă a tunc-
telor dădea tresăriri de spaimă Ane-
tei, care mă strîngea înșiorată, Deo-
dată răsună ca o descărcare elemen-
tară trăznetul, așa de aproape de noi
că ne crezurăm pierduți, și un zig-
zag de un violet orbitor înroși, apoi
albi un paratoner din fața clădirii.

Atunci, în apropierea aceea, în
care și susletele noastre păreau un
singur suflet, în acea intimitate
adîncă stîrnită în noi de întunericul
și iadul de afară, i-am cerut să-mi
mărturisească înțîia ei iubire. Pe șop-

tite, Netty îmi rosti numele omului
care intrase prima oară cu drepturi
definitive în viața ei. Un nume ob-
scur, care prin el însuș nu-mi des-
tăinuia nimic. Cu o curiozitate bol-
navă am silit-o să-mi spună tot. Și
am aflat tot.

— Ziua aceea eră o după amiază
întunecată de iarnă, începū Netty,
cu ochii cerniți de o umbră. Ne-am
întîlnit pela orele patru, în locul
unde hotărisem să mă aștepte. Eră
frig. Mi-a propus să facem o plim-
bare la șoseă, în automobil. Am primit,
dar l-am rugat curi d după aceea să
mă lase să plec, tîindcă mă răzbi-
serul și mă simțeam rău. Cu cuvinte
dulci, care-mi răsună și acum oribil
în urechi, m'a rugat, m'a rugat mult
să mergem la el... Eram obosită și
mi-eră frig, nu eram în stare să fac
nici o sfortare, nici să mă î potri-
vesc. L-am urmat acasă la el, unde
m'am simțit bine la degoarea ali tată
a focului. Ce să-ți spun ? Mi-a dat
șampa ie, în care a turnat pe sem e
ceva, căci m'am simțit deodată slăbi d,
ca toropită de somn. Atunci bruta
m'a apucat de mijloc și de umeri. Cînd
am simțit ce vrea, m'am luptat cu dez-
nădejde, l-am lovit cu palmele peste
obraz, l-am zgîriat și i-am rupt gulerul
și cravata. Dar nu mai puteam, somnul
mă doboră. Cînd a văzut că nu mai
pot să lupt, s'a aruncat asupra mea
ca o bestie infuriată. Răsturnată pe
canapea, îi simțeam răsufierea șerbinte
și-i vedeam ochii injectați holbați
asupra-mi. Am simțit deodată o durere
oribilă, că de cușit... și am țipat. Mi-a
astupat gura cu mîna, dar l-am mușcat
așa de tare că a sces un urlet.

Tăcu. Cu sufletul la gură, rinjînd,
o stri geam convulsiv de braț.

— Pe urmă ? Spune tot, tot.

— Ah, mă doare ! Nu mă strînge așa.

— Vorbește !

— Pe urmă... Timp de două luni
am fost a lui. E un an de atunci.

— Pe urmă ?

— Pe urmă tu.

— Și nime : i altcinevă ?

— Nimeni, ți-o jur.

— L-ai iubit mult ?

— Nu l-am iubit ! strigă Netty, cu
ochii măriți de groază.

— De ce i te-ai dat ?

— Nu știu ! zise ea, și izbucni în plîns zgomotos.

— Miști ! am gemut eu, cu inima chinată de o durere salbatică.

Ca o viziune oribilă îmi apărură imaginea *celuilalt* alături de Netty, lângă ea, peste ea, în ea. O suferință atît de cumplită îmi sfredeleă sufletul, că prezența ei lângă mine, cu dragostea mea, îmi facea un rău nesfîrșit. Am lăsat-o din brațe, mi-am trecut mîna pe frunte.

Netty se ridică în coate și mă privi înspăimîntată, cu ochii șiruiți de lacrimi.

— Ce ai ? zise ea cu o voce surdă.

I-am scrișait :

— Lasă-mă...

— Micule, ce ai ? Ochii tăi mă sperie, mi-e frică... Par ochii mortului din tablou...

Și se ghemui în mine. Am îndepărtat-o cu furie, i-am strigat :

— Lasă-mă ! Lasă-mă ! Te văd cu cellalt !

Privirile ei mă fixară cu groază. Se aruncă nebună peste corpul meu, țipînd printre lacrimi :

— Paul, ești nebun, Paul ! Ascultă-mă, nu se poate... Ce-ți pasă de cellalt ? A trecut, nu mai e nimic între noi, de un an de zile. Nu l-am iubit niciodată. Mi-e scîrbă de el și de amintirea lui ! Te iubesc numai pe tine. Ascultă-mă, micule dragă... Lasă-l pe cellalt, lasă-l... A pierit ca un vis urît... Lasă-l...

În disperarea ei, Netty înjură ca bărbații. Acum mă învăluia tot. Mi simțeam sîinii pe buze și parul pe față. O iubeam și o uram, aș fi voit să o am și să o ucid. Ana se prăbușise pe pieptul meu, plîngînd în hohote nedomolite. Vorbea, printre sughifuri, fughifîndu-și lacrimile :

— De ce mi-ai spus că trecutul se uită ? Nu mai e, nu mai e cu puțință fericierea ! Sint zdrobită, sint nimicită, sint alungată din rîndul femeilor, fiindcă nu mai sint cîntăcilă ! Iată unde am ajuns !... Să mă văd aruncată ca o zdreanță, la întîlnire, de omul pe care l-am iubit cu adevărat !

Și plînsul ei izbucni mai deznădăjduit, o zguduia toată, îi sfărîmă

pieptul.

Cuprins de o amară căință am cuprins-o cu brațele, am mîngîiat-o, i-am sărutat părul :

— Iartă-mă, Ana mea, iartă-mă. Am fost nebun, așa e. Dar suferința mea m'a făcut să înțeleg că te iubesc. Nu știi ce se petrece în mine... Te iubesc, Netty... Durerea la care te-am supus e o dovadă de dragoste, copila mea. De-acum ești a mea, a mea, d'abiă în clipa așa am priceput !

Dar Netty, ghemuită la sînul meu, plîngea cu aceeaș nepotolită desperare.

X

Prima întîlnire dela Trianon mi-a destăinuit adevărul : o iubeam pe Ana. Nici o îndoială, nici o șovăire nu mai erau cu puțință : o iubeam, și încă din clipa întîlnirii noastre vederi. Chiar mai naivitate. Am iubit-o fără să o cunosc, am adorat-o în destăinuirea visului. Eră un amor de o natură aproape mistică. Am văzut-o fără să am nevoie de ochi, am cunoscut-o fără să mă folosesc de simțuri. Totul a fost prin spirit și suflet. Așa-mi lămuresc avîntul nepriceput care m'a împins în spre ea, ca în calea unui vechi și bun prieten, cînd s'au arătat ochilor mei trupești, *ochii serii*. Aș fi voit ca simpatia noastră să plutească în aceeaș sferă ideală în care nu cunoscusem. De aceea, graba ei de a ajunge la iubire omenească m'a durut. Suferința stîrnită în mine de ideea că această femeie a fost posedată de altul, mi-a revelat că sentimentul ce mă leagă de diava este mai puternic decît o platonice și misterioasă afecțiune.

Fîind a mea, amorul s'a regăsit și s'a înțeles el pe el însuș. Simțire legată de trup și suflet, trăia prin amîndouă laolaltă, se înțețea prin dorință, se idealiza prin depărtare.

Se pare că sufletul omeneșc are nevoie de suferință și adevăr, ca planta de aer. Altminteri nu se poate lămuri curiozitatea bolnavă de a afla tot trecutul femeii iubite. Un neastîmpăr ciudat te mucește, pînă cînd a li. Apoi își sfîșii sufletul singur, întregiți din nou în minte trecutul

te lupți cu dragostea rănită, dar veșnic vie, cu dezgustul, cu gelozia retrospectivă.

Femeia știe soarta care o așteaptă după mărturisire, dar cedează dorinții tale. De altfel, ea te pune întotdeauna față numai cu o parte din adevăr, cu partea cea mai puțin gravă. Bănuești că este ceva mai mult, îi ceri specvedania toată, și-e sete să sorbi tot paharul. Dar femeia nu-ți va spune niciodată tot. Cu nici un preț nu-i vei zmulge anumite secrete. În tăcerea ei găsești un nou prilej de a suferi.

Cînd femeia, ca o armă a momentului, te dojenește pentru trecutul tău, — de care ea nu este niciodată geloasă, — nici nu-i răspuzi. Trecutul nostru ni se pare întotdeauna un drept, o podoabă morală; al femeii ni se pare întotdeauna o rușine.

O iubeam pe Ana cu patima îndrăgănită în mine de durerea de a fi cunoscut păcatele ei. Eram obsedat de trecutul ei, de amintirea celui alt, pe care nu o puteam dezrădăcina din inima mea, răscolită de toate chinurile geloziei. Erau clipe, cînd dacă aș fi avut-o sub mîna mea, poate că aș fi strîns-o de gît. Erau clipe cînd mă hotăram să sfîrșesc, să n'o mai vad, să mi-o zmulg cu totul din suflet. Dar la întîlnirile noastre, alături de Ana, înțelegeam că aceasta nu se poate, că toată suferința mea venea poate din aceea că nu o am pururi alături de mine. Ne dădeam bine seama că umbra acestui «mort» va sta mereu între noi, că nu-l putem alunga decît adînciți în beția simțurilor. De aci ore întregi de patimi fără friu, de sărutări și strîngeri sălbătice, în care adormeam o clipă furtuna vocilor lăuntrice. Nu mai puteam înțelege altfel iubirea. Neîmpăcarea umbră se arătă iarăși, în clipele de odihnă a sufletului.

Innebunit, nu odată i-am măsurat gîtul cu mîinile, fără ca ea să înțeleaga din ochii mei înroșiți cumplitul înțeles al gestului. Glasuri porunci-toare, din tot ce eră mai străvechi în conștiința mea, mă îndemneau să fac gestul pînă la capăt, să mă mintui prin moarte de obsesiunea morților.

Dorind pasiunea ca să pot alunga apăsarea trecutului, am sorbit în brațele ei toată cupa iubirii și am istorit toate voluptățile pămîntului.

Clipele trăite împreună sînt dintre acelea care nu se uită niciodată. Căpăgînile scrise cu foc sau cu sînge.

Nu cunoscusem, și dela ea n'am mai cunoscut altă femeie, care să pună în iubire atîta patimă, atîta vie dorință de a trăi și de a înțelege dragostea, în care se integră cu toată viața ei. Se îndreptă spre iubire cu acel simț instinctual al florilor care se întorc spre soare. În clasificarea sa, D. Paul Bourget ar spune că Netty eră o femeie *de inimă*, căci inima eră organul care dădea nota personalității ei. Dar D. Paul Bourget n'a cunoscut pe Netty. Nici Netty nu mi s'a laudat că l-ar cunoaște personal pe D. Paul Bourget. Cum caută și învățații acestora să pue sufletul în balanță, în retorte, în fiole, în borcănase cu etichete, ca pe o simplă compoziție chimică! Cu ce gravă naivitate afirmă ei că sufletul, gîndirea, nu sînt decît o proprietate a atomilor de materie! Un nimic e de ajuns să prefacă într-un mare imbecil pe un mare savant.

Nu eră *inima* caracteristica acestui suflet femeesc, căci această predispoziție sentimentală este comună întregului ei sex. În Netty trăia un suflet de copil. Un copil neprefăcut și vorbăreț, care are pe limbă ce are și în suflet, care dă dorinții o nemijlocită înfăptuire. În această sinceritate și expansiune brutală copilărească tresăltă un *temperament primitiv*, căruia minciuna și conveniențele sociale nu i-au alterat nimic din vajnica lui alcătuire firească.

Netty n'a cunoscut minciuna. Ea nu știa perifrazele păcătoase, care vor să dea înțelesuri întortochiate faptelor. La ea adevărul, sinceritatea, dragostea, erau ca respirația: nu se puteau prefaca. Izbucneau singure în afară, trăiau o viață aproape dea-tîrnată, de voiță, erau ca o conștiință ce se impune mai presus de rațiune și de cugetare.

Îmbătați de iubire, am cutreerat împreună Bucureștii, și în toate col-

țurile lui am lăsat urmele pașilor noștri și ceva din tremurarea sufletelor noastre. Am făcut cu automobilul plimbări la țară, prin pădurile Coma ei, pe marginea apelor, prin pașiștile verzi, prin grădini cu ierburii înalte, în splendoarea cerului de Mai.

Pretutindeni gurile noastre se înfilneau și existețele noastre se confundau în viața vie a naturii. Toate freacăți și azi de freacățul și de suspinele noastre. Punind urechea la pământ, îmi pare că locurile sântite de pașii ei se întoarcă și acum de șoapte de dragoste.

CAPITOLUL II

XI

Bogăția desfructată a verii fu urmată de o toamnă luminoasă, caldută și tristă, ca apusul unei celebre frumuseți. Una din acele toamne de o infinit de melancolică poezie, pe care le cunoaște numai cerul Bucureștilor, și care fac aproape singurul farmec al acestui oraș, ce nu poate fi iubit pentru el, ci pentru amintirile îngropate între zidurile lui. Spre deosebire de primăvara, care mi-a dat întotdeauna nostalgii călătoare, toamna m'a îndemnat să rămân, sa gust aici bucuriile pământului, legate de trotoarul Capitalei și de trecutul copilăriei mele.

Toamnele întâilor ani sînt zilele jocurilor școlarești, ale hainelor noi de uniformă, ale mustariilor și zăhănașelor ce împuiau mahalalele de zgomotul hătarilor și strigutele flăcăilor cheștii, la puterea și neatîrnarea cărora rivnește închipuirea mea de copil. Dar aceste obiceiuri s'au dus, odată cu anii copilăriei mele.

Toamnele adolescenței sînt zilele grave, în care prietenii de clasă, urmînd unul în trupul și sufletul celuilalt schimbările repezi ale vârstei, își împărtășesc la începutul lui Septembrie impresiile vilegiaturii, ale cărților de literatură și dozoze citite pe vară, ale idilelor plato ices cu inevitabilele verișoare întîlnite la bri. Sînt zilele discuțiilor academice despre Haeckel și Darwi și ale pretențiilor geniale. Sînt apoi seriile termecătoare de plimbări pe lună, sub castanii cheiului, braț la braț, cu adorata, făurind visurile de amor menite sa dureze cit viața și sa nu se ispraveasca cu moartea, dar care iau sfîrșit odată cu anotimpul.

Toamnele tinereții sînt toamnele libertății, ale vieții de student, de intruniri, de flirturi intelectuale cu monștrii savanți și isterice care sînt femeile culte. Sînt zilele forții fizice și morale, nopțile întîiilor desfructate, clipele nadejdiilor nebune, care m'a cu osc dezamăgiri unei obstacol.

Iar mai apoi? Toamnele griilor care încep cînd vara se sfîrșește zilele realităților brutale, la care viața ne coboară brusce din înălțimea iluziilor laurite. Le-am cunoscut pe toate, le-am trăit, le-am iubit și am suferit în toate.

Timpul m'a întors apoi la viața fără grija zilei de mîine, la munca beneficilor legitime, dar mi-a răpit entuzasmul primelor vremi și plăcerea aceea nemărgi ită de a trăi.

Lu ile Iulie și August le-am petrecut în strănătate, iar familia Vlăduț la Sinaia.

Sosirea acestei toamne sub ocrotirea iubirii Anetei m'a aruncat deodată cu ani înapoi. Netty îmi imprumută ceva din tinerețea neobituită a sufletului ei. Și ca altădată în zilele adolescenței, am dat inimii mele nebunia idealistă a vârstei ce n'avea sa se mai întoarcă. Am cutreerat din nou cu ea toate strazile Bucureștilor, strîngînd-o de braț și primind aproape gura în gură șoaptele ei de dragoste. Ne plimbam ore întregi fără rost, rideam de cel mai mic lucru, ca niște copii, rodeam împreună cocoli de porumb fierț din albiile țigăncilor, ne înapoiam pe seară, zdrobiți, ca noaptea sa ne visăm iar împreună. Uneori Netty venea și mă luă dela Tribunal, și nu odată, de dragul cehilor ei dornici, am aminat procesele, ca să merg sa pledez în fața naturii procesul nesfîrșit al iubirii noastre. A

foşt cea mai frumoasă toamnă a vieţii mele. Şi astăzi binecuvintez încă amintirea acestei femei, care a putut face sufletul meu să renască o clipă, din descurajare şi uscăciune.

În această epocă aproape istorică a vieţii mele s'a petrecut un fenomen moral, care ar trebui trecut în teratologie, la studiul monştrilor, dacă acest fenomen nu s'ar fi născut şi n'ar fi trăit după toate legile trumuseţii eterne. Enigmele, viaţa le pune şi tot ea le dezleagă.

În anul 1904, când se petrece întimplarea, după toamnă a urmat iarna, ca în toţi anii dinainte şi după Cristos. Viaţa dadu prilej să se nască unei străni impregurări, pe care închiduirea n'ar fi plamadit-o decit ca să descreească buzele, pentru risul zeilor lui Homer.

Intotdeauna mi s'a părut de curios faptul ca doi oameni, străini cu desăvirşire unul de altul, care n'au avut între ei alt comerţ decit legăturile de bunăziua, care s'au deprins să se vadă îmbrăcaţi în haine corecte şi să-şi vorbească unul altuia cu politeţea de cuviinţă, să ajungă dintr'odată la acea apropiere a trupurilor, care presupune o toaletă puţin complicată şi un limbaj cu diminutive, care nu este deloc lipsit de ridicul pe tru un privitor indifere t. Partea cea mai ciudată a dragostei mi s'a părut întotdeauna aceea ci d cei doi prete de fi la suferi ţa fără sfişrit numita desfatarea amorului, se află unul lâng altul, în camaşi. Dacă nenorocii ar avea sufletul pli de alte simţiri, ţa i doială ca ar ajunge să se urasca. Bestia uma a, hidoasa şi altminteri, este şi mai dezgust toare, când, dezbr cată de orice cu ve şionalism, sta la pînda întru împli irea celei mai a malice fu cii trupeşti.

În impregurările de faţa, soarta mi-a răpit putinţa acestei auto-critici a ridicolului.

Într'o seară de Decembrie m'am culcat mai de vreme ca de obicei, trudit de citeva nopţi de studii greoaie. Afară viscoleă cu vî l, şi vaetele furtunii se tînguiau prelu g pe coş. Imi pironisem privirile în locul care

mureă, pînă cînd ochii mei s'au închis cu încetul şi am început să visez. Cît am dormit nu ştiu, dar m'am trezit cu impresia ciudată că nişte mîini îmi umblă pe obraz. Visul se amestecă în chip nedesluşit cu realitatea. Nu eram sigur dacă veghez sau dacă dorm. Ochii mi s'au deschis fără voce, şi am văzut o formă albă lângă patul meu, aplecată spre mine. De groază eram aproape să scot un ţipăt. Dar frica prea puternică mi-a oprit ţipatul pe buze. Răsufierea mi se tăiasc. Încremenit cu ochii la năluca albă din faţa mea, am văzut-o apropiindu-se şi i-am simţit obrazul cald lipit de al meu. Oricum ar fi fost, eră o năluca de femeie. Chiar şi în această formă inspăimîntătoare de strigoi, prezenţa femeii mi-a fost nesfişrit de plăcută. Toată frica mea s'a risipit. Înarmat cu reminiscenţele mele de lecturi spiritiste, m'am pregătit să invoc spiritul femeii arătate. Hotărît să-i fac întrebări din lumea de dincolo, am întins mîinile şi am apucat spiritul ceva mai jos de talie. Mă aşteptam să întilnesc o substanţă vapoasă şi imaterială; am băgat de seamă că dezmierd un corp gingaş şi cald de făptură a pămîntului.

Năluca a scos un şrigăt înnăbuşit şi a voit să fugă. Am oprit-o. Imi închipuam că nu poate fi decit C a a Elvira Side cu. Ca atare, am ştrise f braţe trupul ispititor, şi cu rugamînţi st ritoare l-am chemat să împartă cu mine pe din două modestul meu aşter ut. Mii ile mele r ticeau îndrezeţe pri felurite locuri. Un se time t de prude ţă pe care nu mi-l desluşesc m'a făcut să nu rostesc nici un nume. Dar la toate stăruii ţele şi chemările mele am i til it o împotrivire crîncenă. Mă şimţeam lovit peste mii i, şi corpul misterios se f covoiă, ap rindu-se cum putea mai bi e de încercările mele. Am izbutit s'o atrag lă pieptul meu şi ea-i sârut buzele, lu g şi cu sete. D'abia atu ci am simţit-o cedi d, lăsindu-se moale după gîtul meu.

În braţe, am ridicat-o lă g mine şi am i velit-o cu grije să nu riecească. Mă dcă se lisase frig în odă. După sârutari fără numar, după îmbrăţişări

calde, în care simțeam cum trupul ei se topește sub asaltul doriștelor mele, a început o luptă înviersuțată și fără răgaz. Femeia se zbatea în zvircoliri de șarpe, mă alipea și mă gonea pe rînd, mă lovea peste obraz, mă mușcă de mîi i. Viața ei palpita ferbiute lângă mine, și totuși nu-mi era îngăduit să cuceresc mai mult. În tot acest timp, nu știam cine este necunoscuta.

Eră, de altminteri, lucrul care mă interesa cel mai puțin. Cu toate acestea, întîmplarea în sine era destul de extraordinară.

Neputînd pătrunde mai adînc în tainele acestei ființe, voiam să-i statornicesc cel puțin identitatea. Fără să simtă, am întins mîna pînă la mășuța de noapte, am dibuit butonul electric și l-am apîns.

Femeia a scos un țipăt și și-a ascuns obrazul în mîini. Pînă să mă reculeg, a sărit din pat, apoi s'a înșfîșit drept în fața mea. Am rămas împietrit ca la vederea Gorgonei. Părul negru despletit pe spate încercuia în noapte un obraz mic și oacheș, cu doi ochi negri și mari, cu două buze mici și umflate în mijloc, ca supte de o sărutare. O camizolă albă de lînă, desfăcută, cu șiretele rupte, descoperă pe sub cămașa străvezie, decolată, cu horbotele și cu panglici albastre, un corp de statura mai mult mică, delicat, cu sîni mici și rotunzi, cu un gît neted și plin, gîtul în care îmi îngropasem cu sete buzele lacome.

Eră Dșoara Olga Vlăduș.

De mirare, înlemnisem cu mîna pe apînzătoare. Dșoara Olga Vlăduș cuvîntă:

— Dle Scudrea, eu sînt fată cu demnitate. Nu înțeleg să abuzezi de împrejurarea neobișnuită care m'a adus la Dta. Casa noastră arde.

— Ce face casa noastră?...

— Arde.

— Cum arde?

Un rîs adorabil îi dădă la iveală două șiruri de dinți albi ca porțelanul. Îmi raspunse:

— Nu se știe cum a luat foc, dar oată aripa din față e în flăcări. Eu, îngură m'am gîndit la primejdia care

te-amenință, și fără știrea nimănui am venit să te deștept. Din fericire, am găsit ușa descuiată...

Nimeni! Afară de ea nu se gîndise la mine... Ideia aceasta mă întrista puțin.

Dar priveliștea dinaintea ochilor mei îmi risipișindată orice un bra de mîhnire. Am început să rîd, prosteste, Olga deveni deodată foarte serioasă, și luîndu-și noaptele bune vo să plece.

— Dșoară, i-am zis, fi bună, te rog, și mai stai puțin. Imprejurarea este atât de gravă, că se cere să chibzuim puțin asupra ei. Surorile și părinții Dtale ce fac?

— Tata și Angela au ieșit să vază focul, mama privește din balcon, iar Netty n'a voit să se scoale. Doarme și acum.

— Cași servitorul meu. Cu ajutorul lui puteam să mă prefac în cănușe de cea mai fină calitate. Dacă nu veneai Dta, ca un înger păzitor.

I-am sărutat mîna, decent și recunoscător.

— Dă-mi voe, Dșoară, am adaos, să aștept desfășurarea evenimentelor într'un costum mai potrivit cu starea de față.

Olga s'a întors cu spatele, pe cînd eu m'am coborît repede din pat și am îmbrăcat o pyjamă de casă. Tot timpul toaletei mele, Olga ridea cu fața ascunsă în palme. Isprăvind, am băgat de seamă că văzuse tot, priuntr'un dulap cu oglinda.

— Domnișoară, îi zisei, îngăduemi să mă interesez în persoană la locul sinistrului, ca să putem lua măsurile poruncite de împrejurări.

— Poftim, Domnule. Dar te rog să nu stai mult, căci m'ai sill să plece fără să-mi iau noapte bună.

Îmi îmbrăcaî halatul și ieșii în sală, iar de acolo în grabă pîii la locul unde izbucnise incendiul. Toată curtea era adunată ca să privească. Două cucoane găsiră de cuvîntă să leșine în brațele altor bărbați decît cei legitimi. Salvatorii strîngeau în brațe binefăcătoare trupurile aproape goale ale sârmauelor femei. Restul lumii privea, petrecea și ridea. La sosirea mea, focul fusese aproape stîns de pompieri. De altminteri, nu arsese

docit buduarul unei actrițe. Flăcările linsese puțin zidul din afară, funcgrindu-l.

Coana Elvira Sidencu se oferi să mă conducă pînă la domiciliu, dar am rugat-o să mă lase, căci sînt ocupat cu studierea unui dosar.

Am reintrat în casă, liniștind-o pe Olga, care eră foarte puțin alarmată.

— N'ai nici o grije, Dșoară, viața noastră o la adăpost de orice pericol. De nenorocirea care a lovit pe sarmana proprietăreasă a caselor atîrnă în chip nemijlocit fericirea de a te ști mai mult timp în modesta mea locuință.

— Nu poți tăgădăi, zise ea, că socotilele Dtale pornesc din cel mai crud egoism.

— Totul e relativ pe pămînt, Dșoară. Norocul unora se întemeiază pe nenorocul altora. Știința nu glăsuște altfel. Dar, te rog, ia ceva pe Dta, să nu răcești.

Mergînd să iau din dulap paltonul meu de blană, ca să i-l pun pe umeri, nu m'am putut împiedica să nu zîmbesc de ciudațenia acestei întîmplări, în care Dșoara Olga Vladuț aproape în cămașa discută academic cu avocatul Paul Scudrea în pyjamă, în miezul unei nopți de iarnă, cînd una din aripile casei eră înghițită de flăcări.

Cu băgare de seamă am învelit-o în blană. Trupul ei mic, rebeșit, se întindea acum sub îmbrățișarea caldă și molatică a vestmîntului. Ea zise:

— Ar trebui să ai grijă și de Dta. Cum eu nu mă pot duce acasă să-ți aduc haina mea de iarnă, este dela sine înțeles că trebuie să-ți cauți o alta.

— Vai, Dșoară, nu mi-am îngaduit pînă acum luxul de a avea mai multe. Ai da încă o dovadă de mărinimie, lăsîndu-mă să mă folosesc de prisosul care e prea larg pentru corpul Dtale micuț.

— Mă rog, poți face cu ea ceiace voești: e a Dtale.

M'am așezat pe un fotoliu, — care nu se asemănă de loc cu col ministerial, unde mă vedeau îngerii închirpurilor mele — am atras pe mica Olga la pieptul meu, și ne-am înve-

lit amîndoi în blană, comunicîndu-ne unul altuia o căldură binefăcătoare și plină de tainice însulețiri. Cu obrazul lipit de al ei, genele-i îmi mîngiau pleoapele, pe care simțeam alunecînd par'că puful unor picio-ruse de muscă. Cînd am sărutat-o pe buze, nu s'a mai împotrivit îmbră-țișerilor mele, ci s'a lasat supusă pe pieptul meu, aproape, căuțiad un adăpost de mult așteptat. Buzele mele se plimbau lacome pe ochii, pe gura, pe gîtul, pe pieptul ei, iară ca mica Olga să împiedice cu vreun gest nepotrivit avîntul meu nesățios. Numai cînd am voit să duc mai departe pornirea mea launtrică, ea s'a acoperit încet, — lăsîndu-mă totuș să întrezăresc ispita unui ideal plin de taine. Imi zise simplu:

— Domnule, cred că nu ți-a scăpat din vedere diferența cu care am primit toate dezmierdările Dtale. Înaintea acestui refuz cred că ar trebui să dai înapoi.

— Ascultă, micuțo, i-am zis cam necăjit, să lasăm la o parte farsa. Minciuna nu stă bine pe buzele tale rumene, și toată tresărirea corpului tău protestează împotriva fafărniceii tale. Spune drept: ai venit la mine sîndcă mă iubești.

Indignată, mica Olga s'a zmulș atunci, voină să fugă.

— Pentru Dumnezeu! am strigat eu cu spaimă: Gîndește-te! Să nu răcești...

Olga se pătrunse de înțelepciunea acestui argument și se așeză pe genunchii mei.

— Ei da, te iubesc, mărturisi ea într'un tîrziu, dar mi-a fost frică de această iubire fără speranță. Nu ți-am spus-o niciodată, am închis în mine dragostea, și m'am ferit chiar să te întilnesc. Acum, cînd o împrejurare neprevăzută m'a adus la tine, vezi și tu că pot să-ți rezist, că sînt rece cu tine, sîndcă eu am voință.

Olga tresări deodată și-mi șopti, stringîndu-se la pieptul meu ca o pasăre rebeșită de frig:

— Mi-e teamă să nu se deștepte Netty. Oh! Ce tăamă mi-este!

Am simțit o răceală prin tot trupul. Mi se pără că ne-a și prias.

Conștiința grosolii mă făcea să nu mă simt bine deloc în acea in-
doelnică situație. Ca să-mi dau curaj,
o întrebai zîmbind silit:

— Ce-ți poate face? Ești cu mine.

Olga răspunse, pe cînd figura ei
exprimă o teama adevărată:

— Tocmai de aceea! M'ar bate!

— Dacă te-ar prinde cu mine?...
— Cu orișicine m'ar prinde. Mă

ține mai de scurt ca mama. Imi spune
întreună că nu voește să fac și eu
marea prostie.

— Și tu! Dar cine a mai făcut-o?

— Ah! Aitea alte nenorocite...

— Nenorocite! Cuvîntul e cam as-
pru, am sfîrșit eu cu jumătate de glas.

Introducerea Anetei în discuția
noastră ne răci avîntul amîndorora.
Am băgat de seamă fiecare că e tîr-
ziu, primejdi să stăm atît îm-
preună, etc

Ia plecare, mica Olga mă sărută
lung pe buze, șoptindu-mi:

— D'abiă aștept s intru iarăș la
tine.

— Oh! Și eu la tine...

— Și ne-am despărțit.

După plecarea Olgii, am rămas cu
privirile pironite în jarul aproape
stîns.

Scena care se petrecuse, departe
de a-mi lăsa plăcerea unei amintiri
înforate, imi încurcă mîntea cu so-
coteli dintre cele mai grave. Ce ur-
mări va avea această nefericită în-
tîmplare? Desigur, mica Olga își va
crea drepturi din ușurința purtării
mele. Eu ce voi face?

Întregeam moment cu moment cele
petrecute, și nu mă puteam împie-
dică să nu zîmbesc. Pretextul acestei
vizite nocturne... Vîrsta și condițiu-
nea socială a acestor fete... Ciudat.
Se aseamănă atît de mult cu întîia
sărutare a Anetei... Stranii tempera-
mente. Dacă n'aș cunoaște această
familie, aș zice că... Hm! Ce păcat
că sînt surori și loquesc în aceeaș
casă. Aventura în sine ar fi destul
de atrăgătoare. Zîmbetul meu se pre-
făcu într'un ris nepotolit.

— Păcat! zisei eu cu glas tare,
dar începînd să fiu iarăș biruit de
somb.

Am sculat pe Edgar (*alias* Ghiță),
ca să-mi aprindă focul ce se stînsese,
și am adormit zîmbînd.

XII

A doua zi de dimineață, îndată ce
m'am deșteptat, mi-am adus aminte
de scena din ajun, și am simțit tre-
cînd un nor peste seninătatea cuge-
tului meu. M'am silit să nu dau fap-
tului mai multă însemnătate decît
avea. Ca să nu-l împreună cu imagina
Anetei, am sărit repede din pat, în-
tinzîndu-mi trupul moleșit de somn.
Aruncîndu-mi privirile spre fereastră,
nu fără neplăcere am văzut pervazul
acoperit de un tiv de zăpadă, și
strada înecată într'o lapoviță mur-
dară de noroi și de fulgi. Viscolea
cu turbare, și trotuarul eră populat
de umbre fugare.

Vîntul se umflă și-mi scutură cer-
cevelele șubrede, sullă pe coș, șueră
prin cenușa din sobă. M'am dezbră-
cat repede, am făcut puțină gimnas-
tică și am sunat serviciul. Ghiță
(*alias* Edgar pentru zilele cu clienți
ori cu mosafiri) imi apărî legat la
fălci cu un tulpă murdar. Acest mi-
zerabil, — fosta mea ordonanță din
timpul unei manevre, — imi chinuia
slăbiciunea ce simțeam pentru el.
storcîndu-mi parale cu toate prile-
jurile. Cînd imi venea legat la fălci
sau vîntîndu-se de dureri de șale,
eră semn că are nevoie de bani. Mă
făcui că nu bag de seamă și-i dadui
scurt porunca:

— Adu-mi apă de spălat.

Dar monstrul venise cu ibricul în
mînă și tăcea molcum, cu privirile în-
tunecate.

M'am spălat cu apă multă, și pe
cînd mă ștergeam cu prosopul, l-am
întrebat:

— Mă, tu știi că as'noapte ne-a ars
casa?

Un mormăit surd venit de sub tulpă
însemnă că monstrul știa. Nu mai
putui răbdă și strigai la el:

— Ce ai, mă? Iar te-ai oblojit?

Aceiaș mormăit imi răspunse.

Tăcui, îmbrăcîndu-mă în liniste.

Ghiță se aplecă în jos și ridică un
obiect pe care mi-l dadu. Eră un

pieptene galben de băgă, căzut desigur din părul unei femei. Nu mi-a trebuit mult ca să mă lămuresc, și iar mi-am adus aminte de Olga. Acelaș nor îmi trecu pe frunte. Nemiscat ca o statuie, Ghiță scoase un oftat din adâncul plămînilor. Mi-am pus blana, galoșii, tularul, mi-am luat servieta, am privit la ceas și am dus mîna la portofel. Fața lui Ghiță se însenină pe neașteptate. Ticălosul începî să danseze împrejurul meu ca o maimuță: îmi scutura pentru a treia oară pantalonii, îmi aduse bastonul, îmi dădu niște dosare uitate, răspunse în locul meu la telefon, se arătă însfîrșit în ipostaza lui obișnuită de valet ideal. Ieși apoi repede pe ușă, și după cîteva minute fu cu o trăsură la poartă. Plătii peculiul sclavului și în curînd mă aflai în Templul Droptății.

Am muncit fără răgaz din zori pînă în seară, — fusese o zi excepțional de obositoare, — am pierdut o oră la cinematograful cu un prieten, am mîncat la restaurantul obișnuit, iar la orele nouă și jumătate băteam la ușa familiei Vlăduț, unde îmi petreceam serile cel puțin de două ori pe săptămînă. Deodată mi-am adus aminte de întîmplarea cu Olga, și inima începî să-mi bată de grije. O ușă se deschise înăuntru și auzii glasul Anetoi:

— Mario! Mario!

În vestibul se făcu un zgomot de pași, cheia se răsuci în broască și ușa dela intrare se deschise. Olga îmi ieși înainte.

Mă strînse de mină și voi să mă sărute. I-am întrerupt avîntul, vorbindu-i cu glas tare:

— Bună seara, Dsoară. Boerji sînt acasă? Rău faci că ieși în sală fără o haină groasă. E un frig umed și nesuferit. Cred că tremură și morții în cavouri.

Grăind într'una pe aceeaș voce care semăna mai mult a țipăt, mi-am scos blana, galoșii, mănușile și pălăria. Olga mă privea cu o mirare speriată. La fiecare încercare a ei de a-mi vorbi în șoaptă, răspundeam pe tonul cel mai înalt, ca să se auză din stradă. Apoi am intrat în casă. Silueta aeriană a Dnei Vlăduț mă întîmpină mai așli. Căpitanul îmi întinse mîna mili-

tarește. Cîncul lui pătrat și cărunț se mișcă ritmic, în timp ce bravul om îmi zicea:

— Bună seara, cavaliere.

Netty își așază părul în oglindă, și cînd se întoarse să-m dea spre sărutare degetele ei fine, inima mi se umplu de un val de iubire. Cînd atinse mîna ei mătăsoasă, îmi simții tot trupul străbătut de fiori. Obsesiunea întîmplării din ajun se șterse deodată.

Am vorbit mai toată seara cu ea, fiindcă Angela, cuprinsă de migrenă, se retrăsese încă de timpuriu în odaia ei. Am fost cu Netty mai cald și mai îndrăgostit ca în clipele de singurătate. Se miră și ea de avîntul meu, și ochii ei mari se lumineau de zîmbete de fericire. Figura Olgiei arătă un regret amar. Mi se păru că am văzut chiar lacrimi în privirile ei.

Am plecat mulțumit de mine și de lipsa de urmări a trădării mele.

Astfel, dragostea mea cu Netty urmă neturburată de evenimente protivnice, și întîlirile noastre la Trianon fură tot așa de pasionate ca în cele dintîii zile ale iubirii noastre.

Intr': zi Netty îmi spuse:

— Vino astăseară la noi, căci avem sindroșie.

— Nu pot, micuțo.

Netty îmi sări deodată de git, strîngîndu-mă cu patimă:

— Pentru ce? Te întîlnești cu altă femeie? Cum o cheamă? Spune-mi!

— Nu, Netty, răspunsei eu sărutîndu-i ochii mari și limpezi. Mi-am dat întîlnire cu un prieten, ca să mergem la un *café-chantant*. A venit dela Paris o dizeuză renumită.

Netty mă privi cu o groază neșpusă:

— Cum? Tu mergi în asemenea localuri de oameni stricați și de femei pierdute?...

Am rîs cu poftă și am vrut să-sărut buzele pătimașe, pe care ea ș le fereă acru cu un fel de spaimă

— Dar nu e nimic, fetiço. Nu este ceia ce-ți inchipui tu. E pur și simplu banal și fără gust: vine atîta lume bună...

Netty mă privi o clipă, fără încredere, apoi zise simplu, copilărește:

— Bine. Voi rugă pe tata să ne ducă și pe noi la *café-chantant*.

Am izbucnit într'un ris de care nu mă puteam stăpîni, iar Netty, rușinată de naivitatea ei, își ascunse capul la sinul meu, șoptind :

— Mincinosule !

— Ascultă, Netty, am reluat eu, cît ar fi de decent un *café-chantant*, nu este totuș un local de educație. E dela sine înțeles că nu-l poate vizita un părinte cu copiii. Părinții vin în ascuns și copiii de asemenea ; iar a doua zi încep lecțiile de morală.

— Dar bine, zise Netty lovind pe deaia cu piciorul, eu pot să văd ori și ce, fiindcă eu știu toate.

Apoi, cu ochii într'ai mei, galeșă și dornică :

— Nu m'ai învățat tu ?...

O viziune oribilă îmi bîntuie mîntea o clipă. După o pauză, rostii cu greutate :

— Da, eu...

— Atunci să mergem numai noi amîndoi. Vrei, dragostea mea ? Spune că vrei, făcî Netty, avînd în glas rugămintea pasionată, care la femei este tot una cu porunca.

— Dar tu nu poți lipsi seara de acasă.

— Vom vedea, zise Netty veselă ca un copil, sărutîndu-mi fața nebunește. Am citit într'o carte fraza aceasta : cel îi acopereă obrazul de sărutări fără număr». Ce bine se potrivește ! Uite așa : pe gură, pe obraz, pe ochi, pe frunte, pe păr, și aici, și dincoace, în tot locul, ca o pînză de sărutări !

Apoi căzu pe scaun, gemînd :

— Am obosit și m'am îmbătăt.

Ne-am înțeles să merg cu prietenul în seara aceea la *café-chantant*, a două seară să mă odihnesc, iar a treia să viu mai de vreme în vizită la familia Vlăduț, ca să punem la cale minciuna, spre a putea ieși împreună în oraș.

XIII

Seara hărăzită petrecerii cu prietenul am pierdut-o altfel. Cînd am bîntuit a treia seară la ușa căpitanului, Netty îmi ieși înainte pieptănată ca de plimbare, într'un costum *gris-*

argent strîns pe corp, decolat puțin sub gît. Eră de o eleganță sobră și tinerească. Îmi strînse mina să mi-o frîngă și-mi șopti în grabă :

— Pregătește-te, ca încep atacul.

Și am intrat. Au urmat salutarile obișnuite cu soții Vlăduț, apoi am sărutat mina Angellii, care eră în seara aceea de o frumusețe princiară. Înbrăcată într'un *peignoir* de culoarea perlei, și innotînd într'o spumă de dantele, corpul ei înalt și mlădios se odihnea leneș pe sofă. Angela se uită într'un album cu reproduceri de picturi japoneze, cînd mi-a întins mina.

Mi s'a părut o regină antică într'o literă.

Fără voce, mi-am aruncat de mai multe ori privirile încărcate de admirație înspre ea, lucru care n'a scăpat observațiunii ei, căci am surprins-o zîmbind de mulțumire. Apoi am dat bună seara Olgii. Fata ședea sub un bec electric coborît lingă o mescioară și lucră cu băgare de seamă o broderie fină. A ridicat încet ochii asupra-mi și nu m'am putut stăpîni să nu tresar la vederea chipului ei slăbit, palid, cu ochii tăiați de cearcăne. Figura Olgii trădă nopți de nesomn și ore de lacrimi. Părul pieptănat lîns pe temple îi dădea și mai mult aerul de femeie bolnavă, care mă izbise din primul moment.

Fără să vreau, i-am zis :

-- Te găsesc mai slabă, Dșoară.

Olga răspunse tăios, fără să ridice capul :

— Ți se pare Ddale.

— Aș ține mult să mă înșel, i-am răspuns pe acelaș ton înțepat.

Dna Vlăduț ne privi pe amîndoi peste ochelari, apoi punînd deoparte cartea despre *Viețile Sfinților* pe care o citea, îmi zise :

— Decînd crezi că-i spun, Dle Scudrea ? Toată noaptea scrie într'un caet. Ce Dumnezeu o fi tot scriînd de n'a mai isprăvit ! Slăbește vîzînd cu ochii și nu vrea să înțeleagă. Uite, te spun și Dlui Paul, ca să te pedepsesc.

Olga trînti lucrul înfuriată și tipă :

— Nu puteți să nu vă mai ocupați de mine !

Și izbucni într'un plîns cu sughi-

turi. Apoi trecu în altă odă, repezind ușa de perete de se cutremură casa.

Netty rosti apăsat, dînd din umeri:

— Mofhuri.

Dna Vlăduț clătină din cap, ostă adînc, și reluă ochelarii și *Viețile Sfinților*. Căpitanul Vlăduț vorbi filozofic, trăgînd dintr'un trabuc care înnecase salonul de miros și de fum:

— O criză de nervi. Trece.

Tot timpul acestei scene, Angela nici nu clintise. Cu aceeași îndolență imperială răsfoia filele albumului, fredonînd aproape pe neuzite, cu buzele închise, *caro nome* din *Rigoletto*.

După ce se împrăștiă puțin impresiunea lăsată de izbucnirea Olgiei, Netty zise cu tonul cel mai natural din lume, trecîndu-și mîinile prin păr și aruncînd în oglindă privire mulțumită asupra costumului:

— Mămico, nu te îmbraci să mergem la cinematograful?...

Dna Vlăduț răspunse simplu, fără să ridice ochii din carte:

— Nu merg, maică.

Netty se arătă supărată:

— Eu vreau să merg, zise ea mof-turoasă. Se joacă *Dama cu Camelii* cu Sarah Bernhardt. Tăticule, te iau pe tine.

Căpitanul Vlăduț tăcu cîteva clipe, apoi zise grav:

— Cu toate că nu m'am născut în patria lui Shelley, am mai multă dragoste de cămin decît de localuri. *I like my home*. Du-te cu Angela și cu D. Scudrea.

— Imbracă-te, Angy, făcî Netty punîndu-și pălăria.

Apoi, trecînd pe lingă mine, mă întrebă în șoaptă:

— Sint cuviincios îmbrăcată pentru un *café-chantant*?

— Nu ești destul de cuviincios dezbrăcată, răspunsei cu priuzîndu-i între buze un fir răzleț de păr.

Figura clară și tinăra a Anei îmi mulțumî cu un zîmbet.

Apoi dispărî, ca să se înloarcă după cîteva minute, într'o mantie neagră cu guler de scongs și cu un manșon larg, în care mica Olga ar fi încăput fără multă greutate. Pe cap purtă o tocă cu egrote negre, care-i dădea o maiestate încă nebănuită la Netty.

— Angy, făcî Netty oprîndu-se în prag, ești gata?

Angela nu mișcă nici un deget la această invitațiune:

— *Par ce temps de chien?* Renunț cu bucurie.

Supărată, Netty trînti manșonul și făcî o gălăgie care sperie pe Dna Vlăduț. Buňa femeii îi zise, ca s'o potolească:

— Ei taci, taci odată, copil rizgîiat și rău! Dacă Domnul Paul nu este obosit, du-te cu Domnul Paul. Dar să nu întirziați mult.

După mofiturile ei și protestările mele obligatorii, și după ce Edgar (*alias* Ghiță), trimis de mine, se înapoiă cu o trăsură, am salutat familia și am ieșit pe ușă. Am surprins pentru ultima oară privirile Angeli, furișate pe sub gene, urmărindu-mă cu multă băgare de seamă. Am ajuns în sfîrșit în capul scării, unde ne așteptă un elegant cupeu închis, ales cu multă pricepere de Ghiță, care orînduia întotdeauna lucrurile după împrejurările speciale ce-mi oferea viața. Nu m'am putut opri să nu arunc sclăvului o privire de recunoștință și un bacșiș. Edgar deschise ușa cupeului și făcî o plecăciune pină la pămînt, ca boerilor celor mari.

Acest servitor, fost derbedeu prin mahalalele Capitalei și cules depe drumuri de patrulele militare — fiind nesupus la recrutare — se legase de mine printr'un devotament la care îmi dobîndisem dreptul, în urma unui fapt care i-a mîntuit «cinstea lui în societate». (Citez după propriile-i cuvinte). Fiînd ordonanța mea, pe cînd mă aflam la o concentrare, nobilul meu soldat, amant de inimă și întreținut al uni prostituate de bordel, dispărî într'o noapte, pentru ca a doua zi să fie acuzat de o crimă, petrecută în odaia ibovnicei lui. Ghiță mi-a căzut în ge-nunchi, jurîndu-mi că este nevinovat și implorîndu-mă să-l scap. Cu toate că aveam aproape siguranța vinei lui, un sentiment de milă m'a cuprins pentru acest nenorocit pe care-l amenințam ocna. Raționînd că tot eu laș și apărat în fața Curții cu Jurați, unde poate că i-aș fi dobîndit achitarea, m'am hotărît să-l salvez. Cum

eră o lipsă aproape totală de probe, am depus mărturie la instrucție că ordonanța fusese toată noaptea cu mine și că mă îngrijise, fiind bolnav. Prepusul fu scos din cauză, și Ghiță redat societății ca un om cinstit.

Ajuns Edgar, după propria lui dorință, haimanaua îmi deveni mai mult decît rob. S'a legat de mine, fără să mă părăsească în zilele sărăciei. Îmi eră servitor, valet, băiaș, masseur, bărbier, telefonist și servitor la o laltă. Căpătase o îndeminare rară, și s'ar fi supărat fără leac dacă aș fi încercat să-l expropriiez din vreuna din aceste funcții. Ghiță devenise un *alter ego* al ființei de amănunt, care trăește în ori și care om.

Trăsura a pornit îndată, după ce am aruncat birjarului adresa renumitului *Casino Montmartre* din str. Sf. Ionica, acea casă scundă și artistică, luminată de patru globuri electrice în formă de cap de satyr, și pe locul căreia patru ani mai tîrziu s'a clădit marelui hotel care-i poartă numele. Să mai spun că nici trei secunde după ce Edgar ne-a închis înăuntru, Netty m'a cuprins de git și mi-a sărutat buzele cu acelaș foc incandescent, care și astăzi, după atîta amar de ani, arde încă nepotolit în sîngele meu? Să mai descriu scena de pasiune care ne-a înfierbîntat sîngele dornice de dragoste fără busolă și fără țarm? Deodată însă, în temelul sărutărilor, Netty se zmulse brusc din brațele mele și mă întrebă cu fulgere în ochi:

— Te-am văzut uitîndu-te la Angela mai mult ca de obicei. O iubești pe Angela mai mult decît pe mine? Spune!

— Netty dragă, îmi place să cred că glumești...

— Nu glumesc, răspunde la ce te-am întrebat!

— E adevărat că astăseară Angela eră mai bine ca alte dăți. Dar de aci și pînă la dragoste...

Netty mă privi lung și trist:

— Așă dar, e tot adevărat.

— Ce e adevărat?

— Că rîvnești la Angy și că pe mine nu mă mai iubești.

— Eh! Copilă ce ești, cum poți să crezi?

Am ris și am voit s'o sărut, dar Netty mă respinse blind:

— Nu.

— Ascultă, Netty, i-am zis, nici nu mă ostenesc sa protestez măcar împotriva învinuirilor tale. Bag de seamă însă că vrei să-mi faci o scenă, pe atît de nedreaptă, pecit de fără gust.

— Scenă?... făcu Netty cu o patimă fără frîu. Scenă, fiindcă-ți spun temerile care mă muncesc pentru dragostea mea! Dar nu înțelegi, adăogă ea cu lacrimi în glas, că dacă m'ai înșelă, aș innebuni; dacă nu m'ai mai iubi, m'aș omori!

Fără voe, am simțit un fior prin inimă. Întimplarea cu Olga îmi re-ve-i iarăș în minte.

— N'ai nici o frică, micuța mea, i-am răspuns înlănuind-o. Te iubesc cu aceeaș pasiune și fără tine n'aș înțelege viața.

Netty mă ascultă cu ochii mari deschiși, cu figura înneacă într'o lumină de voluptate supra-lumească. Iși lăsă capul pe umărul meu și buzele supuse în voia buzelor mele, șoptind:

— Să nu mă înșeli... Să nu iubești pe Angy mai mult decît pe mine... Paul, dragostea mea...

Apoi, sărînd deodată, veselă și capricioasă:

— Mai am încă o mustrare de făcut. Îmi stă pe suflet și trebuie să ți-o spun: de ce ai întrebat astă seară pe Olga pentruce a slăbit?... — Dar...

— Nu trebuia s'o întrebi, făcu ea lînd-mi virful urechii între degete. Să nu crează că-i dai atenție.

Am protestat, am ris și am sărutat-o. Netty mă desluși:

— Iubirea mă face geloasă, nebună. Mi-e teamă și de umbra ta. Într'o zi mi-ai spus că un păianjen te-a mușcat peste noapte de gură. Știi ce m'am întrebat după aceea? Păianjenul acela o fi fost de parte bărbătească sau femeiască?... —

Aceste amănunte adorabile ale sufletului Anetei, temperamentul ei violent și pasionat, făceau din orele noastre de iubire clipe care nu se pot redă prin cuvînte. Erău ceva negrăit, mai subtil decît poezia: erău muzica vieților noastre.

Netty avea pentru dragostea noastră un cuvânt vechi, dar foarte aproape de adevăr: este un vis. Eu îi spuneam:

— În proza pămîntească a traiului meu, tu ești o pătîcică din cer, o rază divină trimisă mie de Creator.

Și ea-mi răspundea:

— În brațele tale sînt atît de departe de pămînt, încît mi se pare că visez. Amorul meu, visul meu, idealul meu!

Netty îmi șopti la ureche, discret și dulce:

— Micule, tu ești idealul meu național!

XIV

Trăsura se opri pe neașteptate în poarta Casino-ului, și un val de lumină orbitoare năvăli pe ferestrele cupeului, odată cu privirile curioșilor. Netty mă întrebă tremurînd:

— Aici este?...!

Inima îi bătea ca unui iepure speriat și o roșală de piersică coaptă îi acoperea obrazii. Își trase voalul pe ochi, și sprijinindu-se de mîna mea, cobori pe trotoar. I-am îmbrățișat încă odată cu privirea silueta elegantă și aristocratică, și o mindrie de boer incolți în sufletul meu, destul de puțin iubitor de vanitățile lumii acesteia.

În sala de intrare, scînteietoare de lumini și de oglinzi, se aflau mulți bărbați, care se uitau la Netty cu ochi cercetători. Cît ar fi fost de cuviincioase, privirile lor mi se păreau că o insultă. Aș fi dorit prilejul să mă arăt erou în fața Anetei, rupînd oasele vreunui individ obraznic. Prilejul însă nu s'a ivit. Călcăm țanțoș prin sală, și Netty, docilă și mîndră, mă urmă. Am luat o lojă și am suit treptele de stejar, acoperite cu presuri groase și roșii. Netty mă ținea de braț, mă strîngea, se ghemuia lîngă mine. Îi simțeam mereu inima bătînd.

O femeie tînără, cu chipul fardat și ofilit, cu părul tăiat scurt, îmbrăcată cu o tunică militărească, ne întîmpină la ușa loji și ne vîndu programul.

Netty mă întrebă:

— Paul, cine e femeia asta?

Vinzătoarea de programe îmi șopti la ureche:

— Doriți o masă ori o *chambre séparée* pentru concertul de după ora douăsprezece?...

Concertul de după ora 12 noaptea este petrecerea propriu zisă a casino-urilor. Bărbații și femeile chefuiesc la un loc în cîntece lubrice de orchestre, sub ploaie de confetti și ape parfumate. Este ora dela care rușinea și conștientismul dispăre.

I-am răspuns scurt vinzătoarei de programe și de iluzii:

— Nu rămîn după douăsprezece.

Femeia stărui:

— Am «un separeu» discret și elegant, ca pentru Dvoastră.

— N'am obiceiul să vorbesc de două ori, i-am zis pe un ton sec, și femeia se retrase, închizînd cu grijă draperiile loji.

Netty se simțea stîngherită în acest loc, în care se aștepta să vadă lucruri neîngăduite și indecente. Se uită curioasă și timidă de jur împrejur, la lampadarele colorate, la sculpturile baroce ale pîfonului, la tapiseriile goase de catifea roșie, care atîrnau pretutindeni.

Sosisem aproape de începutul spectacolului. Dirijorul dădu cu bagheta semnalul, și orchestra atacă o uvertură zglobie de operetă. La sunetul muzicii, mulțimea îngrămădită prin loji și prin staluri se dezgheșă ca de un curent electric, și prinse să discute, să fredoneze, să binocleze.

Netty mă întrebă:

— De ce se fumează în acest local?

Apoi, stînjenită, își retrase scaunul în fundul loji, fiindcă simți îndreptate asupra ei mai multe binocluiri.

— Mi-e teamă să nu mă cunoască cineva.

Și de acolo își pironi și ea asupra sălii binocluului ei mic de sidef, cu coadă de argint.

În rochia ei *gris-argent*, ușor decoltată la piept și sub ceafă, cu toca mică de catifea, împodobită cu egrete, Netty avea în ea ceva impunător și drăgălaș totodată. Li șoptii la ureche:

— Par'că ai fi un gîndăcel de primăvară, adus de întîiul zefir al lui Aprilie.

— Pentru această comparație îți sînt datoare o gurișă, răspunse ea fără să clinească.

După vreo zece minute puse bino-clul pe scaun și-mi zise:

— I-am privit pe toți. Nu este nici unul ca tine. Uriși, pomădați, unii făcuți cu fard pe subț ochi.

— Ah! Va să zică eu te-am adus aici ca sa-mi binoclezi domnii din loji?

— Da, eu am dreptul, fiindcă nu mi uit cu tine, cu priviri de poftă.

— Cum? N'ai nici o încredere în mine? făcu ei cu mirare.

— Nici o încredere, zise Netty cu o adîncă convingere.

Acest răspuns mă puse puțin pe gînduri; dar Netty întoarse pe jumătate capul spre mine, și zise apăsîndu-și mîna ușor pe a mea, cu vocea caldă și ochii luminoși:

— Dragul meu!

Orchestra isprăvisse numărul, și un clopoțel, apoi mai multe lovituri cu bastonul în podea vestiră începutul spectacolului. Luminile se stîarseră una cîte una. După ce se făcîu întineric, se aprînsă deasupra scenei un bec roșu în formă de cap de schelet, cu trandafiri albi așezați ca o cunună pe hîrcă. Am surprins ochii Anetei, clari ca de copil, îndreptați cu mirare într'acolo.

După o ultimă lovitură mai puternică în podea, cortina se ridică asupra unui decor de pădure. Muzica începî în surdină citeva acorduri din romanța *Tout le long du Missouri*. O franțuzoaică slabă și înaltă, îmbrăcată într'o lungă și corectă rochie galbenă, cîntă groaznic romanța, în două sau trei aplauze fără viață. Apoi alte franțuzoaiice sau nemțoaiice cîntară fără nici un farmec cîte o romanță la modă. Cortina se lăsă. Partea întîia 'eră sfîrșită.

Luminile se aprînsă iar, și sala se însufleși. Femei sau bărbați vindeau prin staluri bonboane, prăjituri și țigări. Lojile erau acum pline, în cea mai mare parte de domni cu soțiile lor legiuite, ofițeri superiori și preoți.

— Așă este pînă la urmă? mă întrebă Netty dezamăgită.

— Aproape la fel.

— Atunci pîtem plecă.

— Să așteptăm pe Brigitte Dublois, clou-ul programului. Scrio chiar: *renumiata dizeuză pariziană Brigitte Dublois, eleva și concurenta mon-dialei Yvette Guilbert*. Urmează apoi Trio Fassolinski, gimnastici polonezi, și altele încă.

Din loja de alături, o doamnă cam de cînzeci de ani, văpsită mult și cu părul oxigenat, își trecuse capul peste peretele lojii și o privea pe Netty cu o iudiscreție fără seamăn. Netty se uită lung la dînsa, apoi la mine, și izbucni într'un ris pe care nimic nu-l putea opri. Ducea batista la gură, se stăpînea un moment, apoi izbucnea iarăș. I mi zise:

— Are mustăți oxigenate! Paul, uită-te numai.

Cucoana își retrase capul încet și dispărî. Cortina se ridică asupra aceluiaș decor.

După două numere la fel cu cele din partea întîia, veni în zgomot de tobe o femeie îmbrăcată bărbătește, avînd pe cap un cilindru de sub care-ierău zulușii.

Cîntă o romanță italienească, în timp ce mestecă repede cu un făcăleț într'o piuliță. Avî mare succes, fu bisată și aplaudată. Netty mă întrebă naivă:

— Ce găsește toată lumea spiritual? — Ceiace fiecare în parte ar găsi cu multă bunăvoință stupid.

Netty rămase tot nelămurită.

Apărî în urmă un cîntăreț-clown, îmbrăcat într'o haină peticită, cu pantaloni scurți, și purtînd pe cap o pălărie de copil. Cu o voce de bas răgusit cîntă și nenorocitul acesta — plătit cu două sute de lei pe seară — mai multe romanțe cu două înțelesuri.

Netty îmi șoptea:

— Vai! Cum nu-i e rușine?...

Apoi cîntă *Dans les chansons populaires*, al cărui refren, compus într'un *oh!* / lung și întortochiat, s'a cîntat de toată sala, în timp ce caraghiosul dirijă corul cu gesturi de paiață.

Dispărî și clownul în mijlocul unui tunet de aplauze. Netty se întoarse spre mine cu figura mulțumită.

— N'a fost rău, zise ea convinsă.

Pe scenă se făcu deodată întuneric. O pînă de lumină violetă, dulce, aruncă un snop de raze spre culisele din stînga, și într'un *pianissimo* de viori se arată, acriană și vapoasă, o nimfă aproape goală, dansînd grațios, înfășurată într'un vâl străveziu. În sală se azeau exclamațiuni discrete de plăcere. Netty își trase scaunul mai aproape. Luminile se schimbau, învâluind pe dansatoare în roșu, verde, galben, azuriu. Baletista dansă în virtul degetelor picioarelor, cu o ușurință de fulg.

Incheie dansul cu o plecăciune pînă la pămînt, apoi din două salturi dispărî după culise.

Avu cel mai mare succes și fu chemată la rampă de cîteva ori. Eră o tînară femeie brună, de o frumusețe scinteeatoare. Nu m'am putut opri să-i împărtășesc Anetei admirația mea. Netty puse binoclul la ochi și se uită cu băgare de seamă. Apoi pe un ton întepat:

— Nu o găsește extraordinară. Are ochii mici.

— Ei așa! E frumoasă. Dar așa sîuteți voi femeile: geloase.

— Nici nu dansează grozav. Jocul acesta îl știu și eu, l-am învățat cu Gröner. Il dansez chiar mai bine...

Am început altă discuțiune, dar după cîteva minute Netty reveni brusc:

— Te rog să nu mai admiri pe alte femei cînd ești cu mine. Numai pe mine să mă admiri! Fiecare privire a ta aruncată altcia mi-e furată mie!...

În glasul ei erau lacrimi adevărate. Ca să-și arate necazul, Netty îmi înfipse ușor unghiile în mîină:

— Na!

Acest incident ne împiedică să privim cu deamănuntul un balet de femei aproape goale, cu fustulițe colorate, de sub care picioarele înciorăpate străvezii săreau zg'olbi spre tavan. Au urmat niște gimnastici brazilieni, un scamator internațional, apoi *Trio Hassolinski*, care, spre mirarea tuturor, eră un trio de copil-clowni. Giumbușurile lor stîngace stîrneau risul întregii săli.

Netty se îndrăgosti de cel mai mic, un copilăș de trei ani, grăsun, blond,

cu gropițe în obraji. Clownului cel mititel îi cădeau regulat pantalonii, descoperind niște forme rotunde și roze, pe care drăgălașa miniatură de om le apucă în mîinile lui mici și de grase, întorcînd spre public ochi mari și naivi, cu gene încovoiate. Cortina se lăsă în risetele și aplauzele călduroase ale sălii, în care se auzi îndată zgomot de scaune și de picioare. Urmă pauza cea mare, de douăzeci de minute, după care trebuia să apară steaua serii, cîntăreața Brigitte Dublois, eleva și concurenta mondialei Yvette Guilbert.

Netty eră încîntată de copilul-clown, și ochii ei clari rideau de plăcere.

Retrași în fundul lojii, Netty îmi șopti la ureche, stringîndu-mi mina într'a ei:

— Aș vrea să am un copil dela tine. Să fie capul tău întreg: ochii tăi, gura ta, fruntea ta, mustățile tale...

— Chiar dela naștere?

— L-aș adora, l-aș îngriji ca o roabă. Vrei să facem un copil?

— Nimic mai ușor, i-am răspuns eu zîbind; dar cu o condiție: să-ți semene ție.

— Nici nu discut. Ție să-ți semene, ca să-mi amintească toată viața de tine, să-mi mîngie singurătatea după ce tu mă vei înșelă.

Am protestat cum am putut mai bine față de această învinuire. Netty îmi zise, cu o patimă surdă:

— N'ai să mă înșeli tu niciodată? Toată viața ta mă vei iubi numai pe mine? Nu te va ispiti altă femeie mai frumoasă? Spune... Spune...

— Cine ar putea fi mai frumoasă și mai dulce ca tine, Aneta mea, ginăcelul meu de primăvară?

Ea șopti, pierdută:

— Mă faci fericită cu un singur cuvînt, chiar cu unul din acele cuvinte în care nu cred, mai ales cu acelea în care nu cred...

Apoi, pe tonul veseliei copilăroase, care-i eră atît de obișnuit:

— Deci, ne-am hotărît: facem un copil. Cum îl botezăm?

— Dacă o fi tată, Netty.

— Nu, nu vreau! Băiat să fie. Să-ți

somene fie, numai fie. Il vom boteză Paul.

— Nu Paul, căci e urît. Nu pot să-mi sufer numele, am zis eu. Mai bine un nume românesc: Vlad, Mircea, Radu...

— Vlad?... Nu Vlad, fiindcă mi-aduce aminte de Vlad Tepeș, pentru care am rămas corigentă la Istorie în clasa IV-a gimnazială. Mai bine un nume poetic din istoria Franței.

— Napoleon!

— Să-i zicem Francisc. Da, da, Francisc! E frumos și poetic: Francisc...

— Nu vrei tu, Netty, să facem doi copii? Un băiat și o fată: Francisc și Francisca.

— Ferească Dumnezeu! Nu vreau să intru deică la copii. De ce doi și nu șase? Ce-ar fi, Paul, să avem noi șase copii? Ar fi nostim și oribil. Eu o matroană venerabilă și tu un burghez cu chelie și ochelari, aducînd Dumnică din tirg prăjituri și surprize copilașilor!

Și Netty izbucni într'un ris zgometos, care făcu pe doamna indiscretă din loja de alături să se uite iarăși la noi, ca la niște animale de menajerie. Ia apariția capului doamnei, Netty fu scuturată de un ris aproape bolnav, care nu încetă decît cînd indiscreta își retrase privirile, fără să aibă de loc aerul că e supărată.

— Tinerețea noastră veselă îi aduce aminte, se vede, ani îngropați de mult în arhiva timpului.

— Imi face impresia că nu se socotește de loc bătrînă, răspunse Netty. Fardul ei strigător apare ca o protestare și ca o iluzie veșnică. Ah! Dar uitasem de Francisc, reveni cu vioae. Am să-l port cu rochiță pînă la trei ani, iar de atunci încolo îi comand pantalonași la Paris, la Lafayette. Este mai elegant și mai ief-tin ca la București.

— Te înșeli, copiii sînt mai scumpi la Paris. N'ai voi să-l îmbrăcăm în costum național? E la modă și în Casa Regală. Regina a descoperit de curînd cămășile cu arnici de pe vremea lui Boerebista...

Netty se gîdea încordat; zise, sărînd dela o idee la alta:

— Ce crezi că va zice lumea, Paul, cînd va află că am un copil?

— Co-ți pasă de lume? în ziua de astăzi țetele fac dragoste între 16 și 18 ani, nasc între 19 și 20, între 20 și 23 sînt virgine, iar pe la 25 de ani se mărită.

— Căsătorită cu altul, ar fi mai grav, adăogă Netty. Așa însă sînt liberă și independentă.

— Dar și în căsnicie e normal, draga mea, ca femeia să meargă pe căi lăturalnice. Și ea a venit în lume tot pe de lături: din coasta lui Adam.

— Micule dragă, regele Francisc a domnit după Napoleon?...

N'am putut ride și gustă în voce această întrebare, căci cortina se ridică asupra unui decor de salon modern. Scuîndu-ne de pe scaune ca să ne mutăm mai în față, Netty mă primse în brațe și mă sărută apăsător pe buze.

I-am răspuns înzecit la mărturisirea ei de dragoste, sub privirile doamnei cu muștașile oxigenate, care căută la noi cu ochii holbați de uimire.

Aparî în sfîrșit la rampă, în explozie de aclamații, *clon*-ul spectacolului, mult așteptata Brigitte Dublois, eleva și concurenta mondialei Yvette Guilbert.

Eră o femeie mai mult scundă, aproape grasă, cu un cap de slujnică sau de prostituată de rîspintii. Părul negru-lucios, tăiat scurt la spate, îi atîrnă în față în formă de breton roman, deasupra unor ochi întunecați și adînci. Nasul mic și turtit, buzele groase și răsfrînte ca ale lui Beethoven, obrazul buhav și palid, șorțul negru și simplu în care eră îmbrăcată, totul îi dădea o aparență bizară și originală. În toată această simplitate brutală un singur lucru avea strălucirea luxului: pe virfurile pantofilor ei de lac scînteiau două diamante mari ca grindina.

Brigitta cîntă cu o voce bărbătească romanța *Alza Manolita*, în care puse o mimică, o intonație, un joc de scenă de o interpretare superioară. Eră aproape de Arta adevărată. Priveam cu un fel de tristețe manifestațiunea puternică a acestui talent, tîrît în această tavernă, pentru desfătarea de

o clipă. Știam că această femeie, tocmită cu o mie de lei pe seară, își cheltuia toți banii cu tineri pe care ea îi platea, și pătrundeam cu mîntea în viitorul ei, în care o vedeam agonizînd în vreun pat de spital, sau cersînd, săracă și bătrînă, mila trecătorilor. Afară numai dacă nu va deveni întreținută vreunui milionar. Apoi m'am gîndit la soarta tuturor ratașilor, la destinul meu, care avusesem demult ambiții superioare, măcinate de soartă, și care mă devotasem unei mediocrități fără leac. Brigitte Dublois sfîrși romanța într'o frenezie de entuziasm. Sala o aclamă în picărire, cum se aclamă în Parlament discursurile barbaților de Stat, care se apără grandilocvent de acuzațiunea de furt. Netty însăși, pentru prima oară, aplaudă. Cu ochii înlăcrămați, se întoarce și-mi zise:

— Micule, Manolitei-i a murit aman-tul.

— Mofturi.

— Pe tine nu te mișcă nimic!

Și-mi luă brațul subț al ei.

Brigitta cîntă mai multe bucăți, între care *Tungo* și *La Chaloupense*, romănțe exotice ori din viața apașilor, pentru care avea o însușire firească deosebită. Cu toate că era vădit obosită, publicul, tiran și flămînd de senzații ieftine, o aclamă mereu. Cîntăreața a zis magistral mai mult de zece bucăți, sentimentale, comice sau dramatice, cu o felurime de voce și de joc surprinzătoare. În sfîrșit se retrase pentru ultima oară, subț un raport de aplauze și de bravo. Netty îi aruncă pe scenă trandafirul roșu dela cingătoare, și Brigitta îi trimise o sărutare din virful degetelor.

După acest număr, cu toate că reprezentăția nu se sfîrșise, lumea se ridică să plece, cei mai mulți grăbiți să ia parte la «concertul» de după ora douăsprezece. În sala de alături se și auzea zgomotul de sticle și de pahare și zvonul vesel al publicului de noapte.

— Vrei să mergem, Netty?

— Să așteptăm pînă va plecă tot publicul.

După cîteva numere decoltate și proaste, spectacolul luă sfîrșit. Ne-am

ridicat. Netty mai zăbovi vreo cîni minute, în care timp își revizui toaleta feței într'o oglinjoară de buzunar. I-am ținut blana, am sărutat-o încă odată pe umerii albi și plini și am desfăcut draperiile lojii, ca să ieșim.

Deodată, din sala de alături răsuna o orchestră furioasă și veselă, care atacă un *One steep* barbar, în mijlocul țipetelor, uralelor și zăngănitului de pahare. Netty mă întrebă curioasă:

— Ce-i asta?

— Concertul.

— Vreau să văd, făcu ea cu ochii scînteetori.

— Nu se poate, i-am răspuns hotărît. Ești în primejdie mai mult ca oricînd să te zărească cineva.

— Să vad numai și pe urmă plecăm, spuse ea cu o rugămînte pasionată.

M'am supus și de astă dată dorinței ei, căreia nimic nu i se putea împotrivi. Sala de concert răspunde și ea în vestibul, și am convenit să plecăm pe această cale.

M'a luat de braț și am coborît scările. Simțeam iarăș inima Anetei bătînd să-i spargă pieptul. Am trecut mîndri printre cei din urmă privitori, care se uitau curioși la Netty, și am ridicat cu mina perdeaua care sluja drept ușe sălii de concert. Aici am întreat-o din nou:

— Ții cu tot dinadinsul?

— Vreau! răspunse ea iute și tremurînd.

Se tăcuse palidă.

Am intrat amîndoi. Orbiți de lumina feerică a globurilor electrice, am stat cîteva clipe în prag, în mijlocul zgomotului asurzitor. Sala era un haos de lumină, de țipete, de cîntece și de veselie. La aproape o sută de mese ședeau bărbați de toate vîrstele, îmbrăcați elegant, cu femei tinere; cea mai mare parte «numere» din programul seral, și totodată numere în programul de noapte. Afroditele de consumație purtau costume colorate, care dezbrăcau trupul pînă sub sîni și mai sus de genunchi. Unii bărbați își țineau tovarășele pe genunchi, și mîinile lor lacome, de bețivi pă-

timași, le cercelau fără stingherire formele ascunse, pe care femeile și le fereau cu o rușine prefăcută, scoțînd țipete ascuțite. Pe toate mesele spumegă șampania în pahare de cristal și argint. Beți sau cu chef, indivizii de ambele sexe se băteau cu confetti și cu serpentine de foiță. Sala plouă de rotocoale mici, care cădeau pe păr, pe haine, prin pahare, în strigăte și urale, iar serpentinele desfășurate enorm împleteau o rețea încilcită printre mese, printre scaune, printre globurile lămpilor atîrnate de tavan. Intr'un colț al sălii, îndarătul unei despărțituri cu zăbrele-de lemn de nuc, cîntă o orchestră de țigani în fracuri roșii, iar în mijloc, pe o estradă, dansau un bărbat și o femeie un *One steep* săltareț și felin, care dădea femeii puțința să-și arate tot corpul. Bărbatul o ținea cu mîinile de subțiori, iar ea, cu capul sprijinit de genunchiul lui, își sălă trupul în sus, lăsînd fustele să-i cadă spre podele. Sala aplaudă urlînd, în delir. Totul părea o viltoare imensă de apă, care se pravălește peste stane de piatră, cu un zgomot formidabil de cascadă.

Acesta era concertul de după ora douăsprezece. Chelneri rași de muștați, în fracuri negre, femei îmbrăcate în șorturi corecte, se învîrteau printre mese cu o iuteală de suveici, aducînd consumația cerută de cocote. Netty îmi stringea brațul și-mi șoptea cu groază:

— Să mergem! Să mergem mai iute.

Cu capul în piept, cu obrazul ascuns sub voal, Netty facea pași mici și repezi, rupînd cu picioarele lanțurile de serpentine, și primînd pe pălărie ploaia ușoară de confetti. Eu mă simțeam ațîțat de sutele de priviri așintite asupra însoțitoarei mele. Emoțiunea ei mă cuprinsese fără voie, și mă temeam mai ales să nu am de răspuns la vrec obrăznicie, care ar da loc la scandal. Calcăm hotărît, ca să nu par că mă grăbesc, nici că mă simt stînjénit. Cînd ne aflăm la cinci pași de ușă, un glas de bețiv, rostl tare:

— Netty! Ce mai faci, Netty?...

Mi s'a părut că o mină mă înșlacă de inimă.

Netty se clătina ca sub lovitura unui pumn.

M'am oprit brusc și am privit pe îndrăzneț.

Omul se ridicase șovăitor în picioare și înaintă spre ea.

Eră un tînăr cu figură de copil. Pudrat și tardat, cu ochi vineți de nopți pierdute, cu gura cleioasă de alcool, tînărul își purta anevoe trupul îmbrăcat în irac, cu pieptarul scrobît și lat, cu cravata strîmbă și desăcută, cu jobenul alunecat pe ceafă. Eră o faptură șubredă și firavă, cum numai lacheii pot face doamnelor din aristocrație.

Cu o lovitură în piept l-am repezit la zece pași înapoi. Am apucat un scaun, și privind cu o uitătură de nebul pe bețiv, am gîndit:

— Îi fac capul tîndări.

Netty îmi zise îngrozită, cu o voce pe care nu i-o cunoșteam:

— Lasă-l!

Lumea se sculase depe scaune, și diferite glasuri țipau, înveselite:

— *Tiens! Tiens! Ça y est! Déjà la guerre!*

Alții rideau, unii începuse să aplaude. Simțeam că inebunesc, de rușine și de minie.

După ce-și recăpătă echilibrul, dezmeticit puțin, omul veni spre mine cu pălăria în mînă, politicoș și smerit, zicînd:

— Scuzați-mă, vă rog... Vă cer toate scuzele mele. Am confundat...

Am părăsit sala sub privirile vesele și obraznice ale bărbaților, sub chioțele cinice ale femeilor, în sunetole orchestrei care cîntă într'una neobositul *One steep*. Netty respiră greu, par'că purtă o piatră în coșul pieptului, și pe sub voal îi puteam vedea obrazul, palid ca ceara. Pricepusem într'o secundă situația, și simțeam în suflet și pe buze o cocleală amară, amară ca fierrea. Mai mult de formă am întreat-o, cu o liniște de ghiată:

— Cine eră?

Netty îmi răspunse surd, innăbușit:

— Eră el.

— Care el?

— Intiul meu amanti.

Cu toate că ştiam, că mă aşteptam la acest răspuns, alăturarea acestor cuvinte, ca să dea un înţeles în legătura cu viaţa ei, mi-a fost nemărginit de dureroasă.

Ne-am suit în prima trăsură şi am plecat spre casă. D'abia după câteva minute de tăcere, i-am zis:

— L-ai aparat!

Netty plîngea încet, zdrobită:

— Nu l-am apărat, gemu ea, ci m'am gândit la tine. Erau atîta im-
potrieva ta.

Pînă acasă n'am mai scos nici o vorbă amîndoi. În pragul porţii ne-am coborît din trasură. Birjarul se uită lung în palmă şi zise:

— E prea puţin, boerule, trei lei. Mi-am omorît caii.

— Ai dreptate, băste. Asemenea petrecere preţueşte mai mult.

Şi am mai pus un leu în mina omului, care dădu bice dobitoacelor şi dispăru înjurînd.

Am urcat încet scările casei noastre, dînd braţul Anetei şi înconjurînd-o de toate formele politeţii. Nici eu, nici ea nu şopteam un cuvînt.

Cînd am ajuns în dreptul uşii apartamentului meu, ne-am oprit amîndoi odată, exprimînd în chip inconştient aceeaşi dorinţă. Ne-am privit fix între ochi, cercetator. Netty mă întrebă sfîoasă:

— Vrei să intrăm puţin la tine?...

Am sunat la uşă fără să raspund. Am auzit paşi, becul electric se aprinse cu un tîcînîc scurt, şi Ghiţă deschise uşa biroului meu. La vederea servitorului, Netty se dete cu un pas înapoi, ascunzîndu-se după mine. Am asigurat-o repede:

— E mut.

Mi-am scos blana şi pălăria şi-mi încălzeam minile la foc, uitîndu-mă cruciş spre Netty, care se aşezase pe sofă, cu minile în manşon, cu privirile în gol. Mai mult ca oricînd, figura ei clară avea o expresie de copil îngîndurat. Acest chip adorat de femeie, suprapus peste amintirea întîmplării pe care o trăisem numai cu o jumătate de oră mai înainte, îmi stîrni iarăş în suflet o durere cumplită.

Eram în prada mai multor senti-

mente protivnice, de care căutam să mă scutur ca de o povară, dar care năşteau în mine o cruzime nestăpînită. Departe de a mă linişti, tacerea Anei îmi calca pe nervi.

— Imi pare bine, draga mea, i-am zis privind grămîjuile de jeratic cum se darimau ca nişte castele, că ai petrecut bine astă seară, şi că nu-ţi pare rău de nimic.

— Nu fii rău, Paul, răspunse Netty blind. Nu mă răni mai mult. Ştii foarte bine că am zile cînd mă socotesc cea mai nenorocită dintre femei.

— Nădăjduesc că nu din pricina mea! am rînjit eu.

— Cum ar putea fi din pricina ta? Dela tine incoace am simţit că trăesc, am gustat o fericire pe care nu o voi uita pînă la moarte.

— Ciudat, foarte ciudat, făcui eu ridicîndu-mă şi măsurînd odaia cu paşi mari. Ai fost timp de două luni amanta unui om, căruia i te-ai dat din iubire, şi ai îndrăzneala să minţi că n'ai cunoscut în braşele lui fericirea? Ah! Neghiob, de o mie de ori neghiob că am putut să cred toate protestările tale şi renegarea amintirii acestui om, care mă obsedează ca o năluca.

— Nu mă vei crede niciodată, şi voi fi cu atît mai nenorocită acum, după ce te-am cunoscut.

Netty plîngea înecat, cu ochii în batistă.

— Dar de ce m'ai crede? zise ea uscîndu-şi lacrimile. Cum ai putea să mă crezi, de vreme ce n'am fost cinstită? Da, ai avea tot dreptul să mă crezi o femeie de stradă, iubita tuturor, o zdreanţă! N'am fost cinstită, aşă e, cînd m'am dat ţie, şi de aceea vom suferi amîndoi, spre nenorocirea mea, numai a mea!

Cuvintele ei nu-mi stîrneau milă, ci aceeaşi durere stăruitoare care mă înăbuşa, fiindcă se întemeia pe ceva ireparabil. În deosebi, regretul ei amar pentru cîntea pierdută, însăş vorba aceasta brutala de cînte, care se tăgadueşte numai temelilor ce se vînd, şi care eră rostit atît de simplu de gura ei, îmi pică pe inimă ca focul pe o rană.

I-am zis:

— Nu-ţi face greşala mai mare

decît este. Cîntea este ceva relativ. Fapta ta nu este o necinste: sã nu mai spui acest cuvînt. Mã doare mai mult decît pe tine.

Netty întinse mîinile spre mine, cu o privire în care citeam o rugãciune plinã de dragoste și de umilințã.

— Vino lingã mine, nu fii rãu...

M'am așezat lingã ea și Netty mi-a luat mîinile într'ale ei:

— Știu cã te iac sã suferi și sufãr indoit de chinul tãu. Dar, crede-mã, Paul, crede-mã cã fapta mea a fost o nechibzuințã a primei vîrste, o nebulie pe care nu mi-o lãmuresc și pe care voi ispãși-o toatã viața mea. Nu eram atunci femeia pe care o cunoști, pe care tu ai schimbat-o, i-ai dat suflet și i-ai sãdit în inimã cãința pentru o greșalã de care nu mi-am dat seama.

— Dar este mai presus de închipuire, e absurd și monstruos cum ai putut sã te dai acestui om de nimic, acestei secãturi depravate, cãruia aveam poftã sã-i amestec creerii cu scrumul din țigarã! N'a strigat toatã ființa ta împotriva acestei crime?...

— Nu știi ce-a fost cu mine, nu știi... Dar pot sã jur cu mîna pe cruce, în fața lui Dumnezeu, astãzi cînd cunosc dragostea adevãratã, cã pe acest om nu l-am iubit. L-am cunoscut la o prietenã, — erã vãrul ei, — mi-a fãcut curte, am flirtat cu el cum erã obiceiul tuturor fetelor de vîrsta mea, și am cãzut așã cum știi, idiot, orbește. De ce am urmat dupã aceea sã fiu a lui?... Lipsa de teamã, dupã ce întiul pas erã fãcut, obiceiul... încurajarea verișoarei lui, care în felul acesta voiã sã depãrteze de mine pe un altul care mã iubeã, și care a luat-o în casãtorie mai tîrziu, jurãmintele lui, neexperiența mea... nu știi. Erã o legãturã care nu mã fericeã, dar cãreia nu-i simțeam nici povara. Nu mi-am dat seama de grozãvia stupidã a faptei mele, decît dupã ce l-am cunoscut mai bine: prost, ușuratic, laș, destrãbãlat. Odatã, fiind împreunã la cinematograf, am tinãr s'a legat de mine, și el n'a avut curajul sã scoatã un cuvînt. Veneã beat la intîlniri, l-am prins cu servitoarea mea, odatã, la noi acasã..

Atunci l-am zvirlit ca pe o zdreanțã depãrte de mine. Dupã aceasta mi-a cerut mîna în casãtorie. L-am gonit. Știu, s'ar fi reparat astfel toatã greșala, toatã ocara. Fiîndcã așã vrea lumea: casãtoria sfințitã de legi nu e vinovãtã, chiar dacã femeia se dã fãrã iubire. Dar fusesem cuprinsã de o scîrbã așã de adincã fațã de acest om, încît nu m'am mai gîndit nici o clipã cã atingerea lui m'a lãsat dezonoratã. Acum îmi înțeleg greșala. O casãtorie urmatã de un grabnic divorț mi-ar fi șters pata depe frunte și cea depe cuget. Deco n'am fãcut-o?... Aici nu-mi pot rãspunde, nu-mi pot desluși, tot astfel cum nu pot pricepe de ce m'am aruncat în brațele lui. Ah! Atunci nu mã gîndeam cã voi întîlni odatã adevãrata iubire, unica, înaintea cãreia va trebui sã apar curatã. Degustatã, istovitã sufletește, m'am crezut lipsitã pentru totdeauna de inimã și nu voiam sã mã cunosc bãrbatul, care în închipuirea mea nu erã decît o bestie pofcioasã și josnicã. Ah! E oribil. Te rog, nu mã sili sã mai vorbesc, cruțã-mã!

Pãrea cã aceeașã piatrã i se pusese în piept, și abiã respirã, cu capul cãzut pe spate.

— Ascultã, Netty, vreau sã știu un lucru, i-am șoptit eu cu rãsuflarea tãiatã.

Și i-am spus la ureche grozava mea întrebare.

— Nu! Nu! Ți jur cã nu l strigã ea cu deznãdejde. Ședeam în brațele lui ca un lemn, pãream lipsitã de simțuri...

Netty îmi luã capul în brațe, acoperindu-mi fața de sãrutãri fierbinți și de lacrimi, țipînd într'una: nu! nu!

Atunci mi s'a întors iarãș în minte scena cumplitã, care mã chinuã din ziua celeidintii marturisiri: omul acela odios alãturi de Netty, în patul dragostei lor. Un virtøj de flãcãri îmi infășurã creerii, și am împins-o cu o mînã brutalã:

— Pleacã! Mi-e scîrbã de tine!

M'am ridicat plimbîndu-mã în lung și în lat prin odaie, cu templele zvîcnind, congestionat și gîfînd ca un cîine turbat. Netty mã privi cîtva timp eu niște ochi enormi de spaimã.

apoi figura ei se invalui și izbucni într'un plîns violent. Își ascunsesese capul în manșon, și trîntită pe perna sofalei, plîngea în hohote, să-și sfărîme pieptul. Mă uitam la linia fină a corpului ei, la umerii ei zguduți de fiecare suspin, și mă simțeam cuprins de milă, dar totodată depărtat de fatalitatea acelei amintiri. Netty își ridică spre mine ochii înneceți de lacrimi, ochii ei clari de copil, și cu glasul sfîșiat de plîns îmi zise:

— Ești rău, ești nespuse de rău! Nu-ți cer nimic mai mult decît dragostea, atîta timp cît vei voi. N'am nici un drept asupra vieții tale, dar așa pîngarită cum sînt, mă poți primi cel puțin ca amantă.

Logica acestei protestări pasionate sfîrși prin a-mi mișca inima, obosită de atîtea zvîrcoliri protivnice.

Cum nu așteptam decît clipa de a o iertă și de a uită amintirile îngrozitoare, i-am căzut în genunchi și am rugat-o:

— Ana mea, micuța mea, am fost rău, iartă-mă... Am fost rău, crud și absurd, dar numai din iubire! Iartă-mă...

I-am înconjurat talia, am strîns-o la piept, i-am băt lacrimile și i-am sărutat buzele, ca o înflorare de dragoste atît de vie și atît de nouă, că par'că așa fi sărutat-o atunci pentru întîia oară.

Îmi părea rău, îmi venea să mă cert și să mă bat că putusem fi atît de crud ca suferința acestei femei pe care o iubeam.

Nici un sentiment nu poate stîrni cruzimea sufletului nostru ca dragostea geloasă pe trecut.

Netty nu mai avea puterea să răspundă dezmierdărilor mele. Gemînd, zdrobită, cu lacrimile curgîndu-i din ochi fără voce, se lăsă brațelor mele mîngîietoare, legănată de cuvintele

mele patimașe, care aduceau o rază de alinare în drama întunecată a acelor clipe.

Printre suspine, cu vocea sfîrșită, Netty îmi zise:

— Sărută-mă și cere-ți iertare...

Am înțeles că de acum urmează împăcarea. Am sărutat-o, i-am cerut iertare în genunchi, și mai înainte de a mă putea opri, i-am îmbrățișat picioarele și le-am atîns cu buzele mele. Simțeam că numai cu umilința voi putea-o face să uite răutatea și cruzimea mea.

De atîta plîns o durea capul, și mina ei mică își sprijinea templele încercuite în fier.

Cînd s'a ridicat să plece, cu chipul răzvrătit de lacrimi, am privit-o cu teamă, pîrîndu-mi-se că citesc în ochii ei ceva, ca durerea ultimei despărțiri. Am întreat-o, timid și rugător:

— M'ai iertat? Nu vei păstră o amintire turbure și tristă despre seara aceasta?...

— Nu, nu... șopti ea. Simt că te iubesc și mai mult.

Și-și culcă blîndă capul pe pieptul meu.

Se trezi apoi și încercă să zîmbească, cu ochii umezi.

— Nu mă cunosc că am plîns? întrebă ea așezîndu-și părul în oglindă.

— Vei spune că ai plîns de emoție pentru *Dama cu Camelii*.

— Adevărat! Noi am fost la cinematograf. Să nu mă pomenesc istorisind scene dela *café-chantant*.

Îmi întinse pentru ultima oară buzele, șoptindu-mi:

— Somn ușor, și fii cuminte.

Se înfășură în blană și dispărî pe vestibul. Am stat rezemat de pervazul ușii, privind în urma ei, mult timp după ce nu i-am mai zărit silueta.

CAPITOLUL III

XVI

Au trecut două zile de cînd n'am mai pus condeiul pe hîrtie, ca să armez înșirarea acestor amintiri. În seara asta, deschizînd caetul și recitînd paginile așternute, pe care le-am voit

pagini vii din viața mea trăită, le-am găsit searbde și reci, pe alocurea cu pretenții literare, dar fără ca vreuna să redea măcar un moment real din iubirea mea de demult. Amintirile acestea suferă, mai mult decît de despărțare, de uscăciunea sufletului meu.

De ce nu le pot scrie cu sufletul meu de atunci! Din nenorocire, fenomenele vieții sînt ireversibile. Cînd mă uit înapoi la drumul străbătut, mi se pare că timpul s'ia scurs ca o clipă. Neputința de a mă întoarce, măcar odată, pentru o singură neuitată oră, pe drumul parcurs în viață, naște în mine un sentiment din care nu lipsește oarecare groază. Incerc atunci să retrăiesc în amintire epoca aceea, și nu regasesc în memorie decît momente supreme de bucurie sau de durere, care toate la un loc nu alcătuiesc nici durata unui sfert de ceas. Socot totuș că viața nu se poate cîntări după acele clipe, fiindcă atunci ce-ar prețui viețile oamenilor care nu au avut nici plăceri, dar nici dureri din cele mari?

În orice caz, ca să reviu la paginile pe care m'am hotărit să le scriu, iau aminte că memoria mă slujește din ce în ce mai greu. Rîndurile scrise stau ca niște mărturisiri fără viață, pe care din nenorocire nu le pot schimba, deși inima-mi spune că realitatea a fost cu totul altfel.

Așă stînd lucrurile, se poate ca în cursul acestei povestiri să pretind că o femeie a avut mai multe feluri de ochi, două-trei înălțimi șau chiar caractere deosebite. Astăzi m'am întîlnit cu o fostă iubită a mea, de pe cînd aveam douăzeci de ani, și n'am mai recunoscut-o, fiindcă aveă părul negru. Eu fuseseam convins că are părul roșu: în amintirea mea și în însemnările mele vechi am cîntat-o ca pe o femeie cu coama de amurg ca arama. Mi-a spus că nu i-a trecut niciodată prin gînd să-și vîpsească părul, un păr negru-corb, mat, făcînd în lumină ape ruginii, de culoarea lemnului de mahon. Eu luasem particularitatea drept generalitate, și închipuirea a țesut mai departe, plămînd o întruchipare nouă.

Pe semne, așă se petrece și cu memoriile de față: simțele din caet au asemănării vagi cu cele vii, cu cele care au fost odată vii. Iată, incerc să scriu, dar trecutul viu mă fură, capul îmi cade pe mină și brațul îmi tremură. În mîntea mea se perindă imagini, umbre vechi, care-mi joacă îna-

inte ca un dans de fantome. Poate că osle o profanare să răscolesc acest trecut, să redeschid această paren-teză a vieții mele, care s'a închis peste inima mea, ca piatra unui mormînt.

Dar să lăsăm deoparte emoțiunea, necuviincioasă la un bărbat, să sfîrșim cu filozofia banală care nu descoperă nici un adevăr, ci le incurcă pe toate, și să desirăm mai departe amintirile noastre.

După explicațiunile dureroase ori scenele de gelozie,—fie ea chiar retrospectivă,—după schimbul de cuvinte cu care amanții își fac în inimă rani ce se iartă dar nu se uită, și adeseori mortale, urmează o stare sufletească bolnăvicioasă: o oboseala morală, un dezgust pentru propria ta ființă, o liniștire a pasiunii de dragoste, care face să simți nevoia de a sta citivă timp departe de ființa iubită. Cum aceste scene se sfîrșesc în deobște printr'o întoarcere frenetică a dorinții de iubire și de posesiune, ele însemnează în evoluția sentimentală a individului o culminație, dincolo de care încep să se resimtă necesitatea ropaosului.

De aceea, a doua zi după «petrecerea» dela Casino Montmartre și de acasă, m'am deșteptat lîrziu, cu durere de cap, ostenit, cu gura acră de tutun, căci dupe plecarea Anetei am fumat în șir citevă țigări. Trupul și sufletul mi-eran istovite, n'aveam gust de viață, nici de muncă. Mă gîndeam la Netty cu o dragoste calmă, mulțumit că o împăcasem după ce-i făcusem atîta rau, dar cu cugetul conștient că ceva se rupsese între noi: poate perspectiva țericirii veșnice, pe care o visam în orele noastre de iubire. Simțeam în chip vag că într'o zi, așă ca în ziua de ieri, după altă discuțiune violentă, cu lacrimi, cu sfîșieri reciproce, apoi cu mărturisiri și dovezi desperate de dragoste, oboșiți de calvarul acestei patimi distrugătoare, vom plînge și ne vom despărți.

Da, în temeiul amorului nostru m'am gîndit la despărțire, ca la singura ieșire către pacea sufletului meu și al ei. M'am gîndit chiar cu oarecare plăcere liniștitoare la acest lu-

cru, care însă nu-mi închipuiam cum s'ar putea petrece. Negreșit, eră un gând neguros, fără tărie, a cărui înfăptuire nici nu-mi venea în minte.

Odată, o singură dată am avut o viziune fugară a acestei despărțiri, și m'am îngrozit. Am plâzmuit împrejurarea următoare: mergeam pe o stradă cu lume multă, și m'am întâlnit cu Netty, care nu mai eră a mea. Obligat să nu o mai cunosc, am trecut pe lângă ea fără să o salut, amîndoi am pălit și Netty eră să cadă jos de emoție. Ah! Cît ar fi de cumplit!

Eră cu neputință. Dacă acest lucru ar fi trebuit să se petreacă, n'aș fi știut cum să-l îndur. M'aș fi mlădiat la toate umilințele, i-aș fi căzut în genunchi, i-aș fi sărutat urmele pașilor, numai să-mi îngăduie să o mai văd! Cum ar fi trecut zilele și nopțile mele, știind că nu voi mai auzi glasul ei, că nu-i voi mai vedea chipul zîmbitor și clar de copil, că nu-i voi mai asculta dezmierdăriile, că în locul acestei poezii a vieții mele se va așterne tăcerea și noaptea?... Cui îi voi mai strînge capul la piept și cui îi voi mai spune gândăcelul meu de primăvară?... Numai ideea că aceste lucruri ar putea să nu mai fie într-o zi, îmi căsună o suferință morală de neînchipuit.

În prada acestor gânduri chinuitoare, oboseala mea morală mi-a făcut evidentă, mi-a impus cu tărie, nu pe cale logică, ci pe cale sufletească, o singură povață de urmat: aceea de a primi dragostea așa cum eră, fără golozia absurdă pe un trecut care nu-mi aparține. Din cruzimea mea, din convorbirea noastră, din lacrimile femeii iubite, rămăsesem cu o romșcare turbure, cu un dispreț pentru purtarea mea, care ridicau încă și mai sus în stima mea eugetul curat, sufletul neîntinat al Anetei, peste care trecuse viața ca p vijelie brutală, fără să dezlădăceze nimic din înșușirile sufletești și din virtuțile ei. O milă adîncă, o dragoste prietenoasă și caldă, care să mingie rana inimii ei, veșnic deschisă, mi s'a părut ca o datorie, care trebuia să ispășească și răutatea cu care înfipsesem cuțitul în această rana pe care mi-eră dat

să o vindec, și cruzimea necugetată care mă schimbase în călău.

După ore întregi de gânduri ca acestea, eram așa de mulțumit că izbutisem să-mi recapăt echilibrul moral, încît tot restul zilei am fost liniștit și vesel. Am cîștigat cu briot un proces plicticos, pe care-l amînam de vreo doi ani. La club, la un poker între prieteni, am combinat loviturile cu atîta măiestrie, încît în mai puțin de un sfert de oră am izbutit să pierd nouă sute de lei, muncii cu sudoarea frunții și scrișnirea dinților. Am susținut cu eroism o discuțiune politică de o oră și jumătate, și mi-am biruit adversarii, reușind să-i conving de cinstea neprihănită a Ministrului de Industrie, despre care toată lumea începînd cu mine, aveă credința că este un potlogar. Am avut stoticismul să citesc din cap pînă în coadă un articol de Mille. Dar cite n'am făcut eu în ziua aceea! Eram mulțumit: aveam răbdare, toleranță, limpezime de spirit și puterea convingerii, toate înșușiri menite să-l facă pe om nenorocit în viață și odios în societate.

Cu căderea nopții ma întorceam liniștit spre casă, fericit că-mi sîrșam cina cu două pahare de vermut de Torino, bautură pe care o sorb întotdeauna cu deliciu. După cum Guyau găseă plăcere estetică într'un pahar de lapte de capră, de ce n'aș susține și eu că acel vermut m'a făcut să văd viața în culori? Da, găseam viața dulce, gaseam așa de multe de admirat în natura aceasta, în care totul e frumos, afară de oameni.

Treceam prin furnicarul de lume depe calea Victoriei, fluerînd încet o romanță la modă. Tocmai ajunsesem în colțul Pasajului Român, cînd m'am izbit piept în piept cu un tînăr, care mă salută respectuos cerîndu-și scuze. I-am răspuns la politeță, gata să mă depărtez. Am întors însă capul fără voe, amintindu-mi că am mai întâlnit undevă figura aceasta... Am băgat de seamă că străinul face același lucru. Ne-am privit o secundă și am tresărit amîndoi. Eră adversarul obraznic dela *Casino Montmartre*.

Tînarul pără căia o hotărîre bruscă și se îndreptă spre mine. Scoțîndu-și

pentru a doua oară pălăria cu un gest de gentilom, îmi zise:

— Domnule, vă sînt dator scuze și o explicație. Intii, vă rog să-mi dați voie să mă recomand: Andrei Rădeanu, doctor în filozofie. Sînt fiul Primului Președinte al Curții de Casație.

— Sînteți sigur?

Cu o galanterie vioae, tînărul îmi răspunse într-o franțuzească desăvîrșită:

— După purtarea mea de aseară, aveți tot dreptul să vă îndoiiți, Domnule meu. Dar, credeți-mă, mă aflam într-o stare de turburare, pe care nu o pot explica decît cele două sticle de șampanie băute mai nainte. Încă odată, regret din toată inima acel incident, și nutresc via dorința să rămînem prieteni.

— Pînă la moarte? l-am întrebât eu pe un ton sec.

Lumea năvăleă puhoi pe gangul îngust și mă imbrînceă din toate părțile.

— Vă conduc, zise tînărul, care aveă chef de vorbă și doreă să-mi rămie prieten.

Am pornit împreună. Prezența lui nu-mi făcea nici un rău. Îmi eră chiar indiferentă. Pot spune că politețea cu care mă înconjură îmi făcea oarecare plăcere.

— Dar, îmi dați voie să vă întreb cu cine am onoarea?

L-am lămurit cu cine are onoarea, și fiul Primului Președinte al Curții de Casație își scoase pentru a treia oară pălăria.

— Vedeți, Dle Scudrea, eu sînt om de litere, și ca atare nu mă pot închide în carapacea unei vieți regulate. N'ați citit nimic din scrierile mele?

— Nu.

— Nu citiți literatură românească?

— Nu.

— Ca scriitor, făcî el schițînd un gest în aer, trebuie să biciuești inspirația. Îți trebuie femeii, viață liberă, orizonturi variate, chiar și desîrîu. Cu toate m'aș obișnuil lesne. Singurul lucru care mă contrariază, și care totuș este o necesitate capitală pentru mine ca om de litere, este alcoolul. Dilatează concepția și cizelează stilul, subț înrîurirea excitațiunii crebrale, dar mă face să trec

prin crize neplăcute ca cea de aseară. Cînd sînt sub mușcătura șampaniei, mă simt zeu prin geniu, dar un zeu violent, impulsiv și laș, și mi s'a întimplat să mă surprind cîteodată invidios și canalic. Acestea lo regret, dar nu le pot împiedica.

— N'aveți de ce regretă. Vă însuși calitățile cele mai însemnate ale oamenilor de litere.

Andrei Rădeanu scoase din buzunar o tabacheră elegantă de argint, cu țigări *Pelișor*, și-mi oferî.

— Mulțumesc, nu sînt fumător, răspunsei eu scoțînd din buzunar o tabacheră nu mai puțin elegantă, dăruită de Netty, și luînd dinăuntru o țigară.

Mă întrebam cu mirare ce urmărește acest domn cu prietenia afectată pe care mi-o arată. Mă temeam ca discuția să nu aluneco asupra altui subiect. De ce mi-a fost groază n'au scăpat. Incheindu-și blana și sorbind primele fumuri, Rădeanu zise lenes și ușuratic, pe un ton de intimitate la care nu mă așteptam:

— *Mon cher*, nă simt dator să te felicit de cucerirea făcută și de progresele pe care le-ai săvîrșit. Netty este tot ceia ce se poate numi pe românește o fată bună.

Dacă mi-ar fi vîrit un cuțit în inimă, nu mi-ar fi stîrnit mai mare durere. Am simțit o slăbiciune în tot corpul și amețea prin creeri.

Am ascultat fără să pot rosti un cuvînt, rînit de fiecare vorbă, de tonul discuției noastre, de nepăsarea acestui om, de rolul pe care-l jucase în viața amantei mele, de zeflemeaua galantă cu care ticălosul tiră în noroi sentimente sfînte pentru mine.

— Pentru un om din lumea noastră, ziceă omul de litere, Netty are marele folos de a fi o amanta de bună condiție. Cum de obicei metresele cele mai fine se recrutează din femeii de origină dubioasă, este lucru rar să găsești *une pareille aubaine*. *Vraiment, mon cher, c'est une trouvaille pour vous*. Păcat însă că n'are temperament. Mie mai ales, ca literat, îmi trebuia o femeie de nervi, *une femme au coeur de braise*, care să poată răspunde cerințelor complicate

ale sufletului meu. Or, *Netty, tout en étant une belle jeune fille et très soumise*, eră o fată calmă, o burgheză placidă, care n'a putut înțelege nici-odată avinturile superioare ale spiritului. De aceea am fost nevoit să o las... Altminteri, o inimă de aur, un caracter ales și maniere de fiică de prinț. Este surprinzător cum Dia ai izbutit să o faci să meargă într'un local ca Montmartre. Eu am avut plăcerea perversă să o conrup, dar am dat greș pe toată linia. *Mes félicitations*.

N'am avut puterea să-i răspund nimic. Inima mi se oprise. Cred că eram foarte palid, căci oprindu-ne la cotitura unei străzi, de unde voiam să o pornesc spre casa, Rădeanu mă întrebă:

— Ti-e rău ?

— Nu, n'am nimic. i-am zis uitându-mă aiurea și simțind o ceață deasă peste priviri.

— Ești dispus să petrecem seara împreună făcând el învîrtind între degete un baston subțire de manilla.

— Mulțumesc, sînt foarte ocupat în seara asta.

— Atunci «au revoir» și... «sans rancune!»

Îmi strînse mîna puternic, ca un candidat în preajma alegerilor, și se departă.

N'aș putea spune cum am ajuns acasă, nici măcar dacă o oră după despărțirea mea de acest om am făcut parte din lumea asta, sau din alta, mai întunecată, mai tristă, dintr'o lume ai cărei oameni sînt destinați să înclunească trei zile după naștere. N'aș putea spune, fiindcă nu mi-aș mai aminti, vîlmășagul de gânduri care m'au muncit, nici decolul de imagini oribile care s'au perindat iarăș prin mîntea mea, cu o putere proaspătă de a mă face să sufer.

Ajungînd acasă, Ghiță, care-mi deschise ușa, îmi spuse și el:

— Sînteți galbon ca un mort. Vi s'a întîmplat ceva ?

M'am uitat după aceea în oglindă și m'am văzut în adevăr foarte palid, ca după o spaimă mare. Voind să mă liniștesc și să uit, m'am hotărît să citesc. Dar ochii mi-alunecau peste literă și fixam minate întregi cîte un

punct în spațiu. Apoi, amintindu-mi că trebuie să citesc, plecam ochii iarăș pe carte, fără să înțeleg nimic. Am pus volumul de o parte și m'am întins pe sofă. Izbutisem să nu mai gîndesc la nimic, dar eram trist și nervos. Mi-am zis:

— E mai bine să mă culc.

M'am uitat la ceas: erau nouă ore și jumătate.

— Nu voi putea dormi de pe acum, am gîndit.

Un moment mi-a trecut prin mîntea să ies iar în oraș, dar mă simțeam obosit și am renunțat. Un gînd nou m'a bucurat:

— Voi chema un prieten la mine.

Am luat telefonul, am chemat, și mi s'a răspuns că prietenul este plecat de acasă. Nici o speranță.

— Ce voi face toată seara ?

Îmi fulgeră prin cap ideea să mă duc la familia Vlăduț.

— Nu, nu! am strigat. Astă seară nu!

N'am rezistat însă nici două minute acestui gînd. Am simțit că o putere mai tare decît mine mă împinge cu fatalitate într'acolo, ca pe ucigaș la locul crimei. Mi-am îndreptat cravata, mi-am pieptănat părul, m'am pudrat ca să-mi ascund paloarea, Ghița mi-a șters hainele și ghețele, și am bățut în curînd la ușa căpitanului.

XVII

Servitoarea mi-a deschis, și Olga, tinăra ca o zi de Marte, mi-a ieșit înainte în vestibul. Mi-am simțit deodată buna dispoziție cuprinzîndu-mi inima, și dorința de a spune un cuvînt duios acestei fete. I-am strîns mîna mai cald și mai tainic, și i-am sărutat-o pe braț, lingă cot, Olga mă privea lung printre gene și suridea slioașă. I-am șoptit:

— Veșnic dulce, mica mea prietenă.

— Și Dta veșnic schimbător, răspunse ea, și fugi.

Am intrat în casă aproape vesel.

Ceia ce i se întîmplă rareori, căpitanul Vlăduț lipseă de acasă. Se dușese, îmi spunea Doamna Vlăduț, la sediul Lojii Bunilor Templieri, care jîneă întrunire în seara aceea.

— Nu ți-o teamă, Coană Leonoro, că pe acolo or fi și bune templiere? am întrebat-o eu. Și de! Conu Sibică nu prea este nesimțitor la frumusețea eternă.

Doamna Vlăduț rise îngăduitor:

— Mi-ar ședeă bine la vîrsta mea să mai fiu geloasă. Sentimentele acestea sînt pentru tineri ca Dumneata, ca Netty, ca Angy...

— Te rog nu-mi atribui pasiuni de care sînt străină, zise mareș Angela, descifrînd o sonată la piano.

Am dat bună seara Anetei, care ședeă liniștită pe un scaun, mai palidă ca de obicei, cu privirile pierdute în gol, cu miinile încrucișate pe genunchi, ca un copil îngindurat. Atitudinea aceasta îi eră foarte familiară și scoteă mult în relief figura ei luminoasă, care nu trădă deloc pe femeia pătimașă din orele de dragoste.

Am sărutat apoi mîna Angeli, care îmi întinse leneșă un braț alb și plin, încărcat de dantele. După o uitătură piezișe, lungă, își reluă în sardină sonata.

— Nu te supărăm cu vorba noastră, Dșoară Angy? am întrebat eu.

— Nu știu dacă nu vă supăr eu cu exercițiile mele plicticoase.

În locul meu răspunse Netty, cu aceeași liniște:

— Ai face bine să le mai lași, dragă Angy. De azi de dimineată decînd ne împuezî urechile.

— Cui nu-i place să n'asculte.

— Pentru Dumnezeu, Angy, făcu Dna Vlăduț, fii mai politicoasă. Uîți că și D. Paul este printre cei care ascultă.

— Și îmi și plac, am incuviințat eu.

— Pe D. Paul îl socotesc prea iutim la noi în casă; de aceea nu mă silesc să vorbesc după codul manierele elegante.

Olga ședeă la o măsuță și scria într'un caet, probabil opere nemuritoare.

O mulțumire senină se citea pe chipul ei, și ochii i-alunecau deseori înspre mine, zimbitori și fugari. Nu mă puteam opri să nu o privesc mereu, și să nu-mi simt sufletul cuprins de o voioșie calmă, ori de cite ori îmi odihneam ochii pe ființa ei mică. Netty începuse să scotocească într'un cufăr

cu amintiri, din care scoteă scrisori vechi, fotografiile de prietene din copilărie sau de oameni celebri, șuvițe din părul ei și al surorilor la toate vîrstele.

M'am apropiat de ea și am întrebato încet cum a dormit.

— Fugi de aici! îmi zise ea supărată, dar tot pe șoptite.

— Ce ți-am făcut? întrebai eu mirat.

— De ce ai zis că-ți plac exercițiile Angeli?

— Dar...

— Să nu mai zici! Numai eu trebuie să-ți plac.

Nu putu ține însă mult supărarea, nici risul, și peste două secunde eram împăcați.

— Nu știu ce mi s'a întimplat astăzi? i-am spus eu cu un aer indilerent, ca despre un fapt oarecare. L-am cunoscut personal pe Andrei Rădeanu.

Netty făcu citeva momente, apoi mă întrebă pe acelaș ton indilerent, fără să ridice capul din cufăr:

— Da? În ce împrejurare?...

Vocea ei tremură puțin.

— I-am povestit totul, fără să pierd niciun amănunt, scoțînd mai ales în evidență demnitatea atitudinii mele și citeva răspunsuri născocite.

— Curios... făcu ea cu glasul și mai tremurător.

Emoțiunea ei nu-mi scăpă. Dar de data aceasta nici amintirea lui, nici viziunea scenelor oribile care mă făceau să sufer, nimic nu-mi mai stîrnea durerea aceea cumplită din ajun și din urma convorbirii mele cu el. Îmi eră străin. Sufletul meu obosit de veșnic aceeaș fantomă nu mai putea tresări. Îmi dădeam seama însă în chip vag că liniștea și nepăsarea mea veneă mai ales din privirile fixe și calde ale acelor ochi negri, care mă urmăreau din colțul onăii, dela măsuța de scris... Și fără voce, ochii mei alunecau mereu într'acolo. Într'un rînd Netty mă întrebă serioasă:

— Unde te uîți?

— Eu?... Nicăeri.

Netty sfîrșise de scotocit în cufărul ei fără fund, iar Angela închisese pianul. Numai Olga scria într'una în caet, și Doamna Vlăduț împleteă cio-

rapi de lină pentru săracii ei. Angela se așază pe un scaun, picior peste picior, trăgându-și rochia peste glezne. Privindu-mă cu ochii ei codași și albaștri, mă întrebă:

— Ești cam palid, Dle Scudrea.

— Sint obosit, Domnișoară. M'am sculat azi de dimineața cu noaptea în cap, pe la orele unsprezece.

— Să nu te surmenez! răspunse Angela rizînd. Eu credeam că ai plîns pe *Dama cu Camelii*, ca Netty. Toată noaptea i-am auzit suspinele din camera mea.

— Nu înțeleg de ce tocmai pe *Dama cu Camelii*...

Angela mă privi fix între ochi:

— N'ați văzut împreună ascară la cinematograful *Dama cu Camelii*, cu Sarah Bernhardt?

— Aseară?... Ah, da! Voiam să spun: de ce tocmai pe *Dama cu Camelii* și nu pe iubitul ei, Armand Duval? Și el o de plîns, nu-i așa?..

— Da, o de plîns, firește, fiindcă a putut iubi o asemenea femeie, zise Angela cu o ironie rece.

— Nu vei înțelege tu niciodată suflul acestei femei, replică Netty cu nervozitate. Avea o inimă sinceră și curată. Eu o înțeleg și o iert.

— Mai alos cînd a iertat-o și Dumnezeu, adăogai ou ca să sfîrșesc această conversație, în care se putea să mă încurc la răspunsuri.

Din colțul odăii, dela masa de scris, se auzi glasul Olgii, cristalin ca un clopoșel:

— Sint de plîns numai acei care mor. Cei vii găsesc întotdeauna mîngieri: chiar suferința este citeodată o mîngiere.

Cuvintele acestea făcură o scurtă tăcere, apoi Angela reluă:

— Nu sint de plîns acei care mor, ci acei care nu știu să trăiască.

Olga răspunse iarăși:

— Sint pe pămîntul acesta oameni care știu și vor să trăiască, dar care nu pot...

— Cînd vrei, poți, — riposta Angela, scurt și hotărît.

— Nu întotdeauna, făcu înăbușit Olga, cufundîndu-și ochii în caet.

Convorbirea se opri din nou.

Mă simțeam foarte stingherit în

mijlocul acestei discuțiuni macabre. Mă aflam într'o bună dispoziție ciudată, dornică de veselie și de ris.

— Lăsați morții, Domnișoarelor. Nu știu de ce, dar asemenea convorbiri, pelingă că dau tinereții un aer de gravitate care ucide grația, dar îmi lasă și o senzație ciudată de frig. Priviți, vă rog: termometrul arată optsprezece grade Réaumur, adică cea mai plăcută temperatură pentru un om civilizat. Totuș în urma dialogului Dvoastră, foarte interesant de altfel, singele meu coboară sistematic spre zero.

— Domnule Scudrea, zîmbi Angela cu grația-i obișnuită, omul civilizat își pune toate problemele, și găsește plăcere în a le cerceta, chiar fără să le găsească răspunsul.

— Tocmai de aceea, Domnișoara Angy, răzbunarea naturii asupra omului civilizat este că-i mărește capitalul de suferință cu una mai mult: îndoiala. Foriți cei săraci cu duhul, căci a lor este împărăția cerului. Cu siguranță, raiul este plin numai de proști. Incepi să te întreb de ce esență o fi oare și Dumnezeu.

— Lăsați pe Dumnezeu la o parte, interveni cu pietate Doamna Vlăduț. Vorbiți de altele, căci e păcat.

— Eu nu cred, Coană Leonoro. Chiar dacă ar fi undevă, în firea aceasta nemărginită, un Duh atotștiutor, este puțin probabil că ține el catastiv de faptele oamenilor. Iacă, să facem o experiență. *Eu și reneș.* Dacă peste două minute și jumătate nu mă paralizează pe loc, însemnează că nu există.

Și am scos ceasornicul din buzunar. Netty strigă:

— Ești nebun!

— Deloc.

Păstram o liniște de ghiță, și toți împrejurul meu amuțise. Mărturisesc că inima-mi bătea cu tărie. Am avut și timpul și luciditatea de minte să-mi controlez toată lașitatea. Deși luam lucrul în glumă, totuș urmăream mișcarea acelor ceasornicului cu un interes din care nu lipseă îngrijorarea. Limbile acelea galbene și subțiri păreau două sentinele la poarta fatalității. De mișcarea lor impercep-

tibilă pareă că se leagă un eveniment capital, care de acum nu mai poate fi împiedicat. Mi se părea că țin în mână o mașină infernală, care la secunda hotărâtă avea să mă arunce în aer.

Limba care bătea secundele mi-arătă clipă cu clipă apropierea momentului suprem, când trebuia să se dovedească puterea dumnezeirii.

— Zece și un sfert: mai am o jumătate de minut.

În glumă, am spus o rugăciune:

— Tatăl nostru carele ești în ceruri...

Angela zise:

— Recunoaște că ești emoționat.

Cum eu mă uitam zimbând către Netty, aceasta, palidă, mi-aruncă o privire furioasă, murmurând:

— Ești nebun.

— Douăzeci și șapte... douăzeci și opt... douăzeci și nouă... treizeci! Gata!

Și am respirat adânc.

— Providența te-a cruțat, făcând Olga din colțul ei.

— Deci nu există.

Netty rosti pentru a treia oară, cu o ușurare vădită:

— Ești nebun.

— Dar dacă totuși s'ar fi întâmplat, întrebă Angela, ai fi crezut?

— Nu știu, răspunsei eu îngîmfat, ca după o mare ispravă de eroism. De altfel; Domnișcară, eu nu sint nici necredincios, nici credincios. Problema pentru mine se pune în mod dublu. Față de Dumnezeu poți avea două atitudini: una sufletească și alta logică. Îl poți admite pe cale rațională, dar sufletește te simți ateu. Sau: în inimă ai credința, dar logica minții o refuză. Eu sint printre cei dinții: mașinăria universului îmi pare că trebuie să aibă un Creator, care în nici un caz nu poate fi întâmplarea, cum vor filozofii. Deci, îl admit. Dar sufletul meu se îndoește: nu cred în el.

— Fii îngăduitor, Dle Scudrea, zise zimbând Angela. Natura este destul de vastă, ca să-i lași un colțisor și lui Dumnezeu.

— Crede și nu cercetă, zise pe un ton de biserică Dna Vlăduț.

— Dacă nici nu l-aș cercetă, ar urma să-l tăgăduesc și pe cale logică.

— Măriți raiul numai pe jumătate, zise rîzînd Angela.

— Prefer să mă prăjesc în smoala infernului alături de eroii inteligenții. Raiul trebuie să fie ca o vastă asociațiune democratică în țările moderne, sau ca un parlament constituțional: o adunare de proști, care se ascultă și se admiră mutual. Prost îl are o particularitate specifică: aceea...

— Aceea că nu e deștept, mă întrepurșe Netty.

— Și încă una pe lângă aceasta: aceea că este nesuferit, antipatic. Inteligența, chiar negativă sau distrugătoare, merge în direcția ritmului vieții: chiar când disolvă și nimiceste este tot creatoare. Prostia nici nu distruge, nici nu crează: ea merge înapoi. Este omenirea călcînd dăndaratele, regresul dela *homo sapiens* spre pitecantrop și maimuță. Ce zic? Prostul nu este numai subuman, ci și inferior animalului. Să luăm ca pildă animalul ales de om ca model de prostie: boul. Ce insultă! Boul atît de viguros și de simpatic făcut simbol al prostiei! Dar boul este reprezentat cu demnitate și în lumea noastră, de o parte din bărbații politici, literați, critici, etc. Boul înfățișază liniștea inalterabilă a elementelor, forța massivă a naturii. Pe cînd Prostul, filisteanul societății noastre, este ceva hibrid, este un compromis, o caricatură: el face starea de trecere dela natura inertă la viața spiritului. Boul n'are altă pretenție decît să tragă la jug, adică să rămînă tot bou. Prostul însă se pretinde om și cere drepturi! Este boul care voaște să devie persoană socială. Aici e pericolul.

— Cu toate acestea, zise Olga, nu poți anulă cu teoria Dtale o umanitate întreagă de proști. Trebuie să o recunoști ca avînd drepturi la viața omenească.

— Nici de cum. Firește că prostia este ceva adînc omenesc și veșnic. Un om e prost, cum floarea miroase, cum pasărea cîntă, cum țările au monarhii ereditare. Aceasta însă nu însemnează că voi acordă prostimei vulgară loc de cinste la banchetul vieții.

Cînd vorbește cu un prost, am impresia că o omidă se urcă pe mine, sau că am înghițit un gîndac.

Netty mă întrebă:

— Ești sigur că niciodată în viața Dta le n'ai făcut impresia de prost?

— Netty! se resti supărată Doamna Vlăduț, ce fel de întrebare e asta!

— Nu văd cine ar fi persoană căreia i-aș putea face această impresie, replică eu, cam turburat, privind-o drept în ochi.

— De pildă eu... zise ea zîmbind răutăcios.

— Aș discuta cu Dta o oră și te-aș convinge de contrariul.

— Te ascult de aproape o oră și încă nu m'ai convins, rosti ea izbucnind într'un ris zgomotos.

Angela ne cuprîndea pe amîndoi cu o privire lungă, curioasă. Cît ar fi fost de nevinovată această glumă, m'am simțit deodată indispus. Gura mi-eră uscată și limba cleioasă, ca după discuțiunile lungi, în care te covîrșește adversarul. În momentele acelea o uram pe Netty. Mi-am adus brusc aminte de Andrei Rădeanu, am apropiat amintirea lui de imagina Anei, și chinul retrospectiv pe care credeam că l-am biruit, m'a prins iarăș în clește.

Tăcusem. În cameră se făcu o liniște apăsătoare.

Doamna Vlăduț, țesînd mereu la ciorapi, începî blajin, avînd aerul că urmează discuția pe un ton natural:

— Eh! Și proștii compensează de multe ori prin alte calități.

— Nu, Doamna ntea, prefer vițiul omului inteligent, decît virtutea dăbitocului.

Și cu glasul iritat, nervos, am pornit o nouă ditirambă contra prostiei, dar încurcată, contrazicătoare, furioasă, pîrînd că mă lupt cu o cohortă invizibilă de proști, pe care voiam să-i distrug. Căutam un cuvînt tare, jicnitor, vre-o aluzie cu care să rănesc pe Netty. Dar n'am găsit nimic ca să mă răzbum. Olga închisese caetul și mă privea lung și blind, sorbindu-mi fiecare vorbă. Am sfîrșit prin a mă adresa numai ei. Ochi-i mă învăluiau ca într'o mreajă de dra-goste.

Conversația se opri iarăș, de astă dată de tot.

Am scos ceasornicul și am exclamat cu surprindere:

— E ora 11! Mă duc.

Celei din urmă i-am sărutat mîna Anei.

Ea mă întrebă încet:

— Mă iubești?

Mi-am adus aminte de discuția cu Andrei Rădeanu, și un nor negru mi s'a pus peste suflet. Nu i-am răspuns nici un cuvînt. Mi-a reținut mîna, mi-am zmulș-o.

Olga mă petrecu în vestibul. În seara aceea ochii ei aveau o licărire stranie.

M'am îmbrăcat, mi-a dat mîna să i-o sărut.

I-am șoptit:

— Cîtă lucire ispititoare e în acești ochi...

Ea zîmbi dezmiardător, întinzîndu-mi mîna pînă la buze și plecîndu-și ochii în pămînt. Cu o pornire pe care n'am putut-o stăpîni, am cuprîns-o în brațe. S'a zbatut o clipă, și-a ferit buzele, șoptînd înăbușit: nu! nu! Apoi cedă, lipîndu-și gura de gura mea. Imi zise, cu mîna pe inimă:

— Dacă nu mă iubești, voi muri.

Pînă să mă dezmeticesc, mica Olga imi fixă pe a doua zi ora la care să ne întîlim, la Cinema *Lumen*.

Am plecat amețit, ca după o noapte de orgie.

XVIII

Am fost toată viața mea sclavul dorințelor imediate. Nu puține sînt suferințele pe care le-am avut de îndurat dela această impulsivitate a temperamentului meu. Băutura delicioasă care la ospățul vieții se numește iubire, și pe care natura a închis-o în amfora elegantă numită femeie, a căsunat întotdeauna asupra mea un farmec irezistibil, caruia rare ori am încercat să mă împotrivesc. Am dorit femeia, nu cu imboldul adînc către un ideal unic, ci cu pasiunea fierbinte a momentului, cum copilul dorește o jucărie frumoasă, pe care o fărîmă a doua zi. Dar odată

intrat în mrejele iubirii unei femei, nu m'am mai putut desprinde, ci am iubit-o un timp, pe care am căutat de obicei să-l fac cât de scurt.

Aceasta a fost reacțiunea normală a caracterului meu, și așa am ajuns să ador în Netty pînă și durerea pe care mi-o stîrnește trecutul ei.

Iubirea Olgiei mă puneă însă într'o stare de suflet cu totul alta. Mai întîi nu pricinuisem eu apropierea, care a dat prilejul primelor noastre mărturisiri. Nevinovăția mea mi-a dat curajul să zdrobesc în fașă dragostea ei, printr'o indiferență care i-a impus și ei reculegerea demnității. Puteam socoti situațiunea ca limpezită, dacă nu intervenea acea îmbrățișare neașteptată, care a răsturnat dintr'odată poziția noastră unul față de cellalt, creîndu-mi mie datorii, iar ei drepturi.

Eră vădit că din noaptea aceea blestemată a incendiului, Olga începuse să mă iubească cu o dragoste care crește pe fiecare zi, și pe care nepăsarea mea voită nu făcea decît să o ațîțe. Lacrimile, crizele nervoase, acelese de cord, slăbiciunea ei dovedeau neted că mica Olga se luptă crîncen cu un sentiment care o biruise, dar care nu dădea inimii ei nici o îndestulare. Prin gestul meu pasionat și nebun am reaprins deodată acel foc violent, care poate că s'ar fi potolit cu trecerea timpului. Am înfeles toată incandescența acestui simțimînt din cuvintele ei simple, dar formidabile prin sinceritatea lor:

— Dacă nu mă iubești, voi muri.

Mai aveam oare dreptul să iau înăpoi speranța pe care i-o dăduse purtarea mea? Fără nicio îndoială, o nouă atitudine nepăsătoare din partea-mi, o nouă și grozavă decepție pentru Olga, ar fi ucis-o. Știam că boala ei de inimă eră de o natură îngrijitoare și-mi dădeam soama că această floare delicată de seră n'ar mai fi putut îndura biciuirea unui al doilea crivăț. În nici un chip deci nu mai puteam fugi de urmările săptei mele. Chiar dacă aș fi avut răutatea să mă dezinteresez cu desăvîrșire de Olga, de data aceasta dezamăgirea ei ar fi luat forme atît de grave, încît

crizele de nervi, accesele cardiace, lacrimile și slăbiciunea ei n'ar mai fi putut fi trecute cu vederea, și pricina răului, de bună seamă, s'ar fi descoperit. Și atunci, ce rușine, ce scandal... Nu, decît aflarea acestei taine, mai bine orice, mai bine înșel pe Ana...

Acestea erau gîndurile care mă zbuciumau, pecînd îmi îngrijam toaleta, ca să mă duc la întîlnirea poruncită de Olga. Edgar se învîrtea împrejurul meu, servindu-mi cele trebuincioase, dîndu-mi de cite două ori un lucru, pe care, neatent și distrat, îl uitam, fiind veșnic cu mîntea aiurea. Nici o plăcere, nimic din emoțiunea aceea aproape sfîntă a primei întîlniri de dragoste nu-mi încălzeă inima. Nu eram cuprins decît de o grijă surdă, care mă făcea să tresar la fiecare gînd:

— Dacă va afla Netty? Dacă Olga se va trădă?...

— Conașule, poftim ceasul, zise Edgar.

— A da, ceasornicul... Pune-l pe masă.

Voi putea tînu-i multă vreme acest dublu amor, trăit în împrejurări atît de extraordinare?... Dacă Olga n'ar fi sora Anetei și n'ar locui în aceeaș casă... Dar așa? Se va afla cu siguranță. Ori Netty va afla de Olga, ori Olga de Netty, Cum voi scăpa?...

— Conașule, nu vă parfumați ba-tista?

— Ba da. Dă-mi sticluța de parfum. Acea albastră... Ba nu, dă-mi mai bine Apa de Colonia. E mai serios.

Da, o mai serios cu Apă de Colonia, am adăogat eu în gînd. Dar la urma urmelor, ce însemnătate are dacă e serios sau nu?...

— Ascultă, Ghiță, mai bine dă-mi parfumul.

Negreșit, toată această situație încurcată vine de acolo, că în clipa aceea nenorocită a plecării nu mi-am putut cîrmui simțurilo, ci m'am lăsat rob avîntului meu d' copil prost, pentru căpătarea unei plăceri de o clipă. Dar ce a putut oare naște în mine acea flacăra vie și scurtă? Amintirea nopții cînd a venit Olga în casa mea? Nu, căci întîmplarea aceea n'a lă-

sat nici urmă de farmec în sufletul meu.

Revenind oră cu oră asupra ultimelor evenimente, am descoperit că întâiul moment de plăcere pe care mi l-a dat vederea Olgii a fost chiar clipa intrării mele în casă. Negreșit, starea sufletească în care m'a adus convorbirea cu Andrei Rădeanu fusese atât de apăsătoare, încît inima mea mîhnită carea stăruitor o diversiune, un colț senin și vesel în care să se odihnească. Privești ea ei tinără și primăvăratică a fost leagănul cald în care s'a mîngîiat obida mea. Deci nu eram eu de vină, ci întîlnirea cu Andrei Rădeanu. Or, cum cunoștința acestui om a fost urmarea vizitei noastre la *Casino Montmartre*, cerută de Netty, chiar amanta mea a fost pricina de căpetenie a trădării!

Dar nu numai atât. Toată seara cît am stat la familia Vlăduț, Netty n'a făcut decît să mă jicnească. Am plecat supărat, cu minia în suflet, și avîntul nesăbuit cu care am îmbrățișat pe Olga a fost poate o răzburare inconștientă a mîndriei mele ranite. Neapărat, chiar a doua zi de dimineață am privit cu totul altfel cuvintele Anei, care mă obișnuise cu felul ei de a fi. Dar în momentul acela vorbele ei m'au durut, și am reacționat prin acest act de lașitate, căruia acum trebuia să-i sufer urmările. Netty era de vină. Purtarea ei m'a trimis în brațele Olgii!

Am încopot să descopăr iarăș întîmplările, și să deduc ce-ar fi fost dacă evenimentele ar fi decurs altfel, scoțînd din ele anumiți factori hotărîtori. M'am surprins la un moment dat într'un labirint atât de încilcit de presupuneri, încît mi-am dat seama de toată absurditatea acestor socoteli. La ce-mi foloseau? Adăogau ori scădeau ele ceva din starea prezentă? Oricît m'aș întroba ce ar fi fost pe lumea asta dacă pămîntul nu s'ar fi învîrtit împrejurul axei, întîlnirea cu Olga la cinematograful nu o puteam ocoli, și nici urmările ei. Deci, am chibzuit că e mai bine să nu mai chibzuesc asupra unui lucru, pricinuit de o faptă la care n'am chibzuit nici o frîntură dintr'o secundă.

— Ghișă, te vestesc că sînt gata, zisei eu în fața oglinzii, dînd o ultimă întorsătură de mină cravatei. Adu-mi blana și galoșii.

— V'ați uitat ceasornicul pe masă.

— Așă e. Ține blana... mai sus. Dacă mă caută cineva dela Palatul Regal, să-i spui că trec eu miine pela Maiestatea Sa Regele. Să nu cumvă să plece de acasă.

Aceasta făcea parte din repertoriul de glume cu care-l obișnuisem pe Ghișă, cînd eram vesel, sau cînd preocupari sufletești mai însemnate stîrneau în mine nevoia de a le uita prin rostire de prostii nevinovate.

Am privit încă odată ora: cinci și jumătate. Un sfert de oră drumul, deci voi fi la întîlnire cu un sfert de oră mai de vreme.

— Dacă mă întîlnesc cu Netty pe drum? m'am întrebat deodată.

Primejdia nu era atât de mare.

— Dar dacă voi întîlni-o la cinematograful, sau la inapoere, cînd voi fi împreună cu Olga?

— Voi pune totul pe seama întîmplării, mi-am zis eu.

Am deschis ușa și am ieșit în sală. Aruncînd o privire spre ușa apartamentului familiei Vlăduț, mă gîndii:

— Netty o poate înăuntru. Dar Olga?

— Olga este sora ei, mi-am răspuns singur, fără nici o înlănțuire logică în gîndire.

Am adăogat ca un verdict:

— Ceiace săvîrșesc eu este o infamie.

Am repetat de vreo trei ori cuvîntul infamie în mîntea mea, dar nu simțeam nici un fel de rușine și nici o remușcare pentru ce aveam să fac: mi-eră cu totul indiferent. Aveam impresia că mă duc să fur. Eră ceva, pervers, plăcut și plin de griji.

— Ar fi cît se poate de interesant, dacă n'ar fi plictisitor, mi-am zis în în mine.

Cînd ajunsei în capul scării, Ghișă veni alergînd după mine:

— Coane, v'ați uitat mînușile.

— Am mai uitat ceva în casă, Ghișă.

— Mai ce, Coane?

— Conștiința! i-am șoptit la ureche, izbucnind apoi într'un hohot de râs.

Și am ieșit în stradă.

XIX

Eră o seară de iarnă de o frumusețe polară și de o temperatură marină. Un aer cald, fără nici o adiere de vânt.

Fulgi mari și grei cădeau deși ca din sită, așternînd pe drumuri și pe trotoare un covor moale de zăpadă, acoperind pe trecători cu o ploaie ca de confetti. Cerul părea că scutură asupra pămîntului flori albe de vișin: atîta primăvară eră în aer, atît de molcom se așeză iarna. Privind în zare, vedeam numai o perdeă mișcătoare de hermină, brodată pe o rețea rară, ca o maramă fină. Felinarele de gaz clipeau palid, dar o lumină scăzută și dulce îmbrăcă amurgul. Lumea forfotea veselă; zgomotul trăsurilor și automobilelor, clopotele tramvayelor aveau parcă și ele un sunet osebit, de vioașie și sărbătoare.

Înainte a unei porți văzui un grup de băieți în uniformă de liceu, așezîndu-se pe două rinduri, apoi începînd să cînte în cor:

— Bună dimineața la Moș Ajun!

Eră seara de 23 Decembre! Seara ajunului, seara cea mai fermecătoare a copilăriei mele! Un sentiment de nostalgie îmi strînse inima. Ca într'un caleidoscop am văzut defilînd pe dinaintea mea toată viața bucuriilor nevinovate ale unei vîrste ce nu trebuia să se mai întorcă niciodată.

— E Moș Ajunul.. îngăimam eu încet, pierzîndu-mă în amintiri atît de îndepărtate, că parcă le-aș fi visat sau le-aș fi citit într'o carte de basme.

— De ce nu sînt cu Netty? m'am întreat îndată. Seara aceasta ar fi trebuit să o petrecem împreună.

— Fiindcă mergi să o înșeli cu sora ei... rosti în mine o voce sarcastică și misterioasă, care mă făcu să zîmbesc.

M'am oprit brusc în drum și mi-am zis:

— Dar dacă nu m'aș mai duce la întîlnire?

N'avui puterea să-m' repet în minte

toate argumentele contrarii, dar am încheiat că în acest ultim moment sovăiala eră nefolositoare: trebuia să mă duc. De ce să mă gîndesc de acum la urmări, cînd nu le puteam prevedea? Situațiunilor noi le voi face față cu măsuri noi: și atîta tot.

Această hotărîre îmi dădea puțin curaj.

— Vom vedea, îmi zisei cu încredere.

Paul Scudrea s'a descurcat întotdeauna în viață. Nu voi avea oare dibăcia să mă strecor și pe această porțiță? Cămila nu trece prin urechile acului, dar perfidia omului îl înșală și pe Dumnezeu.

Un prieten trecu pe lângă mine, înfășurat în palton, cu gulerul ridicat. Îmi strigă:

— Noroc, Paul!

— Noroc...

Am mers înainte, și cotind strada, am ieșit în calea Victoriei. Zăpada cădea acum atît de deasă, că prin pinza de ninsoare, oamenii, trăsurile și felinarele apăreau ca niște pete de lumină sau de umbră într'un desen. Cînd am zărit globurile electrice ale cinematografului, am tresărit,

— Merg la o partidă de noplăcere, îmi zisei în gînd.

De la cînzeci de pași auzeam glasul de stentor al portarului, strigînd:

— Pofțiți, Domnilor! *Moartea lui Pierrrot* cu Asta Nielsen! Cea mai mare artistă a secolului! Cinci mari acte cu momente psihologice, rulează două ore! Pofțiți, Domnilor! Aici vine toată elita Capitalei!

Void să intru, m'am împiedicat de un cîrd de copii care umblau cu colindul; copiii începură să cînte la ușa cinematografului:

Această noapte e pentru noi

Cea mai frumoasă din sărbători...

— Hait! Plecați! le strigă portarul cu vocea de stentor.

Am oprit pe micii colindători cu fețele roșii de frig și am dat sică-mă cite o băncuță de cînzeci de ban. Copiii îmi strigară c'a mulți ani le zmorcîndu-și nasul și ștergîndu-se cu mineca hainei. O cucoană înaltă și tină, de o frumusețe distinsă, trecu pe lângă mine într'o blană lungă de

astrahan, răspinzind un miros suav de *Quelques Fleurs*.

Mi-a aruncat o privire repede și a zîmbit. Mi-a făcut atîta plăcere, că eram gata să o urmăresc...

— Bag de seamă că au început să-mi placă femeile, îmi zisei eu.

Mi-am amintit că mă aștepta Olga, și am intrat în sala luxoasă și feerică, cu pereții și plafonul numai în oglinzi. Am luat biletul și m'am suit la loji, unde îmi lăsase vorbă să o găsec. Filmul se începuse și dibuiam în întineric pe culoarul lojilor, uitîndu-mă printre perdele. Impărtitorul de programe se apropie de mine cu lanterna și-mi zise discret:

— Căutați pe Domnișoara... Este singură în loja numărul opt... Sint plătite toate șase locurile.

Omul luă bacșișul, trase perdelele lojii, mulțumii și plecă.

La intrarea mea, Olga se ridică în picioare. Pe pînză, Asta Nielsen, cea mai mare artistă a secolului, îmbrăcată în Pierrot, cîntă din gitară sub un balcon înflorit.

— Te așteptam... Mi-eră teamă că nu vei veni.

— Am făcut un mare sacrificiu, căci eram foarte ocupat.

— Nu regreta. Te iubesc atît de mult... Este un moment unic în viața mea: n'am iubit pe nimeni. Sufletul meu curat îți este tot închinat numai ție.

— Iată un lucru care nu-mi ține nici de cald, nici de rece, mi-am zis în gînd.

— Îmi dai voe să-mi scot blana? am întrebat eu indiferent, începînd să mă dezbrac.

— Da, și să vii lingă mine.

Ne-am așezat alături în fundul lojii. Olga îmi luase o mină și mi-o pusesese în manșnul ei. Cu capul reze-mat de umărul meu, îi auzeam respirația ușoară, suspendată par'că de fericirea acestei clipe, pe care eu o găseam pūr și simplu banală. Mă gîndeam într'una la Netty, și gîndul acesta mușcător nu-mi dădea astimpăr.

— Desigur, sta în casă, citește, ori se gîndește la mine cu drag. Și eu?..

— Atîta timp ai fost rău cu mine,

zise Olga în șoaptă. De ce voiai să mă ucizi, cînd și tu mă iubeai?

— A început filmul de mult?

— Da, de mult. Răspunde-mi.. Din seara aceea, cînd am fost în camera ta, în patul tău, am înțeles că ți-am devenit sclavă. Așteptam momentul celeilalte întîlniri cu o înfiorare atît de caldă, încît toată știința mea nu trîia decît prin această speranță și pentru ea. Oh! Și după aceea, zilele de durere, nopțile de lacrimi, monotonia tristă a orelor în care-mi îngropam deznădejdea, nu ți le-aș dori niciodată. Sint mai rele ca moartea. Erau cu atît mai înspăimîntătoare, cu cît dusesem cupa fericirii la buze, și mă lăsase însetată. Voiam să mai beau, să mă îmbăt, să delirez în brațele tale.

Glasul ei sună ca o piculină, ca un clopoțel de argint înăbușit în mină. Corpul ei mic și delicat se lipise de mine, ca lingă un scut de apărare. Vocea ei murmură:

— De ce ai fost rău cu mine? De ce?... De ce?..

— Am fost ocupat. Procese, treburi. i-am răspuns distrat.

— Vezi? Cu toate acestea par'că a fost mai frumos. După furtună soare, după suferință fericire. Mi-ai dat totul, din plin.

— Va să zică, ești mulțumită.

— O da! Nespus de mulțumită.

— Mai ai vreo pretenție? am întrebat-o eu în glumă, dar cam stîngherit de atîtea mărturisiri.

— Da... Să te sărut.

Și luîndu-mi capul în mîinile ei mici, mă trase spre ea, sărutîndu-mi buzele cu patimă. Îi vedeam ochii negri licărind în întineric ca doi cărbuni aprinși. Răspundeam rar și moale sărutărilor ei.

— Unde te gîndești? făcu ea deodată.

— Ești prea curioasă, fetișo, i-am zis mușcînd-o de buză.

Olga tresări, scoțînd un țipăt în-năbușit.

— Răutăciosule, m'așteptam să-mi spui că te gîndești la mine.

— Mă gîndeam în altă parte.

— Așa? M'am supărat.

Imbufnată, mica Olga se depărta

puțin de mine. Nazurile acostoă sentimentale, atât de obișnuite tuturor femeilor, și pe care Netty lo făcea cu un farmec deosebit, la fetița asta le găseam curat ridicule. Ba ceva mai mult, — o spun în tăină, — le priveam chiar cu silă.

— De geaba, nu te prinde, îmi ziceam în mine.

Dacă aș fi iubit-o, ce adorabil aș fi găsit fiecare gest al ei, fiecare cuvânt! Dar nu simțeam nimic, nimic. În clipele acelea, Olga mi-eră mai puțin simpatică decît oricînd. Amintirea Anei mă turbură, îmi trezeă adevărata pasiune, pe care vorbele și sărutările Olgiei nu făceau decît să o adoarmă.

Tovarașa mea veni iar lîngă mine, văzînd că sînt departe de a mă emoționa de supărarea ei.

— Te iert, făcû ea, fiindcă te iubesc.

Cînd voi să mă sărute se făcû lumină în sală, și Olga rămase agățată de gîtul meu. Rușinată, își ascunse capul în manșon, în timp ce eu rideam cu hohote.

Lojile erau mai mult goale. Trei perechi îndrăgostite ocupau trei loji. În celelalte, afară de două, — în care stătea un domn bătrîn cu joben și o cucoană grasă, — nu se află nimeni. Jumătatea unei tinere perechi, o fată blondă cu buze roșii și cărnose, eră foarte zăpăcîtă de intreruperea spectacolului. Pălăria i-alunecase pe ceafă și cîrlionții galbeni i-atîrnau pe ochi. În staluri, lume mai multă, de toate clasele sociale. «Elita Capitalei» eră cea mai slab reprezentată: cîțivă soldați, mai mulți copii și două servitoare, care făceau scandal și mînceau semințe la stalul al treilea, la cinci pași de pînză. Pe pereții tapetați cu afișe-reclamă ilustrate, luceă în cutii de sticlă roșie cuvintele: *prudenta și stîngele rece sînt cele mai bune măsuri de siguranță în caz de pericol*.

Fiînd antract, în sala de intrare încep să cînte pianul automat o *Marseilleză*, ale cărei note aungeau pînă la noi, ca niște bolborosiri de curcan furios. Glasul de stentor al portarului se auzeă:

— Pottiți, Domnilor! *Moartea lui Pierrot* cu Asta Nielsen, cea mai mare artistă a socolului!

Pianul ajungînd la „aux armes, citoyens!”, astupă vocea pristavului și asurzî urechile spectatorilor din olita Capitalei.

Olga eră roșie ca cireașa. La lumina, îmbrăcată cu mantaua ei de catifeă neagră, cu gulerul pînă aproape de urechi, o gaseam cu mult mai drăguță de cît la întuneric... Incepuse să-mi placă.

— Cum găsești filmul? mă întrebă Olga zîmbînd.

— Mie îmi plac numai filmele cu bandiți și acelea unde se sparg farfurii. Amorul îl prețuesc mai mult în realitate decît la cinematograful.

— Mi se pare că m'a văzut lumea, îmi șopti ea.

— Dacă nu ești cuminte.

— Îți lăgăduesc să fii cuminte.

Clopoțelul zbirnii și elita dela stalul al treilea începû să bată din picioare. Se făcû întuneric. Cîtevă secunde se auzi sfîrșitul motorului, apoi rasună în pian acordurile melancolice ale *Serenadei d'autrefois*. Pinza se lumineă, și Pierrot bolnav se împleticeă între un pat și o masă, cu mina pe inimă. Asta Nielsen își înțepense mușchii feței, ca să pară că suferă.

Olga se apropië iarăș de mine și-mi luă mina.

— Spune-mi de cînd ai început și tu să mă iubești?... mă întrebă ea în surdîină.

— Nu știu... Azi nițel, miine nițel.

— Ca și mine. Te-am iubit cu ințetel, te-ai înrădăcinat în inima mea binișor, dar sigur. Mi-eră toamă să definesc sentimentul care mă cuprindeă, decît eri te vedeam. Pînă cînd, am înțeles... Te-am iubit în tăcere. Dacă n'aș fi venit la tine în noaptea aceea, n'ai fi știut niciodată.

— Sigur, n'aș fi știut niciodată, dacă nu veneai la mine în noaptea aceea.

Olga făcû o pauză scurtă, apoi urmă:

— Nu pricep nici astăzi cum am fost în stare de o asemenea nebunie. Numai iubirea are astfel de îndrăzneși. Dar n'am regretat nici o clipă noaptea aceea, întîia noastră noapte,

nici chiar atunci cînd nu voiai să mai știi de mine. Amintirea ei o păstram în inima mea, ca pe o taină sfîntă.

— Fetița asta vorbește ca în pieșele de teatru, îmi zisei eu în gînd. Netty vorbește puțin și mă iubește mult. Dar cîte femei pe lume sînt ca Netty?...

Dela un timp, ciripitul Olgii începî să mă intereseze, și mă întorsei cu totul spre ea.

— Ughești ca un porumbel, spusei eu. Nu ți-a oboșit gurița?

Olga mă strînse la piept și-și lipi obrazul de al meu. Deodată îmi șopti rîzînd:

— A fost vorba să fim cuminți.

— Tocmai. Vino pe genunchii mei.

— Nu se poate, ne vede lumea, făcî ea speriată.

Am ridicat ca pe o pană corpul ei mic și mi-am lipit-o de piept.

— Scoate pălăria, i-am murmurat în ureche.

— O scot, zise ea supusă.

— Și mantaua.

Acum îi strîngeam în brațe, prin bluza de mătase subțire, trupul cald și palpitant. Capul ei descoperit îmi aruncă părul pe față, îl simțeam pe ochi și pe buze.

— Iubitul meu, copilul meu... în-gîină ea tremurînd.

Nu-i mai găseam ridicule nici cuvintele, nici gesturile... O strîngeam cu infocare și-i sorbeam gura mică dintr'o singură sărutare. Mi-eră teamă să o îmbrățișez mai puternic, ca să nu o zdrobesc: atît eră de plîpîndă și de fragedă. În tot avîntul ei de dragoste eră ceva delicat și stingaci, de copil nevinovat. Vorbele ei erau mai mult un murmur, sărăturile ei o mîngiere, îmbrățișările ei înlănțuirea unei tulpine de floare.

— Fii cumințe, Paul. Lasă mîna jos.

— Vreau să o încălzesc, mi-e frig...

— Bine, te las... gemu ea pierdută, îngropîndu-și capul la sînul meu.

XX

După o oră, părăseam împreună cinematograful. Olga eră fericită și zburdă ca un copil. Se agărase de

brațul meu și mă strîngea pasionată, apropiindu-și capul de mine și aruncîndu-mi șopte calde de dragoste, ca suflări de foc. Ca să le aud, trăbuia să mă aplec mult înspre ea, fiindcă mica Olga n'avea mai mult ca un metru și jumătate înălțime. Nepotrivirea eră cam mare între noi: riscam să fiu privit ca un corupător de minore.

Cînd am ieșit în stradă, ninsoarea eră atît de compactă, că prin pînza de fulgi călătorii care treceau pe lîngă noi păreau niște oameni de zăpadă. Felinarele de gaz își dădeau suflatul în licăriri sfîrșite, care semănau cu clipele de agonie ale oamenilor. Totuș strada huruia de zgomot, iar pe alocurea de cîtece de colindători. În străzile lăturalnice căei Victoriei, — curățată fără încetare și fără folos de măturători, — troienele se și grămădise pe trotore. Copiii zvăpăiași intrau pînă la briu în zăpadă, se trînteau unul pe altul în așternutul de nea, ori se băteau cu bulgări.

Olga călcă în virfal șoșonilor, cu hăgare de seamă, ca să nu-și cufunde piciorul în zăpadă. Cîteodată făcea un salt mic și scotea un șipăt; apoi ridea. Ghemuți amîndoi subl umbreluța ei, o sprijineam, zicîndu-i:

— Ferește-te de umezeală. Ești așa de mică, încît și un fulg de zăpadă te poate topi.

Și Olga îmi răspundeă printr'un ris cristalin, ori printr'o șoaptă caldă de iubire, strîngîndu-mi brațul lîngă al ei.

Fusese de ajuns mai puțin de două ore, ca să-mi schimb cu totul atitudinea sentimentală față de ea! O slăbiciune ticăloasă a firii mele! O sclavie a dorinții imediate!

De bună seamă, nu puteam avea față de Olga o purtare aspră și crudă, după îmbrățișarea aceea fatală. Dar în mod instinctiv îmi fixasem în mînte o altă conduită: o nepăsare treptată și lesne de suferit, care ar fi dat Olgii o dezamăgire înceată, după care mi-ar fi cerut chiar ea despărțirea. Mi-am păstrat această conduită aproape o oră, în loja cinematografului.

După o oră însă... Ah! Lășitatea aceasta nu mi-o puteam ierta.

Iată-mă dar ajuns iubitul Olgii, cel puțin în inima și în convingerea ei. Inima și convingerea mea nu mai aveau nici o însemnătate. Nu o iubeam, eram sigur. Dar puteam spune oare că nu o iubesc ?

Eră o plăcere cu totul a parte pe care o simțeam lângă această fetiță. Sentimentul meu nu se putea numi dragoste, dar era departe de indiferență.

Dacă însă starea mea sufletească eră un amestec ciudat de simțiminte pe jumătate, inima Olgii plutea într'o fericire absolută. Cunoșteam după veselia ei neînfrinată, dar mai ales după mărturisirile ei. Mica Olga îmi ținea adevărate discursuri, punându-mă la curent cu toate amintirile ei de fată neprihrită, cu visurile ei de amor, cu aspirațiile și suferințele ei. Eră înția descărcare a unei inimi și a unei imaginații, înflăcărare de focul dorinții, de iubirea care plutește în toată-natura la această vîrstă, de sentimentele eroilor din romane.

— Eu întotdeauna am visat, zicea mica Olga, o iubire care să iasă din cadrul obișnuit al iubirilor din fiecare zi. Visam o dragoste cu un cavaler care să-mi salveze viața și să-i dau în schimb amorul meu. Soarta mi-a oferit o dragoste aproape la fel: am salvat eu viața amantului meu. În noaptea aceea a incendiului n'am chibzuit nici la primejnia de a fi înțilnită de cineva, nici la onoarea mea, nici la ideia ce ți-ai putea face de mine. Nu mă gîndeam decît la viața ta. Și am venit...

— Literatuă, draga mea.

— Ceiace a urmat n'a fost tocmai literatura, zise ea rîzînd. Crede-mă, a întrecut mult în realitate toate socotelile închipuirii mele. În loc de împărtașania mută a sufletelor în clipa primejdiei, am simțit brațele tale cum mă cuprind și mă culcă pe patul cald de somnul trupului tău, încercînd să-mi zmulgă un dar prețios, pe care visam să-l ofer iubitului meu numai în frenezia unui amor exaltat de o îndelungă așteptare. Or, tu nici nu știai cine sînt, nici ce vreau dela tine.

— Eu credeam că tocmai asta vrei...

— Obraznicule. Mărturisesc însă că nu mi-ai dispăcut, cu toate că... ai forțat nota și ai adus oarecare neorînduială în imaginația mea cam romantică. Vezi ? Lucrul neașteptat are un farmec cu totul deosebit. Poezia este în funcție de închipuire, dar orice întimplare reală legată de o amintire de plăcere se preface într'o evocare de poezie. Coardele inimii noastre sînt așa de multe și de bizare... Ele vibrează ca o harpă eoliană sau ca frunzele stejarilor vorbitori dela Dodona, la orișicare impresiune sentimentală.

— Micuța mea, tu vorbești cu în romanele lui Octave Feuillet.

— L-am citit, scrie admirabil, făcî Olga o idee la alta, atît de caracteristică spiritului femeesc. *Monsieur de Camors* ! «Și astfel muri D. de Camors, «care de sigur fu un mare vinovat, «dar care totuși a fost un om». Ce frumos ! Dar cellalt ? *Romanul unui tînăr sărac*. Ce poetic ! Ce duios... Paul, tu ești sărac ?

La întrebarea aceasta nu mă așteptam. L-am răspuns îndoelnic :

— Cum vrei să o iei... Bani n'am, dar cînd am gust să cheltuesc o sută de lei, pot să o cîștig.

— Va să zică ești sărac, făcî ea veselă. Tocmai cum visam eu.

— Trebuie să știi, micuța mea, că un om sărac este de obicei un soț detestabil.

— Nu te-am întrebat de asta. Măritișul e un ideal de croitoreasă. Dar cînd iubitul e sărac, nu-și poate bănui niciodată iubita că l-a îndrăgostit din interes.

— Dragoste, din interes e mai solidă. Știi ce, Olga mea ? Dacă vrei să ne iubim cît mai mult, trebuie neapărat ca dragostea noastră să nu fie eternă. Asta nu m-ai o scrisă în romanele lui Octave Feuillet.

— La despărțire nu m'am gîndit, făcî ea cu o tristețe de copil.

După ce reflectă cîteva clipe, reluă, iarăș veselă :

— Noi nu ne vom despărți niciodată, nu-i așa ?

— A avut un accent ca al Anetei, gîndî eu repede.

— Noi? Bine, noi sîntem ființe excepționale în Univers. răspunsei eu rîzînd. Noi nu călcăm pe pămînt, ci pe nori și pe petice de senin. Noi ne hrănim cu ambrozie și cu nectar, sîntem nemuritori și iubim atît de intens, cît numai spasmul nostru țezundează tot globul terestru.

— Care spasm? întrebă ea făcînd ochii mari.

— Unul pe care nu-l cunoști tu.

— Vreau să-l cunosc.

— Ascultă Olga, zisei eu oprindu-mă. Am ajuns la colțul străzii noastre. De aici e mai prudent să ne despărțim.

— Dar pentru ce? Nu vreau. Ți-e frică de cineva? Mergem pînă sus împreună.

Nu m'am mai împotrivit. Am intrat pe sala de jos a casei. Olga mă luă de gît și mă trase spre ea. Ne-am lipit buzele. Am sîit scara astfel înălțușii, pe întuneric. Misterul acelei singurateții îmi răscolea porniri neguroase și înspăimîntoare. O ridicasem pe Olga în brațe, fără să știu tocmai înmurit ce am de gînd să fac, cînd m'am lovit cu capul de stîlpul palmarului, iar pălăria mi s'a rostogolit înapoi pe scară. Am alergat de aș eules-o, suind iarăș.

— Copilul meu, te-ai lovit! zise Olga mîngîietoare. Vino să te sărut.

— Lasă, nu e timp acum, făcui eu supărat.

Cînd am ajuns în dreptul ușii mele, Olga îmi șopti:

— Vreau să-ți văd camera, locul primei noastre întîlniri.

— Ești nebună, fetișo! am replicat eu energic. Atît ar mai lipsi: să te găsească cineva la mine.

— Te rog, te conjur... glăsui ea împreunîndu-și mîinile. Numai o secundă... O secundă și plec.

Și se agăță de gîtul meu.

Puteam oare să mai zic nu?

Cînd intrarăm în casă, Ghiță, care ne deschise ușa, cască niște ochi atît de mari de mirare stupidă, încît m'am temut să nu mă întrebă ceva în fața Olgiei. Trecînd pe lîngă el, i-am scrișnit la ureche:

— Ce te uși ca un dobitoc? Fă-te că nu vezi.

Ghiță dispărui, iar Olga începui să rotească prin cameră priviri de simpatie.

— Ce drăguț e totul orînduit... Odaia asta respiră numai intimitate. Un neamț ar zice *gemütlich*.

— Iar un englez ca D. Vlăduț ar zice *my home*...

— Uite patul în care ai voit să... îngină ca rușinata. Uite și oglinda în care te-am văzut pe cînd te îmbrăcai.

Și Olga rîse cu poftă.

— Olga, te rog, mai încet. De la voi se aude tot. Și...

— Și ce? Ți-am făcut o vizită și atîta tot.

— Ascultă, micușo, făcui eu zîmbind, dacă nu ești cuminte te dau afară.

— Așă? Bine, plec.

Și alergă mofturoasă pînă la ușă. Dar se întoarce îndată înapoi, sărîndu-mi de gît.

— Ce vrei să fac? Spune ce vrei și-ți fac pe voce. Dacă ne prînde cineva, voi spune că am venit să-mi împrumuți o carte de cîlit. *A propos!* Dă-mi o carte. Dar o înțărare superficială, în care să fie cît mai puțină filozofie.

— Atunci alege-ți o carte de filozofie...

Olga luă din bibliotecă *Le rouge et le noir* de Stendhal.

Stătu pușin pe gînduri, apoi își lovi palmele una de alta în semn de mirare:

— Vai! Ce dezordine e pe masa ta de lucru. Se cunoaște lipsa unei mîini de femeie. Îți voi deretică eu numai decît.

Și prietena mea începui să-mi deretică, aruncîndu-mi cărți și hîrtii, clac peste grămada.

Eu sârui ca ars de foc.

— Olga, te rog! Nu mai deretică nimic. Destul mă cert cu feciorul din pricina asta. Lasă-mi lucrurile cum sînt: în dezordinea mea domnește cea mai perfectă ordine.

Cu mare părere de rău, mica Olga îmi părăsi masa de lucru, ca să se agafe de sobă.

— A! Dar aici degeri de frig. N'ai nici un braț de lemn în cutie. Cum îl chiamă pe feciorul tău?

— Edgar.

— Aşa e, uitasem.

Olga deschise uşa şi începî să strige:

— Edgar! Edgar!

— Olga! Pentru Dumnezeu! Taci, te aude cineva...

Edgar intră speriat, uitîndu-se cînd la mine, cînd la Dsoara Vlăduţ.

— Edgar, mai adu lemne, porunci Olga cu glas de stăpină. Aici e ghejarie. Par'că sintem la Polul Nord. Brrr! Ce frig cumplit.

După ce Ghiţă aduse lemne, Olga începî să arunce cioturile peste jarul care murea. Deschise uşa de jos a sobei, şi focul începî să vijie ca un crivăţ.

— Anzi cum trage, zise ea, aşezîndu-se pe un seamă. Stau pîcă cînd s'o aprinde bine.

Am înţeles că nu e timp de pierdut. O presimţire nedesluşită mă îmboldea să pun capăt acestei vizite.

— Ascultă, Olga, zisei, eu cu toată seriozitatea, te rog du-te acasă. Mi-e teamă să nu aibe ai tăi că te găseşti la mine. Scandalul ar fi gata.

— Ce idee! Cum ar putea să aibe?

— Lasă comentariile şi fă ce te rog. Tu nici nu-ţi dai seama de imprudenţa ta.

Îi pusei maşonul cu sila, dar Olga căută să mă convingă că familia ei nu bănueste nimic. A trebuit să pun chestiunea de încredere şi să invoc jurămîntul de dragoste:

— Olga, dacă mă iubeşti...

— Te iubesc, făcî ea blîndă şi supusă de odată. Te ascult.

La uşe, între două sărulări, Olga mă întrebă:

— Dar tu mă iubeşti?

— Sigur. Mai repede, fetiço, mai repede.

În sfîrşit, plecă. Am respirat ca după trecerea unei mari primejdii.

M'am dezbrăcat de blană, i-am dat lui Ghiţă bani, ca să cumpere covrigi, mere-şi uuci pentru colindători, şi mulţumit că am trecut ziua cu bine, mă pregăteam să mă aşez la birou.

— Un gînditor a zis să faci în fiecare zi cite o faptă bună, şi să citeşti o pagină frumoasă. Pe ziua de astăzi, reflectam eu, n'am citit nici o

pagină frumoasă, dar în schimb am săvîrşit o faptă proastă. Şi cu toate acestea tot sint mulţumit. Sint mulţumit nu pentru fapta în sine, ci pentrucă fapta n'a avut o urmare rea. Sufletul omenesc pretineşte faptele după rezultate, nu după valoarea lor morală.

Căutam niste dosare printre hîrtiile răvăcite de Olga, fluerînd încet un cîntec vesel, şi lăsînd gîndul să alunecă spre lucruri plăcute. Uşa se deschise brusc şi intră Netty, îmbrăcată ca de oraş. Am sărit în picioare. Singhi că îngălbenez şi că-mi pierd singele rece. Primul gînd care-mi veni fu:

— Ştie tot.

Netty se rezemase de uşa, apăsîndu-şi mîna în dreptul inimii. Era foarte roşie la obraz, ca după o fugă. Nu m'am putut opri să nu admir statura ei înaltă şi talia ei puternică dar fină, tot corpul ei superb de femeie, ale cărui linii se ghiceau sub blana elegantă de lutru.

— Oare am fost nebuna să o plac pe cealaltă? m'am întrebat eu.

Netty încuie uşa cu cheia.

— Ştie tot, mi-am repetat eu în minte. Voi tăgădui tot. Adică nu. Să aflu întii unde ne-a întîlnit. Dacă m'a urmărit de acasă, totul e pierdut.

— De ce incui uşa, Netty? întrebai îngăimînd.

— Vrei să mă găsească cineva aici? zise ea pe un ton natural, care mă făcu să mă înfior de grozăvia celor ce aveau să urmeze.

— Şezi... arunca eu la întîmplare.

— Nu, nu stau. Am venit în treacăt. În momentul cînd am voit să intru la tine, Olga, înapoindu-se din oraş, tocmai sună la uşa noastră. A privit înapoi. D'abiă am avut timpul să mă ascund după zid. Dacă mă vede? Doamne! Şi acum mi-e inima sărită.

Înaintînd spre mine, mă sărută prin voaleta. Am tresărit, crezînd că zăresc în maşonul ei o sticlă cu vitriol.

— Uite de ce am venit, urmă ea. Diseară faci Moş-Ajunul cu noi?

— Dacă nu vă deranjez...

— Nu spune nimicuri. Vino deci imediat. Te aşteptăm la masă. Tu pe

— unde ai fost? Ai stat acasă toată ziua?

— Eu? Da... Toată ziua. Am citit, am scris... am... citit...

— Ce băiat cuminte.

În tonul natural al acestor cuvinte mi se pără că ținește un sarcasm crud. Așteptam izbucnirea. Netty scoase din manșon batista ei fină de mătase brodată și o sticlă.

— Nu, Netty, nu! strigai eu îngrozit.

— Ba da. Ți-am făgăduit-o și trebuie să o primești. Este cea mai bună esență de *patschouli* pe care am găsit-o. Am ieșit înadins în țirg pentru ea. Am colindat patru magazine. Dar de ce ești așa palid? mă întrebă ea după o pauză.

— Palid? Nu știu, poate lumina...

— Atunci te așteptăm astăseară la masă.

Dându-mi o sărutare, Netty se îndreptă spre ușă. O strigai încet:

— Netty!

Se întoarse:

— Ce?

— Numai atât mă săruți?

— Dragostea mea...

Lipindu-se de pieptul meu, Netty îmi dădă în voce buzele ei calde. Un val imens de iubire îmi înecă inima.

Dupa ce ne-am despărțit, am început să colind odaia cu pași mari și repezi, murmurând:

— Am fost uelun. Cum poate fi înșelată asemenea femei?

Apoi, batjocoritor către mine însumi:

— Dobitocule! Ai fost în stare să crezi în sticla cu vitriol.

Desfăcând încet flaconul împachetat în hirtie, citii pe etichetă: *Rogot & Gallet. — Essence de patschouli. — Mode d'emploi...*

Sticla răspindea un miros tare și plăcut de buruiană verde, care-mi amintea parfumul cămășilor Anoi.

Îmi veni în gând:

— Pe când Netty străbatea prin ninsoare străzile pentru mine, eu, într-o loje de cinematograful, o înșelam cu sora ei...

Am început să rid cu hohote.

— Viața are combinații izbutite! gândii eu înveselit. Cu toate acestea

o iubesc pe Ana și-i rînt dator o reparație.

Simțeam nevoia să-mi arăt dragostea printr'un gest exterior. Căzînd în genunchi, începui să sărut urmașilor ei și pervazul ușii de care se rezemase.

Auzii'un zgomot.

Întorcînd capul, văzui pe Ghița care mă privea.

— Coane, astă seară luați masa în oraș?...

XXI

Devenisem sclaval unei situațiuni din care nu mai puteam scăpa. Eram amantul celor două surori. Cu toate că aventura mea cu Olga nu avusese alte urmări decît înfîlăirile la cinematograful, vizitele neașteptate la mine, căroră căutam să le scurtez cît mai mult durată, ori sărutări date pe furis, nu mă socoteam mai puțin îndatorat din punct de vedere sentimental. Tînăra fată se allă la răsplîntia hotărîtoare a vieții ei: iubea pentru întîia oară și punea în această dragoste tot ceia ce strinsese în sufletul ei mai curat și mai profund ca pasiune și ca imaginație. Sentimentul acesta o îmbătă de o fericire cerească, pe care o bănuia desigur și în inima mea. Cum aș fi putut să o trezesc din acest vis, fără să o ucid, sau cel puțin fără să nu se allă totul? Fiîndcă buna dispoziție a prietenei mele se schimbase ca prin farmec veselia ei neună cîntecele, zburdănițiile și glumele ei învioaraa toată casa. Eră o prefacere pe care nu și-o lămurea nimeni, mai ales după criza de tristețe din ultimul timp. Decite ori venă vorba despre pricina acesteia schimbări, eu mă simțeam foarte stingherit, și nu mă linișteam pînă cînd discuția nu se îndrumă pe altă cale. Doamna Vlăduș eră cea mai incintată de noua stare sufletească a sîccii ei favorite. O sorbea din ochi, o sărută mîngiînd-o, și Olga, răsfățată, își culcă adeseori capul în poala ei. Netty eră copilăroasă, dar Olga eră un copil. Nu-și putea ascunde fericirea ce-i cuprinsese ființa.

Netty Ńmi zise Ńntr'o zi, rızind pe furis:

— Eu cred cã Olga e îndrãgostitã. Nu vezi cã nu mai are astŃmpãr?

Eu rinjii:

— Nu e cu putŃnțã. La vŃrsta ei...

— S'o fi ıntŃlnind la cinematograful cu vreun elev de liceu, care-i face cadouri penŃte și poze colorate pentru album. Așã încep toate fetițele.

— Da, da, tot ce se poate, rãspunsei eu zãbind Ńn silã.

Ńn altã zi, pecind Netty rosteã aceleași pãreri fals de Angela și de Doamna Vlãduț, Angela ĩnsinuã, cu aerul ei leneș și mãret, parodiind versul poetului:

— *Qui sait sous quel fardeau sa jeune ãme succombe...*

Și mã privi Ńntre ochi, cu o clipire ascuțitã și fugãrã, care mi se parũ plinã de Ńnțeles. Mi-a trebuit toatã gherimeã de minte și tot sŃngele meu rece, pentruca, timp de alŃtea zile și seri lŃngi de iarnã petrecute ĩn ĩntimitate la familia Vlãduț, sã ocolese primejdia care mã pŃndea la fiecare minut. Netty nu se brãdã niciodatã, dar mica Olga aveã atenții de dragãlãșii suspecte, se foloseã de clipele cŃnd rãnŃeam singuri, ca sã mã sãrute ori sã-mi mãrturiseascã iubirea. Nu odatã am fost la o muchie de culit departe de a fi descoperiți de Netty sau de Angela. Foarte anevoc, ĩ-am ĩmpus Olgii, sub amenințarea despãrțirii, o anumitã purtare, rece și prudentã, pe care ĩnitica o pastrã anevoc. Mãi curŃnd vei strecurã otgonul prin urechile acului, decŃt sã silești o femeie sã-și ascundã iubirea. De aceea prețuiam ĩn Netty virtuți și energii mai presus de puterile sexului ei.

Ńn aceastã situație amenințatoare ĩmi urmam vizitele mele ĩn casa soților Vlãduț. Astfel am petrecut ĩmpreunã clipe neuitate, pline de o ĩntimitate dulce, ca ĩn primii ani ai copilãriei mele. Moș-Ajunul, zilele Crãciunului, rãveillonul, Anul Nou, ajunul Bobotezei... zile de fericire calmã, de bucurii vinovate, mai dulci decŃt cele nevinovate, și pe care nu le-am mai rogãsit de atunci ĩn tot restul vieții. Chiar dacã ele nu ĩnfã-

șiazã, calmauã uni ĩn lumea mesușleteascã, sŃnt ĩnsã oaze de luminã nepãlatã, la adãpostul cãrora mã odihnesc ĩntotdeauna ĩn amintire. Scãpãrãrile de fulger ĩn dinamica placerii sŃnt urmate de ĩntunecimi tot atŃt de adŃnci; dar mulțumirile modeste și permanente ale vieții alcãtuiesc adevãrate cerceire.

N'am mai ĩntŃlnit o a doua familie, ĩn care ospitalitatea, simpatia dezinteresatã, vŃioșia sãrãtoasã, sã clãdeascã la un loc un cuib de farmec mai desãvŃrșit ca ĩn casa cãpitãnului. Mai ales ospitalitatea, care se ĩntŃlnește așã de rar, și care ĩnfãșiazã celor ce o acordã marelã soloz cã sŃnt vorbiți de rãu de aceia care o pŃimesc.

Cele trei fete, trei grații plãmãdite din lutul armoniei și frumuseții, erau ca un punct ĩrezistibil de atracție pentru un strãin. Bunãtatea maternã a Dnei Vlãduț dãdea cãminului cãldura primitivã, iar ĩlozozia tolerantã a cãpitãnului pluteã ca o ĩnteligențã blãjind peste toate spiritele. Nu mai vorbesc de cunoșțtii și rudele familiei, cioplŃi par'ea din aceeaș stŃncã și care la sindrofiile Dnei Vlãduț ĩncreșeau aceastã almorștã de viațã plãcutã, serioasã și largã, de burghezi chiaburi, pe care o cred modelul vieții de familie.

Netty și Olga mã ĩubeau, Argeții ĩi erau un prieten galant; cãpitãnul mã prețuia ca pe un lŃnar «serios și harnic», mai ales dupã ce-i mãrturisem odatã cã nu cred sã fie ĩn toatã lumea un om, cãruia sã-i placã munca mai puțŃn decŃt mie. Dna Vlãduț, compãtrŃnd ĩn mine lipsa familiei, cãutã sã-mi facã aceastã bucurie mai ușoãrã de suportat. Rudele chiar, cãrora știam sã le trec cu vederea micile slãbiciuni și cusururi, și sã vorbesc fiecareia graiul inimii, mã ĩndrãgeau nesfŃrșit. ĩn urma unei discuțiuni avute ĩmpreunã, Madame Curie ĩncehete cã trebuie sã fii om fidel și constant ĩn dragoste. Aceastã mi-a atras sufragiile și rețunștinã Anei, cași pe a Olgii.

Astfel stŃnd lucrurile, ar fi fost o loviturã de moarte pentru ĩncrederea acestor oameni, descoperirea tãinei

grozave pe care o lineam ascinsă în cutele cele mai adânci ale seriozității mele. Ar fi fost atâtea prietenii și atâtea iubiri pierdute dintr'odată. Astăzi, cînd îmi amintesc de duplicitatea mea sentimentală în acele împrejurări, nu se pare o nebunie de necrezut. Atunci însă, trăind în mijlocul primejdiei necurmate, lipsindu-mi perspectiva, nu puteam să-mi dau seama de riscul grosolan al situației.

Urblam pe sîrmă, fără să fi învățat vreodată acrobația. Aveam însă pururi în suflet o grijă surdă, care mă făcea să tresar la fiecare clipă, dar care-mi ascuțise singele rece și îndrăzneala într'un chip uimitor. Acopream pericolul în partea unde era mai amenințător: îi făceam pe față curte Anetei. Folosindu-mă de cea mai mică neatenție a celor dinprejur, o străngeam în brațe și o sărutam, iar Ana, beată de plăcere, rămînea încercimată de cîntecul meu, și inima i se chitea de frică.

Olgii, care mă muștră cîteodată pentru singurimțile mele față de Netty, îi răspundeam:

— Trebuie să îndrept privirile tuturor în altă parte. Lasă-mă să lucrez pentru neturburarea fericirii noastre...

Într'o seară, venind mai de vreme ca de obicei, îmi hăplărea făcî să o găsesc pe Netty singură în salonul de primire. Angela și Dna Vlăduț erau acasă, în odaia de alături. Ceiace a urmat... Ana era să leșine de frică, dacă nu o întărea singele meu rece și nepăsarea mea.

Întindeam coarda pînă la refuz. O notă mai sus, și ar fi pleznit.

În viață, mai ales în viața sentimentală, trebuie să ai curajul situațiilor definitive. Oamenii curajului sînt în deobște și oameni fini, șireți, care cuceresc cu viclenia acolo unde arma rămîne neșutincioasă. Marele Anibal este caracterizat de Titus Livius printr'o *perfidia plus quam punica*. Don Juan al lui Molière cucerea doar femei în același moment. Nu vreau să mă compar cu acești străluciți bărbați ai Istoriei, dar voesc să arăt că ursita noastră chiar, a muritorilor de

rînd, ne pune adeseori în fața unor stări de lucruri, pe care, dacă nu le biruim, nici nu le ocolim, ne lăsăm prinși în capcana nenorocirii.

În legătură cu aceste însușiri, mi-aduc aminte de o aventură a mea dela vîrsta de douăzeci de ani.

Eram încă student și trăiam din veniturile părinților, cînd m'am îndragostit de o studentă, a cărei familie avea de asemenea oarecare situațiune socială. Ne-am iubit toamna, iarna și primăvara. Cu sosirea verii, Dulcinea mea, lire romantică, pasională și culcizatoare, îmi propuse să fugim împreună într'un sat de munte, ea să petrecem vara. De urmările acestui fapt nu voia să știe. Eu și mai puțin. Ne-am învoit din două cuvinte. Cum am gasit bani este altă chestiune. Cu consimțămîntul familiei, fata trebia să se ducă la o moșie a fratelui tatălui ei, pentru lunile de vilegiatură. Ziua aceea era zina crăpîrii. Trenurile în cele două direcții plecau la interval de o jumătate de oră. Fratele ei, student la medicină, o conduse pînă la gară. Bagajele le trimisese din ajuu. În gară ne întîlnim: eu cu destinația spre străinătate. În un moment dat, Dulcinea dispăre într'un cabinet de toaletă din trenul meu. Fratele, care miroșise ceva, se uită cu mirare înprejur. Trenul meu plecînd celdinții, îmi iau la vedere dela orobilul frate, rugîndu-l să transmită Domnișoarei cele de cuvîntă.

— Dar unde e sora mea? întrebă el.

— Uite-o, a ieșit din restaurant.

Și am plecat. Bine înțeles, cu fata. Ascunzîșul nostru nu l-a știut nimeni, nici măcar poliția, iar fuga s'a descoperit abia după trei zile.

După o lună și jumătate ne-am înapoiat în Capitală, unde am stat o jumătate de zi ascunși într'un hotel. Mi-am expediat Dulcinea la moșia unchiului, iar eu m'am arătat în chip foarte natural pe străzile orașului. Așa că fusese scandal mare, și că fratele săgăduise să mă împuște.

Îi telefonez îndată și-i dau întîlnire la o cafenea, unde tinărul vine fără zăbavă.

— Am auzit că vrei să mă împuști, îi zice eu. Am venit, împuşcă-mă.

Oraul mă priveşte lung şi nu ştie ce să răspundă. Parcă îi înţelenise Dumnezeu limba. Înlesnindu-î discuţia, iau cunoştinţi că familia domnişoarei decretase să o iau de nevastă. Altminteri o alungă din casă. Acolo toţi o urau: fratele, fiindcă îi jicnise onoarea; o soră, fiindcă avusesem împreună o mică aventură cu doi ani mai înainte; mama-să, fiindcă-i necinstise reputaţia familiei; tata-său, un depravat, care trăia din zestre şi se dezinteresă de copii, ca să fie în noţi.

I-am spus neted fratelui:

— Tinere, eu nu mă însor, sau cel puţin nu sînt dispus să mă însor cu sora Dumitale. Ca s'o izgoniţi din casă, ar fi să o vedeţi femece de stradă, ceiace nu puteţi voi niciunul. Dacă toţi o urăsc, al Dta te iubeşte mai mult: eşti singurul la care se gîndeă şi de care-mi vorbeă totdeauna ca de un protector. Cred că-ţi pricepi acum datoria.

Şi m'am ridicat. Bietul băiat începuse să plîngă ca un vitel. Imi zise:

— Imi voi face datoria. Dar scrie-i să se întoarcă. Nu-i facem nimic.

I-am întins mina, nu mi-a întins-o pe a lui. L-am iertat.

După două zile, Dulcinea eră înapoi, iar fratele venea în persoană să-mi ceară iertare de purtarea lui. Am rămas buni prieteni.

Peste cîţiva ani, Dulcinea mea s'a măritat cu un arhitect, şi e fericită. Sora ei s'a măritat cu un rentier, şi e fericită. Fratele s'a însurat cu o medicinistă, şi e fericit. Talăl a divorţat, s'a însurat a doua oară cu o bătrînă bogată pe care o exploatează, şi e fericit. Mama lor, care suferă încă de mult de nervi, fu lovită de alienaţie mintală şi internată într'un ospiciu, unde muri. Şi e fericită.

În toată această lume căpătuită, am rămas singurul neînsurat şi nefericit. În mijlocul oamenilor, albine harnice ale vieţii conjugale, sînt singurul trinilor, care nu mă pot hotări să-mi găsească o regiună perpetuă.

Astfel înarmat cu pilde de curaj şi de isteţime scoase din propria mea viaţă, înfruntam fără o teamă prea mare primejdia necentenită o situaţiunii mele faţă de surorile Vlăduş.

Dar nu eră tot. În această împrejurare atitudinea mea eră dublă: o atitudine exteriorară faţă de cele două fete, şi o atitudine sufletească faţă de mine.

Dacă ceadinţii o puteam descurcă printr'o oare care dibăcie, sau dezertînd cîmpul de luptă cînd ameninţarea era mai de temut, de joine însumi nu puteam fugi. Hai regăseam esul meu lăuntric, a doua mea conştiinţă în toate clipele vieţii. În casa lor, în orele de dragoste cu Ana, la întîlnirile cu Olga, la lucru, la masă, în odihnă, cînd citeam, sau chiar şi în somn, eram pururi cu umbra cugeţului meu alături. Eram departe de a fi chinuit ca allădata Macheţi de spectrul lui Baucă. Totuşi, a doua fiinţă morală imi puneă vesnic înainte problema îngrijorătoare a celor două iubiri. N'aş putea spune dacă sentimentul acesta eră tocmai reuşcarea. N'aş fi în stare să o desluşesc limpede, fiindcă eu cred că n'am avut niciodată un asemenea sentiment, şi m'am simţit foarte bine că nu l-am avut. Poate că l-am încercat o singură dată în viaţă.

Într'o noapte de Crăciun, cu cîţiva ani mai înainte, mă înapoiam spre casă cu o femece. Un lucrător beat s'a legat de tovarăsa mea. Cum nici eu nu eram treaz pe deplin, s'a încins o bătae cumplită. Nenorocitul s'a ales cu capul însingerat de mînerul bastonului meu. Cînd m'am depărtat, l-am lăsat culegînd din noroiul trotoarului nişte jucării sfărîmate, pe care desigur le cumpărase, ca să facă de sărbători bucuria copiilor. Înagina aceasta m'a urmărit cîteva zile, dar pe lucrător nu l-am mai regăsit, ca să-mi dobîndesc iertarea. Sînt ani de atunci, şi de cite ori imi amintesc înlîmplarea, o părere de rău mă muşcă de inimă şi dorinţa de a ispăsi într'un fel această greşală. Văd mereu înaintea ochilor copiii săracului, astep-

tîndu-și latăl în noaptea cea sfîntă, și întîmpinîndu-l cu zimbete, ca să-l vadă venind roșu-vinăt de lovituri, ducînd^o sub braț pachetul de jucării fîndărite. De atunci am devenit demorlat... Poate că în realitate lucrurile nu s'au petrecut așa cum îmi închipuiesc eu că ar fi fost frumos și dramatic să se petreacă. Dar imaginația mea s'a statornicit definitiv asupra acestei scene, pe care nu o pot uita.

Uneori am fost în stare să simt renunșarea obligatorie la un om rațional din secolul al douăzecilea.

Ceia ce simțeam în îngrijurarea îndoitului meu amor, era o veselă nepăsare; înfiorată adesea de o grijă surdă. Dar aceasta numai cînd mă gîndeam la Ana. De fapt, ea era cea înșelată. De multe ori, cînd o țineam în brațele mele și primeam dezînțirările ei, o priveam fix între ochi, gîndind:

— Dacă ar ști?..

Netty avea în fidelitatea mea o încredere oarbă. Micile ei scene de gelozie erau simple bazuri de amantă răsfatată: ea era sigură că nu o înșel cu altă femeie.

— Ce dezamăgire monstruoasă ar fi pentru ea, îmi repetam eu, să aștepte totul, totul...

I a aceste gînduri, ori cădeam într'o îngrijorare nelămurită pentru ea, ori aveam accese de iubire sălbatică, în care voiam să înec apăsarea temerilor. Din această împrejurare nu căpătasem pentru mine o stimă mai adîncă; simțeam însă pentru Ana o dedublare de dragoste amestecată cu milă.

Cînd ochii ei limpezi și mari de copil se ridicau asupra mea, cu pasiune, cu încredere, simțeam un fel de stîngere și o compătinire adîncă.

De bună seamă, starea aceasta, cu urmările ei posibile, mi-ar fi ajuns curînd o povară, dacă n'aș fi avut o circumstanță ușurătoare de partea mea: cea ce săvîrșam eu era o datorie față de Olga bolnavă. Fusesem numai un instrument al unei slăbiciuni de o clipă, o jucărie a întîmplării, o victimă... Indușoșîndu-mă de mine însumi, mi-am zis odată:

— Sînt un caracter sușus ispitelor, dar am suflet bun.

Formula aceasta mi se păru min-tuioare. De cite ori mă îngrijoram mai greu, cîntînd undeva, în natură, un lucru sau o ființă care să mă înțeleaga și să mă ajute, mă aruncam cu desperare în brațele formulei.

— Sînt suflet bun, îmi repetam eu cu indiferență, aprinzîndu-mi țigara, și ducîndu-mă să mă înfîlțesc cu Olga, sau cu Ana...

Toată frămîntarea mea avea un singur centru de atracție: pe Netty. Din punct de vedere etic nu-mi recunoșteam nici o îndatorire de credință față de Olga. Eram silit de împrejurări să nu o pot părăsi. Faptul că din pricina ei și cu ea îmi înșelam iubita, îl socoteam jertfa cea mai înaltă, psle care Olga nu mai avea dreptul să-mi ceară o altă. Apoi, Olga nu făcea din dragoste sacrificiul și darul suprem. De altminteri, mă și țeream să doresc acest lucru, ea să nu încure și mai rău plasa care se strînsese împrejurul meu și în care mă zbăteam neputincios. Cînd eram față în față cu Olga, slăbiciunea; tot atît ea dușoșia obligatorie puneau stăpînire pe mine. Cînd eram departe de ea, mă cuprîdea un fel de neoz vecin cu ura pentru această mititică zyăpăiată, care se așezase așa de fără rost în rîstul vieții mele, încleștîndu-mi toate planurile și toată libertatea.

A! Să nu fi fost sora Anei și să nu fi locuit în aceeaș casă...

Mulți ani din viață, mai cu seamă în primii ani ai tineretii, obișnuisem să mă cred stăpînul absolut al soartei mele în legătură cu femeile. Nici o femeie nu izbitise să mă domine, nici să abată din drum roata zilelor mele. Atîta timp cît iubeam, eram amantul cel mai devotat, — devotat cu oare care aproximație. Devotamentul absolut în amor este ca bigotismul: denotă o doză de slăbiciune intelectuală. Cînd nu mai iubeam, cînd nu voiam să mai iubesc, nimic și nimeni nu mă putea ademîni să mai rămîn lângă cadavrul dragostei. Nici lacrimile, nici amenințările, nici seducțiunea. Am avut cruzimi necesare, de

care și astăzi mi-e peste putință să mă înduioșez. Eram, în felul meu, un am hotarilor.

Și iată că deodată, fețița asta abia ieșită din pensionul de călugărițe... A! Nu găseam putere cu care să mă revolt împotriva acestei absurdități!

Cu părere de rău și cu plăcere îmi amintesc de o întâmplare, în care știusem să fiu neînduplecat la limp, scâpînd de umbra unei iubiri care mi-ajunsesese o povară. Incetaseam de a mai iubi o femeie, căreia-i fuseseam în chip idiot credincios aproape doi ani. Incetaseam de a o mai iubi, așa, pur și simplu, cum se stinge lampa fără combustibil și omul fără noroc. N'arătăm însă nimic. Dar destinul o urmărea pe biata mea amantă. Într-o zi mă vede pe stradă, însoțit de o domnișoară, cu care n'aveam alte legături decît cele de prietenie. Femeia banuște trădarea, îmi scrie o scrisoare plină de insulte, cerîndu-mi despărțirea. I-am răspuns numai alit: «se aprobă». Au urmat, negreșit din partea ei, scrisori umilite, de jurăminte și de iertare. I le-am trimis înapoi. După o săptămîină îmi scrie că a încercat să se sinucidă cu acid fenic, dar că n'a murit. I-am răspuns: «trebuie să alegi sublinatul, căci e mai sigur. Dealtminteri, eu socotesc această faptă ca un gest de fata de mahalaz sau de femeie pierdută. Nu se aprobă. După altă săptămîină îmi trimite cu însărcinări plenipotențiare pe o bună prietenă, care-mi vorbește cam în acești termeni:

— Fii bun și iertător. N'a făcut nici o crimă, decît că te-a iubit prea mult.

— E o crimă destul de mare. Apoi, nu o mai iubesc eu, și cred că e de ajuns.

— O vei iubi, încearcă. Nu vei găsi altă femeie mai devotată și mai sinceră.

— Nicî pe Dumneata? am întrebat-o eu galant.

— Fii serios, îmi răspunse ea măgulită, cu o clipire ciudată în ochi. Dumneata, pe care noi femeile te-am poreclit *Leul Bucureștilor*, se cuvine să fii mai generos.

Mărturisesc slăbiciunea: acest com-

pliment banal, auzit din gura unei femei, m'a umplut de mîndrie. *Leul Bucureștilor*... Ar fi sunat mai frumos *Leul Parisului*, sau *Leul din New-York*; dar în lipsă, nici *Leul Bucureștilor* nu eră de lepădat.

M'am întrebat atunci: în care atlas zoologic să scriș că leii trebuie să fie generoși? Dimpotrivă. Prietena urmă, cu ochii triști și vocea gravă:

— O vei avea pe conștiință. Ea m'a rugat să nu-și spun, dar îți voi mărturisi: a încercat să se arunce înaintea trenului.

Cum eu păstram mereu tăcerea, dînsa reluă, frîngîndu-și mîinile de desperare:

— Spune, vorbește ceva... Ce crezi că rămîne de făcut?

— Să se arunce înaintea trenului, răspunsei eu ridicîndu-mă: semn că audiența eră sfîrșită.

— Ești un tîgru! gemu ea izbucnînd în lacrimi.

— După leu, tîgru. Dacă mai discutăm cîinci minute, voi deveni desigur maimuță. Oprește-te la leu, căci îmi place mai mult. La revedere, scumpă Domnișoară.

După a treia săptămîină, ambasadoarea îmi devonă amantă, descriîndu-și prietena în culorile cele mai negre. Iar sinucigasa își luă un alt amant. *Toit est pour le mieux dans le meilleur des mondes possibles.*

XXIII

Nu pot istorisi întîmplările vieții mele din această epocă, fără să nu fiu asaltat în fiecare clipă de altele care bat la poarta amînitirii, cerîndu-și dreptul lor în Neuitare. Toate se perindă pe dinaintea minții mele, trăesc cu o putere de evocațiune nebiruită, și cînd trebuie să le aștern în scris pe unele dintre ele, îmi face impresia, că toate la un loc se gelozesc, se bat, ca să-și cîștige dreptul la intimitate. Vijelicioase și impunătoare, vor să fie stăpîne și pe amintire, așa cum au fost pe viața mea, atunci cînd le-am trăit. Așa sînt iubirile tinereții. Fiîndcă în

preajma vârstei de patruzeci de ani, ceiace lași în urmă se poate foarte bine numi tinerețe. de oarece spațiul pe care-l ai încă de străbătut este declinul. Mai ales pentru viața sentimentelor, din care eu am sorbit și licoarea divină și drojdia amară, vârsta mea este apușul definitiv al iluziilor.

De ce nu le pot scrie cu sufletul meu de atunci! Cred că am un cursur fără leac în construcția mea psihologică. Când o împrejurare reală deșteaptă în mine ecouri din viața de altădată, sînt cuprins de un sentiment nu care nimeni nu se poate asemăna. Dulce și trist, este sentimentul părerii de rău după poezia tinereții și a fericirilor ce nu se mai întorc. Și totuși, cînd încerc să-mi scriu amintirile, nu alt sentiment, mai aspru și mai rece, poate acela al deșertăciunii lucrurilor, așterne peste rîndurile mele un rînjel crispăt, în care nu mai recunosc inima vibrantă care le-a trăit.

Întîmplări care mi se păreau atunci banale, sînt astăzi farmecul vieții mele, cînd privesc spre trecut. Dragostea Olgiei, care atunci îmi încercă viața, acum aruncă peste tristetea mohorâtă a prezentului o rază diafană de poezie, în care-mi legăm sufletul, ca pe aripa unui vînt de primăvară.

De altmîndră, mîna mea nu oră cu totul nepăsătoare față de mica mea prietenă. Nu, căci n'as fi putut îndura iubirea ei.

Toată mila și tot sentimentul datoriei, n'ar fi avut nici o trainicie, dacă nu se înbinau în mine și cu o simpatie netăgăduită, care avea poate asemnări vagi cu iubirea. Orice sentiment întemeiat pe iluzie se poate asemăna cu dragostea, fiind de aceeaș esență sufletească.

Am petrecut iarna, alintat de dragostea iubitelor mele, cu sufletul strîns de grija de a nu se descoperi taina pe care o păstram.

Cu Netty mă întîlneam cele mai adeseori la Trianon, în cuibul nostru, unde am cunoscut împreună desfătări din acelea, de care și pietrele zidurilor ar vorbi, dacă ar avea grai, și pe care cei ce au loc în mai tir-

ziu acolo le-ar fi prețuit ca pe fericirile unor lumi încă necreate, dacă ei ar putea înțelege glasul pietrelor mute. Cu Olga n'am mers niciodată în acel locaș al voluptății și al păcatului, ca să nu cadem în ispită. De altcînteri, Olga nu bănuia că amorul ar putea avea farmece mai vii decît acelea pe care ni le dădea idila noastră nevinovată. Ne plimbam la cinematograful, la goseă cu sania, la patinaj, pe stradă. Cum mă puteau mulțumi aceste petreceri de licean în vacanță, pe mine, copilul pătimăș al budoarelor și al covelor? Nici eu nu știu.

XXIV

Dar iluzia acestui al doilea amor se împrăștiă mai repede decît aș fi crezut.

Dela un timp, fie grija necurmată de a nu așă Netty, fie dorința care creștea și de care mă țeream cu groază, fie că inocența acestor desfătări sîrșise prin a tocii în mine coarda destul de slabă a inocenței, — am început să găsesc întîlnirile cu Olga o adevărată povară. Pe măsură ce ea se bucură de o plăcere mai-mulț, eu mă fatristam de una mai puțin. Moartea iubirii este lipsită de maiestate. E o clownerie tristă și ridiculă, fără poezie și fără regrete. Cînd soseă ziua menită rovederii de dragoste, mă pregăteam ca pentru un calvar. Și cînd ne aflam unul lingă altul, eu luam un aer suferind, de care mica Olga se miră. Abia pe la sfîrșit, aproape de despărțire, îmi regăscam veselia și nu se dezlegă limba, pîrîndu-mi-se întîlnirea tormecătoare și mica Olga adorabila. Totuși, vai! Ziua următoare, cînd trebuia să vizitez iarăș cinematograful, sau să colînd la brațul ei zăpézile Capitalei, aveam impresia că încă un holovan greu se așază peste povara mea sufletească. Și tot așa, zile, săptămîni și luni. Vraja acestei idile platonice se risipi repede, ca mireasma unei flori de soră. Este atît de adevărat că amorul nu se întrefine cu idealuri și cu vorbe, ci ne leagă cu lanțuri, cu lanțurile pasiunilor noastre trupești, —

că dragostea mea pentru Olga, sau ceiace luam eu drept dragoste, muri de anemie fizică. Și, ciudat, sau mai bine zis firește, acest sentiment de sfârșit care încolțise în inima mea, nu-mi stîrnă nici nedeslusita părere de rău, nici melancolia retrospectivă a tuturor sfârșiturilor de legături sentimentale. Nu. Olga era aceeași pentru mine, același copil drăgălaș și romanțios, care trezea în mine plăcerea de a o mîngîia și de a o iubi cum se iubesc copiii: cu o simțire aproape paternă. Rareori această fetiță îmi cășunase dorințe mai arzătoare, pe care le-am potolit repede, nedînd vreme nici gîndului să alunece pe un povîrniș primejdios.

Mi se părea că intrasem fără voce într'un joc, pe care-l găsisem la început desfătător, apoi monoton, și care sfîrșise prin a mă obosi. Mă desfaceam din joc, și atîta tot. Dar nu încelasem de a face parte în inima mea tovarășei mele de petrecere. Sfîrșitul dragostei îți lasă o istovire grea peste trup și o amarăciune în suflet. Sfîrșitul unui joc plăcut este de obicei o impresiune întăritoare, de sănătate.

Astfel priveam eu lucrurile, și nu odată mi-a stat pe buze să-i împărtășesc și tovarășei mele:

— Destul, Olga mea. Să nu urmărim jocul mai departe, căci ne va face rău.

Dar îmi dădeam seama că realitatea pentru Olga era cu totul alta. Ea mă iubea. Ea suferea de tristețile mele, cărora însă le hărăzea alte pricini. Încercă să mă mîngie, să mă încurajeze, să mă iscodească asupra obîrșiei schimbării mele.

— Paul, mă întrebă ea într-o zi, după o lungă șoavă și punînd ochii în pămînt; tu suferi fiindcă ești sărac, nu-i așa?...

— Nu cumva vrei să mă ajuți cu vreo cîteva milioane? îi răspunsei eu rîzînd cu poftă.

Întrebarea ei, care pe vremea mizeriei n'ar fi făcut ea tresar de rușine și de umilință, astăzi, cînd izbătisem să trăiesc prin munca mea o viață la adăpostul tuturor nevoilor, îmi făcea haz.

Nu, mîca Olga nu ghicise pricina

lipsei mele de veselie și a deselor mele dureri de cap, care mă sileau să răresc tot mai mult înfîlnirile și să le amîn mereu. N'a ghicit-o, nici cînd a pus-o în socoteala lucrului care mă surînea, nici a unei boli nervoase de care îi spusese odată că sufer, ca să-mi ierte violența unui gest. Dar n'a înfîrziat să o ale.

Nu mi-a mărturisit îndată descoperirea ei. Au venit însă și pentru ea zilele tristeților mohorîte, cași cerul de iarnă sub care ne plimbam amîndoi turburarea. Ochiul ei purtau urmele lacrimilor, dar gura ei nu șoptise încă nici un cuvînt. Cîteodată mă fixă cu priviri lungi și cernite în care citeam o groază nespūsă. Imi pricinuiă, mărturisesc, oarecare milă durerea pe care i-o ghiceam, dar mi-eră cu neputință să lupt împotriva unui sentiment coplesitor de plictiseală și de istovire. În cas: băgase toți de seamă noua schimbare a stării ei sufletești, și Doamna Vlăduț începî du non să suspine, căpitănel să găsească explicațiuni științifice, Ana să socotească totul ca un «molt», iar Angela să-și pastreze liniștea ei princiară.

Între acestea, se împrindăvără. Natura albiă dezmoșfilită se scutură încet, ca de un soan lung și greu. Pămîmîi prînsoră să înnăzuresc, iarba mijită înverzeă rouăurile din grădina. Rîndunclele seseau în stoluri, iar aerul se împlea de o boare dulce și aromată. Fiorul vibrant al vieții străbătea frea de o palpitație vastă.

Dela un timp, Olga parî mai puțin tristă, însă o hotărîre cîndată se citea în ochii ei. În cîteva rînduri se purtă cu mine așa fel, par'că ar fi voit să-mi spună ceva, dar n'avea curajul. Eu ajunse em la capătul drumului: mai departe simțeam că nu mai pot merge. Cu orice preț, voiam să fac să înceteze această situație, și să dau prilejul unei despărțiri, oricare ar fi fost urmările. Primăvără îmi curgea prin vine și prin artere ca un fluviu de foc. Renăscusem din toropeala iernii și aveam îndrăzneala tuturor întreprinderilor. Pelingă aceasta, mă încinse dorul, dorul nebuu și neistovit de a cutre-

eră fără cu Netly străzile și cim-piile, alintată de suflările zefirului și arși de jarul patimei noastre. Pur-tam în sînge amintirile înflăcărâte ale celeilalte primăveri, în care o-iubisem înția oară pe Ana, și nu mă putem împotrivi dorinței de a re-începe. Pentru aceasta trebuie să sfîrșesc însă cu Olga. Nici amenin-țarea primejdiei de a fi destăinuit, nici spectrul morții Olgii nu mă mai opreau. Primăvara și dragostea îmi alergau în sînge ca un armăsar în-furiat în galop. Eră cu neputință să mai recurg la jumătăți de măsură.

— Nu mai merge, îmi ziceam eu. Trebuie să tai nodul, ca Alexandru. Dacă tot va suferi într'o zi, e mai bine mai curînd decît niciodată. Îi dau p'ibjul să sfîrșească de grabă cu fegretele. Ca femeia trebuie să fii milos, căci e o ființă gingașe.

La o întâlnire, am slăt două ore lingă Olga fără să scot un singur ca-vint. Eram cuprins de o fîrțitură nervoasă, care făcea pe biata fată să mă privească cu spaimă. S'a slîit să mă întreb ce vî, cîi să-mi întrerupă tăcerea. La înapoere numai, în ves-tibul, aproape de ușa camerei mele, Olga se opri, și luîndu-mi mîna îmi zise:

— Paul, tu nu mă mai iubești.

— Cred că nu e nici timpul nici locul unei asemenea întrebări, i-am replicat eu rece, urmîndu-mi drumul.

— Paul, nu fii crud, Paul! izbucni ea în hohote de plîns.

Își duse batista la gură să-și înă-bușe plînsul, dar suflările izbuc-neau violente, cu neputință de stă-pînit. Plîns, plîns. Nu găseam nici vorbe, nici gesturi de mîngîiere. Aceste lacrimi mă atlan ca de ghiță, iar frămîntarea corpului ei nu re-percută în mine nici un ecou. De odată Olga se opri.

— De ce plîng ou? Sînt nebună, zise stergîndu-și ochii cu batista. Nu trebuie să plîng. Știu cu ce-mi rămîne de făcut, adăogî ea cu vocea întretăiată de ultimile suspine.

— Ce vrei să faci? o întrebai eu moale.

— Nu-ți fie teamă, nu mă sinucid. Își așeză părul într'o oglinjoară de

buzunar, se pudră, apoi, punînd to-tul în geantă, îmi întinse mîna.

— La revedere.

Și dispăru.

— Du-te la mănăstire, Ofeția, zi-sei eu plictisit și rizînd.

XXV

După un sfert de oră, cînd mă pregăteam să pornesc spre restaurant, Ghiță intra cu aerul lui din zilele mari:

— Coane; a venit servitoarea Dlui căpitan cu o scrisoare pentru Dvoastră. Și-mi întinse plicul.

Eră o scrisoare albastră pecetluită cu ceară.

— Parcă ar fi un document istoric, gîndii eu. Trebuie să fii din partea Dlui Vladuț. Cu toate că plicul...

Mă uitai la adresă: eră scrisul Olgii.

— Pe semne că asta îi rămînea de făcut, îmi zisei eu încurînd sprîncenele.

Îi făcui semni lui Ghiță să plece, dar feciorul-confident adăogă:

— Așteaptă răspuns.

— E' grav, am chibzuit eu.

Am rupt plicul și am citit. Olga scria:

Dragui mea,

Avînd a-ți comunica un lucru de mare însemnătate, te rog dă-mi ne-apărat o întâlnire pe mîine, într'un loc unde trebuie să fim numai noi: nici la cinematograful, nici la șosea. Cred că înțelegi. Ia timp nu pot veni.

A tu

Olga

Rămăsese cu plicul desfăcut, gîndindu-mă fără nici o plăcere la acest ngu pretext de a-ni zmulge o în-tîlnire, și încă neapărat a doua zi. Însă schimbarea locului de întîlnire mi-se părea cel puțin ciudată.

— Nu cumvâ... începui eu un gînd, pe care găsi de prisos să-l mai sfîr-șesc. În sfîrșit, vom vedea.

Mă așezai la masa de scris. Dar mă întrerupsei înainte de a pune condeiul pe hîrtie.

— Unde-i voi da întâlnire ?

Nu eră decit o singură puțină: la Trianon, la cuibul dragostei mele cu Ana. Am alungat însă această idee, căci nu voiam să profanez acel locas, în care pătrundeam ca într'un templu. Ana m'a întrebat întâia oară când i-a călcat pragul:

— Ai mai adus vreodată aici o femeie ?

N'adusesem niciodată, nici înainte, căci îl închiriasem înadins pentru întâlnirile mele cu Netty, și nici mai târziu. Mă gîndeam:

— Dacă am înșelat-o cu soară ei, barem alții să ramie sfinți: altarul amorului nostru.

Două ciocănituri discrete răsunară în ușa.

— Vezi cine e ? îi zisei lui Ghiță.

— E servitoarea, așteaptă răspunsul.

— Îmi sta cu revolverul la tâmplă ! mă gîndii eu furios.

O clipă îmi trecu prin mințe ideea să-i răspund că aceasta: întâlnire nu poate avea loc. Dar un sentiment de slăbiciune, din care nu lipsea curiozitatea, m'a împedical.

— Unde ? Unde ? mă întrebam eu tot mai nedumerit. La care prieten ? Și dacă totmai puțin nu se va putea ?..

Mă hotărîi brusc:

— La Trianon. De fapt, nu este decit o întrevedere fără însemnătate, care nu va profana nimic..

Totus, cînd am pus penița pe hirtie și am scris strada și numărul casei, mîna mi-a tremurat, ochii mi s'au împănjenit și cugețul mi s'a încercat de povara unei noi trădări. Am întins servitorului plicul fără să mă uit, ca Napoleon cînd și-a înmînat abdicarea.

— De-acum nu mai am nimic sînt, am adogat eu, cași cînd toată viața mea aș fi fost numai paznicul sentimentelor sfînte.

Mic nu-mi găseam nici o vină. Mă gîndeam însă la Olga cu o minie amestecată cu ură. Cu ea, înșelasesm pe Ana, tot cu ea și numai din pricina ei aveam să-mi trădez a doua oară iubita, spurcînd cu o prezență străină biserica neprihănită a amorului nostru.

Stăpînit de acelaș sentiment de revoltă am purces a doua zi la locul întîlnirii, mergînd pe aceleași străzi, pe aceleași trottoare, pe lîngă aceleași caso, subț acelaș cer, pe unde călcam abluiri de Ana, înfiorați amîndoi și tăcuți, în așteptarea aproape sfîntă a orelor de dragoste, care făceau să ni se pară că cerul se coboară pe pămînt, sau că pămîntul se ridică spre cer.

Eră o zi de primăvară, călduță și senină, linară ca pubertatea unei fecioare. În cer, însoare, în verdeața copacilor și în privirile femeilor se citea plăcerea de a trăi, pe care o aduce cu sine învierea naturii. Seva nouă se dezgheșă, se revărsă, desfășurînd beția dorului de viață.

Cînd am intrat în casă, portarul mă vesti:

— Vă așteaptă o Doamnă.

M'am gîndit:

— Dacă ar fi Netty ?

Și m'am întreprins.

Cum șovăiam să intru, portarul mă liniari:

— E o Doamnă pe care nu o cunosc.

Am deschis usa. Eră Olga.

Eră Olga, palidă și plînsă.

Semnele acestei nevrozei mi lăsan într'o nepăsare de ghiță. Mica mea prietenă se apropiă de mine, îmi luă capul în mîini, mă sîrta lung, apoi se rezeină de pieptul meu.

— Sînt fericită, șopti ea. Sînt așa de fericită... Credeam că nu vei veni.

— Vreau să alu marea veste pentru care mi-ai căput aceasta întîlnire specială, îi răspunsei eu rece.

— Nu lo grabești, nu-i așa ? făcu ea rugătoare, scoțîndu-și mantila și paleria.

După o șovăire, zisei:

— Nu.

Urma o licere scurți. Olga mă privea timidă, neștinud ce să facă. Mă uitam la corpul ei subred și mic, la capul ei acoperit de păr negru împletit în tuhan, la obrazul ei frav și ochos, care părea o penumbra a pămîntului, la ochii ei negri de jasp, în care pilpiia o sacără vie. Și mă gîndeam:

— Cum am putut-o înșelă pe Netty cu acest copil plîpînd ?

Buzele ei subțiri și vinete de frig tremurau, iar trupul se cocosase puțin din spirare.

— Olga, încălzește-te la foc, zisei eu.

Fata se așază pe un scaunșas de puf la gura sobei. Focul îi aruncă pe față reflexe de aramă, făcându-i un chip bronzat, de indiană. Îi ședea bine.

— Te găsești slăbită, Olga.

Ea ridică șoasă ochii înspre mine.

— Da, am scris aproape toată noaptea.

— Cui?

— Nișănului. Am zgiriat hirtia, cum zici tu, pentru lucrări literare.

— Va să zică nu renunți? am întrebato ironic.

— De ce aș renunța? Nu o fac din ambicio, nici ca să mă public. Este minghierea nenorocirii mele.

— Si-si pironi privirile în foc.

— Te socotesti atât de nenorocită? făcui eu, aprinzându-mi cu indile- rență o țigară.

— Foarte nenorocită, murmură ea d'abia auzit, cu vocea frântă de lacrimi.

Am tăcut, privind-o. După cîteva clipe Olga scutură din cap, apoi zise pe un ton natural, privind mereu pîlpîșirile focului:

— Nu ți se pare că sînt castele care ard?

— Huzii care mor.

— Imagini din țări depărtate, foarte depărtate, cu orizonturi înecate în soare, sau cu orașe incendiate de împărați, în războaie. Lușesc așa de mult focul, și purcă mi-e frică de el. Iată ce repede se mistuie creanga de țag sobă îmbrățișarea țigării. Focul nostru lăuntric ne mistuie la fel.

— Literatură de foileton, făcui eu, aruncînd fumul de țigară în tavan.

Olga urmă ea în vis, fără să-ia în seamă cuvintele mele:

— Sînt o atracție de neînvins pentru foc. Dacă ar fi o movilă mai mare de jar, nu m'aș putea opri să mă arunc între flăcări.

Mă gândii, fără să rostesc:

— Te-ai face friptură, drăguța mea.

Apoi cu glas tare, ca să schimb subiectul, alunecat spre poezie și tragic:

— Și ce fel de lucrări compui acum?

— Nu te pot interesa pe tine rătăcirile mele. Dar fiindcă vrei să știi, compun povestea prințesei Didona.

— Vrei să întuneci gloria lui Vergilius?

— Nu o scriu pentru glorie, ci pentru plăcerea mea, și așa cum îmi inchipuiesc eu că ar fi putut să fie. Nu eroul rechemat de Destin, ci inbitul înșelător, pentru care inbita nu se străpunge cu fierul, ci se dă pradă focului.

— Iată-mă și Eneas, gândii eu.

— Te obsedează focul, l-am observat.

Olga nu răspunse. Se făcu iar tăcere. Sînteam între noi o greutate apăsătoare, o perdeă de ghiată, ce nu o putea topi focul care urmărea inchipuirea Olgiei. Tinăra fată își împreună miinile deasupra genunchilor, își răsturnă capul pe spate și rămase astfel mai multe minute. Un oftă adînc îi umflă pieptul, și capul îi căzu înapoi. Începu să-mi vorbească, dar sînteam că gîndul ei fugise aiurea. Părea că lipsa împotriva unei hotărîri deznădăjnite, care-i covîrșă voința. Îmi zise:

— Spuneai odată că ai rivnit la gloria de scriitor. De ce n'ai urmat-o?

— Din două motive. Unul practic: fiindcă după o experiență de cîțivă ani am ajuns la convingerea că nu poți trăi fără să mîncîci. Al doilea moral: a fi scriitor înseamnă a avea dreptul să corupți gustul și moralitatea publică în numele auzmitor principii de artă. Or, se vede că materialismul meu gastronomic n'a înăbușit cu desăvîșire aspirațiunile mele nobile: de ce să semăn în grădina vieții încă o floare otrăvită?

Olga răscolea alene jărălicul cu un botșor. Zise în surdina:

— Acesta este strigătul neputinții.

Apoi mai tare:

— În sufletul tău n'a încolțit nici-odată ambiția?

Întrebele oi cuvînto pusese degetu pe o răcică veche; cele din urma auz scormonit-o din adînc. M'au sculat în picioare și am început să mă plimb

prin cameră, vorbindu-i cu tot amarul anunțurilor mele dureroase :

— Ambiția ?... Da, am avut și eu demult ambițiuni mari. Dar poate că de aceea nu le-am împlinit, fiindcă au fost prea mari, iar la cele mici n'am voit să privesc. De ce îți să-mi redestepti glasuri din trecut, care mă fac întodeanna să sufer ? Dă-mi voie să-ți spun, ca Eneas Didonei :

*Infandum regina, iubes revivare
dolorem ?*

— Eu nu cunosc nimic din viața ta. Tu-mi cunoști și cel mai mic gând.

— Sînt sigur că pe cel mai mic nu-l cunosc.

— Ba da, pe cel mai mic. Numai cel mai mare îți rămîne încă ascuns. Uită cum s'a dărîmat bucățile aceasta de jar. Înainte de a se sfîrșea, a clipt ca un ochi de pasăre. Și s'a stîns cași ambițiile tale.

Purtarea și cuvintele Olgii mi se păreau bizare. Aceasta fetiță umilită se schimbase deodată în judecător. Fără voce, simțeam trebuința de a mă apăra.

— A fost un timp, reluai eu cu un fel de patimă de a-mi dezgropa trecutul, un timp divin, în care ambițiunea mea nemăsurată visă să umple lumea cu numele meu. Mă întrebam adeseori : prin ce voi putea să înlănec gloria lui Cristos și a lui Platon ? Aveam atunci numai cînsprezece ani. Puțin mai tîrziu mi-ara mai scăzut pretențiile. Și mai tîrziu, eram mulțumit să ajung numai un mare cetățean al țării mele. Dar viața a tot ci și această ambiție, ca pe toate celelalte. Într-o zi, speriat de desertăciunea existenței mele pustii, m'am întrebât dacă traiul mai merită scîrțarea mea. Imi venea să fac gestul ireparabil și să strig : viață de prișos, sfîrșiește-te odată ! Dar n'am făcut nimic. Astăzi, la vîrsta de treizeci și unu de ani, găsesc că cea mai înțeleaptă filozofie stă în idealul bufliez : trăiește liniștit lângă vatra ta, cu o cină bogată, un vin bun, foc pe timp de iarnă, o carte frumoasă și o femeie alături : alina tot.

La ultimile mele cuvinte Olga tre-

sări. Își luase capul în mîini, și cu coatele rezemate de genunchi, seșea așa de aproape de sobă, că suflările focului îi zburau firele de păr depe frunte. Imi zise încet :

— Ai încercat poate să răzbați în viață fără prieteni.

— Prieteni ? am rînjit eu. Chem pe mulți cu numele acesta, dar de fapt nu-mi este nici unul. Eu n'am avut niciodată prieteni. Ce folos ar putea găsi ei în amiciția mea ? Bani n'au, iar femeile nu obișnuiesc să le împart cu nimeni. Atunci, care ar fi înobilul prieteniei lor ? Cunoștinți, da. Cîți vrei. Șapta cunoștinți de bună zina păstrează între oameni o rezervă care-i ține departe unul de altul. Prietenia amestecă la un loc noroii sufletelor și-i face pe nenorociți să se dispună reciproc, fiindcă sînt uniți numai prin secretul mizeriei morale. Legătura care-i unește pe doi amici e un fir de pînjen : numai o mușcă prinsă la mijloc îi aruncă pe amîndoi asupra prazii, și sfîrșesc prin a se sfîșia între ei. Nu este destul de convingătoare pilda celor doi prieteni nedespărții, poezii Gionca și Juncu ?

— Bărbății scriitoarei Alena Orleanu ?

— Da. Dragostea ei i-a dezunit și i-a ucis pe amîndoi. Prietenia n'a fost în stare să-i apere de ispită.

M'am așezat pe un scaun și mi-aa aprins alta țigară, urmărind palele albastre de fum, cum se așezau în aer ca norii pe cer. Olga sopli :

— Eray amîndoi niște poeți delicați și de mare talent. Sărmanii...

— Cel puțin dacă ar fi omorît doi scriitori proști, Doamna Alena ar fi binemeritat dela literatura română : ar fi rămas cea mai mare scriitoare.

Lumina zicei în agonie murăa în nuanțe de topaz. M'am întins pe divan culcîndu-mi capul pe o pernă de mătase pictată. Am urmat, visător :

— Da, draga mea, prietenia nu există. Ea nu poate să existe. Oamenii inferiori, capabili de a păstra relațiunile dintre ei cu toată ura, intrigile și mizeriile ce-și cășuneaza reciproc, gustă poate din licoarea prieteniei. Dar sculîmentele acestor indivizi nu merită a

fi luate în seamă. Omul superior, absorbit cu totul de tirania lui personalitate, exclude din sufletul lui pe oricare alta: mușii se înfilneșc la poalele lor, dar virsurile sînt destinate la o eternă izolare. Simpatia și altruismul sînt izgonite din sfera relațiilor sociale. Aici totul se întemeiază pe ură și pe interes. Interesul leagă, interesul dezleagă. Interesul le astupă gheții și-i duce orbeste pe oameni spre prietenie. Interesul le zmulge masea depe ochi și-i azvirle în ură, sau în cel mai bun caz în indiferență. În raporturile omenești cele mai ideale în aparență, vei găsi substratul unui interes, de o natură sau de alta. Interes material sau interes de ordin sufletesc, dar interes totuși.

— Dar în legăturile dintre un bărbat și o femeie stăpînește tot interesul? întrebă Olga cu un accent de groază.

— Negreșit. Cînd se topește indiferența, iar între bărbat și femeie se naște un sentiment, acel sentiment nu poate fi decît iubirea sau ura. Ori mai bine: afinitatea și adversitatea sexuală. Prietenia însă, niciodată.

Se făcî iar tăcere. Pendula bătrîr și în cadenta orele sase. Scara începe să se lase pe nesimțite, cași cînd o mîna s'ar fi așezat în dreptul soarelui. Umbra se ghemuiea prin unghere, se lăcea încet pe pereți.

— Olga, întrebai eu încet, pentru ce m'ai chemat neapărat astăzi? Vreau să alin vetea cea însemnată.

Olga tresări din visarea ei mută și se ridică alone. Faci cîțiva pași șovăitui, cu mîinile la temple, și se apropie de mine. Ajungînd în dreptul ferestrei i-am văzut figura, palidă ca de mort, și ochii ei negri înspăimîntați de biruința unei crunte hōtariri. Căzu în genunchi și-si prăbuși capul în poala mea.

— Nu mă goni, gemu ea pierdută. Nu vreau să te supăr, nici să ocup un loc mare în viața ta, caei știu că nu se poate. Vreau să mă fac mică de tot, să mă minicesc lîngă tine, să nu jucăria ta.

Și Olga se mototoli în mine ca un copil, căutînd par'că un reazem și o apărare. Părul i se despletise din agrafa căzută și-i acoperea umerii ca

o coamă neagră. Fetița aceasta nu-mi stîrnea nici o pornire trupească. Am avut întotdeauna un scrupul absurd cu fecibarele: poate un scrupul mai mult decît ele. Li mînguiam părul fără nici o dragoste, cu un fel de milă, cu mila prin care s'au strecurat adesea femeile izgonite.

— Olga, zisei, părul tău e atît de negru, că a întunecat casa.

— Sufletul meu amărit a întunecat-o, răspunse ea plîngînd.

— Nu mai plînge, micușo, o alintam eu, căci supăraea ta o să treacă. Totul trece...

— Acuma plîng, dar cînd nu voi mai fi lîngă tine voi urla. Să știi, micul meu, vei urla ca o fiară rănită de moarte.

Olga își ridică spre mine ochii ei plini de lacrimi, măriți de spaimă. Își dădă la o parte părul cu mîna și-mi zise:

— Ah! Dar cred că despărțirea de tine ar fi mai rea decît moartea.

Ce cuvînte de mînguire mai puteam găsi pentru alinarea sufletul; ei zdrobit? Ce răsplată morală și schimbul despărțirii pe care voiaiu să i-o cer? Vedeam lîngă mine în bială lîngă măcinata de suferință, șo care nu înțelegea o rațiune mai puternică decît dragostea ei. Li nelezeam părul fără să rostesc o silabă-luplînd cu mila și cu nepăsarea.

Olga își înalță deodată bustul ei mic, și cu ochii lîntă la mine îmi lău mîinile într-ale ei.

— Vreau să fiu a ta, șopti ea cu o pasiune gravă și tristă. Știu că fără asta nu mă vei iubi niciodată.

Am simțit prin sînge un fior cald. Dar o poruncă kăuntrică mă îndemnă să-i răspund:

— Fii cuminte, Olga. Nu voi putea face din tine femeia mea, și iubirea ta de acum îți va sfărîma viața pentru totdeauna.

— Ha! Nu-mi pasă de viața mea! strigă ea în dolir. Oare astăzi preșeste ceva în viața mea? Te iubesc și vreau să fiu a ta. Atita știu. Mai departe nu-mi pasă.

— Dar dacă după ce vei fi a mea nu te vei mai iubi de loc?

— Asta nu se poate. Mă vei iubi

Și dacă nu, tot nu-mi pasă. Voi fi iubita ta, metresa ta de o zi. Când îți voi deveni indiferentă, mă vei gonî. Ce vrei mai mult ?

Pricopeam că în pornirea ei eră în clipa aceea mai multă îndrăjire a închipuirii întăritate de suferință, decît logica nemiloasă a adevăratei iubiri. Dar simța noastră morală este atît de șubredă, că cedează adesea numai aparenței lucrurilor. Oamenii nu sînt atît sclavii pasiunilor, cît mai mult victimele unui miraj, care creiază în imaginație realități mai vii decît realitatea. Cînd am văzut iarăși lacrimi licărind ca diamantele în soaptele ochilor ei, și cînd am simțit trupul ei lipindu-se de mine, brațele ei înconjurîndu-mi gîtul și buzele ei cîntîndu-mi gura, mi-am dat seama că voi fi mai slab decît hotărîrea mea, și am și capitulat în constiință.

Cine, în locul meu, ar fi putut face altfel, să-mi arunce celdintii piatra. În clipa în care, purtînd în brațele mele fulgul trupului ei aproape lesinat, am vrut să trec pragul odăii, ca să intru în ceafaltă... la vederea alcovei sub umbra căreia dormea patul, patul iubirii mele cu Ana, viziunea plăcerilor trecute îmi deșteptă presimțirea celor viitoare alături de Olga. Ochiu mi s'au aprins de o bucurie sălbatică. Am pornit înainte, cu capul în piept, ca un soldat la atac.

Cîteva clipe mai tîrziu, glasul Olguî îmi șoptea în agonie :

— Fie-ți milă de mine...

XXVI

După un ceas, Olga își prindea părul înaintea oglinzii. În fața altei oglinzi, eu îmi puneam cravata. Sufletul mi-eră stors de impresii, doritor de repaos. Amîndoi păstram tăcerea. Pendula bătă jumătatea lui opt, cu o lovitură al cărui eocî vibra cîteva secunde în pereții odăii.

— Șapte și jumătate, zise, Olga încet. E tîrziu.

M'am apropiat tiptil de ea, i-am cuprins corpul și am lipit-o de mine. Îi țineam în mîni sîrși ei mici și roșunzi, tragezi ca două mandarine, Olga

își răsturnă capul pe spate și-mi întinse buzele. În ochii ei plutea un suris de fericire aproape imaterială.

— Nu regreti ? o întrebai cu gura lipită de gura ei.

— Nimic, răspunse ea ca un suflu. Chiar de-aș muri acum, aș binecuvînta viața, pe care m'ai făcut să o înțeleg. Dacă de aci înainte aș fi nenorocită tot restul zilelor mele, îmi va fi de ajuns să-mi amintesc de această clipă, ca să nu mi se pară existența pustie.

— Tu mergi ? mă întrebă Olga după ce se îmbracă.

— Nu, mai rămîn.

Fata se așeză pe genunchii mei și-mi încolăci gîtul cu brațele. Îmi șopti la ureche, cu podoare :

— Paul, acum sînt femece.

— Sînti vreo deosebire ?...

— O da ! Sîcî ca pasionată, strîngîndu-mi capul la piept.

Apoi, cu o umbră de grije :

— Nu se cunoaște ? Am auzit că fetele au la coada ochiului o membră, care după ce... în sfîrșit, după ce se întimplă, nu mai lucește. E adevărat ?

— Dă-mi voie să mă nit.

Și i-am privit serios ochii mari deschiși.

— Olga, zisei, membrana ta nu mai lucește.

— Adev rat ? mă întrebă iarăși cu spaimă. Atunci sînt nenorocită !

— E tot așa de adevărat, cum se nasc copiii prin subțioară.

— Răntăciosule, m'ai speriat.

Și-mi sărută ochii.

— Olga, ia spune-mi. Aceasta a fost vestea cea mare pe care voiai să mi-o împărtășești ?

— Da... șopti ea rușinată, ascuțîndu-și capul la sinul meu.

— Și de ce neapărat astăzi ?

— Întii, pentrucă după cele întimplate ieri, aș fi înnebunit să nu te văd mai curînd. Pe urmă, dacă aș fi amfnal iarăși hotărîrea mea, cine știe cînd aș mai fi avut tîria să mă hotărîsc a doua oară ? De cînd crezi că voiam să-ți spun !

— De cînd ?

— De cînd am luat seama că nu mă mai iubești. Nu te-am învinuit.

nu. Am înțeles, numaidecît că alta este psihologia unui bărbat, sau a unei femei, și alta a unei fecioare. Întîi am plîns, apoi am șovăit, înainte de a mă decide să te las să sfârșim această piedică dintre noi. Numai cînd am înțeles că te pierd, n'am mai stat la gînduri. D'abia acum pricep cîl de nebună am fost ca să șovăi atît... Te iubesc de o mie de ori mai mult.

După multe înbrățișări, și după cîteva sfaturi practice pe care i le-am dat, ne-am despărțit. Olga a plecat în spre casă, iar eu am rămas să fac să dispară orice urmă a acestei înfîlțiri, fiindcă a doua zi trebuia să vie Netty...

M'am întins pe sofă, mi-am pironit ochii în tavan și m'am lăsat dus de gînduri. Ca *boc conscriitor*, care hibernază două luni după ce sfîșie un tîgru, — după o oră de iubire sînt nevoia să lenevesc încă o oră în sălașul dragostei, în mijlocul parfumului femeii, al lucrurilor care i-au pipăit apropierea, i-au prins ecoul glasului, — au sorbit suspinele voluptății. Gîndul springin și nezdruvan intrăgese tabloul moment cu moment, făcîndu-mă să trăiesc de două ori, — odată în realitate, a doua oară în închipuire, — era fericii.

Amintirea proaspătă a Olgii, care se ciocnea cu conștiința ireparabilului așternut între noi și cu imagina fulgerătoare a Anei, mă cufundă într'un fel de abrutizare morală. Păstram încă vii în sine sărutările și înbrățișările celei de a doua iubite.

Eră destul să le reconstituiesc în memorie, ca să tresc iarăș, ca picat de locul pasiunii.

În dragoste, Olga era un copil blînd, care se nimicea lîngă mine, devenea o jucărie, după chiar cuvîntele ei. Celace era mai de temut nu erau atît împrejurările de fapt în care mă puneă această posesiune, ci sentimentul nou care înnegurise în mine.

O iubeam pe Olga.

O avusesem toată, și posedarea farmacelor întregi pe care orice femeie le ascunde în lința ei, reaprinsese simpatia mea aproape stînsă, o legase eu lanțurile de nezdrolit de seduc-

țiunii fizice, care este arma cea mai de temut a femeilor. În aprinderea mea nu-eră totuș numai înfîlcărea simțurilor. Aceasta se poate întîmpla cu o femeie de care te-a apropiat numai o legătură de o noapte. Dar eu începuseram prin a cunoaște și a prețui sufletul Olgii. Dacă atracțiunea sufletască singură nu putuse păstră iubirea, confundarea trupească o desăvîrșise. Cred că o iubeam.

Mi-am zis atunci, cu creierul încă turburat de proaspăta ei amintire:

— Nu cumva am săvîrșit o crimă? Olga era fecioară. Poate că ar trebui să sînt o renunțare...

Dar mi-am răspuns îndată, rîzînd: — N'am făcut decît să o apropiu de menirea ei pămîntască.

Imagina Anei nu-mi dispărea însă din minte nici un moment. Netty se arăta închipuirii mele cînd zîmbitoare și ca dă, cînd răzbuunătoare și cruntă. Acum nu mai aruncam în sarcina nimănui povara trădării mele. Priveam situațiunea așa cum se află, și socoteam zîmbind că Ana n'ar putea numi un mizerabil. Cînd îmi aminteam de iubirea, de credința și de dragășiile amantei mele, de gelozia ei sălbatică și de aflarea posibilă a faptului, temerea era atît de apăsătoare, încît gîndul devenea de neîndurat. Ceia ce-mi posomoră mai mult bucuria era ideea că voi revedea și voi iubi din nou pe Ana, cu buzele încă ude de sărutările celeilalte, în așternutul cald de trupul celeilalte, și că voi chema-a poate cu numele celeilalte. Grija mi se înfipse în inimă ca o ghiară. Mă bîntui gîndul că Ana m'ar putea înșelă la fel. Numai după suferința cumplită pe care mi-o cășună icoana iubitei mele în brațele altuia, prețuiam întînderea durerii ce i-ar stîrni descoperirea iubirii mele cu Olga.

Netty îmi spusese odată:

— Dacă n'ai înșelă, te-ăș înșelă. Dacă n'ăș putea-o face, m'ăș omori.

— Nu cumva nu o mai iubesc pe Ana? m'am întrebat.

N'aveam deloc plăcerea să fac experiența acestei sincerități.

Această întrebare era însă o nebunie. Nu mă puteam îndoi de iubirea mea pentru Netty: aceasta era un adevăr absolut.

— Dar o iubesc și pe Olga! îmi ziceam eu, cercetându-mi inima cu deamănuntul. Cum e cu puțina?...

Și totuși, așa era. Sufletul meu era cuprins de o îndoită iubire. Simțeam iubirea cea mare și adevărată, pentru Ana. Însă în inima mea atât de plină găseam un colțisor discret, în care mica Olga se adăpostea modestă, dar neturburată de nimeni.

XXVII

M'am întrebat de atâtea ori, atunci și mai lîrziu, cum se poate ca inima omenească să tresară la fel, sau aproape la fel, pentru două femei, cînd este știut că amorul și-alege un obiect unic, din care face centrul de gravitate al vieții, iar câteodată și al morții? Nu m'am lămurit, dar de realitatea sentimentelor mele nu mă puteam îndoi. Ele trăiau amîndouă în sufletul meu, cu o intensitate inegală, o drept, dar trăiau. Surprins de adevărul dovedit cu prisosință, am crezut că poate Netty și Olga erau numai două fețe ale aceluiaș amor, două valori sentimentale care se întregeau una pe alta, sinus și cosinus pentru acelaș arc de cerc înfățișat prin mine. Mi-am dat însă seama că explicațiunea aceasta este înșelătoare. Dacă Olga ar fi fost în persoana și în dragostea ei o copie desăvîrșită a Anetei, oare ar fi încetat să o mai iubesc? Probabil că nu. Ori, dacă fiecare femeie este o intruchipare felurită a iubirii, înseamnă că inima omenească se poate împărți la infinit? Probabil că da. Sufletul nostru posedă capacitatea de a cuprinde în sine mai multe obiecte ale amorului: inima unei mame deschide ei dragoste pentru toți copiii; inima unui prieten pentru banii și nevestele tuturor prietenilor; inima unui bărbat pentru toate femeile. Dacă nu poți fi universal în iubire,

nu meriță să mai încerci acest sentiment. Amorul fiind o chestiune de fantazie, el trebuie să se exercite pe un cîmp de experiențe cît mai felurit. Monogamia este o obicei înăpoiat și barbar, căci omoară grația, care stă în varietatea vieții. Omul vulgar preferă amorul unic, din oboseală intelectuală și lipsă de imaginație. Cum majoritatea omenirii este o turmă fără personalitate, ea și-a creat legile și obiceiurile după aspirațiunile ei mărginite. Dar omul superior se izolează de majoritate și de opinia majorității, ca individul sănătos de o regiune infectată prin epidemie. Prostia este contagioasă. Numai inteligența nu se poate molipsi.

Dar ce însemnătate pot avea toate lămuririle față de evidența puternică a realității? zadarnice sînt toate explicațiunile pentru omul care nu a cunoscut singur iubirea; iar acela care n'a fost niciodată stăpînit de două femei, nu mă va putea înțelege. Degeaba va citi aceste rânduri, căci pentru el vor fi mute.

Credeam că nu voi avea curajul să mă măi arăt Anei. Mi se se părea că fapta mea îmi sta ca o pată pe frunte, ca toată lumea o cunoaște, căși cînd aș fi scris-o pe holta cerului cu litere de foc. Și totuși am apărut. Ridicam cu îndrăzneală ochii asupra ei, iar cînd Netty, încrezătoare și veselă mă stringea în brațele ei, o sărutam cu un sentiment aproape cast. Se vede însă că în purtarea mea se potrecuse totuși o schimbare, de a nuanță imponderabilă, căci Netty m'a întrebat odată cu un glas bizar, fixîndu-și ochii înrăi mei:

— Paul, tu-mi pari schimbăat. M'ai înșelat cu alți femei? Răspunde.

— Ești nebun, răspunsei eu în silă.

— Iar în gînd mi-am zis:

— Pe semne că nu-mi mai lucrează nici mie membrana.

— Jură-mi că mi-ai rămas credincios, pe ceogă Netty.

— Pe ce?

— Pe icoani.

— Știi bine că nu sînt religios, și jurămintul meu n'ar avea nici o valoare.

— Jură pe onoare.

— De ce să băgăm onoarea în asemenea fleacuri?

— Cum? Credința în dragoste e fleac? izbucni Netty, dându-mi în glumă o palmă cam energică.

Apoi sarută obrazul roșu de lovitură.

— Ca să te pedepsesc, zise ea, am să-ți cer un jurământ îngrozitor: jură-mi pe mine.

— Asta nu se poate decît în pat.

— Obraznicule, nu te feri de răs-puns, ripostă ea, încercînd să mă mîngîie cu o a doua palmă, dacă nu-i opream mîna la timp.

— Ei bine, îți jur! strigai eu plictisit, regretînd însă în aceeaș secundă jurămintul, făcut.

Netty se gîndi un moment, apoi zise mai liniștită:

— Ție-ți convine. Dar dacă ai jurat scîmb, să știi că ma pierzi.

— Te am și te păstrez, îi șoptii eu în ureche, deschîndu-i un nasture dela bluza.

Netty gemu, învinsă de patimă:

— Paul, dragostea mea... lartă-mă ca te-am lovit. Sînt o proastă. Mă supun, ia-mă...

Frenezia de dragoste care a urmat... Dar n'o mai descriu.

Astfel le-am iubit, împărțindu-mi inima în două, jertlindu-mi tot timpul meu liber Olgii și Anei. Către cerea limbului, dragostea mea pentru Olga creștea, fără să scadă nimic din amorul meu pentru Ana.

Preocupările ce-o mai mohorîte se macină și se pierd la atingerea plăcerii. De aceea nu este aievea de lamurit cum am izbutit să-mi îngrop încet toate grijile și să mă las purtat ca pe valuri, amețit de realitatea supra-omenească a fericirii mele duble. Am ajuns în curînd ca în această situație să nu mă mai interesez decît de rafinarea senzațiilor mele, de descoperirea farmecelor și plăcerilor noi pe care le gliceam în jubitale mele. Cînd plecam istovît din brațele uneia, dragostea celeilalte, departe de a-mi îngreuiă truda, eră o înviorare, un orizont nou de îndestulare sentimentală. Una

imi așita patima pentru cealaltă, niciuna nu mă putea face să uit pe rivala ei. Cît aveă să dureze această intrigă nu mă mai gîndeam, sîndcă n'aș fi putut prooroci nimic asupra viitorului și asupra sfîrșitului. Dar înșelător nu mă socoteam decît față de Ana.

Ana aveă intiițele drepturi în dragoste, și eră spiritul de foc al vieții mele. Olga eră prilejul trădării, și eră spiritul blînd de echilibru. Amorul ei mă răsplătea de obsesiunea, din ce în ce mai rară de altfel, a chipului lui Andrei Rădeanu, singurul ner negru în fericirea mea. Mai firziu s'au irai grămădit și alții. Viața mea mi se preă o mare agitată, pe care eu eram subreda barcă. Ana mînuia lăpețile, spintecînd furtuna și valul, iar Olga lineă cîrma.

În clipele mohorîte înțelegeam că locmai acești doi marinari irai trebuiau ca să mă cuľunde, cînd ei ar atla că-si sînt dușmani de moarte. Unul ar lepădă lăpețile, iar cellalt cîrma, și barca s'ar prăbuși în adîncimea fără fund.

Odată mica Olga se întrebă visătoare, sînd lipită de pieptul meu, în patul fericirii și al păcatului:

— Știi ce sînt acum. Dar ce voi fi peste un an, peste doi?...

— De prisos să te gîndești așa departe.

— Nu bănuosc cum va fi restul vieții mele, sîndcă nu-mi pot închipui, cum ar fi fără tine.

— Olga, tu te-ai gîndit vreodată la moarte? Nici un chin nu se poate asemăna cu tortura acestui gînd.

— Ba da. Gîndul despărțirii. Tu ce te obișnuesti mai lesne: cu ideia morții sau cu ideia că m'ai putea pierde?

— Cu ideia morții, i-am răspuns sincer, gîndind că poate cu ideia despărțirii m'aș obișnui fără prea multă durere. Cînd mă gîndesc, am adăos, că vei putrezii în pînînt...

M'am scuturat, cași cînd aș fi simțit dealungul trupului niște pași de omidă.

— Să no iubim, Olga mea, atit cît este dat firii omenești să iubească. Restul nu e bun de nimic.

— Sînt jucăria ta... scpti prin gura mică corpul plapînd, care se jertlise fericirii.

Parul ei negru i-acoperea fața, ca o umbră de zăvoi. Inima-i batea și simii-i tremurau. Se lasă pierdută. Se topea în dragoste ca o creangă în văpae.

— Ana mea! Ana mea!... i-am șoptit în rătăcire.

Dar Olga închisese ochii, și auzul ei se ascuțise pentru vicirile cheruvimilor, în paradisul unde o răpise voluptatea niuucitoare.

CAPITOLUL IV

XXVIII

— Nu, Domnul Scudrea n'are porție la înghețată, zise Netty jumătate supărată și jumătate nazuroasă. Nu se vine în vizita la orele unsprezece noaptea. Te-am așteptat dela șapte, fiindcă ai fost poftit la masă. Nu știam că ai uitat regulile elementare ale politesii.

— Domnișoară, insinuarea Dtale mă jecăște, și de-a e adevărată. Pînă acum am lucrat ca un hamal împreună cu feciorul. În sfîrșit îmi sînt gata bagajele. Mîine dimineața plec cu trenul de nouă.

Servitoarea îmi iutînsse lava cu înghețată de lîsticuri, și mă pregăteam să mă servesc, cînd Netty îmi strigă:

— Stai! A căzut un fluture în pahar.

În adevăr, în paharul de înghețată căzuse unul din miile de fluturi ce lîzilian înprejurul globului electric, care lumina pavilionul principal din grădină.

— Acesta este un semn al Providenței, cum că înghețata de lîsticuri e oprită gurii mele. Voi lua una de vanilie.

Flaviu Răcăuțeanu, profesorul de Latină, mi întrebă:

— Ce te face să te grăbești? Sîntem dăbiă la jumătatea lui Iunie.

— Boeri mari ca mine, răspunsei eu, pleacă la munte îndată ce soarele trece de solstițiu. În timpul verii capitala e nesuferită. Asfaltul asudă mai grozav decît fruntea mea, și creierii ierb ca în cazanele cu smoală din hrubele iadului. Știu că după moarte nimeresc drept în iad, dar pînă atunci nici nu vreau să aud.

— Nu-ți convine *ad inferos*? rosti Ră-

căuțeanu, mîngîindu-și mustățile uriașe. În calitate de avocat, poți să-l faci proces lui Dumnezeu ca și te strămute în rai; iar în calitate de om de dub, poți lua ca susținători ai cauzei Dtale pe Dante și pe Vergilius, cunoștîntele vechi ale lui Pluton.

— Crede-mă, Dle Răcăuțeanu, raiul n'ar distră foarte puțin, cîci el re-produce viața pămîntescă în ce are ea mai esențial: plietiscala. Apoi, unde mi-ăs iutîlni cu toate cunoștințele dacă nu în iad?

Netty nu-și putu opri un zîmbet și o privire pe sub gene. Îmi zise:

— Fiindcă tei în deșert fericirile hărăzite de Biserica celor drepti, la judecata de apoi, în loc să te judecat de scrafinisi de cheruvini, se va alca-tui pentru Dta un tribunal din demoni.

— Atunci vor fi cea mai mare parte femei. Cum sînt sigur că voi face parte din tribunal, sper că voi avea protecția Dtale.

— Nici să nu te gîndești. Îți voi da cea mai aspră pedeapsă: te voi trimite în rai!

— Ori unde! Dsoară Netty, numai înapoi pe pămînt nu. Aici nuș voi să mai revin decît proprietar.

— Cu toate acestea, zise bătrînul ridicînd din sprincene, oricît ar fi de nesuferită capitala în timpul verii, carrieri strălucită nu se poate face decît la București.

— Fără îndoială, Dle Răcăuțeanu, răspunsei eu, folosul nemăsurat al orașului mare este acela că vezi neîntreropit de ilarea frumuseții, a luxului și a bogăției, și poți să-ți dai seama cît ești de nenorocit. Provincia e departe de a oferi acest avantaj.

— E supărător pentru noi, inter-veni Olga, că D. Scudrea se socotește

mereu străin în casa noastră. Și tata și mama l-au rugat să dispue de grădina noastră ca deplin proprietar. Mi pregătisem chiar chioscul de lângă avuș. Ca să lucreze în toate serile. Dar D. Paul preferă să stea în biroul Dsale, în serile acestea înăbușitoare.

— Așa e, refuzul Dsale n'are nici un rost, adăogă Netty.

— Cuvintele ar fi banale ca să exprime mulțumirea mea pentru atâtea atenții, le-am răspuns. Dar mi-am pus un ventilator electric în dormitor, și un mic suitor atât de căldură. Al doilea, eu nu pot lucra decît undeva am bibliotecă. Și al treilea, sînt o ticăloasă de fire independentă, care-mi iubese satra mea, ca figanul. De ce să vă creez Dvoastră o grijă mai mult? Deji, mă sînt foarte stîngerit că sînt primit cu atîta afecțiune în casa Dvoastră. Ia să presupunem că aș muri. Așă e că v'ar părea rău? O simpatie nouă este întotdeauna puțină și prilejul unei noi dăruiri. Cel mai bun lucru este să nu iubești în viață, ca să n'ai pe cine regreta.

— Sînt cuvinte nepotrivate în gura unui om de 30 de ani, făcă Netty rîsînd o revistă.

— Treizeci și una, am îndreptat-o eu. Cu toate că după logică ar trebui să am numai șapte ani și jumătate. Eu m'am născut în ziua de 29 Februarie 1874. Cum Februarie n'are douăzeci și nouă de zile decît odată la patru ani, în cei hășextili, urmează că și vîrsta mea trebuie să stea pe loc.

— Nici nu ne îndoin că te-ar urîni iarăși bine! zise Netty rîzînd. Dar cu atîta mai puțin atunci ai dreptul să vorbești de moarte.

— Dacă aș fi făcut contract de asigurare cu Dumnezeu, da. Inșă ce e viața? Privește, te rog.

Scuturînd igrara cu degetul, am adăogat:

— Iată simbolul vieții: scrum și fum.

— *Palais et ombra sanus*, făcă grav Flavin Răcăuțeanu, rîsîndu-și cu furie mustața lui de grenadir, învîrtita în barbarie.

— Domnul Scudrea e predispus la pesimism, zise Olga. Mai ia o înghețată.

— Cu plăcere.

Taceam sugînd înghețata aromată, în timp ce Netty, în fața mea, rămăsească lenes un teanc de reviste istorice străine. Olga scria în veșnicul caet cu scoarțe albastre, iar profesorul de Latină, cu fruntea confundată în mîini, ca *le Penseur* al lui Rodin, plus costumul, făcea neconținut educația mustații lui rebele. Intr'o surdina dulce se auzea în răsîmp fîșitul coalelor de hîrtie sub degetele Anei, scîrșitul penitei sub degetele Olgiei, șoptul finții arteziene din fundul grădinii, și mai departe sunet de voci. Priușa deschisă a pavilionului se întrezăreau sub umbra straturile de flori adormite, merii și caișii noduroși înălțîndu-și trunchiurile în noapte. Pe o alea întînsi stropiță cu nisip roșu, imitînd cinabru, un bec electric cocofat într'un pom aruncă o pată de lumină discretă. Peste tot domnea o pace monotona și liniștitoare, prielnică pentru somnul florilor.

Flavin Răcăuțeanu înmormurise cu mîna pe mustața, și un străit grozav spinteca noaptea. Capul îi căzu pe piept și omul se destepă bruscă, în risetele galagioase și aplauzele fetelor. Profesorul mormăi ceră, apoi se frecă la ochi.

— M'a biruit somnul, îngîșimă el, căzînd în aceeaș contemplantă ca înainte. Greu e hîrtinetă...

Pași m'arunși fozniră pe arăra aleei, și în pragul ușii se arătă Angela. Îmbrăcată într'o rochie subțire de linaș alb, vebrată cu verde deschis, în semi-obscurul violet al parcului, Angela păcă o lebădă, măsurînd cu o privire augustă apele întinse ale vrunui lezer legendar. Îmi întinse mîna zîmbitoare și și-o țînu mult timp într'a mea, sub privirile furisate ale Anei.

— Va să zică, tot e adevărat că pleci, îmi zise ea cu glasul tremurător.

— Da.

— Ia Bugteni?

— Da.

— Vino să-ți recomand niște invitații, care cred că te vor interesa.

M'am ridicat. Angela îmi luă brațul. Netty ridică spre mine niște ochi, a caror flacăra nu vîi uită-o

pină în mormânt. Cînd părăsii pragul, mi se părea că privirile ei mă trag îndărat și că vor străpunge noaptea.

În loc să mergem spre chioșcul de unde răsuna glasurile mosafrilor, Angela se îndreptă în direcția pro-tivnică, în spre havuz. Lăsîndu-se moale pe brațul meu, călcă alene nisipul, ferindu-se să nu atingă țarba. Hainele ei răspîdeau un parfum delicat de *Chypre*, care, amestecat cu respirația florilor și cu mirosul proaspăt al caiselor, împrăștiă o atmosferă îmbătătoare și mistică de amor. Încovoiindu-și capul spre mine, Angela îmi zise cu grația ei obișnuită:

— Țiu să-mi cunoști logodnicul și pe părinții lui.

Ma oprii pe loc, întrebînd-o cu o mirare neprefăcută:

— Ești logodită?...

Li ghicii mai mult zîmbetul cu care-mi răspunse:

— Da. Oare n'am dreptul?

— Ba da, zisei eu după o pauză. Dar ma surprinde, căci n'am știut nimic pînă astăzi.

— A stat la Paris.

— Este student?

— Nu, e avocat. Pot avocat! adăogă ea rîzînd.

— Da? Dar cine mai e avocat?

— Dumneata!

— Așa e. Dar nu văd legătura...

— Ți-ai legat cu ea ochii, faci Angela într-o pirueta, după care se așează pe pâlmarul de piatră al basinelului.

— Și, dacă nu sînt indiscret, cum se numește logodnicul D-tale?

— Mircea Cîrduneanu. E fiul generalului Șerban Cîrduneanu și al Doamnei Caterina...

— Probabil tot Cîrduneanu.

— Ai ghicit mai mult decît îți închipui. S'au luat veri primari, răspunse ea jucîndu-se cu o ramură în apa basinelului.

— Dar ce țel de logodnic e acela care-și lasă logodnica la București, ca să petreacă el la Paris?

— N'a petrecut, *le pauvre!* Mircea are o mare pasiune...

— Pentru D-ta.

— Intii. Al doilea, pasiunea cailor.

Într-o cursă de gentilomi dela Hippodromul de aici, a căzut și și-a fracturat osul piciorului. Generalul l-a trimis la Paris, să se odihnească într'un sanatoriu, cu piciorul în gips. A stat acolo un an de zile. Abia convalescent, a încălcat din nou și sfortărea i-a dizlocat iarăș osul. Aceasta a însemnat încă un an de repaos. Vindecat complet, s'a înapoiat în țară.

— La logodnică.

— La logodnică, zise ea înodîndu-și coatele, care se desprinsese din pieptene.

Eu rupsesem un măr dintr'un pom, și-l ștergeam de praf cu batista. Angela mi-l luă din mînă și-l aruncă în apă,

— E crud și te îmbolnăvești, făcă ea.

Țăceam amîndoi. Vestea pe care mi-o dăduse mă întristă puțin, fără să știu de ce. Mi se părea că cineva îmi răpise prietenia acestei femei, pe care o prețuiam atît. Eram cuprins de un sentiment inexplicabil.

— Te-am vorbit mult de D-ta, zise după o pauză lungă Angela, aruncînd frunze în basin, și privind cum căderea havuzului, le goncă înapoi, înspre pâlmar. Țiu foarte mult să te cunoască.

Sedeam rezemat de un pom, cu ochii pierduți în noapte.

— Nu s'ar putea să mă scutești de această cunoștință, Domnișoară Angy? Cel puțin astăzi seară. Sînt foarte obosit.

— Oh! la! la! Ce ostrogot! Haide, nu fii sălbatic. *Il faut bien passer par la*, vorbi ea cu o înalmitate turburătoare, aplecîndu-se mult asupra apei, ca să apuce o frunză.

Se clătîină și scoase un lipăt ascuțit. M'am repezit și am prins-o de mînă. Angela se ridică și fu atît de aproape de mine, că părul ei îmi jucă pe buze.

— M'am speriat, făcă ea ducîndu-mi cu un gest brusc mîna mea la inima ei. Auzi cum bate...

Atîngerea sinului ei îmi împletici ideile; răspunsei la întimplare:

— Da... Să mergem.

— Te-ai plictisit? mă întrebă ea lăsîndu-mi mîna.

— Nu. Dar... nu știu ce spun.

Angela rise cu poftă. Eu luai iarăș copacul în spinare.

— Înțeleg dorința Dtale de a face cît mai curînd cunoștința viitorului meu soț și viitorilor mei socri. În deosebi, generalul își va plăcea foarte mult. E un om întreg, cu care vei putea discuta ori și ce. Cu toate că e militar, este un om inteligent, *et par dessus le marché un parfait gentilhomme*. Dar Doamna... Oh! Mi-e groază. *C'est un vrai crapaud*. N'am înțeles niciodată cum un om tin ca ei a putut lua asemenea femei. *Une tortue!* Un monstru de expus în vitrină!

Mirarea mea creștea cu fiecare cuvînt al ei. Voind s'o întrerup, Angela zise:

— Te miră ea-ni critic soacra? *Elle ne me sent pas, mon ami*, și la rîndul meu nu pot să o sufer.

— Cred că vă veți împăca, după ce fiul ei va deveni barbatul Dtale.

— Nu cred, zise ea printre dinți, mestecînd o frunză udă. Ar fi în stare să ne strice casa, cum i-a otrăvit și viața generalului. Este o femeie fatală.

— Nu există femei fatale. Dsoară. Există numai bărbați imbecili.

— Cînd vei cunoaște pe Doamna Corduneanu, vei putea scrie un studiu despre monștri, *ou physique et ou moral*.

— Dragă prietenă, nu se știe dacă monștrii sînt prototipii urîteniei, sau sîntem noi, și dacă nu sînt ei aceia care intrupează adevăratele caractere ale frumuseții divine.

— În acest caz ar trebui să credem că lumea este creată de Satan. Soacra mea ar fi o perfectă *Mulame Belshazzar!*

Risul senor al Angelii rasuși iar în grădina parfumată.

— Nu trebuie să îi praz increzătoare în apănajele sexului Dtale, Domnișoară. Vișorul femeiei este vrednic de plîns, dacă am sta și credem profețiile științei pozitive. Traim în secolul aeroplanului. Astăzi experimentează cîtiva îndrăzneți. Mîine toată omenirea va zbură. Atunci corpul va căpăta configurația zburătoarelor. Femeia va pierde rotunjimea forme-

lor, i se va atrofia pieptul, va chei, craniul i se va mări enorm, ca să lase loc dezvoltării creierului, bărbia-i va deveni sugătoare, nasul i se va ascuți. Va căpăta un profil de pasăre.

— Nu ne rămîne decît să devenim ovipare! rise Angela.

— Aceasta-nu. atît de repede, dar se va îmbogăți cu alte însușiri de preț: auzul ei va fi ultra-sensibil. Nervii vor de veni electrici și va pierde și restul de simț moral pe care-l are încă. Estetica se va schimba cu totul.

— Sînt fericită că nu voi trăi acele timpuri, răspuse Angela zîmbînd. Sper că această prefacere nu se va împlîni cîrînd. Mă mulțumesc cu estetica timpurilor noastre.

— Trebuie să recunoaștem, Domnișoară, ca și estetica modernă a femeii e desăvîrșită. Are o putere dinamică: e singura în stare să îndemne pe oameni la nebunie, adică la unica ocupațiune interesantă. Dacă nu există femeia cu atributele ei, creștinismul și morala riscă să transforme omenirea.

— Sexul nostru se simte măgulit de apreciațiunile Dtale, sîcî Angela cu e afectare voită.

— Nici nu mă îndoiesc. Cea mai mare măgulire o încercăm cînd ni se laudă calitățile care ne lipsesc. O voluptate și mai aleasă încă simțim cînd ni se apoteozează defectele. Ne face plăcere, cîndă știm că nu e adevărat. Coia ce este mai reconfortant, e că la un moment dat sfîrșim prin a crede. Atunci ne hotărîm să ne comportăm ca adevărați posesori ai acelor calități. Este momentul agreabil și puternic, cînd omul începe să devie ridicul.

— Oh! Co oroare! exclamă frumoasa sîcî a seșilor Vlăduț.

— Deloc, Domnișoară. Ridicule sînt numai cusururile altora. Ale noastre sînt în deobște simpatice. Dacă știm să ridem noi înșine de ole, le putem face chiar interesante.

— Oameni rid de propriile lor cusururi, numai ca să se poată crede că nu le au, zise Angela.

— Și este dureros că acest soi de cusururi le avem întotdeauna, am murmurat eu, scotînd o țigară.

— Ți-o aprind eu, vorbi Dămnișoara Vlăduț, luându-mi țigara din mână cu un gest lenș.

Ținând-o ușor și grațios între arătător și mijlociu, o privi o clipă cu ochii pe jumătate închiși, apoi o prinse cu rumenele-i buze. Chibritul sfirii în semi-înlănoric, filiiilor și palid, și țigara se aprinse. Aruncat de degetele Angeli, el descriu o traiectorie de rachetă aproape stinsă. Angela apucă iarăș țigara, și brațul ei gol descrise în aer o curbă elegantă. Ea expiră fumul fără să-l soarba în piept, ușor, cum ar fi suflat un fulg ce-i plutea lângă buze. Apoi îmi întinse țigara.

Simțeam o emoție nedeslușită că va trebui să ating cu gura hirtia umezită de gura ei.

— Îmi dai voie să păstrez ca amintire cartonul acestei țigări? am întrebato sfios.

— Ca să nu profanezi amintirea, ar trebui să părasești chiar obiceiul de a fuma.

— Cu neputință, Dămnișoară. Tutunul este ca femeia care te înșală: îl părasești și te întorci.

— *Tiens! Tiens!* exclamă ea învoioșată. Cu astfel de sceptice păreri, cred că nu te vei căsători niciodată.

— Cine știe? N'aș putea zice că nu. Se pare că viața ne este dată ca să experimentăm toate erorile.

— Cum? făcu mirată Angela Vlăduț. Ai putea suferi să fii înșelat de soția Dta?

— Nu văd cum aș putea împiedica fatalitatea! răspunsei eu rinzind. Și nu înțeleg să iau în tragic banalitățile vieții. Voind să-i dai auzire la de principii, riști să faci dintr'un lucru normal un lucru meschin.

— Ceiace susții Dta e profund imoral, întâmpină ea cu seriozitate, jucându-se cu un ciucure al cordonului.

— Sămpă prietenă, oamenii nu se clasifică după moralitate, ci după lipsa ei. Există grade. Cine izbuteste să fie în chip superior imoral, este cel mai apreciat dintre oameni. Perversitatea inteligentă este aproape o virtute.

— Pentru Dta, căsătoria este deci ceva odios de convențional.

— Nici odios, uici convențional, dar pe aproape. Eu însă prefer căsătoria din dragoste, fiindcă se desfășoară mai repede decât cealaltă. Interesele de bani fac pe soți să creadă că se iubesc la nebunie și că sînt datori să se însele toată viața.

— Crede-mă, Dămnișoară, ca asemenea convingeri nu te vei putea însura niciodată.

— Ba da, Dămnișoară. În căsătorie, importantul este ceea ce crede lumea despre noi. Fiindcă adeseori ea poate crede bine. Impresiunea noastră personală este în mod invariabil proastă.

— N'ai dreptul să vorbești, replică Angela, fiindcă n'ai fost niciodată căsătorit.

— Experiența altora e mai edificatoare.

Deodată răsună un glas pătrunzător: — Angy! Angy!

— E Netty, zise Angela. Ne cheamă.

— E Netty, răspunse în mine un ecou, care-mi dadu un fior.

Ne-am îndreptat în grabă spre pavilion, și Angela intră. Netty mă opri, apucându-mi mîna:

— Stai puțin.

— Stau.

O priveam fără să mai zic nimic. Netty îmi șopli scrișuind:

— E frumoasă Angela, nu-i așa? O iubești.

— Dragă Netty, găsesc foarte ne la locul ei această învinuire, și te rog să...

— Să nu mă rogi nimic! răspunse ea cu o minie stăpînită. Te înțeleg foarte bine. Du-te! sfirși ea, împingindu-mă spre pavilion.

— Mă duc.

— Stai! repetă ea poruncitoare, întorcîndu-mă din drum.

— Stau.

Mă mișcam ca o păpușă de lemn, trasă de sloară.

— Va să zică pleci la Bușteni. De ce nu vrei să mergi la Constanța cu noi?

— Fiindcă plecați tîrziu, și eu nu pot răbdă căldurile Bucureștilor.

— Da? Dar eu cum le răbd?

— În grădina voastră le-aș răbdă

și cu. Afară de asta, am săgăduit prietenilor.

— Mă iubești ori nu? făcu Netty mîniată. Mi se pare că îți cam mult la prietenii. Ori e vreo femeie la mijloc? Sigur că e o femeie! O înțilnești la Bușteni? Răspunde.

— N'am ce răspunde.

— Nu? Ei bine: mîine pleci, mîine te voi înșela.

— Cu cine?

— Știu eu cu cine.

— Cu Andrei Radeanu?

Netty îmi împuse unghiile în mină și mă zgîria pînă la sînge.

— Na!

— Ești nebună.

— Te-am însemnat pentru obraznicie. Acuma du-te.

Am intrat în pavilion, unde se adunase toți mosafirii. Angela mă prezenta pe rînd logodnicului și sozilor. La vederea Doamnei Caterina Corduneanu, dabiă m'am putut stăpîni să nu rid. Mina mea nu scăpă Angelii, care izbucni într'un hohot ce-i surprinse pe toți, dar pe care nu-l pricepî decît generala, căci îi arunca o uitătura de gliață.

Doamna Corduneanu eră o femeie înaltă cit în jandarm și grași cit un copac secular. Pieptul îi eră atît de umflat, încît pîrea că ascunsese o pernă mare sub corsaj. Capul eră un cub de carne negricioasă, cu buze groase acoperite de lungi tîlce brune, cu ochi negri, cu sprînceue negre și arcute ca două lipitori. Brațele pîreau niște burlane, iar degetele niște cîrnați. Luată în total, pîrea o broască festoasă gigantică. Cînd îmi răspunde la salut, îi auzii și glasul, nazal, cleios și strident totodată.

Generalul, îmbrăcat civil, se ridică în picioare ca să-mi strîngă mîna, cu o amabilitate de nobil. Eră un om de statură mijlocie, lîno tăiat și mlădios. Figura lui purtă urmele unei frumuseți tipice. Avea ochi albaștri visători, un nas drept și mic, buze roșii care descopereau o dantură albă, n ustată lungă și fină, aproape albă, cași părul. Figura lui se pastrase nezhîrcită. În afară de coada ochilor, crestată de laba-gîștii.

Băiatul aveă întocmai formele ta-

tălui, dar culoarea mamei. Numai mustața o purtă rasă, și în ochiul drept un monoclu cu ramă.

— Trebuie să fie un îngîmfat dobitoc, mă gîndii dîndu-i mîna.

Am fost întotdeauna dușmanul mustății rase și al monoclului. Bărbații roși îmi par maimuțoi caraghioși, sau cocoși fără creastă, iar cei cu monoclu niște slabi de duh care vor să-și scoată în relief nulitatea.

Se poate să n'am dreptate.

Tînărul re rezema într'un baston, și cînd făcu spre mine un pas, văzui că încă schioapătă.

Căpitanul Vlăduț eră beat și se clatină pe scaun, cu ochii somnoroși. Îmi zise, arătîndu-mi pe general:

— Ți-l recomand, cavalerie, ca pe cel mai bun al meu prieten. Tovarăș de arme încă din campania dela șap' șap'.

— Domnișoara Vlăduț mi-a vorbit mult de Dvoastră, ca de un tînăr distins, îmi zise bătrînul Corduneanu cu vocea lui blindă.

— Mi-e ieamă că veți aveă deceptii. Dle general, i-am răspuns, aruncînd Angelii o privire mai mult decît recunoscătoare.

Pe șoptite, Doamna Vlăduț se certă cu căpitanul, care cu gesturi întreprupte, demonstră ceva în lăcăr. Am înțeles că bravul bărbat cere sticla cu vin. Se pare că fetele debîdise dela tatăl lor favoarea să nu mai bea în fața mosafirilor, și în deosebi în fața mea. Dar cum *ou revient toujours...* căpitanul își mai dădea în petic citeodată, ca să statornicească excepția care confirmă regula. Apoi, adîncimea de spirit a Dlui Vlăduț și minunatele sale vederi filozofice nu luau grai decît după un «pa'ar» sau două de vin. În acele clipe căpitanul eră o comoară nescătată de pîlde și învățături, vrednice de cunoscut de către la o laltă trăitori și mai departe urmași. Cînd nu bea, adică «pe uscat», după pitoreasca sa zicală românească, căpitanul eră tăcut și grav, și ascultă fără să glăsuiască sau citea în original pe Shelley, poetul său iubit.

Generalul Corduneanu îi zise la ureche:

— Sibică... Lasă, frate, astăzi. Te rog eu.

Dar Domnul Vlăduț, stăpîn pe convingerile sale, nu s'a dat bătut, ci a vorbit ca în Sfînta Scriptură, numai cu limbă puțin impleticită:

— De ce să las, mă? Nu vreau să las! Vreau să beau în sănătatea tui-lui tău și al meu. Bobocul...

Și căpitanul îi trimise lui Mircea Corduneanu o sărutare din virful degetului.

În acest moment intră în discuțiune generala, care vorbise pînă atunci de o parte cu Doamna Vlăduț. Uri-așa, neputînd suci numai gîtul, se întoarse cu totul:

— Bine Sibică, rosti vocea ei, nazală și stridentă, cum rămîne cu preceptele Bunilor Templieri?

— Rămîne foarte bine, Coană Caterino, răspunse el simplu și natural ca un adevărat gînditor. Marele filozof arab Al-Ghazali bea vin, împotriva slovei Coranului. Dar el se apăra foarte logic. Profetul, zicea Al-Ghazali, a oprit vinul sîndcă dezlănțuește patimile oamenilor. Or, pe mine mă învață filozofia mea să-mi cîrmuiesc voința, atît ca să fiu la adăpostul patimilor, cît și să nu vatăm pe semenii mei. Deci, pot să beau vin, închiea Al-Ghazali. Așa și cu...

— *Ergo bibamus!* strigă Flaviu Răcăuțeanu, scoțînd cu un gest de scamator sticla cu vin de sub masa, în hohotele de rîs ale adunării.

Prietenii își turnară, băură și se sărutară.

În ușa pavilionului se arătă Netty. Căpitanul tocmai ducă paharul la gură, cînd o văzu. Ii tremură mîna și vinul i se vărsă pe pantaloni. Netty chemă servitoarea și-i porunci scurt să ridice sticla și paharele. Ana eră singura care-l ținea în friu, și de cere Domnul Vlăduț aveă o teamă cucernică. Dar căpitanul se întrecu pe sine: oamenii bravi au în ei izvoare nesecate de energie. Opri mîna slujnicii, poruncind la rîndu-i:

— Lasă-le.

Netty repetă ordinul, cu vocea mai sus:

— Ia-le!

Slujnica le ridică și plecă.

Domnul Vlăduț se sculă în picioare, aproape țără să se clatine, și începî să răcească:

— Eu poruncesc în casa mea! M'ai auzit? Eu, nu tu!

Ana veni subț ochii lui, pironindu-l pe loc cu privirile. Ii zise tăios:

— Ce vroi? Să bei?... Nu se poate.

Căpitanul urlă:

— Ce?...

Și ridică pumnii în aer, gata să-i prabușască. Netty nici nu cîntă. Cu ochii holbați, cu barba de țap tremurîndu-i, Domnul Vlăduț păcă caricatura lui Bacchus pe butoi.

— Fiică ingrătă! zberă el ca în teatru. Fiică ingrătă! Te iert, fiindcă te iubesc, sîrși el tot atît de simplu, pe cît începuse de patetic.

Netty îi îmbrățișă, iar căpitanul își șterse ochii cu dosul palmei. Frunțile se descrețiră și veselia se citi iarăș pe fețele tuturor.

— Iartă, Dle Scudrea, îmi zise Olga, nu se înțimplă întotdeauna.

— Oh! Domnișoară, e un cusur atît de nevinovat, și Domnul Vlăduț are atîtea alte calități...

Netty făcă cerc cu Angela, Mircea Corduneanu și Olga. Doamna Vlăduț și generala convorbeau împreună. M'am întors către cei trei bătrîni.

XXIX

— Unde-ți petreci vara, Șerbane? îl întrebă profesorul de latină pe general.

— Aș dori să mă duc la Carlsbad, ca să-mi urmez cura mea din toți anii. Dar cu evenimentele acestea, cred că voi fi nevoit să rămîn în țară. Probabil că voi sta la moșie. De altminteri, tot din dorința de a-mi îngriji de sănătate am refuzat să mă duc în Manciuria, ca atașat al guvernului pe lingă armata rusească de operațiuni.

— Slavă Domnului că s'a isprăvit, întîmpină Răcăuțeanu. Decînd s'a încheiat pacea cu Japonia, par'că trăim într'o altă atmosferă. Cred că cînzei de ani de aci nainte nu vom mai aveă războaie.

— Cu siguranță, am adaos eu. Războiul modern costă atât sînge, încît depășește în pierderi toate cîștigurile urmărite. Infringerea Rusiei este victoria pacifizmului.

Căpitanul Vlăduț, dezmeticit puțin, sedea rîsturnat pe un fotoliu de pae, mîngiindu-și barba. Zise cu vocea lui trăganată:

— Pacifizmul este o doctrină care dă roade numai în timp de pace. La declararea unui război, toată logica omenească se schimbă brusc, și pacifiztii cei mai înviorșunați devin cei mai buni soldați. Spiritul veacurilor nu cunoaște valori imuabile.

— Cu toate acestea, sînt idei dobîndite definitiv în patrimoniul lumii: ideea Păcii eterne este dintre acelea, am susținut eu cu tarie, trăgînd cu ochiul înspre Netty, care flirtă pe față cu Mircea Corduneanu.

— Știi ce-a zis Leibnitz? întrebă sardonice Domnul Vlăduț. Pacea eternă este numai pe poarta cimitirelor.

— Eu cred în pacea eternă, interveni tacticos generalul, dar cu o condiție. Cu condiția unui nou război, întru nimic asemănător celorlalte. Un război de distrugere universală, care să schimbe cu totul mentalitatea și alcătuirea lumii.

— A! Credeți în conflagrația generală? Mi se pare că este numai o formulă de digresione a tuturor partidelor politice, ca să distragă luarea aminte a publicului dela afacerile interne, care cam șchioapătă prelutindeni. Un soi de gogoriță.

— Crezi Dta? îmi răspuse el. Eu dimpotrivă. Am impresia că de cîtiva ani stăm pe un butoi cu iarbă de pușcă. Războiul Ruso-Japonez este numai preludiul cîntecului.

— Războiul general este necesar, rosti filozofic căpitanul Vlăduț. După cum anumite boli nu se pot vindeca decît prin lăsare de sînge, tot astfel și cu umanitatea: trebuie să-și singereze boala de care suferă. Nu vezi Dta că de mii de ani progresul ideilor s'a întemeiat numai pe jertfe omenști?

— Progresul este opera cărturarilor, am exclamat eu cu ochii spre Netty. El s'a făurit în laboratoare

și în biblioteci, nu pe cîmpurile de luptă.

— Indiferent unde s'a făurit, el nu s'a impus decît cu sabia, obiectă generalul. Așă este lumea noastră făcută: nimic n'are preț, nici nu durează, decît cîștigat cu sacrificiu.

Din grupul fetelor răsună deodată o salvă de aplauze, și toate vocile strigară laolaltă:

— Fripta! Fripta! Cine se face întîi?

— Eu! strigă Ana.

Netty se întoarse cu spatele spre jucători, încrucișă mîinile la subțiori și închise ochii. Trei palme răsunară odată.

— Mircea! zise Netty.

— N'ai ghicit! i se răspuse în cor.

— Ei, tinerețe, tinerețe! oftă Flaviu Răcăuneanu.

— În orice caz, urmai eu discuția întreruptă o clipă, timpurile s'au schimbat în așă fel, încît nu pe calea unui război de nimicire universală se va face pasul suprem către propășirea umanității. N'ar mai corespunde țelului. Ar fi o nebunie.

— Tocmai nebunia este necesară războiului, iar nu înțelepciunea, răspuse bătrînul Corduneanu.

— Înțelepciunea este un principiu mort, întregi căpitanul Vlăduț. Numai nebunia este activă, dinamică. Fakirii care-și contemplă buricul sînt cei mai înțelepți dintre oameni. Eu nu regret decît un singur lucru: că nu m'a înzestrat Dumnezeu barem cu un grăunte de nebunie.

— Dar bine, Domnilor! strigai eu, ridicîndu-mă în apărător al Europei amenințate, cași cînd catastrofa trebuia să se producă la cuvintele căpitanului Vlăduț. Nu vă gîndiți că aceasta însemnează distrugerea civilizației, mormîntul artelor?

— *Inter arma silent musae*, întări inevitabil profesorul de Latină.

— Se vor naște altele mai frumoase, zise căpitanul, stricînd trei chibrituri ca să-și aprindă trabucul.

— Asta e șarlatanie! se auzi în trilul unui ris glasul Angelii. Am ghicit de patru ori și m'ași păcălit. Eu nu mă mai fac.

Și Angela își desfîcă mîinile. Olga

se recunosc vinovată și se așază cu spatele spre jucători.

Generalul Corduneanu ședeă cu ochii pierduți înainte, gînditor. Vocea lui blăjîină urmă:

— Ca să desființați războaiele, desființați cauza războaelor. Nepotririile de interese dintre popoare s'ar putea împacă, dacă n'ar fi oameni interesați să provoace războaiele. Mai toți șefii de state sînt suverani militari și întregia caste militare, care nu se pot păstră decît cu prețul punerii lor în valoare: cu prețul unei victorii, sau chiar cu prețul unei înfrîngerii, care să ceară pregătirea revanșei tot prin caste militare.

— Este o mare fericire pentru mine, Dle general, să aud un militar vorbindu-mi astfel.

— Crezi Dta, tinere, că meseria mă orbeste atît, încît să nu văd adevărul? Și crezi că nu știu cui îi servesc? Bă da. Dar dacă o fac, este pentrucă înțeleg rolul armatei într'un sens cu totul altul. Armata nu trebuie confundată cu nici un alt organ al statului, ci trebuie să rămîie neapărat o instituție aparte ca suflet: este acumulatorul de energie socială. Este acea glandă reconfortantă, cu caracter specific a corpului social, care-l stimulează întreaga cenezie.

— Să-mi dați voe, Dle general, i-am răspuns, să uit un moment că sînt în fața unui ofițer, sîndcă largimea Dvoastră de gîndire îmi dă pînîna să vă fac cunoscute și păreriile diametral opuse. Cel mai mare regret al meu, după ce-mi isprăvisem serviciul militar, fusese că am intrat în armată om și am ieșit ofițer. Pierdusem un an, ca să învăț ce? Arta de a ucide. Îmi schimonosisem toată personalitatea, ca să repet mașinalicește cîteva formule, să mă mișc automat la comandă, să gîndesc chiar în pas de paradă. Este de ajuns să privești o trupă de soldați cu ofițerii lor făcînd instrucție, ca să-ți dai seama că ai aface cu niște bolnavi, care învață cu stăruință meseria de a se îmbolnăvi și mai rău. În gesturile ca și în cuvintele lor este ceva anormal, morbid: este omul prefă-

cut în mecanism rigid, și care nu mai prețuește ca om, ci ca număr în turmă. Pentru ca anihilarea personalității să fie și mai desăvîrșită, se distruge inițiativa: totul e uniform, e *isteria în uniformă*. Armata este marea nivelatoare: coboară inteligența și înalță prostia, alcătuiind o masă amorfă de indolilocire și supunere pasivă. Aceasta numiți Dvoastră organul specific de tonicitate și stimulațiune socială?

— Dta uști ceiace este mai însemnat, replică generalul Corduneanu. Armata dezvoltă spiritul eroismului, sfidarea morții, instinctul sacrificiului. Viața de toate zilele ce te învață? Lasitatea, înșelăciunea, egoismul. Prefer uniformizarea personalităților într'o viață de energie și de morală superioară, decît inițiativa în mișelie și imoralitate.

— Hipertrofia eului față de cei mîi și atrofia eului față de cei mîri: aceeași e morală superioară, scorb de caractere pe care o formează armata. Ci nu aceea pe care i-o croiește noblețea concepțiunii Dvoastră. Dle general. Te folosești de armată nu pentru a face educație socială maselor, ci pentru a-fi jeful vecinului, sau a te feri de agresiunea lui, făcînd tot în scopul jefurii. Este deci banditismul organizat în instituție de Stat.

Capitanul Vlăduț se întinsese aproape culcat în fotoliul de fae și-și proptise picioarele într'un taburel. Contemplînd funul albastru și gros care inconjurase ca un nimf globul electric, zise:

— Cît timp creptul va fi în funcție de stomac, omenirea va gîndi în funcție de interese economice, și se va sfîșia pe tema lor.

— Așa e, aprobă șters Flaviu Răcăuțeanu.

— Cauza războaelor este sărăcia și cauza sărăciei este înmulțirea gloatei lumești, întregi capitanul.

— Dar cine propovăduiește înmulțirea gloatei? am tunat eu, pe cînd generalul mă aprobă din cap. Conducătorii statelor, care au nevoie de soldați, de armate care să se distrugă între ele. Știu că ei ne mînt

cu formula seducătoare a lui Jean Jacques: înmulțirea populației este creșterea energilor, condițiunea progresului. Și lumea este destul de imbecilă ca să o creadă. Dar la Atena erau oare milioane de oameni, cât are astăzi o capitală europeană? Eră o mină de energii inteligente, și atît. Deci nu prolificitatea este menirea lumii, ci stagnarea nașterilor: aceasta s'o propovăduiască cîrmuitorii iar nu principiul odios și imoral al înmulțirii bestice umane, ca să dea mai multă carne de tun și mai mulți candidați la mizerie.

— Iată-ne în plin Malthus, zise rîzînd generalul Corduneanu.

— Și cu concluzia Diale ne învîrtim într'un cerc vîșios, zise căpitanul. Iți închipui Dta, tinere cavaler, că sfaturile conducătorilor pot sill populația să se înmulțească sau să scadă? Niciuna nici alta: dovadă Franța pentru înființarea, și dovadă Germania pentru cel de-aldoilea. Populația se înmulțeste acolo unde bîntuie mizeria. Este instinctul de conservare al speciei. Speciile de animale inferioare nasc pui mulți și de mai multe ori pe an. Speciile superioare și omul nasc un singur făt și numai odată pe an. Plebea rurală și urbană dă cei mai mulți copii; burghezia mai puțini; aristocrația, și în deobște bogătimea, cei mai puțini. Unde pătrunde banul și civilizația, natalitatea scade. Iarăș dovadă Franța, care are și armată și castă militară. Voiți să desființați războaiele, desființați sărăcia.

Discursul căpitanului mă rătăcise puțin de centrul ideilor. I-am răspuns într'o doară, visînd aiurea:

— Pînă atunci, lumea se înmulțește și degenerază. Spița după spița trăind în haosul dement al vieții astfel organizate, toți ne naștem neurastenici. În mai puțin de un secol toți oamenii de pe pămînt vor fi nebuni, și vor aprinde singuri mapamondul pe care trăesc.

— Iată-ne ajunși de unde am pornit, și pe Dta susținînd ideia pe care adineaori o combăteau: conflagrația generală a popoarelor, încheie generalul Corduneanu.

Căpitanul Vlăduț ridică semnificativ din sprincene, aruncînd pe nas valuri înmecăcioase de fum. Apoi, zise grav:

— E! Pentru că vom ajunge la conflagrația generală, să mai bem un pahar.

Și apucă para soneriei, ca să cheme servitoarea să aducă vin. În acel moment, Netty și Angela se apropiară cu un complinț adînc, și Angy vorbi:

— Vă cerem voe să-l luăm din mijlocul Dvoastră pe Domnul Scudrea, *pour jouer au collin-maillard*.

Netty îl trase de nas pe Flaviu Răcănișeenu, care se deșteptă speriat, învîrtindu-și cu furie mustața. Generalul se porni pe ris, iar bătrînul dascăl, luînd mîna fetei, o bătea încet, zicînd cu un oftăt:

— O tinerețe, tinerețe... *Juvenada juvenis!*

Netty nu-mi trimitea nici o privire, dar ochii Angeli, veșnic muribunzi, și buzele ei veșnic umede, cu un veșnic suris în colțul din dreapta, se adresau numai mie.

Un gînd brusc și absurd îmi veni:

— Oare în purtarea acestei femei nu este mai mult decît prietenie?

Dupa o clipă de gîndire mi-am răspuns:

— Aida de! Sint nebun.

Dar am adaos îndată:

— Nu se poate spune însă că nu cochetează cu mine. Ei! Așa este totdeauna prietenia femeilor: galantă și plină de seducțiuni.

Ochii ei se închiseră aproape de tot, cînd îmi luă brațul și-mi zise:

— Vii?

Băgam de seamă că în veselia Anei eră ceva nervos și silit. Ridea în cascade, gesticulă ca în teatru, ochii îi ardeau de o flacăra mistuitoare.

Mica Olga, copilul blind, îmbobocea în veselie ca un trandafir delicat de seră. În voioșia Angeli eră acelaș avînt stăpînit, elegant și bogat în grații auguste. Mircea Corduneanu păștră o anumită rezervă, care nu-i ședea rău, dar pe care eu nu o socoteam semnul distincției, ci al prostiei.

Am ieșit cu toții în grădină. Cerul, de un albastru sinelui, pareă că ne

privește prin mișcarea ochi scintețeri. O răcoare dulce, încărcată de arome, se desprindea din noaptea de vară și din tăcerea plantelor adormite.

Imensitatea albastră a nopții părea a vastă împărăție a tăcerii și a misterelor, viziunea magică a unei lumi selenare, de care vorbește legende străvechi. Între pământ și cer, prin bruna de violet argintat în care eră țesută marama nopții, părea că plutesc ființe invizibile, care se arată numai vrăjitorilor. Ele trezeau la o tainică viață, nedestăinuibilă infirmelor noastre simțuri, sufletul lumii vegetale.

Undevă, departe, cîntă un cocos, apoi lătră un câine răgușit. Susurul fîntînii țîșnitoare părea că scrie pe o piatră veche fuga clipelor și zborul fericii.

Cîteva minute tăcurăm toți, fermecați de vraja nopții și de taina somnolentă a parcului. Ana rupse tăcerea:

— Va să zică ne jucăm de-a baba oarba. Pe cine-l legăm la ochi?

— Pe D. Scudrea, răspunse Mircea Corduneanu, cu o voce atît de asemănătoare cu a generalului, că o deosebea numai timbrul vibrant al tăcerii.

Îl privii cu mirare și mi se pără că tînrul se uită la mine cu o vădită sînpatic.

— Să vă feriiți de mine, căci eu ghicesc prin instinct apropierea. Aud cum crește și iarba.

— Numai pasul femeii care te apropie nu-l ghicești Dta, îmi șopti Angela cu un glas plin de înțeleșuri, care-mi dădă fură o voce o tresărire.

Gîndul de adineciori îmi reveni:

— Ce voește această femeie dela mine?

Olga mă legă strîns la ochi cu două batiste înodate, a căror obirșie am ghicit-o după miros. Amîndouă erau parfumate cu *L'Origan*, dar batista Anei mai păstră și o aromă subtilă de *putschoulé*, care mi-aduse aminte de «stiela cu vitriol».

După ce mă prefăcui în băbă oarbă, Olga mă îmbrînci ușor, zicîndu-mi:

— Gata!

Rămăsei fîntuit pe loc, în mijlocul beznei. Pe dinaintea ochilor, într'au

fol de haos gălbui, îmi jucan stele de aur, albastre, verzi, mai mici și mai mari, rotocoale luminoase care se încheagau și se deslăceau, ieroglifo bizare, o lună de forme ciudate, copii ai iutunericului.

— Ai iumărmurit ca statuia nepăsării, rise Olga. Nu fugi după noi?

Am pornit în goană pe alce, în timp ce Olga îmi strigă:

— Să un te lovești de copaci!

I-ai răspuns:

— Cine mă iubește vine după mine!

O larmă de glasuri și de risete răsună în noapte, și toți alergară înspre mine.

— Toate mă iubiți!

— Te cam crezi, stimate Domu, îmi răspunse Angela, hohotînd a batjocură. M'am preficit că mă reped între ele, și trei țipete speriate se auziră, odată cu pașii cari se depărtau.

— Dacă nu toate, dar două sigur, am gîndit eu. De a treia încă nu îndoesc. Acum mă plimbam tăcut pe nisipul aloci, diluînd în negura.

Șoapte și chicotiri înăbușite de ris îmi ajungeau la urechi. Deodată, cineva mă trase de haină. M'am întors în fuga să-l prind, dar am nimerit în gol. Mi s'a răspuns cu ris și aplanze.

După cîteva minute de bijbieli, în care dădusem greș, am auzit un pas discret foarte aproape de mine și un glas îmi șopti:

— Vreau să rămîn singură cu tine. M'ai înțeles?

Eră Ana.

Am întrecut-o în taina:

— Dar cum?

— Ai să vezi.

Și după ce mă trase de ureche, se depărtă rîzînd.

Doză minute mai tîrziu am simțit o unghie care mă gidilă în palmă. Am strîns repede pușanul și am prins degetul îndrăzneț. Un țipăt, un hohot de ris, — eră risul Angeli — și corpul ei se lăsă tot pe pieptul meu, iar capul ei mi se odihnea pe umăr. Vocea ei îmi murmură tremurînd:

— M'ai prins... m'ai prins...

— Veniți, c'am prins-o! am strigat rîzînd.

Angela se desfăcui brusc și-mi zise rece:

— Imi pare rău că n'ai prins tocmai DLa.

Angela, Netty, Olga și Mircea se legară la ochi pe rînd, și jocul liniu aproape o oră. Apoi Netty propuse să ne jucăm de-a «vătăfi ascunsele».

— *Aii! Jouons au cache-cache!* aplaudă cu un entuziasm ciudat Angela.

Părul i se desfăcea într-una din copca agrafei, și întimplarea aceasta o necăja.

Netty ne așază pe toți în cerc și începî să numere:

— Ieși, fetiță, la porțiță, că te-asteaptă Talion, Talion fecior de Domn, cu tichie de frînghie, cu pana de ciocirlic... Ai ieșit.

Mircea ieși din rînd.

— Ala, hula, portocala, cioc, boc, treci la loc.

Ieși singura.

Olga rămase să se facă. Ana îi zise:

— Du-te în pavilion. Eu strig gata.

Olga plecă. Angela și cu Mircea se învoiau unde să caute loc de ascuns. Netty îmi șopti:

— Mă duc în dormitorul meu. Să vii după mine.

— Ești nebună. Vrei să ne găsească cineva?

— Ce-ți pasă? Am eu grijă. Cînd voi flueră primele note din *Atza Manolita*, poți să vii. Dar nu prin ieșă, ci pe scara de serviciu.

Apoi strigă tare:

— Olga, să nu ieși pînă nu strig eu gata!

Vocea Olgiei răspunse:

— Nu! Nu!

Netty fugi. Rămăsei singur. Imi simțeam inima cum bate. M'am pitulat lingă un tufis, pentru orice surprindere, și am așteptat. Nici un minut nu trecu și auzii în noapte un fluerat, care modulă primele cuvînte din cîntec: *chez la sorcière si femense...*

Cîțiva pași m'am tîrit pe brînci, apoi am început să fug. Am ajuns la porțița grădinii, care dădea în curtea de păsari. M'am uitat împrejur. Ni-meni. Am sărit gardul mic. O găină cotcodăci în cotel. Am suit treptele scării ca un hoț, pîndind întunericul. Am ajuns sus. Netty mă trase de mină în odaia ei de culcare și încuie ușa

cu cheia. Mă prinse în brațe și-mi dădu buzele.

— Iubirea mea! Copilul meu înșelător și nestatornic! De ce ai fost dragut cu Angela? Vrei să mă ucizi?..

— Dar, draga mea...

— Nu, nu vorbi nimic. Știu că găsești întotdeauna curînte ca să te aperi. Nu vezi că sînt geloasă și pe locul pe care-l lasă umbra ta pe pămînt! Spune, tu ești gelos pe mine? Ți-a părut rău că am cochetat cu Mircea?..

— Nu.

— Nu?

Netty făcu un salt înapoi.

— Ba da, Ana mea, am fost gelos, dar știam că o faci inadins, și numai din iubire.

— Din iubire prea mare pentru tine, răule, zise Netty lăsîndu-și capul pe pieptul meu.

— Fetișo, ai nîtat jocul?..

— Așa e.

Netty se aplecă asupra Terestrei care da în grădină, și cu o voce pișigătată, prefăcută ca venind de foarte departe, strigă:

— Gata!

Apoi se întoarse. Ne-am înlănțuit ca niște nebuni.

— Cînd mă strîngi în brațele tale, mă cuprinde un fel de neez, gîndindu-mă că tot așa de pasionat ai mai îmbrățișat și alte femei. Sînt geloasă pe toate iubitele tale. De ce ai iubit alte femei înaintea mea? Trebuia să presimți că în viața ta mă vei întîlni pe mine. Ah! Și mîine pleci.

— Numai pe tine te iubesc, Ana mea!

— Sînt a ta... șopti ea în agonie...

Cînd am coborît în grădină și Olga m'a descoperit într'un tufis, Netty se strecurase pe furis spre pavilion și strigă cit o luă gura:

— Am scăpat! Am scăpat!

Olga mă sărută apăsat pe buze și-mi șopti:

— Să-mi scrii, să nu mă uîți. Mă iubesti?

— Numai pe tine te iubesc, Olga mea...

Ne-am întrunit iarăș toți jucătorii.

Mircea Corduneanu își pierduse monochlul, iar Angela agrafa. Cozile ei bogate i-atirnau pe umeri. Eră roșie și ochii mai umezi ca niciodată. În veselie Anei începuse să plutească o oboseala dulce. Simțeam între noi toți umbra Pacatului. Olga, voioasă, cu ochii scintecători de plăcere și de nevinovăție, ne privea pe rînd. Nu-i puteam răbdă uitătura și întorsei ochii într'aiurea. După încă o jumătate de oră de joacă, Netty căsca ceadinții.

Erau orele trei. Mosafirii se gabiră să plece. Mi-am luat ramaș bun dela fiecare, după intimitate și după cuviință. Ana mi-a răspuns cu o privire lincedă, de o voluptate infinită. Olga eră aproape să plînga. Angela mă petrecu pînă la poartă. Simțeam prezența ei urmărindu-mă ca o obsesiune. Cu părul imprăștiat pe spate, cu ochii sticloși ca de lacrima plăcerii, cu buzele întredeschise fluturînd veșnicul ei zîmbet de seducțiune și de batjocura, Angela îmi părea o curtezana. Îmi inspiră o poftă violentă.

— Îmi sopti, pe cînd mina ei albă îmi deschidea poarta:

— Ai să-ți uiti prietenii?...

Ca să fiu sincer, eram aproape să-i răspund: da. Ca să fiu galant, i-am răspuns:

— N'aș mai merita numele de prieten.

— Cine știe? facu Angela cu un zîmbet. Poate că întilnești pe acolo simpatii.

— Nu, Domnișoară, n'am nici un fel de simpatie. Dacă nu m'ar opri alt fel de considerațiuni, aș iubi o singură femeie.

— Pe cine? întrebi Angela cu un rîs stîns.

— Pe Dumneata, i-am răspuns eu grav, inclînîndu-mă.

Și am adaos în gînd:

— Am strecurat otrava.

Angela înceta de a mai rîde. Buzele ei rămăseseră puțin întredeschise, iar sub pleoapele-i fine și marmorate privirile-i albastre mureau.

— Timp de cîteva minute nu ne-am mai vorbit.

În cele din urmă Angela rosti cu glasul puțin tremurînd:

— Atunci... la revedere.

Mi-a întîns mina, pe care i-am sărutat-o delicat.

A rămas cu capul rezemat de mină, cu mina proptita de poartă.

A doua zi la nouă dimineața părăseam Bucureștii.

XXX

Am stat la munte două luni și jumătate, pînă în primele zile ale lui Septembrie, cînd frigul Bustenilor și afacerile m'at rechemat grabnic la salașul meu. Cum eram sătul de societate, mi-am petrecut mai toată vîilegiatura în excursiuni.

În mijlocul oamenilor, te simți înfrațit cu mizeria, cu boala, cu bătrînețea și cu moartea. Pricepi că ești plamadit din aceeaș cocă cu dușmanul care-ți face rău, cu vrăjmașul caruia tu îi faci răul.

Conștiința egalității firești ne naște în inimă sentimentul de ură față de Providența sau față de Destin, care începe prin a ne deosebi de semenii noștri prin ursita nașterii, ca să desăvîrșească armonia universală, așezîndu-ne în inegalitatea condițiilor sociale.

Am înțeles atunci că numai în sinul naturii omul se regăsește pe el însuș. Dacă e adevărat ca principiile morale sînt fructul vieții la o altă, nu este nîc pușin adevărat ca ele au luat ființă tocmai ca o protestare împotriva imoralității vieții. Pentru omul civilizat, convertirea nu stă în ascultarea propovăduirilor pe care nimeni nu le urmează, ci în cufundarea în mijlocul firii neprihănite.

Să stai pe un vîrî de munte, într'o amiază senină de vară, să te culci pe iarba ori pe piatră și să contempli cerul și pămîntul.

Din seninul nemîrginit, din bcarea curată și caldă a vîntului care-ți împrăștie parul, din liniștea măreață a pîdurilor, a stîncilor, a apelor de argint, din biziitul gingăniilor care-și cantă hrana în iarba cea grasă, din zborul păsărilor care spîncească văzduhul, din zgomotul unei tîlîngi sau din sunetul unui fluer venit de de-

parte, din tot ce te înconjoară, — coboară în tine un sentiment neînțeles de pietate și de dulce smerenie, care-ți spune că ești frate cu copacul, cu piatra, cu cerul, cu pasărea, cu aerul, cu apa și cu mica insectă care trăește numai o zi. Îți spune că ești un frate care nu sfiește pe frate, ci care-și deschide brațele, fiindcă în Firea cea mare este loc pentru toți. Atunci gândul lumii a fugit departe și prezența omului îți devine supărătoare. Când cerul se acoperă de nori, ale căror plele enorme și negre se întind într-o clipă peste toată țaria, când vântul începe să sufle ca gura iadului, apele să mugească și să-și umfle valul, ploaia să cadă potop, imensitatea să geamă de minie ca în primele ere geologice, — înțelegi ca toată frământarea omenească este neputincioasă să adauge, să scadă ori să schimbe ceva din alcătuirea acestui pământ, căruia îi e de-ajuns să scuture numai o vertebră din spinarea lui zbirlită de munți, ca să prăbușească într-o clipă zidirea lumilor de atâtea milioane de ani.

Seara, când soarele mai luminos și mai aprins ca soarele orașelor noastre se înmormintează singur în pelerina lui de purpură tivită cu aur, aprinzând coana codrilor și lăcuind cu sînge panglica de oțel a piraelor; sau noaptea, când cerul neastupat de clădiri îți apare mai nemăsurat și stelele mai nenumărate, când luna alunecă pe boltă ca un veghetor al nopții, când pământul se înneacă într'un fum violet și apele sînt negre ca smoala, te simți atît de mic în fața nemărginirii, că toată trufia ta de om se nimicește. Moartea însăș nu te mai înspăimîntă, fiindcă viața ta îți pare fără preț. Mai ales acest sentiment, acest instinct al morții capătă cu totul alt înțeles. În mijlocul oamenilor, moartea este agonia în patul suferinții, este carul mortuar, este piatra grea pe mormînt, este priveștița vieții care-ți va dispărea, este, cîteodată, remușcarea și gândul unei pedepse posibile, — dincolo. În mijlocul naturii, moartea este identitatea cu elementele, a căror liniște și al căror întînit gi-

gantic te vor prinde și te vor preface în iarbă, în frunză de arbor, în apă de rîu, într'o rază de stea.

Departe de oameni, în lumea primitivă a vegetalelor și a mineralelor, sufletul se dezbracă de o haină murdară. Îți apari fie însuși gol, și nu ți-e rușine de goliciunea ta, ca Adam și Eva înaintea păcatului. Ești copil nou născut, și nu mai cunoști înțiuarea lumească, de care te departe par'că un abis, ca pe cele două vieți.

În toată noaptea morală a omului civilizat, singurul sentiment care-l înobilează este sentimentul naturii. În el se reculege inima ca într'o bae de lumină și de virtute. Omul care n'a avut niciodată, sau care a pierdut sentimentul naturii, s'a izgonit singur din rîndurile semenilor lui: poate să-și despice copita, își poate încovoia spinarea pentru umbrelul în patru labe și-și poate viri grumazul sub jug: altceva nu-i mai rămîne, căci om nu se mai poate numi. Omul care trăește veșnic în sînul naturii nu o prețuește, fiindcă o respiră cu fiecare boare de aer; dar de acolo îi vine puterea sufletului și cerbicia lui, neatînsă de apăsarea sforțărilor civilizatoare...

Aceste gânduri, veșnice cași timpul în care omul a contemplat firea, îmi bîntuiau mintea, și de aceea am ales singurătatea piscurilor și vilcelor, necălcate de bipezii orașelor, în loc de luminile electrice, eleganța și praful casino-urilor, care mă aruncau brusc în molima societății.

În zilele cînd vremea ploioasă sau nevoia repaosului mă țineau în casă, ochii mei se odîhneau pe trupurile gigantice ale Bucegilor, cu creștele pleșuve. Inchiriasem o vilă cu încă trei prieteni, și ne petreceam timpul în chipul cel mai plăcut și mai liniștitor pentru nervii noștri de Bucureșteni neurastenici. Cutureasem toate înălțimile dimprejurul Buștenilor, și pașii noștri ne-au purtat chiar mai departe. Am mers pe jos la Peștera Ialomicioarei, la Strunga, la Giuvala, pînă la Rucăr și la Peștera Dimbovicioarei. Am vizitat ca turiști Zărneștii, Rîșnovul și Brașo-

vul, și ne-am binemeritat porecla de «mîncători de munți», pe care ne-o dăduse cunoscuții și necunoscuții din localitate. Intr'un rînd ne-a prins vîntul pe coama pustie a munților, lingă vama Strunga. O jumătate de noapte am înotat în zăpadă pînă la genunchi, biciuiți de un vînt de ghiacă, și ne-am fi aflat moartea, dacă la pocnetele pistoalelor noastre nu răspundeă lătratul unui cîine: eră Bucălău, cîinele grănicerilor din vamă. Ne mintuise. Uzi pînă la piele, am dormit pe piatra goală în casa vămii, și eu m'am încălzit lingă cîine. Cum unul din prieteni eră doctor, ne-a prezis o moarte sigură de pneumonie; dar a doua zi ne-am sculat mai sănătoși ca niciodată și ne-am urmat călătoria spre Caraiman.

Iancu M^{***}, amicul medic, eră încredut că n'a avut barem un caz de moarte, ca să nu-i rămîie de minciună pronosticul doctoresc.

— Hotărîți-vă de vă jertfiți măcar unul din voi pe altarul lui Esculap, căci ne facem medicina de ris, ne ziceă bietul doctor, înghițînd kilometrii la deal și la vale, sprijinit intr'un *alpenstock* și gemînd sub greutatea sacului cu merinde.

Cînd ne înapoiam în Bușteni, pîrliți de vînt și de soare, zdrențaroși și murdari de noroi, și ne arătam în restaurant, deveneam îndată subiect de senzație.

Cucoanele glumeău pe socoteala noastră. Ună zise intr'o seară:

— Cine vrea să corespundeză intrim cu Frantz Ioseph, să se adreseze comitetului mîncătorilor de munti. Ori care din cei patru membri pleacea astăseară pe jos la Viena, și miine dimineață se înapoiază cu răspunsul.

În vilegiatura mea n'am uitat pe surorile Vlăduț și pe părinții lor. Le-am scris îndată ce am ajuns, și după două săptămîni am primit răspunsul capitanului dela Constața. Amintirea iubitelor mele îmi apărea poetizată de depărtare. Dorul de ele devenise mai suav. Răspunsul fetelor l-am primit în împrejurări ciudate.

Hotărîsem cu cei trei prieteni o

noastră excursiune, cu următorul itinerar: Valea Jepilor, Caraiman, Omul, Valea Cerbului, Bușteni. Frații M^{***}, Iancu și Teofil, au primit cu bucurie. Cel de-al patrulea, Galba G^{***}, a refuzat scurt. A fost pentru noi o mare surprindere. Dar Galba ne-a mărturisit:

— Dragi prieteni, cu tot jurămîntul făcut de noi de a nu primi femei în tovărășia noastră, ma simt prea slab să-l pot ține. Astăseară, cînd voi veți fi pe piscul muntelui, va veni o femeie la mine. Nu pot merge cu voi.

Rugămîntile și muștrările noastre au fost de prisos. Am pornit singuri pe la orele patru, și la șapte eram în vîntul Caraimanului. Am pososit noaptea la colibă. Se urcise o vijelie grozavă. Vîntul vuia sa dărîme muntele, iar somnul speriat de oboseala prea mare ne fugise din pleoape. În colibă se așă, pe lingă păzitor, un baci înalt, cu un suman mirosînd a zer, două țărance bătrîne și un flăcăiandru de șaptesprezece ani, simbrîș la un cioban din apropiere. Am întins împreună masa și ne-am ospătat mai cu poftă decît la festinurile lui Lucullus. Lovitura cea mare a fost cînd am scos șampanie, din care aveam fiecare cîte două sticle în traistă. Mămăligă cu șampanie pe vîntul Caraimanului, la lumina unui opaiț cu seu; cred că nici la banquetele lui Trimalchion nu se puteă născoci o asemenea surpriză.

Doctorul cîntă două șansonete franțuzești; baciul cel înalt mirosînd a zer ne spuse că a fost în București, și ne vorbi cu mult entuziasm de suburbia Crucea de Piatră, iar Teofil țînd un discurs înflăcărat și democratic, în care arată cum va face el mai tîrziu fericirea poporului. Mare demagog și Teofil ăsta! Orfeu a îmblînzit tigrii, dar Teofil a risipit bănuiala și neîncrederea țăranelui român. La cuvintele lui magice, păzitorul colibei a scos dintr'un raft vechi și putred o sticlă de coniac veritabil, iar baciul cel parfumat un burdușel minunat de brînză. Cu fiecare pahărel, Teofil dădea cîte o nouă făgăduială și împărțea cîte

o nouă bunătațe din sacul idealurilor.

— Lasă, bade, zicea el, oameni simtem. nu-i ușă? Dacă noi între noi nu ne-om ajuta, atunci mai bine să ne dăm pe gîrlă. Eu îmi țin cuvîntul, și cred că mă cunoști îndeajuns ca să... Dar hai noroc!

Păzitorul ne spusese că a suit odața într'acolo și Domnul Vintilă Brătianu, care i-a promis că-i va mări leafa dela 30 la 50 de lei pe lună; dar... «cum l-a văzut Dumnezeu, așa l-am văzut și eu».

Teofil sări:

— Numai 30 de lei pe lună are un om ca Dta? Voi da imediat ordin să-ți faci 300 de lei! Auzi, 30 de lei! Toarnă!...

Taranul încremenise cu mîna pe sticla. După ce ne mai turnă cîte palru palare de creștin, ne mai dădu și cîte o velință groasă de lînă ca să ne acoperim peste noapte. Cea ce nu putuse face istovirea, făcu coniacul și Teofil: ne aduse somnul. Turlaci toți, ne-am întins pe lavișă. Văzînd că au atace cu un om atît de cum se cade, bieții oameni începură fiecare să-și spovedească păsul. Baciul spusese că are un băiat băgat slugă la București, dar nuștie aici numele boerului, nici strada, nici numărul; pe băiat însă îl chiamă Gheorghie.

— Il gădesc eu, zise Teofil simplu și sigur.

Una din femei se plînsese că are un «procest» pentru o vacă.

În sfîrșit, Teofil adormi și oamenii tăcură, ca să nu turbure somnul acestui binefăcător al norodului.

Vîntul gemea de se clătinau pereții de lemn ai colibei. Opașul licărea într'un ungher, iar femeile asezate turcește lîngă vatră, taineau pe soplite. Am adormit.

Am visat că mă allu în depărtatul orient, într'un oraș cu o stradă largă și plină de praf, cu case mărunte și albe. Eră spre asfințitul soarelui. Geamurile unei ferestre păreau că ard. Lîngă mine se arată deodată Angela Vlăduț. Imi zîmbește și se depărtează. Eu o urmez, dar fata merge mai iute și nu o pot ajunge. Vreau să fug,

dar picioarele se împotrivesc, fiindcă în somn niciodată nu poți să alergi. Deodată mi-apare înaintea fratele meu mort. Nu mi se părea deloc nefiresc să vorbesc cu fratele meu mort. Ii dau mîna, îl întreb:

— Ce mai faci? Par'că muriseși pe vremuri.

— Ei da, pe vremuri, rîspunse el înnoșîndu-și cravata, cu un gest care-i eră foarte obișnuit.

Apoi se întoarse spre mine, mă bătîu pe umeri și-mi strigă:

— Deșteaptă-te, somnorosule!

Mă deștept tresăriud și mă frec la ochi. Adorm iarăș, dar o zguduire mai puternică mă trezește de tot. Mă uit cu mirare împrejur, la opașul care ardea fumegînd, la femeile care mă priveau. Iancu și Teofil ședeau în capul oaselor pe lavișă, iar în fața mea, învelit într'o șubă de oae... Galba.

Am întreat mai întii:

— Cît am dormit?

— Ca la r'o cinci minute, îmi rîspunse baciul.

Mi se părea că am dormit o oră. Mi-am adus aminte de teoria lui Vaschide, că visele cele mai lungi, care ni se par că durează cît noaptea, nu țin mai mult de șapte minute.

— Vaschide... mormăii eu frecîndu-mă la ochi, care mă usturau de somn.

Prietenii pufniră în ris.

— A visat, făcu o femeie.

— Uu boer oarecare a primit scrisori dela Constanța, zise Galba cu vocea lui de bas profund.

— Unde sînt? întrebai eu sîrînd în mijlocul colibei.

— Le-am lăsat la Bușteni.

— Ești un imbecil, l-am mîngîiat eu.

— Fiîndcă sînt imbecil, ține-le, adăogă el, dîndu-mi trei scrisori, trei!

— Vino să te pup! l-am luat eu de gît, acoperindu-i fața de sărutări.

— Fugi, bețivule, că miroși a alcool, strigă Galba ferindu-se.

— Bade Ioane, porunci Teofil, scoate sticla aceea...

Și pe cînd Galba dădea pe gît pahar după pahar, eu desfăcui întiiul plic, din care căzu o șuviță de păr negru, legat cu o panglică.

— E părul Olgii, îmi zisei.

Galba răsuflă din adinc și mulțumit, zicînd:

— Pe mine m'a născut mama cu o piatră nestinsă de var în stomac.

Apoi n'am mai auzit nimic, culundat în cifire. Olga scria, între altele, căci epistola ei era pe patru pagini, parfumate cu *L'Origan*:

Viața e searbădă și goală fără tine, puințe. După ce ai plecat, nepuțin să cred în gîndul aespărtirii, e-am cîntat în tot locul și mi te-am găsit nicăeri. O! Amintirea mi te poate înlocui, dragul meu. Te chem în zădărnice, cu buzele calde încă de sărutările tale. Am colindat toate locurile în care am fost așa de fericiți împreună, și pustiu mi-a înghețat inima. Am sărutat scrisoarea ta și am citit-o de atîtea ori, că i-am sters literile și o știu pe dinafară. Aseară ne-am visat împreună, știu tu... acolo, unde am fost întîi oară a ta, și m'am trezit cu nădejdea înconștiență și nebună că voi înfîlbi buzele tale. Cit de mult am făurit dinîm vis să fi al meu, numai al meu, barem odată pe săptămîină. Îți trimit buzele, și inima, și pe mine toată, prin spațiul necuprîns, deasupra nemărgînirii care ne desparte.

Olga tu.

— Are ceva inspirație literară, murmurai eu, zîmbînd.

— Ei Galba, ți-a venit muierea? întrebă Teofil în batjocură.

Galba înfulecă brînza de burduf și înghețea cite o halcă întregă de mămăligă.

— Mai aveți șampanie? întrebă el.

— Nu schimbă vorba. A venit dama ori n'a venit?

Galba luă înfățișarea gravă, care-i era atît de obișnuită cînd se afla strîns cu ușa de vreun răspuns anevoios.

Iancu și Teofil izbucniră în rîs și facură constatări amare asupra neslătorniciei femeilor. Galba mormăia ca un urs.

Am deschis scrisoarea Anei. Un scris chinuit cași suflatul ei alergă în litere mari și pripute pe o hirtie

mauve. Numai trei rînduri, dar clocotitoare de pasiune. Netty îmi făcea impresia unui element al naturii. Iată:

Dacă, mă isbești, vino. Vino, dacă m'ai iubit o singură clipă din viața ta. Lasă-ți prietenii: prietenia și dragostea sînt la mine. Vino, în brațele mele e mai multă sănătate decît în tot ozonul brazilor. Vino, vino, vino!

Anu ta.

Priveam literile care fugeau în goană pe hirtie, foarte mulțumit de mine, că am putut stîrni un asemenea amor. Incepui să-mi bănuiesc calități pe care nu mi le știam.

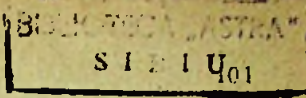
Am deschis și a treia scrisoare: era răspunsul Angelinei la o epistolă a mea, plină de prietenie și de politețe. Scria numai atît:

În voiajul Dumitale te întocureașese inima mea.

Augy.

Am simțit o plăcere caldă și un val de sînge invecîndu-mi inima. Risul meu de triumf zgudui toată coliba.

De astădată nu-mi mai era îngăduit să mă însel: era o mărturisire de dragoste. Scrisese tot ce putea să scrie unui bărbat de care nu o lega încă nimic, o fată de condițiunea ei socială, de caracterul ei mîndru, dar care era încinsă de iubire. Oh! Acum îmi lămurcam privirile ei lărișate, grația ei care avea întotdeauna ceva deosebit pentru mine, și mai ales purtarea ei ciudată din ultimul timp, urmărirea ei care mă pusese pe gînduri. Nu voisem să văd, nu voisem să ascult, nici să înțeleg cuvintele ei străvezii, fiindcă legătura mea destul de încurcată cu cele două surori, mă făcea, trebuia să mă facă orb pentru o a treia femeie. Era legătura cu care-mi legasem ochii! Angela însăș mi-o spusese în parc, în ultima noapte petrecută împreună. Și acum legătura cădea depe ochi, situațiunea era limpede, mărturisirea era făcută.

O femeie care împingea amorul propriu și mindria de sine pînă la trufie, să-mi facă o declarație de dragoste... Lucrul era cu adevărat extraordinar, și plăcerea, măgulirea mea n'au fost din cele mici.

Dar deodată un nor mi se așternu peste suflet. Olga, Netty...

Eră cu neputință, eră absurd și primejdios ce-mi trecu prin minte...

Cum s'a întîmplat să fiu iubit de toate trei surorile?... Ce fatalitate comică mă prigonea astfel? Explicațiunea eră ușoară. Fusesem singurul bărbat care vizitam atît de des casa lor, și prezența mea le-a cucerit puțin cîte puțin. Nimic mai firesc. Erău libere și inima lor deschisă spre dragoste.

Orice femeie tinăra poate iubi orice bărbat tinăru, care nu e urît și care are cel puțin acelaș grad de inteligență și de cultură cași ea. Iată adevărat.

Eu nu inbeam și nu iubisem niciodată pe Angela. De aceasta eram sigur. Prietenia mea întimă și galantă, afecțiunea sinceră pe care i-o purtam nu se puteau numi dragoste. Dar trebuia să răspund ceva acestei femei. Dacă nu acum, la înapoerea mea, cînd voi vedea-o, cînd îi voi vorbi, cînd îmi va repeta sub altă formă, mai concretă poate, cuvintele laconice din scrisoare. Ce-i voi spune? Prin ce fraze întortochiate și suspine fatale să-i împărtășesc neputința de a răspunde la iubirea ei, mai ales cînd ultimele mele cuvinte i-au aruncat în suflet otrava? Angela nu eră femeia care putea fi respinsă în dragoste. Această scurtă mărturisire trebuie o lupă îndelungată cu propriul ei suflet; cînd iubirea învinsese mindria ei suverană, această iubire să-i fie călcată în picioare?... Ura ei a'ar fi cunoscut marginii.

Sau, cine știe?... Femeile cele mai trufase s'au umilit în așa chip în iubire, încît au devenit roabe, unelte în minile bărbaților. Dar nu-mi venea să cred că Angela să fie dintre acele femei.

— Orisicum, voi fi energic, mi-am zis eu cu curaj.

Amintirea Olgii mi-arătă însă în-

dată, că tocmai atunci cînd se cudevă, într'o întîmplare la fel, nu fusesem tocmai energic. Ba fusesem chiar foarte slab, și luasem asupra-mi greutatea unei stări de fapt, careia și astăzi îi sufeream urmările. Găseam o scuză ușurătoare numai în împrejurările deosebite în care se petrecuse lucrurile.

— Sigur, atunci au fost împrejurări deosebite, am adăogat eu, grăbit să mă dezvinovățesc repede față de mine însumi, și să afirm o chemare pentru viitor. Dar cu altă ocazie, voi fi energic.

A doua zi am părăsit coliba din piscul Craimanului, ca să urcăm spre Omul. Păzitorul, baciul, flacăian drul și cele două femei ne-au petrecut pînă la cotitura potecii, cu urări și plecăciuni smerite. Teofil le-a repetat toate făgăduelile din ajun, și bieții oameni credeau ca în buchea evangheliei, fiindcă Domnul Teofil eră «gazetar la București». A fi gazetar la București trecea în ochii lor drept o slujbă așa de mare, că nici ministrul și nici chiar primarul din Buzeni nu putea să fie mai mare. Abia Regele dacă eră ceva mai sus în ierarhia socială.

Am plecat pe timp frumos, dar peste o jumătate de oră cerul s'a întunecat și ne-a apucat vijelia și ploaia. Urișul platou de piatră care este creasta Bucegilor între Caraiman și Omul eră ca un cîmp de bătae al elementelor dezlănțuite. Norii, atît de apropiați de noi, încît aproape vedeam condensarea negurii în picături de ploaie, alergau cu o înșeală de vîrtej. Ploaia ne pleznea în față, tăioasă ca un sfîr de bici, iar vîntul ne azvîrlea ca pe niște petice de hîrtie, ca pe niște simple tralale internaționale. Eră înfiorător și mareș de puterea grandioasă a cataclismelor primitive, în care s'a plămădit scoarța pămîntului. Imensitatea urlă de minie, ca glasul lui Iehova cînd a prăbușit potopul asupra omenirii pline de păcate.

Nădejdea că vom scăpa ni se stîngese din suflete, dar instinctul de viață ne încăpătîna într'o împotrivire desperată. La cîțiva pași de calea

noastră se deschidea prăpastia fără fund a Văii Cerbului, în care numai cu o săptămână mai înainte își aflase moartea un drumeț prins de furtună. Mai la fiecare minut norii acopereau în întregime pământul, răcăindu-ne și do poteca, și pe unul de cellalt. Primejdia de a fi prăvăliți în abis devenea tot mai amenințătoare.

Galba propuse să ne legăm toți patru cu o frînghie: dacă va cădea unul, să fie oprit de greutatea celorlalți trei.

— Sigur că e mai bine, am încuviințat eu. Dacă unul se duce deodată în fundul genunii, sa vie și ceilalți după el.

Tovarășii de suferiță erau necăjiți că-mi arde de glumă și asemenea împrejurări. Ne-am legat cu funia și am pornit înainte.

Vântul se umflă deodată cu atîta turbare, că ne trînti pe toți la pămînt, ca pe niște popice. Odată culcați, ne rostogolea pe pietre, fără să putem împiedica și tr'un fel această jucărie sinistră a uraganului.

Gemătul vijeliei era atît de clo-cotitor, i cît nu ne puteam auzi nici-nul strigătele de desperare. Nu știu de ceilalți, dar eu țipam ca din gura șarpelui boa, socotind poate că prin vuetul vijeliei nici Pronia nu-mi poate asculta rugăciunile. Doctorul mi-a mîrturisit mai tirziu că în momentele acelea ne zboria din răspu-teri să ne stringem bi e haina la piept, ca să nu ne îmbolnăvim de pneumonie. Teofil, care făgăduise fără ilor depe Caraima, să facă fericirea poporului, se zbătoa cași noi pe pialra goală a muștelui, batjocură a elementelor și furiate. Pentru înția oară dela Cristos, mîntuitorul lumii nu se putea mîntui. Avoam sensația atît de limpede a apropierii morții, încît simțeam o singură părere de rău: că nu se isprăvește mai iute.

Am mai înțeles că este se sația morții, după puzderia de amănunte și de amintiri care-mi cuprinse mîntea. M'am gîndit la citevâ scene din copilăria moa, la dulapul cu oglindă din camera mea de dormit, la negul depe nasul lui Ghiță, — amănuntul acesta n'a făcut să zîmbesc—și mi-am pus întrebarea:

— Se zice că în clipa morții oam-nenii se gîndesc la Dumnezeu. Eu ce fac?

Drept răspuns mi-am zis:

— E ciudat că n'am nici un regret. Așa de ușor se părăsește viața? Ait'a e tot?..

O clipa am simțit că mîntea mi se rălăcește și că voi cîștiga împărăția cerurilor. În urechi îmi sună muge-tul vijeliei, ca un bubuit formidabil de tun. Mi-am incredințat sufletul Celui de Sus, — sus, dar aproape de noi, căci eram la trei mii de metri, — și pe buzele mele au expirat nume de femei: numele Anei, al Olgiei, și foarte șoptit, al Angeli.

XXXI

Nu mi-a fost destinată moartea ro-mantică în brațele vijeliei. Am scăpat teferi și nevătămați, și în ziua de două Septembrie ne-am înapoiat în București. Îmi puseseam în gînd să cuceresc pe Angela Vlăduț.

Planul acesta a fost rodul unei chibzuințe îndelungate. N'aveam docit două cai de urmat: să resping pe Angela ori să o iubesc. Ce s'ar fi întimplat în înția ipoteză eră ușor de prevăzut: aș fi atras asupra-mi toată ura ei. Angela mă iubea mai demult: de lucrul acesta eram acum sigur. Nu mi-a destăinuit niciodată, fiindcă o împiedică mîndria și fiindcă nu cunoștea sentimentele mele. Ultimele cuvinte pe care i le rostisem la despărțire au incredințat-o, pe nedrept, că împărtășesc simțirea ei. I ima îndrăgostită n'are nevoie de multe dovezi. Ede ajuns un cuvînt, o umbră de intenție ca să-i sădească speranța. Aceste vorbe, care pentru un indiferent puteau trece drept o glumă, un compliment sau o galanterie banală, — cum și fusese — pentru Angela au fost expresiunea adevărului, au fost obravz convingerii. Toate nădejtile legate de acea singură trază, toată frămîntarea sufletască ce a îmboldit-o să-mi scrie, arătau însemnătatea ce avusese cuvintele mele în spiritul Angeli. Și cînd totul eră aproape de realizare, cînd ea aștepta

să mă folosesc de încurajarea ei ca să-mă mărturisesc amorul meu, să se lovească dintr'odată de nepăsare? De răspunsul meu căsă fost o gluma sau o minciună? Aveam oare dreptul să mă joc cu inima acestei femei? Caracterul orgolios al Angelinei Vlăduț nu primea aceasta niștificare. O ură de moarte ar fi luat locul dragostei ei. Ura ei mi-ar fi stingherit mult raporturile cu familia Vlăduț, și poate cu Ana și Olga. Dacă Angela, din dub de răzbunare, ar fi mințit că i-am căutat dragostea, — știind-o logodită, — ca să mă pue în lumină ridiculă și antipatică părinților și surorilor, cum aș fi putut dezminți? Ce noi complicațiuni mi-ar fi împovărat încă situația mea, destul de încilcită și altminteri?

Negreșit, pentru omul care n'ar fi voit cu nici un chip să-i primească iubirea, ar fi existat poate dezlegări înșești. Dar eu nu eram de această latură. Mi-am însăilat pe suflet toate constatările grave ale acestor piedici, ca să mă conving că nu le pot rezista. Eternele pseudo-motive, cu care se amăgește singura conștiința ce șovăce. *Voiam* să încerc această nouă iubire, pentru necunoscutul în care încă plutea, pentru primejdiiile ei, pentru plăcerea ce trebuia să simt, odată cu groaza că s'ar putea descoperi. Farmecele unei idile de dragoste erau pentru mine în raport direct cu greutățile ce aveam de întâmpinat, cu pericolele ce aveam deocolit, cu lăina ce eră de păstrat. O voluptate bizară mă făcea să tresar la gândul că va trebui mereu să străbat un labirint de obstacole, ca să ajung la dragostea acestei femei, a cărei cedare va fi ca un dar de răgînă; /că voi fi silit să mă folosesc de o istețime rară ca să păstrez toate trei iubitele, — fără ca una să alle de cealaltă. Eră o acrobație pe muchea prăpăstiei, și care mă atrăgea orbește, ca un fel de stranie voluptate a sinuciderii. /Odată alunecat pe acest povârniș suprem al ticăloșiei, simțeam doar curiozitatea perversă de a fi amantul celor trei surori. Amintirea Anei îmi străfulgeră însă priu minte gândurile tristeții.

M'am întrebat pentru întâia oară: — Ce dorește Angela de la mine? Vrea să se despartă de logodnic, ca să-mi rănișă inie? Aida de! Dacă va fi așa, — ceia ce însă nu cred, — voi convingo-o că nu se poate. Dacă situația se va complica, ameninșându-mă cu pierderea Anei, mă voi retrage binișor, iar Angela va tăcea de teama unui scandal, care i-ar compromite căsătoria cu Mircea Corduneanu. Să sperăm că lucrurile vor merge bine. Am cîntat pînă acum romanșă pretenției; cîtvă timp vom face iubire ideală, apoi ne vom adăposti subț alcova dela Trianon. E simplu.

De bucurie, îmi frecam minșile, rîzînd mulțumit.

Întîia zi după sosirea mea m'am înțilăit cu Netty, iar a doua zi cu Olga. În ziua de șapte Septembrie, am făcut o vizită oficială căpitanului, care serbă a cînzeci și treia aniversare a Doamnei Vlăduț.

Eră sindrosie și dans. Aproape treizeci de mosafiri umpleau saloanele elegante, în care flori așezate prin glastre trădau caracterul de sărbătoare întîiaă al acelei întruniri. Toată casa respiră o vooșie cînstită și bună, care te pătrundeă pînă în suflet.

— Am fost neburn să-mi închippui că voi puteă săvirșă această nouă mișeliș, mi-am zis eu, simșînd o mare mulțumire că atmosfera casei m'a dezarnat deodată de toate gîndurile necurate.

La arătarea mea, Netty și Olga prefăcură minunat surprinderea. Angela vorbeă cu un ofșier. Cînd mă zări, păli și-mi dete mina fără să mă privească. Am contemplat-o lung. Eră scînteetoare de frumusețe. Eră mai mult ca oricînd de o majestată superbă. M'am întrebat, cu inima străpunsă de un fior fierbinte

— Cum se poate împotrivi cinevă acestei femei?...

Am simșit îndată că nu mă voi puteă împotrivi... Am avut și timpul să mă îngrozesc. Dar m'a cuprins un fel de vîrtej, în care nu mai dumiream decît dorinșă pătimașe de a nu vorbi Angelinei, și tot odată de a alergă lîngă ea să-i vorbesc.

Am exprimat Doamnei Vlăduț toate urările mele de sănătate, fericire și viață îndelungată, dorindu-i ca, după ce a fost cea mai fericită mamă, să fie cea mai fericită soacră și cea mai norocoasă bunică.

Coana Leonora mă sărută pe frunte și-mi ură la rindu-i o nevastă după placul inimii. (Ca să fac fericirea prietenilor). Figura ei, care păstră încă urmele unei rare frumuseți, eră luminată de o mulțumire cerească. În zîmbetul ei părea că ride chipul nevinovat al Olgii. Ochii însă aveau ceva din lincezeala voluptuoasă a ochilor Angeli.

Flaviu Răcăuțeanu o întîmpină cu veșnicele lui dictoane latinești. El îi ură :

— *Semper rediviva!*

Doamna Vlăduț, care miroseă buchetul de camelii ce-i adusesem, — florile ei iubite — îi răspunde :

— Femeia frumoasă este abia ceva mai mult decît o floare: planta veștejită moare, frumusețea veștedă mai păstrează iluzia.

Cum ședeam în fața unei mari oglinzi de perete, îi zisei Doamnei Vlăduț :

— Cristalu! te dezmințe, Coană Leonoro. El reflectează ceva mai mult decît o iluzie.

— Nici nu vreu să mă uit, răspunse Coana Leonora cu un gest grăbit. Erau mult mai bune oglinzile acum douăzeci de ani!

Și cu un rîs încă plin de grație, trecu spre ceilalți invitați.

Căpitanul Vlăduț, în redingotă neagră, cu ciocul potrivit de foarfece, curățel și ferchezuit, părea un ginere de a treia căsătorie. Se plimbă grav printre oaspeți, întrefîniindu-se cu fiecare și făcînd onorurile casei.

Ana mă lămuri că familia Corduneanu nu eră de față, din pricina unei boli a generalei. Mircea singur venise pentru un sfert de oră, ca să felicite și să ceară scuzele de cuviință.

Am făcut tot atunci cunoștința unui neamț tînăr, Karl Müller, profesor de arheologie la universitatea din Leipzig. Venise în țara noastră ca să cerceteze săpăturile dela Adam Klissi.

Căpitanul Vlăduț îl cunoscuse la Flaviu Răcăuțeanu, și cum îl încintase tovarășia acestui savant, îl poftise acasă de aniversarea soției sale.

Angela eră cuprinsă de o neobișnuită înviorare. Vorbea cu glasul tremurător, ridea zgomotos, gesturile ei de grație păreau înadins căutate. Chipul ei căpătase o roșăță de fragă, iar ochii-i albaștri păreau de o lucire aproape metalică. Subt înfriurirea unui sentiment pe care nu cutezam să-l defînesc, frumusețea ei princiară devenise caldă și vibranta.

Oșterul părea în culmile cele mai semețe ale fericirii, și nici nu se siloă să ascundă. Întregul omagiu al acelei frumuseți părea că i se aduce lui. Aplecat puțin în spre ea, roșu și emoționat, mîngîindu-și mustața, el îi sorbea de aproape parfumul. Angela mușcă nervos din vîrfuț evantaiului, și piciorul ei mic, încălțat într'un pantof de antilopă, lovea covorul cu nerăbdare. Decîte ori o priveam, ochii ei de safir topit se fereau, înneceți într'un suris de plăcere.

Cam dezorientat în zgomotul lumii, de care mă dezobișnuisem, m'am așezat într'o fotoliu larg și mi-am adîncit privirile în tavan. Alături de mine, Netty vorbea cu alți doi oșteri, iar lîngă pian mica Olga ascultă plictisită de moarte discursurile unui frumos liceau, care-și pieptănă cu mina pletele lungi, de poet. Conviusesem și pe vechea și pe noua mea amanta că este mai prudent să ne ferim unul de altul în seara aceea, ca să nu stîrnim hănueli. Și ele au crezut în sinceritatea mea, care ascundeă cel mai infam dintre planuri.

Netty eră îmbrăcată într'o rochie de mătase indigo. Deasupra sînilor, discret decoltați, înfloreă o dantelă de o sobră eleganță. Pieptănătura ei cu bucle mari îi umbreă ochii visători. Pe figura ei se citea o plictiseală nespusa. Unul din oșteri, un tînăr căpitan de artilerie, îi zicea plu de importanță :

— Acum două săptămîni iapa mea roaibă a fătat un mînz negru-corb. E negru-corb după tat-su, Darling-Boy, demi-sînge. Inchipuește-ți ghi-

nion, Domnișoară: e scallimb dina-
inte. Știi ce însemnează scallimb?..

Și căpitanul, împreună cu cellalt
ofițer, un foarte lăinar sublocotenent
de infanterie, blond ca un copil,
începură o discuție aprinsă asupra
aplombelor cailor. Netty se silea să-și
înnăbușe un cascăt.

Capul superb al Angelii, agitat de
un rîs zgomotos, se întorcea pretu-
tindeni, căutînd par'că pe cineva.
Corpul ei înalt se frîngea în mișcări
de panteră lascivă. Purtarea ei cu
ofițerul mi se pareă scandaloasă. Nu
se expune o lată cuminte în felul a-
cesta! Ochiul Anei mă priveau dez-
nădăjduiți, părăind că-mi cer ajutor.
Dar lucirea lor caldă nu deșteptă a-
tunci în mine nici un ecou. Sufletul
mi-eră chinuit de o gelozie surdă.
M'am ridicat înnăbușit, așezîndu-mă
la pian, unde am început să descifrez
o romanță. Rezemată de pian, mica
Olga vorbea însuflețit cu liceanul.
Îmbrăcată în atlas *mauve*, cu părul
pieptănat lîns pe temple, aveă o în-
fățișare de copil de curînd emanci-
pat. Ochiul ei, alunecînd înspre mine,
mă sorbeau în priviri de adorație.
Eu eram dragostea ei proaspătă,
înția ei dragoste, și pentru nevoia
de a nu li bănuși, își sacrifică seara
cu atita devotament, cum își sacrifi-
case virginitatea. Pe figura ei se
citeă o încordare inteusă de a sus-
ține pina la capăt discuția. Fiîndcă
liceanul îi vorbea de Darwin și de
selecția sexuală la om.

Văzînd pe chipul ei atita bucurie
nevinovată, nu m'am putut stăpîni să
nu cuget, ca la o ironie a soartei, la
rolul ce jucă ea în sufletul meu, care
nu păstră măcar fidelitatea acestui
dublu amor. M'am lertit de a cobori
mai adînc în abisul conștiinței mele,
ca să nu-mi turbur mulțumirea clipei.

Grupurile se alcătuiseră, după vîrstă
și după sex. În casă domnea o vie
însutlețire. Servitoarele îmbrăcate co-
chet și kelnerii cofetăriei care servise
hufetul străbăteau camerile, din mo-
safir în mosafir, cu gesturi scurte
și grăbite, întinzînd tăvile cu dulciuri
și cu băuturi. Un zvon ciripitor de
glasuri și de rîsete se ridică vesel
și ușor, ca un murmur de mare.

Lustrurile electrice se răsfrîngeau în
oglinzile de cristal, care sclicheau ca
un ghețar în bătaia soarelui făcînd
lumina și mai orbitoare, iar fardul
femeilor mai simpatice și mai apropiat
de culorile firii. Deasupra ușii care
dădea în dormitorul soților Vlăduț sta
atîrnat de un cui de bronz, printr'o
sfoară de mătase roșie, un tablou mare
în ulei, înfățișînd pe Isus răstignit. Eră
o copie izbulită după Carpaccio. Răs-
tignitul eră un Crist lăinar, ras de
barbă și de mustăți, după moda pic-
turii venețiene a secolului. Chipul
lui îndurerat nu întipărea numai su-
ferința agoniei, ci și durerea mai vastă
a sacrificiului. Mi se pareă ciudată
inima acestui om, care se jertfise
pentru umanitate. Ia ce bun? Ro-
tîndu-mi privirile la lumea dimprejur,
m'am întrebat:

— Merită?

Olga trecu pe lîngă mine, la brațul
profesorului Karl Müller. Neamțul îi
vorbea înfăcărat, clipînd des din
ochi sub ochelari. Rumea și subțirel,
cu mustața tunsă mărunt, cu gura
roșie și dinții albi, eră un om drăguț,
cu figura de copil. Olga îi răspundeă
zîmbînd, dar în ochii ei pluteă o silă
abiă vădită, care însă nu-mi scăpă.
Imi aruncă din fugă o privire fierbinte.

Sucindu-mi gîtul ca să-mi îndrept
cravata, am întîlnit întîmplător pri-
virile Angelii, pierdute, urmăriindu-mă
încă de mult. N'a avut timp să se
forească, dar nici să-mi susție uitătura,
ci a închis pleoapele încet, ca de somn.
Prin buzele întredeschise îi țîșnea
respirația întretăiată. Un val de sînge
mi se urcă în piept. M'am dus drept
spre ea, înarmat cu o hotărîre încăpa-
țînată. Imi ziceam:

— Știi eu ce-i voi spune.

La drept vorbind, nu știam deloc
ce aveam de spus. Angela îngălbeni
și încetă de a rîde, cuprînsă de o
nemișcare ciudată. Albastrul ochilor
ei mureă sub pleoapele tremurătoare.

M'am adresat ofițerului, un vechi
cunoscut al meu:

— E mai bine de o oră decînd ai
acaparat pe Dșoara. Nu mai e chip
să-i vorbească cineva.

Rîsul Angelii sună ca un clinchet
de pahare de cristal. Ochiul ei îmi

mulțumeau, fericiți. Ofițerul se inclină, depărtându-se. Am străbătut sala în lung la brațul Angoliei, și am trecut într-o odăiță de alături, unde ne-am așezat sub umbra a doi palmieri.

— Mi-o rușine să mă uit în ochii Dtale, zise fata în șoaptă.

— De ce?...

— Din pricina scrisorii mele. Am fost nesăbuită.

— Te necăjește contradicția de azi? am întrebat-o. Iubești pe acest ofițer?...

Angela rîse cu poftă, răcorindu-și gîtul cu evantaiul:

— Ești nebun. Nu mi-ar putea plăcea niciodată asemenea secături.

— Așa dar, ești liberă. Îți pot face curte?...

— Cum vrei. Nu ți-e teamă?

— Ai dreptate, i-am răspuns după cîteva secunde. Cum voi putea să te uit, cînd nu mă vei mai iubi?...

— Văd că nu zăbovești deloc în cariera Dtale sentimentală.

— Mai am cîțiva ani de tinerețe și nu vreau să-i pierd în zadar. Trebuie măcar să sufer, ca să simt că e viața plăcută. Am venit aici, deși cunoșteam primejdia frumuseții Dtale.

— Și mai ales a recei mele indiferențe față de iubire. Eu nu pot iubi, adăogă ea cu o încintătoare fătărnice.

— Atunci, Dșoară, nu te voi iubi. Is-pita Dtale mă găsește înarmat.

Angela ridea, cuprinsa de o așitare nervoasă. Risul îi scutura pieptul plin, care sălta sub corsajul de muselină albă. Mișcările îi descopereau umerii albi și rotunzi. Imi oprisem ochii asupra gîtului ei, pe care 'o ispită vie mă îndemnă să-l sărut.

— Cum ai petrecut în vilegiatură, Doamnă Scudrea? mă întrebă ea.

— Am trăit viața fizică, întăritoare și mediocră. Este viața cea mai folo-sitoare individului. Gîndirea și senti-mentul înfățișază inferioritatea omu-lui față de animal, căci distrug pu-ternica individualitate a instinctului. Mîntea și sufletul sînt prilejul su-ferințelor noastre. Gîndirea ne dă puțința să deosebim—sau cea ce este mai rău—să nu deosebim adevărul

de minciună; iar sentimentul ne si-lește să căutăm limita dintre bine și rău.

— M'asteptam să-mi spui cum ai pe-trecut în vilegiatură, iar Dta îmi faci un curs de filozofie, care de altfel...— făcî ea o pauză, privind-mă ironic pe sub geacă, n'are nimic original.

— Și formele frumuseții Dtale au mai existat cîndva în natură. Totuș, nimeni nu-ți ține în socoteală că ești o copie mai mult ori mai puțin iz-bulită a perfecțiunii femeiești.

— După teoria Dtale, zise ea ro-sindu-se măgulită, și frumusețea e un prilej de suferință.

— Negreșit. Problema adevărului, a binelui și a frumosului au fost in-totdeauna izvor de dureri. Minciuna, răul și uritul n'au făcut niciodată omeneirii atîta rău, cu toate că sînt socotite drept pricina raului. De aceea, Domnișoara, voi fugi de ade-vărul femeilor, de frumusețea Dtale și de binele dragostei.

— Ca să nu descoperi că adevărul lor e minciună, frumusețea mea um-bră, și iubirea durere, sfîrși ea în chip logic gîndirea mea.

— Firește. Nesiguranța acestor va-lori omenești întunecă seninătatea animalică a conștiinței. Rătăcirilor su-fletului le prefer brută simplă și pri-mitiivă.

Acestea erau pseudo-părerile unui om care lubea două femei, și ardea de dorință să o cucerească și pe a treia.

Virtețul seratei, al dansului, ne-a despartit, dar ochii noștri se căutau preîntîndeni.

Creerii mi-erau întierbîntați și du-rerea de cap îmi încercuia templele. Imi stringeam capul în mîini, ca să gonesc gîndurile ce mă cotropeau, și ca să-mi deslușesc noua aventură spre care alunecam. Mă întrebam spe-riat:

— Ce fac?... Cu toate trei odată? E' o nebunie! Se va ață totu!

Dar mă amețeam singur. Nu voiam să înțeleg ce se petrece cu mine.

Pluteam într'un fel de virteț. Mun-ții, natura, liniștea singurătății erau acum departe. Parcă nu le trăisem niciodată. Haosul vijelos al lumii mă

cuprinsese deodată, mă aruncase brutal în vîltoarea Pasiunii nebiruite, care a fost focul mistuitor al linții mele, binele și răul vicții mele pe pămînt. Nu știam dacă iubesc pe Angela, dar o mină tiranică mă împingea înainte spre această femeie. Cît mă zbăteam, nu mă puteam împotrivi. Frumusețea ei strălucitoare mă urmărea ca o fascinațiune, a cărei putere nu o pricepeam.

Simțeam în inimă și în creeri un locot surd, ca bătaia ritmică a unui ciocan. Mi se părea că toată casa se invîrteste cu mine. Oamenii dansau ca niște umbre fantastice, și în vesela lor zgomotoasă vedeam ceva caraghios, trist și bizar, ca în halucinația unui vis urît. Aveam impresia că sînt beat, și căntam să nu mă surprind auzînd. Ca să gonesc virtuțelul ce mă cuprinsese, trebuia să mă amețesc și mai rău.

Cînd mă aruncam în cîte o convorbire sau în urmărirea Angeli, patima vîia în mine, dîndu-mi senzația că sînt o pasăre uriașă, și că ridic aripile ca să mă înalț dela pămînt.

Angela a dansat cu furie toate jocurile la modă, și a oboșit pe toți cavalerii. O înfrigurare electrică îi păstră încordarea nervoasă și-i dădea ochilor o luire de pară.

Pe cînd mă răcoream luînd o limonadă, în urma unui vijelios tur de vals cu o blondă mică și drăgălașe, ușurică la dans și la moravuri, verișoară după tată cu surorile Vlăduț, Netty se apropiă de mine și-mi zise pasionată:

— Cît de străină mă simt în lumea aceasta de curtezani, de vinatori de zestre, de domnișoare de măritat și de proști! Nu mă gîndesc decît la intimitatea dulce din cuibul nostru. Mă simt mîndră, Paul, că sînt femeia ta, și numai a ta. Ești atît de bine, că toată adunarea asta nu merită nici să-ți lustruiască ghețele.

Mina ei mă strînse în ascuns și ochii i se topeau de dragoste. Ea urmă:

— Spune-mi că mă iubești, spune-mi-o. În fiecare clipă aș vrea să aud că ești numai al meu...

Datoria de-a o minți nu-mi eră

întoldeauna plăcută. Șovăiam să rostesc vorbele de iubire și de credință, par'că un deget nevăzut mi se puneă pe buze. Dar Netty stăruia, rugătoare:

— Spune-mi, Paul, spune-mi numai odată. Mă îngrozesc la ideea că ne-am putea vorbi ca doi străini.

Și i-am răspuns:

— Te iubesc și sînt numai al tău.

Pe tîriș, Netty își apăsă buzele fierbinți de mina mea, și fugi.

Rămasesem iarăș stingher și dezorientat în acea lume peștrîită de curtezani, de vinatori de zestre, de domnișoare de măritat și de proști, care nu meritau nici să-mi lustruiască ghețele. Roteam priviri distracte, de om superior. Mi se părea că plutesc la înălțimi amețitoare, iar omenirea dimprejur eră un mușuroi de furnici. Un domn bătrîn mă atinse în treacăt și-și ceru umilit iertare. Aerele mele de senior îl speriasc. Privindu-l din culmea mareață a superiorității mele, fără voie îmi văzui ghețele murdărite de o talpă de dansatoare. Îmi veneă să spun bietului burghez:

— Fii bun și șterge-mi ghețele.

Dar mi-am adus aminte că nu merită.

Olga dansă cu un tînar de cinzeci de ani, care-i șoptea la ureche lucruri ce o făceau să roșască. Cînd mă văzui calcînd distrat și vizionar prin mijlocul salonului, mulțumî îndată cavalerului și veni drept spre mine, cerîndu-mi un vals. Am luat-o de talie, am strîns-o la piept cu o recunoștință plictisită și am ocolit camera de cîteva ori. Olga avea ochii beți de tericire. Dabîă avu curajul să-mi șoptească:

— Ce încercare crudă să nu te pot sărută, micul meu drag. Te gîndești la mine?

Mă uitam mai mult cu curiozitate și cu milă la capul drăgălaș al acestei copile, care-și jertlise sîntința trupului ei de fecioară pentru o problemă dragoste. Un sentiment de nepăsare, amestecat cu oarecare silă și cu stînjenerie îmi strîngea inima. Mă simțeam totodată vinovat și impur. Am îngînet, din datorie:

— Te iubesc și sînt numai al tău.

Olga închise ochii, zicîndu-mi aproape printre lacrimi:

— Dragul meu, ce fericită mă faci!

— Epilepsie sentimentală, murmurai eu contrariat, în mine însumi.

În mijlocul valsului, am simțit deodată că privirile mi se întunecă. Amețit, m'am oprit, privind fără rost împrejur. Olga mă întrebă cu spaimă:

— Ce ai, Paul? Te simți rău? Iartă-mă, te-am oboșit...

— Nu, n'am nimic, a trecut.

Mă uitam lung la cerceul din urechea ei dreaptă, desprins puțiu din toartă. Mă întrebam:

— Cum poate umbra cineva cu cerceul desprins din toartă?

Căutam să pun în sarcina Olgii pricina răului meu. De fapt, văzusem pe Angela înconjurată de patru tineri. Poziția lor necuviincioasă ridicase în mine un val de minie. Unul îi ghicea în palmă, iar ceilalți, foarte aproape de ea, îi sorbeau din priviri pieptul, gîtul, buzele, toată ispititoarea ei frumusețe. Angela stătea mai mult răsurnată pe un scaun, picior peste picior, dînd la iveală un început de pulpă delicată, atît de aprinzătoare de dorințe brutale. Cu capul dat pe spate, ea ridea stîns și gura ei roșie părea că cere sărutări.

Olga mă petrecu pînă în odaia alăturată, sub palmieri, unde am rugat-o să mă lase să mă odihnesc. Rămăs singur, mi-a apărut iarăși în minte poziția necuviincioasă a Angeliei și a tinerilor, și mi-am dat seama că acest lucru mă face să sufer. Mă întrebam cu o stăruință zmintită dacă începusem s'o iubesc. Dacă nu o iubeam, pentru ce amintirea ei mă chinuia atît? Evocam amintirea Anei, a Olgii...

Dar, lingă ele, amintirea Angeliei răsărea mai nobilă și mai vie.

M'am întrebat dacă Angela mă iubește. De această iubire îmi vorbea scrisoarea ei laconică. De nepăsarea ei îmi vorbea purtarea uzuralică din seara aceea. Ah! Acum înțelegeam eu toate privirile acelea leșinate. Eră o șiretenie de femeie cochetă, care voiă adoratori la picioarele ei, ca să petreacă, să riză și să facă pe alții să sufere!

Ideia că n'aș fi decît un obiect de batjocură pentru femeia această frumoasă și trufașă îmi răcori mult înțărîtare și necazul. Reacțiunea mîndriei mele mă făcu să-mi înalț cugețul, și să prețuesc mîngîierea ce aducea Olga și Netty inimii mele. Clipă cu clipă simțeam cum mă vindec de bolnavul meu delir, și constatarea aceasta mă liniști.

Primeam în tăcere un tablou din perete, o platinotipie vieueză după *l'Angelus* al lui Millet, și aceeaș pace binefăcătoare se coboră și în mine. O simțeam în toate sîbrele cum își strecoară căldura întărîtoare și dulce. Simțeam mulțumirea fizică a vieții, ca după o mare primejdie.

O mină moale îmi apăsă brațul și mă trezi din lîncezeala somnolentă a păcii. Eră căpitanul Vlăduț. Bătrînul se apropie de mine șiret, cu ochii lui blînzi și iscoditori proniți într'ai mei. Ca de obicei, miroseă a vin. Dar acesta eră un semn de deosebire față de ceilalți oameni, o caracteristică a personalității sale, iar nici decum nu cusur. De aceea n'am luat atitudine morală în fața acestei constatări.

D. Eusebiu Vlăduț se așeză lingă mine și mă întrebă, luîndu-și aerul său filozofic:

— Ești prea supărat sau prea fericit? Ai figura consumată de o puternică emoție, care a luat sfîrșit. Fericirea cași durerea au asupra corpului și spiritului nostru acelaș efect. Dovadă că binele și răul nu se interlimitează în univers, ci se combină.

Nu pulcam să nu recunosc că D. Vlăduț putea urmări logic două idei, și că în discuție se slujă, mai mult decît de cărți, de experiența lui savantă asupra lumii, cu nestatornicile ei.

— Eh! urmă căpitanul, lăîndu-se comod pe canapea, ce nevoie am să te mai întreb? Care este sentimentul izvorîtor de impresii extreme? La orice vîrstă, moartea. La vîrsta Dumitale, amorul.

— Sau ceiace luăm noi drept amor, am răspuns eu cu ochii proniți la tablou.

— Amarul, sau ceiace luăm drept amor, e tot una. Obiectul nu intere-

sează, ci subiectul. Intotdeauna sîntem conduși mai mult de aparențele lucrurilor. De pildă Dta. Dacă ești obosit de o prea mare fericire, divinizezi o sîință care nu se deosebește de loc de alte milioane de sîințe la fel, nici prin culoarea părului, nici prin strălucirea ochilor, nici prin iusuşirile sufletului. Starea Dtale. morală e totul, e amorul: adică o înfierbîntare nervoasă, pe care o sînt toate vietățile, începînd cu înimile protozoare.

D. Vlăduț își aprinse liniștit o țigară de foi, care se rupse în două părți, împiedicînd sorbirea fumului. Căpitanul trăgea din țigară, lipindu-și și dezlipindu-și buzele, care duhneau alcoolul.

— Nu știu dacă amorul meu e o realitate sau o iluzie, rîspunsei eu. Dar iluzia aceasta este pentru mine adevărata realitate. Faptul că sîința imbită este asemenea atîtor milioane, nu mă împiedică să o iubesc pe ea și să rămîn cu totul nepăsător în fața milioanei.

— Te rog adaogă: în fața milioanei de femei, zise căpitanul aruncînd fumul în tavan. Altmînteri atitudinea Dtale sentimentală se schimbă cu totul.

M'am simțit obligat să protestez din toată convingerea. Dar energica mea cuvîntare nu-l impresionă deloc pe D. Vlăduț, a cărei vastă seninătate de spirit se inspiră direct din esența absolută a lucrurilor.

— Oboseala emoțiunii pozitive—sau a plăcerii—dă naștere extazului contemplativ, rumegător de amintiri.

Zicînd acestea, căpitanul se ridică puțin în coate și apăsă pe butonul unui clopoțel electric în formă de ghindă, atîrnat de sirma lui învelită în mătase verde printre frunzele palmierului. Eu fixam cu multă băgare de seamă lanțul de aur al ceasornicului Dlui Vlăduț, și-mi exprimam în gînd admirația pentru nobilul metal care nu ruginește niciodată.

— Iar oboseala emoțiunii negative—sau a suferinții—stîrnește nevoia energetică de a discuta, de a filozofa: în scurt de a spune prostii, consumînd energie. În înțelesul acesta, numai durerea este ploditoare de forță.

— Iar fericirea ne e dată ca să putem uita. Numai inima săturată e în stare să fie ingrătă cu fericirea, am daos eu cu un suris amar. Sufletul e ca un copil rău crescut și prost, care disprețuește realitatea plăcerii, ca să fugă după iluzie și suferință.

Un *picolo* îmbrăcat în costum violet cu nasturi de sîdef se înfațișă cu o plecăciune adincă înaintea căpitanului. Dl Vlăduț eră om de gust, și la toate sindrofiile lui ținea să fie servit de cofetării de mîna întîia. La cheltuială nu se uită, fiindcă, după cum îmi spusese el altădată:

— Toată viața mea am înțeles să cheltuesc banii pe mîncare, pe băutură și pe femei. Și nici n'am înțeles să-i cheltuesc pe altceva.

— Ce bei? mă întrebă Dl Vlăduț, cu ochii plini de o filozofică reverie.

— Nimic, mulțumesc.

— Nici Dumnezeu n'ar fi putut face lumea din nimic. *Ex nihilo nihil*. Să-mi dai un liqueur de cacao.

Picolo se depărtă, făcînd altă plecăciune.

— Vorbeai de iluzie și suferință, urmă seîn căpitanul. Eu am trecut prin viață fără iluzii, dar le pricep pe ale altora. Viața e un moft obligatoriu. Nici o plăcere a ei nu te poate îndemna să te agăți de nemurire. Acest lucru îl pricepi abia mai tîrziu. Dar la vîrsta Dtale, iluzia și suferința se arată numai sub forma femeii. În privința aceasta eu am rețetă sigură. Ca să nu suferi depe urma femeilor, să nu crezi nimic din toate cuvintele lor. Atitudinea sceptică este cea mai folositoare. Dacă jurămintele lor de credință și de iubire se adevăresc ca sincere, vei fi fericit că te-ai înșelat, îndoindu-te. Dacă se adevărește însă neîncrederea ta—ceiace e mult mai probabil—nu vei suferi niciodată decepții.

D. Vlăduț mai aruncă în tavan un val de fum albastru, și urmă:

— Filozofic vorbind, femeia nu e în stare să deosebească adevărul de minciună. Ceia ce o desparte de rasa umană și o apropie de animalitate este plăcerea de a chinui pe alții și lipsa totală a oricărui caracter. Ea

suferă de o boală înăscută, care s'ar putea numi *cecitate sufletească*.

Picolo aduse pe o tavă de argint un pahar de liqueur de cacao, pe care căpitanul începù să-l soarbă cu deliciu. După a patra plecaciune făcută în interval de zece minute, *pico* se depărtă, învîrtind tava cu mișcări de acrobat.

Convorbirea cu căpitanul risipise concentrarea gândului meu, și acum mă simțeam liniștit. Uitasem. Pe cînd D. Vlăduț își sorbea băutura, iar eu pacea sufletească, se auzi răsuniind pianul, care atacă un vals. În acelaș timp o voce de stentor vesteă adunării pe felurite tonuri:

— *Valse des dames! Valse des dames!*

Eră vocea conducătorului tuturor valsurilor, cotilloanelor și serbărilor dansante din capitala regatului: un slăcău tomnatic, dar de o tinerețe sufletească nebirnită, stăpînit de o singură mare pasiune: dansul. Indată urmă un zgomot de scaune părăsite în grabă, de pahare pe jumătate nebăute, de glasuri zglobii de fete, toate alergînd să soarbă farmecul ritmicului virtej. Mă bucuram în mine că mă retrăsesem în colțul acesta, unde nu mă vor ajunge dorințele. Dar nu sfîrșisem să mă bucur în întregime, că pervazul ușii se umplu de o formă albă, pe care nu mi-a trebuit mult timp să o ghicesc. Eră Angela.

Toate gîndurile mele bune și toată liniștea mea se împrăștiară, bătute de vîntul patimei. Inima îmi zvîcni iarăși și ochii mă trădară.

Cu o gentilețe înadînc prefăcută, Angela se înclină adînc înaintea mea.

— *Un tour de valse?*

M'am ridicat și i-am luat mîna, pe care mi-o strînsă discret, mulțumindu-mi.

Am salutat pe căpitan, care-mi zise între două înghițituri:

— Du-te, tinere, și cheltuește viață. Creanga arde la para focului, și nervii la para dorinții. Pretutindeni în univers plăcerea se împreună cu nimicirea și viața se împletește cu moartea. Petrecere bună.

Am înconjurat cu brațul drept tînia mlădioasă a femeii și am înce-

put primii pași ai jocului. Pianistul cîntă *Valsul Dunării*, alunecos și săltăreț ca valul. Perechile fericite se și legănau în ritmul dulce al muzicii. O strîngeam la piept și mă uitam în ochii ei, în care safirul scînteia ca unda albastră a apelor. Am ocolit salonul de două ori, cu un pas lin. Buzele Angliei se apropiau invizibil de mine, mici și rotunde ca o gură de trompetă. Mă gîndim:

— Cînd voi cîntă cu ea simfonia dragoster'...

Ispita fu atît de puternică, încît, ca să nu cedez, i-am șoptit:

— Dacă te mai apropii de mine, te sărut.

Ea îmi strînsă mîna cu vigoare, și risul îi descoperi dinții ca perlele:

-- Baga de seamă că ai gresit pasul.

Am reintrat în ritm și am urmat să ocolesc sala printre perechi, în chip mecanic, condus mai mult de Angela. O doamnă în vîrstă se adresă Dnei Vlăduț, cînd trecurăm prin dropul scaunelor ocupate de ne-dansatori:

— Ce pereche potrivită!

Notty, care dansă înaintea mea cu căpitanul de artilerie, proprietarul lui Darling-Boy, auzi cuvîntul și înțelese pe cine privea. O slăcără scurta de mînie luci în ochii ei. Simții un fier rece pe inimă. Angela mă întrebă, cu zîmbet de stăpîină:

— Îți place dansul, Domnule Scudrea'...

— Cu toate că filozofia mea n'are niciodată nimic original, găsesc că dansul și plăcerea lui sînt în funcție de dansatoare. Dacă însă e vorba să apreciez dansul la alții, găsesc ca este o răsuceală stupidă, sau un prilej pentru domnișoare de a-și arăta umerii, iar pentru bărbați de a strînge în brațe femei, dela care altminteri ar fi opriți.

— Dar pentru Dta nu este aceeaș răsuceală, — stupidă, precum îi zici — și acelaș prilej de apropiere?

— Negreșit că da, i-am răspuns eu ocolind cu grije colțul salonului, unde parchetul eră prea alunecos. Dar cînd e vorba de mine, nu mai e acelaș lucru. Pentru mine este și estetic și plăcut, fiindcă valoarea lucrurilor o dau eu.

— Dar dacă nu ți-o dau alții?

— Nu mă interesez de alții.

— Nici de mine? Întimpină ea în glumă, cu nespusă grație.

— Nu.

Am privit-o drept în ochi, și după două secunde am reluat:

— Nu, atîta timp cît nu voi avea motive personale ca să ții la părerea Dtale.

— Și... care ar fi acele motive personale?

Valsul ajunsese la un viciu *allegretto*, care sili pe toți dansatorii să iuțească ritmul.

— Amorul Dtale! i-am aruncat țierbinte în obraz, pornind nebuneste.

În iuțeala jocului am lovit în plin o pereche. Domnișoara, împiedicîndu-se în tocurele-i înalte, căzu pe parchet, iar cavalerul mă muștră cu indignare:

— Dacă nu știi să dansezi, nu încercă lumea, Domnule!

Angela ridea cu glas tare de zăpăceala în care mă vîrîse dragostea mea ridiculă.

Mă petrecu iar pînă la palmieri, și mă părăsi îndată.

Din clipa aceea am înțeles că nu-mi rămîne de făcut decît să plec pe furis.

Mi se pîrî că am fost alît de ridicul, încît un altul în locul meu s'ar fi gîndit poate la un prilej de sinucidere romantică pe pragul iubitei. De bună seamă, Angela ar fi exclamat în franțuzește, cu risul ei de cristal:

— Ce nătărău!

Nici sinuciderea n'ar fi fost o salvare. Și chiar de-ar fi fost, nu m'aș fi oprit așa de ușor asupra acestei hotărîri. Un glas în mine îmi zicea:

— Te-a jucat pe degete o femeie, te-a subjugat cu cinci cuvinte și te-a azvîrlit cu un hohot de rîs. Ești un caraghios.

Nu îndrăzneam să mai privesc pe nimeni în sață: toți ochii îmi păreau că rid a batjocură. Uitîndu-mă într'o oglindă, am văzut o mască congestivuată și proslită, căreia aceeaș voce launtrică îi strigă:

— Caraghiosule!

— Să plec cît mai repede, mi-am repetat eu stăruitor.

În clipele acelea aș fi dorit să plec în Oceania, să mă însor cu o servitoare care nu știe nici să citească, nici să danseze, să ajung cultivator de pămînturi și despot familiar. L-aș văpsi pe Ghiță cu vax și mi-ar sluji drept Negru. Gîndul mă întoarse iar la Angela, la nepăsarea ei batjocoritoare, la flirtul ei cu ofițerii. Zisei oflînd:

— Ce-ți pasă ție, chip de lut, dacă sînt eu sau altul?

Socoteam că ne chinuște pe toți, ca să aibă mai multe prilejuri de a rîde. Chiar și omului pe care l-ariubi cu adevărat, i-ar face viața amară cu capriciile ei. Femeia nu e niciodată sinceră pe deantregul.

M'am tolosit de un moment cînd nu băgă nimeni de seamă, și am ieșit în sală, ca să-mi iau pălăria din cuier.

Servitoarea mă întrebă:

— Sînteți bolnav? Vă vîd schimbat la față.

— Da, sînt ușor indispus.

Eram cu mîna pe clanța ușii, cînd m'am simțit apucat de braț. Eră tot Angela.

— Pleci fără nici un cuvînt? mă întrebă ea, palidă și tremurînd, pe cînd slujnica se depărtase ca să așeze niște haine.

Eră așa de frumoasă!

— Eu am spus ultimul cuvînt, dar drept răspuns am primit risul Dtale jicnitor.

— Ești nebun. N'ai înțeles nimic din toată purtarea mea de astă seară?

Figura Angelii se încordase de grijă și ochii ei scînteiau de iubire. Am priceput tot adevărul... și m'am întrebă dacă va întîrziă mult ziua cînd vom merge la Trianon. L-am sărutat mîna, lung și în tăcere. Angela îmi mingiă pîrul.

L-am murmurat, cu o voce pe care căutam să o fac cît mai caldă:

— Cînd te voi vedea, regina mea?...

Mi-a răspuns, blînd ca o șoptă:

— Vîno mîine seară. Vom mai vorbi.

Mi-a șoptit bună seara cu buze tremurătoare, cu capul ușor plecat înspre mine, cu privirea pătimașă ca o îmbrățișare. Aeriană ca o umbră

dispărû, iar eu am rămas locului, ascultînd încă zgomotul pașilor ei, cu nervii înflorați de o simțire nouă.

— A ieșit bine! murmurai eu cu un rinjet de veselie.

XXXII

A doua seară, pe la orele nouă, ședeam pe divanul din camera mea de lucru, așteptînd să treacă încă o jumătate de oră, ca să mă duc în vizită la familia Vlăduț. Cu coatele rezemate de genunchi, cu obrazul sprijinit în palme, cu ochii așințiți în gol, mă gîndeam. La ce? Drept vorbind, nu mă gîndeam la nimic. Lăsam mintea în voe să depene un fir, pe care nu-l mai urmăream, nu-l mai duceam la capăt. O letargie desăvîrșită a voinții eră tot ce deslușam în lăuntrul meu. Cine a înnotat vreodată în ape curgătoare și a fost prins în mijlocul unui ochi de virtėjuri, va putea pricepe sensația de totală lepădare de sine care te cuprinde în acele momente. Ca în mijlocul unui asemenea virtėj, mă părăsisem singur, cu membrele amorțite, cu gugețul în agonie, lipsit și de instinctul elementar de păstrare a propriei ființe, simțînd un fel de voluptate supremă a renunțării. Mă vă duce valul unde va voi, și dacă mă va pierde, tot atît îmi va păsa. Îmi repetam în chip mecanic cuvintele acestea:

— Am făcut-o. Leac pentru trecut nu mai este. Nu se mai poate să nu o fi făcut.

La ce bun să mă mai întreb unde voi ajunge? M'am întrebat întotdeauna, și tot la Trianon am ajuns. Eram pentru veșnicie sclavul fatalității mele psihologice. Toată împotrivirea mea, la gîndul complicațiilor unor inevitabile, se risipea în fața unei femei. Problema morală mă preocupă foarte vag. Cași de loc. După această experiență îmi dădeam seama bine ca față de a patra, a cincea sau a șasea femeie aș fi făcut la fel. Pentru gustul de a fi iubit eram în stare să înșel o lume întreagă. Dar nu atît iubirea în sine mă atrăgea, cît *cucerirea*, care-mi

aducea *noutatea*, pentru o bucată de vreme. Din clipa în care o femeie îmi cădea în brațe, posesiunea ei îmi eră un lucru aproape indiferent. Îmi făcea chiar uneori mai multă plăcere să i-o refuz. Așfîțat spre o nouă dragoste de către Angela, n'aș mai fi cruțat nimic ca să o supun. Nu faptul în sine al trădării materiale alcătuește mișelia, judecam eu, ci înșelăciunea primită în conștiință. Îndeplinirea ei este un fenomen moral de a doua mină. Dar adevărata complicațiune o aduce numai trădarea materială. Conștiința n'are nici o însemnătate.

Ca o urmare logică a acestor constatări, venea și întrebarea: ce va fi între mine și Angela? Nu puteam ști, dar știam altceva: că odată pornit pe acest povirniș, voi merge pînă la capăt: cu toată împotrivirea ei, o voi sili să fie a mea. Dar Netty? Dar Olga? În fața acestor noi întrebări, rămîneau cu brațele încrucișate, cu sufletul pustiu de voință, înțelegînd cu nu voi putea cliinti un deget, ca să împiedic desfășurarea și ciocnirea tuturor împrejurărilor, care ar putea aduce cu ele pierderea tuturor trei, rușinea și scandalul. La ce să mă gîndesc? La ce mi-ar folosi să mă gîndesc? Pot ocoli primejdia dacă mă gîndesc? Dacă nu, este mai bine să uit.

Pנדula din perete bătî noua și jumătate. Am tresărit și m'am ridicat în picioare. Inima-mi zvicnea să se spargă.

— Mă duc să-mi împlinesc ursita, zisei eu rîzînd, cu un ris a cărui culoare numai eu o simțeam.

Strigai:

— Edgar!

Ghiță intră. Deodată îmi veni în minte, și mă întrebai cu glas tare:

— Dar logodnicul?

— Care logodnic? făcî Ghiță mirat.

— Adu peria de haine.

Pe cînd Ghiță mă scutura, eu îmi urmăream ideea:

— Ce rol joacă Mircea Corduneanu în viața Angelinei Vlăduț? Părinții sînt prieteni din tinerețe, copiii se cunosc de mult, căsătoria are aerul că este un fel de măritiș între verișori,

orinduit de părinți. Nu este nici o iubire la mijloc? Dacă Angy și-ar fi iubit logodnicul, ar fi avut față de mine această purtare? Și dacă-mi hărăzește mie iubirea ei, ce are de gând cu logodnicul? Nu cunvă vrea să-l înlocuiască cu mine? Aida de! Asta nu. Oricît m'aș lăsa, în viața mea sentimentală, legat de mîini și dus la eșafod, la biserică nu mă las pe-trecut cu una cu două. Este singurul prilej, în care slaba mea voință reacționează. Căsătoria este lanțul, este jugul libertății, este moartea poeziei, este quietesența răului universal. Ginere fără voia mea? Asta nu! De o sută de milioane de mii de ori nu!

— Lustruește bine ghetetele, Edgar. Astăseară mă însor!

— Cu Dșoara Olga sau cu Dșoara Ana? mă întrebă Ghiță fără nici o sfiială.

— Cu Dșoara Angela.

Ghiță zîmbi, dînd din cap neîncrezător:

— Glumiți, Coane.

— Așa e Ghiță, am glumit: nu mă însor! Mai bine mă întorc la sărăcie decît la înșurătoare.

— Nici cu sărăcia nu e bine, Coane. Dar și omul înșurat e ca ciuiele legat. Chiar dacă-i miroase cușca, tot acolo trebuie să doarmă.

— Amice Ghiță, te exprimi vulgar. Ești lipsit de inspirație ca un poet.

Am intrat în casa soților Vlăduț cu o emoțiune nouă, pe care mi-o stîrnea gîndul revederii Angelii. Spre mirarea mea, am găsit acolo pe Karl Müller, profesorul de archeologie din Leipzig. La lumina scăzută a unui singur bec, savantul îmi părî îmbătrînit. Părea că se identificase cu meseria și devenise el însuș o fosilă. Toată familia făcea grup împrejurul unei mese. În mijlocul unei convorbiri foarte însuflețite răsuna risul zgomotos al Anei.

Angela se ridică și-mi ieși înainte, zîmbind. Eră îmbrăcată într'o rochie de casă *bleu-natier*, ușoară și învoaltă ca o zambilă. Ochii ei albaștri scînteiau ca un colț de cer.

Îmi șopti, strîngîndu-mi mîna:

— Îți mulțumesc că ai venit.

M'am așezat la masă și am luat parte la discuție. Fetele vorbeau cu profesorul franțuzește și nemțește, iar căpitanul Vlăduț încerca cu succes limba lui Byron. Neamțul se simțea fericit în acest mediu tineresc și voios, a cărui expansiune nu eră împiedicată de loc de prezența părinților. Dar cine nu s'a simțit fericit în casa soților Vlăduț?... Care copil nu s'a simțit fericit la sinul mamei, și care amant în brațele iubitei?... Netty îmi spusese odată, în glumă:

— Casa noastră e cu lipici: cine intră nu mai pleacă.

Și așa eră.

Karl Müller venise ieri, și nu atît din politeță sau datoric făcuse această a doua vizită, ci din plăcere. Toată figura lui, luminată de ris și bucurie, înflorea ca o franzelă rumenă, iar ochii lui verzi-spălăciți priveau pe toți cu bunătate și cu mulțumire. Netty făcea haz nespus de felul cum profesorul schimonosea cuvintele franțuzești, și neamțul nu se supăra, ci ridea. Anei îi eră atît de dragă gluma aceasta, că nu-mi dădu nici o atenție cînd intrai. Mi-a întins mîna fără să se uite, cu totul absorbită de jucăria ei.

— Să te învăț românește, îi zicea Netty. Spune: eu sint prost. Aceasta înseamnă pe nemțește: eu sint deștept, *ich bin gescheit*. Doamna Vlăduț dabiă își stăpînea risul, iar căpitanul se îmbujorase de veselie, mîngîindu-și ciocul de satyr.

Karl Müller rosti:

— Eu zint brozd.

— Așa! făcu Ana în hohotele aduării. Bravo! Acuma spune: eu sint bou.

Doamna Vlăduț și căpitanul protestară cu tărie, încercînd s'o oprească. Dar Netty nu se turbură de loc:

— Asta înseamnă pe nemțește: eu sint frumos, *ich bin schön*.

Profesorul de archeologie se supuse încîntat:

— Eu zind pou.

Olga ridea fericită ca un copil, cînd a izbutit să clădească o casă din pietricele colorate. Ochii ei negri scînteiau de o mulțumire nevinovată. Angela abiă zîmbea, cu grația ei min-

dră. Mi se părû ciudat cînd mă gîndii că femeia aceasta mă iubeste. Farmocul prieteniei noastre stătuse în ucuinosutul și misterul care se ascundeă în purtarea fiecăruia. Acum farmecul acesta se risipise, dar apropierea tainică a sufletelor noastre mă lăsă să simt o voluptate plină de griji, care făceau plăcerea încă și mai vie, fiindcă o știam oprită, rod al păcatului. Din atitudinea Angellii dispăruse acea cochetărie savantă pe care o avusese totdeauna în fața mea. Eră femeia sigură pe cucerirea ei, și care revenea la simplitatea naturii, bogată în grații noi.

Eu nu mai gustam ca altădată veselie mediului pe care-l iubeam atît. Mă simțeam urmărit de o obsesiune vagă, care mă puneă adesea pe gînduri, făcîndu-mă să tresar cînd cineva îmi adresă cuvîntul.

Karl Müller ne spuse că va mai sta trei sau patru luni în România, apoi se va întoarce la Leipzig, ca să depună raportul asupra corcetărilor de la Adam Klissi și altor localități, unde se găsisse urmele civilizației romane. Se îndrăgostise de țara noastră și-și făgăduise să vie să petreacă în fiecare an cite o lună în această «insulă latină» a Orientului.

Pe cînd vorbea, Netty îl îngîna ca un copil răstătat:

— *Oui, une île latine, l'œzbril te Rome...*

Pe cînd Ana îi mai dădea profesorului o lecție de limba română în felul celorlalte, Angela se apropiă de mine.

— Mîine vreau să te văd, îmi șopti ea.

— Unde?

— Voi lua o loje la teatru, pentru matineu. Îți voi scrie un bilet și vei veni să mă iei de aici.

— Cu toată greutatea pe care o simțeam ca să împlinesc această rugămintă, m'am supus. Apoi Angela vorbi ceva mai tare, ca urmarea unei convorbiri începute:

— Dacă vor lua parte la Expoziție și țările din Apus, fără îndoială că vom avea în București o privesc mare. Domnulo Müller, Germania își construiește pavilion pentru Expoziția din primăvara anului viitor?

— Desigur, Domnișoară. Va fi un concurs de întrecere între civilizațiile Occidentului.

— *Mais oui, sifilissazion!* il îngina Olga rîzînd.

Capitanul Vlăduț o întrerupse cu un gest brusc:

— Nu mai spune prostii, copil răsfățat! făcă el pe un ton teatral și teribil.

Angela se întoarse, întrebîndu-mă iarăș în șopti:

— Te-ai gîndit la mine?

I-am răspuns cu altă întrebare:

— Mă iubești?

Ea zise după un timp de gîndire:

— Așteaptă. Nu strică poezia începutului.

— Va ține mult începutul? mă gîndii eu. Aș fi mult mai curios să cunosc urmarea.

După o oră veselă și neuitată m'am ridicat să plec, și cu mine Karl Müller. Profesorul strînge energie mina fiecăruia, înclinîndu-se militărește. Doamna Vlăduț îi zise:

— Vino cînd vrei, Die Müller. Casa noastră ți-este deschisă.

Archeologul răspuse, în culmea încîntării:

— *Oui, jère mutame, che refientrai afec blaissir.*

— *Refenez, refenez!* îi strigă din urmă Ana, cu un hohot de ris care ar fi descreștit și fruntea lui Leopardi.

XXXIII

În lupta pentru existență îmi alesesem o meserie dintre cele mai puțin plăcute. Am urmat-o toată viața mea fără nici o bucurie, dar n'am putut-o părăsi, fiindcă trebuia să trăiesc. În meseria de avocat, zece la sută din timp lucrezi, iar nouăzeci la sută îl pierzi așteptînd, în mijlocul unei lumi înflorînd de patimi și interese egoiste, în praf, în aer imbibit și miros de tutun. Ca să pledezi un sfert de oră sau ca să amîni un proces, trebuie să aștepti două sau trei ore, în care ai putea citi, scrie, iubi, trai felurii și intens. Cîte iluzii moarte, cîte visuri prăpădite n'am lăsat eu în sala pașilor pierduți de

pomană, care pentru jumătate din clienți este sala banilor pierduți! Cum cinzeci la sută din procese trebuie să se piardă, însemnează că nu-mai jumătate din cauze au fost drepte, și deci jumătate din avocați întotdeauna mint. Nevoia aceasta de a imbrățișa orice cauză și de a pleda împotriva conștiinței, chiar dacă ascute dialectica și raționamentul, falsifică însă caracterul și face din avocat un fel de individualitate pseudo-morală, menit în mod fatal să devie frunțaș în viața politică. Timpul pierdut zadarnic, surmenajul care împiedică pe salahorul scăpat din timpul Drepătății să-și îngrijască de educația minții și a sufletului, obiceiul de a spune sentențios neadevărul, face din avocatură profesiunea minciunii, iar din avocat hamalul viciei intelectuale.

(Sub raportul *minciunii profesionale*, avocatul mai are trei colegi în viața socială: pe ziarist, căci scrie articole în care nu crede, în folosul patronilor: pe preot, căci vinde speranțe irealizabile; și pe femeie, căci se marită fără să-și iubească bărbatul.)

Cînd, după un lung șir de ani, izbutești să pledezi numai în procese mari, cîștigînd mult cu sfortare puțină, e prea târziu. Nu mai ai entuziasmul, nici idealismul întîieii tineretii. Ești tocit, ești blazat, ești bătrîn. Pentru acest cuvînt poate Mantegazza sfătuește fetele să nu se mărite cu avocați, dar o brodește tot așa de prost, sfătuiindu-le să se mărite cu ofițeri.

De cînd procesul de moștenire al lui Victor de Crasna-Băbești îmi dăduse putința să pledez alături de cîțiva corifei ai robei și să-mi dobindesc o clientelă aleasă, am făcut jurămînt să nu mai calc în judecătoriile de ocol. Am cîștigat astfel diminețile. Dar după amiezile sînt în deobște ocupat, pînă în spre orele cinci. După această oră făc ochi, renaș la viață.

De aceea întîlnirea pe care mi-o ceruse Angela pentru orele două, ca să mergem împreună la reprezentarea de matineu, se ciocnea de cerințele meseriei mele. Nu puteam spune nu, fiindcă firea Angeli nu se po-

trivea cu asemenea răspuns, și fiindcă femeia iubită nu se interesează de partea materială a existenței bărbatului. Pentru ea, totul este întocmit de-a gata în natură, ca să facă dragostea plăcută și viața ușoară. Mășinăria traiului merge pe roțile, și femeia crede cu Leibnitz că totul se petrece de minune în cea mai bună dintre lumi. Cea mai mare parte din femei sînt gala oricînd să-ți marturisească visul inimii lor:

— Doreș un castel în stil *renaissance*, așezat între două culmi de munți. Parcul să fie vast, cu arbori sălbatici, și să aibă și un lac cu pești roșii, cu papură și cu lebede. Vom locui în el șase luni pe an, iar șase luni le vom petrece în țările calde unde fug cocorii: pe Riviera, pe Coasta de Azur, în Sicilia și în Egipt.

Dacă tu, încurcat și scarpinîndu-te în ceafă, îi deslușești că nu se poate, și pentru ce nu se poate, femeia va încerca totdeauna o decepție, și oftînd îți va zice:

— Îmi pare rău că nu se poate. Ar fi fost așa de poetic...

Și totuși, numai femeia iubită are menirea să fie, și-ți este cel mai bun prieten. Ea singură îți poate da staturile cele mai proaste. E unicul mijloc prin care-ți poate dovedi că ți-e bun prieten.

O femeie care pricepea desăvirșit ceea ce nu înțelege de obicei femeile, a fost Ana. Grija ei necontentită pentru toate preocupările mele, îndemnul la harnicie, respectarea orelor mele de studiu și chiar a libertății mele, i-au creat un titlu veșnic la recunoștința mea. Dar aceasta este o excepție rară. Lumea noastră n'a plodit două exemplare la fel: Ana mea a fost singura, fără rivală între semenele ei.

Nu numai femeile, ci toată omenirea nu înțelege fondul intim al ființelor care trăiesc o viață dublă. Aceasta mi-aminteste de nifericul Chatterton, copilul genial, poetul răsfățat al Londrei. Avea numai șaptesprezece ani, și talentul lui uriaș îi cîștigase dragostea și admirația aristocrației londoneze, care

se socotea mindră să-și illustreze sindrofiile și seratele cu persoana lui Chatterton. Dar nimeni nu se întreba ce se ascunde dincolo de luciul exterior al acestui geniu precoce, care sînt mijloacele de trai ale acestei alintate odrasle a muzelor. Pînă cînd într'o zi, geniu-copil, care culegea din banchetul vieții numai frimiturile ce se dau cîinilor, stingher în mijlocul lumii care-l admiră și-l lăsa să moară, speriat de viața cu care nu putea să lupte, s'a sinucis... spre marea părere de rău a întregii aristocrații londoneze. Astfel Chatterton muri de foame și de poezie.

Dar cazul celebru al strălucitoarei S*** H*** R***, frumusețea neasemuită a Bucureștilor, copila veselă și inteligentă, fala saloanelor, care, după ce pierdî procesul de moștenire în care-i era singura nădejde, a fost găsită spînzurată în odaia ei?...

Lumea este de o dezinteresare feroce cu idolii ei. Ea nu admite viața dublă, căci considerațiunile materiale nu sînt poetice.

De aceea n'am putut refuză dela început rugămîntea Angelii. Am păstrat să-i împărtășesc mai tîrziu, cînd va crește intimitatea noastră, amănuntele vieții mele.

Deocamdată am fost nevoit să-mi amin două procese dela apelul nominal, iar cel de-al treilea, căruia nu i-am putut căpăta aminarea, am rugat pe un prieten să-l susțină.

Pe la orele două fără un sfert, am primit biletul astfel conceput:

Doamne Scudrea,

Dorind să văd reprezentățiunea comediei AVARUL, care are loc în matineul de astăzi la Teatrul Național, te-aș ruga să mă însoțești, ca să nu mă duc singură. Cortina se ridică la orele 2 și jum. Deci te aștept, sau aștept răspunsul Dtale.

Angy.

Cînd am intrat, Angela era îmbrăcată de teatru, cu o jachetă *bleu-marin* de o eleganță sobră, cu o pălărie canotieră care-i făcea încă și mai

augustă alitudinea. Căzusem tocmai asupra unei convorbiri înflăcărate, căci Doamna Vlăduț veni spre mine și-mi spuse:

— Doamne Scudrea, sînt nevoită să-ți cer eu iertare, căci cu copiii nu te poți înțelege. Pentru o plăcere a lor sînt în stare să pue pe loc toată lumea, fără să se întrebe dacă oamenii mai au și alte ineleștiri. decît gustul de a merge la teatru.

Angela o întrepruse liniștită:

— Dacă Domnul Scudrea e ocupat, nu stăruesc.

— Înîmplător astăzi am isprăvit mai repede ca de obicei. De aceea am venit acasă așa de curînd. Prin urmare Domnișoara nu aduce nici o stînjenire afacerilor mele.

Netty mă privea fix, cu niște ochi de ghiață. Nu i-am putut răbdă privirea; dar faptul că o înșelam acolo, în fața ei, mi se părea nostim și interesant.

Așa zise:

— Merg și eu.

— Ah nu! Asta nu, ripostă Angela cu vioiciune, în timp ce fața ei căpăta o roșată de fragă. Nu pot să sufer mai mult de două persoane într'o loje: e lucru ordinar. Două fele singure au întotdeauna un aer suspect. Nu-mi place să merg decît însoțită de un bărbat. Dacă merge tata, nu-i mai răpesc timpul Dlui Scudrea.

D. Vlăduț, care tocmai luase pe Shelley din *Collection of british authors*, se întinse comod în fotoliu, zicînd:

— *I like my home.*

Angela domină toată casa cu trufia ei suverană, și nimeni nu se mai împotrivi.

Dealtminteri, fiecare din cele trei fete avea un fel osebit de a domină: Netty cu mijloace energice, Olga cu chiar slăbiciunea ei, care făcea pe ceilalți să-i cruțe boala de cord. Erau firi neatrîrnate și voluntare, care se cîrmuiau numai după bunul lor plac.

Cînd am plecat, hgura Anei se înfășură par'că într'un vâl de mort, și buzele ei împietrite n'au putut rosti un cuvînt. Trădarea mea îmi apărî mai mult stupidă decît în famă. Inacele

momente Angela nu-mi stîrnea decât silă.

În vestibul, Angela îmi șopti:

— *Enfin souls.*

Cuvintele acestea, pline de atîtea speranțe, au făcut inima să-mi bată, și într'o clipită am uitat tot. Mă gîndeam numai la orele fermecătoare ce vor urma.

Am ieșit în stradă, la lumina dulce a acelei zile de Septembrie. Eră înția dată cînd pășam alături de Angela în mijlocul lumii, și mă simțeam mîndru și puțin stîngenit, căci mi se părea că toate privirile erau ațînșite asupra noastră. Fără voce mi-am adus aminte de versurile lui Eminescu, pe care i le-am spus și ei:

...le stă bine laolaltă:

Ea frumoasă și el tînăr, el înalt și ea înaltă...

Angela zîmbi, cu grația ei seducătoare. Voise să mergem pe jos pînă la teatru, ca să șerbim aerul plăcut al toamnei.

Angela eră vrednică de mîngîierea pe care i-o dădeam: regina mea. Corpul ei înalt și maiestos părea făcut înadins pentru tron. Capul ei oval, buclat cu o simplă eleganță, carnațiunea ei marmoreană, gura ei mică, luminată pururi de un zîmbet de dispreț, ochii lungi și visători, de un albastru aprins, rupt din cerul unei nopți de Mai, totul trădă într'însa noblețea și rasa. Angela n'avea energie în ființa ei, ca Aneta, ci demnitatea rece. N'avea copilăria drăgălașă a Olgii, ci sentimentul matur al femeii.

În teatru eră o lume peștriță, de școlari care merg Joia la spectacole, burghezi nevoiași, cucoane care gătesc bucate și spală singure vasele. Nu erau nici toalete, nici persoane cu vază. De alminiți, toaletele fac persoanele cu vază. Văxuitoarii și femeile apreciază lumea după lustrul ghetelor. Bărbații se uită la cravată și la dunga pantalonilor. Publicul de teatre împarte stratur'le sociale și sue la rangul de aristocrați pe cei care merg în primele loji cu bilete de favoare, înbracă fracuri de im-

prumut și poartă pietre false în diademe de aur *double*, dacă sînt femei, sau ace de cravată de doi lei bucata, dacă sînt bărbați.

Cînd s'a lăsat cortina pentru primul antract, nu eram cu nimic mai înaintat în intimitatea mea cu Angela Vlăduț. Cînd cortina se ridică iarăș, asupra întîiului act din *Avarul*, — fiindcă reprezentația începuse cu *Aubularia* de Plaut, — mi-am tras scaunul lingă al Angeli. Discret, i-am trecut mîna după talie și mi-am apropiat buzele de părul ei. Tot așa de discret, Angy îmi dădu mîna la o parte și-si depărtă scaunul. La a doua încercare, fata îmi zise:

— Fii cuminte, Dle Scudrea.

Fiind foarte atentă la piesă, binocla pe întuneric lojile, la care mîndria o împiedică să privească pe lumină. După ce și a treia încercare de a mi-o apropia îmi fu respinsă, mi-am dus scaunul tocmai în fundul lojii, făcînd zgomot ca să-i atrag luarea aminte. Dar Angela nici nu se uită. După vreo zece minute întoarse capul și-mi întinse o mîna:

— Te-ai supărat?... Vîno.

Am venit. Angela îmi luă mîna într'a ei:

— Așă. Acum să stăm cumînți.

— Să stăm, dacă trebue, am oftat eu. Totuș, așteptam clipele acestea cu atîta bucurie, pentru altcinevă decât pentru Molière.

— Este cel mai mare autor de teatru francez.

— Și Dîta cea mai răutăcioasă dintre femei.

Angela îmi șopti:

— Să nu turburăm cu graba noastră poezia începutului.

— Iar începutul? am gîndit eu. Dacă vom urmă tot astfel, mi-e teama că vom sfîrși cu începutul.

Socoteam că Angeli îi place să stăruie mai mult asupra a ceea ce numeam eu «sfertul de ceas de împotrivire obligatorie», căruia ea îi zicea poezia începutului. Ana nu se mai gîndise la poezia începutului, și cu toate acestea cîtă poezie a fost în dragostea noastră?

Dar iarăș: cite ființe a prăsit Creatorul ca Ana?...

În timpul celorlalte două acte am mai schimbat încă patru cuvinte cu Angela, apoi ne-am ridicat să plecăm. Domnișoara Vlăduț era foarte mulțumită de Molière, și ochii ei scînteiau de plăcere. Pe stradă am discutat banalități, iar la ușa casei ne-am despărțit ca doi prieteni.

Niciodată nu e femeia mai stupidă decît atunci cînd, fiind dorită cu frenezie de un bărbat, îi rezistă. Clipa supremă a dorinței nu se regăsește a doua oară. Cediînd, poate cunoaște în iubire înălțimi nebănuite, culmi emoționale, fața de care toată viața dinainte și din urmă pare o romanță meschină. Dar femeia are darul de a cedă abia atunci cînd nu mai e dorită cu atîta putere, și începe dragostea aproape de sfîrșit.

Toată seara am fost furios și mi-am promis să nu mă mai supun a doua oară capriciilor acestei femei. Începeam să nu o mai găsesc nici atît de frumoasă, nici atît de inteligentă. Cum poate fi inteligentă o femeie care-mi rezistă?

A doua zi de dimineață pela orele zece, Netty intră în camora mea ca o vijelie. Mă privea cu ochi din care scăpărau fulgere. Cuta dintre sprincene se adîncise a amenințare. Intențiile ei cuvinte fură:

— Te urăsc și te disprețuiesc.

— Aceasta nu se poate, răspunsei eu calm, fiindcă un sentiment îl exclude pe celalt. Dacă mă urăști, înseamnă că mă bucur mai mult ca întotdeauna de iubirea ta. Dacă mă disprețuești, totul e pierdut.

Credeam că prin fraze întortochiate îi voi toci minia puțin cîte puțin. Femeia nu este întotdeauna comodă. Are momente cînd e rea și nedreaptă, capabilă să creadă despre noi toate adevărurile.

Ana îmi zise, străpungîndu-mă cu priviri de dispreț:

— Lasă vorbele. Nu ocoli cu cuvinte goale mișelia unei fapte care mă scîrbește. Lașule!

M'am înroșit și am îngălbenit sub insultă. Umblam fără rost cu miinile prin filele unui manuscris, pe cînd Netty își azvîrlea mînușile pe masă. După un timp de tăcere i-am răspuns:

— Dacă nu-mi dai deslușirile cuvenite asupra acestor jicniri, voi crede cu tot dinadinsul că ai înnebunit sau că-mi cauți gilceavă.

— Bine, zise ea cu o liniște prefăcută, înșingindu-se înaintea mea. Să numim lucrurile cu numele lor: mă înșeli cu Angela.

M'am grăbit să pufnesc într'un ris, a cărui falsitate îmi suna și azi în urechi, și am exclamat cași cînd abia atunci aflasem despre ce era vorba:

— Vrei să spui de plimbarea de ieri! Dar ce sînt eu de vină dacă m'a rugat să o întovărășesc? Puteam să o resping? Ce-ai fi făcut în locul meu?...

— Te-a rugat! silabisii ea cu dispreț. Vați învoit amîndoi, alalalieri, de ziua mamei. Ascultă, urmă ea schimbînd tonul, știu tot. Înțelegi? Mi-a spus chiar Angy. E de prisos să măi tăgăduiești.

— Nu-ți putea spune ceia ce nu e adevărat, zisei eu hătărit, fiind sigur că Angela nu-i spusese ceia ce era adevărat.

— Dragul meu, reluă Ana cu un centigrad mai liniștită, neatîrnat de faptul că Angela mi-a spus, mi-a fost destul să vă văd, să vă urmăresc. Totul în privirile voastre, în gesturi, în jumătățile de cuvinte, în toată purtarea voastră arată că vă iubiți. Iubiți-vă, eu nu vă împiedic. Mă voi retrage hînșor, dar mai nainte țiu să-ți spun că am știut, ca să nu par prostită de complicitatea voastră. Nu vreau să am aerul amănutei bătrîne sau urite, în spatele căreia se vrzește conspirația trădării, iar în fața i se spun cuvintele cele mai dulci, care adornă bănuelile. Nu, dragul meu, orice asară de ridicul.

Ana se înălțărase vorbind, umerii obrazilor i se colorase de o purpură vie, ochii-i aruncau scînteii, gura ei se crispase puțin de un zîmbet amar. Era așa de frumoasă! O priveam în tăcere, și toată teama, toată îndîrjirea rușinii pe care o tăgăduiam, totul se topi într'un sentiment de adorație nesfîrșită.

Netty reluă, mai mult pentru ea:

— De altmînteri, se poate să ai

dreptate. Ea e fecioară. Eu n'am fost cinstită.

Iar cuvîntul acesta care-mi făcea atîta rău!

— Netly! strigai eu într'un elan de dragos.e. Ana mea!

Netly se lăsase pe un scaun și capul îi căzuse pe piept.

— Ana mea! îi șoptii apucîndu-i amîndouă mîinile și ingenunchind lînge ea. De ce crezi întotdeauna răul? De ce pururea bănuelile tale care mă jicnesc, dar care tot pe tine te rănesc, sîndcă pe mine nici nu m'ating... Ai crede că m'aș putea apropia de buzele tale adorabile, sînd pătâl de sărutările altora? De un an și jumătate de cînd ne iubim, și-am dat eu măcar o singură dată prilej să te plîngi de credința mea? Dar nu înțelegi că toate femeile, lumea toată fără tine, toate comorile pămîntului n'au nici un preț înaintea ochilor mei? Ce m'aș face eu dacă te-aș pierde? Cum aș ajuta chiar eu să te pierd?... Eram atît de avîntat de iubire, că ascultîndu-mă, nu credeam nici eu cît o mint. Ușor, cu o mîină, i-am ridicat fruntea, silind-c să mă privească în față. În ochii ei pluteau lacrimi. I-am înconjurat talia și i-am sprijinit capul pe pieptul meu. Netly se lăsă, supusă.

— Plîngi, felîta mea?

— Plîng... făcî ca ca un copil îndurerat.

O mîngîiam și-i sărutam părul. Netly mă întrebă printre lacrimi:

— La loje, n'ai stat prea aproape de ea?

— Nu.

Așă și fusese.

— Și nu i-ai strîns mina mult într'a ta?

— Nu.

— Atunci sărută-mă și cere-ți iertare.

Cînd i-am ridicat capul ca să o sărut, ochii ei rideau cu lacrimi.

Ne-am strîns, ne-am sărutat, ne-am săgăduit iubirea eternă. I-am șoptit ceva la ureche, și Netly s'a înșiorat toată, s'a încordat și s'a întins, înlîntîndu-mă ca o iederă. Lăsîndu-și capul pe spate, închise ochii murmurînd:

— Dezbrață-mă...

I-am scos cu îndemînare hainele, una cite una. Cînd rămase în cămășuța ei subțire de mătase, scurtă pînă la genunchi, se ridică în picioare, își încrucișă mîinile sub ceafă și se întinse ca o pisică. Prin oasele umerilor ei auzeam trosnituri ușoare. Corpul rotund și plin se întredăea roz, iar sfîrcurile sînilor tari înfepau indiscret mătasea cămășii. Netly alergă prin cameră cu pași mărunți, chicoțind în surdina:

— Să incuiem toate ușile, să nu intre nimeni, nimeni!

Apoi îmi dădă corpul ei fraged, mai mirosilor de cît toate parfumurile Arabiei.

XXXIV

Pentru legăturile mele sufletesti cu Olga și Ana, idila începută între mine și Angela n'a avut nici o urmare. O împăcaser pe Netly și-i spulberasem toate bănuelile. Profesiunea de a minți, pentru care oamenii nu au nici un scrîp în meseria de avocat, cere și mai puține scrîpule în amor. Cu toată liniștea binefăcătoare ce adusesem în inima Anei, nu mă puteam dezbără de o teamă îndreptățită: aceste bănueli, stînsse o clipă, se puteau reaprinde dela cel mai mic amănunt. În meseria minciunii, prilejurile de a fi pus la zid se ivesc în fiecare zi.

La cuvintele hotărîto ale Anei, crezusem un moment că are dovezi. Atunci am avut tîria să o privesc drept în ochi, așă cum am privit întotdeauna sfidarea și culezanța femeii. Femeia vrea să-i fi stăpîn, să se simtă încovoiată sub puterea ta morală. Dacă știi cînd și cum să te folosești de această autoritate pe care și-a hărăzit-o firea și și-o cerc femeia, vei ieși pururi biruitor. Se pare că răceala mea i-a întors sirul hănuitor al convingerilor, dacă o convingere a fost. Mie mi-a îngăduit să statornicesc că Netly *ghicise* numai, prin instinctul sigur al femeii, mai presus de toate socotelile noastre logice, care pot porni dela date greșite. Acest instinct sigur este, cred eu, unica însușire a sufletului nostru,

care nu pune în nemijlocită atingere cu tainele adinci ale vieții. El călăuzește ființele inferioare în adaptarea la legile cosmice. El dă păsării simțul spațiului. El este pedoaba cea mai strălucitoare și cea mai de temut a femeii. Noi bărbații trebuie să învățăm viața, femeile o au în instinct. Noi bărbații trebuie să învățăm dragostea, cu toate că rolul nostru de cuceritori este cel mai greu. Femeia se naște cu instinctul iubirii, alcătuit din grație firească, momeală, ademenire, farmec, tot ce-i ajută la subjugarea sentimentală. Grația unei fete care dăbiă știe să citească este mai genială decât toate bibliotecile și decât toți savanții laolaltă. În înrigurarea amorului, femeile cele mai simple s'au dovedit în stare să scrie epistole de o frumusețe, care lasă în umbră prosodia literaților.

Cele mai mari adevăruri fișnesc în chip spontan din acest altar misterios al sufletului femeii. Așa a izvorât din gura Anei adevărul întreg al trădării mele cu Angy:

— V'ați învoit amîndoi, alaltăeri, de ziua mamei...

Se poate închipui o viziune mai exactă a realității?

Această mică întâmplare n'avea în sine nici o însemnătate, dar în sufletul meu stîrni un ecou destul de puternic. Netty era prevenită. Chiar dacă acum era dezmințată de dragostea mea cu Angela, un nou gest, o privire, o jumătate de cuvînt... o puteau îndemna să creadă iar. O istodire bine chibzuită ar fi făcut-o ușor să-mi adulmece pașii și să descopere taina. Și atunci?...

Nu, nu voiam să mă despart de Ana, cum n'ar voi Cristos să se mai răstignească a doua oară pentru oameni.

Dar teama mea nu era de ajuns ca să înlătore primejdia. Trebuia luală o hotărîre, și încă una definitivă. După o gîndire de cîteva zile, în care timp n'am mai călcat pe la familia Vlăduț, și înarmat cu dezamăgirea mea dela reprezentanța *Avarului*, m'am hotărît. Aveam de gînd să las fără nici o urmăre idila mea cu Angy, și să mă întorc la sentimentele de prieteme cu-

rală. Nimic nu avusese loc între noi, nici măcar înțîia sărutare.

Puteam să sfărîm foarte lesne lanțul unei legături, care nu se prinsese încă cu nici o verigă. Nu o iubeam pe Angela, fiindcă nu poți iubi o femeie care nu te-a încătușat încă prin simțuri. Ba o iubeam mai puțin ca întotdeauna. Chiar și prietenia mea afectuasă și galantă suferise o scădere simțitoare. Eram sigur că voi putea săvîrși această ruptură, care nu mă costă nimic sufleteste, decît amintirea unei mărturisiri ridicule și a unei scene banale.

Ca să-mi dau bine seama de izbutirea planului meu, eră trebuincios să ghicesc adevăratele sentimente ale Angelii. Nici purtarea, nici cuvintele ei nu-mi îngăduiau să calc pe calea adevărului.

Trebuia să pornesc însă dela cîteva fapte reale. Acestea erau: scrisoarea ei și întîlnirea pe care mi-o dăduse. Dar acestea se puteau interpreta în două feluri. Înții: Angela voiă cu mine un *flirt* de petrecere și nimic mai mult. Dacă n'ar fi fost acesta gîndul ei, cum îmi puteam lămurii nepăsarea ei totală dela înțîia întîlnire? «Poezia începutului»? Dar ce e mai poetic în poezia începutului decît prima sărutare? Nu fusese între noi nici măcar convorbirea aceea discretă, îndărătul căreia clocoțește patima, dar care nu se trădează cu nimic, decît cu privirile arzătoare. Acest fel de poezie nu mai putea fi între noi, fiindcă ne mărturisisem. Sufletele noastre aspirau mai sus. Scena de ghiață din loja numărul cinci eră dovada linpede că Angela nu mă iubea.

Pentru a doua explicațiune se putea vorbi astfel: o femeie de mîndria Angelii nu scrie răvașe de dragoste și nu dă întîlniri, dacă nu iubește. Că Angela voește să prelungească poezia începutului, este firesc. Sînt femeii care în dragoste adoră tot alt de mult ca pasiunea, începuturile sfoase, cuvintele timide, strîngerile de mînă și așteptarea unor plăceri care par că se îndepărtează din ce în ce.

Ele prelungesc emoția dulce premergătoare dragostei, cum jucătorii de cărți «tîlează» cartea ce li se aruncă,

descoperind-o încet, milimetrul cu milimetrul, ca să întirzie senzația căști-gului sau a pierderii.

În iubire, cași la jocul de cărți, siguranța posesiunii nu-ți mai dă fiorul și tresărirea necontenită pe care o stîrnește doar misterul asteptării. În înțelesul acesta, cea ce Angela numea poezia începutului, răspunde în sufletul ei, cași în al tuturor femeilor, unei dorințe sincere, pornită din dragostea adevărată, și de care bărbatul trebue să ție seamă întotdeauna.

Dacă înțlia ipoteză ar fi fost cea adevărată, hotărîrea mea se putea îndeplini mai ușor: dacă nu mă iubeste, Angela nu se va împotrivi acestei rupturi.

Dacă se adeverea ipoteza de-a doua, lucrul mergea mai anevoe: aveam tot dreptul să cred că Angela, înarmată de mine, și mărturisindu-se cu jertfa mîndriei, nu va consimți la o despărțire, ci va căuta să mă păstreze cu toate mijloacele.

În acest caz, nu era decît o soluție. Dacă nici ea nu izbutea, îmi mai rămînea doar soluția de sublimat. În medicina iubirii, aceasta se traducea astfel: să o fac pe Angela să nu mă mai iubească.

Dar cum? *Stricînd poezia începutului.* Prin ce mijloace? Printr'unul din aceste două mijloace: refuzîndu-i neted orice altă întîlnire, sau primindu-i o întîlnire, la care să fiu îndrăzneț și brutal. Împotriva primului mijloc n'ar fi avut nici o unealtă de constrîngere. Însă împotriva celui de-al doilea? I-ar fi putut reduce la zero... cedînd.

Cădînd cerințelor mele de dragoste... Dacă voi fi avînd tîrja să împing aceste cerințe pînă la... posesiunea întregă a ființei ei, Angela nu va voi și nici nu va putea să cedeze atît. Atunci s'ar iscă ruptura dorită. Dar dacă Angela va cedă tot? Sau dacă voi cedă eu, micșorîndu-mi cerințele, și inflăcărînd de dragostea ei, voi primi orișice, afară de despărțirea pe care o doream chiar eu?...

Mi-am pus toate întrebările, și am încheiat că socoteala cea mai simplă este să rup dela început, respingînd

du-mi orice întîlnire îmi va cere. Dacă mă va întreba:

— Mă mai iubești?

li voi răspunde:

— Nu te mai iubesc.

— M'ai iubit?

li voi răspunde:

— Nu te-am iubit niciodată.

Așa dar, era simplu. Cum în matematică pîtrele nu greșesc decît în adevărurile absolute, de ce în matematica iubirii două și cu două ar face trei sau cinci și n'ar face tot patru?...

Am luat hotărîrea și mi-am lăgăduit să o respect. Prilejul n'a întîrziat să vie.

S'a întîmplat ceva extraordinar: *m'am fînt de cuvînt!*

XXXV

Mi-am reluat vizitele mele obișnuite la familia Vlăduț. La fiecare trei-patru zile sunam la ușa părinților. Anei și-mi petreceam seara în intimitatea prietenoasă a binecuvîntatului cuib. Karl Müller devenise amicul nedespărțit al căminului atît de... *gemütlich*. De fiecare dată îl găseam acolo, convorbînd liniștit, fără să supere sau să stîngherească pe cineva. Era atît de familiar primit, că fiecare își putea vedea în liniște de treburi, fără să se simtă îndatorat să întroție pe blindul mosafir. D. Vlăduț își citea în liniște pe Shelley; coana Leonora iese pentru săraci; Angela cînta la piano, Netty citea vreo carte sau adormea pe divan, iar archeologul vorbea cele mai adesea cu Olga. Nume de poeți și muzicanți noștri veneau des în discuție, și profesorul se inflăcără ori se înduioșă vorbind de surzenia lui Beethoven, de moartea eroică a lui Körner, de *lied*-urile lui Heine, de Loreley. Fantazia literară a Olgii se complăcea în tovărășia viselor pe care le evocă Müller. Intr'o seară i-am auzit pe amîndoi recitînd laolaltă:

*Ich weiss nicht was soll es bedeuten
Dass ich so traurig bin...*

Sfîrșind, Olga exclamă mișcată:

— Ce frumos!

Iar neamțul, ștergindu-și ochelarii:

— *Wunder schön!*

Alteori Olga se indelețnicea cu scrisul, eu mă indelețniceam cu Ana, iar profesorul rămânea singur, fără să se supere. Răsfoia reviste, se gindea, se simțea mulțumit să trăiască în mijlocul familiei de care se legase sufletește, făcând astfel încît să nu turbure pe nimeni cu prezența lui.

Angela nu-mi șoplea nici un cuvînt despre întîlnirea noastră. Părea că nu o miră nici tăcerea mea asupra acestui fapt. Aveam impresia că totul trecuse, că nu fusese niciodată nimic, că însăși vechea noastră prietenie sentimentală se spulberase. Cîteodată nu-mai, surprindeam privirile ei așintite lung asupra-mi, cu o încordare vădită. Eram mulțumit că lucrurile luase această întorsătură simplă, care mă scutea de eforturile unei rupturi.

Dar liniștea mea a fost de scurtă durată.

Cinsprezece zile după ce admirasem împreună geniul lui Molière, am primit iar un bilet, în felul celui dinții: de data aceasta mă ruga să o întovărășesc la cinematograful. Dubiă am străbătut cu ochii rîndurile, și am și așternut în grabă răspunsul: eram ocupat, o rugam să mă ierte, dar cu alt prilej... Mi-am dăruit singur un premiu de cutezanță și am socolit că de astădată s'a sfîrșit. Angela nu eră femeia căreia să i se poată respinge o rugăminte sau o plăcere. Răspunsul meu va pune punct idilei noastre.

M'am înșelat. Angela nu eră dintre acelea care părăsesc, lupta la început, cînd începutul trebuia să aibă atîta poezie.

La întîia vizită a venit lingă mine cu aerul ei seducător, și m'a întrebă topindu-și sașurul ochilor în privirile mele:

— Iartă-mă că n'am fost îndeajuns de drăguță cu Dta. Trebuia să-ți vorbesc, nu să-ți scriu... Ai dreptate. Ei bine, acum te rog frumos să mă întîlnești mîine la *Cinema-Lumen*.

— Dsoară Angy, i-am răspuns hotărît, bag de seamă că dai o întorpare stranie rîndurilor mele. Nu mă puteam supăra că m'ai rugat în scris, ci pur și simplu nu voesc să merg.

— Am fost bine, adăogai eu ia gînd. De bună seamă că am strical poezia începutului.

— Ești rîutacios și te voi pedepsi, făcu ea rîzînd. Dacă te-aș duce la eșafod, nu te-ai feri cu mai multă spaimă. Un om ca Dta nu se sperie de o femeie.

În colțul gurii ei înflori iarăș zîmbetul de dispreț. Lucrul acesta mă necăji.

— Nu văd de ce-mi bănuiești numai decît sentimentul de frică.

— Fîindcă după avînturile Dtale k-ricice dela întîlnirea noastră, împotrivirea de astăzi seamănă foarte bine cu sentimentul de frică.

— Ar mai putea fi și un alt sentiment, Dsoară Angy.

— Care? întrebă ea plecîndu-se mult asupra mesei.

Am roștit apăsăat fiecare silabă:

— Indiferență.

Angela pâlî puțîn, dar se stăpîni într'o clipă.

— Vom vedea, zise ea cu un glas de autoritate. Deocamdată am hotărît: mîine la ora trei la *Lumen*.

— Și eu am hotărît că nu voi veni. Afară de asta, nu sint liber decît la cinci și jumătate...

— Fie, la cinci și jumătate.

Angela se ridică, tîindu-mi vorba.

— *Herr Professor*, se adresă ea lui Karl Müller, D. Scudrea îți cere niște lămuriri asupra sistemului electoral din Bavaria. Cum politica nu mă interesează de loc, vă las pe amîndoi.

Rămăsesem tară cuvînt, cu privirile după silueta ei fugătoare.

— Cum îmi poruncește! imi zisei eu mirat și puțîn necăjit, dar cu un tainic simțămînt de plăcere. Te joci cu focul, fetișo, dar ferește-te să nu-ți frigi degetele.

— Libertățile cetățenești sint restrînse în Germania, începî Karl Müller cu vocea lui blajină, dar spiritul rasei este adaptat la disciplină și ordine.

M'am declarat repede mulțumit cu deslușirile archeologului și am făcut totul cu puțință ca să-i vorbesc Angelii. N'am izbutit. Angela s'a așezat la piano, pe care nu l-a mai părăsit toată seara. A cîntat simfonii, ro-

manțe și sonate, și a sfârșit cu *Marche funebre* de Chopin, pe care-i interpretă cu o rară măiestrie, și care a avut întotdeauna asupra sufletului meu o înfrigurare extraordinară. Cîntecul morii, iar Angela ținea încă mîinile pe clape, sorbind par'că prin virturile degetelor ultimele ecouri funerare ale marșului. Imi venea să inghenunchez și să-i sărut poalele rochiei.

A doua zi, înainte de ora întîlnirii, mă găndeam în chip nedeslușit la scopurile pe care le urmărea Angela, și atîtitudinea mea sufletească ară îndoelnică. Nu știam încă dacă eră o cochetă rafinată, care voia să petreacă pe socoteala mea, sau dacă mă îndrăgea cu adevărat. Orisicum, trufia și tonul de poruncă cu care-mi vorbise mă cam jicneau, fiindcă-mi dovedeau că mă crede o simplă unealtă a pasiunii ei, un *suenb*, căruia nu-i ceri consimțămîntul, chiar cînd îi faci cînslea de a-l iubi.

— Aida de! Imi ziceam eu revoltat. Drept cine mă ia! Nu știe că are a face cu Leul Bucureștilor?

Amintirea acestei porecle mă făcî îndată să mă îngîmf și să-mi reiau cutozanța. Am chibzuit o clipă că cel mai bun lucru ar fi să nu mă duc la întîlnire: în felul acesta i-aș arăta mai bine nepăsarea mea.

— Dar nu, nu e nobil, am adăos eu îndată. Trebuie să i-o spun. Din moment însă ce am făgăduit, trebuie să-mi țin cuvîntul. Eh! Dar vom vedeă. Mai bine e să mă duc: să nu-și inchipue că mi-e frică. Paul Scudrea să se teamă de femeii! Aida de, doar n'a venit sfîrșitul pămîntului.

Ca să nu-și inchipue că mi-e frică, am îmbrăcat un rînd de haine noi, mi-am parfumat cu *Chypre* batista, al cărei colț alb atîrnă afară, m'am ras proaspăt și m'am pudrat, mi-am pus cea mai seducătoare cravată și mi-am luat aerul meu din zilele mari. Nu de alta, dar ca să nu-și inchipue că mi-e frică.

Am fost la întîlnire și m'am înspoiat cu acelaș rezultat ca dela *Avaral*. Angela părea că nu vooste nimic dela mine, dar nici nu părea dispusă sa-mi

acorde ceiace voiam eu dela dînsa. Ca să fiu energie în împrejurare, m'am arătat de o nepăsare desăvîrșită. Angela însă nu băgă de seamă. Am tușit, m'am mișcat pe scaun, ca să-i atrag luarea aminte că sînt indiferent. Cu neputință: o interesă tîlmul. Ca să nu o pot sărută, se aplecă mult peste pămîntul lojii, în vazul publicului. Tot ce am putut dobîndi, a fost să-i înconjur talia cu brațul și să stau astfel dealungul orei de spectacol.

Timp de o lună ne-am întîlnit de trei ori la cinematograful, și odată am făcut o plimbare în trăsura la șoseă. Idila, astfel trăită, încetă de a mai fi idilă. Nu mai aveă farmecul, dar nici vinovăția. O socoteam ca o prietenie fără multe îndatoriri, care nu mă plictiseă, nici nu mă incîntă, dar imi tăcea oarecare plăcere.

Dacă Netty sau Olga m'ar fi surprins la o asemenea întîlnire, aș fi întîmpinat mișca și surprinderile lor cu sînge rece și cuget curat, fiindcă nu păcătuisem cu nimic. Felul cum se orînduise acum legăturile mele cu Angela, în urma sosirii ei și a mărturisirii mele din ziua Dnei Vlăduț, tăia nodul gordian al situației. Dacă ar fi fost adevărata dragoste, aș fi avut de ocolit toate primejdiiile unui al treilea amor. Dacă ar fi urmat o ruptură, s'ar fi sricat și prietenia noastră, de care mi-ar fi părut rău în chip sincer.

Tocmai cînd mă simțeam mai mulțumit de așezarea lucrurilor, soarta a cîrmit luntrea noastră prea repede, pupa s'a ciocnit de mal și ne-a aruncat pe unul în brațele celui alt.

Într'o seară, fiind plictisit și cu durere de cap, m'am avut răbdare nici să citesc, nici să mă plimb. Ca să-mi alung urîtul, am sunat la ușa soșilor Vlăduț pe la orele opt și jumătate. Erau la masă. Am spus slujnicii să nu-i înștiințeze de vizita mea, ca să nu le turbur cîna. M'am așezat pe un scaun, în salon, și am așteptat, răsfoind albumul cu fotografii al familiei. Netty veni ceadîntii, ronșînd un pișcot. Mi-a sărit de gît și m'a întîns cu buzele jumătatea mușcată a pișcotului, apoi a mușcat și ea urma

dinților mei. Ne-am strâns și ne-am sarutat cu vechea noastră patimă. După obiceiul ei, Netty îmi trecu mâinile prin păr ca un pieptene. I-am zis :

— Micușo, astîmpără-tă, să nu vie cineva și să mă găsească ciufulit. Ne-ar bănuî.

— Așă ? Ții să te văză Angela Iru-mos și să nu te bănuiască ? Na.

— Și-mi răscoli tot părul.

În pragul ușii se arătă Olga. Fata rămase o clipă inlemnită și îngălbeni. Apoi îmi întinse mîna, dîndu-mi bună seara. Privirea ochilor ei eră fixă, rece. Netty bătea din palme, strigînd :

— Bravo, Dle Scudrea, frumos ! Vii nepieptănat la vizită. Foarte frumos !

— Ai timp s'o crezi, Dșoară Olga ? Dumneaei m'a ciufulit, ca să-mi facă necaz : ziceă că am părul buclat, ca bărbierii.

Olga nu zise nici un cuvînt. Se așeză la măsufă și începî să scrie în caetel cu scoarțe albastre.

— Mi se pare că ne-a văzut, îi șoptii Anei.

— Și mie.

Mi-am așezat părul în oglindă cu un pieptene de buzunar. În curînd veni Angela și soții Vlăduș, apoi Karl Müller, în todeauna galant, aducînd fetelor buchețele de flori, iar Olgii bomboane fine. Cum stăteam cu grija în suflet, m'am grăbit să-i vorbesc Olgii, ca să mă conving de adevăr. Olga mi-a răspuns cu un tîm foarte firesc, chiar prea firesc. Ca ucigașul la locul crimei, am revenit de vreo trei ori în discuție asupra întîmplării cu ciufulirea părului, dîndu-i lămuriri asigurătoare. Olga însă alunecă repede asupra faptului.

— N'a văzut nimic, îmi zisei, socotînd că pot respira liniștit.

Olga vorbi toată seara cu arheologul, cuprînsă de o vie însuflețire.

Căpitanul Vlăduș cumpărase în ziua aceea un joc de table nou, din stejar lustruit, cu încrustări de sîdef. Angela ținu cu tot dinadinsul să-l inaugurem împreună. Și pe cînd ceilalți se plictiseau în sinul dulce al familiei, iar Netty plecase să se culce, eu am început cu Angela să așezăm pietrele și să aruncăm zarurile.

— Zarul e aruncat ! făcu Angela cu un rîs spiritual.

— Așă a zis și Cezar cînd a trecut Rubiconul, răspunsei eu. Rămîine să vedem care din noi doi îl va trece.

— Sper că vei fi atît de drăguț să mă întovărășești, dacă-l voi trece eu, replică ea cu o îndrăzneală surprinzătoare.

— Dubla de ași ! strigai aruncînd zarurile, cu o hotărîre mai măreacă ca a lui Cezar, cînd a purces asupra Romei.

Am făcut două porți cu pietrele negre, în timp ce Angela, care jucă cu cele albe, aruncă zarurile.

— Unu cu două, zisei eu.

— Pardon, e unu cu trei, mă îndreplă ea.

— Așă e... Dar pe ce jucăm ? am întreat-o oprindu-i mîna. *Pour l'amour de l'art ?*

— *Pour l'art de l'amour*, zise ea rîzînd cu îndrăzneală.

— Și pe mai ce ? o întrebai iarăș, tresărînd.

— Pe sărutări.

Acest răspuns mă zăpăci cu totul. Priveam uluit în ochii ei de cicoare, la gura ei sardoniceă, la nasul ei fin, la expresia zîmrii ei vesele, luminată de o cutezanță străanie.

I-am întîmpinat :

— Nu, sîndcă n'ai să mi te plătești nicio lată.

— Ba da, zise ea serioasă. Datoria e datorie.

— Tocmai de-aceea n'ai să mi-o plătești Dia, ca să rămie datorie.

Angela rîse, dîndu-mi un bobîrnaec peste deget.

— S'a isprăvit poezia începutului, îmi zisei eu în gînd. Angela cravașază. Vrea să ajungă mai repede. Dar unde ? Nu cumva la Trianon ?...

Pe semne, privirile mele exprimau atîta mirare, că Angela se crezî datorie să mă întrebe :

— Ești uimît de îndrăzneala mea, nu ?

Am îngăimat un soi de răspuns fără înțeles. Angela încrunță o clipă din sprîncene și zise ofînd :

— *Le monde va a l'envers.*

— *Et a l'enfer !*

Ea făcu cu o gravitate rece :

— Dle Scudrea, ai uitat să bați și

ai pierdut linia. Altădată să fii mai cu luare aminte.

— Mă interesează mai mult liniile obrazului Dtale, decât cele din joc.

Ea zîmbi imperceptibil, ripostînd:

— Tocmăi de aceea nu e linie, ci e marț.

La sfîrșitul jocului, Angela m'a scos dator cu trei gogoși, adică nouă linii, ceiace, în limbajul contractului nostru, înseamnă nouă sărutări. Ardeam de dorința să i le plătesc îndată; nu de alta, dar ca să scap de o obligație care mă încurcă...

I-am împărțisit dorința mea constituită, și o constatare amară:

— Împrejurarea e astfel, Dsoară, încît, dacă ai fi pierdut Dta, dacă ai câștigat, tot de partea mea a rămas rolul cel greu.

Angela zîmbea, cu un zîmbet pe care l-am întilnit numai de trei sau de patru ori pe figura ei. În acele clipe rare, chipul ei se transigură ca într'un extaz divin. Ochii ei tinjitori se deschideau senini, radiînd o lumină de o suavitate imaterială, care-i înnocea întreaga figură într'o aureolă de raze cerești. Așa cum e zugrăvită Sfînta Fecioară pe icoanele bizantine. Expresia aceea mă va urmări mereu, și aștia timp cit inima și mintea mea vor păstra amintirea Angeli, o voi vedea numai în nișul aceluia de poezie extatică și supranaturală.

Sufletul omului este ca un animal vesnic adormit, care nu răsfrînge nimic pe din afară, ci lasă asternută o anumită mască, prielnică conveniențelor sociale. Dar animalul-suflet se deșteaptă cînd și cînd, rar de tot, ca acei uriași din basme, care se trozesc la cîteva veacuri odată, deschid o clipă ochii... ca să se întoarcă pe partea cealaltă. Atunci viața intimă a sufletului se răsfrînge în lumina feții.

Cine n'a surprins vreodată pe chipurile oamenilor aspru o rază de poezie și seninătate neobișnuită? Cine n'a văzut figuri blăjine, crispindu-se într'o expresie bestială, care aproape înspăimîntă?

În acele clipe se deșteaptă Sufletul, întipărîndu-și pe chipurile oamenilor trăsăturile lui eterne.

După aceea am vorbit, am rîs, An-

gela a cîntat la piano, dar nici marșul lunei al lui Chopin n'a fost în stare să mă zmulgă din contemplarea acelei figuri, care acum plutea în lumile ideale, și pe care o urmăream fascinat.

XXXVI

— Apartamentul acesta e al Dtale ? mă întrebă Angela, rotînd o privire mulțumitoare asupra Trianonului.

Eu îmbrățișam cu priviri calde corpul ei înalt și mlădios, capul ei clasic, cu obraji iuroșiți de frig, cu ochii licărînd de o lucire mișcătoare, de argint viu. O tocă mică așezată piezis pe pieptănătura ei simplă, îi dădea o înălțare de copil. Avea ceva din Netly și ceva din Olga. Prezența acestei femei mîndre, care mă umilise cu capriciile ei, îmi umplea sufletul de plăcere și de tristețe.

Angela mă întrebă încă odată, rîzînd de neatenția mea:

— Apartamentul acesta e al Dtale ?

— Nu. Este al Dtale, îi răspunsei serios, inclînîndu-mă.

Angela surise măgulită, dar voi să se arate supărată:

— Foarte rău, fiindcă nu voi dispune niciodată de el.

— Chiar dacă ar fi să dispui numai astăzi, și încă zidurile lui te primesc ca pe o stăpină.

— Banal, făcî ea cu o mutră de surverănă neurastenică.

— Banal, dar adevărat, zisei eu fără să par atins.

— Adevărat, dar banal ! îmi replică Angela, umplînd casa cu rîsul ei argintiu. Cîtor femei înainte de a le-ai spus acelaș lucru ?

Am luat discuția în piept, ca un munte la asalt. I-am răspuns liniștit, aprinzîndu-mi țigara:

— Tuturor. Fiecare femeie întilnită pe stradă devine mosafir al acestui cuib. Sosesc metresele la mine în pelerină, cași credincioșii la cetatea Profetului. Casa aceasta e o adăvărată Meca. Nu-mi dau nici măcar osteneala să inventez lucruri deosebite, nu. Am formule tipice, clișee pe care le aplic tuturor, prin urmare și Dtale. Și de ce nu ? În arborele vieții cresc roade

dulci, pe care trebuie numai să întinzi buzele ca să le culegi. Dă nu știu că eu sînt un monstru sentimental?... sfîrșii eu, gîndindu-mă la modestul adevăr al acestor voite miu-ciuni.

— Te-ai supărat, făcă Angela serioasă. N'am vrut să spun asta. Ar fi foarte trist să fie așa.

— Trist, dar e așa, îmi șopti în ureche o voce perversă, chicotind de ris.

— Nu zic că este așa sau că nu este, am adaos eu. Dar sîndcă ghicesc în gîndul Diale și știu că-ți face plăcere să crezi astfel despre mine, vorbesc eu cu gîndul Diale.

— Ești nedrept și cu mine și cu Dumneata, zise ea stringîndu-mi mina și păstrîndu-mi-o într'a ei.

N'am răspuns acestei stringeri cu presiunea aceea tainică, ce împărtășește simțirea dulce și sfioasă a începutului de dragoste. Mi-am lăsat mina molatică sub degetele ei cativelate, care s'au desprins încet din strînsoare.

— Dacă am cunoscut vreodată sufletul femeii, îmi zisei eu în minte, trebuie să ghicesc acum gîndurile acestei mele. Cum voește să începîm iubirea? Poezia începutului s'a sfîrșit, aceasta e neîndoelnic. Dacă ar urmă, *cela trainerait en longueur*, ar zice Angela. Ea voește să mergem mai departe. Dar pînă unde? Și cum?... Așteaptă gestul îndrăzneț din partea mea? Nu e greu de făcut. Dar o femeie cu caracterul Angeli, care voește să-și deschidă brațele, este în stare să împingă capriciul afit de departe, încît să se sustragă în cel din urmă moment. Se impune să jau eu rolul celui care trebuie cucerit.

Tot timpul vizitei Angeli m'am arătat polițicos și rece. Păream omul care n'are nici umbra intenției de a se folosi de acea intimă singurătatea, pentru a dobîndi grațiile iubitei lui. Angela arată cam contrariată, nervoasă, veselia ei eră sfîrnîcică. După o oră de convorbire stîngace și silită, ea se ridică să plece. M'am ridicat și eu, i-am încheiat galant nasturii mînușilor, și i-am sărutat mina la încheetura brațului, unde pielea

ei marmoreană se întrevedea goală. Ne-am privit apoi cîteva clipe, și Angela mi s'a aruncat în brațe.

— În sfîrșit! îmi zisei în mine cu o ușurare extraordinară.

Dar la atingerea buzelor ei mici, am crezut că voi cădea pe podele. Corpul ei, lipit de al meu, pieptul ei, săltînd sub brațele mele innodate de mijlocul ei, apropierea totală a ființei ei de alîta vreme așteptată, mi se păreau de o dulceață amețitoare.

I-am sărutat ochii, fruntea, urechile, nasul, bărbia, mîinile deget cu deget, gura dinte cu dinte, apoi am ingenunchiat și i-am sărutat picioarele. Angela ridea și se zbătea, fericită de obsesiunea buzelor care o urîneau cu o sete pămîșasă și nepotolită. Mă odihneam o clipă, o priveam lung și uimit, o întrebam:

— Tu în brațele mele? Tu, Angy!

Puțința de a spune tu acestei femei miudre îmi înzeceă plăcerea, și rosteam pentru intîia oară dulcele *atuu*, cu un glas al cărui tremur, a cărui emoțiune, a cărui neasemuită fericro nu se întilnește de două ori în dragostea cu o femeie, și nici de două ori în tot cursul vieții.

Angela și-a scos pălăria, apoi paltonul.

Alături de mine, pe divan, ne-am îmbrățișat iarăși, simțind și mai aproape încă, și mai intim, și mai cald, corpul ei care închideă comori și farmece nebănuite.

Am fost pasionat, aprins, nebun, cu părul răzvrătit pe frunte, cu privirile rătăcite, cu buzele tromurătoare, făcîndu-i declarații de dragoste ca în romane și ca în piesele de teatru, ingenunchind și cerșîndu-i mila de a mă lăsa să-i sărut nasturii ghetelor.

Angela ridea, mă strîngea la piept și mă sărută, uimită că mă vedeă într'o stare sufletească, de care nu m'ar fi bănuit niciodată. Ce ne-am mărturisit atunci, ce ne-am amintit amîndoi, ce ne-am jurat... nu se poate redă prin cuvinte, căci cuvintele ar pingari vraja divină a clipelor trăite. Prin pînza neguroasă a anilor, orele acestlea strălucesc de o poezie sfîntă, luminează tot întunericul vieții, așa cum raza de soare străpunge apa

verde a lacului, luminind pînă în adîncul unde zac pe nisip pietricele și scoici. Aducerea aminte a Olgii și a Anei... complicațiunile inevitabile... descoperirea posibilă... nu mă mai turburau. Eră un moment suprem în evoluția mea sentimentală, și orice alt sentiment, de grije, de temere, sau chiar de altă iubire, pălea ca flacăra luminării sub bătaia soarelui. Pluteam într'un fel de extaz amețitor, care nu-și dădea seama de sine, și disprețuia orice turburare străină de viziunea feerică a acelei clipe.

XXXVII

Douăzeci și patru de ore după această întîlnire, care avuseser loc douăzeci și patru de ore după jocul de table, am pluit într'o stare de fericire și de voieșie, vecină cu copilăria sau cu zămbeala. Cine a zis că atingerea idealului nu aduce niciodată mulțumirea năzuită? Mă aflam într'o stare de suflet în care nu doream nimic mai mult, fiindcă socoteam că mai mare fericire pe pămînt nu poate fi. Fericirea mea îmi umplouă sufletul, mă înecă, trecea de marginile puțînții de fericire omenească.

La acest sentiment de plinătate sufletească, se adăogă o mirare aproape speriată, uimirea de a ști că această fată eră acum iubita mea. Mă întrebam ca un nerod:

— Ea? Tocmai ea? Prietena mea intelectuală, Angy, sora Anei și Olgii, ea este iubita mea?

Mi se părea atît de extraordinar, că aproape mă credeam prada unei halucinații. Atîta timp cît durase flirtul cu ea, «poezia începutului», au găseam nimic surprinzător în situația noastră și în a mea față de celelalte două surori. Dar acum...

Sub imboldul acestei bucurii care-mi deschisese un orizont nou în viața morală, m'am hotărît a doua zi să plădez un proces pe care-l amînăm de un an, și de a cărui pierdere eram aproape sigur. L-am cîștigat cu succes strălucit și mi-am atras laudele citorvî fruntași ai baroului, dintre care doi mi-au și pro-

pus să mă avînt în politică, înscriindu-mă într'un partid. Cum cei doi fruntași erau din partide protivnice, mi-a fost greu să-i lămuresc ce fel de principii am în materie politică. M'am hotărît să-mi urmez tot politica mea sentimentală, care cerea mai multe merite și mai multă diplomatie.

După amiază aveam întîlnire cu Olga la Trianon. O rugasem printr'un bilețel să amine această întîlnire, dar Olga mi-a răspuns că nu se poate, avînd să-mi împărtășească o știre de mare însemnătate. Deci, trebuia să văd. Cu un ceas mai înainte de ora fixată mă aflam la Trianon.

O! Determinism straniu al vieții! O! Hazard fermecător și mișelesc, care m'ai făcut să calc întotdeauna alături de datorie, și care mi-ai dat plăceri fără reușcări, ca să nu fiu ferit niciodată de ispita altor plăceri!

Mi s'a părut că odăile nu erau destul de încălzite, și am sunat slujnica să mai pună lemne în sobe. A apărut o fetișcană de vreo paisprezece ani, scundă, durdulie, cu obrazii rumeni, cu ochi mari și gene încovoiate, cu gura mică și umflată în mijloc, cu părul castaniu-deschis cîrlionțat lîngă urechi, și îmbrăcată într'o rochie trandafirie cu un șorț alb pe deasupra. Fusese, pe semne, tocmită de foarte curînd, căci încă n'o văzusem. Fetița, cum mă zări, izbucni într'un rîs vesel și-și acoperi ochii cu mîna. Apoi mă întrebă, privindu-mă printre degete:

— Dta ești D. Paul Scudrea?

Și începui iarăș să rîz. La răspunsul meu afirmativ, slujnicuța îmi desluși rostul întrebării ei:

— Mi-a spus conita că la Dta vine în fiecare zi cite o domnișoară.

— Roag-o pe conita să nu se mai amestece în treburi care n'o privesc. Dar tu ești de mult aici?...

— Sînt de trei zile. Am venit cu bărbatu-meu, care e șofer la Domnul.

— Ai bărbat?...

— Dta n'ai femeii?

— Asta nu te privește.

— Nici pe Dta nu te privește.

— Dar bine, fetișo, cîți ani ai?

— Doisprezece și jumătate.

— Cum ? Numai atât ?...

Incepusem să o gădesc prea mare pentru vârsta ei ; adineori o găsisem prea mică pentru meseria de *bonne a tout faire*.

— Ia vino'nceoace...

— Şezi, de !

...Am nădejdea că aceste amintiri nu vor cădea în miilele fetelor şi copiilor. Din viaţa mea nu-şi poate nimeni întregi educaţia prin pilde şi istorioare morale ; iar cine voeşte să ducă viaţa mea, trebuie să aibă spete şi răbdare. Voi lăsa aceste memorii să intre cu mine în mormânt, după ce voi tîri pe pămînt o îndelungă, uşuratică şi nefolositoare viaţă de mediocritate.

Ne-am văzut şi ne-am plăcut. *Un moment suffit pour connaître, un moment suffit pour aimer !* Slujnicuţa devenise inamovibilă pe genunchii mei. Am auzit deodată la capătul coridorului nişte paşi, despre care n'aveam nici o îndoială că sînt ai Olgiei. Am sărit în picioare şi am zvrilit deoparte pe fetiţă, zicîndu-i cu o hotărîre fără replică :

— Şterge-o !

Slujnicuţa făcea nazuri, lăsă buza în jos supărată, pîrînd că nu înţelege gravitatea situaţiei. Am fost nevoit să-i argumentez în chip raţional, şi ca atare să-i zic blînd :

— Şterge-o, sau te-arunc pe fe-reastră !

Nevăstuica şoferului descrie un arc de cerc de o sută optzeci de grade şi dispără pe uşa, ducînd spre ochii înlăcrimaţi şorţuleţul ei alb, care sedea aşă de bine pe trupuşorul ei durdulu de doisprezece ani şi jumătate.

Uşa s'a deschis numai odată, şi nu s'a mai închis, — căci în acelaş timp a intrat în apartamentul meu mobilat Domnişoara Olga Vlăduţ.

I-am ieşit înainte vesel şi mulţumit, gata să depun o sărutare nevinovată pe gura ei mică. Dar Olga mă înfăşură într-o privire de ghiată, care mă făcu să simt un fior rece prin şira spinării.

Am avut timpul să cugat :

— M'a compromis slujnicuţa. Nebun am fost să mă leg tocmai de servi-

toarea Trianonului ? Nu sînt în lumea asta atîtea servitoare ?

Olga mă întrebă, ca glasul tăios ca un cuşit :

— Tot aici îţi petreci aventura cu Netty ?

Am tresărit. Căutai să dau ochilor mei o expresie cît mai naturală

I-am răspuns pe acelaş ton :

— Mai întii, draga mea, ţiu să-ţi atrag luarea aminte asupra unui lucru : eu sînt om serios, care nu mă indeletnicesc cu aventuri. Al doilea, aventurile mele n'au loc cu fetele de familie onorabilă, pe care le vizitez şi le respect, cum este cazul Dsoarei Ana Vlăduţ.

Olga îşi pironi asupra mea nişte ochi de o înspăimîntătoare fixitate, şi-mi scrişni înabusit :

— Am auzit tot : cum vă sărutaţi, cum glumeaţi, cum ai rugat-o să nu-ţi ciululească părul, cum îi l-a ciufulit inadins, ca să nu plăci Angelii. E zadarnic să mai tăgăduieşti.

Am înţeles că în adevăr eră zadarnic să mai tăgăduieşti. Ridicînd din umeri, am lăsat ochii în jos şi i-am răspuns :

— E adevărat. Am faţă de Netty anumite obligaţiuni, pe care ca om de onoare trebuie să le respect : voesc să rămîn credincios Dsoarei Ana Vlăduţ.

Vorbînd, începusem să-mi îndrept ochii înspre Olga, şi chiar să zîmbesc :

— Tu eşti fată inteligentă, n'ai să te superi pentru atîta lucru, nu-i aşă ?...

Considerîndu-mă pe deplin achitat cu această laconică lămurire, am vrut să cupriod în braţe pe mica Olga şi să-i sărut ochii necăjiţi şi întunecaţi. Dor Olga îmi dădu un brinci puternic în piept şi făcu un salt înapoi, cu ochii ţintă la mine, vinată de minie şi de indignare, tremurînd din tot corpul.

Îmi strigă :

— Rămii credincios Anetei ! Canelie !

Adjectivul acesta m'a palmuit mai crud ca o lovitură. M'am încovoiat sub jicnire, mi-am muşcat buzele, am răspuns printre diuţi :

— Mă însulţi, Domnişoară.

Şi în timp ce mica Olga se lăsase

pe un scaun, își ascunsese obrazul în mâini și plîngea în hohote, am început să mă învîrtesc prin odae, cu miinile în buzunar, rostind un discurs fără înțeles:

— Imi inchipuiesc că am fost întotdeauna cinstit și sincer cu tine, și că nu te-am mințit niciodată. Când ți-am spus că te iubesc, te iubeam, și... nici nu-mi trecea prin gînd să nu te iubesc... Dar legăturile noastre sentimentale nu-mi puteau desființa obligațiunii anterioare dragostei noastre. Că nu ți-am vorbit nimic despre ele eră foarte firesc, ca să nu te pun în fața unei situații gingașe și de nedezlegat. Dacă am primit această nouă legătură, ce însemnează decît că te iubeam? O scuză mai mult pentru corectitudinea purtării mele este și faptul că nu eu am făcut întîiul pas către dragoste, ci tu.

Olga își ridică obrazul umed de lacrimi și-mi zise printre suspine:

— Ah! Crede-mă, dacă știam cui imi dau inima și sînța mea întreagă, nu te-aș fi iubit. Aici ești vinovat și n'ai nici un cuvînt de iertare.

Apoi adase, simplu:

— Ne vom despărți.

— Mă supun.

Se ridică, își îndreptă părul, își șterse figura de lacrimi, și scofînd un oftat adînc, care-i frîngea pieptul, își răsturnă capul pe spate. După zguduirile umerilor ei, am băgat de seamă că iarăș plîngea. M'a cuprîns o bucurie sălbatică și am înțeles într'o clipă că o voi recuceri. Dintr'un pas am fost lingă ea, strîngînd în brațe corpul ei mic care se lăsă în voce, sorbindu-i lacrimile din ochi și roua de pe buze.

Pe cînd în oglindă vedeam figura mea, contractată într'un zîmbet crud de triumf, Olga hohotea în plîns, întrebîndu-mă cu o voce sfîșietoare:

— De ce mă înșeli? De ce!...

O femei, sînțe de lut! Fapturi slabe și iubitoare, jucării ale soartei, sclave ale pasiunilor noastre! Niciodată nu vom ști să vă prețuim credința și statornicia, jertfa voastră pentru o fărîmă de iubire curată, pe care o plătiți cu tot aurul inimii voastre arzătoare.

Mi-am dat seama însă că după această cedare a slăbiciunii și a durerii, trebuiau spuse cuvintele care fac să renască speranța. Mișeliile se repară cu minciuni. Adevărata iubire se întreține numai cu false iluzii. I-am șoptit la ureche printre tufele-i negre de păr, strîngînd-o cu patimă la piept:

— Olga mea adorată, dă-mi timpul să îndrept această greșală. Doresc să avem fericirea întreagă și neprihănită. Mă voi despărți de Ana, ca să rămîn numai al tău, sîndcă numai pe tine te iubesc. Dar nu pot să liu crud. Trebuie să-i dau timpul să mă uite. Sper să fiu numai al tău, pînă într'o lună ori două. Totul se va limpezi, te asigur, în anul acesta, sau în celalt... Dar îți cer tăcerea, absoluta discrețiune. E necesară fericirii noastre. Jură-mi că mă vei asculta și că vei avea încredere în mine.

Olga ridicase capul, și ochii ei negri ca două alfine scînteiau de speranță, de teamă și de îndoială. Irisul lor întunecat eră încă umed de lacrimi.

— Jur, murmură mica Olga, cu vocea frîntă de un suspin.

— Îți mulțumesc! am exclamat eu cu o recunosătoare pasiune, sărutîndu-i pletele și ascunzîndu-mi figura, ca să nu vadă buzele mele descrescîte, gata să izbucnească într'un hohot de ris nestăpînit.

XXXVIII

Noua mea iubire pentru Angela imi absorbea toată activitatea morală. Chiar dacă voiam, nu mai puteam să-mi îndrept gîndul spre grija de a nu se așă, care a fost atîta timp pentru mine o chinuitoare realitate. Pareă că întreaga mea viață sufletească eră suspendată, și signura putere dinamică a sînții mele lăuntrice eră această nouă pasiune.

Dacă aș fi întîlnit acum în Angela aceeaș femeie mindră și rece, aceeaș regină la picioarele căreia ar fi trebuit să-mi prostern adorația mea mută, poate că și slăcăra mea s'ar fi mistuit mai repede, și sfînta nepăsare ar fi luat iarăș loc în inima

mea. Dar Angela suferise o prefacere adîncă, totală. În dragoste, devenise o ființă de patimă, o copilă caldă și duioasă. Din comoara inimii ei deșteptate la iubire țîșneau acele amănunte ale amorului, acele mici drăgălășii, acele născociri spontane, de tot momentul, care fac farmecul negrăit al clipelor de amor, și care, unul lingă altul, clădesc păticeică cu păticeică cimentul tare al legăturilor de sentiment. Toate femeile se transformă sub revărsarea suviului rodnic al pasiunii, care, ca Nilul, fertilizează țarina seacă a sufletului. Angela nu se abătuse dela această lege, ci se contopise cu toată viața ei în frenezia iubirii. Întîlnirile noastre erau adevărate deluvii de foc, îmbrățișeri care nu se mai sfîrșeau, sărutări care ne făceau să plutim într'o lume de vis. În timpul vizitelor mele la familia Vlăduț, ochii Angeli mă urmăreau cu o duioșie, care mă făcea să simt năvălindu-mi în piept valuri arzătoare de patimă.

Cîte un cuvînt șoptit la ureche, o strîngere de mînă furișe, o sărutare dată la întîmplare, cînd ochii celorlalți erau îndreptați aiurea, îmi făceau tot timpul prezentă iubirea ei a tot stăpînitore.

Avea cîteodată gesturi de o îndrăzneală care mă înfricoșă, dar care, tocmai prin cutezanța lor temerară nu puteau să dea nimic de bănuit. Într'o seară, fiind poftit la masă de Dna Vlăduț, Angela, care ședea pe un scaun în fața mea, îmi întinse în văzul tuturor un bilet îndoit în două, rugîndu-mă să-l citesc îndată și să i-l înapoez. L-am citit: îmi cerea o întîlnire! Am început să rîd cu glas tare și i l-am luminat desfăcut. Netty întrebă:

— Ce scrie?

Angela strigă:

— Te rog să nu spui!

— E o epigramă făcută de Dșoara Angy mustăților mele.

Rugată, Angela nu voi să citească «epigrama». Netty mă întrebă pe șoptite:

— Îți cere o întîlnire?

— Da. Mîine trebuie să o văd neapărat la Trianon.

De fapt trebuia să o văd tocmai a treia zi.

Netty îmi dădu un ghiont pe sub masă, murmurînd:

— Nici în glumă nu-ți dau voe să spui asemenea lucruri.

În glumă nu, niciodată!

În altă seară, căpitanul Vlăduț adusesse ca probă o marcă nouă de șampanie, ca să o încerce familia. Angela băuse două pahare și se amețise. Netty băuse patru, dar se simțea foarte bine. Karl Müller băuse o sticlă, și parcă ar fi băut apă de fîntină.

Capitanul Vlăduț încercă a treia sticlă.

Angy ridea, făcea glume, eră de o veselie cu totul neobișnuită. Veni alături de mine, pe canapeaua unde mă dedam la visuri de mărire avortate, și, numai la un deget depărtare de gura mea, îmi șopti ca o suflare de foc:

— Aș vrea să te sărut... Dă-mi buzele. Dă-mi-le, sau te iau de gît și te îmbrățișez *vor der ganzen Familie*, cum ar zice Müller!

— Angy, fii cuminte, ne compromitem!

— Ei și, ce-mi pasă? Fac ce vreau! Țipă ea cu ochii sticloși de beție.

Argumentul acesta mă făcu să simt un cui de ghiță intrîndu-mi în inimă. Adevărat: ce-i pasă? Ea eră învățată să dicteze ca o suverană, și în trufia ei ar fi fost în stare să descopere și acest amor. Singurul lucru care o stăpînea și care mă liniștea puțin, eră logodna ei cu Mircea Corduneanu, de care nu avea de gîd să se despartă. Cu toate acestea, starea anormală a creierilor ei ameții de alcool mă puneă într'o primejdie serioasă. Am voit să mă ridic, dar Angela îmi scrișni printre dinți, rîzînd:

— *Nigand! Viens voir.*

Apucîndu-mă de degetul cel mic, se scula de pe canapea și mă trase fugînd în odaia alăturată, căreia îi închise ușa. Am avut timpul să cuget la figurile celorlalți, la Netty, la Olga... și să-mi simt creierii fierbînd. Trîntind ușa cu furie, Angela mi se aruncă în brațe, mă strînsese la piept, mă să-

rută nebunește, strigînd să se audă din stradă:

— Te iubesc! te iubesc!

Îi astupam gura cu mîna și cu buzele, o mustram. Inima mi se făcuse mică și timpul scurs mi se părea o veșnicie. Am izbutit să mă zmulg cu o sforțare violentă, și apucînd la înțimplare o fotografie depe o mesicioară, am intrat în salon. Căutînd să par rece, schițam un zîmbet nelămurit, în care străbătea oarecare dispreț pentru slăbiciunile lumești. Aveam un aer de conte sau de savant, care credeam că mă prinde în împrejurările grave. Cum ședeam cu fotografia în mînă, ca Macduff cu capul lui Macbeth, Doamna Vlăduț mă întrebă:

— Ce-a mai născocit nebunatică de Angy?

I-am arătat cartonul zugrăvit: caricatura unui Pierrot cocoșat.

— Dșoara Angy pretinde că-i semn leit.

Toată adunarea făcî haz, iar bunul Karl se ținea cu mîinile de stomac, rizînd ca strămoșii lui la ospețele lui Wotan.

Netty îmi spuse cu un zîmbet enigmatic:

— Angy te iubește.

— Crezi?...

— Am băgat de seamă mai de mult. Și se depărtă clătînuînd din cap. Olga îmi zise, rizînd cu o drăgălășie de copil:

— E simpatică Angela cînd e veselă.

După cîteva minute se arătă și Angela, roșie ca focul, cu ochii turburi, cu părul zbîrlit. Îmi aruncă o privire supărată și începî să-l necăjască pe Müller.

Alteori, Angela intră fără să bată în biroul meu, la orele cele mai neobișnuite. Odată mă așteptă în cupeu închis la pearta clădirii unei fabrici, al cărei avocat eram, și unde știă că mă duc în anumite ore.

Dar cîte lovituri de îndrăzneală n'a făcut, din pornirea vijelioasă a inimii ei plină de dragoste, din dorința de a presăra peste amorul nostru pulberea de soare a geniului ei sentimental, născocitor de amănunte întotdeauna noi! Angela mă scaldă într'o baie de poezie, care făcea să mi sã pară lu-

mea o vale vrăjită. Nu-mi lămuream cum a mai putut învia sufletul meu: la o nouă dragoste, care-l readusesese la vîrsta de douăzeci de ani.

Și astăzi, după trecerea atîtor ani, cînd îmi amintesc de zilele acelea, nu pot înțelege cum ne e dată atîta fericire pe pămînt. De ce e sortit să trecă momentele acestea și nu durează cît viața? Ori dacă se sting, de ce nu se stinge cu ele și făclia zilelor noastre? Ce prețuiește viața fără frumusețea unor asemenea clipe, după ce le-ai cunoscut?... //

Bine înțeles, nu mi-a trecut nici o clipă prin gînd că voi face pe valetul de inimă al Angeli, pînă cînd, cu inima și cu simțurile aprinse de iubire mea, va pași în sfîrșit spre alcova conjugală cu Mircea Corduneanu. Aveam intențiunea bine hotărîtă de a o face să-mi cedeze, mai curînd sau mai tîrziu. «Ireparabilul» urmă să se repare prin căsătorie. Dar în acest scop eră necesar să fiu fixat asupra sentimentelor și planurilor ei față de logodnic.

Asupra sentimentelor eram, cred, lămurit. Angela nu-l iubea. Simpatia obligatorie, din copilărie, pentru omul menit să-i devie soț, se schimbase în dragoste înflăcărată... pentru mine. Eu eram nouateea, iubirea liberă, dar mai presus de toate omul care o obsedasem cu prezența mea. Și Angela venise de voe bună în brațele mele. Trebuia să mă dumiresc acum asupra planurilor ei, ca nu cumvă să fiu pus în situația de auzi pe Angela zicîndu-mi:

— Sînt a ta pentru toată viața. Nu-l iubesc pe Mircea, nu-l pot lua de bărbat.

Femeile au darul de a-ți oferi astfel întreaga lor viață, pîrînd că după multă șovăire s'au hotărît să-ți facă un asemenea cadou, pe care tu nu l-ai cerut niciodată. Ca să previu intențiunea acestui sacrificiu, m'am decis să aduc vorba de Mircea Corduneanu. Eră un lucru foarte gingaș, care trebuia pus în discuție fără să o jicnesc.

Am fost nevoit să joc o scenă de gelozie, stîrnită, pretindeam eu, de faptul că logodnicul se bucură pe lîngă ea de aceleași drepturi cași

mine. Angela m'a mîngîiat, m'a sărutat și m'a asigurat:

— Decînd te iubesc, n'am mai rămas între patru ochi cu Mircea Corduneanu. Ți-o jur, Paul. Pînă în ziua cînd voi fi soția lui, numai tu mă vei sărută. După aceea... urmă ea cu un oftat, noi doi ne despărțim. Va rămîne un vis frumos, nespus de frumos... dar un vis.

Scutură din cap, ca să alunge gîndurile triste, și-mi cuprinse gîtul cu brațele-i albe.

— Tocmai în aceasta stă poezia dragostei noastre, Angela mea: în efemerul ei... zisei eu suspinînd, dîndu-i să înțeleagă că aș regretă.

— Dacă aș ști că-mi ești destinat ca soț, nu te-aș mai iubi, răspunse Angela cu ochii în ochii mei, cu buzele lipite de gura mea.

— Ești o femeie inteligentă, Angy... Așa e. Să nu hrănim niciodată speranța că ne vom aparține pe veci. Eram lămurit.

Rămînea să aleg felul cum voi încercă posesiunea acestei femei. Trebuie să știu să aștept, să pîndesc și să rabd. Iar la momentul potrivit să lucrez repede.

— Trebuie să dezvolt în ea pînă la hiperesteezie dorința fizică, îmi ziceam eu. Angela va sa simtă pururi ispita de a fi a mea. Dragostea sufletească să-i rămînă mereu în urmă față de pațima trupului. Eu să joc neîncetat pe amantul care-și respectă iubita, pînă în clipa cînd va fi prielnic să-i spun că dorința mea e mai presus de logică și de rațiune. «Iubirea mea începe să alunece pe povîrnișul nebuniei. Ori te am, ori mă sinucid. Te voi răpi, apoi voi da foc casei. Nu voi intra în onă, pînă nu voi ucide doi-trei». Bine înțeles, n'am de gînd să fac nici una din toate astea. Ea mă va mîngîia și se va împotrivi, din ce în ce mai puțin... Cu suflarea fierbinte a pasiunii, voi începe să-i spun că plăcerea nu se precupește... că viața e scurtă... că a doua oară nu vom mai regăsi această clipă de intensitate. «Casătoria ta va repara totul...» îi voi zice pătimaș. Pîndînd momentul maxim al slăbiciunii, îmi voi debita ultimile teorii și mă voi arunca asupra ei ca pe o pradă.

Dar pentru aceasta, răbdare, răbdare.

Dezmierdam cu mintea voluptatea acestei lupte, din care eram sigur că voi ieși învingător, și mi frecam mîinile de bucurie și de speranță.

Angela îmi zise într'o zi:

— Mi-a spus generalul Corduneanu că a fost la o ghicitoare, care prezice norocul în palmă, cărți, foc și cenușe. I-a dat admirabil. Vrei să mergem și noi?

— Să mergem.

Angela simțea o bucurie de copil. Femeia semeată de altădată nu mai eră de recunoscut în această fetiță zburdalnică, transfigurată de dragoste.

Am hotărît ziua și am mers. Eră o după amiază de sfîrșit de Noembrie. O zăpadă timpurie căzuse asupra pămîntului. Nameții grei întroienise străzile, și sub razele reci ale soarelui zăpada sclipea în cristale opaline, sta presărată, albă și poră ca făina. Siluetele oamenilor se desprindeau negre ca noaptea pe giulgiul alb al ulițelor, și obraji se îmbujorau de ger. În sanie, alături de Angela, ne încălzeam mîinile în manșonul ei larg de scongs și ne trimiteam sărutări din virtul buzelor.

— Vreau să știu dacă ne vom iubi etern, zise în glumă Angela.

— Ghicitoarele nu prezic niciodată nenorociri! i-am răspuns eu rizînd.

Vrăjitoarea locuia într'o mahală mîrginașe, și sania a ocolit o sumedenie de străzi înguste, în care apele murdare aruncate din curți făceau pete negre pe lințoliul zăpezii. Am ajuns înaintea unui bordei galben, lipit cu pămînt, cu o singură fereastră chioară și afumată, dîndărătul căreia se vedeau trei cărți de joc puse în formă de eyantai. Casa eră șoldie și cocoșată, par'că s'ar fi rezemat în cirji; pe acoperiș, la care se putea ajunge cu mîna, se îngrămădise un troian de zăpadă, rotund ca o pălărie. Eră ceva jalnic și caraghios, respirînd de departe mizeria neagră.

— Nu s'a făcut milionară cu meseria de ghicitoare, observai eu.

— *Elle pratique pour l'amour de l'art!* răspunse Angela.

Am poruncit birjarului să ne aștepte și am deschis porțile unei curți pline de noroi și de zăpadă. Un pore grohăia în nămol, ronțând o coaje de dovleac. Pe o ușă eră scrisă adresa Pythlei, cu lămuriri amănunțite asupra intereselor, sentimentelor și prețului. Am bătut la ușă și ne-a deschis un copil murdar și zdrențaros, care, fără să ne întrebe, ne pofti din săliță într'o odaie din care ieșea o căldură în-năbușitoare. În camera aceea, curățică și împodobită cu tot felul de poze și fotografii, și innecată în fum de *papier d'Arménie*, seșea pe un scăunăș luaintea focului o femeie cam de treizeci și cinci de ani. Avea un păr negru-corb, lăsat în cirlionți pe frunte, niște ochi negri de o mărime și o fixitate extraordinară. Fumă liniștită dintr'o țigară fără carton și nu și-a ridicat privirile din pământ la intrarea noastră. Părea absorbită de o gândire adâncă.

Angela îi desluși scopul vizitei și persoana care ne trimisese. Femeia ne făcu un semn ușor să luăm loc pe scaune, și după un sfert de oră de gândire, în care timp ochii ei enormi licăreau în reflexele focului, se întoarse spre noi, întrebându-ne:

— Cum doriți? În palmă, în cărți, în loc sau în cenuse?

— În palmă, se grăbi Angela. Ghiceste înții Domnului.

Cu o mișcare molatică și indiferentă, femeia îmi luă mina. O privi câteva secunde, apoi mi-o lăsă, schișind cu gura o expresie de silă.

— Din persoana Dtale se desprinde infamia, zise ea simplu.

— Face pe nebuna, îi spusei Angelii în franțuzește.

Pytonissa îmi răspuse într'o franțuzească foarte corectă:

— Nu fac pe nebuna, Domnule, dar poate că nu-mi lipsește mult ca să fiu în adevăr nebuna. Nebunia se încruciașă în întodeauna în viața sufletească cu înțelepciunea cea mai înaltă. În arta mea, eu mă conduc după date științifice și după autorități în materie de magie albă. Mme Lenormand, Mme de Thèbes, Etteila, Saint-Yves d'Alveydre, Nicolas Flammel și alții, sînt profesorii mei. Unind știința lor cu

intuiția mea de vizionară, eu nu ghicesc, Domnule, eu *citesc* în complexitatea ființii umane, a Destinului și a Providenței. De aceea, cînd ți-am spus că din persoana Dtale se desprinde infamia, am cuprins în aceste cuvinte quintesența psihologiei Dtale. Nu mă simt obligată să-ți îndrug banalități, ca să-ți mulțumesc curiozitatea și ca să primesc dela Dta un onorariu care mă insultă. Dacă nu-ți place, te rog să-mi părăsești casa.

E de prisos să mai descriu mirarea mea la auzul acestor cuvinte, spuse în franțuzește de o asemenea femeie, într'o asemenea casă. Angela fusese apucată de un tremur nervos și figura ei pâlise. Simțeam că ochii vrăjitoarei îi făceau rău. Aceasta băgă de seamă schimbarea tovarășei mele, și luîndu-mina cu bunătațe, îi zise:

— Nu te speria, Domnișoară,— fiindcă ești domnișoară,— eu nu fac rău nimănui. Să-ți ghicesc.

Angela îi dădu palma stîngă cu o frică vădită și așteptă tremurînd. Femeia o privi cu o atenție încordată timp de cîteva minute, pe toate părțile, deget cu deget. Apoi începă să o sărute și să plîngă, lipindu-și-o de obraz. Angela n'avu puterea să intrebe nimic. Ghicitoarea ridică încet ochii ei înspăimîntători și rosti aspru:

— Moartea.

Angela incremenise. M'am sculat îndată în picioare, zicînd:

— Cred că ți-ai ghicit destinul Dtale; dar trebuia să adaogi mai înainte: ospiciul de alienați.

Femeia nu răspuse nimic. Iși luă iar țigara și-și adînci privirile în văpaia focului.

I-am aruncat taxa, am luat brațul Angelii, care tremură ca o frunză, și am părăsit oribila peșteră, fără să mai dau bună ziua.

Cînd ne-am suit în sanie, Angela izbucni în hohote de plîns. Se potoleă o clipă, apoi iarăși începea. La Trianon, a fost nevoe de toate dezmierdările mele ca să o liniștesc. În cele din urmă, cu un fel de frică, cu setea nebună de a uita sinistra prezicere, Angela s'a ghemuit la pieptul meu. A urmat o oră de patimă fierbinte, care, în creșterea ei necurmată, ce-

rea întăritarea unei voluptăți mai înalte.

Din acel moment, am socotit că va trebui să încerc cucerirea *definitivă* a Angellii.

XXXIX

M'am întrebat de multeori, și atunci și mai tirziu, în ce stare sufletească mă aflam în epocă aceea ciudată a vieții mele, în care inima mea a putut să vibreze la impresiunea unui întreit amor. Le iubeam oare cu adevărat? Eră o amăgire necontenită pasiunea care mă cucerise?

La asemenea întrebare nu poate răspunde nici rațiunea, nici ghicitoarea care prezisese Angellii moartea. Nu poate da răspunsul decît inima. Și inima îmi spunea că le iubesc. Pentru mine nu erau trei femei, ci una în trei ipostaze, cu însușiri felurite. Iubeam Iubirea în trei manifestări osebite: în patimă, în gingășie și în dorință. De multe ori, în brațele uneia aveam impresia ciudată că string la piept o altă, o sinteză stranie a tuturor trei, care eră toate și nu eră niciuna. Eram același, eu nu mă întream. Ca un disc negru care absoarbe toate culorile, le aveam în inima mea, și numai neputința de a prefăce închipuirea mea într'o realitate pipăită făcea din fiecare iubire în parte un sentiment trunchiat. Aș fi dorit în Netty ceva din blîndețea timidă, din grația copilărească a Olgii. Aș fi dorit în Olga ceva din pornirea mîniată, din avîntul viforos al iubirii Anei. Aș fi dorit în sîrșit în Angela, pelîngă delicatețea și mîndria de suverană, pelîngă platonismul ațîțător, care ne făcea dornici de o dragoste întreagă, aș fi dorit ceva din supunerea blajină a Olgii, din cedarea ei de sclavă care-și adoră stăpînul, și ceva din ardoarea furtunoasă a Anei, din patima ei, asemenea revărsării unui fluviu cu zăgazarile sfărîmate. Le iubeam, fiindcă voiam în fiecare din ele desăvîrșirea, care nu poate fi împlinită de o singură femeie, desăvîrșirea sentimentală, pe care nu o poți înțelege iubind o singură femeie; desăvîrșire imposibilă, care-ți

stîrnește dorințe absurde într'un singur elan de iubire. Sîrșitul normal al oricărei iubiri eră un capitol la care nu voiam să chibzuesc. Nu știam cum se va întîmplă acest lucru, și nici nu mi-ar fi plăcut să știu.

În mreața unui amor întreit, n'am mai avut puțința de a cugetă la chestiunea morală. De altminteri, la această chestiune nu m'am gîndit nici cînd am avut puțința. Trăiam într'un fel de delir sentimental, care singur nu se recunoaște, care nu putea cugetă nici la primejdia și rușinea de a fi dat în vileag.

În inconștiența beției mele amoroase, îmi ziceam de multe ori că ar fi imoral numai dacă le-aș face să sufere depe urma dragostii mele. Or, toate trei erau fericite prin mine: atît de fericite peît este îngăduit unui muritor pe pămînt. În dragoste, păcatul este împotriva fericirii, nu împotriva credinții. Veșnica mea minciună eră prețul cu care plăteam fericirea fără nor a iubitelor mele.

Teama de a nu se află mișelnicul secret, adăogată la rușinea de a apărea înaintea lor ca un condamnat înaintea judecătorilor, creștea pe fiecare zi cu srica de a le pierde.

M'am întrebat adeseori: pe care o iubesc mai mult? Îmi răspundeam fără șovăială: pe Ana. Dar n'aș fi putut renunța nici la celelalte. Cînd mă aflam în parte cu cite una, mi se părea că pe ea o iubesc mai mult, iar de celelalte mi-eră dor, ca absente. Cum aș fi putut îndură o despărțire la care m'ar supune întimplarea? Nu știam.

Întrebările acestea le ocoleam, le alungam ori decîte ori îmi veneau în minte, și mă adînceam iarăș în abisul de voluptate pe care mi-l deschidea iubirea lor, ca să pot uita.

Ciudățenia situației mele față de Olga, care știa că iubesc și sînt iubit de Ana, și primise această duplicitate cu atîta spirit de jertlă, eră îndulcită de gingășia ei. Olga nu mi-a amintit niciodată.

Cum se putea ea obișnui cu o dragoste împărțită și de altă femeie, — de însăș sora ei! — nu înțelegeam. Nu sîntem în stare să pricepem nici-

odată pînă unde poate merge sacrificiul femeii pentru iubire. Primeam acest prinos bogat al pasiunii ei, fără să mă înduioșez de inutile considerații de morală.

Ursită o alesese tocmai pe ea ca ființă de sacrificiu, și nu greșise, căci mica mea prietenă eră singura în stare să îndure martirajul cu atita

devotament. Ce s'ar fi întimplat însă dacă în locul ei ar fi aflat Netty sau Angela?... Mi-ar fi dat ele același răspuns ca mica Olga? De sigur că nu. Ar fi urmat despărțirea. Trebuie, așa dar, să binecuvintez soarta, care întocmise lucrurile și le îndrumase, dacă nu în spre binele absolut, dar spre cel mai mic dintre rele.

CAPITOLUL V

XL

Intr'o după amiază umedă și mohorâtă de Decembrie ședeam la masa mea de lucru, depănînd șiruri de gînduri și amintiri. Imi recapitulam întreaga mea viață, care trecea cu multe greutate și cu unele bucurii, spre tolosul nimănui. Dacă umanitatea a cules vreodată roade mai puține depe urma vreunui fiu al pămîntului, fără îndoială că acela am fost eu. Părinții mei erau morți de mult și îngropați la locul de veci, pe care orice bucureștean băstinaș se crede obligat să-l aibă la cimitir, și autorii zilelor mele se odihneau împăcați sub o piatră cu inscripție, la cimitirul Bellu. De partea aceasta n'aveam prin urmare nici griji nici îndatoriri.

Un frate mai mare, Liviu Scudrea, molipsit de pe urma vieții lui prea optimiste de o boală care nu iartă, își zburase creerii cu o pușcă de vîntoare, virînd în tidva lui superbă de sfăcău inteligent și frumos un glonț de ucis mistreții.

Acest om, care trăise ca un viteaz, a murit ca un ciine. Minat de boala neiertătoare, ființa lui nobilă și puternică se surpă zi cu zi, ca un zid măcinat de putreziciune. Tatăl meu îl rugă să se îngrijască, dar el se încapățîna să se creadă sănătos ca mai nalute, și alungă doctoriile și pe medici. Numai cînd a simțit că puterile îl părăsesc, și-a intrerupt brusc viața de scandal, și stînd închis întreaga zi în odae, ca un tigrul bolnav, măsură podeaua cu pași mari și grei, fumînd țigările una după alta. Avea niște ochi adînci și focoși, niște

mustăți negre și lungi, niște buze de copil.

Eram de zece ani pe atunci. Fratele meu mă luă citeodata în brațe, mă privea cu ochi fîcșiși mari, și-mi spunea:

— Micuțule, să nu trăești și tu viața mea. Un foc nevăzut mă arde și mă prefăce în cenușe.

Cuvintele lui mi se păreau întotdeauna bizare.

Intr'o zi mama l-a rugat să se împace cu Dumnezeu și i-a întins un crucifix să-l sărute. Fratele meu a început a răcni:

— Nici nu m'am răcit și ați și început să rupeți din mine! Șacali! hiene! fiare sălbatice! Lăsați-mă să putrezesc!...

Azvirînd crucea la pămînt, o călcă sub picioare, spurcînd-o cu injurături cumplite.

Urlînd a intrat în camera lui, și după cîteva minute am auzit o buibitură.

Lăsase un bilet pe masă:

Nu cer nimănui iertare, căci n'am făcut bine nimănui în lumea asta. Nu-mi pare rău că mor, dar regret că nu pot dispărea fără urmă, că las fără să vreau după mine un hoit murdar, care va săpăra încă două zile familia.

Și în post-scriptum:

Adio, mamă.

Ne mai fiind din această lume, soarta i-a fost originală cași viața, cași moartea. Ca altădată lui Talley-

rand, după ce medicul i-a îmbălsămat cadavrul, i-a uitat creierul pe masa de autopsie, iar servitorul l-a învelit într'o hirtie și l-a aruncat în canal. Cași creierul marelui diplomat, care se jucă pe masa de șah cu deslenele împărățiilor și suveranilor, creierul acestui tânăr, care zăpăcise mințile tuturor femeilor, fu dat pradă șoarcicilor murdari din subteranele capitalei.

O soră mai mică, pe care eu o iubeam mai mult din toată familia, fiind părăsită de soțul ei, s'a îmbolnavit de supărare și s'a stins fără murmur. În sfârșit, o soră mai mare trăește și astăzi o existență anti-estetică alături de un bărbat hătrîn, prost și sărac, pe care nu-l iubeste, și care și-a asigurat moștenirea mizeriei prin șase copii de virste osebite. Deci, lucrurile stînd bine și de partea aceasta, n'am decît grija propriei mele persoane.

Societatea netrăgînd nici un folos de pe urma viețuirii mele, este ciudat că nici eu nu-mi folosesc mie însumi. O socoteală amănunțită mi-a demonstrat în chip hotărîtor că activitatea mea destul de pușin stăruitoare depășește anevoe limita prezentului. Muncesc pușin ca să consum mult și abia dacă pot crușă pentru zilele nepușinții, cărunteții sau paraliziei generale.

Pe măsură ce meșteșugul meu devine mai mînos, imi creez din pămînt necesități noi, luxuri care devin adevărate nevoi și care-mi absorb fructele mai tuturor osteneților.

Hotărît, trebuia să mă nase mi'ar dar, să împrumut statele cu sume plătibile în rente perpetue, să stăpînesc finanța mondială și să dezlanțuesc războaiele sau să închei Păcile care schimbă configurația globului. Așă ar fi trebuit. Dar cum, cînd nu-ți poți crea destinul, ești silit să-l primești, — mă restring sau mă lărgesc în carapacea soartei mele, ca în patul lui Procust.

Ridicîndu-mă de pe scaun, m'am îndreptat alene spre fereaștră, ca să privesc afară. Cerul eră de culoarea ochilor, obosiți după nopți de orgie. Drumeții mergeau grăbiți, înfășurați

în paltoane, sub mușcătura vîntului umed. În soba mea ardeă focul discret, fiindcă dintre toate relele pămîntului, frigul este acela pe care-l pot suferi mai pușin. Frigul este întristarea, nepăsarea femeilor, bunătatea oamenilor, iar gîndul morții este strîns legat de o impresiune de frig. Cînd imi aduc aminte că voi zăcea odată în pămînt, sub ploii, zapezi și furtună, încep să tremur și-mi clănțane dinții, chiar dacă m'aș afla în toiul verii, sub patruzeci de grade la umbră. De aceea, îndată ce soarele verii pălește și plînsul toamnei începe să-mi sune în urechi, în soba mea arde focul, căldura înviorătoare mă lasă să-mi întind trupul ca un motan răsăștat și să gust voluptatea vieții numai sub forma aerului cald. Voi lăsa cu limbă de moarte să mă îngroape într'un cavou în care iarna să ardă focul, pentru ca sufletul meu, cînd va veni să viziteze sălașul trupului, să nu găsească frigul oribil al morții, ci căldura binefăcătoare și dulce a vieții. Bine înțeles, doresc ca lucrul acesta să se petreacă cît mai tîrziu. Setea mea de a pătrunde în misterele universului se oprește la misterul vieții de dincolo, cînd este vorba sa-l aflu prin experiența proprie.

O viață inutilă, nesfîrșit de inutilă... gîndeam eu. Ah! Și cînd știu că am avut însușiri cu care mă puteam ridică deasupra mediocrității. că puteam deveni, ca atîția alții, un scriitor de seamă sau un mare cetățean... Nu știu cum, oridecîteori am întins buzele ca să sorb din cupa ambiției, m'am oprit cu zîmbetul vengnicăi mele îndoeli. Zădărnicia lucrurilor și scurtîmea vieții mi-au amortit toate stôrțările generoase.

Acum e prea tîrziu, prea tîrziu... Mi-am închinat viața Pașunii, care mă va arde în flacăra ei mistuitoare și mă va duce în mormînt.

Mă culcasem acum pe divan, și gîndul începă să toarcă din caerul amintirii...

Mic copil, visasem ca pe pămînt să-mi împlinesc un singur ideal: gloria. Doream să ajung un poet mare ca Vasile Alexandri. Mai tîrziu m'am

Încredințat că pe lumea asta sînt poeți mai mari ca Vasile Alexandri, și mă gîndeam să-i ajung, ba chiar să-i întrec. Pela cinsprezece ani socoteam că voi fi cel mai mare om al tuturor timpurilor și al tuturor țărilor. Cam cum aveă să se întîmple acest fenomen, nu chibzuiam: dar că trebuia să se întîmple, eră pentru mine mai presus de orice îndoială. Un singur lucru mă îngrijoră: dacă trecutul omenirii, cu gloriile lui, aveă să fie mai ușor lăsat în umbră de persoana mea, mă întrebam ce ar fi, în cazul cînd viitorul ar da naștere unui geniu mai puternic decît mine, și care ar fi mijloacele de a face să rămîn tot eu cel mai mare, în vecii vecilor? Că eram un geniu, nu geniu formidabil, aceasta constituia pentru mine un adevăr apodictic. Dovezi? Des-tute. La patru ani știam să citesc și recitam poezii... În toțianii de școală am luat premiul întii, deși aveam îndeobște nota trei la matematici. La nouă ani eram ateu, iar la treisprezece îl discutam pe Darwin și-l combatăeam pe Büchner. Sărbătorile și orele libere mi le petreceam în bibliotecă. Cînd mi-am luat bacalaureatul, citisem mii de volume și înnegrisem oceane de hîrtie cu tot felul de inepții filozofice, inspirate de toți nemții cițiți în traducere franțuzească. Noroc că nu putusem învăța nemțește; limba lui Kant mi se părea tot așa de nesuferită ca matematicile.

Cînd îmi sosi vremea să deviu student — vis mult dezmiertat! paradis al inconștienții de adolescent! — tata rămase înmărmurit la exprimarea intențiunii mele de a mă înscrie la toate facultățile. Se închină, se uită lung la mine pe deasupra ochelariilor și-mi zise:

— Vino-ți în fire, măi băete, că n'ai să muți tu lumea cu umărul din loc. Ai căpiat?

Cu multă părere de rău m'am văzut silit să renunț la medicină, teologie și alte cîteva, și să urmez numai Dreptul și Filozofia. Dreptul, fiindcă «e bine ca oricare cetățean să cunoască legile țării sale». Filozofia aveă să-mi fie cariera, să-mi dea avereă și gloria la care rivneam, Cum?...

La optsprezece ani nu există «cum», există numai «va fi».

În trei ani am obținut amîndouă licențele și mi-am făcut serviciul militar. O existență strălucită, statuia și nemurirea încă din viață... erau singurele mele visuri. Situațiunea materială a tatălui meu fiind destul de bună, existența mea economică nu mă preocupă nici un moment. M'am dus în Germania să-mi întregesc studiile și sa-mi iau titlul de doctor. Nu voiam să mă întorc în țara decît *doctus rerum philosopharum* și cunoscind bine limba germană. Ca orice filozof, care se respectă. Fara să fi schimnic sau ascet, aventurile cu femei, — sex pentru care aveam destulă simpatie, — nu-mi răpeau niciodată din timpul studiilor. Am staț în Germania un an, timp în care creerul meu s'a umplut cu enorma inutilitate a tuturor disciplinelor filozofice. Am învățat metafizica transcendentă, filozofia utilitaristă, idealistă, pragmatică, experimentală, clasică, platonice, aristotelică, neoplatonică, neo-aristotelică, scolastică, evoluționistă, dualistă, monistă, sensualistă, spiritualistă, materialistă, intuiționistă, empiristă, ocultistă și nihilistă.

În materie de discipline filozofice, am băgat de seamă că cele mai lipsite de valoare sînt acelea pe care le recomandă universitățile și le premiază academiile. Ca în orice aglomerațiuni omenești, și aici din coalizarea inteligențelor rezultă un substrat comun de prostie, care dă caracteristica generală a academiilor și universităților. Marele public gustă mai mult doctrinele pesimiste. În filozofie sau în literatură, la librărie lacrimile sînt mai scumpe.

Un iremediabil dezastru financiar al bătrînului meu tată mă puse brusc în fața vieții. Am fost chemat telegrafic la București și mi-a fost dat să aud cu urechile mele:

— Băete, sîntem săraci. Cîștigă-ți existența singur.

Toată prăbușirea din firmamentul idealurilor mele și privirea în față a realității nu o pot arată decît cu un singur cuvînt: oribil. În ziua aceea am înțeles că e cu neputință să-ți

iubești părinții care nu te lasă milionar... Și dacă m'ar fi lăsat, aș fi constatat poate că-i iubesc, fiindcă s'au grăbit să moară ca să-mi lase milioanele.

Bine înțeles, nu m'am predat ușor renunțării... Am luptat din răspun-
teră, m'am agățat de ultimul fir de pai. M'am dus la toți profesorii care mă cunoșteau, le-am vorbit, m'am rugat să-mi dea puțința să sfârșesc studiile, să-mi fac carieră... Zimbete, promisiuni vagi, elogii, îndemnuri, «înainte prin tine însuși»... dar nici un sprijin de nicăieri. Prietenii, bunii prieteni, nu mă mai cunoșteau. Nevoia făcuse din mine un om banal. Eram desființat dintr'o lovitură.

Nu voi uita ziua, când, istovind ultima încercare, mă inapoiam spre casă cu creerii striviți de deznădejde, cu inima sfărâmată bucăți. Viitorul mi se părea o groapă adâncă și neagră. Trecutul, așa de apropiat, par'că nu fusese nici când. Fericirea o cucerești pas cu pas, dar mizeria îți umple viața dintr'odată. Nimicirea speranțelor unui tânăr se poate număra printre cele mai crude dureri omenești. Cea mai mare crimă a societății este că te creiază bogat în iluzii, că-ți infiltrază prin cultura, prin educația, prin școlile ei aspirații nemăsurate, ca după aceea să te arunce ca pe o epavă în oceanul vieții, unde realitatea ți-arată lumea tocmai pe dos de cum ai învățat-o în cărți. Mi-am cuprins capul în mâini și am plîns, am plîns amar două nesfârșite ore. Epoca tinereții mele murise. Aveam numai douăzeci și trei de ani.

Mi-a trecut prin minte și ideea sinuciderii. Dar n'am putut-o făptui. Se pare că ceiace ne leagă mai mult de viață este durerea, căci ea stă la baza credinței. De aceea, ca să-ți iei viața trebuie să fii lipsit de simțul moral. Și trebuie să fii încă și mai lipsit de simțul moral, ca s'o trăești.

Timp de câteva zile mi-au sunat în urechi, ca niște dangate funebre, cuvintele tatălui meu:

— Sîntem săraci. Cîștigă-ți existența singur.

Am luat la subțioară servieta de

avocat și am început să-mi cîștig existența. Dela visurile mele nu mi-am luat adio. Le-am ucis. Nu-ți iei rămas bun dela oamenii pe care-i asasinizezi. Mi-am răsturnat lada cu manuscrise, conferințe, studii, lucrări de seminar, încercări de sisteme filozofice... și cu o furie de nebun le-am rupt în bucățele, le-am călcat în picioare, le-am aruncat maldăr în foc. O viață de gîndire se consumă în mai puțin de un minut. După aceea am adormit îmbrăcat un somn greu și adînc. L-am visat pe fratele meu Liviu.

Se făcea că mă vizitează ca un simplu mosafir. Se așezase la masa mea de scris, își aprinsese o țigară, și urmărind în aer palele albastre de fum, îmi vorbea liniștit și rar. Mie mi se părea foarte firesc să stau cu dînsul la taifas și nu mă miram de loc că-l știam pierit dintre cei vii. În vis omul este normal. Un singur lucru îi lipsește: conștiința Absurdului. În vis nu există nimic imposibil, iar mintea acceptă totul, fără surprindere. Dovadă că sintem o creatură inferioară, o jucărie a naturii, este că Rațiunea, cu care ne mindrim că stăpînim universul, suferă această gravă eclipsă aproape jumătate din timpul vieții noastre: în somn.

Fratele meu îmi zise:

— Tu treci acum printr'o mare criză morală. E adevărat?

— E adevărat, i-am răspuns. Ce mă slăvești să fac?

— Hm! Cam greu pentru tine, care ai trăit douăzeci și trei de ani din viață într'un chip atît de *nenatural*.

— *Nenatural*?... De ce?

— La ce ai aspirat?

— I-a glorie.

— Iată unde ai ajuns: la mizorie. Ascultă-mă. Poate că totul nu e încă pierdut.

După o pauză cam lungă, fratele meu urmă, visător:

— Fiind, încă de mic copil, cu sufletul îmbuibat de idei bolnave, n'ai avut niciodată timpul să adîncești problema vieții.

— Te înșeli, i-am răspuns. Toate volumele de filozofie pe care le-am citit se ocupă cu această problemă. O cunosc îndeajuns.

— Filozofia ne învață cum să ignorăm mai bine viața, replică el liniștit, scuturînd cenușa țigării în scrumiera de pe masă. Cărțile sînt făcute ca să ne arate ceia ce nu e adevărat și să ne depărteze de realitate. Cel mai mare defect al omului este gîndirea. Dacă s'ar învăța viața din cărți, ocupațiunea de a trăi ar fi prea ușoară. Cunoștințele sînt un bagaj care te incurcă. Ignoranța are înaintea ei toate perspectivele, fiindcă-i lipsește îndoiala. Să bagi de seamă că oamenii care citesc puțin de tot știu să trăiască mai bine, iar fericirea cea mai senină o cunosc numai aceia care nu știu să citească. Astăzi ai făcut un lucru bun: ți-ai ars manuscrisele. Sfirșește admirabila operă începută: vinde-ți toată biblioteca, înainte de a o roade șoaricii.

— Cum? am strigat eu cu lacrimi în ochi. Dar unde, în altă parte decît în cărți, poți contempla frumusețile a tot ce e mai nobil în lume: cugetarea umană? Unde poți sorbi mai cu putere emoțiunile cele mai subtile ale sufletului?...

Liviu mă privi lung și rosti răs-picat:

— În natură.

Am tăcut, ne mai știind ce să-i răspund. Mi se părea că pătrund într'o lume nouă, necunoscută. Eram speriat și fericit. Uitîndu-mă mai bine la fratele meu, am băgat de seamă cu surprindere că figura lui e schimbată. Mi se părea că mă contemplu singur în oglindă. Liviu mă apucă de braț și-mi șopti:

— Așă e, ți-am ghicit gîndul. Astă seară sînt altul. Semăn mai mult cu *tine* decît cu *mine*. În clipele acestea sînt Conștiința ta.

Fără să vreau, m'am înflorat. Oaspele meu urmă, lăsîndu-se iarăș pe rezemătoarea fotoliului:

— Toate animalele au ca instinct să se conserve cu cît mai puțină osteneală, ca să scape de gîndurile chinuitoare, să guste farmecele vieții; și ca să le capete, le este indispensabilă libertatea. Cuvintele acestea sînt prea înțelepte ca să le fi rostit vreun filozof. Le-a scris un nebun internat în ospiciu, după cum ne

sprene psihiatrul italian. Libertatea sufletească o capeti, considerînd viața sub aspectul ei etern, aruncînd deoparte balastul prejudecăților și al dorințelor nepotrivite cu rînduiala firii. Intreabă-te, simplificînd pînă la unitate, care e scopul vieții?...

— Nu știu... am înginat eu visător.

— Față de infinitul care ne precede și de cel care ne urmează, viața noastră este o cantitate neînsemnată, mărginită la un capăt de naștere și la cellalt capăt de moarte. Nu însemnăm mai mult decît o scîntee în fața eternității care ne impresară viața de toate părțile, ca o noapte fără sfîrșit. Insuș pămîntul pe care trăim se va nimici odată; soarele, stelele, planeteii, tot universul minunat care ne înspăimîntă și ne farmecă nu înfățișază decît un moment de evoluție în haos, într'o inimă pătîcică a cosmosului. Anii sînt valuri în marea veșniciei. Totul e trecător ca umbra... În această zadarnică imensitate, ce preț are viața noastră?... Ce rost au frămîntările, munca, dar mai ales ambițiile noastre?... Totul pare atît de mic, atît de dureros de ridicol, încît, cu un sentiment ce nu se poate defini, te întrebi de ce te-ai mai născut. Aceasta sînd ipostaza esențială a vieții, care e scopul ei?...

— Nu știu... am înginat eu iarăș simțînd că spiritul mi se rătăcește în nemărginita nimicnicie.

— Viața n'are scop în sine, urmă trăgănat fratele meu, în afară de scopul pe care i-l dă morala. Or, acesta nu este scopul vieții, ci scopul moralităților, care degradează toate purcările vieții. Noi însă, oamenii fără morală, putem avea un scop în această viață. Il putem chiar ridică pînă la rangul de ideal, dacă noțiunea de ideal n'ar fi înșosită de dorințele ome-nești. Scopul vieții noastre este plăcerea. Din toate idealurile lumii, plăcerea este singurul ideal conform cu legile naturale. Toate celelalte sînt ficțiuni.

— Mă așteptam, răspunsei eu sceptic. Imi propui o renunțare la tot ce e nobil și înălțător în existența noastră: abstracțiunile cugetării. Și-mi

oferi în schimb ce? Plăcerea, care implică stupiditatea intelectuală.

— Mai puțină stupiditate decît filozofia, în orice caz, — replică Liviu fără să se turbure. Dar te înțeleg. Tu trăiești în prejudecățile tale ca într-o cavernă. N'ai avut încă timpul să ieși la lumină. Pentru un om superior, plăcerea este o entitate complexă. Fericirea nu există. Ea e în funcție de cîteva momente de plăcere. Orice teorie în cadrul vieții, — și în afară de cadrul vieții, cu corolarul ei firesc moartea, nu este posibilă nici o teorie, — au ca țintă plăcerea. Chiar omul de știință pozitivă, filozoful, artistul, creiază tot dintr'un superior sentiment de plăcere. În afară de această emoțiune, restul n'are nici un înțeles. A înmulți și a intensifica aceste momente de plăcere, iată secretul cel mare al existenței. În viață însă, nu-mai anumite elemente provoacă plăcerea. Intemeind totul pe o perfectă sănătate fizică și morală, omul superior trebuie să cunoască trei izvoare de plăcere. Se poate cobori la două, dar nu se poate sui spre al patrulea, căci nu există. Aceste elemente sînt: banii, gloria și amorul.

— Gloria! strigai eu triumfător. Ai numit-o!

— Vom proceda prin eliminare, continuă el, aruncînd ușor un val de fum în tavan. *Banii* nu pot alcătui un scop: ei sînt numai un mijloc, admirabil pentru atingerea tuturor scopurilor. Oamenii care-și fac un scop din avere sînt animale cu totul inferioroare. *Gloria...*

Mi-am ascuțit urechile, tremurînd de emoție.

— Gloria, făcî Liviu, trebuie întii definită.

— Este aspirațiunea către sublim! am exclamat eu cu entuziasm.

— Dela sublim la ridicul nîu e decît un pas, știi foarte bine, ripostă el cu cruzime. De aceea să nu urmărim niciodată sublimul. Nu știi dacă odată căzut în ridicul, mai poți face drumul înapoi spre sublim. Ar fi prea mulți pași de străbătut! Deci, să simplificăm. Gloria se numește gustul de a te ști admirat de o gloată, pentru care nu simți decît dispreț.

— Este un paradox pe care nu-l admit, răspunsei eu mohorît.

— Viața pune asemenea paradoxe, așa de adevărate. Astfel, ambiția devine caricatura ambiției: vanitate. Gloria devine caricatura gloriei: vîlvă. Ne-ar fi și greu, ca oameni, să concepem altceva decît caricaturi de idealuri.

— Cu toate acestea, am protestat eu, dejă mușcat de indoială, și în noua mea carieră pot cuceri fama, ajungînd un mare avocat, un orator ilustru, poate un eminent om politic.

— Pentru aceasta va trebui să frizezi codul penal, rinji el cu cinism.

— Oricum, eu voi urmări, în toate încarnățiunile ei, Gloria! am sfîrșit eu, iritat de tonul liniștit și sardonice al fratelui meu.

— Gloria? De ce? Ca să distrezi cîțiva ani o mulțime imbecilă și să ridici împotriva ta o altă mulțime, tot atît de rea pecit de idioată? La ce bun! Să ai gloria, ca să măgulești deșertăciunea unei femei de care voești să te faci iubit, ar mai fi un motiv, dar nici acela temeinic. Asemenea femei nu te iubesc pe tine, ci vanitatea lor. Ascultă-mă, zise Liviu cu o severă autoritate. Ca să ai gloria cea mare și adevărată, trebuie să o meriți, în unele cazuri. Sau, dacă nu o meriți, să convingi mulțimea că ai meritat-o: asta se întîmplă chiar mai adeseori. Ei bine, acest lucru îți cere sacrificiul întregii vieți. Mai întii oamenii nu-ți vor iertă superioritatea, ci te vor urî, te vor pizmui, vei ridică toată mediocritatea împotriva ta. *Homo homini lupus.*

— E adevărat! am șoptit eu cuprîns de un fior.

— Cînd în sfîrșit vei triumfă, după o trudă care-ți va zdrobi cele mai tinerești și mai nobile avinturi, din rodul muncii tale se vor înfruptă alții. Gloria este o mantie de fier: îți surpă umerii dacă nu știi s'o porți. Cînd vei avea gloria, nici cea mai mică greșală nu-ți va fi iertată; va trebui să-ți măsoari toate faptele, toată activitatea gîndirii și sufletului tău după termometrul mulțimii, care stă la pîndă să te dărîme depe pedestalul pe care chiar ea te-a ridicat. Nu uită...

cu cât te ridici în viață, numărul prietenilor crește în progresiune aritmetică, iar numărul dușmanilor crește în progresiune geometrică.

— Atunci ce-mi mai rămâne din viață ? am întrebat eu cu ochii sferbiți de lacrimi.

— Îți rămâne totul, căci îți rămâne *Amorul*, replică el scurt, privindu-mă țintă între ochi. Fructul Frumosului, Arta, s'a creat numai sub înfrurirea amorului. Caută de scoate frumusețea vieții din chiar izvorul ei, și iuconjur-o de alita poezie, încît să trăiești într'o necurmată beție sufletească ; să mori purtînd pe buze surisul senin, care n'a fost alterat de tristețe și uriciune ; să duci în lumea de dincolo întiparirea olimpiană a unui zeu.

«După cum este în natura Substanței să existe, este în natura amorului să creeze și să distrugă. El e marele Demiurg, care plămădește lumile și le nimicește singur, fără nici un scop, doar pentru plăcere. Voluptatea este scopul naturii însăș, care altminteri nu cunoaște scop. Totul în haos e atracție, simpatie, gravitate, încrucșare, armonie, amor. Totul simte impulsivitatea unei plăceri: corpi cerești, vegetale, animale. Prin ea și pentru ea lumile mor și se nasc pe rînd. Poate că acest spectacol imens și etern al voluptății creațiunii este un motiv unic pentru spasmul lui Dumnezeu.

«Să nu concepi niciodată amorul ca pe o voluptate brutală, care ar atinge numai suprafața simții tale. Să-l înțelegi în epicurian superior: ca pe o plăcere în care se integrează toată activitatea vitală. Inteligență, sensibilitate și voință, totul pentru amor. Corp și Spirit, amîndouă în slujba amorului. Să nu depășești niciodată, nici să denaturezi legile srii, din respect pentru Frumos. Să nu calci nici toate legile societății, nu din respect pentru autoritatea turmei constituite, ci din *leama* sancțiunii externe, care și-ar putea turbura ordinea vieții...

— Exemplul vieții tale, dragule meu, i-am răspuns liniștit, mă lămurește pe deplin spre ce prăpastie mă sfătuiești să merg.

— Nu regret nimic ! replică defunctul meu frate cu o scinteere ciudată în ochi. Și în mormînt te urmărește amintirea voluptuoasă a posesiunii unei femei.

— Nu-mi voi rîndui niciodată viața pentru voluptățile mormîntului, zisei eu. Să revenim la subiectul de adineaori. Gloria este plăcerea născută din buna părere a altora despre noi. Mulțumirea adevărată ne-o dă numai acea stare de suflet, care ne permite să avem noi înșine despre noi o bună părere, ceia ce e mai ușor. Orice om, prin chiar natura lui, este înclinat să aibă o bună părere despre sine și să-și contemple forța virtuților.

— În deosebi, imbecilii excelează prin buna părere pe care o au despre ei înșiși, mă întrerupse Livia cu sarcasm.

— Dar amorul, am urmat eu, nu pretinde oare buna părere a altora despre noi, și chiar mai mult decît atîta ? Tot gloria este mai ușor de ajuns !

— În cel mai bun caz, făcî el, gloria este truda care aduce satisfacțiunii tirzii, în epoca oribilă cînd totul e veșted, cînd amintirea se lasă grea ca o piatră, grea de regretele unui trecut ireversibil. Ceiace e dureros în alcătuirea noastră este că inteligența — făuritoarea gloriei — se maturează dăbia atunci cînd îmbătrînește sufletul și se distruge trupul. Natura a pus un raport invers în dezvoltarea acestor două părți ale simții omenesti. Plăcerea este în funcție de suflet, iar sufletul își trăește deplina lui splendoare numai în tinerețea trupului. El e plăcerea, el e realitatea absolută și adevărată, care nu cere aprobarea nimănui, nu e în funcție de nimeni, decît de tinerețe.

«Nu căută în viață plăcerile care atrîna de părerea altora. În amor nu se cere părerea și consimțămîntul femeii, ci se zmulge... Fugi de tot ce cere aprobarea mulțimii. Gloata vulgară profanează totul. Nu pierde nici o clipă ce-ți poate aduce voluptatea. Fericirea îți suride pentru puțină vreme. Privește în jurul tău, în tine însuși degradarea materiei, care mină totul spre iremediabila moarte.

— Am înaintea mea o viață de străbătut. E timp pentru toate.

— Când vei fi străbătut-o, vei vedea că timpul amorului a trecut. Imbrățișază-l cât nu e prea târziu. Stelele or să mai lucescă și tu nu vei mai fi. Natura își va înflori etern culorile ei, și tu nu vei mai fi. Totul va dura pe lume, numai tu nu vei mai trăi odată tinerețea. Îmbătrânești pe fiecare zi cu douăzeci și patru de ore. Soarele a răsărit și a apus; când s'a arătat iarăș la orizont, ești cu o zi și o noapte mai aproape de groapă. Oricît te-ai înzăua în nepăsare, nu poți scăpa de rosăturile vremii. An după an se adaogă, trece ca o clipă, vezi cu groază cum îți sporește vîrsta și-ți scade viața. Când vei deveni o zdreanță de carne veștedă, abia tirindu-te ca o reptilă, numai atunci vei înțelege cît prețuește această scurtă auroră.

M'am ridicat palid de pe scaun, cu fața îmbrobonată de sudoare. Am gemut:

— Taci!

Am văzut în minte imagina hidoasă a unui girbov bătrîn, avînd trăsăturile mele. Mi-a străfulgerat prin creier tinerețea mea de muncă pierdută, idealurile mele sfărîmate, scurtimea vieții, ideea morții, care pînă atunci nu avusese pentru mine nici un înțeles. Părea o noțiune care s'ar fi raportat tuturor, afară de mine. Trăisem în semi-inconștiența nemuririi.

Incepură să-mi clănțane dinții. L-apucai pe Liviu de braț, întrebîndu-l febril:

— Ce să fac?

— Să cultivi Femeia.

— Nu cunosc niciuna, i-am răspuns eu naiv. N'am iubit niciodată cu adevărat.

— E singurul lucru inteligent pe care l-ai făcut în viață. Continuă-L.

Nu mai pricepeam nimic. Mi se părea acum că straniul meu mosafr își bate joc de mine.

— N'ai zis chiar tu că-mi rămîne Amorul? l-am întreat încrunțat.

— Pînă acum nu s'a inventat un alt termen, ca să exprime ceiace nu există. Oamenii numesc amor un fel

de turburare nervoasă, care face ade-soori pe indivizi mai răi, iar de obicei mai proști. Un bărbat și o femeie nu consimt să se posede, pînă nu-și spun timp de cîteva zile o cantitate oarecare de minciuni, și nu se despart, pînă nu-și spun timp de cîteva luni o cantitate oarecare de adevăruri. După cum vezi, este o întovărășire pe termen, menită să dea ambelor sexe un maximum de neplăceri, pe care oamenii le numesc voluptăți.

— Și totuș, am întîmpinat eu visător, ce sublimă trebură să fie dragostea unei femei ideale!

— Toate femeile sînt ideale. Depinde de ochiul cu care le privești. Subt acest raport, se poate spune că nu există femei ideale, ci numai bărbați îndrăgostiți. Dragostea implică o miopie specială, care face pe om să vadă o creatură excepțională, acolo unde natura n'a pus decît eterna ei banalitate. Optica deformează și vocabularul. Cu toate acestea, nu văd nici un pericol în a fi iubit de femei, decît că ajungi să le disprețuești mai repede. În genere, poți fi iubit de toate femeile, dar cu o singură condiție: să nu iubești pe niciuna.

— Să rămîn o viață întreaga cu sufletul sec? Asta nu voi putea! Dabia aștept ziua să-mi simt sufletul îmbătat de amor.

— E dat de soartă ca omul să-și facă nenorocirea cu mîna lui, zise Liviu aprinzîndu-și liniștit o nouă țigară și plimbîndu-se cu pași rari prin odaie. Te vei convinge mai tîrziu, după ce vei fi iubit, că maximum de plăceri și optimum de avantaje poți trage din amor, știind să te faci iubit fără să iubești. De altminteri, nu e neapărat necesar să iubești, pentru ca să capeți adorațiunea femeii. Femeia cere să fie posedată și mințită. Numai minciunile sîdesc în sufletele noastre convingeri nestrămutate. Și la temelia consolărilor stau tot minciunile. Să dai femeii cît mai multe iluzii, cît mai puțină autoritate, plus o cantitate mijlocie de suferință. Dacă ai realizat acest lucru, poți face și pasul capital: să o înșeli.

— Taci! E oribil ce-mi spui, am

exclamat eu, ascunzându-mi fața în mîini.

— Oribilă e numai fidelitatea, căci e tot una cu lipsa de fantazie, răs-punse el oprindu-se gînditor în mijlocul camerei. Oamenii care iubesc o singură femeie sînt ca aceia care au citit o singură carte: nu o uită niciodată. Tocmai aceasta e vulgar în dragoste: obsesiunea amintirii, — căci îți face sufletul incapabil de noi impresiuni.

— Atunci ar urmă să nu-i pretind nici femeii fidelitatea! am strigat revoltat.

— N'ar urmă deloc, zise el. Este o consecință pe care nu o văd necesară. Poți pretinde fidelitatea, fără să fii tu fidel. Cred că aceasta a fost logica gîndirii mele. De fapt, nu e un lucru prea drept, dar omul e un animal plin de prejudecăți: ține la credința femeii, cum ține la un cățel sau la stîna societății: nu-i servesc la nimic, dar nu se poate lipsi de ele. Numai lucrurile nefolositoare sînt în stare să ne lege sufletește. De altfel, noțiunile de fidelitate și infidelitate se raportează numai femeii. Bărbatul este exclus din sfera acestui concept.

— Dar asta nimicește orice respect pentru femeie! am murmurat eu incremenit.

— Nu pot suferi femeile pe care sînt nevoit să le respect. Respectîți femeia, cînd e suficient de urîtă ca sa nu o poți dori. Respectul e tăcerea impusă față de persoanele cărora nu le poți spune în față că le disprețuiești sau că le compătimizești. Acelaș lucru cu femeile bătrîne. De altminteri acesta e cusurul fundamental al femeii: că îmbătrînește și devine respectabilă. Contrar bărbaților, care devin mai puțin vrednici de respect pe măsură ce îmbătrînesc. Dar să lăsăm femeile: nu sînt interesante decît în pat. Și asta nu întotdeauna. Depinde de... pat.

— Ei nu! am izbucnit eu plin de indignare. Îți mulțumesc de sfaturi. Tu reduci toată viața sentimentală la animalitate. Ai zis adineaori *homo homini lupus*. Dă-mi voie să caracterizez filozofia ta cu o maximă asemănătoare: *homo mulieri porcus*.

— Intotdeauna oamenii obișnuiesc să se compare cu animalele; acestea au tot dreptul să se simtă jienite de apropiere. Dar maxima ta n'o primesc. Ceiace mă dezgustă în ea e faptul că este exactă. Banalitatea vieții ne exasperează. De aceea ni se pare realitatea altă de urîtă: fiindcă e reală. Suferim depe urma monotoniei. Sufletul nostru împodobește natura cu frumuseți ireale, pentru ca în contrast cu realitatea adevărată, să găsească noi prilejuri de a suferi. Viața n'are preț decît în măsura necurmatei schimbări de decor. Și rațiunea noastră devine imposibilă, cînd vrea să rămîie strict rațională. Rațiunea este antipatică, fiindcă sfîrșește totdeauna prin a înțelege... Ea răpește vieții misterul și poezia netăgăduită a ignoranței.

«Dar fericea se abrutizează în simplitate. Omul nu e pe deplin fericit, nici pe deplin înțelept, decînd cînd este pe jumătate nebun. Aruncă de parte de tine solzii ideilor preconcepute și avîntă-te în complexitate. Se poate întimplă să găsești și fericea. Nu căută cu orice preț perversitatea și extraordinarul, căci tocmai acolo riști să găsești platitudine. Cîteodată banalul și plictisitorul pot oferi o latură interesantă. Plictiseala are acest lucru caracteristic, că după ce o alungi o regreti. Cași cu amantele pe care ai încetat de a le iubi. Ruinile se agață cu învierșunare de inimă. Nu mai așteptă, grăbește-te cit îți suride norocul: toată lumea femeilor îți aparține.

— Dar dacă voi găsi o fecioară neprihănită, care va fi vrednică de infinita mea adorație?

— Puține care nu se cred demne de așa ceva. Toate însă o pretind, murmură el cu un zîmbet rău.

— Presimt că va fi una, Una singură, care nu va minți, am afirmat eu cu căldură. Iubirea adevărată nu se poate întemeia decît pe sinceritate.

— Se poate, făcî Liviu după o șovăire. Femeia rămîne o veșnică surpriză: e în stare să spue chiar adevărul. De altfel, sinceritatea în amor este chestiunea unui moment de excitație fizică. Un anumit imbold al singelui, cînd stai alături de femeie, are

o repercusiune directă asupra inimii... Sînt singurele clipe cînd ești cu adevărat sincer.

— Să-mi spue adevărul din toată inima, fără interes, și simt că o voi iubi pînă la ultima mea suflare.

— Fără interes nu se spune adevărul, dragul meu. Interesul există. Femeile au darul de a confunda iubirea cu căsătoria. Rolul bărbaților este să le arate că nu e unul și același lucru. Trist e faptul că femeile nu sînt niciodată dezmințate, iar bărbații ajung prostește la căsătorie. De acest lucru să te ferești mai grozav decît de morala filozofică. E o calamitate căreia poți să-i preferi orîșicare alta: chiar sinceritatea în amor.

Căzusem pe gînduri, cu fruntea adîncită în palme. Creerul mi-eră frămîntat de un haos de impresii nedeslucite. Mîntea-mi fierbea în clocote, iar în inimă simțeam o sîșiere de moarte. Cînd am ridicat capul, Liviu dispăruse. În oglindă văzui o figură care rînjă.

XLI

Scoate tinerețea din viață, scoate iubirea din tinerețe. Ce mai rămîne?..

Din toată convorbirea cu a doua mea conștiință, destăinuită mie în vis subț infățîșarea puternică a răposatului meu frate, întrebarea aceasta mă obseda. Lovitura materială, urmată de o și mai puternică lovitură morală, mă puse pe neașteptate în lafa unei probleme noi, care răsturnă toate concepțiile ce căpătaseră pînă atunci despre viață. A visă gloria cea mai înaltă și a fi adus dintr'odată în situațiunea de a-ți cîștiga existența singur, tocmai atunci cînd ești mai idealist, adică mai dezarmat pentru viață, este o stare de lucruri pe care n'ar pizmui-o nimeni. Chestiunea gloriei mele se aminase fără termen. Nu dispăruse cu totul din suflet, fiindcă sînt iluzii proaste ale tinereții, la care omul, cu cit este mai inteligent, cu atît renunță mai anevoe. Problema de căpetenie eră acum pentru mine traiul de toate zilele, și în aceeaș măsură o satisfacțiune supremă a sufletului.

Suferințele vieții se repară. Poți să cazi, dar poți să te și ridici. Cu o singură condiție: să nu cazi niciodată prea de sus. Naturile superioare suferă de o sensibilitate bolnavă. O lovitură primită în aspirații este tot așa de mortală ca o lovitură în inimă sau în creier. Poate și mai gravă. Lovitura fizică aduce cu ea dispariția vieții. După lovitura morală rămîne ceva hidrș: caricatura vieții.

Dîndu-mi seama că n'am de așteptat nimic dela nimeni, — decît numai dela noroc, care poate ar fi voit să mă mai ajute cu o lovitură mortală, — am luat lupta în piept. Cîm eram înzestrat cu cunoștințe temeinice în toate ramurile de gîndire, aveam mulți sorți de a muri de foame sub soarele cerului, dacă stomacul, care scoate pe lup după pradă, nu m'ar fi povățuit în cel fel să rezist. Am scormonit în adîncurile sîinții mele tot fondul ancestral de mediocritate, pe care strămoșii mei l-au grămădit timp de veacuri, ca să mă creze pe mine. Speculîndu-l cu îndemînare, am izbutit să ajung în timp destul de scurt un bun avocat. Dacă mă nășteam imbecil, ajungeam milionar. Dar n'am avut acest noroc.

Ca să limpezesc definitiv problema existenții mele economice, am plecat dela părinți și m'am mutat singur. O necesitate nouă pe care și-o creze cere și o sfortare nouă, pe care dacă o izbutești, te apropii mai mult de libertate. Prieteni nu mai aveam. Nu puteam și nu voiam să mai am. Amicii mei făcuse toți cariera frumoasă: doi murise; unul s'a devotat științelor fizico-chimice, unde a creat un puternic curent umoristic; altul rîvnește de vreo opt ani o catedră universitară; un al cincilea, genial pînă în vîrfurile ciorapilor, umblă flămînd după zestre; cel mai nenorocit dintre toți este cel care s'a însurat cu o fată bogată, a ajuns prin rudele ei deputat și mai tîrziu ministru. Săracul! Prost a fost cînd l-am cunoscut și tot așa a rămas.

În deobște, prietenii sînt de două feluri: aceia cărora le faci servicii și aceia cărora le ceri. Ceidintii te chinuesc cu exigențele lor, ceilalți cu

pretenția lor la recunoștință, care este un lucru foarte plictisitor. Ar mai putea fi încă două categorii: prietenii cari te vorbesc de rău, făcându-ți serviciul de a stărni astfel asupra ta interesul publicului, și prietenii care te vorbesc de bine, ca să te compromită.

Searța a vrut să rămîn fără amici. Concentrat pentru niște manevre, ordonanța mea, venit apoi servitor la mine, mi-a rămas singurul prieten. L-a înlocuit cu succes pe toți ceilalți: mai inteligent, mai cult, mai devotat.

Nenorocirea și izolarea nu m'au făcut să pierd, ci mi-au întărit convingerea superiorității mele. O simțeam cu atât mai înaltă, cu cât o dezbrăcasem de haina vanităților. A trăi în singurătate este datoria și destinul omului superior. Îsfeleg prin aceasta singurătatea sufletească, departe de atingerea vulgului. Amorul este un al doilea fel de a concepe singurătatea, prin drojdia amară ce depune pe inimă. Marile voluptăți și marile dureri nu sînt de resortul mulțumii: le profanezi toată strălucirea împărtășindu-le cu alții. Sufletul este avar cu emoțiunile cele mai puternice. Avarii n'au prieteni. Singurătatea omului superior este cea mai aspră și cea mai nobilă formă a avariției.

Odată emancipat de superstiția ambiției mele, cu tot cortejul ei de seducțiuni imorale, în marginile puținii m'am silit să deviu un om perfect. Adică lipsit de orice conștiință. De ceia ce lumea numește conștiința. Am întreprins cu frenezie cultivarea eului meu propriu. Am căutat să dezvolt în mine amabilitatea rece, corectitudinea și eleganța manierelor, surisul curtenitor. Mi-am sculptat caracterul ca pe o statuie de preț: adică, în primul rînd, l-am împietrit. Cizelînd în mine aceste însușiri sociale, am adoptat fața de oameni, fața de femei, fața de credințele, de ideile și de idealurile lor o atitudine admirabilă: disprețul.

În convorbirile mele, fiind de cele mai multe ori de una din părerile curente, în forul meu küntric îmi rîdeam

de toate, ca să nu cad în slăbiciunea de a fi convins de vreuna. Ne avînd avere, ci trăind din munca mea, nu riscam să trec niciodată drept un aristocrat, un voluptuos al vieții. Obirșia și ocupațiunea mea plebeiană îmi dădeau și dreptul de a mă răzvrăti cîteodată împotriva anumitor lucruri, pe care anumiți oameni inteligenți obișnuesc să se răzvrătească, fiindcă așa e moda. Am cîștigat astfel încrederea oamenilor, de care-mi băteam joc mai mult decît de prostia lor. Cînd visurile mele vechi mă bîntuiau în răs-timp cu vijelia lor de dorințe, oh! atunci năpada lor furioasă o innecam în vin. Și Uitarea se lăsă iarăș asupra-mi, cu suflul ei rece.

Omul care a rivnit cu putere un vis mareț nu-l pierde niciodată cu desăvîrșire. Dacă nu-l mai poate îndeplini, îl înlocuește cu altul de o egală intensitate. Perspectiva gloriei mele se topise în neguri. Mi-am făcut un nou ideal din Femeie. Mă mărginisem astfel la instinctele fundamentale: foamea și amorul. După un lung ocol revenisem la starea de natură. Starea de natura este interesată prin aceea că, — față de celelalte dorințe omenești, — e mai artificială și mai bogată în rafinament.

Lupta pentru existență, care altădată mă înspăimînta, acum era departe de a mă fermeca. Dar îmi dădea prin contrastele ei mulțumiri atrăgătoare. Fascinațiunea banului și stăpînirea sau lipsa lui stîrnesc în suflet acorduri și dezacorduri, cari-și fac jocul între normal și anormal. Cînd n'aveam bani, vedeam lucrurile clar, raționeam, mînceam cu mai puțină silă, mi simțeam om în toată firea. Iudată ce posedam o sumă mai însemnată, parcă eram beat. Toată viața și activitatea mea o luam razna. Vedeam ce e mai bine, mă pîtrundeam de el, și ca urmare făceam întotdeauna ce e mai rău.

Consecința inevitabilă a răului, cum am început să cîștig mai mult, am început să cultiv femeile. N'am alergat însă niciodată după ele. Am mers încet. Încet, dar hotărît. Dacă stăteam două săptămîni fără apropierea femeii, deveneam o primăjdie socială. Am

pus și în această activitate sufletească toate rămășițele vechi și absurde de idealism, toată rugina sentimentală a tinereții mele de muncă în lumea cărților. Am adus, ca pe un oaspe nepoftit și neplăcut în casa Amărului, Conștiința. Am făcut poezie, romantism, cavalierism demodat. Am început cu simțele virginale. Se mai găsește câteodată. Am iubit multe lecioare, cu gândul de a le lăsa numai amintirea duiosă a unei idile fără dezonoare. Totul mi-a fost fatal. Potrivit legilor naturale, ne-am iubit, am suferit și ne-am despărțit. Una din amantele mele, o intelectuală, neputând găsi a doua oară în lume «omul superior» pe care-l concepușe sub ipnoza dragostei mele, a căutat să înlocuiască amorul prin sensualitate: a ajuns aproape femeie de stradă.

Alta, dintr'un rang social mai coborât, deși foarte căutată pentru frumusețea ei, a visat veșnic mai sus, spre lumea în care dragostea mea îi dăduse dreptul să aspire: e nenorocita. Și astăzi își poartă umbra răătăcioare prin lumea pustie de idealul ei. O a treia s'a măritat cu un omțer!... A patra... a cincea... Cu toate m'am reîntâlnit. Toate mi-au imputat că nu le-am făcut să cunoască iubirea, întreaga iubire, chiar dacă ar fi urmat trădarea și minciuna, dar să fi cunoscut barem iubirea. Cel puțin durerea s'ar fi mîngîiat într'o inefabilă amintire. Toate, toate sînt nenorocite.

Acestea au fost rezultatele Conștiinței. Nefericitele nu-mi stîrnesc măcar milă. Durerea femeii pe care n'o mai iubești este îndeobște ridiculă.

Singurele cazuri, în care urmările nefaste ale conștiinței îmi lasă totuș amintiri plăcute, sînt femeile care m'au înșelat. Acestea au găsit cel puțin consolarea. Dumnezeu să le dea sănătate și noroc să mai înșele și pe alții, ca să fie binecuvîntate de toți cîși au scăpat astfel de ele.

Conștiința proprie are de obicei nevoie să fie înșelată cu pseudo-motive. Dar ea nu împiedică niciodată fapta. La ce bun deci conștiința, dacă nu ne înlătură dela rău? De aceea am luat condeiul și am anulat-o. Fără

conștiință poți savîrși în viață mai multe fapte bune.

Am băgat de seamă că ceia ce ne strică mulțumirea sînt două lucruri: aspectele sentimentale ale faptelor și nenorocirea. Amîndouă vorbesc unor slăbiciuni omenesti înnăscute. Neputînd modifica natura, m'am hotărît să-mi schimb atitudinea sufletească. Ca atare mi-am impus aceste două principii: *dezbăcă viața de orice Poezie și fi insensibil în fața Durerei.*

Poezia dă vieții un aspect sad și încercă sufletul cu un prisos vătămător de iluzii. Ea este obirșia idealismului, adică a celui basm nesărat, scris de oamenii care trăesc în noroiul vieții mai mult decît ceilalți indivizi, și care se desfata în închipuire cu voluptățile unei *supra-vieți*. Este lucru știut că amatorii de idealism, cași amatorii de romane sensaționale, de aventuri extraordinare și de melodrame romantice, se recrutează din pașnicii negustori și din placidele burgheze. Cu cit sufletul aspiră mai mult spre ideal, cu atît viața de toate zilele se confundă mai mult în noroi, printr'un proces firesc de separațiune între realitate și vis.

Durerea falsifică din temelie gîgă-tarea. Ideile și sentimentele născute din suferință au o notă vulgară, de ură crispată. Par a voi să strige că totul în lumea aceasta e nedreptate. De aceea, morala și filozofia populară au acel miros caracteristic al mizeriei, care face silă omului civilizat. Tragedia umană, considerată individual, poate fi câteodată interesantă; considerată în massă, are un aspect de urîțenie respingătoare. De altfel, numai individul este accesibil durerii. Mulțimea n'are dureri, căci gloata colectivă nu e în stare să se ridice pînă la acest sentiment. De aceea, *suferința poporului* este un refren fără înșeles, pe care omenirea îl repetă, și ceia ce e mai ridicul, îl crede *real*, de atîtea mii de ani. Luat ca tîntă, individul omenesc este adeseori suportabil; ca membru al societății, este o bestie răufăcătoare, capabilă să jertsească tot restul omenirii, dacă ar ști că acest lucru i-ar face mai

apreabilă digestia. Creatură mizerabilă, întemeiază pe un interes personal feroce toate relațiunile lui în mijlocul societății, care dănuiește prin «altruism».

Astfel fiind, durerea e destinată să ne producă emoțiunii numai în teatru. În realitate, numai plăcerea naște gânduri senine și o filozofie ce se acordă cu ritmul vieții.

Trăind intens în lumea plăcerii, aveam o mare însușire: mi-eră foarte ușor pînă mă legam de o femeie, căci de dezlegat mi-eră aproape imposibil. Acest contact aproape necurmat cu femeia mi-a dat puțința să cunosc toate formele și toate fazele amorului, și să prețuiesc la adevărata lor valoare toate speciemenele sexului care ne stăpînește, și care pentru aceasta e numit cel slab. Am început prin a crede în eternitatea aceluia extaz al iubirii, care face să îți se pară că lumea începe și se sfîrșește la o anumită senzație a dragostei. Într-o clipă supremă am zis unei femei:

— Aș vrea să mor acum cu tine.

Ce rătăcire! M'am gândit mai apoi: de ce să mor acum cu ea, cînd pot să mai trăiesc și cu altele? Experiența îți dovedește relativitatea tuturor simțămîntelor omenești. Generoasa mea pornire lăuntrică m'a făcut să voesc aubi o singură femeie. Dar am chibzuit: ce fac cu celelalte? Dacă ar fi numai o singură femeie pe lume... Dar sînt atîtea frumuseți calde în lumea asta, încît sufletul meu mai curînd s'ar sinucide decît să stea nepăsător. Astfel, amorul unic s'a izgonit singur din starile mele sufletești. Fire prea însetată de libertate, în inima mea nu eră loc pentru o singură pasiune.

Fără îndoială că amorul este cea mai puternică emoțiune omenească, — pînă cînd se învechește.

Dar în afară de dragostea unică, există încă o însemnată cantitate de iubire. Amorul mai are două forme: amorul banal, amorul adevărat. Intiul este o legătură care înnoadă numai simțurile, fără suflet. Cel de-al doilea le cuprinde pe amîndouă. Dintre două rele îl prefer pe cel mai mare. Dacă

tot e vorba de suferință, nu înțeleg să fiu meschin. Între iubirea adevărată și cea banală o aleg pe cea dintîi, fiindcă se sinucide mai sigur. Cea deadoua nu sfîrșește niciodată fără agonia reproșurilor și a lacrimilor, care au partea tragică de a te duce la dragostea adevărată.

Obiectiv, ca lucru în sine, amorul nu există. El constă în ceiace aduce fiecare om ca iluzie. Femeia aduce în dragoste mai multă iluzie și totodată mai mult simț practic decît bărbatul. Una o compensează pe cealaltă. Astfel, decepția nu e niciodată prea mică. Femeia iartă mai curînd minciuna, din generozitate: ca să i se ierte și minciunile ei, întotdeauna mai multe.

Un caz de blîndă înțelegere a dragostei, cu scurta ei intensitate, cû lunga ei nestatornicie, mi l-a prilejuit o fată din Germania. D'abia venisem la Göttingen pentru studiile mele filozofice, cînd am cunoscut-o pe Marga. Am cunoscut-o pe stradă. I-am vorbit, dar cum i-am vorbit? Sosisem abia de cîteva zile, și, din limba lui Hegel cunoșteam bine numai cuvîntul *wasser*, pe care n'aveam cum să-l aduc în discuție. Chiar dacă l-aș fi adus, n'aș fi însuflețit prea mult conversația. Marga mi-a zis:

— *Gehen wir zum Kino?*

Eu am rămas surprins: credeam că dorește să mergem în China, și mă miram de asemenea capriciu. I-am răspuns hotărît:

— *Nein!*

Ea m'a întrebat uimită:

— *Warum nicht?*

Eu aș fi vrut să-i răspund multe, să-i demonstrez... Dar nu mergea deloc. Imi venea mereu, și nu știam cum să aduc vorba de *wasser*, ca să-mi dovedesc bogăția vocabularului. În sfîrșit ne-am împrietenuit. Marga eră singura fecioară din Göttingen, și logodită cu un om cum se cade. De altminteri, am observat că toți logodnicii sînt oameni cum se cade. Din pricina acestui scrîpului de cinste, mi-a trebuit mai mult de un sfert de oră ca să o conving să trăim împreună.

S'a mutat la mine. Seara venea dela magazin, unde eră cassierită, și mă

asteptă. Am viețuit laolaltă aproape un an. Fiindcă o despărțisem de logodnic, i-am promis că o voi lua de nevastă. Marga se îndoiă, zicînd că-mi va fi anevoioasă hotărîrea de a lua o fată fără zestre. I-am răspuns că am eu destulă avere la București: niște case mari...

Marga începî să croiască planuri cum vom trăi noi împreună ca doi porumbei. Să avem o cameră de dormit tapetată cu albastru, să mîncăm la o masă mică... li plăceau mult fripturile de curcan.

Cînd ne-am despărțit, a plîns și n'a protestat. Mi-a spus numai, ca simplă informație, că fostul ei logodnic s'a însurat... Sărmana Marga. După alți doi ani, un prieten mi-a scris că Marga a murit de febră tifoidă. Am regretat-o. Am regretat-o și am isprăvit.

Iată o dovadă cum că fericirea e mai deplină cînd iluzia este limitată îndeajuns de bunul simț.

Scriu aceste rînduri despre Marga cu un sentiment nedeslușit, în care nu știu dacă osebesc plăcerea sau părerea de rău. Viața amintirilor este bizară. La drept vorbind, agreabile în viață sînt numai amintirile neplăcute, fiindcă ne evocă întimplări de care ne simțim fericiți că am scăpat.

Femeia este o ființă care se poate clasă între animal și copil, prin lipsa ei totală de înțelegere a celor mai elementare adevăruri. Ea nu este capabilă să vadă mai departe decît ceiace se petrece lingă sau sub fusetele ei. Dar acest lucru îl vede mai bine decît bărbatul. Interesul sau capriciul ei momentan este nota dominantă a caracterului femeii. Lipsa de înțelegere a complexității legilor naturale, sociale și psihologice, o face ca în toate judecățile și actele ei să pună o doză de ridicul, de comic, uneori și de tragic.

Între o pisică grațioasă și o femeie elegantă nu există nici o deosebire, — sau dacă există e în detrimentul femeii. Ca o dovadă supremă a slăbiciunii ei intelectuale, ea îi pretinde bărbatului fidelitatea. De altminteri, simțul înnăscut al fidelității

este singura calitate prin care femeia își răscumpără enormele ei defecte.

Bine înțeles, între femeile fidele și cele necredincioase, deosebirea este numai că femeia fidelă te înșală mai repede ca celelalte. Dar și lucrul acesta nu-l face niciodată fără motiv, ci numai atunci cînd a fost fericită în legătura cu tine. Ea știe să salveze și partea etică, printr'un număr bine definit de suspine și de remușcări. Remușcările au această reconfortant, că dîndu-ți satisfacțiunea de a te ști capabil de scrupule morale, te fac să poți cădea din nou în greșeli plăcute.

Greșala se răscumpără cîteodată prin durere, care justifică morala. De aceea păcatul și păcătoșii sînt totodată necesari și funești: necesari, fiindcă provoacă existența moralei; funești, fiindcă dau naștere moraliztilor. Dacă n'ar exista păcătoși, ar trebui invenția.

Pe mine viața m'a pus deadreptul în această categorie. Păcatul nu se săvîrșește niciodată cu intenție, căci n'ar mai avea nici o aureolă. El este o urmare firească a caracterului, a celui caracter omenesc, care dă naștere creatorilor de morale. Această perspectivă m'a făcut deapururi să fiu exasperat de păcatele mele.

Cînd începe declinul iremediabil al frumuseții, femeia trece printr'o criză acută de romantism. Cînd depășesc vîrsta abia de 50 de ani, femeile par de 70, dar ele nu-și mărturisesc mai mult de 40. Este o diferență de 30 de ani, în care ar mai fi loc pentru încă o generație.

Cele mai ipocrite femei sînt acelea care-și spun adevărata vîrstă. Afirmînd acest dezagreabil adevăr, își păstrează dreptul de a minți tot restul timpului.

În amor, păcatul nu stă în călcarea anumitor principii, ci în distrugerea fericirii. O întimplare din viața mea mă face să cuget la fatalitatea înnăscută în anumite ființe de a fi pentru altele un veșnic prilej de durere.

Am dorit odată fericirea unei femei alături de altul. Mi-am dat toată

osirdia să le clădesc un cuib al dragostei și al norocului, ca să pot avea drept la toată ingratitudea lor. Ce-a urmat, ce a ieșit... Dar să o povestesc în scurte cuvinte.

Un prieten (intrebuițez cuvîntul prieten ca o metaforă) iubea cu neînfrînare pe o doamnă L**, una din cele mai vestite frumuseți ale Bucureștilor. Tinărul era un pasionat. Pe prima lui soție, care murise, nu o înșelase niciodată; era, deci, un om capabil de orice ticăloșie. Cum dînsul avea stare dela părinți, iar soțul Dnei L** ocupă o poziție destul de medicră în societate, amicul i-a propus să divorțeze, ca să o ia el în căsătorie. Doamna i-a răspuns — ce ciudățenie! — că mă iubește pe mine, Paul Scudrea, avocat în baroul de Ilfov, și că numai pentru mine ar fi în stare să facă marele sacrificiu al sărăciei soțului ei. Doamna mă știu că sînt departe de a fi bogat, dar avea pe semne acea robustă convingere că de fapt a dobîndi fericirea însemnează a schimba o mizerie pentru alta.

Prietenul era aproape deznădăjduit. Cum știu că nici un fel de sentiment nu mă înflăcăra pentru Dna L**, m'a rugat să intervin, să o lămuresc că niciodată nu va putea căpăta numele meu, să i-o aduc în brațe. M'am hotărît să mă jertfesc pe altarul prieteniei. M'am dus la Dna L**, i-am vorbit cu glasul sincerității, al renunțării:

— Frumoasă Doamnă, am o menire gingașă și ademenitoare pe lingă Dumneavoastră. Amicul meu mă roagă să pun tot locul elocinții, spre a vă convinge să-i dați mîna, după ce veți zmulge-o din aceea a soțului Dumneavoastră. Știu că nu este obișnuită o asemenea cerere, însă amorul fanatic sfărîmă toate stăvilarele.

Doamna L** mă privi cu ochi inciuțați. Avea ochi verzi, păr blond arămiu, nas obrazatic, gură de copil. Un corp plin și rotund ca o portocală. Lăsă buza în jos, îmbufnată, și o rumeneală de auroră îi văpsi unterii obrazilor. Imi răspunse tremurînd:

— Am rostit ultimul cuvînt. Cred că-l cunoaște și el, și... Dumneata.

— Tocmai de aceea, Doamnă, reluai

eu mușcîndu-mi buzele, am venit să vă atrag luarea aminte că fatalitatea vă indică un singur drum: să primiți mîna prietenului meu. Aș fi necinstit dacă v'aș lăsa să sperați altceva.

— Intotdeauna ai avut această concepțiune despre onoare? mă întrebă dînsa așiftată.

— Cedez cîteodată scrîpulelor morale, ca să mai variez monotonia vieții. Conștiința este acea parte a sufletului, care ne determină să facem rău, păs-trînd o auto-iluzie de morală. Aceasta, însă, frumoasă Doamnă, cred că n'are nimic aface cu subiectul discuțiunii noastre. Permiteți-mi, vă rog, să vă dovedesc cît de mult v'ar folosi sufleteste să vă dați consimțămîntul.

— Ascultă, Dle Scudrea, mă întrepruse brusc Doamna L**, nu mă crezi destoinică de o soartă mai bună decît aceea de a deveni soția prietenului Dumitale?...

— O! Ba da, Doamna mea, aveți atitea însușiri strălucite, atîta splendoare în frumusețea Dvoastră fizică și morală, încît ați merita un tror, ca să puteți deveni o calamitate pentru popor. Dar, vă repet, o iubire ca aceea care vi se oferă este rară; este împinsă pînă la nebulie, pînă la mistică adorație. Vă iubește așa de mult, că numai el e în stare să vă facă nenorocită pînă la sfîrșitul zilelor lui. Aceasta e adevărata dragoste, de care sînt capabile numai sufletele excepționale. De aceea fug eu de iubire: nu mă simt vrednic să fiu atins de aripa ei.

— N'ai iubit niciodată? mă întrebă Doamna L** cu un zîmbet stins.

— Ba da, Doamna mea, de vreo șaptezeci și patru de ori. Din toate însă, găsesc că numai primul amor e adorabil, fiindcă te face cu desăvîrșire idiot. În celelalte începi să-ți dai seama; și cînd a fugit iluzia, a fugit fericirea. De aceea nu mai pot vibra la adevărata iubire, fiindcă știu mai dinainte fiecare taină, fiecare șoptă, fiecare tremur de geană. Imi zic: acum femeia va rîde, acum va plînge, acum va protestă, acum va cedă, acum mă va înșelă. Nimic nu mai are farmec. Totul se reduce la o senzație fizică. Sufletul în mine e mort.

Doamna L*** oftă greu, par'că ar fi avut o lespede pe piept.

— Ai fi un monstru, zise ea, dacă n'aș ști că minți, ca să-mi fac de Dta păreri neprielnice. De aceea mă îndoiesc.

— Scumpă Doamnă, cel mai bun lucru ca să scapi de îndoială, cînd îți se spune o minciună, este să o crezi. Minciuna e întotdeauna mai sinceră decît adevărul, pentrucă acela care o rostește își inchipue că nu va fi crezut. Cel puțin în dragoste, adevărul exprimă mai adeseori vulgaritatea și indiferența. După adevăr nu mai rămîne nimic. Minciuna lasă după sine iluzia.

Doamna L*** puse capul în piept și căzu pe gînduri. O lacrimă i se așă între gene, șovăi o clipă, apoi pică pe rochia trandafirie a frumoasei, unde lăsa o pată, ca o steluță.

— S'a sfîrșit, murmură ea sugrumată, strîngîndu-și genunchii cu mîinile amîndouă.

După o pauză, ridică încet capul, cu ochii verzi și umezi ca o frunză jilavă de rouă, zicîndu-mi:

— Am avut întotdeauna o frică aproape instinctivă de bărbați. De aceea, cînd a venit ora să aleg, m'am mîrîtat cu un om mult mai vîrstnic. Speram să fiu adorată. M'am îndreptînt înșă că în dragoste nu e nevoie de aceasta. E de ajuns sa adori. N'am avut noroc nici de una, nici de cealaltă. Pină și bătrînul meu orî m'a îngelat. Mi s'a spus de multe ori că sînt frumoasă, — urmă cu pasiune Dna L***. De ce femeile frumoase nu sînt niciodată fericite în căsătorie?

— Fiindcă sînt fericite în afară de căsătorie, Doamna mea.

— Sînt nenorocită! exclamă izbucnind în lacrimi seducătoarea femeie. Și Dta voești sa-mi propui a doua căsătorie odioasă? Nu, niciodată! Taci, nu răă întrerupe, știu ce vrei să spui... Vezi Dta, Domnule Scudrea, o femeie se dă toată: cu trup și cu suflet. Eu mi-am dat trupul, dar sufletul meu a rămas neatins. În nevoia extraordinară de a iubi, m'am mîngîiat cu prietenia femeilor.

— ?!

— Nu crede că am plăceri contra

naturii. Nu. Dar iubesc femeia ca o întrupare a frumuseții.

— E ciudat cum vă asemănați cu mine la gusturi, Doamnă.

— Nevoia mea de a iubi mă face să contemplan femeia, fiindcă găsesc în ea sufletul meu și aceeaș predestinare la suferință. Mă crezi? Cea mai mare plăcere a mea este să privesc o femeie goală.

— Și eu la fel, Doamnă.

— Dar nu cu acelaș sentiment, fi-rește, răspunse ea.

— Această sărmană ființa trebuie izbăvită, îmi zisei eu. Alunecă pe praporul pierzării.

— Scumpă Doamnă, am reluat cu glas tare. Cine iubeste dragostea se urăste pe sine însuș. Amorul presupune o abnegație aproape totală a ființii. Dta fugi de lipsa de viață și alergi către moarte. Nu știu care rău e mai mare. Îmi vei răspunde poate că moartea nu mai înspăimîntă, cînd a fost pregătită de clipe neuitate lingă ființa adorată. Ce amăgire! Liniă ideală, aproape platonică a iubirii concepute cu mîntea, nu o regăsești niciodată în realitate, decît în fulgerări prea repezi, prea scurte. Urmează îngrozitoarea decepție, care face ca femeia, desperată, să caute aiurea obiectul amorului ei, în nădejdea că va reîntîlni imagina din vis. De aici începe decăderea. Vine apoi vîrsta oribilă, cînd femeia nu mai este, nu mai poate fi iubită pentru ea. Iluzia se sfîrșeste într'o cumplită agonie. Lă-să-te cuprinsă de fericirea liniștită, și gonește din spiritul Dtale ispita ademenitoare și necurată a patimei. Primește mîna ciastită a prietenului meu.

Dna L*** își trecu mîna pe frunte și zise sfîrșit:

— Dă-mi voe să mă mai gîndesc. Te rog, vino peste trei zile... Nu știu ce trebuie să ascult: sufletul sau mîntea.

— Facultățile persoanei noastre sînt foarte bine împărțite, Doamna mea: sufletul te face să suferi, iar rațiunea te face să mori. Recunoaștem peste tot bunătatea Ziditorului. Cantă în Dta un colț de ființă lăuntrică mai puțin capabilă de aberații ca

inteligența... Poate fantazia, căci fantazia femeii este îndeobște practică: își păstrează fericiiri confortabile și cu porțițe de scăpare. Fii femeie mai mult ca întotdeauna și vei ști ce ai de făcut.

— La revedere, Dle Scudrea, zise ea întinzându-mi spre sărutare mina ei mică, cu degete fine și palide. Îți mulțumesc din inimă pentru interesul ce-mi porți. Pe poimîine. Dar te rog... să nu știe nimeni că m'ai vizitat.

— Nimeni, frumoasă Doamnă, afară de mine, Dta, servitoarea Dtale, birjarul care m'a adus și vecinii care m'au văzut intrînd. Sărut mina.

Am crezut că sînt aprcape biruitor, că voi aduce prietenului meu consimțămîntul Dnei L***, ca altădată Irod capul lui Iokanan Salomeei. Cînd m'am înapoiat a treia zi, Dna L*** mi-a căzut în brațe... plîngînd. Mi-am zis:

— Plînge de fericire. Își dă consimțămîntul...

Și l-a dat... ca să-mi devie amantă. — De ce ai fost rău și m'ai făcut să sufăr? mă întrebă dînsa în brațele mele. Mă sperii singură cît am slăbit decînd te iubesc.

— Aș dori, draga mea, să-ți înapoez în fericire tot cît ți-am răpit în grăsimi, îi răspunsei înduioșat.

Dna L***, care știa vreo zece cuvinte franțuzești, îmi zise, privind timid și gales în ochii mei:

— *Amour... toujours...*

M'a impresionat foarte mult.

— Bărbatul meu, făcînd Dna L***, nu m'a bănuit niciodată, atîta timp cît nu eră nimic. De cităvă vreme are însă băneli ingrozitoare.

— Ce om odios! E o insultă pentru tine să te bănuiască tocmai acum cînd e adevărat.

— Tot soțul meu, urmă ea veselă și înflăcărată, îmi spunea întotdeauna că din toate punctele de vedere bărbatul nu e bine decît după patruzeci de ani.

— Aceasta face parte din cugetările mature ale bărbaților trecuți de patruzeci de ani.

— În orice caz, nu m'as putea îndrăgosti niciodată de un bărbat prea tînăr, zise ea sărutîndu-mi ochii.

— Draga mea prietenă, în materie de iubire, bărbații nu sînt niciodată prețineri, ci numai prea bătrîni. După cum femeia nu e niciodată prea pătimăse, ci numai prea inteligentă pentru destinațiunea sexului ei.

— Pe mine cum mă găsești? făcînd ea năzuroasă, mușcîndu-și degetul.

— Nu te pot acuză de un asemenea defect...

— Ah! Iată-mă femeie necîinstită! oftă cucernic Doamna L***. Ce părere ai despre femeile necîinstite? adaoase ea plecîndu-și ochii.

— Foarte rea. Femeile necîinstite au înaintea lor perspectiva oribilă de a se pocăi și de a deveni cîinstite. Și acest lucru este intolerabil.

— Bine... făcînd ea cu un zîmbet stîns. Nu mă voi pocăi niciodată. Voi rămîne a ta feată viața!

— Nu ești draguță deloc, îi răspunsei rîzînd. De ce începi idila noastră cu o amenințare?

Bietul prieten! Biata Doamnă L***!

Amorul ei a fost pentru mine o dezamăgire. Eră o femeie care nu-mi făcea nici o scenă. Și asta nu o pot suportă.

Cine-i de vină dacă m'a iubit, am înșelat-o, a suferit, a voit să moară, a luat otravă, și, tragic deznodămînt, s'a făcut sănătoasă?...

Iubirea are legi fatale, dela care nu se poate nimeni abate. Omul alunecă spre durere ca piatra rostogolită din vîrfurile muntelui, cu o putere de neînving. Ce amintiri sfișietoare! Gîndind la ele, par'că aș dori să le reîncep.

Am iubit și am avut pururi puterea lepădării de mine însumi. Am mers cu sacrificiul în dragoste pînă la jertfa vieții femeii iubite. Întotdeauna am păstrat în concepția mea despre amor și despre femei, acea relativitate necesară, care te ajută să nu cazi niciodată în excesele pasiunilor. Voluptatea cea mai rară este în înțelepciune. Ca să simți desfătările amorului, trebuie să izbutești a te ridică deasupra legilor lui. Să-ți stăpînești, să nu te lași stăpînit. E mai bine să fii ciocanul decît nicotina. / Să treci rece și senin prin

lumea sentimentelor, să ai veșnic puterea de a ride, începând prin a ride de tine însuși. În această plăzmuire puternică a plăcerii este un stoicism admirabil, care-ți dă puțința să gusti adevărata virtute. Trebuie să disprețuești epilepsia sentimentală, care-ți întuneacă orice claritate a spiritului și te face să vezi într-o femeie ca toate celelalte o zeităte și o excepțiune.

În primul rând trebuie să-ți dai seama că femeia este dezgustătoare chiar prin destinația ei. Ea ne este întotdeauna dezagreabilă în partea aceea a destinațiunii ei, care nu e dezgustătoare. De bună seamă, nu căută în amor numai platitudinea sensuală, ci lasă să se prindă și sufletul.

Trebuie să ai în orice timp o dragoste adevărată, măcar una. Oricâte femei ai iubi în același moment, este însă una, Una singură, privilegiată întru toate, căreia îi închini toată viața la un moment dat, și pe care o iubești mai puțin decât pe celelalte. Este amanta care ne dă întru câțiva iluzia conjugală a căminului.

Amorul unic este forma cea mai înaltă a sentimentului. Iubind unica femeie, regăsești în ea calitățile tuturor celorlalte femei, pe care le iubești în același timp.

Asemenea femeie trebuie păstrată, câtă vreme. Când trăești cu ea și ești ispășit de imagina altelei, cel mai bun mijloc de a-i rămâne fidel este să o înșeli. Numai astfel vei scăpa de obsesiunea celei de a doua, și vei avea remușcări care te vor întoarce credincios și plictisit la cea înșelată.

Ca să iubești cât mai mult o femeie, e necesar să nu te îndrăgostești niciodată de ea. Fiind înamorat, amințirea femeii te obsedează înainte și după fiecare întâlnire. Își răpește astfel libertatea altor preocupări sufletești. Această stinjenire provoacă de obicei reacțiunea emancipării morale, în detrimentul femeii. Ne-fiind îndrăgostit, deci nici obsedat, clipele pe care le dai sînt ale ei și numai ale ei. Femeia te posedă complet numai atunci, cînd pe jumătate știe să renunțe la tine.

Inarmat cu o filozofie atît de cu-

minate, am trecut prin viață cu un minimum de dureri. E atîta amarăciune și prostie în lumea asta, încît riști să fii nenorocit, dacă te încovoi sub legea morală a tuturor. Numai instinctul propriu îți poate dicta o normă relativă a frumuseții, care e citeodată plăcerea.

Aș dori cași moartea mea să nu fie pătată de urîșenie. Nu voesc să pier de o boală lungă, cu agonie, în patul suferinții; ci dacă nu se va putea pe cîmpul de luptă, să sfîrșesc ucis de o femeie.

XLII

Înainte de a iubi pe Ana, purtara în sufletul meu sîngeraticoaana altei femei. A fost o pasiune mistuitoare, în prada căreia am stat doi ani, fără să înțeleg ce se petrece cu mine.

În cupa acestei iubiri mi-am umezit numai buzele, iar inima mea a rămas în setată. Eră o fecioară din care am voit să fac femeia mea. Găsisem în ea toate cusururile, priincioase ca să zămislească în sufletul bărbatului iubirea nepieritoare. De o frumusețe cu adevărat regală, de o mîndrie la fel, de o ambiție și o autoritate despotică, eră femeia înaintea căreia bărbatul trebuie să se prosterne ca un rob. Inimile noastre împătimate, atracțiunea ce am înriurit unul asupra altuia, au făcut ca din ciocnirea trușilor noastre să țîșnească un amor rătăcit, care ne-a prefăcut orgoliul în pulbere.

Citeodată, cînd mareașia fudulă a acestei femei se lovea de încapățînata mea demnitate, urmă între noi o furtună, după care anevoe mai răsărea curcubeul zîmbetului și al împicării. Ea voia bogăție și glorie. Eu voiam fericire și pace. Imi îmboldea ambiția, mă îndemnă să caut averea și renumele, să intru în politică, și ca atare să fac vilvă și să fur, ca să-mi creez un nume cinstit și respectat de societate. Eu mă îndrătniceam ca măgarul copleșit de bice, dar care nu voeste să se urnească din loc. I-am spus:

— Iubito, cea mai mareașă glorie este tinerețea. Ce prețuește un geniu

de optzeci de ani alături de un amant de douăzeci și cinci?... Ne istovim tinerețile ca să câpătăm gloria și avere, și cînd izbutim să le avem, — dacă izbutim, — nu mai sintem tineri. La ce bun această strădanie?...

Dar nimic nu o cîntează din părerile ei. Nici dintr'ale mele pe mine. Așteptam realizarea unei afaceri, care urmă să-mi aducă un bun câștig, ca să-i dau numele meu, să-i închin viața mea toată. În clipa aceea femeia m'a părăsit. Ah! Au fost scene sfișietoare. Femeia posedă un adevărat gemu, cînd e vorba să pună la cale o despărțire. Iși urmărește interesul ei cu foarte multă inteligență și-ți dă iluzii eterne pînă în cel din urmă moment. Iși pregătește de cu vreme o serie de argumente, pentru care să poată vîrși o cantitate oare care de lacrimi, plîngînd amar fatalitatea. Rămăsul bun devine astfel sentimental și nu mai lasă loc pentru ură, ci pentru regrete.

Ea nu m'a părăsit pentru vulgare motive sufletești, ci pentru un nobil scop material. Fusese cerută de un doctor vestit și bogat, care făcuse carieră frumoasă și în viața politică. Mi-a scris epistola de adio, presărînd din belșug sarea duioșiei, și mi-a cerut ultima întîlnire. Nu m'am dus, ei i-am răspuns în scris, asigurînd-o că nu o voi urî niciodată și dorindu-i fericirea visată.

Durerea pentru iubirea ce vrei să părăsești nu o simți decît în clipa cînd ești singur și vezi în jurul tău golul. Astfel și femeia a înțeles că m'a pierdut abia în momentul cînd înfața mea nu-i mai putea fi aproape. S'a întors la dragostea mea cu o furie încă nebănuită. A renunțat la bogății și la mărire. Dar aici silvoșia mea a dat pe deplin dovada virtuții. N'am mai primit acest sacrificiu, i-am respins orice altă întîlnire. Iubirea se măsoară după mărimea renunțării. Am priceput că așa face nenorocirea vieții ei, fiindcă dragostea mea nu va putea îndestula niciodată orgoliul ei înăscut. Cu prețul unei vremelnice suferințe va dobîndi înfaptuirea visului ei.

A sîngerat toată durerea mîndriei și amorului respinse și s'a măritat.

Aș minți să spun că nu m'a durut, că în ziua cununiei n'am fost aproape nebun. Dar mă mîngîiam cu ideea că norocul, gloria și bunăstarea ei vor fi opera mea. Cu toate acestea, în noaptea cînd frumusețea ei s'a dat celuilalt, mi-am mușcat buzele ca să nu țip de căință, și n'am putut împiedica gîndul meu bolnav să batjocorească sfințele simțiri omenestii și să socoată că iubirea e un meaz, căsătoria un tirg și femeia o marfă.

Cu timpul rana s'a închis și părerea de bine mi s'a strecurat pe nesimțite în suflet. Iubita mea eră fericită, cum n'ar fi fost cu mine; eu eram liber, cum n'aș fi fost cu ea. Această încheiere binecuvîntată mi se datoră mie. Sint sigur că și dînsa îmi păstră recunoștință. Felul meu de a mă purta mi-a asigurat pururea prietenia femeilor, chiar a celor părăsite de mine, fiindcă din principiu am fost cu ele de o sinceritate absolută: nu le-am spus niciodată un cuvînt adevărat. Dar și femeile mi-au fost întotdeauna sincere: mi-au mărturisit ciuștit ori de cîte ori m'au înșelat cu un bărbat. Și întotdeauna gentile: de cîte ori m'au înșelat cu mai mulți, m'au cruțat și nu mi-au mai spus o vorbă.

Totuș, în ziua cînd am cunoscut-o pe Ana, inima mea păstră încă ceva din amintirea celeilalte. Erau aburii beției din ajun.

Implinisem vîrsta de treizeci de ani. Tîra aceasta fatală a trezit în mine o conștiință nouă și teribilă. Pentru intîia dată am văzut în față Destinul. Avea imagina concretă a unei sînțe cu ochii de ghiață. În vîrsta primelor ambiții, care sint și cele mai nemăsurate, îmi ziceam: — Dacă la vîrsta de treizeci de ani nu încep să însemn ceva în lumea asta, mă sinucid.

Cea mai mare parte din oameni trăsesc viața dela o zi la alta, fără preocupări sufletești, purtînd numai grija carierii, a sănătății, a familiei. Pentru ei vîrsta crește ca ceva normal. Ani după ani se adaugă, fără să turbure mecanismul moral al

celor mai mulți dintre oameni. La indivizii otrăviți din naștere de veninul ambiției, viața apare ca o idee de altă însemnătate. Tinărul care vrea să umple lumea cu numele lui, leagă pînă și de viața fizică dorința nemuririi.

În epoca ambițiilor mele, ceia ce mă făcea mai mult să doresc a nu muri, eră ca nu cumva după moarte să mă laude criticii.

Junețea omului ambițios îi făgăduște existența ca pe un dar imens. Nu știe lamurită ce va fi, dar speră într'o desfășurare de plăceri neînchipuite. Vlaga, setea de trai, voioșia lui necurmată îi dovedesc că totul se va întâmpla după cum a plăzmit mintea. În răstimp, viața trece. Promisiunile ei întirziază. Speranța nu descrește, dar o vagă tristețe îmbixește avîntul dinții. Deodată, clopotul sună treizeci de batai cadente. Visătorul se deșteaptă.

Marele meu ideal eră distrus: gloria fugise pentru vecie. Femeia aleasă ca să-mi clădească un cămin mă părăsise. Ce-mi dăduse viața pînă la treizeci de ani?... Acum, eră pierdută înflia tinerețe. Ce dar suprem îmi mai putea păstră «amiaza vieții», tinerețea de a doua? În curînd vor ieși perii albi, va pieri frăgezimea, exuberanța susțelului se va vîlgaui și se va usca, nici un ideal nu va mai fi posibil. Mintea mea va rămîne întreagă, limpede, ca să poată privi pînă la sfîrșit dezastrul trupului, decăderea vieții. Ca un om scăpat din incendiu, și caruia toți ai lui au murit, îmi voi contempla singurătatea, singura vie, în mijlocul unei hecatombe de iluzii.

În unele momente nu-mi dădeam seama prea deslușit de ce se petrecesc cu mine. Dar alteori nenorocirea mea mi se părea atît de spăimîntătoare, încît oftările îmi sfărîmau pieptul, iar asaltul gîndurilor chinuitoare îmi încercuia gîndurile ca într'o menghină de fier.

Cînd Ana îmi dădă, odată cu iubirea ei, toată vijelia unei tinereți care atunci îmbobocea, toată vîpaia unui suflet pînă atunci ferecat în nepăsare, eu eram o simță aproape distrusă. De aceea pornirea ei viscolitoare avu asupra mea înfrurirea unei picături

de foc pe o rană. Iubirea ei mă durea, mă jicnea: nu-i puteam înapoi în pasiune sufletească decît recunoștința molicică a unei inimii sfîrșite. Patima trupească ce urmă eră pentru mine amețirea voluntară ca să pot uită. Un neguros sentiment de dispreț pentru femeie intră în starea mea lăuntrică.

Dragostea Olgii m'a prins în această fază de eclipsă morală. Am primit-o, am călcat-o în picioare, am strîns-o iarăș în piept, cu un fel de turie a răzbunării împotriva Firii însăș, ca o răsplată tirzie a vieții mele batjocorite de Destin. Cînd și Angela și-a strecurat amorul în existența mea, a fost aproape un triumf al durerii. Viața îmi răpise idealul, dar eră încă în stare să-mi dea îndestulări puternice, victorii nelăgăduite într'o lume din care poate erau izgoniți stăpînitorii gloriei.

Dacă așa mi se oferă viața, așa să primesc. Nu-i voi mai precupeți nici o plăcere, nici o posesiune. Morala o fac oamenii, viața n'are morală. Viștile și virtuțile nu sînt sapte în sine, ci interpretări de sapte. A doua tinerețe îmi aparține pentru un număr de ani. Voi sorbi cupa pînă la fund. Prin puterea mea mă voi ridică deasupra legilor amorului, iubind. Iubind așa fel, ca să pot nimici în mine slăbiciunea de a mai fi învins de legile lui. Voi prosără în jurul meu suferința? Cu atît mai rău pentru alții. Va fi un prisos de sferți în mine însumi: în viață ai mai mult de suferit de pe urma binelui pe care l-ai făcut. Concepția hedonistă a vieții lasă întotdeauna o poartă deschisă Binelui. Ațitudinea intenționat morală poartă masca antipatică a unui ascetism ipocrit, care e mai aproape de imoralitate.

Voi trăi liber și neînfrînat ca un element al naturii. În creațiunile și distrugerile mele va fi tot jocul orb al copilului Hazard, care nu cunoaște alt scop decît plăcerea și expansiunea lui. Voi culege splendoarea vieții floare cu floare, îi voi sorbi voluptatea picătură cu picătură, voi face să răsune lumea de risul meu, de sarcasmul meu și de durerea mea.

Poate numai astfel voi avea prilejul să mor în frumusețe.

PARTEA DOUA

CAPITOLUL VI

XLIII

Ianus elipi din ochi, și încă o oală din cartea vieții căzu.

Intrasem în anul o mie nouă sute șase.

Ca un clopot care bate la poarta destinului, ivirea acestui an a sunat pentru mine alarma durerilor, al căror ecou va vibra în inima mea pînă cînd inima va încetă să mai bată.

O tinerețe! O timp al iluziilor sterpe! O vîrstă seacă a incerenții cerebrale, cînd crezi că toată enigma universului stă în măduva spinării. Ce realitate amară se ascunde sub pinza aurită a maiestății și atotputerniciei tale...

Fusese prea nebunească patima anilor dinainte, ca să nu se întunece soarele fericirii mele și al ființelor pe care le iubeam. Ceiace e tăurit din neant — iluzia — se întoarce în neant. Mulțumirea mea, clădită pe o temelie șubredă, avea să se dărîme la cea mai mică suflare de vînt. După atîta vis și după atîtea plăceri, m'am prăbușit ca un turn, tîrînd cu mine în cădere sufletele legate de sufletul meu. Ca altădată lui Baltazar, ursita mi-a scris pe zid cu o mîină de foc fatidicele cuvinte «Mane, Tekel, Fares», cărora nu le-am prins înțelesul. Și astfel veni judecata de apoi, *dies irae*, pe care n'am știut să o prevăd, nici s'o schimb.

Dar la ce bun să vestesc dinainte șirul întîmplărilor, pe care m'am hotărît să le povestesc? Să urmăim tot calea istorică, dibuind șirul Ariadnei, ca să găsim fiara cu chip de om și trup de animal, care ni se arată

la fiecare pas în labirintul vieții sub forma Destinului orb și neîmpăcat.

În seara ajunului Bobotezei, familia Vlăduț poftise la o mică sindrofie mai mulți mosafiri și rude. Sînt vrednici de amintit clasicul Flaviu Răcăuțeanu, familia generalului Corduneanu, — fără generala, care se îmbolnăvea din obicei cînd trebuia să vie în vizită la viitoarea ei noră, — nedespărțitul Karl Müller și alții.

Coana Leonora ajunase toată ziua, ca jertfă pentru fericirea copiilor, iar căpitanul Vlăduț ajunase de hatîrul nevestei numai în cea ce privește partea solidă. De lichid, adică de băutură, nu se putuse lepădă, și nici nu voise. D. Vlăduț era un caracter de bronz, statornic în păreri, pe care nu și le schimbă după cum bate vîntul. Dintre fete ajunase numai Angela, care, decînd cu precizarea ghicitoarei, se dedase la practici religioase: se rugă sîerbinte în fiecare seară pentru păcatele săvîrșite, și mai sîerbinte încă pentru acel a pe care avea de gînd se le săvîrșască.

La miezul nopții, Netty propuse să ne citim soarta în cositor topit și în oglinda magică. Fata din casă se prăji o oră la gura sobei, ca să topească fiecăruiua cositorul prevestitor de noroc. Metalul turnat în apă năște forme bizare, dantele înflorite, arabescuri și turnuri gotice, fa care se putea găsi răspuns pentru întrebarea tăinuită din inima fiecăruiua. Toate trei sîrorile erau dișace în tîlmăcirea florilor metalice, în care vedeau tot ceea ce poate vedea închiuirea unei fete tinere în ajunul Bobotezei.

După aceasta am început jocul ima-

ginii. Se făcea în două feluri: sau într-o oglindă așezată între două luminări, sau în fundul unui pahar, în care se aruncase un inel de aur. Cei mai mulți au ales metoda paharului, ca fiind mai lesnicioasă. Eu și cu Netty am ales oglinda.

Ne-am închis fiecare în câte o odă, am stins electricitatea, am aprins două luminări mari și am început să privim.

Cum am aflat în urmă, Netty a adormit după un sfert de oră și n'a mai văzut nimic.

Eu, mai răbdător și mai familiar cu Destinul, l-am silit să mi se arate. Și mi s'a arătat.

După o jumătate de ceas de contemplare concentrată în luciul geamului opac, am început să văd.

Drept vorbind, am început să nu mai văd nimic, căci o ceață groasă și sură împiclea toată sticla oglinzii. Eră o nebuloză nedeslușită, care se mișcă și se topea ca norii, așa cum trebuie să fi fost cosmosul la începutul lumilor.

Negura mi-a tremurat câțva timp înaintea ochilor. Am văzut apoi o formă rotundă, la început nelămurită, rostogolindu-se în nebuloasa primitivă. Treptat-treptat forma prinse să se limpezească, și după altă trecere de timp, am văzut că sfera aceea mișcătoare eră *globul pământesc învîrtindu-se în spațiu*. Priveștiștea aveă o perspectivă vastă, ca în însuș mijlocul naturii. Pământul se învîrtea împrejurul axei, turtit la poli și umflat la ecuator.

Pe coaja lui, ca pe mapamondurile geografice, se desenau contururile continentelor și se întindea nemărginirea apelor. Haosul mi se părea imens, iar bătrîna Terra, înconjurată în atmosfera ei albastră și străvezie, părea numai un accident al haosului, născut la întimplare din frământarea nebuloasei eterne.

Priveam cu o curiozitate slăbindă fotografia cinetică a globului, și un gând ciudat îmi veni: să caut locul nostru pe pământ. Cercetarea eră anevoiasă, fiindcă planetul se învîrtea repede, și imagina odată prinsă dispărea cu o iuțeală instantanee.

Am izbutit să urmăresc pe orbita fugătoare a corpului ceresc locul Europei, apoi al României. Am putut deosebi Marea Neagră ca un lac neînsemnat, pierdut în configurația măreață a totului, în care predomină pustiul nemăsurat al oceanelor. Mi-am dat seamă ca în asemenea construcție uriașă, toată România e un punct invizibil. Gîndul a curs mai departe și am cugetat:

— Dacă toată suprafața țării este un punct, ce este orașul nostru, casa noastră, ce sînt eu? Față de imensitate, nimic.

Priveam imensitatea în față și răspunsul ei părea că e acelaș: nimic...

Mi-am rătăcit o clipă privirile, și cînd m'am uitat iarăș în oglindă, Pămîntul dispăruse.

Viziunea aceasta n'a impresionat pe cit mă așteptam. Toți însă s'au grăbit să-mi proorocească precum că e semn de fericire, noroc și prosperitate. Lipsea numai viața lungă. Dar viața lungă nu este întotdeauna fericirea. Mai curînd dimpotrivă. Angela îmi zise în glumă că voi ajunge împărat stăpîn peste popoare, și că voi realiza imperiul universal al lui Rama, visat de Cezar și Napoleon. Căpitanul Vlăduț spuse negmatic, trăgînd din trabuc:

— Aceasta e viziune de profesor de geografie.

Karl Müller arată o puternică emoție intelectuală. Mă întrebă mereu, cerîndu-mi noi amănunte, și exclamă cu o mirare deosebită:

— *Schr interessant! Wunderbar!* Singură Doamna Vlăduț rosti cu un oftat:

— Nu e bine cînd visezi pămînt...

La plecare, toate fetele mi-au dat cîte un căpătîi de busuioc, șoptindu-mi:

— Să mă visezi.

În noaptea aceea n'am visat aproape nimic: un vis incoerent, din care nu-mi aminteam decît crîmpe fără înțeles. Fie că visele sînt fotografia sufletului, fie că sînt imagina răsturnată a vieții, visul nopții de Bobotează din anul 1906 nu mi-a proorocit nimic.

De bună seamă am spus a doua zi

fecărei lete în parte că am visat-o noaptea întreagă, înșorind minciuna cu poezia de rigoare și cu insignele veșniciei. La această mărturisire. Ana m'a strîns în brațe și m'a sărutat cu buzele ei fierbinți de iubirea nemuritoare, rugîndu-mă să-i jur pe sîntul Amor că nu ne vom despartî niciodată. Cum aș fi putut să mă codesc și să nu-i jur, cînd ochii ei făgăduiau toată fericirea destinată unui om pe pămînt?

Angela a zîmbit cu surisul ei fermecător și sceptic, pîrînd că zice:

— E' atît de frumos să ne înșelăm cu speranțe imposibile! Deci să ne înșelăm și să nu cugetăm mai departe.

Olga m'a privit o clipă cu ochi turburi, apoi a izbucnit într'un plîns zgomotos, potolindu-se o clipă, ca să se pornească iarăș, cu și mai multă violență. Toate mîngîierile mele nu i-au putut zmulge taina acestor lacrimi amare, care curgeau din fîntina nesecată a durerii ei ascunse. Mi-am amintit îndată că Olga cunoaște legătura mea cu Netly, și că suferința ei porcede de acolo. Am tăcut și n'am mai îndrăznit să o dezmierd și să-i cercetez pricina mîhnirii. De altminteri, de cîteva zile bagasem de seamă o schimbare în voioșia obișnuită și copilărească a Olgii. Tăcea ore întregi, căută singurătatea, ochii ei mă priveau fix, și nu odată am surprins lacrimi în acești ochi dragi, în care citisem de atîtea ori extazul fericirii desăvirșite.

Trei zile după această petrecere aveam întîlnire cu Olga la Trianon. Ne-am întîlnit chiar în fața ușii, în momentul cînd bătea să i se deschidă. Am intrat împreună. Ca de obicei, Olga se așeză mai întîi în fața focului, pironindu-și privirile în jarul aprins, care-i frămîntă așa de mult închipuirea. Binișor, i-am scos pălăria, manșonul, blana, i-am cuprins capul în mîini și am sărutat-o lung pe gură. Cînd am ridicat ochii, în pragul odăii de culcare se află Angela Vlăduț.

— ...Visez urît, mi-am zis, și mi-am trecut mina pe frunte.

Socotii o clipă că este vreo viziune din noaptea de Bobotează. Dar țipă-

tul Olgii mi incredință că arătarea e' ră vie.

Angela e' îmbrăcată ca de oraș și purtă un voal des peste față. Ședea rezemată de zid, cu ochii pe jumătate închiși. Ii întrezăream și tremurul buzelor palide. Olga sărise în picioare, galbenă ea ceara, și-și ascunsesese obrazul în mîini. Eu am avut impresia că voiund să cobor o treaptă, am călcat în gol. Inimă mi se oprise, iar tot singele vînelor mele mi se sui în obraz, înfierbîntîndu-l. Creerul mi se zbătea, zvicnea. În intervalul celor cîteva secunde care trecură, îmi făcui mie însumi impresia unui om cu situație în lume, și care în mijlocul unui salon unde a cules succese și admirație, a fost prins furiad ceasornicul unui mosafir. Mi se părea că toată lumea mă privește, e martoră la rușinea care se abătuse asupra-mi. Priveam înaintea mea cu o uitătură stupidă; aveam aerul că aștept poliția să-mi pue cătușele de mîini. Mă gîndii:

— Cum a aflat de întîlnire? Ori s'au învoit amîndouă?...

Cu gura uscată, cu glasul sugrumat, întrebai pe Angela:

— Ce cauți aici?...

Forma femeiască se desprinsese din cadrul ușii și Angela răspunse cu o voce uscată:

— O scurtă explicație.

Privirile ei de cicoare se îndreptară spre Olga. Imi fulgeră prin minte gîndul:

— Sînt pierdut. Ana va afla tot.

În fața iremediabilului, simții o sfîrșală de moarte, apoi brusc, o tîrie nebănuita. Încrunțat, cu ochii plutind în singe, mă întorsei spre Olga, întrebînd-o cu o voce șuerătoare:

— V'ați înțeles amîndouă, ca să mă prindeți?...

Olga zburci cu deznădejde:

— Nu, Paul, nu! Îți jur că n'am știut nimic. Nu pricep ce vrea Angy dela mine.

Toată ființa ei mică tremură, buzele i se încrețiră ca pentru plîns. Angela replică:

— Nu vreau nimic dela tine, surioară. Voesc să lămuresc situația noas-

tră reciprocă față de D. Scudrea. Desigur, tu n'ai știut că Domnul este amantul meu, după cum nici eu n'am știut pînă astăzi că ești amanta lui.

Am privit pe Olga în față în clipa acestei mărturisiri. Avea un cap de cadavru. Un cap inlemnit în moarte cu ochii holbați înspăimîntător, cu negrul ochilor căscați de o groază mută și înțepenită asupra mea. Am întors capul, neputînd îndurî privirea inexprimabilă a acelor ochi, deschiși acum în fața întregului adevăr. Am auzit numai trupul prăbușindu-se ca o piatră pe sofă și zgomotul plînsului sfîșietor.

Printr'o asociație stranie și lipsită de înțeles, mi se perindă prin minte toată viața mea, toată viața din care ieșisem zdrobit. Și situația acestor două femei rănite, sfărimate de durere din pricina mea, îmi dădă o scurtă beție de orgoliu. Cred că în clipa aceea am rînjit. Dar sentimentul acesta făcî loc altuia, de nemărginită apăsare sufletească.

— Ana va așă, va așă cu siguranță, îmi ziceam eu frămîntat de desperare. Una din aceste femei îi va spunc. Ce e de făcut?...

Olga plîngea grămădită pe sofă, cu tot trupul scuturat de suspine și de sughițuri. Angela mă privea cu o uitătură stinsă, răzbnută de ură. Am întreat-o surd:

— Ești mulțumită de ce ai făcut?

Buzele ei exprimară un dispreț înfinit și o egală durere. Scriși:

— Ești un monstru!

Statura ei imperială, de o frumusețe maiestatică, puneă un zid de gheață între mine și ea. Figura ei nobilă părea scaldată în fere.

I-am zis înăbușit:

— Monstru sau nu, dar nu e delicat ce ai făcut... și nici prudent. Trebuia să te convingi, să taci și să te desparși. Ar mai putea așă și familia ta. Ar fi mare rușine.

Buzele-i albe se destîlîseră într'o tremurare de ură:

— Ei și?

— Nu-ți pasă?

— Dezonoarea te-ar lovi pe Dta, șueră ea palidă. Vei avea disprețul

și dezgustul tuturor, cum îl ai pe al meu și pe al Olgii.

— Nu anticipă asupra sentimentelor altora, îi răspunsei eu cu ochii sîcși într'ai ei. Ascultă mai bine ce te rog, ce-ți... poruîcesc.

Ființa ei tresări într'o înălțare de mîndrie indignată. I-am tăiat vorba, urmînd să o privesc fîntă între ochi:

— Țiu să nu știe nimeni, absolut nimeni ce s'a petrecut. Voesc să mă bucur în casa voastră de aceeaș stimă, de aceeaș încredere. Dacă nu vei putea suportă vizitele mele la voi, ești liberă să nu apari. Dacă cinevă din familie-așă, va așă îndată și Mircea Corduneanu.

Am tăcut, urmărind în privirile ei înriurirea acestor cuvinte. Figura Angeliei păli și mai mult, buzele-i se strînsă, apoi azvîrliră sugrumat:

— Lașule!

Și capul îi căzî pe spate. Un oftat greu îi străbătî pieptul, apoi Angela își îndreptă statura, zicînd cu o hotărîre voită:

— Fie. Spune-i lui Mircea Corduneanu.

— Bine. Va așă chiar în astă seară, răspunsei eu simplu.

Am privit ceasornicul:

— Mai ai timp de gîndit încă o oră, am adăogat. Mi-e milă de tine, Angela mea. Mi-e tare milă. N'aș voi să-ți fac rău, hotărîrile romantice sînt cam ridicule. Nu prea vād interesul de a strîni un scandal.

— Ai fi disprețuit și urît de toți, așă cum te disprețuesc și te urăsc eu, zise ea tremurînd.

— Pînă astăzi nici un om n'a murit de dispreț. Ceiace mă doare mai mult este că isprava mea va fi privită de lume cu zîmbete de simpatie. Numai voi veți avea de pierdut. Vei strică zadarnic o strălucită partidă de căsătorie. Un al doilea soț după dorința ta nu vei mai găsi, atunci, cînd scandalul va deveni de domeniu public. Viitoarea ta soacră îl va împărășia la cele patru puncte cardinale. Ce rușine vei arunca asupra întregii familii! Părinții tăi, Ana, Olga, tu, toți veți veți fi compromiși. Onoarea este de aceeaș esență cași Dumnezeu: se recomandă întotdeauna

altora și se pretinde dela alții. Salvează aparențele, ca să poți vorbi în numele onoarei. Nu apără dezonorată înaintea lumii. Haide. Chibzuește serios și nu te lăsa tîrîită de poezia unei truții fără rost. Sora ta e colo, plînge. Spune-i vorba dulce și caldă, înțelege-ți-vă cum să ascundeți mai bine, mai hermetic această întîmplare. Cinci minute au trecut, ora se apropie. Du-te...

Angela se înțepenise acum în fața mea. Toată ființa ei părea topită în ură. Ochii ei cerești vărsașu venin, gura ei era crispată de un zîmbet rău.

— N'ai nici o grije, zise ea cu un dispreț crud, nu mă voi ocupa de ființa ta, cum nu mă voi ocupa de cea mai josnică creatură din lume. Nu mai ești. Nu te cunosc.

Am ridicat din umeri și i-am întors spatetele, îndreptîndu-mă spre fereastră. Mă rezemai cu cîțul de fîridă și-mi aprinsei o țigară.

În stradă, fulgii de zăpadă, mari și albi ca niște zdrențe de hîrtie, cădeau deși și molcîm pe trotoare, pe vehicule, pe călători, acoperîndu-i de petale fine. Turta unei bisericici se împodobise cu o căciulă uriașă de omăt, de deasupra careia ieșeau brațele crucii, ca o mîna ce binecuvîntă orașul.

Cele două femei își amestecau acum lacrimile. Olga plîngea cu sughițuri mărunte, nestăpînite. Cînd ș cînd, izbucnea în hohote pustiitoare. Auzii glasul Angelii, sec și tăios:

— Liniștește-te, Olga. Să mergem, căci se înserează. Să părăsim mai repede casa asta a rușinii. Haide, îi cumințe...

Le-am auzit ridicîndu-se, îndreptîndu-se spre ușă. N'am făcut nici o mișcare. Olga mai sughița citeodată, în cascade. Plecară. În curînd, nici un zgomot.

Trăsurile uruiau pe stradă. Țigănușii strigau ziarele de seară. Zăpada cădea mai deasă, mai compactă. Un' vuot prelung vesteă că se pornise crivățul.

XLIV

Cînd pașii celor două femei nu mai răsunară pe vestibul, am izbucnit într'un hohot de rîs, care umplu tăcuta încăpere de sinistre ecouri.

— Hotărît, nu există animal mai vrednic de compătimit ca femeia! strigai eu, rîzînd crud de întîmplarea zilei.

Mulțumirea unei biruițe deosebite îmi umflă pieptul de o largă respirație. Simțeam satisfacția nesfîrșită de a fi ieșit cu demnitate din neplăcuta aventură, și mai ales bucuria întunecată că Netty nu va ști niciodată nimic.

— Voi păstra cel puțin pe Ana, îmi ziceam. Olga se va întoarce repede. Cu oarecare sforțare voi recăpăta și pe Angela: o am în mîna.

Pentru un moment nu mi-am pus întrebarea dacă voi fi atît de las, în-cît să mă folosesc de secretul ei, ca să o redobîndesc. Dar am adaos în-dată:

— Nu e nici o grabă. Să lăsăm să se așeze apele.

Mă oprii în mijlocul camerei, gîndindu-mă:

— În raporturile lor cu femeile, oamenii urmează o serie de degradări succesive: încep prin a le rivni, continuă prin a le iubi și sfîrșesc prin a se însura. Eu m'am oprit întotdeauna la muchea prăpastiei. La momentul nefast, soarta m'a dezmeticit cu un gest brutal. Poate că și întîmplarea de azi este un avertisment binevenit... Dar vom vedea, sfîrșită eu trosnînd din degete.

Doream să-mi dau seama lămurit de gravitatea celor petrecute și să văd clar ce-mi rămîne de făcut. Însă nimic în mine nu tîndea să mă deslușască. Totul contribuia par'că să mă turbure, să mă incurce mai rău. Deveniî nervos și nemulțumit. Rațiunea și auto-analiza îmi falsificau toate impresiile și toată judecata. Îmi trecui mîna pe frunte.

— E necesar să mă îmbăt, ca să pot vedea limpede, îmi zisei. Trebuie să trezesc în mine animalul neprefăcut, adică sufletul, și să înnăbuș această stare patologică și inferioară, care se chiamă gîndire.

Am scos din dulap o sticlă de liqueur și am băut o cantitate destul de mare. Mă simții deodată bine dispus, foarte bine dispus. Totul împrejurul meu se luminează... Orice ne-

gură se risipise, și acum vedeam clar în inima mea și în cugetul meu...

M'am întins pe sofă, pironindu-mi privirile în portretul fratelui meu.

— Ești mulțumit de mine, bătrînule ? îl întrebai rîzînd.

Un ris uscat îmi răspunse dintr'un colț al odăii ..

Mi-am rotit privirile împrejur, dar nu eră nimeni.

— Este ecoul risului meu, am gîndit.

Și mă uitai din nou la portret. Fratele meu rîdea... Gura portretului se crispase într'un rînjit !

Mi-am aprins o țigară și i-am zis batjocoritor :

— Fii serios. Morților nu le șade bine să se strimbe.

Mi-am trecut mîna pe frunte, căci îmi simțeam capul greu și mi-am îndreptat iarăș ochii în spre tablou. Nu mai eră nimic. Portretul slătea în nemișcare, privind înainte cu muta și eterna-i indiferență.

— Am vedenii, îmi zisei eu vesel.

Și izbucnii în ris.

Dar pentru a doua oară risul uscat îmi răspunse...

Am sărit în picioare, neputînd să-mi birui un sentiment de necaz. Intunericul creșteă. Umbrele amurgului aruncau asupra tabloului o perdeă de abur blafard. Prin sita de negură, capul mortuar rînjă...

Rămăsesem cu ochii încrămeniți la gura hidoasă. Am mai golit trei pahare de liqueur și m'am simțit mai întremat. Priveam de jur împrejur, deslușind tot mai greu mobilele, peste care se așterneă noaptea. Am încercat să cînt, și vocea mea sună fals. Mă simții deodată foarte ațîțat, foarte nemulțumit. Parcă-mi lipsea ceva, și nu știam ce. Trosnii din degete, cu ciudă. Fără voe îmi îndreptai iarăș ochii spre tablou, și cu uitătura țintă-într'acolo, am mai golit două pahare de liqueur. Simțind că mă împleticesc, m'am așezat pe divan. Ochii mei se întorceau neconținut spre fratele meu.

— Acolo, lingă tîmplă, aveă o gaură roșie de mărimea unui ban. Pe acolo a intrat moartea... oaspele care nu mai părăsește domiciliul... He-he ! Am început să rîd, idiot. Risul uscat

îmi răspunse, dar portretul nu se mai vedeă de întuneric. Noaptea mă impresură de pretutindeni. Mîini nevăzute păreau că se întind să mă apuce de păr... Piepturi păreau că respiră aproape de mine... Aveam impresia că un monstru necunoscut iese de sub pat... Noaptea creșteă...

M'am întins pe divan, dorind să adorm. Dar creerii îmi zvîcneau atît de tare, în cît mi se părea că mă saltă un val uriaș, care mă urcă și mă coboară..

Deodată... peretele pe care eră agățat tabloul se urni spre mine. M'am ridicat în coate... și am m'ai sorbit trei pahare dintr'o înghițitură. Zidul eră acum aproape de tot. Tabloul se ață la două palme de mîna mea. Mă priveă cu ochi mohorîți, palid ca un stîrv. Îi fixam tîmpla, unde avusese gaura roșie de mărimea unui ban... Am biiguit, cu gura cleioasă :

— Fugi...

Am pus de așlădată sticla la gură. Acum portretul mă apropiase de tot. Ochii lui revărsau asupra mea o noapte de cenuse. I-am strigat, bîlbînd :

— Fugi, dobitocule... Te dau jos din cui...

Și am apucat sticla, ca să-l lovesc.

Fratele meu se așezase alături de mine, pe un scaun, cu coatele propțite pe genunchi, cu bustul aplecat înainte. Figura lui eră galbenă și descompusă, pielea împletită pe oase. Mustața cărunță îi atîrna, buzele-i n'aveau culoare. Din ochii lui leșau două siluri de întuneric. Pe tîmpla dreaptă aveă pata roșie de mărimea unui ban, și o licoare neagră-viscoasă îi curgeă pe obraz. Nările-i erau astupate cu pămînt.

— Am facut o călătorie grea, zise el cu o voce care părea că vine de foarte departe. M'ai chemat. Ce ai să-mi spui ?

— Nu te-am chemat și nu te voi chema niciodată, îi zisei încruntat. Singur ai venit. Spune-mi ce cauți ?

— Chiar dacă nu m'ai chemat, m'a evocat gîndul tău. Sintem deapuri nedespărții. Oricît ai fugi de mine,

te voi urmă. Când am stat întâia oară de vorbă, ți-am dat sfaturi înțelepte, pe care le-ai urmat și ai izbutit să găsești în viață plăceri relative. As-lăzi ai făcut o ispravă vrednică de tine. Te felicit.

Mina lui mă atinse. Eră rece și lipicioasă ca pielea de broască. M'am înflorat tot, mi-am retras brațul cu grabă. Figura lui avea acum în ea ceva bestial, oribil. Buza de jos se lărgise, descoperind niște dinți ca de fiară.

— Ascultă-mă, urmă el cu acelaș glas venit din mormânt. Iti voi descoperi un nou adevăr. Ia o sfință omenască înzestrată cu o bogată cantitate de viață, dorința cunoaște unul din aceste două drumuri: *a ști și a fi*. «A ști» îți dă gloria; «a fi» îți dă puterea de viață. Am mai vorbit noi despre așa ceva. Fiecare drum are fericirea lui, iar durerea, atât intrucit este necesară ca un corectiv, se dozează singură. Iasă *a ști și a fi* au sancțiunile lor. În lume există un echilibru perfect, care face ca balanța valorilor să nu se plece niciodată mai mult într-o parte. Cei chemați să sue culmi de munți sint meștri ca, odată ajunși pe cuca înalțimii, să-și vadă singurătatea și să se prăbușască de sus.

«Privește savantul care a înnegrit oceane de hirtie, stâlpi de cărți scooperite cu numele lui. În anii bătrineții, după ce cu sistemele lui filozofice a încurcat toate cunoștințele omenesti și a ajuns la încheerea că nu știe nimic asupra lumii, vede răsărind în juru-i pleiade de tineri, care-i acoperă de ironic munca unei existențe întregi, stîrnesc în jurul lor o vilvă nouă, care o îngroapă în uitare pe a bătrînului savant, fiindcă au în sprijinul lor un singur prinos: iraensul prinos al tinereții. Omul, care pentru *a ști* a închis ochii și a viețuit orb atitea decenii, îi deschide pentru întâia oară cu groază, ca să se întrebe: de ce am luptat, de ce am trăit, de ce m'am jertfit? Unde e gloria? A și început să piară. Ori dacă n'a pierit, cît va dura?...»

«Pămînteanul care și-a închinat existența în *a ști*, în a descoperi toate tainele vieții, care prin geniul lui s'a ri-

dicat poate deasupra umanității din care face parte, voește să înfrîngă și legile morții. Fiindcă nu poate birui moartea fizică, voește să îngenunche cel puțin moartea uitării. Cît va dură memoria lui, a lucrărilor lui? Cît timp omenirea îi va pomeni numele? O sută de ani, cinci sute, o mie... Dar ce va fi peste cinci, peste douăzeci, peste cizeci de mii de ani? Peste un milion de ani îi va mai trăi amintirea? Gloriile trecutului se vor număra pe milenii. Se vor scrie douătrei nume de genii pentru o mie de ani. Va fi și numele lui printre acelea? Se va mai citi măcar un rind din scrierile lui? Iar cînd tot globul pămîntesc se va fărâmița în haos, cine va duce mai departe amintirea geniuilor care au locuit bătrîna Terră? Pentru ca numele lui să vibreze o clipă mai mult în noaptea veșniciei, și-a jertfit viața în osîrdia slearpă și fără plăceri. Cu miinile tremurătoare ar vrea să cuprîndă acum, pentru întâia și pentru ultima oară, toată comoara voluptăților pe care nu le-a cunoscut... Dar e prea tîrziu.

— Eu am alungat dela mine ispita gloriei, i-am răsups întunecat. *A ști* nu mă mai preocupă, nu mă va mai interesa niciodată!

— *A fi* este al doilea drum. A trăi în lumea impresiilor, a există în plăcere. Omul care se devotează plăcerii își zice: «milioanele și miliardele de oameni care trăesc și care vor trăi, sutele și miile de veacuri nu se vor strădui niciodată să admire, să iubească, să disprefuiască sau să urască sfința mea. Deci, voi trăi pentru mine. Voi învăța să cunosc iubirea și viața. În scurtul meu popas pe pămînt, voi căută să sorb toată fericirea ce este în stare să dea faptul de *a fi*». Și o cunoaște... ca tine, sau chiar mai mult decît atî.

«Pînă cînd rezervoarele vieții se usucă, fiindcă posibilitățile omenesti sint mărginite. Arcul plăcerii, întins pînă la refuz, pleznește deodată. Tinerețea fuge... sau durerea își arată masca hidoasă, durerea care pune nepieritorul stigmat. Și omul care s'a trudit de *a fi*, vede cu groază căscîndu-se noaptea neființii. În fiecare lu-

cru este puterea și condamnarea lui. Știința distruge plăcerea vieții. Plăcerea distruge viața însăși. A te înălța deasupra speciei umane într'un fel sau în altul, e un păcat. Pedepsa este în însăși esența înălțării. Așa cere justiția imanență, compensațiunea legilor vieții. Dar omul nu-și poate ocoli destinul: trebuie să meargă înainte.

— Ce va fi cu mine? am bilbiit eu, cu fruntea udă de o sudoare rece.

Și am așteptat gîfîind răspunsul. Chipul fratelui meu se zgîrci în spasmul unui rîs înșorător, care mă cutremură tot. Ridică în sus un deget lung și osos, care n'avea în el nimic din forma și mărimea unui deget omenesc, și încovoindu-l din mijloc, îl opri o clipă, ca suspendat în aer. Ochii lui scăpărau licăriri feroce, gura-i bestială rinjă. Duse încet degetul spre tîmpla dreaptă, arătîndu-și pata roșie de mărimea unui ban...

Am scos un țipăt... și m'am deșteptat.

Imprejurul meu era întuneric. Portretul abia se zărea deasupra patului. Din stradă veneau tînguile prelungi ale crivățului. Mi-am șters cu batista sudoarea care-mi scaldă fruntea, și am băgat de seamă că în odăe era frig. Mi-am strîns haina la piept, am încercat să-mi adun ideile. Am aprins becul electric și am simțit o mare ușurare. O mare parte din uritul întunericului dispăruse odată cu el. M'am așezat iarăși pe sofă, biruit de gînduri.

Visul meu să fie oare o presimțire a viitorului?... Să sfîrșesc oare ca frațele meu?... Nu, nu. E absurd. Și de ce toate astea? Fiind că astăzi Olga și Angela au aflat dubla mea trădare? Aida de! Dar ce legătură poate fi între acest fapt și... pata roșie de mărirea unui ban?... Să fim serioși.

Ca să fiu serios, am început să rid de întîmplarea zilei. Apoi, fără voce, o nemulțumire mă cuprinsese, la gîndul că am pierdut pe aceste două femei. Imi populau așa de plăcut existența... Ce urmare va avea descoperirea îndoitei mele infamii? Nu mă voi mai înfilni niciodată cu Angela și cu Olga... cel puțin cîtva timp de

acum înainte. Dar dacă Olga va împărtași Angeli secretul iubirii mele cu Ana! Aceasta ar putea-o împinge pe trufașa femeie să dezvăluie Anei cele întîmplate astăzi? Nu cred, am adaos eu rîzînd uscat. Se teme să nu alle Mircea Corduneanu. Logica mea a convins-o că e datoare să tacă.

Și dacă totuși... Nu, nu se poate. M'ar sili să vorbesc. Aș fi însă vreodată în stare să spun logodnicului Angeli că tubita lui a palpat în brațele mele? N'aș avea decît interesul răzbunării, ceiace nu mi-ar folosi la nimic. Nu port nici o ură acestei femei.

Nu, nici Olga nu va vorbi, nici Angela, sînt sigur. Olga va ascunde tot, de rușine că a știut și a primit legătura mea cu sora ei Ana. De partea aceasta trebuie să fim liniștiți.

Eh! Și dacă se va sfîrși cu toate? Atîtea minciuni au încetat să mă mai distreze. E necesar să fii și sincer citeodată, ca o diversivne. Pulberea plictiselii a cam început să se aștearnă.

Chibzuind mai bine, am găsit însă că susestește mi-ar fi deocamdata cu neputință să mă despart de Ana.

XLV

Alte trei zile au trecut, fără să mai fac nici o vizită familiei Vlăduț. A treia zi pe seară, Ana mi-a telefonat, cerîndu-mi noutăți. Înțelesei că nu știu nimic. Am simțit o mare ușurare. A patra zi de dimineață m'am deșteptat cu o dispoziție atît de tristă, încît toată viața mea trecută și cea viitoare mi se părea o povară de nesuferit. Trăiam una din acele zile, care ți-aduc pe buze gustul colclit al sinuciderii. Simțeam în maxima lui apăsare acel sentiment, care te chinuște pînă și în clipele de fericire: imensa plictiseala a vieții. Nu mă puteam hotărî nici să citesc, nici să studiez și mă uitam cu desperare la pendulă, care arată orele opt. Mă întrebam:

— Ce voi face pînă la zece, cînd voi plecă spre Palatul de Justiție? Nu-mi rămîne decît să mă gîndesc.

Sforțarea de a gîndi puțin mă obosea mult. Băgasem de seamă că eram

mai mulțumit când nu gîndeam deloc. Am început să mă îmbrac încet, ca să treacă timpul. Dabîă ispravisem, când am auzit soneria și pașii lui Ghiță îndreptîndu-se spre ușa de intrare. Servitorul mi-aduse o cartă de vizită, pe care citii cu surprindere:

KARL MÜLLER

Professeur d'Archéologie à l'Université de Leipzig

— Ce-o fi vrînd dela mine? m'am întreb, și o umbră mi se așternu peste suflet.

I-am ieșit eu însumi înainte, încîntat pe de o parte de împrejurarea care-mi aducea o ființă vie, menită să împartă cu mine uritul unei zile pesimiste, intrigat pe de alta de vizita acestui mosafir neprevăzut: I-am strîns mina cu căldură, mi-am arătat plăcerea ce-mi făcea vizita lui și l-am poștit în casă.

Archeologul aruncă o privire mulțumită asupra interiorului, pe care se crezu obligat să-l găsească *gemüthlich*, și se așază pe un scaun, cam stingherit. I-am netezit calea discuțiunii, înjghebînd o convorbire banală, care ne făcu mai lesnicioasă acea întreținere, socoteam eu, de simplă îndatorire. Am alunecat asupra tuturor temelor de actualitate, precum politica externă, ultimile noutăți telegrafice, marea Expoziție din primăvara apropiată. Apoi neamțul îmi zise:

— Domnule Scudrea, vreau să te întreb ceva. Dar te rog să-mi răspunzi cu toată sinceritatea.

— Poți avea încredere în mine, Dle Müller. Eu sint gentilom: nu spun niciodată ceia ce cred, și nu cred niciodată ceia ce spun.

— Cuvintele Dtale de spirit le primesc întotdeauna *cum grano salis*, raspunse zîmbind archeologul. De aceea dă-mi voe să te întreb: ce părere ai despre căsătorie?

Cam surprins de această chestiune, pusă fără rost în mijlocul unei discuțiuni obișnuite, i-am răspuns:

— Fiîndcă vrei să așii părerea mea, Domnule Müller, căsătoria este dreptul conferit de lege la doi indivizi

de sex contrar de a se chinui reciproc o viață întreagă. Pentru hrana zilnică asigurată, femeia își implinește datoria de a aduce în casă mizeria, prin nașterea de copii, iar bărbatul își execută obligațiunea de a nutri un animal devenit monoton prin obișnuință, pentru vanitatea de a fi înșelat cît mai rar și de a fi uneori ferit de boale infecțioase.

Karl Müller deschise asupra mea niște ochi speriați și bălbul într'un accent franțuzesc, care mă făcu să surid:

— Căsătoria e o datorie socială, Domnule Scudrea.

— De cîte ori savîrșim un lucru stupid, îl se pare că l-am făcut din datorie. Deși nu e nimic mai antipatic ca datoria, cunosc totuș una mai mare: fiecare om să-și poarte crucea singur.

— Chiar cînd căsătoria se întemeiază pe amar? bițgii el aproape fără glas.

— Domnule Müller, amorul este distracția omului căruia i s'a urit cu binele. Omul trece dela simpla legătură sexuală la amor, ca nepriceputul în meșteșugul înnotului, și care, nemulțumindu-se să se scalde plăcut în apă mică, e ispitit să încerce adîncimea. Bine înfeles, în nouăzeci și nouă de cazuri la sută se înneacă, dacă nu găsește o birnă de care să se agațe. Această birnă, al o sutelea caz, este speranța unui nou amor.

— Eu cred că te înșeli, zise sec archeologul. Poți rătăci o viață întreagă prin lume, și să nu simți împințenarea amorului. Pînă în ziua supremă cînd ți-ai înlînit idealul.

— Caracteristica Idealului-Femeec este că nu se deosebește deloc de restul femeilor. Fiecare femeec poate fi la rîndul ei un ideal. Numai nai-vitatea bărbatilor pune apoteoze pe fruntea iubitelor. Micile osebiri dintre femei privesc numai moravurile. De aceea, e bine să te însori cu o femeec cum se cade, căci te plictisește mai curînd ca celelalte.

Karl Müller își șterse fruntea de sudoare. Întîmpină cu o voce căreia deasurda încercă să-i dea siguranța:

— Poate... Cunoști mai bine femeile decât mine. Eu nu sînt pretențios, Domnule Scudrea. Nu voesc decât ca femeia mea să-mi fie credincioasă.

— După aceasta nu văd ce pretenții ai mai putea avea! îi răspunsei eu rîzînd. Femeia credincioasă este aceea căreia nu i s'a ivit încă prilejul de a te înșelă. Nu-ți face iluzii, dragă amice. Însăș venerabila mamă a înțeleptului Solomon a cedat ispitei.

— Atunci... nu există în toată lumea asta mare o singură femeie bună, în deplinul înțeles al cuvîntului?

— Femeia este și bună și rea, Domnule Müller. Bună cu păcatele ei. Rea cu ale altora. Să o primim după alcătuirea ei. De ce-i primindem întotdeauna calități imposibile?

— Oh! Domnule Scudrea, oftă adînc archeologul, nu poate rosti ironii și eruzimi asupra dragostei decât acela care n'a suferit din pricina ei. Vorbesc cu plăcere de amor numai aceia care au vărsat lacrimi pentru el. Se cunoaște că Dta n'ai iubit niciodată cu adevărat.

— Sufletul omenesc e așa de bizar elădit de natură, încît ne face să iubim cu adevărat numai pe femeia care ne părăsește, zisei eu, urmărind cu mintea o umbră de demult.

— De cite ori voesc să întreprind ceva în materie sentimentală, murmură încurcat profesorul, simt o stînjnire de nepriceput. În această privință, toată viața mea am făcut numai prostii.

— Nu poți spune că ești lipsit de experiență.

Karl Müller făcu o pauză lungă. Își privea cu atenție virful ghetelor. Ochii lui palpitau sub ochelari. Gura i se întredeschise de două ori ca să vorbească, dar par'că nu cuteză. Cu anevoie se hotărî:

— Domnule Scudrea, zise el abia răsufînd, eu am intenția sa mă însor.

— Condoleanțele mele, i-am răspuns eu, aprinzîndu-mi o țigară.

— N'am sfîrșit, zise Müller rîdînd spre mine ochii lui timizi.

— Își scoase ochelarii tacticos, îi șterse cu batista și-i puse iarăș pe nas.

Apoi, introducînd jumătate din

palma dreaptă înăuntru hainei, și privindu-mă drept în ochi, zise:

— Dorese să iau în căsătorie pe Dșoara Olga Vlăduț.

Nu pot lămuri procesul mintal amănunțit ce mi-au stîrnit aceste cuvinte. L-am întrebat însă, cu o mirare aproape stupidă:

— Pe Dșoara Olga Vlăduț?

— Da.

A trecut o pauză destul de lungă, după care am reluat, pe un ton șovăelnic:

— Fără îndoială, Die Müller, alegerea Dtale este dintre cele mai fericite. Dar în țara noastră, și cred că și în a Dvoastră, nu poți lua în căsătorie o fată fără consimțămîntul ei... sau cel puțin al părinților.

Am rostit aceste cuvinte rîzînd, convîns că l-am zăpăcit pe archeolog cu un asemenea argument. Dar Müller nici nu clinți, ci-mi răspunse scurt:

— Il am.

— Consimțămîntul părinților? făcui eu.

— Pe al Dșoarei Olga.

— A!

De buna seamă, am pălit puțin, căci profesorul a marit ochii, uitîndu-se la mine cu o expresie din care nu lipsea spaima. Știrea aceasta m'a incudat, m'a întristat par'că. Deși nu-mi recunoșteam dreptul să protestez, simțeam necazul unei vești neplăcute în mijlocul unui prinz copios. Imi repetam în minte cu stăruință:

— Olga? Olga a consimțit la această căsătorie?...

Müller mă privea acum cu niște ochi stranii, care aveau în ei o lucire de metal. Adăogă simplu:

— Mai trebuie consimțămîntul Dtale.

Am lăsat capul în pămînt, fără să mai rostesc o vorbă. Înțelesesem. Înțelesesem că Olga îi împărtășise iubirea noastră, că o chibzuință de zile și de nopți nedormite îi poruncise să se despartă de mine, lîngă care nu o așteptă decât nenorocirea; că hotărîrea aceasta o luase călcîndu-și sufletul în picioare, și că spiritul ei suprem de sacrificiu o îndemnase să-mi ceară îngăduința unui asemenea pas, poate... în așteptarea re'uzului, care-

ar fi oprit-o la căminul dragostei mele. Aceasta înseamnă însă că pentru a doua oară Olga m'a iertat! Dar ca ce drept m'aș fi putut împotrivi? Ce-i otoream eu în schimb? O dragoste înșelată. Știam, și totuș nu mă puteam hotărî să primesc. Ideia despărțirii mi se părea absurdă.

Față de tăcerea mea încăpăținată, Müller își apropie scaunul de al meu, și luându-mi o mână într'a lui, îmi vorbește cu patimă:

— Domnule Scudrea, știu că am aface cu un om de inimă... și ceia ce-ți spun acum este rugămintea umilită a unui îndrăgostit care-ți cerșește fericirea vieții lui întregi. Ceia ce pentru Dta a fost o iubire liberă, pe care principiile Dtale, și poate alte cauze necunoscuta mie, te-ai împiedicat să o sfârșești prin căsătorie, pentru mine este un ideal sfânt. Dar nu ți-o cer pentru mine, ci pentru ea. Gîndește-te... Îngă Dta ar duce o existență vesnic provizorie, o fericire menită să se împrăstie la celdintii vînt. Eu îi voi așterne numai trandafiri pe căile vieții.

— Toate căile sînt acoperite de trandafiri, Domnule Müller; decît, unii calcă petalele, alții spinii. Olga ți-a mărturisit tot?

Archeologul ocoli întrebarea:

— În Germania virginitatea nu mai alcătuește o prejudecată socială, fiindcă nu există. Noi, germanii, ne uităm la sufletul femeii.

— E adevărat, Domnule Müller: pentru calitatea emoției, fecioara nu e niciodată de preferat. Cu o femeie poți fi cel mult canalie. Cu o fecioară poți fi însă monstru. Dar nu crezi că amințirea acestui lucru ar putea așterne o umbră între soția Dtale și Dta?

— Olga e pentru mine idealul, și idealul nu se discută, se primește.

— Se poate, zisei cu oftînd. Idealurile omenești au această parte bună că se confundă cu însăș banalitățile vieții. Nu riscă să ne sperie niciodată.

— Ach! oftă archeologul și mai adînc. Simt că numai alături de dînsa voi trăi adevărată viață. Am trăit pustiu, Domnule Scudrea. Voesc să mor în fericire.

— Atunci ai pierdut momentul, Domnule Müller.

Aveam impresia că-mi zmulg o floare rară dela butonieră și o dau acestui om să o calce în picioare.

— Și totuș trebuia să se întimplă odată, îmi ziceam eu, nu fără oarecare melancolie.

Imi veni deodată curiozitatea să aflu dacă Olga a dat acestui om promisiunea, sau măcar speranța amorului. Ii zisei:

— Dle Müller, este un lucru îngrozitor cînd nu te iubește femeia pe care o adori. Și este un lucru tot așa de îngrozitor cînd te iubește. Olga împărtașește oare pasiunea Dtale?

— Mă stimează, răspunse profesorul după un moment de tăcere.

— O căsătorie întemeiată pe stima reciprocă este un lucru admirabil. Aceasta înseamnă liniștea înuntrul căminului și dragostea în afara lui.

— Voi ști să mă resemnez, zise sec archeologul, întrevăzînd poate în reflexiunea mea intenția picșorie de a-l abate dela această căsătorie.

— Cugeți ca un adevărat flozof, Dle Müller, am încheiat cu întinzîndu-i mîna. Ai consimțimîntul meu, dacă așa stau lucrurile, că trebuie să ți-l dau.

— Ți mulțumesc! exclamă el cu căldură, luîndu-mi mîna grăbit și făcînd o clipă gestul inconștient de a o duce la buze.

— Nu e nevoie, zisei eu distrat, retrăgînd-o destul de slab.

După plecarea lui Müller am înștîițat telefonic pe Olga ca voesc să o văd a doua zi la Trianon. Cele douăzeci și patru de ore care au mai trecut, le-am trăit posomorît și trist. A doua zi pela orele patru eram la Trianon, în așteptare. Slujnicuța veni veselă, și pe temelul drepturilor cîștigate îmi sări de git. Am dat-o afară cu o brutalitate care o iuricoșă. După un sfert de oră ușa se deschise și intră Olga.

Fata se opri în pragul ușii, sîcoasă, lăsînd capul în pămînt. M'am apropiat de ea, i-am luat cu blîndețe amîndouă mîinile și am atras-o lîngă mine, pe sofă. Olga nu șopti nici un cu-

vint, ci își rezemă capul de pieptul meu, mută ca o cruce de mormint.

— Se impune să fii trist, îmi ziceam, cu convingerea că trăesc clipe intense.

După o lungă tăcere, ridică spre mine ochii înlacrimați, șoptindu-mi:

— Mă ierți?...

Am strâns-o la piept, murmurându-i:

— Te iert...

Ne-am amestecat buzele și n'am mai vorbit. Ce ne-am fi putut spune?...

Intr'un tîrziu, Olga îmi zise, înșorată de durere și de patimă:

— Un singur cuvînt și rămîu lîngă tine.

I-am răspuns:

— Urmează-ți destinul, fetișo, nu-l urmă pe al meu, căci nu te poate duce la fericire.

— Nenorocirea și moartea ar fi dulci lîngă tine.

— Lîngă mine... Dar nu se știe cît vom putea fi unul lîngă altul.

— Ține minte că m'ai gonit! zise Olga cu un oftat care-i frînse pieptul.

Nici un cuvînt de trădările mele.

Simțeam nevoia să mă dezvinovățesc intru citva. I-am zis umilit:

— Mă simt impur și criminal față de tine, Olga mea dragă. Știu că din ființa mea se desprinde infamia...

Figura ei se contractă de o suferință amară, de o renunțare absolută, care cuprînde în ea și iertarea absolută.

Lacrimi mari picurau din agatele negre ale ochilor ei.

Eram aproape să cedez, să o rog să-mi rămînă... Dar filozofia mea îmi aduse aminte că trebuie să am virtutea renunțării cu femeile pe care nu le mai iubesc. Am rugat-o deci să se supue soartei cu resemnare.

— Viața nu este așa cum o visăm, micuța mea. Dar dacă o primim vițejește cum ni se dă, putem găsi prilejuri de mulțumire.

— Dar nu pot suferi această despărțire! țipă Olga izbucnind în hohote de plîns. Nu pot! nu pot!... Imi distruge viața. Voi muri din pricina ei!

Și ștergîndu-și repede ochii, cu un gest care-i eră obișnuit, mă privi în față, zicîndu-mi întunecată:

— Paul, să știi că această despărțire mă va ucide. Mă vei avea pe conștiință.

XLVI

Familia Vlăduț află vestea nu fără oarecare surprindere, deși nu eră pentru nimeni străină purtarea mai mult decît afectuoasă a profesorului față de Olga. Căpitanul Vlăduț întîmpină cererea în căsătorie cu flegma lui de om superior, intangibil slăbiciunilor omenеști. La răspunsul lui Müller că Dșoara Olga consimte, D. Eusebiu Vlăduț, căpitan în retragere, răspunse simplu:

— Atunci, iacă-se voia voastră.

Și luînd mîinile tinerilor, le uni, binecuvîntîndu-i cu un gest părintesc. Aceasta fu pentru Olga un nou prilej de lacrimi, iar pentru căpitan un prilej de discurs:

— Nu vă urez să vă înmulțiți ca Avram și cu Sara, nici ca nisipul mării, căci fericirea vieții nu stă intru aceasta. Nu vă urez măcar să vă iubiți, căci contopirea sufletelor nu stă întotdeauna în iubire. Dar vă urez bunul cel mai anevoc de îndeplinit: să vă fiți cei mai buni prieteni, în clipele de grea încercare.

Căută, dar nelîndu-i aproape nici o maximă din Shelley, recurse la luminile lui Bulwer Lytton, zicînd sentențios: prietenia este vinul vieții, amorul este alcoolul.

Și fiindcă veni vorba despre acest subiect, deapănura scump inimii căpitanului, D. Vlăduț închină citeva pahare în sănătatea logodnicilor.

Coana Leonora protestase mai întîi împotriva acestei căsătorii, sub cuvînt că nu cunoaște nici familia, nici situația, nici caracterul archeologului, și că mai nimerit ar fi fost să-și mărite copila cu «un român de-ai noștri». Adevăratul motiv eră însă dragostea netărîmuriță a Doamnei Vlăduț pentru cea mai mică dintre tete, și durerea de a o ști departe pentru totdeauna. Dar cum personalitatea Doamnei Vlăduț dispăreră cu toate prilejurile mari, ea dispăreră și de astă dată, lăsînd-o să-și mistre în tăcere resemnata ei suferință.

Karl Müller expuse cu o corectitudine nemfească situația lui materială, care eră dintre cele mai înșoritoare, și refuză orice dotă. Dar căpitanul

Vlăduț, ridicându-se în picioare ca statuia demnității ofensate, răspunse că D. Müller va să știe că nu și-a luat soția dintr'un azil de orfani, și că Olga Vlăduț primește zestrea de o sută cinzeci de mii de lei, care este depusă chiar pe numele ei la marea bancă românească «Ion C. Brătianu».

Eu le-am întocmit formele și contractul dotal. Eră întâia dată cînd făceam această operațiune în asemenea împrejurări sufletești. Aveam un sentiment ciudat și nelămurit. Fiecare nouă formalitate, care înnodă legătura socială dintre fosta mea iubită și logodnicul ei, părea că rupe cite puțin din sufletul meu.

Logodna avu loc în cercul intim al familiei și prietenilor. Olga eră slăbită și palidă, cu ochii cerniți de plîns și de nopți nedormite. Netty se apropiu de mine și-mi șopti:

— I-e frică de ce o așteaptă. Va cunoaște ea fericirea întregă în brațele acestui neamț nesărat?...

Apoi, rîzînd cu risul ei luminoș de copil:

— Cum o fi Müller în clipele cînd ubeste? Mi-l închipui hidos.

Toată veselia sinceră sau de comandă stîrnită împrejurul acestui eveniment, nu putu descreți fruntea Olgii, care rămase tristă toată seara. Ochii ei se pironneau asupra mea cu o desperare mută. Profesorul se învîrtea împrejurul ei cu o adorație de cățel devotat. Olga nici nu-l privea, iar cînd ochii ei se îndreptau întîmplător către dînsul, indiferența ei se contopea cu o expresie de silă, care nu scăpă nimănui, atară de Kari Müller, profesor de Arheologie la universitatea din Leipzig.

XLVII

Veni și ziua despărțirii. Cununia civilă și religioasă eră hotărîită pentru ziua de Duminică 27 Ianuarie, în seara căreia Olga trebuia să plece cu soțul ei în Germania. Müller își isprăvisese săpăturile, trimisese raportul și-și întîrziase plecarea numai în vederea căsătoriei. Telegrame și scrisori urgente, expediate în Leipzig de către

profesor, aveau drept scop să pregătească tinerilor căsătorii cuibul fericirii eterne.

Olga așteptă ziua cununiei și a plecării, ca un condamnat care-și așteaptă ceasul execuției. Nici măcar de ochii familiei nu-și mai ascundeă stîșiirea. Eră toată viața ei pe care o jucă la întîmplare, pe o carte.

Doamna Vlăduț oftă și plîngea. Căpitanul filozofă. Surorile pluteau între sentimente contrarii.

În ajunul căsătoriei m'am întîlnit cu Olga la Trianon. Primele îmbrățișeri au fost cu lacrimi amare, după care iubita mea căzu într'o tristețe aspră.

— Mă cercetez și nu pot să mă înțeleg, zicea Olga oftînd, cu ochii aproape rătăciți. De ce primesc soarta care mi se oferă, cu aceeași liniște pe care aș fi avut-o dacă nu te cunoșteam?... Cu toate acestea, sînt legată de tine prin toate firele sufletului meu, și dacă aș ști că nu m'ai iubit niciodată aș înnebuni de durere.

Ce soartă puteam să-i ofer eu în schimbul aceleia pe care și-o alesese? Aveam măcar dreptul să o mustrez că mă părăsește? Mă gîndeam la prăpastia morală care ne despărțea. Eu? Așa cum mă ingenunchiasă vîrtejul ciudatelor evenimente și firea mea. Ea, o sînfă de sacrificiu, de totală uitare de sine, care nu cugetase niciodată să-și creeze drepturi din jertfa ei, sau să-mi impună mie îndatoriri. Pe lîngă atîtea alte specimene ale sexului ei, care pentru o sîrutare cer căsătoria, Olga îmi apărea ca o minunată excepție.

E-așa de adevărat că prețuim femeia nu atît pentru dragostea ce ne arată, cît pentru resemnarea cu care știe să sufere pentru noi, pentru răutatea și pentru nestatornicia noastră. Cu cît sacrificiile, femeii sînt mai mari, cu atît crește pentru ea stima și prietenia noastră, dar cu atît descrește iubirea. O iubim cu atît mai mult cu cît ne jertsim noi mai mult pentru ea; o iubim cu atît mai puțin, cu cît se jertfește ea mai mult pentru noi.

Pe semne, acest sălbatic egoism de bărbat m'a făcut să pot suferi despărțirea noastră cu mai puțină mila-

nire decît aș fi crezut. Simțeam mulțumirea că-mi putusem făuri despre Olga o înaltă idee morală. Ideia aceasta îmi împunea datoria să-i doresc o soartă fericită — dacă poate există pe pămînt fericire în afară de dragoste. Necesitatea înaltei valori morale a sacrificiului îmi scădea și intensitatea regretului.

Priveam cu oarecare milă figura ei rătăcită de griji, și trupul ei mic și slăbuț ghemuindu-se în mine. Vedeam în ea o rănită a vieții. Cu pornirea mea absurdă către generalizare, mi se părea că Olga întrupă în clipa aceea tot sexul ei nenorocit: o turmă de sclave ale legilor sociale, întocmite de bărbați.

— Nu pot să-ți ajut nimic, îmi ziceam în mine compătîmind-o cam plictisit, și avînd impresia că melodrama acestei despărțiri începe să dureze prea mult.

— Vei fi fericită, Olga mea, i-am zis tare, fiindcă trebuie să zic și eu ceva.

— Niciodată... făcî ea cu privirile în gol. Lumea e rea și ipocrită. Mai curînd îți îngăduie ca, măritată, să ai unul sau mai mulți amanți, decît să te unești liber înaintea lui Dumnezeu cu alesul inimii tale. Cu zestrea mea aș putea trăi independentă de jugul căsătoriei. Obiceiurile vor să mă mărit ori să fu văduvă. În această situație, chiar dacă aș face toate desfrînările, față de oameni aș fi o femeie cinstită.

«Obiceiurile» și «lumea» exprimau în limbajul simplu al Olgii ceea ce numim noi morala socială. Cuvintele ei erau pătrunse de un dureros adevăr.

Ce mai puteam răspunde acestei crude realități?... Tăceam, gînditor.

— Așa încît, urmă ea, dacă tot trebuie să-mi leg viața de un om pe care nu-l iubesc, îl prefer pe Karl. Este serios și blind. El cel puțin îmi va da liniștea, dacă-mi răpește fericirea.

Olga tăcu, adîncită în gîșire. După cîteva clipe, scutură din cap cu vioiciune, zicîndu-mi:

— Dăr să lăsăm gîndurile triste, micule dîragă. Să ne iubim, să fim veseli, ca să ducem ca amintire bucuria: flori pe mormîntul despărțirii!

Mica Olga sări din pat și începî să danseze prin cameră, purtîndu-și si-

lueța slabă și scundă într'un virtej ameștor. Ridea și țîpă, lovindu-se de mobile, cu ochii scinteetori de febră.

Cînd și cînd, risul ei sonor și furtunatic se prelungea în triluri vibrante, care erau hohote de plîns. Apoi risul reîncepea.

Deodată o văd oprindu-se, palidă ca moartea, cu ochi de spectru, cu mina la inimă. Dintr'un salt am fost lîngă ea, am prins-o în brațe, am culcat-o pe pat. Timp de un sfert de oră am crezut-o moartă. Am luat din gențuța ei flaconul cu eter și i l-am pus sub nări. Și-a revenit încet, a deschis ochii, ochii ei noptatici cu gene lungi și încovoiate, și m'a privit rătăcită. M'a recunoscut și mi-a strîns mina puternic.

— Despărțirea mă va ucide, Paul, îmi șopti ea cu glasul stîns.

Apoi începî să mă sărute pierdută, cîntînd să soarbă par'că de pe buzele mele dragostea și viața, pe care de aci înainte nu i le mai puteam da. Am îmbrăbat-o, i-am băut lacrimile ce curgeau din belșug din ochii ei mari de jasp, și între glume și sărutări i-am dat povețe pentru viață. Apoi ne-am cuprins în cea din urmă îmbrășișare. Cea din urmă! A fost o poezie de lacrimi și de iubire, o elegie și un epitalam neuitata zi, neuitata oră a despărțirii noastre. Într-o exaltare sălbatică ne-am amestecat buzele, trupurile, sufletele, în dragostea menită să fie fără sfîrșit, și care trebuia să ia sfîrșit peste cîteva clipe. Am istovit în patimă tot viitorul de iubire, care nu mai era al nostru.

În prag, în momentul plecării, Olga izbucni într'un plîns deznădăjduit, în țipete de durere.

— Olga, Olga mea... o mîngîiam eu, copleșit de o neputincioasă indiferență, negăsind în mine alte cuvinte ca să-i alin sfîșietoarea jale.

După cîteva clipe, Olga se zmulse brusc din brațele mele, rostind cu glas sălbătic:

— Adio.

Făcî ultimii pași către ușă, șovăi, se întoarse cu privirea inspăimîntată, și vocea ei vibră ca un suflu duios:

— Adio...

XLVIII

A fost o nuntă aleasă și bogată. Dar în mijlocul luminilor, cîntecelor, mirodeniilor, în lumea pestriță care venise să privească cununia, și din care cei mai mulți aveau sufletul încărcat de veselie, două inimi erau rănite: a miresii și a mea. Una zdrobită pînă la moarte: inima Olgii. Am simțit abia în clipa aceea adevăratul regret pentru sufletul delicat și nobil, pentru iubirea de roabă devotată a celei care plecă. Evocarea tuturor momentelor petrecute alături de ea, iertarea ei totală, fără o mustrare, fără un cuvînt, mă înduioșau așa de mult, încît îmi biciuiau mintea ca să uite suvenirurile dulci, cărora nu mai aveam dreptul să le surîd nici în amintire. Trebuia să mă amefesc, pînă în clipa cînd depărtarea îmi va fură și sufletul ei, căci trupul nu-mi mai aparține.

Olga era fermecătoare în rochia albă cu trenă, pe care scînteia aurul betelei. Ca să-și ascunză paloarea, dăduse cu fard pe obraji, dar lucirea febrilă a ochilor ei care rideau în silă nu m'a înșelat nici un moment.

După ceremonia religioasă, familia și prietenii au rămas să felicite pe însoțite. Au urmat sărutări, îmbrățișări, urări, unele sincere. Rămăsesem cel din urmă; ochii Olgii mă căutau. M'am apropiat și le-am urât cele de cuvîntă, primind mulțumirea afectuoasă și inconștientă a lui Karl Müller și surîsul amar al soției.

Olga părea că nu știe ce se petrece cu ea. Am avut impresia bizară că se făptuește o siluire cu acest copil. Îmi venea să strig:

— Opreți! Nu săvîrșiți nelegiuirea pînă la capăt!

În cupee și automobile i-am petrecut pînă la gară. Clipa despărțirii de veci. Olga s'a îmbrățișat cu toți, a plîns cu toți, fiindcă așa e obiceiul. Însuș căpitanul și-a șters o lacrimă. Rămăsul bun dela Doamna Vlăduț a fost lung și greu. Mama nu-și părăseă fiica din brațe, ci plîngea în hohote, sărutîndu-i ochii și părul. Cînd și-a luat adio dela mine, Olga a deschis ochii mari, cu o spaimă mută, și i-a pironit într'ai mei. Cu ochi mohoriți, Angela ne privea.

I-am sărutat mina și ne-am despărțit pentru totdeauna, fără o îmbrățișare, fără o lacrimă, fără un cuvînt.

Cînd a suit scara vagonului, pierzînd ultima atingere cu pămîntul pe care ne iubisem, mi-am zis:

— S'a sfîrșit și cu Olga. N'am oare nici un regret?...

Îmi dădeam seama cu tristețe că n'am nici unul.

Trenul porni.

La o fereastră din *sleeping-car*, în timp ce D. Müller așeză bagajele, Olga filfiia batista plîngînd. Ochii ei mă căutau veșnic. Angela și Netty se ștergeau la ochi. Angela îi strigă, făcîndu-i semn cu mina:

— *Vers le bonheur!*

Șirul vagoanelor își pierdă silueta în întuneric.

CAPITOLUL VII

XLIX

O săptămîină după plecarea Olgii mi-am pus în gînd să întreprind recucerirea Angelinei Vlăduț. Sîngele meu nu eră sătul de această femeie. Să mă despart de o amantă care mă iubea, și aceasta numai pentru o meschină trădare, fie chiar și cu sora ei, mi se părea ceva absurd și neînțeles. Dacă acesta este rostul lumii, atunci nu mai există Dumnezeu! Natura ne

izbește destul de dureros, că ne multiplică sufletul la infinit și ne lasă trupul indivizibil.

Pentru Angela eu numai existam. Nu-mi vorbea, nu mă auzea, nu mă vedea. La vizitele mele aproape nu apărea. Avea însă destulă dibăcie să facă să nu se bage de seamă că între noi doi s'au sfărîmat legăturile de prietenie. Nu trîntea ușile, nu se încrunta, nu se infuria, nu se dedă la niciunul din acele gingașe amă-

nunte, care fac din femeia jicnită un animal insuportabil. Suferea durerea și insulta cu aceeași augustă măreție, care-mi sugerase asemănarea ei cu o regină.

Ca să o pot redobîndi, îmi eră trebucios să înnod iarăș, într'un fel sau în altul, oarecare raporturi, un soi de comunicare a gîndurilor. Să-i scriu?... Nu. Ar fi o armă primejdi-oasă în mîna ei măcar un singur rînd dela mine. Să-i vorbesc. Dar cum? În ce chip să-i cer o întîlnire, și mai ales, în ce chip să o pot căpăta?

Oamenii care se închină lui Satan au întotdeauna sprijinul acestui zeu al întunecimilor, pînă în clipa cînd le cere sufletul. Astfel, și mie împrejurarea mi-a venit în ajutor, așa cum n'aș fi putut-o nădăjdui.

Mergînd într'o seară în vizită la familia Vlăduț, am găsit pe Angela singură în salonul de primire. La vederea mea s'a îngălbenit și nu mi-a întins mîna. O tăcere apăsătoare urmă. Am întrebat-o, cam stîngerit:

— Cealălți... nu sînt acasă?...

— Sînt la teatru, îmi răspunse Angela fără respirație.

Eră așa de palidă, în cit tot singele pareă că-i fugise din vine. Am înginat:

— Atunci... mă retrag. Nu voi să te supăr.

— Rămîi... zise Angela, făcînd o puternică sforțare ca să poată vorbi.

Și se ridică să treacă în altă odăe. Am apucat-o de mîină, șoptind arzător:

— Angy!

— Ce mai vrei dela mine! gemu ea, împotrivindu-se.

— O clipă... numai o clipă, Angela mea. Îți sînt dator două cuvînte. După aceea vei putea plecă... pentru totdeauna.

Angela se rezemă cu o mîină de masă, răsturnîndu-și capul pe spate. Degetele melé nu o slăbeau din strînsoare.

— Vorbește... făcu ea sugrumat.

— Angela mea... Lămurirea, groaznică lămurire a faptei odioase de care sînt vinovat, o vei aveă îndată. Olga fusese a mea înainte de a te arată tu în drumul vieții mele. Nu

mă poți învinui că n'am îndrăznit să-mi înalț întîi ochii spre tine. Erăi atît de sus în admirația mea, încît dragostea mea se simțea prea umilă ca să se poată ridică pînă la grațiile tale. Atunci am primit otranda unui amor, de care mă simțeam mai puțin nevrednic... Am fost pedepsit încajuns de chinul meu sufletesc, cînd am băgat de seamă că inima-mi rămăsese în întregime la tine, că trăiam cu o femeie pe care am crezut o clipă că o iubesc, și că iubeam pe o alta, care eră sora ei, erai tu!

Mi-am strîns tîmplele în mîină, am oftat greu, mi-am zis în mine:

— Începutul nu e rău.

Angela își retrase binîșor mîna dintr'a mea și zise cu o voce căreia căută să-i dea nuanța disprețului, în timp ce buzele ei tremurau:

— Ar n' fost mai nobîl și mai cînsîtit să alungi din inima Dumitale iubirea la care nu mai aveai dreptul, decît sa înșeli două femei în acelaș timp. Ah! Ce oroare!

→ Aș a e, învinuește-mă, pedepsește-mă, căci o merit, replicai eu înneccîndu-mă. Nu mă apăr. Dar sînt iubiri din acelea, față de care sufletul omenesc e alcatuit dintr'o cocă prea slaba. Ce sînt de vină dacă ai făcut să nască în sufletul meu o asemenea iubire? Nu m'am putut împotrivi. Am mers orbește înainte, împins de o putere fatală, cum merge omul numai spre pierzania lui. N'am mai gîndit, n'am mai raționat nimic. Olga eră a, mea, tu nu mi-ai fi dat, cum nici nu mi-ai dat, decît buzele tale. Și totuș, eu preferam o fărîmă din dragostea ta, de cit tot amorul celeilalte, pe care nu o iubeam!

→ Nu o iubeai?... întrebă Angela amefîtă. Atunci de ce i-ai primit dragostea?

— Din desperare! am aruncat eu ca o vâpae de foc. Ca să te uit. Ah! Dar cînd am înțeles că nu te pot uită, că ai intrat, te-ai contopit, ai devenit tot una cu spiritul meu, cu singele meu, cu carnea mea, atunci a început lupta pe viață și pe moarte între iubirea mea și între datorie. Eu am fost, celdintii care am sfătuit pe Olga să nu respingă mîna lui Karl Müller.

Fiindcă prevedeam că archeologul o va cere în căsătorie... Crede-mă, a fost o muncă aprigă, zi cu zi, minut cu minut, timp de săptămâni întregi, ca să o conving. Dacă nu eră ziua aceea nenorocită, dar mult ușurătoare pentru conștiința mea, când ne-ai pândit la Trianon, cine știe cât s'ar fi prelungit cumplita stare de lucruri. Mi-am făcut datoria de om de onoare, dar... te-am pierdut.

Mi-am prăbușit capul spre pământ, ca povărnit de o mare durere, așteptând cuvintele Angliei.

— Am fost artistic, îmi zisei eu mulțumit.

În prada unei turburări pe care nu o mai putea ascunde, Angela vorbi după o lungă pauză. Cuvintele ei făceau cu întreruperi, gîfătoare, pierdute:

— Datoria Dumitale eră să nu fi început o legătură sentimentală, pînă cînd nu s'ar fi cealaltă... În orice caz, este imoral, este monstruos să iubești două surori în același timp...

— Ce voiai să fac! am țipat eu cu o desperare bine jucată. Nu se putea altfel. Ei bine, iartă-mă! iartă-mă! Mă tirăsc la picioarele tale, (am îngenuchiat înaintea ei) te implor, te conjur, iartă-mă!...

I-am luat mina și i-am acoperit-o de sărutări. M'am ridicat încet, strîngîndu-i degetele ca într'un clește. Palidă ca ceara, Angela șovăia, ca prinsă în volbură unui amestec de virtuți. Am cuprins-o de talie, am atras-o spre pieptul meu, i-am căutat gura. Angela se zbătea, gemea:

— Nu... Nu...

Cu o mină brutală i-am dus capul spre buzele mele, am încercat să o sărut.

Cu o sforțare supremă, Angela se desfăcu din strînsoare, strigînd:

— Lasă-mă... Lasă-mă!...

Mina ei apucă para soneriei, agățată de lampa electrică, deasupra mesei pe care ne luptam. I-am dat drumul și am făcut un salt înapoi. Ochii noștri s'au încrucișat. Ai ei erau încercăți de ură, și pe jumătate biruiți de patimă. Figura ei eră pustiită de încordarea împotrivirii. Îmi șopti, sugrumată:

— Pleacă...

M'am înclinat.

Teșind pe ușă, îmi zisei:

— Ne mai întâlnim noi, fetițo! Carnea ta încă nu m'a uitat!...

Cînd am reintrat în apartamentul meu și l-am strigat pe Ghiță, servitorul alergă speriat, crezînd că poate mi s'a întîmplat vreo nenorocire. Dar la vederea mea, fruntea i se descreeți. Mă trîntii cu furie pe divan, într'o veselie delirantă.

— Coane, rideți așa de tare, că se aude tocmai la Chitila. Ce ispravă a făcut?

— Șampanie, Ghiță! Adu șampanie!

La masă, bînd șampanie și ciocnind frățește paharul cu Ghiță, îl întrebai pe bunul meu prieten și tecior în casă ce părere are despre statornicia sentimentelor omenești. Și bravul băiat îmi răspuse zîmbind, mînd și pîșcotul în lichidul divin:

— Ei, Coane! Dacă n'ar fi inima omului largă, largă, să încapă toate nebuniile în ea, ar pieri ca pițigoiul cînd e prias în laț.

L

Și totuș, se sfîrșise. Angela nu voia să se mai întoarcă la dragostea mea. Iubirea ei murise. În locu-i crescuse o neîmpăcată ură. Eu o doream cu o patimă mereu crescîndă, cu o înviersunare pe care o îndirjă mai mult nepăsarea ei. Cum de nu m'am putut atunci liberă dintr'odată de povara acestui amor, legat de atîta zădărnice? Nu știu. Faptul că această femeie mi se strecurase printre degete, în preajma zilei cînd mă socoteam mai aproape de biruința totală, îmi lăsase în toată sîința un dor nestins după sîința ei, o lincezeală bolnavă după grațiile ei, cărora le întrevăzusem numai umbra, dar de al căror trup viu și cald rămăsesem tot atît de departe ca în ziua cînd nu ne cunoscusem. Ideia că am pierdut-o pentru totdeauna îmi dădea prin creieri virtuți de furie.

Mă întrebam, cu mintea în flăcări:

— Cum a aflat? Cum a dat de urma mea și a Olgii?..

Taină.

Dacă m'ar fi prins cu Netty?.. O Destin! M'ai cruțat de lovitura de moarte.

M'am lepădat de mândrie, de ambiție, de tot. Să nu o mai fi văzut? Nu se putea. Nu voiam să mă obișnuiesc cu ideea că aș renunța de a o posedă vreodată. Alesesem umilința, numai cu prețul de a o vedea. O doream chiar împărțită cu altul. Să fi fost a tuturor, dar să fi fost și a mea!

LI

Eră într'una din întiile seri de Marte. Mă aflam în vizită la familia Vlăduț. Coana Leuora citea niște scrisori ale Olgii, care se plîngea mereu de sănătatea ei subredă.

Decind plecase în Germania, Olga nu-mi scrisese încă nici o scrisoare. Imi trimitea doar cărți poștale ilustrate cu peizaje din Lipsca, însoțite de scurte lămuriri și cite un cuvînt de duioșie: *Éternel souvenir, deinc ewige Olga, iubitelui meu in veci neuitat*. Vorbe sfînte de amor, pe care noua complicație sentimentală a vieții mele mă împiedică să le gust cu plăcerea de altădată. Inșiș boala ei, de care scria Dnei Vlăduț cu îngrijorare, mă lăsa aproape indiferent, ca o întîmplare banală a vieții. Mintea mea gravită numai împrejurul Angellii, ca un satelit împrejurul soarelui.

Pe Ana o iubeam cum un soț își iubește soția: cu dragostea neclătinată. Aceasta nu-l împiedică însă pe soț să-și piarză mințile după o femece încîntătoare și fatală, și la nevoce chiar să-și zboare creerii. Intăritarea dorinții mele neîndestulate mă făcea să am nevoce de inbirea Angellii, cum plămînuț are nevoce de aer, ca să nu se înăbușe. Angela eră în acele clipe oxigenul și azotul sîinții mele lăuntrice.

În s.ara aceea Angela așteptă pe Mircea Corduneanu, ca să meargă împreună la Teatrul Național, unde aveă loc un bal al societății *Tibișoianul*, pus chiar sub patronajul Doamnei și

Domnului general Corduneanu, în lipsa suveranilor care se aflau în do-liu, după moartea unui prințisor obscur din Turingia. Generalul Corduneanu fusese numit de curînd Mareșal al Palatului, și în această calitate prezidă balul de binetacere.

Logodnicul nu se făcū mult așteptat, ci se arată, elegant, simpatic și politicos, așa cum nu se putea să nu-l iubești. Imi părea rău că nu-i puteam găsi nu cusur, ca să-mi bat joc de dînsul în fața Angellii.

Fosta mea iubită îi ieși înainte cu o grație seducătoare. Fiecare zîmbet, fiecare privire aruncată lui mi se păreau furate mie, și mi se înfigeau în inimă ca tot atîtea ace de foc. Angela băgase de seamă contempla-rea stupidă în care căzusem, și nu-i scăpase pe figura mea încordările geloziei. De aceea portarea ei față de logodnic eră de o duioșie încă mai apăsată.

Mircea Corduneanu, după ce salută pe toată lumea, scoase ceasornicul din buzunarul vestei și își înștiință iubita:

— Poti să te grăbesti, Angy. E tîrziu.

— Ard de dorința să dansez astă seară, făcū Angela cu o privire de patimă.

M'am gîndit la dansul, în timpul căruia i-am făcut mărturisirea mea de dragoste...

— Tu de ce nu mergi, Netty? in-trebă Mircea.

— Mi-e somn, răsponse Ana.

Ne intilnisem împreună peste zi.

— Dar D. Scudrea?

— Am de pregătit un proces peu-tru mine.

Angela se retrase să se îmbrace. Din a treia cameră îi auzeam glasul vibrant cîntînd cu pasiune aria *caro nome*. Am închis ochii și am încercat să-l urmăresc silueta, goală... M'am înfiorat de voluptate. Ma deșteptă glasul căpitanului Vlăduț, care in-trebă pe Mircea:

— Anul acesta mai incalici la cursele de gentilomi?

— Și anul acesta, și toată viața, chiar dacă ar fi să-mi frîng și picio-rul cellal, zise Mircea Corduneanu, rizînd și descoperînd dinții lui mici

și albi ca mărgăritarele. Am cumpărat acum o săptămână doi remonți superbi: pe *Tonnerre*, armăsar pur-singe, și pe *Jeanne d'Arc*, iapă demisinge. Mi-i antrenează jockeyul: la primăvară iau cu siguranță *Derby*-ul.

— Pasiunea cailor? gîndeam eu cu un dispreț voit. Înțeleg să ai pasiunea femeilor, a ideilor, a religiei... Dar a dobitoacelor? Este tot una cu pasiunea pentru căteii de budoar. Acest om trebuie să fie și el un dobitoc.

În forul meu lăuntric recunoșteam nedreptatea părtinitoare a reflexiunilor mele, și mă necăjam mai ales pe faptul că nu puteam uri pe acest om. Eră rivalul meu, hoțul dragostei mele, și cu toate acestea nu încetă să-mi fie drag.

Simțeam însă între mine și el o mare depărtare, o prăpastie. Mi-l credeam mult inferior sufletește, și-mi lămuream simpatia pe care mi-o inspiră, ca pentru un copil nevinovat și plăpînd, la trup și la minte.

Convorbirea între noi urmă banală, despre sporturi și gimnastică. După aproape o oră Angela apărură într'o rochie albă de matase scilpitoare, cu bluza decoltată pînă subt umeri, dînd la iveală forme de o structura rară. Nici un colț, nici o cută nu stricau armonia desăvirșită a brațelor, a gîtului, a pieptului ei descoperit pînă sub dunga despărțitoare, lăsîndu-te să duci mai departe cu mintea cuple ideale ale sinilor, lăcute să sorbi din ele numai iubire. Pe sinul stîng înfloreă ca o rană un mac de o roșală de amurg, iar în părul ei ondulat cu fierul scînteia o diademă de opale.

Am închis ochii pe jumătate și am privit-o lung, amețit de frumusețea ei răbătătoare. M'am gîndit să-i spun cu răutate:

— Ai o' frumusețe obraznică, de cocotă la preț.

Dar la ce bun această rouă și zadarnică insultă?

I-am zis numai atît:

— Pari o regină, iar logodnicul tău un lacheu.

Nu mi-a răspuns nici măcar cu o privire.

Își puse mantila și o pălărie mare cu crosă bogată. Și au plecat, prințesa și prințul de carnaval, spre zgomotul sărbătorii de noapte, săculeagă în ameteșirea valsului și în sunetul muzicilor impresii de stringeri în brațe, răsulări de nări masculine și atingeri de palpe femești, puse la mezatul dorințelor.

Îndată în urmă, sub cuvînt că mă simt obosit, am ieșit în sală. Ei ajunseseră în capul scării, unde s'au oprit să-și dea o sărutare. Sărutul lor m'arbis ca sărutarea pumnalului. Fără să știu de ce, am intrat în casă, m'am îmbrăcat ca o vijelie și i-am urmărit în stradă, unde umbrele lor se lungeau uriașe pe protoarul luminat de lună.

Eră o noapte răcoroasă și limpede, care făcea trecerea între sfîrșitul iernii și începutul primăverii. Înfiorările vieții se și simțeau în aer, ca mîngîierea unor mîini de femei.

N'au găsit trăsură, și au pornit pe jos, încet, sorbind aerul curat al nopții cu stele. Angela întoarse odată capul înapoi. Abia am avut timpul să mă ascund după peretele unei case. Cînd am ieșit, perechea dispăruse. I-am vazut iarăș la o sută de pași și i-am urmărit de departe, cu o curiozitate prostească, pe care o îndreptăți curînd strania întorsătură a lucrurilor.

Am băgat de seamă că ei nu merg spre teatru, ci cotesc mai multe străzi lăturalnice. Ajunseră în dreptul unei case cu un singur etaj, avînd în față o curte pietruită, iar pe dreapta și pe stînga ronturi de flori. La ușa casei, doi ficuși mari întoreau în două hîrdae verzi. Intrarea avea geamlîc cu flori mate de sticlă. Un Atlas de gips sprijinea cu spinarea cariatidele clădirii. Aici se opriră. M'am pitulat după un stîlp de telegraf, privind pe furiș în spre cei doi amanți.

Mircea Corduneanu deschise poarta, care nu eră încuiată. Intrară amîndoi în curte. Merseră pe o potecă de bazalt-roșu, suiră scara de piatră, ajunseră la ușa. Intrară. Mi-am îndordat simțul auzului pînă la paroxism... Nu încuiase ușa! Cu o hotărîre desperată și inexplicabilă, am intrat în curte, am deschis ușa, am

într-o casă. M'am oprit, cu inima zvicnind ca un motor, și am ascultat... Nici un zgomot. Mă aflam într'un vestibul mic, în care, prin semi-întunericul nopții deosebeam un cuier cu oglindă, iar în față o altă ușă de stejar massiv.

O sudoare de gheață începuse să-mi picure pe frunte, și o frică idioată făcea să-mi clănțane dinții. Imi trecui mâna pe frunte, încercând să mă lămuresc dacă trăesc sau visez, dacă sînt în mințile mele ori sînt nebun. N'am avut conștiința clară a faptei mele, căci mi-aș fi întors pașii înapoi sau mi-aș fi trădat prezența prin vreo nesocotință. Lucram ca un somnambul, ca sub puterea unui somn ipnotic.

Am deschis ușa de stejar și am văzut o scară de piatră. Culcat pe brînci, am urcat scara prin întuneric și am ajuns într'un vestibul lung. Dezorientat, am ciulit urechea să ascult... Inima-mi bătea așa de tare, că mi-eră teamă să n'o audă ei dinăuntru. Făcînd mișcări înăbușite și dibace, căutam să prind orice zgomot. Am deosebit cu auzul ușa camerei în care intrase. Am călcat în vârful picioarelor pe covorul moale și mi-am lipit urechea de ușă...

Glasul Angellii vorbi:

— Aprinde lumina.

Se auzi făcîntul becului electric, apoi prin crăpătura ușii licăriă dungi subțiri de lumină roșie.

Timp de un sfert de oră a urmat o convorbire de dragoste pătimașe. Apoi, cu ochii holbați, cu sufletul la gură, am auzit un soșnet de haine care cad, și iarăș vocea Angellii, încet, stîmjenit, nervos:

— Lasă-mă...

Mi-am zgîrcit pumnii pînă mi-au pătruns unghiile în carne. Un șocnet lîpicios de sărutări, un hîrșit de trupuri care se luptă, apoi un zgomot surd, înăbușit.

M'am simțit cuprins ca de virtuj. Aveam impresia că mi se despică țeasta și creeri de plumb topit țînesc în afară. O roată de flăcări se învîrtea vîjîind înaintea-mi.

Șovăiam, încheeturile genunchilor mi se păreau tăiate. Le-am auzit sus-

pinele, sărutările, gemetele cărnii chinuite, și nu m'am putut dezlipi de ușa, îndărătul căreia se zvîrcolea iubirea.

Datoria oricărui amant înșelat este să se retragă fumîndu-și țigara, oricîtă durere s'ar ascunde în această nepăsare voită.

Aceasta eră maxima la care m'am închinat toată viața mea, pe care n'am mai putut-o urma în clipa aceea. Se deam țintuit de podele. Nu mă puteam obișnui cu ideea că Angela mă înșelase în adevăr, că cedase acestui om. Adevărul mă palmuia cu cruzime, mă făcea să găsesc și mai adîncă prăpastia pierderii ce încercasem.

După o jumătate de oră, am auzit iarăș glasul Angellii, acoperit de somnul plăcerii:

— Nu mai merg. Sînt obosită și aș vrea să dorm.

— Dacă se va observă lipsa ta?

— Te privește să faci așa fel încît să nu fie observată.

Urna o sărutare.

— Pe la orele cinci viu să te iau, zise bărbatul, cu vocea tremurătoare de dragoste.

Un gînd neașteptat îmi veni, și bucuria slîșieloare a suferinții îmi schimonosi fața. L-am așteptat să plece. Cînd a ieșit, m'am răstîgnit de zid, în întuneric... Respirația și inima mi se oprise. Din prag, el mai trimise o sărutare iubitei. În curînd pasul lui nu mai răsuna pe scară...

Am deschis ușa și-am apărut în prag.

Ceia ce-mi lovi mai întîi, timp de o clipă, vederea, fu o panoplie mare în formă de potcoavă, și de ea agățate artistic capete de cai în sîdel, os sau bronz, zăbale de argint și tot felul de bice.

— Acest om are cu adevărat pasiunea cailor, mi-am zis în gînd.

Angela se dăduse cu cîțivă pași înapoi, într'o mișcare de groază, și-și acoperise cu o mîna pieptul gol.

Ochii-i erau căscați de o spaimă mută, trăsăturile feții răscolite de frică. Părul îi atîrnă despletit pe umeri-i albi de statuie, tot corpul ei desăvirșit se întrezărea, rotund și

cald, prin cămașa de mătase străvezie, scurtă pînă la genunchi. Cu o mîină crispata apucase speleaza patului, de care se rezemă tremurind.

În apropierea patului desfăcut, pe care saltelele și pernele păstrau încă formele trupurilor, în acea odă de flăcămău, la ora aceea tirzie, în poziția în care o încremenise Irica, totul în Angela exprimă groaza și vinovăția. Și atunci, toată indignarea și toată mînia mea se topiră, înaintea acestei femei fără apărare. Ședeam mut în fața ei, nu știam să-i spun pentru ce venisem.

Încetul cu încetul, Angela se întremă din spaima care o paralizase. Uitîndu-se cruciș înspre mine, își aruncă repede pe umeri haina de serată, un splendid *sortie du bal* violet, cu flori de argint și blană de vulpe la gît și la mînici. Odată îmbrăcată, Angela se înlăță drept în fața mea, privindu-mă în ochi. Ah! Mizerie și umilință! Privirile ei descărcău asupra mea o minie amestecată cu atîta dispreț, că fără voia mea m'am simțit intimidat și m'am dat cu un pas înapoi. Cum îndrăzneam, nenorocitul de mine, să turbur altarul zeiței! Ea se zmulșese din brațele amantului, și desigur că sîngele ei fremătă încă de amintirea plăcerilor; iar eu veneam ca un gelos stupid, ca un păcălit caraghios să-i cer socoteală! Înțelegeam toată durerea, toată primejdia și tot ridiculul situației mele: îndrăzeam să mă aștern în tre o femeie și dragostea ei. Săvîrșeam tocmai acea faptă, care prefăce pe femeie în leoaică, și mă aruncam singur sub dezlănțuirea furiilor ei.

Cu privirea încărcată de fulgere, cu statura înălțată maiestatic, Angela îmi arătă ușa cu degetul, scrișnindu-mi printre dinți, cu glas sugrumat:

— Ieși!

Am primit drept în obraz porunca pămîntoare, și m'am făcut mic, ghemuindu-mi rușinea și umilința în fața miniei femeii. Gîtul mi se sugrumă.

Aici mă adusese întreitul meu amor.

Eră înția poliță care mi se plătea pentru îndelunga mea crimă.

Omul alungat din culcușul dragostei eram eu, eram tocmai eu, cuceritorul îndrăzneț și cinic al inimilor femești, seducătorul și amantul celor trei surori!

A fost de ajuns să-mi dau seama de ceia ce se petrecea cu sufletul meu, pentruca situațiunea aceasta să-mi devină de nesuferit. Trebuia cu orice preț să răspund într'un fel acestui dispreț care mă strivea, să ies cît mai repede din starea aceasta jalnică de cîine bătut.

— Da, trebuie să vorbesc acestei femei, mi-am zis, trebuie să o silesc la o explicație.

Și am ridicat ochii asupra Angeli.

Femeia lăsase mîna în jos, cu silă și cu dispreț. Ochii ei, buzele ei exprimău acam o ironie adîncă, o batjocură care mă sfișia pînă în inimă. Pe măsură ce starea mea morală îmi devenea mai apăsătoare, figura Angeli se lumină de un zîmbet, care în curînd se prefăcu într'un hohot de ris, ca o vijelie de sarcasm și de dispreț. Am simțit cum tot sîngele îmi părăsi inima, ca sa-mi năvălească în creeri. Pierdii mai mult de jumătate din conștiința mea. Toate lucrurile dimprejurul meu se învîrteau ca o roată de foc.

Cu un gest zmintit am zmulș un bici din panoplie, l-am ridicat... și am lovit-o în obraz! Biciul îi înfășură creștetul capului și-i lăsă pe frunte o urmă cruntată. A scos un gemăt adînc și s'a răsturnat pe perne.

Cu un ochi nebun, cu figura răzvrătită, cu spume la gură, am urmărit-o, ca să sfișesc fapta de răzbunare și de omor... O apucasem de gît... Dar cînd ochii mei scoși din orbite și uitătura crucișă de fiară învălui capul ei de înger mutilat, ochii ei se înuecua într'o fericire cerească și gura ei se luminase de un zîmbet divin. M'am simțit cuprins de brațele ei și i-am auzit glasul, tremurător ca o muzică:

— Vino... Te iubesc!

Oh! Cine ar fi crezut?... Hotărît, sîntem o enigmă pururea vie. Acolo, pe patul desfăcut, în sînge și în crimă, în urmele dragostei lui, a fost a mea.

Cu o pornire sălbatică am sleit izvorul voluptăților, pînă am săturat bestia pasiunilor noastre.

LII

Am deschis ochii lîrziu, asupra unei zile posomorite și reci. Fiorii morții pluteau peste fire. O tristețe grea părea că apasă încheeturile amorțite ale norilor, care se urneau cu o mișcare domoală, de urs bolnav. Vîntul izbea în fereastră cu un vuet tînguitor, se întorcea înapoi cu un plîns fărîmițat și prelung. O toropeală cleioasă îmi muia trupul, și gura mi-eră sicilită de un gust grețos de ceară arsă. Imagini vagi de voluptate îmi bîntuiau mintea, copleșită de un sentiment dominant de istorire.

— Aiita e tot?... mă întrebam eu, evocînd amintirea Angelii.

Această femeie, a carei făptură fizică îmi dăduse dorințe ce-mi înfîntau creerii, fusese în sfîrșit a mea. Posesiunea ei o săvîrșisem aproape tîlhărește. Dragostea ei recucerită, care credeam că va fi un dar de regină, fusese doar cedarea unui animal imblînzit cu biciul. Crezusem că ma voi nimici sub prima ei îmbrățișare. Bănuiam că ființa ei ascunde plăceri supra-omeneste, pe atît de dulci pecit de ucigașe, din care va fi deajuns să sorb o singură dată, ca să mor o clipă mai lîrziu. Ca masculii acelor insecte, care trîesc numai pentru momentul procreațiunii și dispar în însăș suprema închețare a dragostei, alunecasem orbește spre această femeie. Am pus stăpînire pe ființa ei. Am avut-o.

Ei bine?...

Ceia ce precede clipei posesiunii este numai aprinderea inchipuirii, îndîrjirea dorinții: Poezia. După aceea se destăi ueste Viața, mai puternică, și prin aceasta mai frumoasă ca poezia. Amorul ideal leagă prin mii de fire nevăzute, de o compoziție aproape aeriană. Amorul fizic înnoadă o singură legătură, formidabilă. O porți în sînge, în toată ființa, în conștiință și în sub-conștiință. Iți dai seama că

de-acum înainte ești tot una cu trupul și cu sufletul femeii.

Posesiunea Angelii sfărîmase tot. Vraja dorinții neimplinite, înfrigurarea fantaziei, auto-regăsirea dragostei pecetluite cu sigiliul contopirii totale, — nimic din toate acestea. Mă simteam numai limpezit de o posesiune, și aiita tot. Nu eră dezamăgire, nu eră dezgust. Eră o întoarcere la normal. Părea că aș fi avut un dinte care mă durea demult, și de care am scăpat deodată prin clește. Nici plăcere, nici suferința. Nici remușcare, nici regret. Nimic. Vedeam lucrurile mai clar, mai logic. Vîntul bătea, fiindcă este în natura vîntului sa bată. Norii stăteau grămădiți pe cer, fiindcă așa este în ordinea firii. Eram departe de acea concepție antropomorfică a universului, pe care omul o simte sub mușcătura isteriei sentimentale, și care-l face să i se pară în acele momente că natura se face splendidă sau tristă, numai ca să dea un cadru iubirii.

— Toate femeile se aseamănă într'o privință, gîndeam eu, cu mintea liberată de o grea apăsare. În actual predestinat sînt la fel, sau aproape la fel. Numai dorința le colorează deosebit. Ce iluzie proastă!

Angela mi-a împărtășit și felul cum descoperise dragostea mea cu Olga. Ne-a văzut într'o zi împreună pe stradă și ne-a urmărit, dintr'o nepricepută curiozitate. Ne-a văzut intrînd la Trianon. Pretinde că eră să inebunească de durere. Toate femeile pretînd că erau să inebunească de durere, cînd au aflat că sînt înșelate. Femeile o pretînd, însă barbații inebunesc deabinelea.

Angela a luat informațiuni chiar dela Trianon. O hîrtie de douăzeci de lei strecurată în mina slujnicuței a făcut-o să aște că am acolo dese întîlniri cu «niște domnișoare». (Ce noroc că slujnicuța n'a rostit *numărul* domnișoarelor). Angela a întrebă dacă nu poate ști într'un fel ziua și ora viitoare mele întîlniri.

O nouă hîrtie de douăzeci de lei strecurată în mina slujnicuței, și poate dorința de răzbunare a acestei din urmă, au robît-o Angelii cu trup

și eu suflet. I-a promis că o va înștiința prin telefon. Datele întilnirilor le știa foarte bine ticicloasa subalternă, căci o vesteam de cu vreme, ca să facă focul. Destinaul a voit ca cea mai apropiată întilnire să o am tot cu Olga, de oarece Netty eră bolnavă de friguri de aproape o săptămână. Dar dacă Angela, venind la funesta întilnire, ar fi găsit, în loc de Olga, pe Ana! Un tremur mă cuprinsese la gândul acesta și toată carnea pe mine se zbirli de spaimă.

A doua zi după teribila întâmplare dela Trianon, Angela s'a dus la Mircea Corduneanu și s'a dat lui. Diu durere sau din desperare, nu știa să spună. Poate din nădejdea nedeslușită că numai astfel va pune între noi un zid de netrecut. Furia pasiunii mele dărimase piedica, idolul adorat zăcea alături de mine, jupuit de poleiala de aur care ațîța închipuirea.

După o oră de feroce zvirecolire a simțurilor, m'am trezit lângă ea cu sufletul pustiu, cu trupul vlăguit de orice dorință. Mi-am dat seama cu un fel de groază că n'o iubesc, că n'o iubisem niciodată. Viziunea angustă a acelei irumuseși devenise o banală realitate.

După scurte explicații, între micile răgazuri ale patimei, am urmat să ne iubim muți, fără mărturisiri și fără jurăminte, liberînd din noi numai liara simțurilor. După ce în sfîrșit văpaia cărnii se potolise, am rămas împietriți unul lângă altul, fără un cuvînt. Contemplam fiecare în noi înșine naufragiul definitiv al iluziei. Nu ne iubeam. După aprinderea de adineaori, simțeam cum între noi crește nepăsarea, și poate un sentiment și mai dușmănos, de adversitate sexuală. Am rămas poate mai mult de o jumătate de oră alături, cu capetele pe perna aceluiăș culcuș, fără să ne spunem o vorbă.

Indiferența noastră reciprocă eră aproape ceva material. Se așterause între noi ca o a treia ființă. Am fi voit să fim la mii de kilometri unul de altul.

Spre sfîrșit, Angela îmi zise, cu vocea stinsă :

— E tirziu, trebuie să pleci.

Am coborît din pat și m'am îmbrăcat în grabă. Cu ochii sicși într'un punct din spațiu, Angela părea că nu vede nimic. Ochii ei aveau o lucire imobilă, ca ochii oameilor orbi. Cînd am fost gata, m'am crezut dator să mă apropii de ea, ca să-i vorbesc. M'am așezat pe pat și i-am luat mîna, pe care Angela o lăsă moale într'a mea. Priveam fruntea ei de marmoră, pa care urma biciului lăsase o diră iavineșită.

— Augy, îi șoptii, gîndește-te ce vei spune dacă vei fi întrebată de semnul depe frunte.

Angela tresări, și cînd ochii ei se îndreptară spre mine, cred că am văzut în ei sticlirea rece a urei.

— Lui Mircea să-i spui că te-ai jucat cu un bici, încercînd să plezgești, cum fac copiii cu plugușorul... Iar celor de acasă că te-a lovit din greșală birjarul.

Figura ei încruntată nu mai exprimă nimic, gura ei nu rosti nici un cuvînt. Credeam că poate ar fi potrivit să-i cer iertare de brutalitatea mea. Dar nu mă simțeam în stare de nici un fel de duioșie. La plecare, m'am aplecat în spre ea să o sarut. Și-a încovoiat capul, și buzele mele i-au atins tufele de păr.

Am părăsit casa, cu un sentiment de ușurare fără margini.

A doua zi, în patul meu, mă gîndeam care va fi natura relațiilor noastre pa viitor. Oricît ne-am fi dat seama că nu ne iubim, faptul că fusesem unul al altuia statornicise o stare reală, care putea să aibă oarecare înfrîurire asupra viitoarelor noastre sentimente. Nu știam dacă voi mai dori-o vreodată, nu puteam însă jură că nu voi mai fi stăpînit de scurte înflăcărări, sau cine știe, poate chiar de o patimă mai statornică.

În seara aceleiaș zile, Ghiță mi-adus o scrisoare a Angellii. Eram cu totu nedumerit asupra cuprinsului. Mă simțeam foarte curios să cunosc sentimentele ei în urma acelei nopți.

Am deslăcut plicul și am citit :

Aș vrea să te disprețesc și nu pot decît să te urăsc. Dar mă mîngîii

cel puțin că-ți port o ură de moarte. Nu încerca să mai recapeți favorurile pe care ți le-a dat un gest de brută, căruia i-a urmat din parte-mi o clipă de nebunie, ce o voi blestema toată viața. Voi fi în curind soția lui Mircea Corduneanu. Nu căuta în nici un fel să mă apropii. Dacă te vei folosi de scrisorile mele, ca un santaj împotriva mea, cu scopul de a mă redobîndi, sînt în slare să merg pînă la crimă. Sper că numai dragostea de viață te va împiedica să săvîrșești lasitatea cu care m'ai amenințat la Trianon. Oameni ca tine țin la viață. Ar fi și păcat să se prăpădească o existență atît de

netrebnică. Fii cu luare aminte și gîndește-te că te urăsc, te urăsc.

Am început să rid cu multă poftă. — Femeie slabă de duh! zisei eu bine dispus. Nu mă urăști, dar ți-e teamă de trupul tău, care s'ar electriză iarăș, dacă l-aș atinge numai cu un deget. Ți-a rămas pe frunte și în sine amintirea biciului care te-a supus.

Și totuș, adăogam în gînd, e foarte cu puțința ca femeia aceasta să mă urască. Privirile ei nu m'au înșelat. Dar la urma urmelor, m'o urî sau m'o iubi, nu-mi ține nici de cald, nici de rece.

CAPITOLUL VIII

Din ziarul lui Paul Scudrea

LIII

15 Mai 1906

Eheu! fugăces, Postume, Postume,
Labuntur anni...

X Trec anii fugători, vai, Postume... Așa cum Horatius exprimă, melancolic, trecerea anilor, au trecut veacurile peste cenușa lui. Veacuri vor trece și după noi și ne va pieri și numele și amintirea. Se va spulberă orice urmă a trecerii noastre pe pămînt. Existența noastră, care ne face impresia că frămîntă haosul cu pasiunile ei, și pe care o privim de obicei sub un anumit aspect de eternitate, nu este mai însemnată pentru veșnicie ca a greerului care cîrîe acum sub un colț al zidului. Mă cuprinde un fel de desperare la gîndul acesta, și oridecîte ori mi-e mințea zbuciumată de contemplarea zădărnicii noastre, mă innăbușe o durere amestecată cu minie și cu revoltă, și mă străbate dorința de a fugi, de a fugi departe, într'un loc unde aș putea scăpa de constrîngerea legilor universale, care poruncesc moartea și uitarea.

Dar unde?... X

X Atunci mă grăbesc să-mi caut loc în singurul refugiu moral: în iubire, în brațele Anei. În ea este învierea și viața.

Văpaia sufletului ei mă readuce la singura realitate ce merită a fi trăită: la realitatea plăcerii, pe care o dă numai realitatea amorului.

E aproape o lună decînd Angela s'a măritat și a plecat cu soțul ei în străinătate.

Astăzi se împlinesc doi ani de cînd Ana a fost a mea.

O vagă tristețe mă apasă. In mine pare că s'a rupt ceva. O coardă sună mai fals. Am pierdut acea veșnică veselie senină, care făcea din cea mai mohorîtă zi de Decembrie cea mai luminoasă dimineață de Mai. Ziua aceasta de Mai imi pare o zi întunecată de toamnă. X

M'am întîlnit cu Netty la Trianon și am celebrat doi ani dela iubirea noastră.

Netty a fost așa cum n'aș putea întîli a doua oară pe pămînt o femeie, cum poate chiar nu va mai fi o a doua. Ne-am iubit cu vechea pasiune, cu vechea poezie. Se zice că obiceiul ucide poezia. Dece în dragostea mea cu Ana poezia trăește tot atît de curată ca în întîia zi?... X

Cînd citesc prin cărți literare scene de amor între amanți, cînd văd la

cinematograf plimbări sentimentale prin parcuri umbroase, cu basinuri în care innoată lebede, cu poleiri de lună, dece sufletul meu nu are aspirația nelămurită a unei femei întrevăzute în vis, a unei Cosinzene pe care numai închipuirea o poate crea cu pecetea tuturor desăvirșirilor,—cum se întâmplă întotdeauna, chiar unui om îndrăgostit,—și de ce numai imagina Anei mi-apare, în nimbul de vis poetic care depășește realitatea?

Ceia ce am reținut din călătoriile mele ca simbol însăș al frumuseții și pitorescului, unit tot odată cu quintesența frumosului ca artificiu omenesc, sînt grădinile și terasele unui castel dela Miramare. Colțul acela de lume intrupează pentru mine un model pentru construirea Edenului, în cazul cînd Creatorul nu s'a gîndit încă să-l înfăptuiască. Am convingerea că locurile acelea respiră poezia, cum Peștera Cîinelui respiră moartea și Sahara ușcaciunea. Ori decite ori am întîlnit o femeie, ale cărei farmece mi-au făcut impresia că aș putea-o iubi, m'am întrebat:

— M'aș simți fericit, lingă brațul ei, într-o noapte cu lună, la Miramare?...

După răspunsul mistic pe care mi-l dădea sufletul, înțelegeam puterea de impresie și de atracțiune a acelei femei.

Niciuna din femeile pe care le-am iubit, după ce dragostea noastră a început să numere cîteva săptămîni, n'a mai corespuns acestui ideal aproape transcendent. Cu toate că iubirea mea nu scăzuse, ci sporise, sufletul aspiră și mai sus, către un nimb de poezie mai înaltă.

Sînt doi ani dela prima zi a amorului nostru, și nici o altă femeie n'a putut înlocui pe Netty la brațul meu, cînd mă plimb în minte pe terasele castelului dela Miramare... Netty înfățișază pentru inima mea aspirațiunea ultimă spre ideal.

Ea este femeia veșnic destinată pentru *clipa supremă de intensitate emotivă*.

Și totuși, la întîlnirea noastră am fost trist. Deslușit, n'aș putea spune

de ce. Imagini vagi mi se perindau prin minte, cîrmepe de amintiri, a căror frumusețe nu poate fi întrecută. Trecutul mi se arată plin de atîta tinerețe, încît acești doi ani fugiți, numai ei, îmi părură că au luat cu ei toată tinerețea mea. M'am văzut deodată bătrîn.

Singură în casa părinților ei, Netty pare slîngeră și tristă. Familia și-a pierdut veselia de altă dată. Niși seratele acelea voioase nu se mai țin, căci n'au pentru cine. Ar fi ele iușile triste.

Toate aceste gînduri au fost de ajuns să-mi aștearnă peste suflet o brumă rece, cu atîta mai rece, cu cît trecutul este mai arzător și mai plin de lumină.

Alcătuirea noastră sufletească este atît de stranie, că la fericirea noastră nu ajută numai prezentul, ciși amintirea trecutului și perspectiva viitorului. Nenoroçirile trecutului le plîngi pentrucă nu le mai poți îndreptă; trecutul frumos îl regreși, pentrucă... a trecut. Și o amintire și cealaltă strică armonia clipei prezente. Dacă n'ar fi trecutul, încă ai avea de suferit, gîndindu-te că plăcerea aceasta e scurtă și că nu va fi păstrată viitorului. De aceea o fericire mare este aproape o mare durere.

În general, pe orice față am privi sufletul, pricina cea mai însemnată a tristeții noastre este numai zădărnicea vieții, cu bucuriile cași cu durerile, cu binele și cu răul ce lăsăm în urma noastră pe pămînt,

LIV

16 Mai 1906

Scrisorile Olgii dau din ce în ce mai mult de gîndit părinților. Doamna Müller se plînge de boala ei, de nostalgia, de uritul care o trudește, în țara cu care nu se poate obișnui, de monotonia traiului lingă un bărbat de care, cu toată silința ei binevoitoare, nu s'a putut îndrăgosti pînă acum. Dna Vlăduț oftează ori își șterge cite o lacrimă. În sufletul ei clocotește mai mult, dar Dna Vlăduț este o fire închisă, care-și ascunde sentimentele de privirile oamenilor.

Căpitanul este de părere că schimbarea se va face cu încetul, mai ales când Olga va deveni mamă.

— Sentimentul maternității, zice el inspirat și savant, implică o naștere și o renaștere. Acea forță latentă de persistență a speciei, care face mame devotate din femelele animalelor inferioare, trezește o viață nouă și în psihologia unei femei.

Căpitanul Vlăduț vede înțelepciunea Naturii în gestația cloștilor și în secrețiunea laptelui.

Dar schimbarea aceasta nu se face deloc, iar cit despre maternitate, este un sentiment pe care Dna Müller nu va avea să-l cunoască. Olga îmi spusese că nu vrea să aibă copii, fiindcă boala ei de inimă ar ucide-o după prima naștere.

În acest punct este în unitate de vederi cu archeologul. Singurul punct asupra căruia sînd de acord în total.

Astăzi am primit ceadintii scrisoare mai lungi dela Olga. Fosta mea iubită îmi împărtășește plictiseala și nostalgia în rînduri melancolice, în care vibrează totodată nestinsa ei dragoste.

Iată ei dragoarea:

Iubirea mea,

Abruzizarea morală în care trăesc de patru luni încoace m'a făcut mizantropă și rea. Au fost zile în care nu voiam să văd pe nimeni. Pînă și glasul și mișcările mele îmi făceau rău. Au fost ore în care te-am urît. Ca să nu-ți exprim ura în acelaș timp cu eterna mea iubire, m'am mîrginit să te înștiințez că trăesc prin acele cărți postate, în care un cubint sau două erau menite să-ți aducă aminte că mica Olga palpită încă pentru inima ta. Apoi, nu știu cum, tu ai așa de puțin timp pentru mine! Acum poate că ești ceva mai liber. A propos: sînt foarte fericită că Angela s'a măritat, așa de fericită cum n'am avut clipe decît în brațele tale. Căsătoria ei dezleagă atîtea probleme... Iartă-mă că-ți spun toate aceste lucruri care știu că nu te interesează, dar bucuria mea nu are de loc un caracter egoist.

Viața mea trece liniștită și fără farmec, în mijlocul acelorăș impresii. Privesc depe fereastra mea bulevardul larg și drept, plantat cu pomi, împodobit cu ciadiri ce seamănă mai mult a palate. Tauchnitzstrasse! Aproape o perlă arhitectonică. Dar nu-mi spanz nimic, nu-mi deșteaptă nici o amintire. Adesea merg de nă plimb singură în frumosul Iohannapark, intru în Albertpark, și mă rălăcesc citeodată pînă la Konewitz, în împrejurimile Leipzigerului. Privesc rîul Pleise, care străbate orașul, și care este menit să te impresioneze altfel decît sărmana noastră Dimbovită.

Cu toate acestea, cit de mult iubesc orașul nostru murdar, în care am crescut, am trăit, am făcut literatură proastă, am simțit și te-am iubit pe tine, băiatule!

Ce bine mi-ai face să vii să mă vezi! Ar fi o fericire nevizată, care mi-ar da tăria să iubir cu inima ușoară, — biata mea inimă — uritul noșt mele vietă. Mi-aduc aminte de scurta noastră idilă, care-mi farmecă închipuirea cu o poveste din basm. Și-mi dau seama de tot ce am pierdut. Aici locurile îmi sînt străine, oamenii nesuferiți, viața recitilinică. Incep să pricep că are citeodată înțeles și cuvîntul de patrie.

Aș dori, fără să fi ai meu, dar să trăesc măcar sub acoperișul unde respiri tu, să văd locurile despre care aș putea spune: el umbliă pe aici, le vedz, trăește în atingerea lor, sufletul lui plutește prin apropiere. Ah! Dar nu se poate, nu se poate. Mă întreb de multe ori: cum va fi viața de aci înainte? Și-mi răspund singură: tot așa de stupidă. Mă înnebunește ideea că nu se va schimba nimic din alcătuirea ei, că zece, douăzeci, treizeci de ani dacă voi mai trăi, va fi tot acelaș și acelaș lucru, lingă acelaș om, în aceeaș casă, după acelaș tipar neschimbat. Asta e viața? Căsătoria altu este?...

Ah! Dacă...

Dar să lăsăm asemenea gînduri. Sînt primejdioase și de prisos.

Zilele acestea am purtat nițel în-

teres unui proces celebru, în care cumnatul meu, doctorul Hans Müller, a figurat ca acuzat de homosexualitate. Ziuristul care-l acuzase, și pe care el îl dăduse în judecată pentru calomnie, a fost achitat, ceia ce înseamnă că articolul încriminat n'a fost calomnic, ci adevăr.

Bărbatul meu e disperat că s'a pătat blazonul familiei. Aș dori să se întimple cât mai des în familia mea asemenea procese, ca să mai iasă puțin din apatia morlală în care mă zbat. Ceia ce neacăjește mai mult pe bărbatul meu este nenorocul bietului doctor, care a fost dat în vileag cu scandal, cind aici toată lumea face așa ceva, nepedepsită.

Soful meu este un om foarte rănduit. Toate la el merg cu compasul, cu ceasornicul, cu zua, cu ora și cu minutul. Pentru dragoste și-a ales noaptea de Sîmbătă, pe care o hărăzește în întregime amorului. Noi n'aveam zi fixă pentru iubire, micule dragă! Atunci devin sein Schatz, sein süsser und schwarzer Schatz! Mă ține în brațele lui o jumatate de oră; — fii minte orele noastre de nesfîrșite îmbrățișări, puțite! — și apoi adoarme ca un om care și-a împlinit datoria și și-a împăcat conștiința. Soful meu e lutheran, și Luther a zis, prelinde Karl, că așa recomandă igiena trupului și a sufletului. Ce multumită sînt că Luther n'a fost un Sardanapal.

...E primăvară și toată nătră respiră dragoste... Perechi înamorate se plimbă pe sub arborii bulevardului, braț ia braț, corp lîngă corp, înșiorași, și adesea umbrele lor se apropie. Nimai eu sînt condamnată să nu pot iubi. Gîndul că în toată această lume care iubeste, ca să umple cu un lung fior de dragoste popasul scurt al vieții, sînt singura femeie osîndită să zacă ca un animal urgisit, mă înspăimîntă și-mi dă gînduri zămlite. Crede-mă, mi-a trecut prin cap ideea să iubesc. Pe altul decît pe soful meu. Dar cine te-ar putea înlocui în inima mea? Ce clește ar fi atît de puternic ca să te zmulgă de acolo, și ce putere ar fi atît de măiastră ca să nu te zmulgă

odată cu inima însăși?... Să iubesc pe un altul?... Nu știu dacă nu vreau, sînt însă că nu pot. Bărbatul își poate fărîmîța sufletul în mai multe iubiri, dar femeia e destinată unui unic amor.

Nu credeam în înrîntățirea așa de grabnică a boalei mele. Scrisorile trimise părinților mei cred că te lămuresc pe deplin. Karl mă îngrijește cu o duioșie mișcătoare, la care răspund cu îndărătnicie în boala mea supărăcioasă.

Te las, iubirea mea. Te las cu grijile tale, cu răutatea la dulce, cu noile tale iubiri. Cînd soști volumul de muvele, de care-mi vorbeai la Trianon? Cred că acele pagini de viață adevărată ar fi cîlite cu pasiune de către femei. Trimite-mi un exemplar, sau adu-mi-l tu. Il vom citi singuri, singuri, auzi? Ca altădată în cubul nostru, unde vreun colțisor îți mai vorbește poate încă de mine. Mă rog lui Dumnezeu pentru tine de trei ori pe săptămîină. Iată, mă voi ruga Lui ca să aibă un proces în Leipzig, căci numai atunci vei veni. Dar, nu te înșela. Cînd mă rog și zic „Dumnezeule“! te evoc pe tine și tot fie mă închin.

Cilcodată adu-ți aminte și de aceea, care pentru dragostea ta a călcat în picioare demnitate și mîndrie, și s'a osîndit la o eternă durere.

Olga

lăvîrteam plicul în mînă cu o nedumerită senzație de indiferență, de totală uitare. Am repetat fără voce:

— Eternă durere...

Da, Olga mea, durerile eterne au acest lucru îngrozitor că se uită mai repede decît celelalte.

Apoi m'am întrebat cu mirare:

— Ce am eu comun cu această femeie? Trecutul.. S'a sfîrșit. Nimie nu-mi mai evocă poezia de altădată. Ar fi mai bine dacă nu mi-ar mai scrie. Strălucitoarele vedenii ale amorului devin adevărați strigoii după prea puțină vreme.

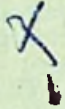
Am aruncat plicul într-o cutie de scrisori și am început să mă îmbrac ca să ies în oraș.

— Olga Vlăduț... Olga Müller... Ho-
tărît, n'am cunoscut niciodată o fe-
mece cu un asemenea nume.

Ieșind în strada, gândii:

— Femeia are o virtute mai mult
ca bărbatul: capacitatea ei imensă de
a suferi. Și un simț moral mai pu-
țin: posibilitatea de a se da fără amor
fântiului venit, care-i pune în deget
inelul căsniciei. Dezgustător!

N'am scuturat, de silă.

LV

17 Iunie 1906

De o lună încoace nici o întîm-
plare mai însemnată în viața mea. Vi-
zitele mele la soții Vlăduț sînt mai
rare. Întîlnirile mele cu Netty ur-
mează cași înainte, și dragostea noas-
tră nu s'a schimbat: ea face parte din
eternul sufletului.

Aflu citeodată vești despre tinerii
căsătorii, care trăesc o lună de miere
ideală pe Riviera. Au de gînd să mai
rămînă încă două luni în străinătate,
ca să viziteze toată Italia, și proba-
bil Spania. Aud acum de Augela ca
de o străină. Nici un sentiment și
nici o amintire nu mă mai fac să
tresar.

Cel mai însemnat eveniment este
tot o scrisoare a Olgiei, însoțită de un
poem în proză. Intitulat *Moartea lui
Don Juan*, și datorit penei fostei
mele iubite. În scrisoarea ei, pe care
o transcriu în întregime, bag de
seamă cu oarecare uimire că dragos-
tea și depărtarea de obiectul dragos-
tei ei au căpătat la ea un accent
aproape patologic. Mi-e teamă că sen-
sibilitatea ei hiperacută nu va pu-
te fi biruită de sănătatea ei subredă,
care cere tocmai liniștea, mulțumirea,
ferirea de emoțiile puternice. Ce va
faceși oare din acest conflict? N'am
avut niciodată simpatie pentru iste-
ria sentimentală, dar cazul de față
este mai ciudat decît tot ce cunosc
în această ramură.

Să lăsăm scrișcarea să vorbească
în locul nostru:

Geniu rîu, totuș adorat,

Încă un an sfîrșit, pierdut, pră-
bușit în vesnicie. Adio!.. O tristete
imensă mă copleșește. Inima mă
doare, capul îmi vijic. Miine se îm-
plînește un an, a trei sute șazeci și
cincea zi decînd ne-am înbit la Tri-
anon, înainte de plecarea la la Buș-
teni. Zile, zile fericite. Cît sinteți de
scurte și ce lumină vastă aruncați
asupra oceanului de întînsric care
ne împresoară viața! Poate că și
anotimpul mă întristează. Această
tînjire voluptuoasă a verii îmi evocă
imagina unei lumi mai bune, dintr'o
altă planetă, depe un astru depăr-
tat, unde oamenii ar trăi numai în
visul unei poezii eterne. Ah! Visul
acestei lumi l-ai dărimat tu, copil
ușuratic, totdeauna gata să dobori
cu un deget jucării de care te-ai
plictisit. Ce-ai lăsat în urmă? O
viață sfărîmată, o ruină de viață.

N'aș putea asemăna decît cu o că-
dere în prăpastie trecerea aceasta
bruscă de la viziunile sublime ale pri-
melor mele clipe de fericire la condi-
țiunile mizerabile ale vieții de azi.

N'am murit deodată, ci viața mi-e
suptă picătură cu picătură. Eri era
soare și azi e întuneric; ieri pe virful
muntelui și azi în fundul genunei.
Tot moartea va veni, va veni sigur.

Citeodată mi se pare că fericirea
noastră a-n nisat-o, altă dată își
pierde pină și realitatea sufletească.
Ca într'un fel de halucinație, mă
văd condamnată să realcătuesc în
mod retrospectiv frînturile împră-
știate ale visului, care se zvîrcolește
confuz în spiritul meu, și nu izbui-
tesc să-l recompun niciodată în în-
tregime. Rămîn părți întregi în afară,
fragmente de viață care-mi par trînte
de o străină. Mă visez adeseori în
în brațele tale... Este o betz imensă,
un val uriaș și amehitor, care mă
cuprinde puțin cite puțin, mă aco-
peră, mă înneacă, mă sînt pierdută
la sîmul tău, și nu-mi mai dău seama
ce se petrece cu mine. Văd numai
ochii, ochii tăi adînci, din care sca-
pără pasiunea, peste care se așterne
citeodată vălul reveriei ca o califea
parfumată, și mă las dezmiardată de

lucirile verzi ale acestor ochi pe care-i știu că mint. Glasul tău cald îmi șoptește cuvintele pe care le-ai mai spus și altor femei, pe care le-ai spus și Anghelii, și Anei... dar aceste voci și acestor cuvinte nu mă pot împotrivi nici de cum. Dar deodată, din mijlocul visului fermecător, țigărește ca o nălucă a întinericului imaginea oribilă a trădărilor tale. Aș vrea să-mi orbească ochii, ca să nu mai vădă ce-am văzut, să-mi asurzescă urechile, ca să nu mai audă ce au auzit! Limba să-mi amățească și inima să înceteze de a mai bate! Am băut până la fund paharul disperării, și durerea nu m'a cruțat de nici una din săgețile ei. Doamne! Ce suferințe îmi mai păstrezi pe pământ? Dar ce suferință poate întrece pe aceea deja încercată? Tip, urli, mă zbat ca prinsă de furii, mușc perna și o învec în lacrimile mele.

Știu că sunt exaltată, că mă aflu în prada unei nebunii, dar nu-mi pot căpăta cu nici un chip rațiunea, nu pot scute alceva din mizeria mea decât amărăciune și desperare. Nici amintirea amorului nu mă poate readuce la echilibru. Amintirea fericirii, sau fericirea însăși, nu este așa de dulce, pecit o deznădejdea de amară.

Din scrisorile tale scurte și reci înțeleg că nu mă mai iubești, că ai uitat tot. Alții au meritat eu dela tine? Ce-ai făcut cu ințiul meu vis de dragoste? Aici, în inima mea, era o ființă scumpă care nu mai vine, și pe care totuși o aștept. Ceiuce a fost, a fost așa de frumos, că nu pot uita.

Dacă mi-ai face un rău și mai mare, dacă m'ai privi ca pe cea din urmă dintre femei, dacă mi-ai zmulge inima și mi-ai călca-o în picioare, încă nu voi putea uita, nici nu voi înceta să te iubesc cu tot sufletul meu chinat, fără răgaz, ca o nebună.

Nu-ți poți închipi cum sînt de singură, nici să înțelegi viața mea de acum. Trădesc fără prieten, fără suflet, fără gânduri. Gînduri nu mai am. Toate s'au amestecat într'un haos de desperare. Nu mă mai interesează nimic, nu mai știu nimic, nu mai aștept nimic. Imi rămîn cărțile mele, scrisorile și fotografiile

tale. Cînd ochii arși de piins nu mai pot urmări slova, atunci îmi ațintesc ochii în spațiu, privesc departe, foarte departe, și simt că de singură sînt pe lună.

Și totuși... Nemernică inimă ingrată!

Suvenirul acestui amor care mă sfîșie m'a făcut fericită, fericită pentru tot restul mizerabilei mele vieți. Sînt ursite care condamnă pe unii oameni la zeci de ani de mediocritate sufletească, și sînt altele care scurtează popasul vieții, intensificînd pînă la absolut puterea de înțelegere a celor mai înalte plăceri. De ce m'as plînge că urșita mea a fost printre cele din urmă?...

Îți trimit odată cu aceasta un mic poem în proză, dedicat tie. Este fără pretenții, este omagiuul amorului meu, neînvinș de soubriă nici de oameni, și cărnii mă voi închina pînă la ultima mea suflare.

Lacrimile-mi curg pe obraji și nu le pot opri...

Itămii cu bine, Paul. Fii fericit. Dacă aș ști că ți-ai putea face astfel multumirea vieții, ți-aș așterne mormîntul meu la picioare, ca să calci pe tranșării răsăriți din singele meu.

Olga.

Urmează poemul, pe care-l redau fără nici o schimbare:

Moartea lui Don Juan

Olga

Oce om... tributul către Desin. Aș... veni și rîndul lui Don Juan să închine fruntea în fața legii celor mai tari. Cînd simți că i se apropie sfîrșitul, Don Juan goni dimprejurul lui pe slujitori și pe sfetnici, dădu poruncă să nu fie înștiințat nici un prieten, nici o femeie și nici un duhovnic.

Doa pînă i-au îndemnat pe Don Juan să rupă cu obiceiul moștenit dela străbuni. Înția, gîndcă se știa neubit de nimeni. Don Juan făcuse în viața lui numai rău. Femeilor

pe care le-a părăsit, bărbaților pe care i-a iășalat, prietenilor care nu-i puteau iertă neîntreruptele lui succese în amor, servitorilor... fiindcă aceștia aveau suflete de servitori, și-i legă de Don Juan interesul, nu dragostea. Servitorul nu-i va iertă niciodată stăpînului că-i este stăpîn și că în scara inegalităților sociale el a ramas jos și cellalt a suit mai sus.

A doua pricină a fost că Don Juan voia să moară în intipărirea frumuseții. El știa că fenomenul morții este însoțit de lucruri urite și triste, ca sughițul, sudorile reci, horticăitul, paloarea, crispările figurii, rostogolirea ochilor. Ca unul ce trăise în cultul veșnic al frumuseții, nu voia să ofere semenilor săi priveliștea jalnică a unui castel măreț care se dărapănă, a unui foc incandescent care se stinge. După ce va fi murit, va fi *altceva*. Don Juan eră viață și lumină. Un cadavru nu poate fi Don Juan.

Manolo, cel mai bătrîn dintre slujitori, încuiase ușa cu grije, pentruca zgomotul să nu supere pe muribund.

Don Juan rămase singur. În cameră plutea un semi-întuneric dulce, de ametist topit, căci eră în amurgul unei zile de Marte. Mobilele grele de nuc, alcova de mătase roșie a patului, perdelele ferestrelor, cu geamuri pe care erau sculptați în culori cavaleri cruciați și doamne din Escorial, pendula mare cît peretele, portretele familiei, bătrîni venerabili cu bărbi albe, tineri cavaleri și domnițe, totul incremanise par'că într'o tăcere solemnă, respectînd singurătatea temutului bărbat și apropierea femeii cu suflarea de ghiuță.

Don Juan stătea cu capul rezemat de două perne mari. Privirea lui fixă și enormă parea că s'a aștatit undeva, în spațiile interplanetare, și contempla însăși esența Lumii, căuțînd să răzbată în miezul marelui mister, ca să aștepte ce va să vie.

II

Don Juan trăise cîteva sate, sau cîteva mii de ani, bine nu se știe, și venise să moară în Spania pe la jumătatea veacului al șaisprezecelea.

Dela niște fakiri indieni căpătase formula tinereții fără bătrînețe și a vieții fără de moarte. Așa fiind, cînd lui Don Juan i se ură cu o anumită incarnațiune, își pregătea singur o a doua. Ca păsarea Phoenix, care bătea din aripi, se prefecă în cenușe și renaște din ea. Don Juan murea și învia după voe, păstrînd acelaș suflet în feluritele sale ființe pămîntesti.

În acest clip a cutreerat pămîntul mereu altul și totdeauna acelaș, puțînd și recunoscut numai după suflatul și după faptele lui.

Dar puterea Naturii este mai mare decît puterea fakirilor. Formula vieții fără moarte îi ajută numai ca să-și prelungească traiul, dar nu ca să-i dea veșnicia. De aceea, Don Juan fu chemat să plătească birul obștii, pe cînd strălucăa ca un puternic cavaler, cohoritor din strămoși iluștri, la curtea regelui Filip al II-lea al Spaniei.

III

Don Juan simțise că se apropie moartea după un vis rău care-l framintase într'una din nopți. Visase că s'a prefăcut în plantă și că un măgar ce păștea pe aproape l-a rupt cu dinții din rădăcini. S'a trezit cu fruntea îmbrobodată de sudoare, a deschis largi ferestrele ca să între soarele, s'a pipăit și s'a încredințat că este tot om. S'a dus îndată la o ghicitoare vestită, care-i tălmăci visul prin aceste cuvinte:

— Don Juan, pregătește-te sa mori.

Don Juan n'a făcut nici o pregătire osebită în vederea morții. Dar gîndul acesta nu-l mai părăsi.

După un an, cea din urmă amantă a lui, Dona Elvira di Garcia, soția primului sfetnic al regelui, îi zise:

— Don Juan, brațele tale strîng cu mai pușină putere și ochii tăi au pierdut din strălucirea lor.

Don Juan eră ca munții care se prăbușesc, nu eră ca ierburile care putrezesc. După șapte zile, Don Juan se închidea în palatul lui din Puerta del Sol, unde nu mai avea nimeni voe să intre. Căci aștepta acolo un

oaspe mai puternic decât toți monarhii pamântului.

IV

Don Juan părû că se desteaptă din visul lui cosmic, căci privirile-i începură să se rotească împrejurul odăii. O păsărică îi bătû la geam. Eră un porumbel alb, care venea în fiecare dimineață și în fiecare seară să primească din mina lui Don Juan frimiture de cozonac și cojile de portocale. Nerăbdătoare, pasărea ciuguli cu ciocul din barba unui cavaler cruciat, săpat în geamul colorat al ferestrei. Dar văzînd că rimeni nu-i deschide, bătû din aripi și fugi.

Animalele sînt ingrâte ca servitorii. Iubesc pentru interes. Păsărică n'a avut intuiția că ceva măreț se petrece, și a plecat nesimțitoare din locul în care aveă să se împlinească în curînd taina cea mai temută a omenirii.

Intunericul coboră tot mai greu asupra odăii. Chipul lui Don Juan, tăiat ca în bronz, cu ochii de o lăcire scăpărătoare, se deosebea tot mai anevoe.

Ori lucrurile au vorbit, ori lui Don Juan i s'a părut că aude, dar înainte ca noaptea să învăle desăvîrșit mortuara întăpere, un glas sună înăbușit:

— Pe noi cui ne lași, Don Juan?...

Lucrurile neînsușite au psihologia lor. Se statornicește întotdeauna o întimitate mută între om și obiectele care-l înconjoară. Omul capătă obișnuința lucrurilor, iar lucrurile se încarcă de fluidul magnetic al ființei. Așa se lămurește emoția ce încercăm la atingerea unui obiect care a aparținut demult unui strămoș, unui om celebru, unei ființe iubite care nu mai este. O șuviță de păr, o batistă, o sabie, o carte... ne fac să stăm parcă pușin în tovărășia celui pierit. Iar cînd nu l-am cunoscut niciodată, căutăm să-i ghicim gusturile, sufletul, după micul lucru pe care l-a stăpînit.

Astfel, mobilele din camera de dormit a lui Don Juan cugetau cu tristețe cine le va stăpîni. Patul... Acesta avusese un rol glorios. Oglinda re-

flectase atîtea figuri de femei, ale celor mai frumoase și mai ilustre femei ale timpului. Pendula eră sentinela credincioasă, care vesteă pe amanți că trebuie să se despartă, ca să se mai poată întîlni și altădată. Fiecare lucrușor aveă partea lui surlătească în viața lui Don Juan.

Don Juan gîndi, prin kruma morții care începuse să-i acopere mintea:

— Ias în urma mea datorii de două milioane pesetas. Iată o viață bine împlinită. Desigur, mobilele și toată averea mea vor fi vindute la mezat. Dacă vreun nobil bogat ca Don Garcia, soțul Dinei Elvira, nu se va îndură să le cumpere, ca să scape de rușine blazonul vechi al familiei mele, cine știe pe unde se va împrăști sărmana mobilă? Masa de scris va nimeri la vreun imbecil de cărturar, care va scrie rețete sau formule matematice pe pieptul de stéjar, unde eu am scris numai răvașe de dragoste.

După cum se vede, în clipele supreme mintea lui Don Juan eră frământată de problemele cele mai adînci.

V

Pendula bătû odată, prelung, liniștitor, ca un clopot de moarte. Noaptea eră ca păcura. În cameră se auzi în curînd numai respirația grea a lui Don Juan. Cu o sforțare silnică, Don Juan își pipăi pulsul. Mai am de trăit cîteva ore, cugetă el. Capul părea că-i fusese fixat de o roată, care se învîrtea amețitor, răscolindu-i și amestecîndu-i în creier amintirile cele mai îndepărtate. Toată viața îi defilă pe dinainte, ca un cortej de umbre și de lumini.

Mic copil, Don Juan, singur fiu la părinți, se deosebea de ceilalți copii printr'un mănunchi de însușiri rare, care-l făceau să strălucească între cei de o vîrstă cu el, ca Sirius între stele. În vigoare fizică, în frumusețe și în desteptăciune, Juanito îi întrecea pe ceilalți fără cea mai mică sîlință. Dar mai mult decât limba latină și istoria Spaniei, lui Don Juan îi plăceau femeile, vinul și muzica. Femeile

VI

mai presus de toate. Încă din frageda copilărie, Juanito băgase de seamă că fiecare femeie are ceva deosebit, care o face atrăgătoare pentru un motiv special. Una are ochii, alta părul, a treia piciorușul, a patra grația... Femeia care ar întruni toate aceste însușiri ar fi femeia perfectă, dar aceea nu există. O vezi numai pe scenele teatrelor, la treizeci de pași depărtare, dar de aproape te îndreptezi că e veștejită.

Don Juan a făcut începuturi de studii strălucite: în retorică, în poezie, în arme, în desen. Fiecare profesor prevestea în el un corifeu. Dar după câteva lecții, Don Juanito râpea cite o nebilă fată dela casa părinților. fugeau din Madrid împreună și studiile lui rămneau întrerupte.

Odată, ca pedeapsă pentru faptul că ademenise pe însăși fiica infantei de Spania, tatăl lui l-a închis într-un castel din Grenada, unde-l lăsa aproape un an. Din plictiseală. Don Juan începuse să studieze astronomia. Rezultatele cercetărilor lui uimira pe savanți. Dar astronomia nu avu mai mult noroc ca celelalte studii.

Deznădăjduit, tatăl său îl duse la un mare chiromant al timpului, Don José Topeto, ca să-i citească în destin.

Metalele au corelative în lumea noastră sufletească.

- Inteligența e aur.
- Sufletul e aramă.
- Voiața e fier.

Din structura lăuntrică a lui Don Juan lipseă un grăunte de fier. Aceasta fu precizarea lui Don José:

Omul excepțional este mai mult decît om în creațiunile lui, și mai puțin decît om în viața lui intimă.

Toată viața lui, Don Juan a iubit femeia. Celelalte studii le-a părăsit. Rareori, cînd a intrat ca diletant în domeniul lor, a arătat că ar fi putut mai mult decît toți savanții laolaltă. Dar nu a voia să întunece gloria nimanui. Studiul femeii îl atrăgea în deosebi. Armele de asemeni le mînuia desăvirșit. Acest geniu virtual pe care îl recunoștea o omenire, și compătimită pentru lipsa grăunte-lui de fier, au făcut să-i fie iertate multe greșeli și multe păcate.

Luna își ridică fruntea de după turlele Escorialului. Toată odaja fu înneacă în lumină. Figura lui Don Juan eră galbenă ca luna. Pe timp-lele lui se prelingeau boabe de sudoare. Nu erau încă sudorile morții, dar sfortărea de a gîndi îi obosise.

— Mor, cugetă Don Juan.

Don Juan afirmă prezentul. Trecutul și viitorul îi veniră singure în minte. Toată Spania cunoștea, admiră, ură sau se temeă de Don Juan. După aceasta? O zi, o lună... și i se va uită și numele.

Sudoarea îi curgeă pe timp-le în boabe tot mai mari, tot mai reci.

— În asemenea împrejurări, e greu să te hotărăști a muri, gîndea Don Juan.

Își trecu mîna pe frunte și începuse să zîmbească amar.

— Don Garcia, primul sfetnic al regelui, este un dobitoc, reflectă el. Și totuș, după moarte va fi slăvit, nemurit în piatră.

Decîte ori nu pregătise Don Juan discursurile și legile lui Don Garcia, ca să ajungă la inima Doinei Elvira!

— Don Francisco este cel mai mare poet al veacului, și cu toate acestea n'ăș da talentul cizmarului meu pe al lui Don Francisco.

La un premiu pe care-l hotărise regele Filip al II-lea pentru cea mai frumoasă poezie, și la care concurase tot buchetul oamenilor de litere, în frunte cu Don Francisco, Don Juan a luat premiul. Poemul lui Don Juan parea, pelîngă celelalte, ca uriașul pisc Maladetta, față de dealurile mai mărunte ale Pirineilor. Cu acel prilej, Don Juan a cîștigat inima și patul reginei.

— Don Cesare a intrat în cariera armelor numai sîndcă poartă numele divinalui Caesar. Astăzi e generalissim peste *invincibile armada*, în regatul Spaniei, care, cînd se mișcă, pămîntul se cutremură, și pe tărîmul căreia soarele nu apune. Dar Don Cesare nu e mai deștept decît soldatul care-i lustruște sabia.

În lupta dela Saint-Quentin luase parte și Don Juan, care, ca adjutant

al lui Don Cesare, făcuse planul bătăliei și hotărâse biruința. Regele răspătise pe Don Juan cu decorații și-l rugase să rămână în fruntea armatei. Dar Don Juan se îndeletnicea cu nevasta ambasadorului Franței.

— Don Garcia, Don Francisco, Don Cesare... și alții, vor îndolia Spania la moartea lor. Iar după moarte vor fi nemuriți în statui de piatră. Eu voi dispărea fără urmă.

Un zimbet și mai amar înflori în colțul zgircit al gurii lui Don Juan.

Luna se ridicase la zenit, și razele ei piezișe luminau jumătate de ziua într-o zare împletită par'că din fir de beteală. Patul mortuar cădea în umbră, o umbră sură ca cenușa, ca fumul. Ochii lui Don Juan sticleau, enormi.

— Ce însemnează să rămână în urma ta o statuie de piatră?... gândi Don Juan.

Dincolo de mormânt, nimic. Dincoace, tot nimic. O noapte eternă și înainte și în urmă.

— Decît nimic, par'că e mai bine ceva, cugetă Don Juan. Barem o statuie de piatră...

După o lungă tăcere, Don Juan izbuti să ridice colțul mantioi de negură ce-i acoperea mintea. Oftă adinc și-și zise:

— Mi-a lipsit un grăunte de fier.

O ciocănitura se auzi în ușă. Don Juan încercă să se ridice, dar căzî pe perne. Dinții îi clănțaneau, trupul îi tremurâ, se zguduiau și fiținele patului. Ochii lui ieșau din orbite.

— Grăunte de fier.: repetă el în minte.

O formă înaltă și albă se înfipse înaintea patului. Don Juan slomni cu făcilele încețate:

— Un an de viață...

Forma albă se aplecă asupra lui. Don Juan începî să horcăe. Voi să spue: încă o lună. Gura aproape înțelenită scâpă:

— O zi...

VII

Don Juan muri în spre ziuă.

VIII

Tot ce eră nobil și ilustru în Spania veui să-și ia rămas bun dela acela care fusese Don Juan. Insuș regele stătî o jumătate de oră lingă sicriu. Dar nenumărat și impunător a fost cortejul temeilor. Din toate colțurile Spaniei, temei de boieri, de burghezi și sete din popor au venit cu miile ca să pună o floare lingă rămășițele pămînteste ale lui Don Juan. Bărbații ședeau descoperiți, avînd pe figuri masca prefăcută a întristării. In sufletele lor se bucurau că dușmanul lor cel temut nu le mai este primejdios. Bunii prieteni și rudele se interesau dacă Don Juan a lăsat testament. Femeile toate plîngeau.

De două zile, fără să mănînce și fără să doarmă, în negru cernită și cu frumosul ei obraz împietrit de durere, Dona Dorina, femeia divină care-l părăsise pe Don Juan, fiadcă o trădase și ea nu-i putuse iertă, ședeă ingenunchiată pe treptele catafalcului, nemișcată ca Niobe, statuia suferinții

Înainte de a-i ridica sicriul ca să-l sue în carul funebru, regina a sărutat fruntea lui Don Juan. O sută de care cu flori au întovărășit carul mortuar, iar plînsul femeilor întonă un imn, ale cărui vibrații de jale se ridicau pînă la cer.

Ajunși în dreptul Catedralei, un pristav vesti că, din ordinul Marelui Inchizitor, biserica refuză sfînta slujbă lui Don Juan. La cimitir s'au ținut discursuri, iar femeile i-au cîntat cîntecetele morții și *requiescat in pace*. Dona Dorina a stat pînă noaptea tîrziu asupra mormîntului.

IX

Bătrînul bărbat al Dinei Dorina cumpără toată averea lui Don Juan și plăti toate datoriile.

X

Asînd de hotărîrea Marelui Inchizitor de a refuză slujba bisericii lui Don Juan, toți marii inchizitori morți s'au adunat în Conciliu sub președinția papei Alexandru Borgia, în

paradisul celor drepti și fără de păcate. Sfatul sfinților părinți hotărî trimiterea sufletului lui Don Juan în infern.

XII

XI

Ca fulgerul ce spintecă noaptea, ca zgomotul cascadei ce răscolește tăcerea pustiei, ca verbul lui Iehova Dumnezeu războaelor, ce stîrnește într'o clipită pămîntul ars de ură și patimi, așă răzvrăti deodată infernul vestea adusă de Lucifer, că sufletul lui Don Juan va sosi. O larmă uriașă de țipete făcù să dudue și să se cutremure adîncurile negre ale Iadului. Apelê Stixului clocotiră, Charon își oprî luntrea la o noua răsruce, Cerber urlă de trei ori, de înfricoșă chiar stîncile umede. Inșăș Lete, trezită din somnu-i etern, începù să-și aducă aminte. Femei despletite, mii de femei părăsiră cazanele cu smolă, frigările de tuci, cuptoarele veșnice, butoiul Danaidelor, piatra lui Sisif și livada lui Tantal. O mare de capete și de trupuri astupă intrarea Infernului, în pragul căreia se arătase umbra lui Don Juan.

— E el! E el! se auzi ca un singur țipăt din mii de piepturi, și ecoul infernului repetă cu nenumărate glasuri:
— E el! E el!...

Don Juan văzù la picioarele lui umbrele atîtor femei pe care le iubise.

De sus, de sus de tot, din împărăția luminii, un zgomot asemănător se auzi. Erau alte mii de femei, care loveau cu învierșunare, ca să dărîme porțile paradiselui.

Ingenunchiate înainte-i, Don Juan recuoscu citevâ. Dona Eleonora își împreunase mîinile ca înaintea altarului. Dona Lucrezia mătură cu părul ei calea pe care avea să meargă umbra lui Don Juan. Dona Silvia plîngea. Dona Maria, pe care Don Juan o ucisese cu pumnalul, sărută fierul care-i pătrunsesse inima, apăsîndu-l pe rană și purlînd pe figură un zîmbet de fericire divină. Dona Luiza, Dona Stella, Dona Adda, Dona Alicia... Toate cerșau o privire, un suris.

Lucifer făcù drum cu o sabie aprinsă, și Don Juan călcă tăcut înainte-i.

Pe un tron de catran arzător, înconjurat de o strajă cu facle, ce răs-pîndeau o lumină portuară și fum depucioasă, ședea Lucifer, arhanghelul decăzut, fiindcă uneltise răsturnî area lui Dumnezeu. Eră acum stăpînul Infernului. Înaintea lui, pe o bancă de argilă, ședea mohorit Don Juan. De jur împrejur, mulțimea nenumărată a femeilor pe care le iubise. Iar îndărătul lor, sub o stană de piatră, gema Spartacus, martirul libertății, legat în lanțuri.

Don Juan săvîrșise crima de a fi adorat Femeia, iar femeile l-au adorat fiindcă știuse să fie Bărbat. Pentru aceasta i se destinașe Iadul. Lucifer avea să hotărască felul torturii.

Lucifer zise lui Don Juan, care ședea nemișcat:

— Tîe, cași mie, ne-a fost scrisă în Destin puterea și gloria. Tu ai putut, dar n'ai voit. Eu am voit, dar n'am putut. Sufletele noastre se aseamănă, Don Juan. Eu am încercat să fac un mare rău, dar n'am izbutit. Tu ai făcut atîta rău, fără să cauți a-l face. Pentru aceasta meriți să dobindești și tu Nemurirea, cum am dobinđit-o și eu. Apoi, eu îți mai sînt recunoscător, că mi-ai adus atîtea su-flete care mă servesc. Îți voi împlini ultima dorință a vieții.

Un zgomot uriaș îi trînti pe toți cu frunțile la pămînt, și tot infernul se învăli în fum. Incet-încet, se auzi apoi o muzică uscată, îngrozitoare, care înfricoșă chiar pe cei mai vechi în locaș. Eră muzica oaseselor. Cînd și aceasta contenî, fumul se împrăștié pe apele negre și apărù iarăș banca de argilă, pe care ședea nemișcat Don Juan, cu fruntea pe mînă.

Femeile îl înconjurară, cerșindu-i o privire, un suris.

Deodată, figura lui Don Juan se mișcă, și din ochiul lui picură o lacrimă, care se rostogoli la pămînt. Cea mai aproape de dînsul, Dona Maria se aplecă să culeagă lacrima.

Dar lacrima se prefăcuse într'un grăunte de fier.

Femeile priveră înspăimintate pe Don Juan.

Toată ființa lui eră albă ca lumina.

Dona Maria îl pipăi cu mîna ei mică. Eră aspru și dur.

Don Juan se prefăcuse în piatră,

LVI

Scriind romanul tribulațiilor mele sentimentale, n'am avut nici o clipă intențiunea de a-mi proslăvi sau a-mi scuza pornirile, care m'au făcut să înșel pe rind trei femei.

Nu aștept dela conștiința lumii iertarea, pentrucă această conștiință a lumii civilizate este mai putredă ca a mea, pentrucă lumea nu are dreptul să se amestece în intimitatea acestei drame și pentrucă n'am ce face cu iertarea oamenilor sau a cerului.

Scrisorile Olgiei și bizarul poem pe care mi l-a dedicat mi-au readus în cuget această problemă.

Olga este singura dintre surori care cunoaște în întregime tripla mea miselie, și care deci, fiind lovită mai greu decît Angela, care n'a cunoscut-o decît pe jumătate, a avut prilejul să-și facă o idee întreagă despre mine și să se dezguste mai desăvîrșit.

S'a întimplat însă altfel. Mica Olga s'a ridicat mai presus de minie, a chemat în ea toate forțele libere ale sufletului, ca să se poată descătuișă de obsesiunea păcatelor mele, și să poată iertă, să se poată jertfi. Dar cu atît i-a fost răzburarea mai aspră.

Iertarea ei m'a umilit și mai mult. Acum, după despărțire, toate scrisorile ei și poemul acesta nu sînt decît executarea unei și aceleiaș pedepse.

Poemul, poemul acesta! Ce hici mai arzător pe fața mea, care sub dogoarea atîtor rușini, a avut îndrăzneala să nu roșască încă nici odată! A gloriică, a nemuri, a ridică pînă la înălțimea unei virtuți supreme, a face scopul însăș al vieții, dintr'un vișiu pentru care nu am așteptat nici odată laurii, ci spinii, ce degradare mai adică pentru orgoliul meu?...

E prea străvezie comparația cu Don Juan, și ironia e prea tragică, pentrucă să mai fie nevoie să lămuresc că m'a identificat cu acest neputincios cerebral, din personalitatea morală a căruia lipseă un grăunte de fier. Un sarcasm trist se desprinde din această bucată, și-i aud în suflet hohotele de ris, iar fiecare hohot de ris este un tăiș care spintecă pînă la măruntae trupul viu și cald al mîndriei mele. Mă jicnește, pentrucă rostește adevărul. Ce e mai turburător ca evocarea unor vechi dorințe, a întiielor visuri de tînerete — avortate, — și pe care verbul ei le trezește ca din mormint?...

Da, mica mea Olga, puteam să fiu și eu ceva sau cineva în lumea asta, și să las o urmă după trecerea mea pe cellalt tărîm. Puteam să însema și eu cel puțin atît cît Don Garcia sau Don Francisco, dar mi-a lipsit un grăunte de fier. Așă e. Dar de ce mi-e dat sîo aud tocmai de pe buzele tale, scrisi tocmai de mînușitele tale?

Un fost prieten al meu a caracterizat cu un cuvînt de spirit neputința aceasta voluatară a multor tineri din generația noastră, ale căror mărețe planuri au rămas întotdeauna în stare de intenție. Noi toți facem parte din școala *intenționistă*, iar amicul meu s'a intitulat cu îngimfare șeful școlii intenționiste. Sînt și eu un intenționist, ai dreptate tu, mica și draga mea Olga. Și în păcatele mele am fost tot intenționist. Intențiunea bună nu mi-a lipsit niciodată, dar... mi-a lipsit «grăunțele de fier». Că alt termen, asemenea oameni se chiamă ratași. Un fel de văduvi ai gloriei. Le-a murit soția, și-i poartă toată viața doliul.

Dar tu nu știi, Olga mea, că asemenea aduceri aminte sînt purarea triste?... Iată, poemul tău mi-a răscolit cu o miuă brutală atitea suveniruri, atitea aspirații unite cu atitea nădejdi, dar care sînt îngropate pe tîra totdeauna, în țelegi tu? Pentru *totdeauna*. E dureros cuvîntul acesta pentru oame ni care au vibrat odată de sfînta emoție a pasiunilor de mărire. De aceea el cață să fie uitat. Tu l-ai trezit iarăș în conștiința mea, și mi-ai adus pe buze acelaș gust exelit, care-mi dă

imboldul de a mă duce și a mă închide în camera mea de lucru, sau de dormit, de a deschide sertarul și de a cerceta dacă trăgaciul revolverului nu s'a ruginit încă...

LVII

Constanța, 13 Iulie 1906

Sîntem de nouă zile în Constanța. Ne-am instalat la hotel Carol, într'un apartament de trei odăi, care au toate ferestrele spre mare. E pitoresc, e neasepuit de frumos. Dar ceia ce este și mai pitoresc încă e faptul că odaia mea corespunde cu odaia Anei, fără să aibă vreo comunicație cu a soților Vlăduț. Netty are îndrăzneli ce nu se pot întîlni decît la femeia care iubește. Intr'o noapte a venit în camera mea, și de atunîci mă vizitează în chip obișnuit. De trei ori ne-a surprins dimineața pe unul în brațele altuia, și nu lipseă mult ca să ne surprindă și Dna Vlăduț. Dar Netty încue în fiecare seară ușa camerei ei, care dă în camera părinților. Intrebată de D. Vlăduț despre această măsură, a răspuns ca o face «din principiu». În ce privește ușa care comunică cu odaia mea, Netty pretinde că o încue de două ori și pune un lavoar în dreptul ei, fiindcă eu am obiceiul să dorm cu ușile deschise, iar ea se teme de hoți.

Am trăit cele mai pasionate nopți din viața mea. Un poet ar fi putut țese pe canavaua lor poeme mai fermecătoare decît nopțile lui Musset, ale lui Young sau cele O mie și Una de Nopți. Erau întîile nopți petrecute în brațele Anei, erau visul nostru de demult. Decîte ori nu-mi spusese iubita mea:

— O noapte, o singură noapte să trăesc lângă tine, și după aceea poate să vie chiar moartea.

Fericirea acestor clipe a avut pentru Netty intensități împinse pînă la delir, pînă la extaz.

Intîia oară cînd a pășit pragul odăii mele a fost... chiar în prima noapte a venirii noastre. Netty nu-mi spusese nimic. Dar nu trecuse nici o

oră dela culcarea ei, și am auzit, discret, clanța ușii. Nu dormeam, ascultam încă zgomotul mării, asemănător unor lanțuri vechi care se izbesc, și gîndul mă purtă departe, spre ținuturi albastre și fără țărm. Am înteles îndată că este Ea, și tot sințele mi-a fost încins de un fior. A lăsat ușa deschisă de perete și a apărut, albă, în semi-obscurul nopții cu lună, în cămășuța ei de mătase brodată, care-i venea numai pînă la genunchi. A sărit în pat lîngă mine ca o pauteră și s'a încheștat de gura mea. Intîia noastră îmbrățisare, din intîia noastră noapte... Dar nu îndrăznesc, caci n'am puterea s'o descriu.

Netty ședeă cu capul culcat pe pernă, cu ochii închiși, zdrobită. Numai buzele ei mai gemeau:

— Dragostea mea...

Apoi brațele ei m'au cuprins dulce și legănător, și gura ei abia a putut șopti:

— M'ai nimic, m'ai ucis... Lasă-mă...

Amorul meu pentru Ana întrece în esența lui tot ce am încercat pînă acum în domeniul acestui sentiment. Iubisen nenumarate femei, crezusem că am suit toate culmile posibile ale voluptății omenești, și iată că lîngă această femeie tot ceia ce am simțit pînă astăzi în gama iubirii mi se arată fără de preț. Cevă mai mult: însăș plăcerea amorului, avută în brațele ei înaintea acelei nopți, alcătuiă numai o slabă prefață la frenezia uriașă care mi s'a destăinuit în acel moment.

Am vorbit multe, ne-am făcut jurăminte de dragoste veșnică, de care eram convinși amîndoi. Ana m'a întrebat:

— Poți pricepe viața fără mine?

I-am răspuns:

— Da.

Netty sări în coate, cu ochii ei de jar în ochii mei.

— Cum asta?

— Da, zisei, viața fără tine, dar și fără mine.

M'a înăbușit în sărutări. Inii înconjurase gîtul cu degetele ei fine. Gemu:

— Te string de gît, te omor, ca să nu mai sîi al altei femei. Ideia că

m'ai putea trădi îmi dai porări de nebunie. Cred că aş ucide.

Şi buzele ei se lipiră de ochii mei, într'o sărutare fără sfârşit.

— De ce nu pot, adăogă ea, să iau cu mine capul tău? L-aş sărută tot timpul, l-aş pune într'o cutiuţă de mătase şi l-aş ţine la piept.

— Eşti sigură că n'ar aluneca?...
— Obraznicule...

Acest cuvânt fu spus cu un glas sfârşit de patimă şi cu ochii ei învălători pe jumătate închisi. Buzele noastre s'au unit.

Peste câteva clipe Netty eră în mijlocul camerei, lungită pe blana de urs din faţa patului. Ochii ei se marise enorm. În ei scintila tot misterul fermecat al nopţii. Părul ei acajă îi căzuse pe umeri, ca o pelerină lesută din raze de lună, răsfrinte în rubin. Cu capul sprijinit în bărbie, ca un stînc viu, cu trupul culcat, străveziu prin cămaşa subţire, Netty părea una din acele arătări mitologice, pe care Homer le scoate în drumul corabierilor, ca să-i ispitească şi să uite calea căminului. În adevăr, toată linia ei răspindea un fluid electric, un magnetism de o animalitate turburătoare, împotriva căruia leacurile lui Ulyse n'ar fi avut nici o putere. Cu siguranţă, în această femeie trăieşte ceva excepţional, pe care natura nu-l sădeşte în fiecare femeie. Din toată făptura ei se desprinde o emanaţie subtilă şi ameţitoare, care face asupra creierului o impresie de narcotic tare, revărsat în valuri. Netty este Voluptatea sub forma pămîntească a femeii.

Conştiinţa de forţa ei temută şi de înfrurire ce avea asupra-mi, Netty a dezvoltat în noaptea aceea toate seducţiunile nurilor ei, cu care m'a cucerit încăodată.

Viaţa laolaltă, toată dragostea noastră de pînă atunci a alcătuit o etapă. Din clipa aceea am simţit că începe o a doua. Eram alt om şi Ana eră altă femeie. Cum s'a petrecut acel fenomen mistic în mine, n'aş putea pricepe. Viaţa noastră este supusă unor înfruriri oculte, cum zicea odată Angela, şi cea mai puternică dintre toate nu este o forţa din afară, ci

determinismul lăuntric de care nu ne dăm seama.

Cu un accent care n'avea în el nimic asemănător cu atmosfera de patimă a acelei nopţi, am chemat-o:

— Netty.

Nu s'a mişcat. Mă privea cu aceiaşi ochi fleşi, mari, învălători. I-am şoptit a doua oară:

— Iubirea mea.

Intr'o clipă Netty eră lângă mine, lipită de mine, cu ochii în ochii mei, cu buzele atingindu-mi buzele. Îmi şoptea, zimbîndu-mi cu surisul iscoditor al amorului:

— Ce e? Ce doreşte stăpînul meu? Ce-mi porunceşte? Spune, şi sclava ta va îndeplini.

— Netty, voesc să-ţi fac un jurământ solemn.

— Da, ascult, făcu ea neatentă, jucîndu-se cu un fir de păr.

— Jur...

— Jură, slomni ea cu gura somnoroasă, lipindu-şi capul de pieptul meu.

→ Jur în noaptea asta unică şi sfîntă pentru noi că vei fi singura mea iubire adevărată pînă la sfîrşitul zilelor tale. Iată, sub raza lunii, lecate a vrăjitoarelor, mă leg cu un blestem îngrozitor. Dacă te voi înşela fără un motiv bine determinat, să-mi pierd limpezimea minţii şi şirul vorbirii; să ajung o făptură hideasă şi scîrbită de oameni, să am toate pottele şi să mi le îndeplinesc pe toate, ca să mă pedepsesc prin însăş satul plăcerilor; să-mi pierd inteligenţa şi raţiunea şi să ajung iarăş filozof.

Am tăcut, înşorât eu însumi de blestemul cu care-mi legasem destinul. Aşteptam răspunsul Anei. Netty nu zicea nimic. Auzii un suspin uşor. Am plecat capul şi am văzut-o adormită ca un pui de porumbel.

Netty dormea cu capul pe pieptul meu, un somn dulce, adînc, plin de linişte. Ca să nu o turbur, am rămas treaz, şi pînă aproape de ziuă ochii mei au veghiat-o, ca două candelă aprinse.

L.VIII

15 Iulie 1906

Astăzi m'am plimbat cu Netty pe firmul mării. Am mers în lungul digului pînă la far, iar acolo ne-am oprit ca să ne așezăm pe o bancă. În afară de un copil care prindea pește cu undița, nu mai era nimeni în împrejurimi. La dreapta noastră, în rada portului, stopau cîteva vapoare, un caic, două corăbii grecești cu pinze și cîteva țarci. În fața și în stînga noastră se întindea marea nemărginită și albastră, pe care razele soarelui așterneau plăci de aur sau împleteau pe încreșturile apei mii de broderii lucitoare, ca niște solzi de margăritar. Cerul era curat ca o lacrimă. Albastrul lui, oglindit în albastrul mării, răsună în toată natura o zare albastră și dulce, ca un ochi de femeie. Vîntul adia atît de ușor, încît marea nu avea nici valuri, nici unde. Era o privescitură de o liniște măreață, care avea asupra sufletului înriurirea binefăcătoare a unui somn cu vise de copil. Nervii mei de orașau neurastenizat se odihneau într'o pace asemănătoare repaosului cosmic.

Am avut atunci, în fața mării calme luminate de soare, alături de Netty, acel sentiment intim pe care Spinoza îl numește beatitudine.

Netty era îmbrăcată într'un costum alb de olandă, cu un voal verde aruncat peste palărie. O umbreluță albă o ferea de razele prea puternice ale soarelui. Alături de ea eram cuprins de un fel de pietate, dezlegată de orice fior trupesc, de o emoțiune castă și pură. Netty îmi părea logodnica mea, fata iubită căreia nu i-am alîns nici buzele, și de care mă leagă numai amorul ideal. Nu vorbeam. Sufletele noastre se înțelegeau înțâcere, într'o spovedanie silîntă. Ni se părea că ne aflăm într'un templu. Încă n'am simțit pînă acum ceva asemănător lîngă o femeie. Dar Ana este femeia, căreia Ziditorul nu i-a alcătuit o plămădă asemănătoare pe pămînt.

Copilul cu undița se ridică de la

marginea digului și încărcă la spinare traista în care grămădise cîteva peștișori. Ajungînd la cinci pași în fața noastră, își scoase cuviincios palăria. Era un băiat cam de nouă ani, blond, cu obrazul alb și fraged, cu ochii mari, căprui. Copil frumos, cu trăsături delicate, este lucru rar în clasele de jos, după cum copil inteligent este lucru rar în clasele de sus. Netty îl întrebă cu bunătate:

— Cum te cheamă, micuțule ?

— Vasile, răspunse copilul cu o voce prea groasă pentru vîrsta lui.

Vorbînd, micul Vasile descoperi un sir de dinți lași, galbeni și rari, dezvelii cu totul de buza de sus, și care dadură brusc figurii lui o expresie feroce, de animal. Netty făcu o ușoară strimbătură, care-mi trăda dezamăgirea ei. Cum copilul se oprise în fața băncii noastre, am scos doi bani nelezi din vochea mea pungă și i-am întins, generos și larg, avînd aerul că-i zic:

— De-acum ai scăpat de grija zilei de mîine.

Copilul salută și se depărta.

— I-ai văzut dinții ? mă întrebă Netty privindu-mă în ochi.

Eu îmi adîncisem iarăș privirile în mare. După cîteva clipe i-am răspuns:

— Va ajunge un criminal.

Cu o mirare serioasă, de copil, Netty făcu :

— Adevărat ?

— Sigur, am adăogat eu, indiferent ca un verdict.

— Era să întregesc :

— Vei citi mîine în toate ziarele.

Netty își lăsă capul pe umărul meu. Mi s'a părut că am fost împovărat cu toată fericirea lumii.

— Drăga mea... i-am șoptit mîngîindu-i părul.

Și n'am mai putut spune un singur cuvînt. Am stat astfel un timp pe care nu l-aș putea măsura, un timp care aș fi dorit să ție cît viața toată.

Ceiace este mai caracteristic în înriurirea pe care o are marea asupra nervilor noștri este faptul că o poți privi ore întregi, fără să ți se urască și fără să simți nevoia altei îndelunciri sufletesti. Atît este de întoargă,

de suficientă sie-și liniștea imensă pe care o revarsă în noi.

— Să mergem, zise Ana, și se ridică.

— Vrei să ne plimbăm cu barca ? am întrebat-o.

— Dacă vrei tu... făcu ea cu un zimbet liniștit, cu ochii ei mari acoperiți jumătate de pleoape.

Am coborît în spre port. Vîntul adia ceva mai viu și-i suflă voalul, care se încolăcea de gîtul meu, ma lovea ușor peste față, ca o aripă, ca o mînă de femeie care te dezmiardă. Ne-am suit într'o barcă mică, - cu pînze și lopoți. Barcagiul era un grec de vreo cinsprezece ani. Ne întrebă :

— Cît doriți să vă plimbați ?

— Două-trei ore.

Băiatul dădu din cap, își scuipă în palme, apucă lopoțile și zise molcom :

— O să plouă.

Eu și Netty am izbucnit în ris deodată. Cerul era ca o coală de hîrtie, pe care un poet lipsit de inspirație nu așternuse încă nici o poemă nemuritoare, iar arșița soarelui, blîndă, nu prevestea deloc furtuna.

— Bate vîntul din colo, făcu liniștit băiatul, arătîndu-ne vag într'o direcție pe care n'am prea deosebit-o de celelalte.

Am pornit. Ședeam amîndoi pe o laviță de lemn așternută cu un pres roșu, la spatele barcagiului.

Ne-am plimbat o oră întregă în larg, în liniștea neîntămurită a mării, între cele două imensități albastre. Cerul părea o altă mare, plutind în văzduhuri. Netty ședea cu capul culcat în poala mea, iar eu îi mîngîiam părul. Aveam senzația înfîinată a acelei plenitudini sufletești, care nu mai doarește nimic în afară de mulțumirea clipei.

Un norișor alb ca un puf se ivi la orizont. Semănă cu un cap de copil, acoperit cu clăbuci de săpun. Vîntul stătuse cu totul. Apele erau acum așa de liniștite, că toată suprafața întinderii albastre părea o sticlă nedată.

Dacă apropiai însă privirile de luciul apei, puteai vedea o undulație înceată și vastă, ca dilatarea unui piept urias : părea însăși respirația mării.

Barcagiul zise iarăș, nepăsător :

— O să plouă.

Nu l-am învrednicit cu nici un răspuns.

Netty își muie degetele ei fine, albe ca lamura, în apa cristalină. Se jucă și ridea. Muie apoi virful umbreluței.

— Aș fi curioasă să cunosc vietățile marine, zise ea. Sirenele, tritonii... Ce-ar fi să devin eu o sirenă și tu un triton ? Ar fi frumos, micule dragă, nu ?

Deodată Netty păli, și scoțînd un țipăt de spaimă, își ascunse capul la pieptul meu.

— Ce e ? am întrebat.

Văzui la cîțiva metri departe de barca noastră silueta neagră a unui delphin, care ne privea desubt apă. După cîteva clipe delphinul dispărî în adîncime.

— Nu e nimic, Netty, n'ai nici o frică, făcui eu.

Își ridică fața, pe care se citeau încă urmele spaimiei.

— Eră o balenă ? întrebă ea cu teamă.

— Tu nu știi că nu trăesc balene în Marea Neagră ? i-am răspuns rîzînd zgomotos de nevinovăția ei.

— Nu ? făcu ea cu neîncredere.

— Cunoștințele tale în biologie sînt vaste, adăogai eu luînd-o de talie și sărutîndu-i părul.

După legăuările mai puternice ale bărcii, am înțeles că marea se frămîntă la fund. Privind cerul, văzui cum norișorul cel alb crescuse, acoperind jumătate cerul. Înaintînd încet, dinspre zare, norii se încalcau ca niște munți de zăpada și de cenuse, veneau, se apropiau cu o iuteală de furtună. Vîntul începî să adie, apoi să geamă. O perdea de aburi se ridică dinspre mare spre cer. Pe întinderea adineaura moartă trecu un susflu larg de vînt.

Pînza oceanului se încreți deodată, prinsă ca de o înfiorare de, ghiață. Apa se înnegri, ca o figură încărcată de minie. Părea că toată albia se umpluse cu plumb topit. Cu încetul, valuri mici țîsniră din sticla lucie a apei, și coama lor scuipă spumă albă. În curînd se auzi un muget adînc, altul decît al vîntului : eră mugetul mării.

— Intoarce, spusei barcagiului.

Eram la o oră departe de țarm. Toată marea eră acum acoperită cu fișii de zdrențe albe, și zgomotul ei, zângănitul acela de lanțuri ruginoite, părea și mai groaznic auzit de aproape. Închizînd ochii, te-ai fi crezut în mijlocul unei cascade.

Valurile veneau umflîndu-se, încovoindu-și vârful ca o streășină, apoi spărgîndu-se și scuihind spuma, pe care alte valuri o culegeau, albîndu-și creasta. Cîte un val mai mare părea că se va prăbuși peste barcă.

Netty țipă, eu însumi nu mă prea simțeam la largul meu, deși mă aflam în largul mării. Dar barca, ușoară și săltăreacă ca o baletista, încalcă valul, apoi se lasă în jos, mai încet sau mai repede, cu eleganța mlădioasă a unei figuri de *one steep*.

Intrebînd-o, Netty îmi spuse că nu suferă de rău de mare. În schimb, cînd mai aveam un sfert de oră pînă la țarm, începî să plouă. Pe cor nu se mai zărea o picătură de senin. Marea eră neagră, stropită cu zdrențe de spumă. Apele urlau ca un zgomot haotic. În curînd ploaia țesu o pînză compactă între cer și mare. Netty își deschisese — o ironie! — umbreluța ei albă, de soare, pe care vîntul o întorcea pe dos și pe față, pînă o rupse bucăți.

Eram uzi, par'că ne-am fi scaldat în mare. Netty plîngea. Cu toate protestările ei, mi-am dezbrăcat haina și i-am pus-o pe umeri, ca să nu răcească!

Cînd am debarcat în rada portului, negăsînd nici o trăsură, am pornit fugînd spre hotel. Pe ferestrele caselor am văzut că prin vis capete curioase strîmbîndu-se de rîs.

Apariția noastră la hotel a stîrnit alită consternare, cită bucurie. Soții Vlăduț ne așteptau în *hall*, în prada unei frămîntări de nedescris. Coana Leonora își frîngea mîinile, iar D. Vlăduț, totdeauna cuirasat în sublima lui filozofie, sorbea tacticos o ceașcă de rom. *Hall*-ul eră plin de vizitatori.

Nu știu cînd am intrat în camerele noastre. Știu numai că voiam

să rămîn lingă Netty, ca să o îngrijesc eu. Dna Vlăduț m'a împins în camera mea, poruncîndu-mi:

— Du-te, Domnule, de te schimbă. Ce, vrei să mori de pneumonie?

Am auzit apoi în urmă:

— Repede, fricțiuni cu Apă de Colonia!

Peste o jumătate de oră eram schimbat, uscat, cu toaleta rcîntregită. Mă gîndeam cu grije la Netty și ardeam de dorință să o revăd. Auă două lovituri în ușă și însăș vocea iubitei mele:

— Domnule Seudrea, ești gata? Poftim la ceai.

Deschid ușa și intru în camera ei. Arătarea m'a țintuit pe loc, m'a amețit.

În prag stătea Ana, îmbrăcată într'un capot de casă albastru deschis, cu părul despletit, cu părul ei același răsfrîat ca o pelerină, ca o coana de flăcări din splendoarea unui apus de soare. S'a lipit de mine și m'a sărutat pe buze. M'am rezeamat de ușă ca să nu cad. S'a desprins repede din sărutare și-mi zise luîndu-mă de mînă:

— Haide.

Părul ei miroseă a alcool.

— L-am muiat în spirt, ca să se usuce mai repede, zise ea.

În camera soților Vlăduț, ceaiurile ne așteptau serbinți.

După lămuririle mele și muștrarea de rigoare a Dnei Vlăduț, am început să descriem partea sulfetească și plăcerea întîmplării. Netty stăruia cu înflăcărare asupra scenei cu crechinul. În zadar o deslușii eu că nici rechinii nu trăsesc în Marea Neagră.

— Par'că rechin sau deșin nu e tot una! zise ea. Vorba e că mîncă oameni.

— Nu mîncă.

— Dacă nu mîncă, de ce se uită așa la mine? întrebă ea revoltată.

Rizînd, Dna Vlăduț o privea cu o dragoste duioasă.

— Te mîncă din ochi, fiindcă ești frumoasă, făcî Coana Leonora.

— Sînt gelos pe delșu, șoptii Anei la ureche.

Ședeam la masă, sorbind ceaiurile serbinți și puternice aromate, gustînd

cu toată simța noastră caldura binefacătoare a căminului și a ceaiului, după aventura pe mare. D. Vlăduț se plimbă priu odae, lucru care i se întâmplă foarte rar. Se opri apoi înaintea ferestrei, privind marea înfuriată, ale cărei ape urlătoare se repezeau asupra digului ca o infanterie la asalt. Cîte un talaz mai puternic lovea perețele cel mai înalt, iar stropii de apă ajungeau pînă în bulevard.

Servitoarea intră, aducînd o scrisoare pentru D. Eusebiu Vlăduț. Căpitanul o desfăcu, și punîndu-și ochelarii o citi în tăcere. Apoi o întinse Doamnei Vlăduț, zicînd solemn:

— Este de resortul ministerului de interne.

Pe măsură ce citea, fața Coanei Leonora se încordă de emoție, și în cele din urmă o trecură lacrimile.

— E dela Angela, zise ea întinzînd-o Anei. În curînd voi avea un nepoțel.

Am tresărit fără să vreau, mi-a fulgerat prin minte amintirea nopții în care Angela fusese a mea... Dar vestea aceasta nu-mi făcu nici o impresie. Angela, Olga, mi se par acum atît de departe... Mă întreb dacă în adevăr am trăit vreodată acele amintiri.

Netty îmi zise, ca o șoaptă arzătoare:

— Micule, vreau să avem și noi un copil. Să-l iubim, să-l îngrijim, să-i dăm ceai cînd s'o întoarce dintr'o plimbare ploioasă pe mare...

LIX

2 August 1906

Am primit dela Olga o nouă scrisoare. Iată cuprinsul ei:

Durerea mea,

Sînt de patru zile în pat, căci am avut o nouă criză, poate cea mai grea dintre toate. Dar va fi ultima. Sînt zdrobită, capul mi-e greu, privirile împăienjenite, și în tot corpul sînt o slăbiciune, care e mai rea de

cît toate durcerile. Niciodată n'am avut impresiunea mai netedă a sfîrșitului. Sînt cum se scurge viața picătură cu picătură, și în golul conștiinții se strecoară pe tăcute o idee nouă, bizară, nepricepută pînă astăzi. Este ceva înșiorător și plin de mister, ca atingerea aripei unei păsări necunoscută, coborîtă din lumi străine de pămînt. Această idee nouă este destăinuirea că din acest moment eu am și început să aparțin altei vieți. Pare că o mină de ghiață îmi stă veșnic pe creier, dîndu-mi în întrega simță sensuția că frigul va fi de aci înainte elementul meu.

N'am fost niciodată ipocondră sau fricoasă, deci senzația aceasta nu este rodul unei închipiri înspăimîntate. Logica nu are nici un rol acolo unde lucrează instinctul, și diagnoza instinctului e întotdeauna sigură. Sînt lucruri a căror presimțire nu este nicicînd înșelătoare, și care apar în minte deodată, ca o idee nouă. De aceea am siguranța că Ea se apropie, că Ea a și venit. O sînt prin această răceală uscată, de care e cuprinsă întreaga mea simță.

Boala care mă ucide se sfîrșește prin crize ce întunecă mintea, sau doboară brusc. Astfel fiind, nu voi putea prînde ultimul moment al vieții, care va fi și primul al morții, ca să-ți închin fie, iubitel meu, cel din urmă suflu și cel din urmă suspin. Mă folosesc de o clipă de liniște ca să-ți scriu, atîta timp cît îmi vor vedea ochii și-mi va rămîine limpede cugetul.

Astăzi am avut un consult de patru medici cu o celebritate din Berlin. După o consfătuire de o oră, am arătat celebritatea șoptind sofului meu în englezește, ca să nu pricep:

— She is lost.

E pierdută.

Din ochii sofului meu am înțeles că nu voi mai suferi. Nu aveam nici o speranță în ajutorul nimănui, dar cuvintele acestea mi-au făcut nespuns de rău: mi-am văzut în ele pecetluită soarta. De-acum asteptăm cu toții ultima criză, ca să nu fac de rușine pe somnitatea berlineză, care

a jăgădnit lui Karl moartea mea. Săracu! El încearcă să-mi dea curaj, și ca să nu plîngă, rîde!

Nu este adevărat că m'a ucis boala de inimă. Nu! Niciodată oamenii nu vor născoci o prostie mai grosolană. Dragostea ta m'a ucis. Acesta e adevărul. Ți se va părea ciudat că se poate muri din iubire. Nici eu nu credeam, dar fac experiența cu mine. Din moarte nu mă voi putea trezi, ca să te întreb dacă și tu te-ai convins.

Nu vei înțelege niciodată cât sufer, nici să măsoți regretul cu care mă despart de viață.

Îl învec în lacrimi, în țipete, în așurări sau într'o desperare mohorâtă. Am cîteodată nădejdea că s'ar putea să trăesc ca suflet după moarte, și nădejdea aceasta se înfiripează în credința nestrămutată a celor dinții ani ai copilăriei. Atunci îmi ridic mîinile spre Dumnezeu și mă rog să-mi dăruiască în paradisiul Lui liniștea, în schimbul fericirii pe care mi-a zmulso.

Cu lacrimile căre-mi ard obraji, picură una câte una amintirile neuitate ale iubirii noastre.

Toate gândurile mele sînt pline de imaginile ei, tot sufletul mi-e plin de ține, puinle, de vorbele, de gesturile, de risul tău, de ține tot, în înfățișarea ta de copil al dragostei. Sînt așa de obsedată de suvenirul tău, încît ducă aș trăi ca suflet după moarte, aș fi tot una cu umbra ființii tale.

Îmi înalț cugetul către ține.. Tot spațiul mi se pare cuprîns de o lumină imensă, în care aleargă în vârtej, în delir, amintirea clipeilor în care ne-am iubit. Tot ce a fost viață înainte și în armă s'a șters cu totul, par'că n'ar fi existat, cași cînd n'ar fi trebuit să existe. Ah! Numai clipele dragostei merită să fie numărate în viață, clipele trăite în brațele tale!. Mă înalță în regiuni de un sublim atât de amefilor, încît sufletul nu-l poate suporta. Cine poate să stea prea aproape de soare? Am îndrăznit să mă ridic atât de sus, încît lumina ce o reverși asupra-mi mă doare, iar căldura ei mă ucide.

Înima mi-e înfierbîntată pînă la nebunie. Nu pot gîndi, nu pot simți, nu pot trăi și nu pot muri decît prin ține. Amorul meu îmi face în presia unei furii despletite, care turbează cu cîil secolii trec. Și totuși nu înțeleg și nu știu decît realitatea acestui amor, care-mi sintetizează viața în cîteva secunde, mă țintuiește de o clipă, în care trăesc o eternitate de lumină și de armonie! Ai fost singura mea iubire, din nenorocire pentru mine, sau din fericire, sau din nenorocire. Ție-ți aparține ultima bătăe a inimii mele, și suspinul în care voi expira numele tău. Ți-am spus odată că te voi iubi tot restul vieții mele. Ce ironie! Scurt a fost acest rest de viață. Te voi iubi și după moarte.

Paul, se apropie sfîrșitul... îl simt. Trebuie să ne despărțim: lu de mine, eu și de viață. Voi încerca să nu plîng, să nu învec în lacrimi cele din urmă rînduri. Adio, micule. Adio, puinle. Adio, dragostea mea.

Rămii fericit în lumea goală de mine, în viața din care m'ai făcut să trăesc cîteva clipe de fericire inexprimabilă.

Te iubesc, durerea mea. Tu ai fosi lumina, tu ai fost viața mea. Pentru tot ce mi-ai dat îți doresc de o mie de ori atîta fericire. Micule, te las. Sînt că trebuie să sfîrșesc, mi se pare că se face întineric.. Mi-e frig... Vei primi scrisoarea mai repede.. Cînd va ajunge la ține, mină care dăbia mai ține condeiul se va odihni împietrită alături de trupul aceleia care a fost odată micuța la Olga. Pe buzele mele reci vor pluti în extaz, ca picături de foc, sărutările tale. Adio, adio, micule! Peste puțin se vor închide de vecie ochii ce n'an să te mai vadă, și va înceta să bată inima, în care tu nu vei mai fi.

Apoi, puțin mai jos, pe aceeaș pagină, cîteva rînduri tremurate, cu intreruperi, neisprăvite.

E noapte și frig... În delirul acestei agonii n'am nici o clipă de uitare... Chipul tău mă însoțește ca o

*obsesiune fatală. Imi face moartea
mai dulce și mai groaznică... Lu-
crării nu mai am... Sudoarea rece
picură pe hirtie. Imagina ta o string
în slăbilele mele brațe. . . . .*

*Cine m'a strigat? Numele meu a
răsunat în întuneric... Paul! Paul!...
Tu ești, iubirea mea?... Sau este...
Este tu!... Îi simt pe umerii mei
sufierea... de ghiță... Ah! Fericire
dulce!... În mine se face lumină...
În adâncul sufletului se arată zorile...
zorii. . . . .*

Ultimile cuvinte sînt scrise aproape
nedeslușit. Pare că însăși negura
morții le acopera.

Țin scrisoarea în mîna și încă nu
pot să înțeleg. Să fie oare adevărat?...
Ah! Dar de ce-ni mai scrie! De
ce-ni pune sufletul la o grea încercare!

Această nenorocire, această
moarte m'ar lăsa indiferent ca moar-
tea oricărui străin. Intrucît m'ar mișcă,
dacă această seamă m'ar iubi sau
m'ar urî? Trecutul a rămas așa de
departe... Sînt așa de cufundat în
prezenta mea fericire, care se schi-
lenză ca fericirea definitivă a vieții
mele, încît toate lînguririle ei mi se
par de prisos. Ar fi regretabil să
moară în plină tinerețe, de bună
seamă, dar dacă destinul va voi as-
fel, eu ce-i pot ajuta?

Da, ar fi mult mai bine ca Olga să
nu-mi mai scrie nici o scrisoare. Vo-
esc să îngrop toate amintirile care-ni
vorbesc de ani din trecut. N'aș voi
să mă înduioșez nicio-dată, cu nici
un chip: aș aluneca prea mult în
considerațiuni asupra mea însumi.

LX

3 August 1906

O presimțire stranie mă frămîntă.
Un vis întunecat mi-a chinuit noaptea.
Am visat arzînd casa noastră din
București, casa în care stau eu și
familia Vlăduț. Se făcea că teți scă-
pasesm din incendiu, dar cînd ne-am
răgăsit, Olga nu mai eră printre noi.

Fără îndoială, este o urmare aproape
logică a celor gîndite în timpul zilei.

Și iarăși, eră logic să nu găsim pe
Olga, care se află în casa soțului ei.
Dar și Angela se află în casa soțului
ei, și totuși Angela se află *printre noi*.
Dua Vlăduț căută pe Olga printre
dărîmături, cu o luminare de ceară.
Am întreat-o de ce a aprins lumî-
nărica de ceară, și mi-a răspuns:

— Nu știi că o caut pe Olga?

Răspunsul acesta m'a lămurit, — în
vis, — și nu mi s'a mai părut bizar ca
o caută cu lumînarea de ceară.

Am dat două depeși lui Karl Müller,
întrebîndu-l despre sănătatea Olgh
una din partea mea, alta din parte
capitanului. Totuși, dacă *accasă* s'ar
fi întîmplat, ar fi trebuit să fim în-
științați telegrafic. Or, pînă acum n'am
primit nimic.

Așa dar, voi aștepta *ceva* dela
Lipsca: Ce vreo depeșă ori vreo scri-
soare, fie răspunsul la telegramele
mele.

LXI

5 August 1906

Nici o veste, nici un răspuns. Dece
nu mă onorează D. Müller cu cîteva
cuvinte? Doar i-am telegrafiat cu
răspuns plătit. Poate va fi găsit jicnilor
că mă interesez de nevasta lui. Totuși,
dacă Olga este în adevăr greu bol-
navă, depeșa mea aveă un înțeles
firesc. Dar de ce nu-i răspunde căpi-
tanului? Nu mai pricep ce se petrece.
Îi voi telegrafia a doua oară.

LXII

8 August 1906

Nici o știre dela Lipsca. Încep să
mă liniștesc. De bună seamă că n'a
fost nimic, dacă nici Karl Müller nu
găsește cu cale să se grăbească cu
răspunsul la telegrame.

Voi scrie Olgii o scrisoare, în care-i
voi da *ștătu* și consultă doctorii,
dacă n'ar fi bine să aibă un copil.

LXIII

8 August 1906
 ora 11 noaptea

E prea târziu! Prea târziu!

Olga a murit . . . . .

LXIV

9 August 1906

N'am crezut că voi lua vreodată condeiul, ca să scriu aceste cuvinte funeste. Dar mi-a fost dat să fiu în bună parte făptuitorul morții ei. Fiindcă o cred, sârmana copilă: dragostea a ucis-o/Suflet însetat de iubire curată, inimă arzătoare și castă, căutînd veșnic idealul, absolutul, ea nu eră făcută pentru lumea noastră.

Roză plăpîndă în grădina vieții, a fost scuturată de celdintii vînt.

Fatalitate!

Dar să povestesc cum ne-a ajuns vestea și amănuntele nenorocirii.

Mă aflam aseară la căpitanul Vlăduț, și, după obicei, jucam împreună o partidă de table, cînd aduse servitoarea o scrisoare pentru șeful familiei. Aruncînd o privire și recunoscînd scrisul lui Karl Müller, D. Vlăduț, ca să nu întrerupă partida, o dădu Coanei Leonora să o citească. Dela primele rînduri, Dna Vlăduț scoase un țipăt sîșietor și căzu pe scinduri, leșinată. Eu, care așteptam cu inima strînsă împărtășirea rîndurilor lui Müller, am înțeles în aceeaș clipă înspăimîntătorul sens al acestui țipăt. Cu o mișcare de care nu-mi dau seama am sărit în picioare și am strigat:

— A murit Olga!

Netty m'a privit speriată și m'a întrebat:

— De unde știi?

— Nu știu... am bilbiit, trecîndu-mi mîna pe frunte.

Intr'o secundă, Netty luă scrisoarea, o străbătîu cu ochii înfrigurați și izbucni în hohote de plîns, îngînînd printre sughituri:

— A murit... A murit...

Leșinul Doamnei Vlăduț a ținut două ore. Abia a trezit-o un doctor,

chemat în cea mai mare grabă. Ne-am tîmuit că o vom pierde. După ce s'a deșteptat, a plîns într'una în brațele Anei. Nimeni nu le-ar fi putut opri să-și usuce lacrimile și să-și potolească durerea. Ce mîngîieri ar face vreodată pe Doamna Vlăduț să-și uite cea mai iubită dintre copile?...

Tot timpul acestei privești grozave. Domnul Vlăduț a păstrat o tăcere solemnă, așa de potrivită cu suferințele inconsolabile. Se plimbă prin cameră, cu obrazul cufundat într'o reculegere adîncă. Nu puteai deosebi pe figura acestui om realitatea durerii de masca ei convențională. Spre sfîrșit, se apropie de mine și-mi zise cu o voce zdrobită:

— E o lovitură care mă va ucide. Știi cum îmi iubesc eu copiii...

Aici își desfăcu batista lui de olandă fină, indoită în patru, și aplecîndu-și capul spre dreapta și spre stînga, uscă două lacrimi care infirziau sa se ivească. Se rezemă cu o mîină șovăitoare de brațul meu și-ni șopti, călîndu-și tîmplele cărunte:

— Consolează-le. Eu nu pot. Sînt prea zdrobit. Shelley descrie admirabil starea mea sufletească în poezia *the Sorrow*.

Cu mîinile încrucișate înainte, nemîșcat, căpitanul Vlăduț sedeă cu ochii fixați în tavan. Privirile lui muiate se pierdeau prin sfercele siderale. Apoi filozoful se îndreptă spre masă, și deschizînd pe Shelley din *Collection of british authors*, începî să citească, par'că nimic nu s'ar fi întimplat. Din cînd în cînd, aprobă liniștit versurile sublime ale poetului.

Am citit în grabă scrisoarea archeologului. Karl Müller începeă prin a-și cere scuze că n'a răspuns telegramelor noastre, dar că durerea ce-l copleșă l-a împiedicat de a face față politeții. Iacă de o lună Olga nu se simțea bine, lucru pe care de altfel l-a împărtășit la timp familiei. În ultimul timp a avut o criză, în urma căreia n'a mai părăsit patul. Cu toate că boala în sine, după spusele medicilor, nu se înrăutățise, Olga se plîngea necontenit că suferă de o slăbiciune ma

rea decît toate durcerile. Parecă miuată de un rău ascuns, neatîrnat de boala de inimă. Îi erau secale însăş izvoarele vieţii. Toată seara zilei de 11 August (29 Iulie stil vechi) şi pînă noaptea tîrziu a scris o lungă scrisoare, pe care a expedit-o de dimineaţă. În ziua de 12 August (30 Iulie) a adormit. S'a sculat pe la unsprezece, aproape sfîrşită, şi a cerut un pahar de lapte, pe care l-a băut cu poştă. Apoi a adormit iar. Pe la două după amiaz s'a trezit în hohote de plîns, care n'au conţinut timp de o oră, cît a mai stat trează. Istovită de această criză de lacrimi, şi-a pus mîna dreaptă în mîna lui Karl şi a adormit. După două zeci de minute de somn liniştit, a expirat fără să se mai deştepte.

Profesorul n'a vestit familia Olgii să vie la înmormîntare, ca să-i cruceze o oboseală şi o durere de prisos. Cadavrul ei a fost ars în crematoriu în ziua de 14 August (zi întîii), iar urna cu cenăse depusă în cavoul familiei Müller. Indată ce ocupaţiunile îi vor îngădui, archeologul înştiinţă că va veni în România, ca să restituie dota Olgii, şi dacă este doriţa Dlui şi Dnei Vlăduţ, să aduca în ţară şi rămăşiţele pămînteşti ale Doamnei Müller. Cu toate că, adăogă el, mormîntul ei ar fi pentru dinsul un altar sfînt, unde ar găsi o clipă de mîngîiere a inimii lui zdrobite, zdrobite pentru totdeauna.

Am făcut o apropiere de date. Karl Müller spusese adevărul. Scrisoarea Olgii poartă data de 11 August (29 Iulie). În ziua cînd am citit-o eu, 2 August, Olga eră scrum în urna de piatră. Cîteva zile în urmă, eu hrăneam speranţa zadarnică a însăşătoririi.

Fără să încerc banalele consolări, am părăsit apartamentul familiei Vlăduţ îndată ce m'am încredinţat că Doamna Vlăduţ a trecut criza. M'am închis în camera mea, cu creerul gol de impresii, aproape nesimpţiter.

Ştiu că eu sînt pricina de căpetenie a morţii ei, dar ideea acestei responsabilităţi nu intră cu niciun coeicient în starea mea sufletească. Fără să-mi dau seama, privesc im-

prejurările ca o înlăntuire, sau ca o dezlăntuire fatală, care a trecut pe deasupra capetelor noastre şi ne-a încovoiat sub puterea ei de fier.

Ana o zdrobită. De la aflarea nenorocirii n'a încetat să plîngă. Astî noapte a venit lîngă mine, a căzut la picioarele patului şi a plîns cu desperare. Şulerinţa ei este pentru mine realitatea cea mai vie.

Nu ştiu de ce, mi-a venit o idee stupidă. Am presupus un moment, — dar numai un moment! — că... în locul Olgii a murit Ana. Nu! Nu! Aceasta n'aş putea-o îndura. Cred că mi-aş pierde minţile. Dacă cineva mi-ar fi spus: «dintre Ana şi Olga, una trebuie să moară, alege», n'aş fi dorit moartea Olgii, negreşit, dar aş fi strîns pe Ana la piept, gata să o feresc cu viaţa mea chiar împotriva morţii.

Apoi gîndul mă duce iarăş spre Olga.

Noaptea incendiului, plimbările noastre, Trianon... mi se întorc în minte ca amintiri dulci, aşă de blînde şi de nevinovate în greşelile lor, ca însăş amintirile copilăriei. Mi se par departe, foarte departe.

Îmi vine în gînd ziua aceea întunecată, în care Olga pentru întîia oară mi s'a dat. O urmăreau lucirile focului, a închipuit pe Didona dîndu-se pradă flăcărilor. Ar fi crezut vreodată că focul va mistui bietul ei trup plîpînd, lipsit de viaţă?...

Cîtă dreptate avea să plîngă atunci, în ziua despărţirii noastre, cînd trenul îşi pierdeă năluca în întuneric, ducînd cu el sîmţa ei mică, pe care nu mi-a fost dat să o mai văd niciodată! Ultima ei scrisoare, în care nu respiră atît groaza morţii, cît iubirea ei nemărginită, mai tare de cît toate puterile nimicirii, n'a fost deci o halucinaţie, ci însăş palpătarile din urmă ale inimii ei.

Nu, micuţa mea dragă, tu nu vei mai citi volumul meu de nuvele, cum mi-ai cerut într'una din scrisorile tale. Nu scriu literatură, ca să nu fac concurenţă absolvenţilor de patru clase primare, adică majorităţii literaţilor. Tu n'ai avut măcar fericirea să te odihneşti sub brazde de flori, cu mîinile pe piept, cu buzele zim-

bitoare, așa cum se odihnesc, în pacea Domnului, morții. Un pumn de cenușe va fi rămas din sărmanul tău trup chinuț de boală, în umezeala neospitalieră a cavoului. Nu, tu nu vei mai citi volumul meu de nuvele, ci-vei urmă șarta lui și gloria mea. Adică nu vei avea nici o glorie, sărmana, micuța mea dragă!

— Ar trebui să fii trist, îmi ziceam eu aprinzându-mi o țigară de foi, dăruită de D. Vlăduț. Așa se obișnuște la moartea tînțelor apropiate. Sînt unii care chiar plîng.

Eu nu mai varsasem lacrimi de mult, și eram sigur că nu voi mai vărsa niciodată.

Ceia ce mi se părea ciudat era faptul că moartea Olgii mă lăsa aproape indiferent.

Și totuși, pe această femece o iubisem puțin. Ideia ca nu mai este priutre cei vii ar trebui să-mi lase ceva mai mult decît această simplă induioșare intelectuală. Și totuși, nu eram în stare să simt nimic deosebit.

Cînd eram nevîrstnic, tatăl meu cumpărase un papagal, căruia noi copiii i-am pus numele de Giali. Pasărea nu știa să rostească decît numele «coco», și ne-a fost peste fire să-l învățăm mai mult. Deși îl iubeam, papagalul ne ură pe toți; dar pe mine, care-l adoram, mă ură mai vîrtos ca pe ceilalți. Cînd mă întorceam dela școală, eră o bucurie pentru mine ca să mă duc la colivia papagalului, să-l strig «Giali! Giali!» și să-i dau zahăr sau acadăle. Dar bestia începea să șipe asurzitor. Dacă viram degetul printre gratii, mă mușcă pînă la sînge. Atunci, din dragoste, îl băteam cu linia, îi aruncam mîncarea și-i răsturnam tinichiaua cu apă. Nu odată mi-am pus în gînd să-i dau pătrunjel, ca să-l omor. Dar n'am făcut-o, fiindcă-l adoram.

În schimb, Giali iubea cu frenezie pe servitoarea noastră, o ungu-roaică cu cap hidos. Cînd monstrul se ivea prin odae, papagalul își pierdea astîmpărul: șipa, cîntă, zicea «coco», își mîngîia creștetul capului de degetul slujnicei. Din mîna ei nu zbură niciodată. Lîngă această se-

meu, sălbaticiuena sînteă o voluptate aproape sexuală. Mi-am dat seama că animalele pot nutri sîntimente joshnice, și că în această privință se aseamănă cu oamenii.

Într'o zi Giali începă să bată din aripi și să caște pliseul, încercînd, dar neputînd să șipe.

— Mama, Giali s'a înecat cu brînza! strigai eu deznădăjduit.

Cu pericolul vieții mele alergai la colivie, deschisei ușa și luai în mîinile mele dragăstoase trupul călduț și plin de palpații al micului papagal. Giali nu m'a mai mușcat. Își rezemasă căpsorul verde de mîna mea și respiră greu. I-am căscat ciocul și i-am turnat apă pe gît. Slujnica rîdea cît o lîneă gura. Am văzut nu-mai sînge și fiere înaintea privirilor și am lovit-o cu un făcăleț. Giali se uită șintă la mine.

În pupilele lui ca doua gămălii de ac eră o sfîșiere aproape omenească. Cum ședea astfel, cu ochii încrămeniți în spre mine, am băgat de seama că nu mai mișcă.

Giali trecuse dintre cei vii.

Ne-a fost milă să-l îngropăm. Cum eră iarnă, l-am ascuns în pivniță, unde, din pricina frigului, eram siguri ca nu va putrezi. Eră o pivniță foarte rece. Acolo pastră mama murăturile. Într'o iarnă au iagheșat castraveții în borcan.

Cît l-am bocit, cît l-am evocat, de cîteori, înapoindu-mă dela școală, au strigat «Giali! Giali!» înaintea coliviei goale (pe care mai tîrziu am suit-o în pod), cîte versuri am scris în memoria lui... n'aș putea spune. Ar trebui să scriu un poem ca Iliada. De multe ori veneam la masă cu ochii roșii de plîns. Tata eră un om aspru și întunecat. Îmi zise într'o zi:

— Ce tot îl jelești? Bine că a crăpat.

Și-l înjură de mamă.

Servitoarea ne părăsi. La plecare ne împărtăși secretul morții lui Giali. Nomernica îi dăduse pătrunjel! Pe ea o iubise, și ea îl ucisese!...

Cînd s'a imprimăvărat, eu și cu sora mea (care a murit mai tîrziu fiindcă a părăsit-o hărbatul), l-am scos pe Giali din pivniță. Eră feapăn și nu

putrezise. Cum îl țineam în mână, începui să-i curgă sînge pe nări. L-am pus într-o cutie de bomboane și l-am îngropat în grădina. Din două bețe i-am făcut o cruce și am înștăpt-o deasupra gropii. Aveam ochii plini de lacrimi. Am scris pe cruce cu cerneală violetă:

Gial!

Papagal de familie

Mort în floarea virstei

A doua zi crucea dispăruse, pămîntul eră scormonit și groapa goală. Il mîncase ciinele.

Aș fi voit să simt pentru Olga măcar tristețea care am simțit-o la moartea papagalului. Dar trecuse așa de mulți ani din copilăria mea... Eram împietrit. Devenisem cu totul *insensibil în fața Durerei*.

— Și totuși, față de Ana va trebui să mă arăt îndurerat, îmi ziceam eu. Trebuie să-mi alcătuesc o mască potrivită cu împrejurarea.

Săraca Olga. Ce iute s'a trecut... Ca ieri ne întilneam la Trianon, și astăzi i-a suflat moartea peste ochi. Cum o fi stînd ea în mormînt, cu fața în sus și cu capul la răsărit?... Adică nu: un pumn de cenușe. Săraca...

M'am uilat la ceas și am început să mă îmbrac, ostînd: săraca. Mi se părea că-mi împlinesc o datorie de pietate, căinînd-o astfel. Dela un timp m'am plictisit și am început să fluier. Am luat la subțioară o carte cu comediele lui Labiche, și am ieșit să o citesc, pe malul mării.

LXV

30 Septembrie 1906

București

Dna Vlăduț a făcut astăzi parastas de o lună dela moartea Olgii. Pe lîngă colivă, orez, vin și vase de faianță, care se dăruiesc în asemenea împrejurări, Coana Leonora a dăruit la două-

zeci de sote sarace cite un rînd de haine și rufărie.

Un adevărat pension de desuște și dezbrăcate golesc zilnic punga Dnei Vlăduț, care nu cruță nimic pentru odihna sufletului copilului ei.

Au luat parte la parastas, pe lîngă soții Corduneanu, care s'au întors din străinătate, toate rudele și cunoscuții care au fost și la cele două nunți.

La «veșnica ei pomenire», Dna Vlăduț, Angela și Ana au plîns amar.

Morții scumpi sînt dezagreabili, fiindcă turbură amintirea celor vii. Cea mai blîndă și cea mai iubită devine tiranică după moarte. De aceea științele iubite n'ar trebui să moară, alina timp cit ne sînt iubite.

Căpitanul, investimîntat într-o redingolă neagră, grav în suferință ca și în veselie, este mai convins ca oricînd de Slozofia lui sublimă, care-l ajută să răzbată senin prin cărările întunecate ale vieții. La stolicismul lui se adaugă melancolia de rigoare și gravitatea hainei, pe care plîmbă aruncînd împrejur uitături distrase, ca omul rătăcit de durere. Privirea lui pare că spune:

— Da, sînt în doliu, compătimuși-mă.

Iar cînd se întilnește cu vreun prieten, căpitanul îi ia înainte în chestiunea condoleanței și-i strînge mina mișcat:

— Îți mulțumesc, bunul meu prieten, îți mulțumesc...

Apoi se depărtează clătînd din cap, uscînd o lacrimă problematică cu colțul batistei lui de olandă fină.

După parastas, căpitanul m'a rugat să-l însoțesc pîră la un prieten, dar la prima circumămă m'a oprit, poftindu-mă să luăm ceva înainte de masă. N'am putut refuza un om copleșit de o asemenea suferință. Și am intrat. D. Vlăduț comandă pentru mine un vermut, iar pentru el un liqueur *curaçao*. Apoi îmi ținu un discurs reconfortant asupra vieții și a morții:

— Urmăm cu toții eterna lege a transformării, începînd căpitanul Vlăduț. Ce e omul? Un germen de viață răsărit la întîmplare, sortar fericit din atîtea mii risipite, care crește și se preface. Focar de vâpae sfîntă, stăpînitor al puterii vitale a genera-

fiilor care pe rînd sau stîns ca să se intrupeze în el, însușeșit de acel *virtus essentii*, venit de pretulindeni și de nicăieri, sădit în el pe cînd eră sămînț, ori infiltrat cu încetul în căsuța inexorabilă a vieții, el s'a născut sub predestinarea morții. Plăcerea supremă este crima supremă. Posesiunea de o clipă, cînd, unealtă conștiință a unui scop inconștient în sine, dar fatal, ai amăgirea că ești creator, -- posesiunea care creiază este pumnul care doboară. Creînd, nimic ești. Născîndu-te, te îndrumezi spre mormînt.

«Duplicitate macabră a facerii și a desfacerii, a alcătuirii și a distrugerii, a nașterii și a morții. Toate concurg către eterna devenire. Mergem pe o cale croită de un hazard, a cărui cale n'a croit-o nimeni. Și totuși, în scorbirea noastră avem mereu iluzia înălțării. Fiecare clipă care ne-apropie de ultima lîntă ni se pare că se adaogă. Fiecare pierdere este iluzia unui câștig. Sfirșitul vieții e ca imaginea orizonturilor, de care cu cit te apropii îți se pare că se depărtează, și ai impresia stranie că nu le vei ajunge niciodată.

Înțeleptul meu țovarăș se opri o clipă, ca să guste din *curaçao*, apoi urmă :

— Și totuși, ființă umană, rază trecătoare în lumina unei vieți la fel, tu urmărești împlinirea unui scop. El este gîndul dintîi și hotărîrea la depo urmă. El este reazemul unic al vieții. El îți se pare suportul întregii lumi, iar tu te simți mîndru de rolul tău de mîntuitor, care ai venit să aduci omenirii soluția unei existențe fără soluție, desăvirșind un scop, în viața care n'are niciunul.

«Dar amăgirea noastră naivă, întărirea cu care ciutam să lăsăm o urmă în existența din care dispărem fără de urmă, e singura forță cu care ne fălim. Eterni de ne-am și născut, am fi putrezit în trîndăvia unei contemplări a veșniciei noastre. Ca Dumnezeu. E ceva bolnav în concepția acestor divinități, care nu mai găsesc nimic nou de creat în univers, ci se mărginesc la prefacerea merou a celorlalte forme, de vreme ce nimic nu

se creiază, ci totul se transformă. E ceva bolnav, fiindcă am zămislit din Imperfecție ideea Perfecției. Ori Dumnezeu, gelos de scînteia cu care a înviorat țărîna, odată cu pulsul vital a sădit în ea și germele morții. Saturn își devorează veșnic copiii. Dumnezeu-Natura își zdrobește propria creațiune. Iar noi, vitregi copii ai firii, sclavi surmenați, din viața și moartea cărora trăește eternitatea trîndăvia a lui Dumnezeu, ar trebui, de-am putea, să-l detronăm și să punem un Altul în loc!

Aici vocea lui bubul ca tunetul, și pumnul greoi lovi cu putere în tabla de lemn. Kellnerul, crezîndu-se chemat, sosi în grabă cu șervetul pe umăr, strigînd :

— Vine!

Domnul Vlăduț mă întrebă cu o seninătate evanghelică :

— Ce mai bei ?

— Înainte de masă ? Îngînai eu.

— Unde scrie că nu trebuie să bei înainte de masă ? mă întrebă dînsul cu o autoritate fără replică. Dacă nu îți-e sete, cere un pahar mai mediocru.

Și fără să mă mai consulte, comandă kellnerului o sticlă de vin vechi de Drăgășani. Peste un minut, butelia se așă pe masă. Căpitanul o privi cu atenție pe toate fețele, apoi zise kellnerului, avînd în glasul său o demnitate blîndă :

— Nu e Drăgășani veritabil.

Kellnerul avu reaua inspirație să stăruiască :

— Noi n'avem decît mărfuri veritabile.

Domnul Vlăduț învălui kellner și sticlă într'o nișătură de slidare și de dispreț, ca altădată Iugurtha în fața urbei venale, și zise :

— Ia-o repede, dacă nu vrei să îți-o avzîrl în cap.

Nefericitul kellner stăruia încă :

— Vă rog, Domnu, poate nu ști-teți cunoscător...

Ce ofensă !... Dar căpitanul nu lăsă repedeșită asemenea cutezanță.

— Nu ști porci ! adăogă el cu blînda lui demnitate. Ori serviți lumea cum se cade, ori închideți-vă maghernița.

Kellnerul mărturisii în cele din urmă că n'are Drăgășani vechi verita-

bil, iar căpitanul se hotărăi pentru alt *curaçao*. După ce bău, el urmă profunđa cuvîntare:

— Dar atunci, în neveşnicia noastră ne stă veşnicia. În truda uitată a necăruşa stă gloria veacurilor şi gloria lui Dumnezeu. De altminteri, e singura lui slavă aceea că ne-a creat. Fiindcă Omul este cea mai desăvîrşită creaţiune a Dumnezeirii, după cum Dumnezeu este cea mai ingenioasă invenţiune a Omului. Purtînd în germene scînteia de viaţă, am moştenit ca instinct puterea de luptă şi de revoltă. Unul cite unul i-am zmuld din mîini secretele naturii, care au devenit în mîinile noastre umelle şi forţe.

«Prometeu i-a zmuld o vâpae, din care noi am aprins incendii. Rînd pe rînd, titanii noştri i-au deslorat cu un gest brutal comorile de taine, şi groaznici în faptă, insulteşiţi de o barbară energie, l-am tot gonit, înspăimîntat, din fruntariile domeniilor lui fără fruntarii. Şi-l vom goni mereu, îl vom deposeda pînă la urmă, pînă cînd, Rege detronat, îl vom grămădi în vreun colţ de biserică. Şi poate că de acolo îl vom alungă cu totul. Iar cînd vom fi a tot stăpînitori în Univers, după ce un Cagliostro mai fericit îi va răpi şi veşnicia, vom populă haosul, iar gloria şi desăvîrşirea noastră vor trimbişa-o în lume ciraciî lui Gutenberg.

Domnul Vlăduş goli încă două păhărele de *curaçao*. Vocea lui căpătase intonaţiî ameninţătoare de orgă, care făceau să tremure în cer Providenţa. Mă aşteptam din clipă în clipă ca la cuvîntul lui să se prăbuşască firmamentul, precum odinioară zidurile Ierihonului. Deodată însă figura lui deveni melancolică, şi apologistul umanităţiî urmă să-mi împărtăşască luminile lui pe un ton plîngător, jeliud soarta omenirii, ca Ieremia nimicirea Ierusalimului:

— ... Pînă cînd, Dumnezei trîndavi de atunci încolo, vom începe să creiăm generaţiî, care cu scînteia de

viaţă vor purtă tot odată şi germeul Morţii. Şi vom fi răsturnaşi la rîndu-ae. Fiindcă deasupra Omenirii şi deasupra Zidurilor ei domneşte un *Fatum*, care pu e pecelea morţii peste tot ce există: Natură inertă, Fiinţă şi Dumnezeu. Toate trec prin eterna evoluţie. Au dispărut setişii, cînd s'a intronat împărătiî invizibilă a zeilor. Şi nici ei n'au fost cuvîntat din urmă. Căci dintr'un cătun uitat al Galileei, ai cărui oameni, — zice Scriptura, — erau crezuşi nebuni, a răsărit lumina nouă. Sub razele ei s'a topit ca ceera bronzul dur al politeismului olimpic, şi a cucerit sceptrul o nouă credinţă. Iar umbra Crucii s'a întins uriaşe peste gigante mormane de ruine şi de morţi, deasupra rugurilor pe care fumegă încă sîngele martirilor.

«Dela creatorul de popoare Rama pînă la Isus, şi dela Isus pînă astăzi, acelaş vînt de năruire şi de prefacere a sulfat în lungul şi în latul pămîntului. De mii de ori aceleaş forme au izvorît din pîntecele brazdei şi s'au întors iarăş în pulberea din care s'au născut. N'a mai rămas nimic din propovăduirea marilor prooroci. Deasupra lumii nu mai pluteşte nici o tresărire din şoapta învăţăturii lor. Odată cu lutul le-a putrezit şi legea, şi nu se mai aude cuvîntul profeşilor, acolo unde expiră şi giasul lui Dumnezeu.

Odată cu glasul lui Dumnezeu expiră şi glasul căpitanului Vlăduş, care se legănă pe scaun, cu mina lui savantă încelestată de pahar. L-am ridicat şi l-am urnit anove, fiindcă în durerea lui cumplită se zbătea, strigă şi lovea cu amîndoi pumnii în pereţi. În sfîrşit izbucii să-l pornesc spre domiciliu.

Nasul îi prinsese muanţe de purpură, iar ochii lui, care vedeau aşă de luminat în tainele Providenţiî, erau stinşi şi întunecaşi ca norii de ploae.

Pe drum, nenorocitul tată se împiedică de un felinar, şi căzû inconsolabil în latul trotoarului. Am fost nevoit să-l duc pînă acasă în trăsura.

CAPITOLUL IX

Din ziarul lui Paul Scudrea

(urmare)

LXVII

4 Octombrie 1906.

Ceia ce nu mi s'a întâmplat de foarte multă vreme, azi am primit vizita unui fost prieten. Are numai treizeci și cinci de ani și e ministru, *leader* parlamentar, frunța în partid, prinț al Finanțelor, și mai presus de toate soful unei femei de o rară frumusețe, inteligență și avere.

Nevestă-sa are tocmai calitățile care lui îi lipsesc. El are tocmai defectele care lipsesc nevestii-sii. Această admirabilă cumpănire le dă puțința să trăiască o viață la adăpostul tuturor contradicțiilor.

Ca om politic, prietenul meu n'a păcăluit niciodată prin idei, nici nu i s'a putut reproșa vreo lege de seamă sau vreo reformă însemnată. Programul său se mărginește la o formulă de o clasică sobrietate: iubirea poporului.

Femea superioară, soția lui nu s'a coborât nici când pînă la meschina prejudecată a scrupulelor de cinste conjugală. Fidelitatea e o dovadă de mediocritate sufletească.

Bunul meu amic a venit să-mi propună o tranșacție într'un mare proces dintre o societate al cărei avocat sint, și Ministerul ce cu onoare dirige. Tranșacția urmează să acorde societății cam optzeci la sută din pretențiunile formulate pe cale juridică. Această învoială scutește ambelor părți plictiseala și paguba unui proces, care poate să mai dureze doi ani. Bine înțeles, osteneala Domnului Ministru trebuie răsplătită după cuviință. A mea de asemenea.

După ce am căzut de acord în principiu asupra afacerii, am început să deșirăm amîndoi din amintirile trecutului. Amicul meu fusese în școală printre cei din urmă elevi. Cum șe-

deam amîndoi în aceeaș bancă, îi făceam îtotdeauna temele, extemporalele și concursurile. La oral, de obicei cădeam. Datorită acestor succese, a promovat liceul numai cu trei ani de repetență.

— În școală ai fost un elev bunicele, Scudrea, îmi zise amicul, răsfoind languros o revistă ilustrată. Știu că învățai mult și treceai clasa regulat.

— N-da, învățam... atît cît eră nevoie, și-i mai învățam și pe alții.

— Da, da, munceau, făcû el aprobativ. Mă mir că în viață ai naufragiat.

— Adică cum? am bîlbîit eu.

— Așă... Eh! Dar poate că nouă, oamenilor superiori, ni se pare că toate existențele trebuie să graviteze pe orbita astrilor... Netăgăduit că fericirea stă de multe ori în mediocritate, oftă cu o genială suferință amicul meu, tolănindu-se lasciv pe divan.

— Fericitule! am exclamat eu plin de invidie.

— Ascultă Scudrea, îmi zise ministrul, bătîndu-mă cu palma pe genunchi. Tu ești băiat bun. Eu aș voi să te ajut, să te lansez. Intră în politică. Îți vei face noviciatul pe lîngă mine, ca secretar al meu.

— Cine? Eu la tine?... I-am întrebat, izbucnind într'un hohot vesel de ris și răsturnîndu-mă pe speteaza scaunului. Ești nostim! Ești reușit! Ce? N'are cine să-ți scrie discursurile?

— Ce găsești de ris în această mină prietenească pe care ți-o întind? făcû el încruntîndu-se.

— Nimic! Ia ascultă-mă, dragul meu, zisei eu devenind serios. Ai copii?

— N'am. Dar nu văd...

— Bani ai?...

— He! se îngîmfă el.

— N'ai. Zestrea nevestii-tii nu se chiamă că e a ta. După cite știu, nu te îndeletnicești cu nici o profesiune la să presupunem, ferească Dumnezeu,

că într-o zi îți moare nevasta. Sau, ceia ce este încă și mai tragic, că te părăsește, ca să ia pe altul...

— Asta nu se poate. E nebuna după mine. E o inimă foarte iubitoare.

— Tocmai de aceea: mai poate iubi și pe alții. Ei, atunci? Cum tot prin familia ei te-ai ridicat, adio situație, adio avere, adio Minister. Ei?...

Prietenul pălise puțin, mușcându-și nervos mustața.

— Nu văd unde vrei să ajungi, îngăimă el.

— Îți întind o mână prietenească, îi zisei. Intră secretar la mine: îți vei câștiga existența singur, în mod mai mult sau mai puțin cinstit. Vei munci din greu, fiindcă eu de felul meu sînt cam lenș; dar în schimb vei avea independența, dragul meu, libertatea!

— Ai fost întotdeauna băiat spiritual, făcî el cu o silită veselie, bătîndu-mă amical pe umar. Tot așa ai rămas. E adevărat, mărturisi el cu oarecare stîngherire, că nu tocmai meritele mele m'au făcut să ajung. Dar, ce vrei? Viața nu e de obicei lotul celor mai deștepli. După ce te-ai ridicat, lumea nu poate crede că ai fost o nulitate. De! Să fi avut eu inteligența ta...

— Ai fi ajuns ca mine! îi răspunsei eu rîzînd.

— Capul tău pe umerii mei, întîmpină el grav, și așa fi întors țara pe dos, ca pe un deget de mînușe. Ascultă-mă: de ce n'ai admite o colaborare între noi? Ne-am sprijini amîndoi așa de bine... Ca pietrele de boltă care susțin clădirea. Ne cunoaștem din copilărie, ne-am înțelege de minune. E și firesc. Intre prieteni nu este nimic imposibil.

— Afară de prietenie.

— Ai avoa gloria, ai avea puterea. Nimic nu ne măgulește mai mult ca admirația prostimei. Ți-o mărturisesc sincer: am un dispreț nesfîrșit pentru vulg. Dar succesul dă beții extraordinare. Gîndește-te serios la propunerea mea, făcî el ridicîndu-se în coate. Ce-ai zice să te vezi într-o zi ministru?...

— N'am destulă maturitate pentru

politică, dragul meu. Trebuie multă experiență și ani de viață, ca să ai dreptul să ruinezi o țară.

— Făcînd politică, zise amicul meu întinzîndu-se iarăș pe divan, salvezi și partea morală, căci îndeplinești nobilul rol de a ușura durerile celor mulți.

— Extraordinar ce multă grijă au loți oamenii politici de suferințele poporului. Cum se alege cineva deputat sau e numit ministru, conștă pentru prima oară că se prăpădește de dragoste pentru nație.

— Ei, ce vrei! Așa e democrația, spiritul vremii.

— Vezi, dragul meu, i-am întîmpinat, mi-este cu desăvîrșire imposibil să simpatizez cu spiritul vremii. Vremea noastră este foarte lipsită de spirit. Democrația nu-mi spune nimic. Adică da: mă face să dorm.

— Din fericire, nu e toată lumea de părerea ta, făcî ministrul privind portretul fratelui meu. Astăzi *vox populi vox dei*.

— Ei vezi? De aceea nu mă îndoesc eu de Dumnezeu. Îmi dovedește că e lipsit de gust și mă silește să cred că în adevăr lumea asta e creațiunea lui.

— Ești egoist, scumpul meu Paul, făcî prietenul, tamburinînd cu degetele pe perete. Nu te mișcă durerea multîmii.

— Firește că nu sînt altruist ca tine și colegii tăi de Minister, care nu puteți dormi de durerile multîmii. Dar la urma urmei, de unde pentru mine obligația de a mă cointeresa la suferințele tuturor săracilor? E un spectacol vulgar, care-ți tae pofta de mîncare. Și eu țin foarte mult la pofta mea de mîncare. Pe urmă, amice, democrația voastră este imorală. A suprima suferința înseamnă a suprima virtutea, experiența, revolta, poate geniul. Vreți să nivelați lumea într-o masă amorfă, dar în felul acesta suprimați și plăcerea. Crede-mă, dragul meu, suferințele poporului mă lasă rece. N'aș fi dispus să-mi turbur digestia pentru el.

— Iată niște teorii, care ar indigna întreaga opinie publică.

— Cu cît o opinie este mai publică,

cu atât e mai puțin opinie. De altminteri, eu am foarte puțin respect pentru public și pentru opinii. În materie de păreri, le găsesc bune numai pe ale mele.

— Te înțeleg, dragul meu, încheie rîzînd ministrul. Cauza tuturor renunțărilor tale este lenea. Ești un leneș incorigibil.

— Firește că nu poți trăi fără ocupație, am murmurat eu. Și lenea este ocupațiunea cea mai intelectuală. E singurul lucru estetic pe care-l poate face un om sărac. *Har niente!* Iată fericirea, pe care regret că nu o pot posedă în întregime. Vezi tu? O lovitură financiară a răposatului meu tată l-a pus în situația de a se alege cu una din două: ori cu o avere colosală, ori cu ruina. Ursula i-a hărăzit-o pe aceasta din urmă. Astfel, bătrînul meu tată muri, lăsîndu-mi moștenire un nume cinstit și o mizerie onorabilă, amîndouă lucruri odioase în societate. Soarta mi-a tăiat aripile. Se pare că am supt fatalitatea cu laptele mamei. Tu nu știi încă ce lucru vulgar este să *muncești pentru a trăi!*

Prietenul meu se ridică să plece.

— Gîndește-te la ce îți am spus, i-am adăugat eu discret. Caută de pune averea pe numele tău. Fă, sau lasă să ți se facă, un copil. Răsluiește-i vreo moșie sau două... Leag-o în sfîrșit de persoana ta. Dobîndește-ți *independența materială*, și pe urmă... vom mai vorbi.

Și-i întinsei mîna.

— De adineaori mă tot gîndesc... răspuse el cufundat în visare. Se poate să ai dreptate.

Stătea cu capul plecat, desenînd litere pe covor cu virsul bastonului. Ridică apoi hotărît din sprîncene, îmi scutură mîna privindu-mă grav în albul ochilor, și ieși încet. La scară, șofeurul sună nerăbdător din semnal.

Inchisei ușa în urma lui și începui să rîd cu poftă.

— Am zdruncinat iluziile domnului ministru! exclamai eu bine dispus. «Noi oameni superiori»... Ce imbecil!

— Puțin în urmă devenii serios, și chiar trist.

— Iată cine are glorie și succese.

În definitiv, propunerea lui n'ar fi tocmai de lepădat... urmai eu moale.

M'am scuturat însă îndată, ca de un vis rău.

— Nu, nu! Cu acest fel de viață am isprăvit... am isprăvit.

Și deschizînd ferestrele, băni cu tot pieptul o boare rece de aer, gonind afară strigoi trecutului, afară nuci-gaiul deșarcelor visuri.

LXVII

Vizita prietenului meu îmi lăsase în suflet o depresiune morală, care se manifestă ca o neplăcere fizică. Aveam impresia că primisem o lovitură de pumn în stomac. Viziunile trecutului mă turburau. Vechile iluzii răsarise o clipă ca din mormînt și-mi vînturase pe dinaintea privirilor năclucirile lor feerice.

— Dacă am schimbat o viață pentru alta, îmi zisei eu căntînd să mă liniștesc, trebuie să aflu refugiul în noua mea viață. Pasiunea mă va spăla de yalul năclăit al amăgirilor neputincioase.

Și gîndul îmi zbură pe dată la Ana. Ana...

Dar Ana este aproape femeia mea legitimă, care mă mîngie doar de deziluziile palimilor sentimentale. Ana e liniștea, e căminul.

Deși ea este cu totul de altă părere! Femeia crede că amorul ei e în stare să umple în sufletul nostru golul lăsat de zdrobirea oricărei aspirații, să alinte toate durerile, să ție locul oricărei alte dorințe. Ea nu știe cît de înfirm și de șubred este sarmaul amor omenesc, ce incapabil să înțeleagă, să consoleze și să vindece orice este în afară de sfera amorului și a sensualității!

În afară de marile bucurii și de marile dureri, în viață nu există decît un singur lucru: plictiseala.

Îmi trebuia o întimplare bruscă, o aventură dezordonată, în care să învec ca într'o beție asaltul vocilor din trecut. Atita timp cît în viața mea am avut întreita complicație a iubirii celor trei surori, ispita vedeniilor de altădată m'a găsit rece. Iată dar că viața

mea de atunci avea un înțeles mai adânc. Eră o necesitate sufletească de întiiul ordin. Ca alcoolicii care pier de mizerie fiziologică din lipsa băuturii otrăvitoare, existența aceea care mă submină eră însăși condiția mea de viață. Aveam și acum nevoie de un eveniment întortochiat și plin de riscuri, care să-mi încordeze toată activitatea sufletească, și numai astfel să pot uita. Trebuia să merg iarăși pe șirmă, deasupra prăpastiei.

Unde e femeia pentru care să iu silit iarăși să fac vreo nebunie, vreo lovitură de îndrăzneală sau vreo infamie? Ana mi-e cași tovarășa vieții. Olga e moartă. Angela pierdută.

— Tot Ana îmi rămîne... îmi zisei eu ostind. Să mă duc în vizită la soții Vlăduț.

Ideia aceasta nu mă încintă prea mult, dar în lipsa alteia trebuia să mă mulțumesc cu ea. O partidă de table sau o convorbire pe șoptite cu Ana, în timp ce D. Vlăduț citește pe Shelley, iar Coana Leonora țese pentru săraci: atita eră tot.

De cele mai multe ori dorești să bei vin, dar sînt împrejurări cînd simți nevoia să bei spirt din cel tare. Și atunci vinul cel mai generos îți se pare apă.

În asemenea clipe mă țeresc să văd pe Ana, ca să nu mă dezamăgească insuficiența emoțiunii ce-mi poate stîrni.

Cu părere de rău, tras par'că de haină să mă întorc pe urma pașilor mei, m'am ridicat să merg spre ușa căpitanului. Am băgat de seamă însă că n'am țigari, și mi-am adus aminte că sînd Duminică, Ghiță e plecat la plimbare.

— Să ies puțin în oraș, ca să-mi cumpăr țigari, îmi zisei. După aceea mă voi duce să văd pe Ana.

Am ieșit în stradă, luînd în piept o boare umedă și rece de toamnă. Un fior de cimitir mă străbătă. Simții numai decît nevoia să mă întorc în casă. Gîndul că voi sta în căldura primitoare a căminului, cu Ana și cu părinții ei, îmi făcă multă plăcere.

Mă grăbii să intru în prima tutungerie întîlnită, ca să sfîrșesc mai repede. Aci îl găsi pe Andrei Ră-

deanu, și toată bucuria mea fu înecată în otravă.

M'am făcut că nu-l văd, ca să nu tim siliți să ne salutăm și să vorbim. Dar apropiindu-mă de teșgea ca să cer țigari, ochii noștri s'au întîlnit. Ne-am salutată, așteptînd unul lingă altul ca să tim serviți. Nu ne vorbeam nimic, și par'că așteptam să ne spunem ceva. Eră o situație stupidă. Tînarul își luă țigările și plăti. Îmi întinse mîna și-mi zîmbi, întrebîndu-mă:

— Ce mai faci?

I-am zîmbit în silă:

— Mulțumesc... Dar Dta ?

— Mulțumesc...

Ne mai găsind ce să-mi spună, îmi strînse mîna și iarăși zîmbi:

— La revedere.

Am mormăit ceva, ca răspuns.

Cînd ieșii în stradă, ideia de a vedea pe Ana îmi căsună aproape ură împotriva ei.

— Dar unde mă duc? mă întrebam fără nici un rost.

Un gînd năzdravîn îmi veni. Dacă aș face o vizită Angeli?... Ce neozie! Ar pune feciorul să mă dea afară. Ei și? Dar nu cred. Ar fi interesant de știut ce sentimente îmi mai păstrează această femeie, posedată aproape tilhărește. Iată o preocupare sufletească din cele mai interesante. Să mă duc? Să nu mă duc?...

— Să mă duc, mă hotărîi eu după o ultimă șovăială, simțind o ciudată bucurie.

LXVIII

Pe drum mă întrebam în ce fel mă va primi Angela, ce va zice ea față de Mircea Corduneanu, cum va ascunde drojdia amară a resentimentelor ei.

Între acestea am ajuns la poarta casei, al cărei prag îl mai trecusem odată, într'o neuitată noapte. Urmarirea aceea mi se pără că o retrăiesc sevea.

— Acasă boerii? întrebai pe servitorul care-mi deschidea.

— Numai conța e-acasă.

— Și mai bine ! îmi zisei în gînd, cu o sălbatică plăcere.

— Pe cine să anunț ? mă întrebă servitorul.

— Pe Domnul Vlăduț... răspunsei eu după o scurtă șovăială.

Am intrat, plimbînd priviri curioase împrejur. Am suit scara de stejar, am văzut ușa de care mă răstignisem, în întuneric. Am fost introdus într'o salon elegant, mobilat în palisandru, cu grele draperii de mătase la ferestre.

— Poștește-l aici ! auzii vocea veselă a Angelii dintr'o odae de alături.

Servitorul îmi deschise ușa, și după panoplia încărcată de bice și de alte mărunțisuri equestre, mi-am dat seama că mă aflu în aceeaș odae. Cum Angela se răzemasă de masă, palidă și cu uitătura îngrozită, mi s'a părut că o văd iarăș goală, ca în neuitata noapte.

— Ce cauți ?... mă întrebă ea înăbușit, oprindu-și cu mîna bătăile inimii speriate.

Imbrăcată într'un capot de un albastru deschis, cu minici larși și încărcate de dantele, cu pîntecele umflat de sarcina înaintată, Angela eră palidă și cu ochii trași. Frumusețea ei eră mai suavă. Părea un tablou al Melancoliei.

Sedeam în picioare înaintea ei, cu pălăria în mîna, și o priveam. Dna Corduneanu făcu un pas către mine și-mi zise scurt, cu o cruntă căutătură :

— Te rog să pleci imediat.

Mă simțeam cam stingherit și începuse să-mi pară rău că am venit. Ca să'o impac, i-am răspuns :

— Atunci... dă-mi voe să m'asez.

Și am luat loc pe un fotoliu. Angela înlemuise pe loc, mușcîndu-și buzele. Îmi zise cu o voce șuerătoare :

— Te rog să-mi spui numaidecît ce dorești.

— Poți să șezi, făcni eu, arătîndu-i eu mîna un scaun.

Cu figura încordată de mirare și de minie, Angela se supuse mașinal invitațiunii mele ; mă privi apoi, din cap pînă în picioare, așteptînd.

Mă întrebam, umnit eu însumi :

— Ce am eu de vorbit cu Angela

Corduneanu ? Nimic. Tocmai de aceea, conversația noastră va fi mai ușoară. Dacă aș avea să-i spun ceva, poate că n'aș ști cum să încep.

Privind-o liniștit în luciul încruntat al ochilor ei de cicoare, îi zisei :

— Azi eram foarte indispus și doream să alung într'un fel niște gînduri vechi, care mă turburau. Mi-am zis : să fac o vizită buneii mele prietene Angela. Nu mă îndoesc că-i voi face plăcere. Astfel sînt aici.

Gura ei se zgîrci de o ironie amară :

— Recunosc din impertinența acestui limbaj pe omul care a fost în stare să înșele două surori.

— Trei, eram aproape să adaog, dar m'am stăpînit și mi-am aprins o țigară.

— Fără îndoială, Angela mea, i-am răspuns, faptele noastre nu sînt întotdeauna așa cum le-am voi. Dar dacă am încetă de ale privi prin prisma morală, și-ar pierde toată originalitatea. Interesante nu sînt decît faptele urite. Acțiunile înalte din punct de vedere etic sînt mai puțin cerelate de literatură. Inșă, crede-mă, n'am nutrit niciodată intențiunea de a li nemurii de poezi. Ca să-ți fac plăcere, aș putea chiar să spun că nu regret deloc ce am făcut.

— Nu cer nici regretul, nici pocăința Dtale. N'aș avea ce face cu ele și n'ar schimba nimic din repulsiunea pe care mi-o inspiri. Te întreb un singur lucru : cît ai de gînd să-mi impui prezența Dtale ?

Îi răspunsei după o mică pauză :

— Încă nu m'am fixat. Depinde...

Și am aruncat molatic o spirală de fum în tavan. Angela eră palidă de constrîngerea neputincioasă pe care și-o silea. Îi citeam pe figură frămîntarea sufletului ei răsucit ca în clește și ura ei de moarte.

— Ce deosebire, mă gîndeam, între Olga, care a știut să ierte o îndoită trădare, și Angela, care nu poate uita una singură. Minia ei vine poate de acolo, că odată înșelată, n'a putut stăruii în trufia ei, ci a capitulat sub cravașă. O Doanne, dar ce sînt eu de vină dacă natura n'a făcut-o decît o slabă femeie ?..

Angela mă învălui în zîmbetul ei de dispreț:

— Vrei poate să chem servitorii, ca să te petreacă pînă la ușă?

— Să lasăm gesturile de teatru, Angela mea. Sînt prea puțin potrivite cu secolul anti-romantic în care trăim. De altminteri, îți promit că voi pleca numai în momentul cînd voi crede eu de cuviință. Poate am plăcerea să string mina soțului tău, care mic drag. Nu cred să mă gonești cu sila, și nici n'ai putea-o face, căci nu sînt dispus să cedez.

— Credeam ca va fi de ajuns să arăt neplăcerea pe care mi-o face vizita Dtale, ca să te retragi. Văd însă că ai pierdut cele din urmă scrupule de rușine.

— Nu le-am pierdut, Angela mea, îi răspunsei ostînd, fiindcă nu le-am avut niciodată.

— Cred însă că nu-ți vei păstra aceeaș superbă liniște în fața unui scandal, zise ea tremurînd. M'a chinat uitîntodeauna gîndul să descoper în familiile Dtale în fața familiei mele, pe care ai jicnit-o așa de greu, și care urmează să te stîmbeze și să te primească în casă, cu aceeaș senină și revoltătoare naivitate. Poate că prilejul a venit! L-ai căutat singur. Ce-ai zice să mă folosesc odată în viața mea de minciună, ca să te demase și să spun lui Mircea că ai venit aici, ca să-mi faci mărturisiri de dragoste?...

— Hm!

— Te-asigur că m'ar crede pe mine înaintea Dtale!

— Cred și eu. Cînd minți pentru prima dată, ești crezut. Dar Mircea nu știe că mai ascunzi o mică minciună, care nu se citește totdeauna pe frunte, chiar cînd e scrisă acolo ca un stigmat... Totuș, eu nu te sfătuesc să-mi declari război. În asemenea împrejurări nu se mai aleg armele. Toate vechile tale scrisori nu poartă dată. Două țifre adăogate în josul unui bilet de demult, și așa face dovada că tu m'ai chemat. Vezi? Acuma plîngi... Dacă uii așa de repede... N'ai însă nici o grije: nu mă voi folosi niciodată de probele mele, dar nici nu ți le înapoez, că să nu-ți

armoz minia. Nu mai plînge, Angy... Nu voi nimic dela tine. Am ținut numai să te văd și să te întreb de sănătate. Atît.

Angela își ștergea cu batista ultimele lacrimi. Fața ei congestionată de plîns eră aproape urîtă. Pe fruntea ei de marmoră se săpase cute ușoare; o dungă aproape nedeslușită, ca un șarpe vinăt, țîșnea de sub pielea curată. Eră urma biciului. Suspina în răstimp, uscîndu-și mereu lacrimile, care dădeau ochilor ei albaștri un luci de mare.

Angela vorbi în sfîrșit, cu o vădită osteneală:

— Trebuie să-ți spun un lucru, pe care poate nu l-ai crezut îndeajuns pînă azi: nu te-am iubit niciodată. Am avut pentru Dta o rătăcire absurdă, din care m'a trezit brutal, dar mîntuitor, descoperirea dela Trianou. Singurul sentiment ce mi-a rămas deatunci încolo a fost dezgustul. Din clipa aceea nenorocită, cînd ca un scelerat ai abuzat de mine prin forță, a incolțit ura. Te urăsc! gemu ea cu vocea astupată ca de o piatră, și prezența Dtale mi-e odioasă. Dacă aș putea, aș rupe din mine partea de suflet în care s'a întipărit amintirea Dtale. Va fi o veșnică profanare a afecțiunii omului pe care-l respect, îl iubesc din toate puterile inimii mele, și care mi-e soț. Încredînteză-te de acest lucru, dacă încă nu l-ai știut, și dacă-ți inchipui, cum îți citesc în gînd, ca te vei putea întoarce încă odată la dragostea mea.

Figura ei palidă tremură. Buzele-i erau vinete. Gîfîia ca după o co-virșitoare emoțiune.

I-am răspuns calm:

— Să mă întorc la dragostea ta... Aș fi foarte încurcat dacă mi-ai propune acest lucru, căci m'aș vedea nevoit să primesc. Imi faci nespuse de rău mărturisindu-mi că nu m'ai iubit niciodată, fiindcă mă silești să nu te cred. Ce a fost între noi nu se poate șterge cu toate apele mării. Totuș, eu te-am iubit. Cel puțin o săptămînă din viața mea am vibrat pentru tine. N'aș fi niciodată ingrat să-ți tăgăduesc. Dovadă că prezența ta imi face încă plăcere, este că am

venit să te văd, și că-ți beau ura depe buze, așa cum ți-am sorbit și iubirea. Dacă nu mă înșel, chiar în patul acesta... Dar asta n'are nici o însemnătate. Aici ori la Trianon... Ai făcut rău că nu te-ai grăbit. În sfârșit. Să scurtăm această întrevedere, în care n'ai fost gentilă cum m'așteptam, — urmaie eu cu vocea aspră, ridicându-mă în picioare. Aș fi avut să-ți comunic o noutate foarte importantă, care te privește direct și personal.

— Ce ? îngăimă Angela.

— Cevă foar-te im-por-tant. De aceea am și îndrăznit să te supăr. Inșă, fi-rește, față de primirea ce mi-ai făcut, nu mai stăruesc.

Și m'am inclinat, îndreptându-mă spre ușe.

— Stai, te rog... auzii în urma mea glasul Angeli, înăbușit.

— Am pregetat mult să-ți fac această vizită, fiindcă știam că mă vei reține... zisei eu, pârînd plictisit de insistența ei. Senza-mă, sînt extrem de ocupat: trebuie să mă duc la cafenea.

M'am inclinat a doua oară, fără să o privească, și am plecat.

Dacă ar fi văzut Angela risul uscat care a înfiorat buzele mele îndată ce am ieșit pe poartă, ura ei și-ar fi înzecit țaria. Poate ar fi încercat să mă sugrume, poate ar fi chemat servitorii, poate... Dar nu se știe ce-ar fi fost.

— Muiere nesăbuită ! îmi ziceam. Ține cu tot dinadinsul să mă dea în vileag, ca să-și potolească ura. Dar uită meren că sertarele mele sînt pline cu scrisorile și cu fotografiile ei, de pe timpul cînd «nu m'a iubit» ! Are haz. Dar de ce atîta ură !.. Ciudată sîntă. Și totuși, nu i-am făcut niciun rău. Dimpotrivă : au căutat să-i fac cît mai mult bine. I-am dat senzații rare ; am făcut-o să cunoască violențele amorului, fără care oamenii nu i-ar mai simți plăcerile. Am înșelat-o, ca să o fac să prețuiască fidelitatea. Dacă n'ar fi suferit depe urma mea, ar putea ea să guste astăzi pacea căminului, cu ontul la care 'a găsit în sfârșit adăpost după furtuna ispitelor ?... Dar așa sînt femeile, și oamenii în

deobște : uită repede binele ce le-ai făcut, ca să aibă dreptal de a-ți face rău. E interesant cum i-am deșteptat curiozitatea, făcînd-o să creadă că am să-i mărturisesc noutăți im-por-tan-te ! «Stai, te rog...» Incepuse să mă roage ! De fapt, n'aveam să-i spun nimic.

Ori cum, mi-a plăcut, și nu-mi pare rău.

Acum, că ne-am revenit în fire, să facem diseară o vizită Anei.

LXIX

10 Noembrie 1906

Eveniment însemnat.

Astăzi de dimineață la orele opt am primit vizita căpitanului Vlăduț. Mirarea mea nu fu mică. Am bănuț că Domnul Vlăduț nu o face fără un motiv serios. Capitanul nu m'a lăsat mult timp fără lămurire. Din primele cuvinte mă desluși.

— As'noapte, zise el cu vocea tremurătoare, s'a întimplat... fericitul eveniment.

Și glipi din ochi, șiret. Eu n'aveam nici o idee care putea fi fericitul eveniment. Căpitanul elpi iar :

— Angela... făcu el rîzînd.

— Angela... risei eu.

— A născut as'noapte un flăcău, întregi Domnul Vlăduț, cu figura luminată de o blajină bucurie.

Am răspuns la bucuria lui cu o explozie de feliicitări :

— Să dea Dumnezeu noroc, Coane Sibică. Iată-te în sfârșit socru mare. *Vivat, crescut el floreat !*

— Bucuriile și durerile vieții se cum-pănesc, reluă el trist. După moartea Olguței noastre, ne-a dăruit Dumnezeu un vlăstar nou. Nu e o înlocuire, unul nu o plătește pe cealaltă, dar în sfârșit...

Citii pe fața bătrînului o emoțiune sinceră. Cu acest prilej nu-mi mai făcu nici un citat din Shelley. Că D. Eu-sebiu Vlăduț este liber cugetător și totuș pomenește Providența în vorbirea lui de toate zilele, aceasta nu e o contradicție. Așa e obiceiul. Sînt anumite valori extrinsece în morala socială sau în imperativul practic, dar

care în chip intrinsec, sãu în imperativul categoric, sînt non-valori. Dumnezeu, onoarea, conștiința, libertatea individualã... sînt printre acestea.

Cãpitanul Vlãduț adaoase:

— Cu toții așteptam fericitul eveniment pentru luna Ianuarie. S'a întîmplat cu o lunã mai de vreme. Fenomen!

— Așa e, zisei eu, cu sufletul obsedat de o amintire. Din Marte pînã în Noembrie...

— Nu din Marte, din Aprilie. Atunci a avut loc cãsatoria. Copilul e în opt luni. Va ieși un geniu!

— Da, da! îndreptai eu roșindu-mã. E în opt luni...

Fericit și mîndru cã specia lui se prelungește în timp, D. Eusebiu Vlãduț își luã la revedere și se duse sã ia noutãți despre copil și despre mamã.

Cãzii pe gînduri, cufundat în trecut. Cã pruncul nu avea opt, ci nouã luni, aceasta erã pentru mine mai presus de orice îndoialã. Trei oameni cunosc acest lucru: eu, Angela și Mircea Corduneanu.

Vechi amintiri mã nãpãdirã deodată. Casa soților Vlãduț cu toate trei fețele... iubirile mele... singura mea noapte cu Angela, și atîtea alte amintiri dispãrute pentru totdeauna. Astãzi? Olga moartã, Angela mainã...

Atîtea schimbãri în mai pușin de un an...

Simțind cã mã cuprinde fãrã voce tristețea, m'am scuturat de gînduri și am început sã chibzuesc la îndatoririle sociale pe care mi le impune «fericitul eveniment». Mai întii o vizită, chiar în astã searã, familiei Vlãduț. Apoi, dupã ce voi fi înștiințat oficial de Mircea Corduneanu, o nouã vizită fericitei mame.

Nu știu de ce, a încolțit și în mine dorința absurdã de a fi latã. Mã farmecã gîndul de a avea un copil dela femeia iubitã: semn cã încep sã las în urmã tineretea. Este și o duioșie și o socotealã egoistã. Nevasta poate muri înaintea ta. E atît de trist sã te sfîrșești singur și pãrãsit ca un ciine. Un copil, un nepoțel, îți închide ochii. Mai ales dacã rãmîne în urma ta și o moștenire, ai asigurată

dragostea copilului pînã în clipa morții. Perspectiva averii face întotdeauna iubirea urmașilor mai dezinteresatã. Datoritã urmașilor, viața capãtã un scop, cãci ai pentru cine muri.

LXX

11 Noembrie 1906

Evenimentele însemnate urmeazã unul dupã altul, cu o repezițiune brutã. Astãzi de dimineață, cam la aceeaș orã la care a venit ieri D. Vlãduț, m'a vizitat Ana. Cu figura rãvãcitã de spaimã, cu glasul tremurînd, m'a împãrtãși cã Angela e rãu. Am crezut în vreo infecție puerperalã, dar Nelly m'a dezmințat îndată.

— O comoție nervoasã, dupã cum spun doctorii, mã lãmurii ea. Chiar dacã starea nervoasã trece, ea însã lãsã, la o femeie lãuzã, o complicațiune ce poate fi mortalã: zice cã se chiamã embolie: un chiag de sînge care astupã o arterã...

— Din ce pricinã? întrebai eu în culmea uimirii.

— Inexplicabil! făcù Ana încrucigîndu-și mîinile. Sã vezi. La vre-o patru ore dupã naștere, spre dimineață, i se aduse Angeliã copilul sãl vazã. Il strînse la sîn, îl sãrutã, apoi începù sã-l priveascã. Dupã ce-l contemplã cîteva clipe, Angela îngãlbeni, scãpã pruncul din brațe, scoase un țipãt îngrozitor și leșinã. A urmat un delir, în care aiureazã, plînge, spune lucruri fãrã înțeles. Medicii chemați în grabã, au diagnosticat, cum ții-am spus, o comoțiune nervoasã. Nici acum nu și-a revenit, iar medicii dau semne de îngrijorare. Ce sã fie, Paul? făcù Ana frîngîndu-și mîinile. Tu nu te pricepi la boli de femei? Sînt nebunã. De unde sã te pricepi tu! Ce crezi?... Doamne, sînt desperatã. Sãraca Angyl Ce-o fi? Mã duc sã o vãd. Mi se pare cã-i împrumut cevã din dezgustãtoarea mea sãnãtate, numai dacã o mîngiù și o privesc...

Fãrã sã-mi dea mîna, rãtãcitã de durere, Ana deschise ușa și dispãru.

LXYI

12 Noembrie 1906

Ieri, pînă la orele unsprezece și jumătate din noapte, nimeni din familia Vlăduț nu s'a înapoiat acasă. Nici servitoarele. Este încuiat și stins peste tot. Casa pare un mormînt părăsit. Această absurdă comparație mi s'a impus fără voe.

... Și lotuș nu pot să cred...

LXXII

13 Noembrie 1906

Astă seară l-am văzut pe căpitanul Vlăduț. Eră foarte liniștit. Citea. L-am întrebat:

— Ce face?

— Cine? zise el privindu-mă în ochi.

— Angela... Dna Corduneanu.

— Bine.

— Cum bine?...

— Doarme.

— De cînd?

— Dela amiaz.

M'am înflorat. Abia avui puterea să urmez:

— Dar... înainte?...

— Înainte de ce?

— Înainte de somn!

— Ii eră rău: tipă și avea delir.

— Și... a adormit.... așa... din delir?...

— I s'a făcut o injecție cu morfină.

— Dela amiaz nu s'a mai deșteptat?

— Ba da, puțin, în spre seară, — urmă alene D. Vlăduț, cu ochii în carte. A cerut apă. Înțelegi, are călduri. Comoția...

— Da, nervoasă, zisei eu, cu ochii adînciți undevă, în spațiu.

Nu mai puteam vorbi nimic.

După un sfert de oră, în care timp căpitanul citi fără să se întrerupă, i-am întins mîna:

— Bună seara.

Căpitanul mă privi drept în ochi, peste ochelari:

— Eu cred că e bine, zise el liniștit. E bine. *Bonsoir, jeune homme.*

Pe cînd plecam, mă gîndii:

— Mîine dimineață mă voi duce personal să mă interesez. Nu pot afla nimic dela acest imbecil.

LXXIII

14 Noembrie 1906

De dimineață, pela orele opt, mă pregăteam să mă duc la Mircea Corduneanu, ca să-l întreb despre sănătatea Angelii. În momentul plecării a bătut la ușa mea căpitanul Vlăduț. Mi s'a strîns inima. Am avut o presimțire fatală, *imediată*. N'aș putea deslusi în amănunt ce însemnează o *presimțire imediată*, dar am intuiția exactă că starea aceea sufletească nu se poate numi decît așa.

Întrarea veselă și gălăgioasă a căpitanului mă lăsă înmărmurit.

— Bună dimineața, bună dimineața, tinere harnic și neobosit! făcu el declamator. Cu munca, cu afacerile din zori și pînă'n noapte? Bravo, bravo! Tinerii din ziua de azi înțeleg viața altfel, la suprafață, fără să pătrundă în intimitatea secretului ei capital, care este munca la tinerete și odihna la bătrînețe. Omul seamănă și muncește cîmpul primăvara și vara, ca să mănince iarna. Tinerii noștri lenevesc primăvara, ca să cerșască iarna, dacă mai au zile ca să apuce iarna existenței. De obicei se ofilesc la mijlocul vieții și se scutură ca florile arse de un crivăț prea timpuriu. Imi pare bine că Dta faci o excepție onorabilă.

Căpitanul Vlăduț s'ar fi întins încă mult în discursul lui descîșut și fără rost, dacă nu-l întrerupeam ca să-i împărtășesc obiectul gîndurilor mele:

— Mă duceam să mă informez în persoană despre sănătatea Doamnei Corduneanu.

— Gînd la gînd cu bucurie, făcu vesel Domnul Vlăduț. Tocmai veneam să te iau, ca să mergem împreună. Aceste coincidențe sufletești se chiamă telepatie. Mult nu se știe încă asupra ei, dar știința și adevărul sînt în mers. Nici o taină din natură nu va

scapă minții ascuțite a oamenilor. Vom ajunge să cunoaștem pînă și visele Demiurgului care ne-a creat. Avem citeodată impresia că lumea asta nu e decît o halucinație sau un coșmar al lui Dumnezeu. De fapt, este propria noastră halucinație, pe care o răsfrîngem asupra naturii. Aceasta se conduce după legi imuabile. Dacă am putea sta neconțenit sub imperiul rațiunii, nimic nu ni s'ar mai părea fără înțeles, fiindcă totul are o cauză logică și determinată în chip absolut.

«Partea tristă este că tocmai atunci cînd vom cunoaște universul în toată minunata lui alcătuire, nu ne vom putea folosi prea mult de rodul experienței noastre milenare, fiindcă va trebui să pierim. Soarele este un astru în declin, căci merge spre lumina roșie, iar pămîntul mai are de trăit numai șaptezeci și șapte de milioane de ani. Destul ca să putem muri liniștiți barem noi. Generațiile viitoare să-și poarte singure crucea, cum și noi ne-am purtat-o pe a noastră.

Căpitanul Vlăduț are timpul să bage de seamă că astăzi va plouă iarăș, să ciupească o modistă care trece pe lângă noi cu o cutie de pălării. Ajungînd în dreptul casei lui Mircea Corduneanu, Domnul Vlăduț mă poartă să intru. Mă gîndii însă că vizita mea n'are nici un rost și voi să mă depărtez. În acel moment ieși însă din casă Netty, cu ochii arși de plîns, cu figura înspăimîntată. Ne zise:

— E rău, rân de tot... Intrați... Poate să fiți de folos acolo. Eu mă duc la farmacie.

Mai mult tîrît de imprejurare, am urmat pe D. Vlăduț, am intrat iarăș înăuntru, cuprins de o emoțiune stranie. Mi se părea că Angela mi-a dat o întîlnire de dragoste.

În vestibulul de sus, ne ieși întru întîmpinare Doamna Vlăduț.

Eră galbenă și slăbită ca o fantomă. Cum mă văzui, izbucni în hohote violente de plîns, pe care și le înăbuși cu batista. Mă luă de mîină, mă duse pînă în dreptul ușii—aceeaș ușă! — și-mi șopti printre sughițuri:

— E aici.

— Cum fi mai este? Înginai eu.

— Se prăpădește, zise ea încetînd brusc din plîns și ștergîndu-și ochii cu batista. Doliul nu se mai ridică din casa noastră. Dar intră, să-ți iei adio.

Am mai stat cîteva clipe în ușă, ne avînd puterea să fac întiul pas.

Cu nouă luni înainte... În fața aceleiaș ușii...

Căpitanul Vlăduț își întrebă soția:
— li e mai rău!... Toată dimineața am avut presimțiri!

Am intrat în aceeaș cameră.

Pe acelaș pat sedea acum Angela Vlăduț, cu fața întoarsă la perete. Zgomotul ușii deschise o făcu să se miște puțin, dar nu-și întoarse fața.

În cameră eră o atmosferă înăbușitoare. Miroș de antiseptice tari umpleau toată încăperea. Focul pîlpîia în sobă cu un trosnet discret. Numai el turbură puțin tăcerea odăii: o tăcere înfloritoare, materială. Par'că cineva intrase de cu noaptea în aceeaș cameră și adusesse cu sine tăcerea. Pe peretele din dreapta eră aceeaș panoplie.

În virful picioarelor, m'am apropiat de pat. Pe sub așternut se vedeă forma vagă a corpului culcat. Cu o sforțare înceată, Angela își întoarse capul. Cîteva secunde părui că nu mă vede, apoi ochii ei se deschiseră, mari, albaștri, ca cerul spălat de nori. Sub ei erau șapte cearcane negre. Angela eră slăbită, suptă, dar frumusețea ei suavă rămăsese întregă. Cu părul despletit pe umerii goi, figura ei se desprindea și mai imaterială încă. Părea icoana unei martire.

— Încăperea asta, zidurile, patul acesta au ascultat primele noastre suspine... mă gîndeam eu, asaltat de amintiri care năvăleau în galop, cu o putere de evocare nebiruită.

Imi păreau cete nenumerate de oameni, care veneau cu un torent imens de viață într'o pustie dezolată și rece.

Privind trupul ei aproape gol, avui deodată senzația hidoasă că Angela mi-e încă amantă, că brațele ei albe mă chiamă, spre o supremă înlănțuire. Mi s'au perindat prin mințe toate amănuntele singurei nopți, cu beția ei delirantă de dragoste. Mi se părea

că totul a disparut ca într'un vârtej de vijelie, și viața noastră reîncepea cu un avânt înnoit. În atmosfera aceea aproape mortuară, fantomele Amоруlui mă bîntuiau cu o putere de neînvîns. Imi simțeam gîtul sugrumat și răsuflarea tăiată, singele mi-eră încintat de văpăi de foc. Întorceam ochii, ca să nu mai văd corpul gol care palpită alături; voiam să luț împotriva groaznicеi impresii.

Angela se ridică încet din așternut, cu osteneală, și se rezemă cu coatele de pernă. Ochiu ei se holbară enormi, cu o expresie de groază supra-omenescă. Mina ei se întinse, bătînd aerul, ca pentru a alungă o viziune de spaimă. Vocea ei gîfîitoare, stînsă, aruncă vorbele ca un horcăit:

— Ai venit să mă vezi murind... Călăule! Ești pricina morții mele... Du-te... Vezi-l... E-al tău... copilul...

Imi simții tot corpul străbătut ca de un curent electric. Fără voe am strigat:

— Ce-ai zis?...!

Angela se încordă cu o sforțare extraordinară, și de pe buzele ei vinete cuvintele începură să zboare cu o volubilitate delirantă. Ochiu ei spectrali păreau acum două văpăi albastre, fișnind dintr'o peșteră.

— Trebuie să-ți spun totul, ca să știi de ce am murit, și dacă mai ai o picătură de conștiință, să fi chinuit pînă la sfîrșitul vieții... Te-am urit așa de mult, încît așa fi fost în stare să-mi dau ani din viață, numai să pot uita că ai existat vreodată pe pămînt... Pruncul pe care-l purtam în coapsele mele speram să-mi fie scopul cel din urmă al vieții, legătura cea mai strînsă cu omul iubit, cu Mircea al meu... Cînd mi-am îmbrățișat copilul, mi s'a părut că strîng în brațe toată fericirea lumii... (Aici vocea ei se frînse de lacrimi). I-am ridicat apoi să-l privesc... Dumnezeu! Mi-ai luat mințile ca să mă pierzi! Iartă-mă dacă fi-am greșit, dar nu mă înebuni în clipele cînd vreau să-mi sărut copilul!...

«Nu... nu eram nebună... urmă ea după o scurtă pauză, cu căutătura răcicită, cu vocea sălbatică. Destinul imi păstrase mîntea întregă, ca să-mi

pot vedea pedeapsa... Ținînd în brațele mele pruncul alui născut... prîvindu-l cu dragostea mea de mamă... am văzut capul tău!... În acea bucățică de carne încă fără formă... luceau ochii de sticlă... ochii verzi, ochii pe care i-au văzut pironiți asupra mea într'o noapte!... Prin fereastra lor... dincolo de lumina lor verde... vedeam aveau sufletul... ca o sîntă vie... și toată sînta aceasta eră un rînjel! Ca o groază mai mult, pe fruntea copilului sta săpat semnul... senarul rușinii, din noaptea de crimă. Purtașem rodul tău în pîntecele mele! În figura lui trebuia să contemplan toată viața figura ta!... Trebuia să m'aștept să văd înflorînd într'o zi pe buzele lui risul îngrozitor, și în sufletul lui, în faptele lui, să văd pururea sînta ta odioasă! Ți-ai atins scopul... poate fără să vrei... ucigașule!...

Zdrobită de atita încordare, Angela căzu pe pat, cu ochii închiși, aiurînd. Mă cuprînsese un frig ciudat și tremuram tot. Pieptul Angeliu începă să fie zguduît de suspine, dar chipul ei rămase în nemișcare, scaldat de o lumină nepămîntescă. Numai din ochi îi curgeau lacrimile șiroaie pe umerii slăbiți ai obrazilor. Aveam impresia că s'a dărîmat o stîncă din virful muntelui și a strîvit în cale pe una din cele mai minunate săpluri ale pămîntului. În creeri mi se lixase cu încăpătînire un gînd, pe care nu-l puteam primi, care răsturnă toată concepția mea despre lume și despre viață. Imi ziceam:

— Toată această frumusețe va fi rece, va fi mută peste o zi, poate peste o oră. Mina ei va fi inertă, privirea ei stînsă, gura ei închisă și posomorită ca a tuturor morților. Cum poate muri cineva împotriva dorinții hotărîte de a dispărea?...!

Ceia ce mi s'ar părea firesc pentru un altul, pentru Angela mi se pare un non-sens. Imagina ei în înțepenirea de cadavru este o aberație care contrazice bunul simț și rațiunea elementară.

— Nu vreau... nu te iubesc... nu te-am iubit niciodată!... auzii vocea Angeliu, care aiură. Copilul tău... pedeapsa... pentru că Mircea al meu

n'a fost... Ochii de sticlă... Fugi! Te urăsc... semnul pe frunte... Mircea... noaptea de crimă...

Ochii ei erau deschiși, dar aveam senzația netedă că viața alunecă ușor din acei ochi, care căpătau o expresie din ce în ce mai bizară. Erau străini de lumea din afară, pluteau în alte lumi. Ceia ce mai făcea ființa ei legată încă de pământ era o supraconștiință, alcătuită din frinturi de amintiri, din clipe culminante.

Am văzut brusc imaginea ei, culcată în sicriu. Mi se pără un moment că aș fi fost eu însumi. Toata ființa mea se cutremură, ca de o realitate imposibilă. Tăcerea odăii părea că se lasă ca un munte, că va întucea ziua. Capul ei se rostogoli pe pernă și ochii ei se ațintiră asupra mea. Dar erau acoperiți ca de un văl, semănau ca un geam aburit. Atunci m'am apropiat de ea, m'am aplecat spre obrazul ei, ca să-i dau ultima sărutare. Buzele ei se descleștară, slomniră:

— Te urăsc... Le... blestent...

I-am sorbit cu buzele mele cel din urmă cuvânt.

LXXIV

Agonia Angelei a fost îngrozitoare. Trei ore s'a chinuit în delir, zăbindu-se și țipând, într'o stare de coșmar al conștiinții. Ființa ei morală părea posedată de demoni, de vietățile înfricoșate care o întâmpinase, în lumea unde mintea ei începuse deja să plutească. Urmele durerii fizice arătau că este legată încă de lanțurile materiei.

Sorbeam depe buzele ei fierbinți ultimile adieri ale vieții, când am simțit capul ei alunecând într'o parte. Mi-am zis: s'a sfârșit. Și gândul acesta m'a înghețat. Siguranța că cineva moare peste câteva clipe nu este tot una cu realitatea morții. Starea de cadavru a ființii, care cu un fragment de secundă mai înainte a palpitat lângă tine, te incremeneste într'o mirare stupidă. Dar Angela nișcă iarăș capul și începă să horcăe. Am alergat în sală, strigând înnebunit:

— Veniți! Moare!

Căpitanul, apoi Doamna Vlăduț, Netty, slujnicile, alergară în grabă. Toată casa se umplu de țipete. Femeile plîngeau zgomotos, căpitanul se uită fără să înțeleagă. Barba îi tremură. Tăcută, împietrită, Doamna Vlăduț aprinse o luminare la creștetul muribundeii. Oribila agonie începă. Nenorocita se zvîrcolea în așternut, gemea, spunea cuvinte fără șir, plîngea țipînd.

Peste o oră sosi din oraș Mircea Corduneanu, ca să-și vadă soția murind. Plîngea și el în hohote, mușcînd batista.

Figura Angelei se schimbă cu desăvîrșire. Obrajii i se supseră atît de mult, încît umerii feții, așa de delicat construiți în frumusețea ei, păreau două oase enorme, deasupra cărora se căscau orbitele. Nasul i se subțiasă. Buzele-i vinete erau crispate ca de o băntură amară. Corpul ei marmorean, zdruncinat de spasmiuri, se răsucea ca un șarpe lovit. Sunele sălbatice ieșau din pieptul ei.

Eră împotrivirea deznădăjduită a vieții, suprema protestare a fapturii, cuprinsă de cleștele neantului.

Dela un timp se potoli. Se auză numai horcăitul agoniei, ca o mașină nișcată de motoare surde. Părea că pieptul subțred se va slărimi sub gîfiiul grozav; dar acesta se rărea tot mai mult. Fruntea i se îngilbeni, sudorile reci începă, apoi sughitul. Toată fața i se zguduia, i se încordă, sub navala ultimelor respirații, care-i alergau în gitlej ca un animal înfuriat, înapoi și înainte.

La căpățiiul ei, ținînd într'o mîna luminarea, Doamna Vlăduț îi ștergea sudorile depe tîmple. O servitoare bătrînă pipăl piciorul muribundeii și zise:

— Se răcește.

Angela deschise odată ochii mari și înspăimîntați, ochii care nu mai vedeau pe nimeni. Li închise apoi binișor, întoarse fața spre perete și dădu ultimul suspin. Puțin în urmă se întinse și nu mai mișcă.

Doamna Vlăduț gemu:

— S'a sfârșit.

Întoarse capul moartei cu fața spre

cer. Obrazul ei eră de ceară. Trăsăturile i se liniștise. Buzele zimbeau. Plînsul celor dimprejur se prefăcî în urlet.

Ingenunchiară toți lingă pat. Doamna Vlăduț, fără o lacrimă, împietrită, zise servitoarei bătrîne:

— S'o scaldăm pînă nu se înfepe-nește.

M'am retras pentru o jumătate de oră din camera mortuară. Cînd m'am întors, Angela Vlăduț, culcată pe pat, eră pieptănată și îmbrăcată în rochia albă de bal, cu un plastron de dantelă care-i acoperă gîtul și umerii decollați. Odihnea cu mîinile cruce pe piept, între primele flori.

LXXV

16 Noembrie 1906

A urmări evoluțiunile Destinului în viețile oamenilor, este o muncă și anevoioasă și nefolositoare. Datele pe care le căpătăm din observația zilnică ne duc la concluziuni metafizice sentimentale, care n'au nici o legătura cu realitatea. Urmărim numai coincidențele care ne interesează, iar datele numeroase, amănuntele care contrazic ideia noastră preconcepută, ne scapă întotdeauna.

Dacă înlănțuirea normală a lucrurilor, — normală în sensul că fiecare efect are o cauză imediată, — o numim Destin, fatalismul acesta științific nu ne poate nici veseli, nici întrista, mai mult decît însăș alcătuirea generală a naturii.

Dacă însă admitem indivizilor o soartă dinainte stabilită, misticismul acesta e primejdios, căci el ucide orice libertate a voinții și orice speranță.

Cît este de bizară și de dureroasă dubla nenorocire a familiei Vlăduț, lovită atît de crunt prin moartea celor două surori, nu Destinul transcendentă e acela care o va lămuri, ci hazardul orb și neprevăzut. Răzvrătirea e zadarnică. Natura n'a fost creată pentru noi, nici noi pentru natură. Sîntem simple incidente ale Firii veșnic nepăsătoare. Fîndcă Fru-

mosul, Binele, Ordinea sînt valori create de noi, de aici izvorăște sentimentul de revoltă, cînd una din aceste valori este calcată în picioare și strivită de hazard, iar nimicirea ei ni se pare un non-sens al naturii.

Aceste reci și amare constatări nu împiedică însă durerea.

Nici regretul că neputința noastră de viermi pămîntești nu schimbă nimic din haotica zidire a lumii.

Moartea Angelii mi-a stîrnit o impresie dominantă: mirarea, stupefacția. Imagina Angelii s'a însoțit pururi în mîntea mea cu o arătare de o maiestate imperială. Această imagină augustă, făcută par'că să poruncească și morții, nu se poate deloc împăca în mine cu cea din urmă supunere în fața legii de fier. Cît timp am văzut ființa ei chinuită, zăbîndu-se în încelestarea agoniei, imagina ceadintii s'a șters. Mi-am zis: e o biată făptură omenească, pe care neîmblînzita natură a pus stăpînire iarăș. Cînd am văzut-o nemișcată și palidă, prima imagină mi-a revenit, și mi-am zis: nu se poate, nu se poate. Ideia că și dînsa e plămădită din argilă, ca toți muritorii, mi se pare absurdă.

Angela se află încă culcată în sicriu, și gîndul meu nu poate primi evidența. Angela n'a murit. Femeia din raclă este o făptură de ceară, care seamănă cu ea, dar care nu e ea!

Îmi vin în mîntea, cîmpee sau toate deodată, amintirile mele: noaptea în care a fost a mea, în odaia, în patul în care acum zace moartă; întîlnirile dela Trianon, posesiunea sufletească a acestei femei, dela care o mină noștiută mi-a îndepărtat trupul, după singura clipă de fericire... toate defilează ca un cortej de zîne, în splendorile unor parcuri cu lumină violetă, cu sîsur de lîtini țîșnitoare și cu dulce freamăt de arbori. Iar toate, toate acestea nu sînt legate decît de o umbră!

Îmi pare că sufletul meu ar fi un bătrîn girbovit, ingenunchiat lingă o cruce, țînîndu-si în mîini țeasta pleșuvă și contemplînd trecutul iremediabil.

Amănuntele obișnuite ale vieții,

viața celorlalți oameni, fenomenele naturii mi se par meschine, ridicule, ne la locul lor. Parcă toată firea ar trebui îndoliată, luind parte la această nenorocire și la această durere. Nepăsarea a tot ce inconjoară strimțul loc în care a venit moartea cu aripa-i neagră, mă face să cred că noi, cei din preajma sicriului, sintem în afară de natură, sau că natura e în afară de noi.

Destăinuirea extraordinară făcută de Angela în clipele agoniei, și la care atunci n'am putut gândi prea mult, îmi revine în minte. Noul născut, pentru care nefericita mamă și-a dat viața, este copilul meu. I-am văzut. Trăsăturile lui sint nedezvoltate, așa încît n'aș putea face o asemănare, dar pe fruntea lui poartă semnul, semnul în durerea căruia a fost conceput, și sub craniul lui fraged luceșc ochii verzi... ochii de sticlă...

Ciudățenia legilor eredității și intuiția ei de mamă, mă fac să cred că în adevăr pruncul acesta e din singele meu. Un sentiment nou răsare în mine: viața mea se continuă, se prelungește în timp, prin jertfa vieții femeii odată iubite. Pare că o inteligență misterioasă a condus existențele noastre spre frenezia unei singure nopți, ca să plămădim această vietate încă informă, apoi ne-a despărțit. Și cînd sîința a răsărit, cînd scopul naturii a fost atins, mama a fost doborâtă cu o lovitură de coasă.

Natura îmi face impresia unui uriaș care cutreeră pămîntul, nimicind cu o mîină tot ceia ce oarbă întimplare îi scoate în cale, și aruncînd în palma cealaltă, pe care o ține deschisă, grămezile de cadavre, din care se nasc sub razele soarelui sîințe noi.

XXVI

16 Noembrie 1906

Ca toate surorile Vlăduț, Angela a fost un amestec bizar de armonie, de frumusețe, de inteligență și de grație rafinată, cu un dispreț relativ al legilor morale. Ea nu a putut atinge

pînă în esența ei absolută desăvîșirea morală, fiindcă sîința ei a fost creată numai pentru iubire. S'a născut sub predestinarea voluptății uci-gașe, care trăește în afară de legi și de norme.

Olga a trăit și a murit pentru dragoste. Angela a iubit, și n'a pregetat să fie amanta bărbatului căruia își robise inima, cu toate că eră logodită cu altul. Din răzbu-nare, sau din durere, se dăduse mai întîi logodnicului, cu toate că prin acest simplu act putea să sfarme sfințenia legăturii-sulletești cu viitorul soț, și să compromită chiar căsătoria.

Cînd o nebulie de o clipă a aruncat-o iarăși în brațele mele, în suslețul ei a încolțit ura, fiindcă și-a dat seama că nu din dragoste s'a lăsat posedată. Înșelăciune, trădare, dispreț al celor mai sacre sentimente consacrate de etica burgheză... se poate. Dar totul a fost o închinare supremă Amozului, în afara căruia n'a mai cunoscut nici o lege. Înșăș ura ei, ura care a ucis-o, ura care i-a umezit buzele ca să șoptească ultimul blestem, a fost tot o omagiu adus iubirii, pentru omul de care-și legase întreaga existență.

Și acum, iată această muzică divină amuțită pentru vecie. Iată această simetrie întrupată a frumuseții eterne zdrobită de o putere oarbă. Acest cap de madonă, acest trup vrednic a fi nemurit de daltă, acest creier complex, alcătuit din însușiri osebite și strălucitoare, totul nu e decît țărînă.

Operă minunată a naturii, creată par'că într'o clipă de beatitudine a Ziditorului, a fost dărîmată cu aceeaș nepăsare, cu care se strivește viermele sub călcîi. Ceia ce a fost plămădit ca model de armonie pentru firea înșăș, a fost nimicit de acelaș instrument orb, care face și preface lumile cu o eternă indiferență. Zădărnicia existenții universale nu ne este atît de dureroasă, ca atunci cînd o sîința pe care noi oamenii o credem înzestrată cu atributele dumnezeirii, se distruge ca cea mai netremnică vietată. Dar viața nu e sentimentală, nici nu se înduioșază de sentimentele noastre.

Ea ne sfîșie sufletul cu brutalitate, ne rupe bucați întregi din inimă.

Astăzi la orele două după amiază a început ceremonia înmormîntării. Porțile și ușa intrării erau cernite, două steaguri negre își fălșiau sinistrelor aripi asupra zaplazului. În odaia mortuară, aceeași odaie în care ne-am avut întîia și cea din urmă dată, catafalcul era așezat în mijloc, sub un baldachin cu patru luminări de ceară.

În sicriul acoperit de flori se odihnea Angela, tata cea mai mare a soților Vlăduț. Obrajii și buzele îi fusese date puțin cu roșu, ca să ascunză din înspăimîntătoarea paloare a morții. Sub bucele părului castaniu se întindea fruntea, galbenă și lucie, pe care cicatricea aproape ștearsă a răni se încruntă ca un reproș. Ochiul ei mari, adînci în orbite și puțin întredeschis, lăsa să se întrevadă o corneă sticloasă și turbure. Gura păstră încă acea expresie vagă de zîmbet. Dintre flori albe îi ieșau mîinile, încrucișate pe piept, delicate și palide ca niște mîini de ceară.

Nu puteam să cred că e moartă, că ochii ei nu vor mai vedea lumea, gura ei nu va mai sărută, trupul ei nu va mai palpita la chemarea iubirii. În cadrul nemîșcat și cernit, ea era cea mai mută, în frumusețea ei stinsă.

Încetul cu încetul, casa se umplu de lume. Rude, prieteni, cunoștinți, veniră să-și ia ultimul ramas bun de la aceea pe care o iubise, o admirase, o prețuiseră o lume întreagă. Unii venise din simplă curiozitate, fie ca să ia parte la o înmormîntare de lux, fie ca să privească culcată în sicriu pe femeia care nimise pe toți prin celebra ei frumusețe. Au venit pe rînd Flaviu Răcăuțeanu, căpitanul Petrescu și alți oșteri, care luase parte la seratele familiei Vlăduț și la nunta celor două surori, generalul și Doamna Cărduneanu, dar mai ales multe cucoane și fete tinere, care se înșirară împrejurul catafalcului.

Femeile toate plîngeau, privind la moartă. Flaviu Răcăuțeanu își ștergea ochii și nasul cu batista, în timp ce pe obraz îi curgeau șiroaie de lacrimi. Netty ședea înghenunchiată pe trep-

tele catafalcului, pe cînd mamă-sa hohotea încet alături, privind din cînd în cînd la sigura Angeli. Căpitanul Vlăduț stătea adus de spinare, iar din ochii lui cenușii lacrimile îi picurau în barbă. Omul acesta părea dezorientat în mijlocul suferinții. Mircea Cărduneanu, încremenit lîngă căpătîiul morții, cu pleoapele negre de plîns, părea că nu vede și nu aude ceea ce se petrece împrejur. Ochiul lui arși de lacrimi cătau cu o fixitate înfricoșătoare spre chipul nemîșcat al femeii iubite.

Un arhieru și doi preoți începură slujba religioasă. Carul mortuar se ivi în poartă, iar clopotele bisericii din apropiere prîuseră să se tinguiască în dangăt prelung.

În timpul ceremoniei mortuare, convorbirile se înghebară pe tăcute, în surdina. O cucoană bătrînă rupea stîlbul ars al luminărilor și așeză florile proaspete pe trupul morții. Fumul făclilor era amestecat cu un miros tare de tuberoze, de lizoform, și cu o duhoare încă puțin deslușită de cadavru în descompunere. Nimic nu făcea mai rău decît prezeța acestui miros caracteristic al morții, legat de ideea că acea frumusețe perfectă a devenit o putreziciune. Natura se destăinuia în toată grozăvia legilor ei.

Sub pîlpîirea luminilor aprinse, pieptul morții părea că respiră. Figura ei nemîșcată nu avea aparența somnului, ci o expresie gravă, de meditație adîncă. Se părea că acel cap gîndește, că spiritul lui plutește în visarea unor lumi, în care interesul pentru conveniențele pămîntului e cu totul dispărut. Buzele ei, încrețite într'un zîmbet de milă și de dispreț, pîreau a spune că în acele lumi se poate gîndi culcat între flori și luminări de ceară.

Cu o voce vibratoare și adîncă, arhierul cîntă versetul:

Cei drepti se vor deștepta întru învierea vieții, iar cei păcătoși se vor deștepta întru învierea judecării.

La aceste cuvinte, cucoana bătrînă care curăța scrumul luminărilor, oftă și zise încet, ca pentru sine:

— N'a avut păcate. N'a avut nici un păcat.

Dna-Vlăduț auzi și încep să plîngă în hohote. Alături de ea, Netty îndoliată, în aceeaș nemiscare de statue funebră, atît de cufundată în durerea ei, părea cu totul absentă din acest locaș de moarte.

Momentul suprem, momentul de jale sosi. Cei trei preoți începură să cînte veșnica pomenire, în țipetele desperate ale tuturor celor de față. Părea că aceste cuvinte le destăinuia pentru întia oară misterul morții, și toată durerea înuăbușită trebuia să izbucnească acum, ca un ultim adio. Clopotele bisericii dăgăneau lung și jalnic, iar glasul preoților răsuna printre hohotele de plîns ale celor dimprejur:

— Veșnica ei pomenire! Veșnica ei pomenire!...

Ceremonia religioasă luă sfîrșit. Familia, apoi cunoscuții mai intimi, urcară treptele catafalcului, ca să-și ia rămasul bun dela Angela. Căpitanul Vlăduț, Dna Vlăduț, Netty, socrii, apoi ceilalți sărutară pe rînd mâinile sau fruntea moartei. Mircea Corduneanu se aruncă asupra cadavrului, sărutînd chipul înghețat cu o pornire zămintă. Din ochi nu-i curgeau lacrimi, dar buzele-i mușcate înnotau în sînge, și pe fața lui răzvrătită se rătăceau priviri de nebun. Cînd cioclii se apropiară să ridice coșciugul, bocețele răsunară ascuțite, chemînd moartea cu nume de mîngiere, s'o înduioșeze, s'o întoarcă la viață. Soțul îmbrățișă sicriul, de deasupra căruia îl zmulseră în nesimțire.

În stradă, în afară de bărbați, care urmau dricul pe jos, mai mult de douăzeci de fete tinere făceau corțej carului funerar. Restul vizitatorilor se înșiră într'un lung convoi de cuperi și de trăsuri.

A fost o zi tristă și rece de toamnă. Un vînt înghețat bătea dinspre nord, aducînd cu el uorii cenuși care acopereau cerul. Pomii erau desfrunziți cu totul. Brațele lor goale se întindeau negre în văzduh. Cînd și cînd, cite o bură rece și rară de ploae cădea asupra orașului, lăsînd în aer fiori și o leamă nedeslușită. Toamna pare întotdeauna preludiul morții. Înșiși drumetii, răzbiți de frig, înveliți în

paltoane groase, unii adăpostindu-se sub umbrele de ploaia înghețată, păreau morți întirziați, care se grăbeau să-și regăsească mormîntul. În toată natura, cași în mersul oamenilor, se simțea acea tristețe surdă și mohorită a sfîrșitului, pe care o aduce cu sine soarele palid, norii nemărginiți, vîntul rece și ploaia geroasă ca spicul zăpezii.

După două ore, dricul ajunse la porțile cimitirului. Clopotele sunau repede și cristalin, ca o melodie, ca o invitație că slujba trebuie să sfîrșască repede. Și repede a și sfîrșit.

Sufletul, covîrșit de emoție, simte nevoia repaosului. De aceea, momentul acesta e poate mai puțin dureros ca celelate, cu toată tragedia privești coșciugului deschis, lingă groapa deschisă. Slujba fu scurtă. Preotul acoperi corpul și fața moartei cu giulgiul de in, vîrgat în culori. Apoi turnă untdelemn pe deasupra. Cînd groparii se apropiară să întuiască pleoapa, Dna Vlăduț țipă:

— Încă nu!...

✱ Ingenunchiă lingă cadavru, descoperi chipul adorat al fostei copile și-l în necă în sărutări. O ridicară pe brațe, leșinată, cu fața tot așa de galbenă ca a femeii din raclă. Ingenunchiarăm toți și sărutarăm fruntea rece a Angeli. I-am privit pentru ultima oară chipul, voind cu încăpăținare să-mi întipăresc în suflet o imagine eternă. Și am păstrat.

Clipa aceasta, clipa cînd viziunea supremă a fericirii pierdute dispare sub pleoapa de lemn, nu-și găsește echivalent în scara noțiunilor omenești. Pare că tot universul se întunecă, că totul se isprăvește dint'o dată, se prăbușește brusc într'o noapte fără sfîrșit. În clipa aceea, fețele tuturor celor dimprejur erau mai palide ca miinile moartei, iar buzele lor vinete tremurau ca de irig.

Sicriul dispărî în fundul gropii și lopețile de țărîină loviră scîndura, care răspundea cu ecouri seci. Între Angela și noi se ridică un zid de pămînt. Peste citeva minute nu mai cră nimic. O cruce provizorie de lemn, cu inscripția «Angela Corduneanu,

22 de ani stăleă înfiptă deasupra muşuroiului.

Netty şedeă pe o bancă, în faţa normintului, cu ochii pironiţi asupra brazei răscolite. Buzole ei murmurau ceva, pe care l-am desluşit cu greu: erau numele Angelii şi al Olgii. I-am cuprins lalia, am ridicat-o blind, îndreptînd-o spre poartă. M'am urcat alături de ea în trăsura.

Convoiu lung de vehicule ajunsese în curînd în oraş. Se înnoptase. Ploaia cădea mai deasă, mai rece. Globurile electrice şi becurile de gaz se aprînsese pe străzi şi prin case. La lumina lor se vedeă pinza deasă şi măruntă

de apă cum se lăsa spre pămînt. Zgomotul octăzii se auzea în depărtare, iar lumina creşteă. Ajungînd în străzile principale, se vedeă furnicarul de lume care apăruse.

Toamna e veselă numai la coborîrea nopţii, la lumina lămpilor. Cu toată biciuirea de ghiaţă a ploii de Noembrie, viaţa îşi urmă neîntreruptă cursă. Furăm întîmpinaţi de un şir de trăsuri, care se înapoiau de la o nuntă. O voce de femeie, ascuţită şi dulce, strigă pe fereastra unui cupen, adresîndu-se cuivă:

— Astăseară ne întîlnim la bal mascat!

CAPITOLUL X

Din ziarul lui Paul Scudrea

(urmare)

LXXVII

27 Noembrie 1906

Au trecut unsprezece zile decînd Angela doarme sub pămînt. În familia Vlăduţ viaţa şi-a luat mersul obişnuit. Viaţa, dar nu aceeaşi viaţă. O schimbare adîncă s'a săvîrşit în această casă încă din ziua cînd Olga şi Angela au părăsit-o, ca să urmeze po soţii lor. Astăzi, numărul celor rămaşi între vechile ziduri n'a scăzut, dar cele plecate s'au dus să nu se mai întoarcă. Golul lăsat de ele nu se poate umple. Tăcerea care domneşte în încăperile unde altădată răsună zgomotul veseliei şi tinereţii, tăcerea aceasta e înflorătoare. Nimeni nu vorbeşte, nimeni nu şopteşte, se pare că nimeni nu respiră. Fiecare trăceşte singur, cu amintirile, cu tristeţea şi cu lacrimile lui. Cînd se întîlnesc cu toţii împrejurul mesei, nimeni nu întrerupe liniştea.

Au vorbit, au plîns, au sîngerat atîta laolaltă, încît acum n'ar avea ce-şi mai spune. Dna Vlăduţ are veşnic pleoapele negre, uscate de lacrimi, dar faţă de alţii nu-şi mai jeleşte nenorocirea. Netty a căpătat un

caracter posomorît. În ochii ei se citeşte o frică bizară de necunoscut. Tresare, cade pe gînduri, îşi adînceşte privirile în gol, citeodată suride straniu. Aripa morţii a filfiit atît de aproape, încît a lăsat ceva din misterul ei întunecat şi în sulletele simţelor care au simţit adierea ei de ghiaţă.

Căpitanul Vlăduţ, atît de mîndru de fetele lui adorate, este copleşit. Dar la omul acesta, chiar sentimentul suprem al durerii are nevoie de o scenă pe care să se arate, să-şi declame starea sufletească, să prefacă tragedia vieţii în tragedie de teatru. Se pare însă că tăcerea gravă a celor dimprojur îi impune o rezervă, o reculegere, de care se simte că suferă.

Cînd mă aflu în casa lor, nici eu nu vorbesc mai mult. Nu sînt silit de tăcerea lor, ci nu găsesc cuvinte care să poată minţi, să ne poată face să credem că gîndurile noastre sînt aiurea, iar nu la cea dispărută, la cele dispărute. D. Vlăduţ mă priveşte lung, curios, caşi cînd mi-ar spune: nici ţie nu mă pot împărtăşi? O singură dată D. Vlăduţ s'a apropiat de mine, a clătînat din cap, fixîndu-mă cu ochii lui turburi, şi-mi zise tainic:

— O temee mai puţin, un inger mai mult.

Şi aşteptă din partea mea răspunsul, un răspuns pe care n'am ştiut

să i-l dau. În cele din urmă se despărta ostind, cu părerea de rău că nu poate găsi galerie, care să plîngă pe cel mai nenorocit părinte.

În atmosfera acestei case, în care plutește un suflu mortuar, figura Dnei Vlăduț mă urmărește ca o obsesiune funerară. A slăbit mult. În locul obrazilor ei rotunzi, pe care anii nu lăsase încă culele bătrîneții, s'au săpat două gropi, care scot în afară umorii feții. Ochiul ei arși de plîns s'au adîncit și au crescut în orbite. În cîteva zile părul ei a albit de tot. Cînd stă la masă și citește cărți sfinte, cînd umblă prin cameră, cînd stă gînditoare, cînd vorbește, îmi face impresia unei umbre, unei fantome. Mi se pare că a murit de mult. Am veșnic înaintea ochilor imagina ei culcată în sicriu, cu mîinile pe piept, cu ochii închiși și cu pleoape de ceară. Vin în fiecare seară la familia Vlăduț, și ori de cîte ori privirile mele întilnesc pe mama Anei, tresar fără voe: am senzația că regăsesse o năluca deșteptată din mormînt.

Trei zile după înmormîntarea Angelii am avut cu Netty o convorbire mai lungă. Ne-am întilnit întîmplător în oraș, pe la orele șase după amiază. Eu mă întorceam dela Tribunal, ea dela Cordonenii, unde se dusese să vadă copilul. Am mers împreună spre casă, iar în dreptul ușii mele Netty îmi zise simplu:

— Viu la tine.

Un potop de amintiri mă năvăli, cîrîmpee vii din trecut retrairă o clipă de intensitate extraordinară. Am deschis ușa tremurînd, am primit pe Ana în casa în care nu mai intrase de un an. Eră ceadinții revedere a noastră între patru ochi, de aproape două luni. Un sens misterios mi se părea că are această întilnire, pe care n'am prețuit-o ca pe o chemare a voluptății, ci a unui sentiment mai adînc, încolțit în mine fără să-mi dau seama.

În dolul inimilor noastre simțeam o apropiere mai calmă, mai intimă, mai dezlegată de beția simțurilor. În contopirea durerii comune, suferințele noastre încercau o înțelegere mai prietenească a vieții, o încurajare și o nădejde pentru vremuri mai bune. De-

luviul de foc se potolise, dar iubirea noastră cîștigase în adîncime ceia ce pierduse în intensitate. Și eră un sentiment cu mult mai trainic acesta, în lăuntrul căruia ne dădeam seama că amorul poate trăi în afară de pasiunea simțurilor, că viața are un fond de înțelepciune, care însă se destăinuiește așa de tirziu.

Păși pragul, intră în camera mea de lucru, apoi, fără să-și scoată măcar mîinile din manșon, Netty se așeză pe un scaun, își răsturnă capul pe spate și ostă din adîncul pieptului. Un gilgiit de plîns repede stăpînit, și Ana își îndreptă statura, pironindu-și privirile în necunoscut. Cîm stătea așa, cu ochii ficși în gol am băgat de seamă că obrazul ei puțin slăbit se căpătat expresia unei plîmblă a figurii Olăi și Angelii. Același aer nevinovat și suferind al celei dintîi, aceeași maiestrate eleganță și fină a celei de curînd dispărute. Îi priveam chipul cu o curiozitate amestecată cu durere și înținuasă, în care vibra înțelega mîinica a trecutului. Sorbeam sîmțea celor trei iubiri, din care două își luase zborul în lumea amintirilor, unde pămîntul este acoperit de cruci și de flori. Aș fi voit să-i șoptesc: mai stai puțin!

Netty își lăsă capul pe mină, într'o visare melancolică. Vraja trecutului se risipi.

M'apropiai de ea, luînd-o de braț.

— Ana mea, i-am șoptit cu glasul nesigur.

Netty îmi cuprinse gîtul cu brațele și-și rezemă obrazul de al meu.

— Nu mai pot! murmură ea înăbușit. Mă sugrum. Casa noastră îmi pare un mormînt. Dacă mai stau în ea, să știu că mă pierzi. Ia-mă cu tine, urmă ea cu vocea speriată, du-mă unde vrei, departe... dar zmulge-mă dintre zidurile care-mi amintesc veșnic de ele!

Am cuprins-o de talie, stringînd-o la piept, șoptindu-i:

— Vei merge cu mine, Ana mea adorată, femeia mea, gîndăcelul meu de primăvară! Înaintea oamenilor și înaintea lui Dumnezeu vei fi nevasta mea.

Netty se zmulse brusc, zăpăcită, fe-

LXXVIII

4 Decembrie 1906

ricită și neîncrezătoare, apoi izbucni în hohote de plîns. Cîteva minute plîns neîntrerupt pe pieptul meu. Suspînă și nu putea spune alte cuvinte decît: adevărat?... adevărat?... Eu o mîngîiam, zicîndu-i:

— Cît de curînd, Ana Vlăduț va fi Ana Scudrea, și locuința noastră va fi un veșnic cuib de iubire.

Ana murmură printre lacrimi:

— E prea mult. Nu cred să-mi fie păstrat atîta noroc. Socoteam că voi fi totdeauna femeia legăturilor trecătoare.

Am convins-o că este o stea pe cer pentru fiecare om, și că soarta ne-o croim noi, neatîrnat de vreo voință superioară, care nu se amestecă în socotelile omenești. Netty se potoli din plîns, își uscă ochii cu batista, apoi mă întrebă:

— Ce ți-a spus Angela, la patul morții?...

Nevoia de a minți iarăș, în asemenea clipe, mă stingheri. Pastrai tăcerea. Ana reluă:

— Ți-a spus acelaș lucru cași mie?

— Dar ce ți-a spus?...

— Cîu o oră înainte de a-i vorbi tu, m'a chemat și mi-a zis: sîi fericită în iubire.

— Aflase de noi?...

— Nu știu... Nu cred. I-am spus plîngînd că ne iubim de trei ani, și... că am fost a ta... întîia oară. In asemenea momente îi puteam spune tot.

— Și ce-a răspuns?... făcui eu încremenit.

— Nimic. Avea un aer foarte diferent. Părea că nu o interesează nimic din tot ce privește lumea și viața.

— Desigur, desigur... îngăimam eu fără rost.

— Acelaș lucru ți-a vorbit?... mă întrebă Netty.

— Da... acelaș, dar... cu alți termeni.

— Crezi că vom fi fericiți?... zise ea sfioasă și tristă.

— Toată viața... i-am șoptit, cu gîndul pierdut.

Netty își lăsă supusă capul pe umărul meu. I-am atîns fruntea cu buzele.

Dela moartea Olgii, a fost cea-dintîi sărutare.

În cea diu urmă seară de Noembrie, pe cînd mă aflam la soții Vlăduț, Doamna Vlăduț a adormit în fotoliul larg de piele, în care citește serile. Deodată a tresărit și s'a deșteptat. S'a frecat la ochi și a privit cu o stranie fixitate la tabloul de deasupra ușii, copie după Carpaccio, înfățișînd răsîgnirea lui Isus. Apoi zise, cu glasul încă speriat de somn, trăgănat, cu o uitătură halucinantă:

— Mi s'a arătat Maica Domnului în vis și mi-a poruncit să iau locul lui Isus pe cruce. Am îngenunchiat înaintea ei, i-am sărutat poalele și am întreat-o: «Fecioară prea curată, nu sînt eu oare nevrednică, cu trupul și sufletul meu păcătos, să mă răsîgnesc pe sfînta cruce a Fiului tău?» Și ea mi-a răspuns, sărutîndu-mi fruntea: «Trupul și sufletul tău s'au sfîntit prin durere». Atunci Mintuitorul s'a coborît de pe cruce, iar cuele din rîni au sărit. Și arătîndu-mi cu mîna crucea goală, Mintuitorul îmi zise: «Iată locul tău, femeo». Eu am înlemnit de frică, și... m'am deșteptat.

Urmă o lungă tăcere, în timpul căreia ne auzeam respirațiile. În cele din urma, D. Vlăduț întîmpină:

— Ai adormit privind la tablou. Ai avut o sugestie vizuală.

Doamna Vlăduț clătina din cap, își strînse tîmplele în mîini, oftă adînc și zise:

— Cînd se arată Maica Domnului în vis, e semn că sufletul omului e încărcat de păcate, și că trebuie să le ispășescă prin moarte. Felițele mele mă chiamă. Le voi ajunge în curînd.

Căpitanul Vlăduț interveni cu o energie filozofică nebanuită:

— Nenorocirea este sorgiutea su-perstițiilor. Cîteodată și a ateismului, dar mai adeseori credința în Biserică se naște din catastrofele morale. Un fenomen psico-fizic banal produce un efect, pe care mintea credulă îl interpretează în sens mistic și transcendent. Dacă în afară de visul

acesta nu ți s'au mai arătat alte semne, poți fi sigură de viață, draga mea Leonora, — sfârși el mîngîietor și grav.

Dar Doamna Vlăduț continuă să gîndească și să viseze, cu mintea preocupată de arătarea Sfîntei Fecioare.

A doua seară, Doamna Vlăduț ne mărturisî că a împărtășit visul ei unui preot învățat și cunoscător al științelor oculte. Acesta o lămuri că Maica Domnului a muștrat-o că și-a uitat fetele moarte. Ca pocuință, va trebui să facă în fiecare zi două slujbe religioase: una la mormînt și alta la biserică. Aceasta timp de patruzeci de zile.

La auzul acestor cuvinte, D. Vlăduț sări ca mușcat de o năpîrcă și începî să strige, gesticulînd:

— Înțelept a fost acel care a zis, că trebuie spînzurat cel din urmă jidan cu mâțele celui din urmă popă! Iată cea mai sfruntată exploatare a credulității și a superstiției! De cele mai multe ori de două ori patruzeci fac optzeci. Optzeci de slujbe religioase sînt de atîtea ori treizeci de lei în buzunarul popilor, fără să mai vorbim de luminări și colivă, pentru care nemernicii cu potcap și sutană sînt la parte cu negustorii. Iată la ce se rezumă credința în cele sfînte, idealul divin și știința ocultă: la ciștig! *Auri sacra fames!*

Căpitanul Vlăduț mai spînzură încă odată pe cel din urmă jidan cu mâțele celui din urmă popă, apoi își sfîrși filipica printr'un gest oratoric, ca acela pe care l-a făcut bătrînul Cicerone, invocînd zeii nemuritori să pedepsească pe dușmanii patriei, vii și morți, cu chinuri fără sfîrșit.

Doamna Vlăduț plîngea. Zise printre suspine:

— Nu se știe dacă necredința ta n'a ajutat la nenorocirea casei noastre.

— Dragă mea, făcî blind D. Vlăduț, ce are a face necredința cu boala de cord și cu comoțiunea nervoasă la lăuze?

Ingrozită de răceala cu care D. Vlăduț spinteca în mod științific aceste amintiri dureroase, Coana Leonora își astupă urechile, țîpînd:

— Taci! Taci!

Căpitanul se liniști. Zise, simplu:

— Fă optzeci de parastase. Dar

după aceea, în urma altui vis, vor trebui încă optzeci, și așa mai departe.

— Dece nu mă lași cu credința și cu durerea mea? Sufer cînd aud un profan, luînd în deșert lucruri care pentru mine sînt sfînte.

— Durerea, da. Ea e singura sfîntă, recunoscî D. Vlăduț. Soarele a fost creat ca să lumineze, pasărea ca să cînte. Omul a fost creat pentru du-rere. Mă închin înaintea suferinții și-ți iert superstiția, fiindcă e născută din cea mai profundă durere.

Au trecut trei zile, și de atunci Doamna Vlăduț colîndă bisericile și cimitirul, făcînd slujbe religioase pentru odihna sufletului Angelii și Olgii.

Am văzut-o odată pe stradă, cu un pachet de luminări de ceară în mină, mergînd grăbită sub ninsoarea deasă. Avea o privire rătăcită, de vizionară, și buzele ei murmurau fără încetare ceva. Albită, îmbătrînită, cu pasul legănat și nesigur, îmi făcu aceeași impresie de fantomă care și-a părăsit groapa și cutreeră lumea pe care nu o mai cunoaște.

Seara cade zdrobită de trudă și adoarme în fotoliu, cu o carte de rugăciune înaintea. Pomenile la fete sărace se țîn șir. Zilnic o vizitează pensionara, cărora Doamna Vlăduț le deschide cu dărnice punga.

Aseară, Dna Vlăduț s'a înapoiat tîrziu acasă, plîngînd. Ne spuse că a auzit la un pian *Marche funèbre* de Chopin, cîntată așa de des de Angela.

Ca ipnotizată de această amintire, Netty s'a ridicat de pe scaun, și cu toate protestările Dnei Vlăduț, a început să cînte la piano jalnica melodie. Sunetele adînci și trăgănate evocau o întregă lume de morți. Părea că revăd carul funerar acoperit de coroane, lumea îndoliată care-l urmă, sub bura rece a acelei zile posomorite de sfîrșit de toamnă. Dureri vechi, demult îngropate în uitare, se trezeau cu o putere fantastică sub vibrarea acelor acorduri, care păreau venite dintr'un fund de mormînt. Mi se părî că Netty are întocmai silueta Angelii. Aceasta îmi întregi impresia de evocare funebră, crezînd o clipă că e chiar moarta care a revenit printre noi. Și

altea, altea alte amintiri, legate de imaginea aceeaia, care acum este fărăină și umbră.

Dna Vlăduț plingea zgomotos, cu capul în mîini. Căpitanul Vlăduț încremuse cu țigara de țoi între dinți, cu ochii pierduți, urmărind pe semne frumusețea unor timpuri, în care moartea nu se vestise încă.

Cînd marșul de jale se sfîrși, Netty atacă brusc un vals de o veselie și de o mișcare extraordinară, al cărui efect asupra nervilor noștri fu de un tragic puternic. Ca la scăpărarea unui fulger teribil, am revăzut cu toții icoana vremilor dispărute, în care casa soților Vlăduț răsună de tinerețe și de bucurie. Degetele Anei alergau în galop pe clapele pianului, iar melodia evocă numai jocuri de nimfe, în păduri aurite de lumina lunii, banchete în care șampatizează fericirea și amorul, baluri strălucitoare, unde plăcerea se topește în parfumuri amețitoare, în lumina și în aer, iar sexele se caută dornic. Cîteodată notele se imbinau ca două buze prinse în sărutare, și armonia lor îngîna murmurul etern al iubirii.

Cu o limpezime uimitoare mi s'a perindat pe dinaintea ochilor amintirea serii de 7 Septembrie din trecutul an, cînd, abia întors dela Bușteni, am sărbătorit cu întreaga familie și cu prietenii aniversarea Dnei Vlăduț. Am retrăit acel duel de priviri, de cuvinte pe jumătate, convorbirea din timpul valsului, fuga mea în seră, urmărirea Angelii, înția noastră destăinuire... și mai presus de toate frumusețea maiestoașă și vie a acestei femei, despre care nu pot, nu pot să cred că este acum un pumn de pămînt.

De cîte ori mă aslu într'un bal și privesc perechile dansînd în suțelul muzicii, în chip apăsător mă urmărește această idee: cu suțe de ani înaintea noastră altă lume a petrecut, s'a înveselit și a fost fericită la fel. Astăzi zac cu toții sub pămînt, schelete diforme, din care nimic n'ar mai putea spune faima frumuseții de odinioară. Peste o sută de ani, toți care se bucură de viață în seare asta parfumată și dulce vor fi mai puțin

decît nimic. Alții le vor lua locul, și acelora iarăș alții, dealungul veacurilor nestatornice și pieritoare.

Mi-aduc aminte că același gînd m'a străbătut o clipă și în seara aceea de Septembrie, pecînd iscodeam cu ochi lacomi silueta Angelii, furată de virtutul valsului. Dar iată că n'au trebuit o sută de ani, ci unul, unul singur, pentruca moartea să secere două flori scumpe și să arunce doliul în inimile cele mai apropiate.

Cîteva note înca și Netty sfîrși cîntecul într'un potop de acorduri vesele, ca țipătul de voluptate a o mie de perechi înlanțuite într'o orgie. Indata în urmă Ana izbueni în hohote de plîns și părăsi în fugă odaia, trîntind ușa cu putere. Dna Vlăduț oftă ștergîndu-și lacrimile. Căpitanul clătină din cap, prefăcîndu-se că-și scutură țigara nepăsător. Dar ochii lui erau umezi.

LXXIX

4 Ianuarie 1907

După o toamnă lungă și rece, urmată de cîteva fulguri ce se topeau apoi sub ploae, un crivăț înghețat aduse iarna. Trei zile a nins necontenit. Străzile s'au împotmolit pînă sub ferestrele caselor. Prin nămeții uriași săniile întroenite circulă anevoc. Pe acoperișurile clădirilor au crescut căciuli de zăpadă, luguiate și albe ca niște țurci ciobănești. Călătorii ninși par oameni de zăpadă, puși pe rotile pentru petrecerea copiilor. Vîntul vuieste, se umflă, urlă, spulberă omătul dela un cap al străzii la altul, îl involbură în virtējuri de ghiață fină, pe care-l sfîrîmă apoi de ferestrele caselor, cu un zgomot discret de bănuți de aur. Noaptea îi aud vîjuitul sinistru prăbușindu-se cu furie asupra copacilor din grădină, ale căror crăci troznesc sub năvala nemiloasă a crivățului. În toată natura plutește acel suslu de bătrînețe înghețată și de moarte, care răpește ultimile speranțe celor care știu că nu vor mai revedea primăvara. Prin imensitatea plumburie și monotona a norilor se strecoară lumina istovită

a unui soare palid, ale cărui raze par și ele de ghiață.

Este anotimpul plăcerilor intime, al reuniunilor familiare, la văpaia dulce a focului, sau al seratelor strălucitoare, — toate trăite atât de intens în mijlocul familiei Vlăduț. Și acum răspindește căminul aceeaș flacăra îmbietoare, dar interiorul nu mai e acelaș, focul nu mai încălzește, căci peste inimi s'a așternut giulgiul cel rece, adus de neînduplecata moarte.

Orașul înfășurat în hermina iernii îmi redeșteaptă amintirile anului trecut, imagina Olgii, iubirea Angelii... Peste toate s'a așezat pulberea cimilurului.

Dragostea mea cu Ana nu mai are într'insă nimic vinovat. Este numai neprihănită împărtașanie a sufletelor. Plimbările și întilnirile noastre sînt mai rare, căci pentru ceiace avem să ne spunem, pentru lungile spovedanii mute, în care ne-azuzim bătaia inimilor și ritmul respirațiilor, sînt de ajuns convorbirile noastre discrete după masa de seara, în salonul familiei Vlăduț.

Am întrebat pe Netty dacă nu e de părere să grăbim nunta noastră, și ca atare să fac părinților cererea oficială în căsătorie.

Netty se roși, lăsă ochii în pămînt și-mi răspunse:

— Este și dorința mea. Dar n'ar fi convincios să urmeze o căsătorie după două doliuri așa de apropiate. Să treacă cel puțin șase luni dela moartea Angelii.

— Barem logodna în cercul intim al familiei, am stăruit eu.

— Nu. N'ar consinți mama așa de repede. Să mai așteptăm.

Ochii ei rugători aveau o expresie de umilință blindă. I-am sărutat mîna și m'am supus.

Am petrecut sărbători mohorîte. Spiritul limpurilor trecute plutește printre noi. Din fiecare colț de mobilă, din vechile fotografii, din cutele draperiilor care se mișcă la fiecare deschidere de ușe, par'că ne privesc ochii celor două moarte. Sufletul se obișnuiește cu singurătatea. Dar sînt

momente în viață cînd simțim în chip pipăit lipsa sînfelor iubite, cînd absența este tot atât de materială cași prezența. Astfel au fost sărbătorile Crăciunului și Anului Nou, prilejuri cu care familia Vlăduț primea lume la serate alese, unde cele trei fete străluceau de tinerețe și de grație. Două din trei astăzi nu mai sînt. Lipsa lor, încercată mai crud ca în restul zilelor, unită cu ideea morții, a stîrnit în suflet o nouă întoarcere a dezolării. Lacrimile Doamnei Vlăduț n'au mai conținut. Prezența imaterială a celor două umbre o simțim cu toții. Un duh funerar, trist și iubit, adie în atmosfera tăcută a odăilor, care poartă urmele celor ce nu mai sînt.

Aseară ne aflam cu toții în salonul cel mare, cînd clopșelul vesti sosirea cuivă. Servitoarea care deschise ne înștiință că în anticameră așteaptă D. Karl Müller.

La auzul acestui rume am tresărit toți. Fu un sentiment de rară surprindere, amestecat cu bucurie și cu durere. Mi se părû că însăș moarta ne trimite salutul ei de dincolo de groapă. Doamna Vlăduț abia avu puterea să răspundă servitoarei. Rămăsesem toți în nemișcare. Cînd intră archeologul, ne găsi pe fiecare pironit la locul nostru, privindu-l cu ochi măriți, cu răsufarea pe buze, într'o adîncă tăcere.

Karl Müller ne dete bună seara, sărută mîna Doamnei Vlăduț și ne-o strinse într'a sa pe a celorlalți. Eră îmbrăcat într'o redingotă lungă pînă la genunchi, cu cravată neagră, cu butoni negri la manșete. Incolo, aceeaș figură ștearsă și blindă. După această ceremonie de politețe, Karl Müller se așeză pe un scaun, își șterse fruntea și ochelarii cu o batistă îndoliată, apoi zise cu glasul lui trăgănat:

— Vă rog să mă scuzați că n'am putut veni mai curînd în România. Ocupațiunile profesionale m'au reținut. Chiar dacă n'ar fi fost chestiunea dotei la mijloc, tot aș fi venit să revăd familia soției mele iubite. Aceste cuvinte le rosti cu o vădită greutate. Amintirea apăsătoare îl ur-

măreă, îi era greu să vorbească de idealul scump al vieții lui ca de un suvenir al trecutului. Nimeni nu-i răspundea un cuvânt. Toți îl priveam cu inima plină de sentimente nelămurite, iar el nu știa ce ar putea să mai spună. Urmă o tăcere scurtă. Archeologul se adresa în românește căpitanului Vlăduț:

— Mai rămân cel mult o săptămână în București, ca să am o întrevedere cu câțiva contrați universitari. În acest timp vă rog să-mi fixați o oră, ca să discutăm afaceri.

Domnul Vlăduț ocoli cu delicatețe chestiunea, gășind tot odată prilejul să rupă tăcerea care ne încurcă:

— Tu exprimi foarte bine în românește, dragul meu Karl, zise el.

— Am învățat dela Olga, răspuse Müller, și mi-am dat și eu osteneala să o vorbesc.

Archeologul grăia în românește cași în franțuzește: corect, dar cu accentul curat nemțesc. Înfrățirea lui abătută avea într'însa ceva respingător. În dureră alora intră întotdeauna un element neînțeles și ridicul. Aparențele suferinții turbură ritmul firesc al vieții. Fericirea este interesantă, fiindcă descoperă mai multe fațete ale imperfecțiunii morale. Omul nenorocit n'are interesant decât nenorocirea lui.

Servitoarea intră și zise:

— Conașule, așteaptă hamalii!

Karl Müller se ridică în grabă, exclamând ceva pe nemțeste, și după câteva momente intră în salon cu doi hamali, care purtau un cufăr de piele, închis cu lacăte și cu peceți. După ce-i plăti, hamalii plecară, iar Karl Müller se așeză iarăș pe scaun, ștergându-și pentru a două oară ochelarii cu batista lui tivită cu negru. Doamna Vlăduț întrebă în sfârșit:

— Karl, ai putea să ne spui ceva... despre ultimile momente ale Olgii'...

Karl Müller povesti pe scurt întreaga lor viață, faptul că Olga a fost tot timpul apăsată de o tristețe copleșitoare, boala ei, amănuntele morții, așa cum le știam din ultima lui scrisoare. Vorbind despre moarte, archeologul plîngea, iar Doamnei Vlă-

duț îi picurau lacrimile încet pe obraji.

— Vorbeați adeseori despre noi?... întrebă Netty cufundată în visare.

— Erați aproape singurul nostru subiect de discuție.

Urmă iarăș o lungă pauză, după care Müller reluă:

— Măine voi face o vizită Angelii. Ea unde șade?

Socotind că exprimă greșit românește adevărata intenție, D. Vlăduț îi răspuse:

— E îngropată la cimitirul Bellu unde avem loc de veci.

Müller nu pricepu. Il rugă să repete răspunsul, pe care de astădată căpitanul îl dădu în franțuzește. Archeologul holbă ochii mari, îngroziți, își lovi palma una într'alta, scoțind numeroase exclamațiuni, pe un ton de strigăt:

— *Aber was! Aber was!* Așa ceva e imposibil! Când s'a întâmplat nenorocirea? Eu n'am știut nimic!

— N'ai primit *faire-part* de înmormintare? întrebă căpitanul.

— Nimic! Nimic! N'am știut nimic! zberă Karl Müller plîngînd, în culmea disperării. Ce nenorocire! Ce fatalitate!...

După ce află în amănunt, dela Dna Vlăduț, întâmplarea, profesorul începă un lung și jalnic discurs asupra destinului, în timp ce ochii lui șterși urmau să exprime aceeași stupeoare, aceeași durere nemîngiată.

Se făcu iarăș tăcere. Ochii tuturor se așintise undevă, în vid. În aer plutea emanațiunea imaterială a gândurilor noastre, pe care le ghiceam aceleași.

Karl Müller se ridică, încet de pe scaunul lui, se îndreptă spre cufăr, și după ce scoase din buzunar un maldăr de chei, începă să descue lacătele și să rupă pecețile. Il priveam cu curiozitate, neștiind ce voește să scoată din acel cufăr bizar. Ultimul lacăt cedă, și profesorul săltă capacul. Tot timpul acestei operațiuni își șterse de trei ori fruntea și ochelarii cu batista lui îndoliață.

Încet, cu mii de griji, scoase din cufăr o amforă de piatră neagră, pe care o așeză pe masă. La vederea

acestui obiect, simții că tot sîngele mi se preface în gheață. Inima mi se opri. O privii pe Netty: eră ca ceara. Dna Vlăduț și căpitanul nu se dumi-riră îndată. Coana Leonora întreabă:

— Ce e acolo ?

Karl Müller răspunse simplu :

— Aici... e Olga.

Acelaș curent rece, rece ca moartea, ne străbătui iarăș pe toți, și o tăcere de cavou se așternu între noi. Dna Vlăduț bilbii :

— Este... urna... cu cenușa ei ?...

— Da. V'ați exprimat dorința să-i aduc rămășițele pămîntești în țară. Nu m'am împotrivit. Dar piatra pe mormîntul ei, în cimitirul din Lipsca, a rămas. Acolo s'a odihnit întii, și locul pios va fi pentru mine pururea scump.

Să mai spun că Dna Vlăduț s'a aruncat asupra unei de piatră; a cuprins-o cu brațele, a sărutat-o, a plîns... ar fi să descriu zadarnic o stare su'fetească obișnuită acestei femeii, căreia întregul suflet i s'a robit durerii, și ale cărei lacrimi izvorăsc din fîntini nesecate:

Urnă își înalță forma neagră și elegantă, ca statuia unei femei fune-rare. Mi se părui că fenomenul oribil, totuș abstract al Morții, a prins de-odată trup, a devenit material, pipăit, și s'a prefăcut în acest vas de mar-moră, cu contururi artistice. Apoi ideia că tot ce a fost odată Olga este grămădit aici, ca un pumn militel și curat de cenușe, avui asupra mea în-rîurirea bizară a unui sentiment ase-mănător cu emoțiunea estetică a su-ferinții. Nici cadavru supus putrezi-ciunii, nici schelet oribil, nici groapa plină de viermi. Cevă chimic, pur, fără formă: o substanță. Gîndul pare că se înalță și se purifică, se face tot una cu esența metafizică a lumii, cu elementele din care Natura a creat sînta.

Sufletul transcendent al a dispărut fără urmă. Corpul a lăsat o mică urmă: un pumn de cenușe. Ar fi fost mai bine dacă lăsa chiar mai pușin decit atîta: o umbră.

Și totuș, — contradicție bizară ! — ideia că sînta drăgălașe, în trupul căreia iubirea și priveriștea lumii stîr-

neau vibrațiuni înfinite, complexul de frumusețe, de senzații, de inteli-gență, de suflet, care a fost odată Olga, este acum acel mic morman de ce-nușe, și că în afară de el nimic nu mai vorbește de urma ei pe pămînt, în afară de amintirile noastre,—ideia aceasta e dureroasă și pustiitoare.

Am ridicat capacul urnei și am privit înăuntru: cenușe neagră. Ca-pătul unui femur, carbonizat dar ne-pulverizat, răsărea din mijlocul pra-fului ca o bilă măcinată. Și atit.

Nimic, mai mult ca aceste resturi, nu dă conștiinții noastre o idee mai puternică și mai exactă de ceia ce sîntem.

Netty, cu batista la gură, cu ochii măriți, privea înăuntru. Imi zise cu groază :

— Capul ei drăgălaș, corpul ei mic și delicios ca o rodie, tot, tot e aici înăuntru ?

Întrebarea aceasta imi evocă icoane din trecut. Mă gîndeam: suflul arzător al pasiunii noastre de altă dată nu-i înviorează nici o clipă țărîna ?

Dna Vlăduț n'a privit. Căpitanul Vlăduț își puse ochelarii, uitîndu-se la cuprinsul urnei cu o curiozitate științifică.

— Corpul omenesc, zise el, are nouăzeci la sută apă și materii care se evaporează prin ardere. Singur calcarul oaselor se preface în cenușe. Așă încit, cremațiunea, cași înmor-mintarea, nu păstrează din om decit scheletul. Îmbălsămarea, pe care vechii egipteni au dus-o la o des-avîrșire surprinzătoare, păstrează totul, însă ca pe o mumie. Unde e folosul pentru cel mort, cași pentru cei rămași ?... Păstrarea cadavrelor se întemeiază pe un sentiment străbun, care e cul-tul morților, însă care a degenerat în fetișism. Imi pare rău că legile și obiceiurile țării noastre nu îngăduc, dar eu, cași Salon, aș lăsa cu limbă de moarte să tui incinerat, iar cenușa mea împraștiată în vînt sau aruncată în mare.

— Păstrînd rămășițele morților, oa-menii nu fac decit să conserve pentru citvă timp o iluzie. Cenușa nu e omul, după cum piatra nelucrată nu este statuia, după cum pînza albă și paleta

de culori nu sînt peisajul de artă, îi răspunsei eu. Cînd forma, unitatea armonică și pulsul vital nu mai sînt, ce preț mai are restul mizerabil de materie brută? Este o părticică furată veșniciei prefaceri a Naturii. Dar încă și această rămășiță cît timp se poate păstră? Față de eternitate totul nu e decît o clipă. Dela un timp, totul se pierde, totul reîntră în marele cuptor al pămîntului, care cu aceleași elemente creiază ființe noi. Poate că elementele alcătuitoare ale creerilor lui Aristotel au intrat în compoziția organică a unui bou, și din prefacere în prefacere, poate au reîntrat în ființa fizică a lui Voltaire. Această imensă transformare este de o frumusețe mai grandioasă decît cultul morților.

«Dacă s'ar ajunge vreodată să se poată urmări atom cu atom împrăștierea și reîntregirea particulelor din care a fost plămădit un om, să se urmărească din generație în generație evoluțiunea ființelor care poartă în ele moleculele redete naturii, moartea n'ar mai fi atît de dureroasă, fiindcă ideea ei s'ar combina cu veșnicul spectacol al vieții. Prin păstrarea morților, oamenii vor să facă moartea mai puțin desimilivă. Se leagăna pe umbra unei iluzii. De altminteri, viața cași moartea, valoarea pe care noi le-o acordăm nu sînt decît niște halucinații ale spiritului nostru pieritor, în luptă inegală cu eternitatea indiferentă a naturii. O singură realitate are viața noastră: mărghinirea ei în spațiu și timp. Și înăuntrul acestei cantități limitate o singură valoare reală: plăcerea. Inșă tocmai fiindcă realitățile sînt numai două, și fiindcă cea mai mare parte din oameni nu se pot obișnui cu ideea disparițiunii totale, nici nu pot simți realitatea puternică a plăcerii, este necesară iluzia: cultul morților și viața eternă, care ar răsplăti durerile lumii unde stăpînește materia.

Cu ochii pironiți asupra cenușii din urnă, Karl Müller începù, cu o adîncă descurajare :

— Niciodată nu-ți dai seama mai bine cît e de neînsemnată ființa ta

omenească decît atunci cînd iei parte la o cremațiune. La arderea cadavru-lui trebuie totdeauna să privească un membru al familiei. Am fost de față la incinerarea Olgii. Corpul gol este introdus în gura cuptorului pe o targă de metal, care în urmă este trasă afară. Ușa se închide. O fereastră groasă de sticlă îngăduie să vezi în crematoriu. Se dezvoltă o căldură de cîteva sute de grade. Auzi înții un sîrîit, la fel cu acela pe care-l face friptura arsă. Apoi, pe micile crăpături ale ușii iese un miros groaznic, nesuferit, dezgustător, de cadavru descompus, un miros care te urmărește zile și săptămîni după aceea. Cînd căldura se întefește, corpul începe să miște. Înții încet, apoi mai brusc, mai vehement.

«Brațele sînt azvirlite în aer, picioarele se incovoae dela genunchi. La un moment dat, tot corpul s'a ridicat în șezul, ca într'o mișcare desperată, iar capul, cu părul ars pe jumătate, se clătina beat pe umerii carbonizați, dînd la iveală începuturile oaselor. După cîteva minute membrele zmulse din trunchi zburan în oribilul cuptor, se loveau de pereții înroșiți, se subțiau, se osificau. În curînd se desprinse capul, care începù să se rostogolească pe podeaua de fier, ca o măciulie neagră. După un sfert de oră rămase numai scheletul împrăștiat. Coșul cuptorului sorbise toate gazele în care se prefăcuse carnea ei, sîngele ei, ochii ei, părul ei... sulletul ei.

Karl Müller se opri să-și ștergă lacrimile și să-și stăpînească hohotele de plîns. Netty ascultă, galbenă și mută. Căpitanul își mîngîia barba cu o mișcare nervoasă, neobișnuită. Dna Vlăduț stătea prosternată, înconjurînd cu brațele urna de piatră.

Arheologul urmă:

— Toată operația a durat o oră. A trecut mai mult pînă s'au calcinat oasele. După aceea au deschis ușa cuptorului, au adunat resturile cu o lopățică și le-au grămădit în urnă. Pe buza lopeții mai rămăsesse o urmă de cenușe. Au șters-o cu o cîrpă, pe care au aruncat-o într'un coș de gunoi. E îngrozitor. Natura s'a muncit ca

să creze o ființă înzestrată cu abilitate daruri; familia, societatea i-au format sufletul și mintea, spiritul ei măsură lumea, dar totul n'a fost decît o pradă a acestui element, care a consumat-o ca pe o așchie de brad. Ideea aceasta e insuportabilă, iar gîndul că acea jucărie a focului este chiar jumătatea inimii tale te răcăcește pe cărările nebuniei. Fiecare să-și închipue că s'a petrecut acest lucru cu ființa pe care o iubește mai mult în lumea asta, ca să poată înțelege toată durerea ce te cuprinde la o asemenea privesște.

Karl Müller tăcu. Imi trecu prin minte, ca o viziune de spaimă, imaginea Anei în acel cuptor infernal, și inima mi se opri. Simțeam că mă sugrum. M'am ridicat în picioare, voind cu tot dinadinsul să schimb firul convorbirii. Auzirăm un zgomot surd. Dna Vlăduț se prăbușise la pămînt. Ne-am apropiat în grabă, am mișcat-o, am suit-o pe sofă. Eră leșinată.

LXXX

8 Ianuarie 1907

Dna Vlăduț a fost lovită de un atac de paralizie. Cînd s'a deșteptat din leșin, spunea că simte o amorțeală în brațul drept. S'a culcat. A doua zi de dimineață toată partea dreaptă îi eră luată: mîna, piciorul, jumătate din gură. Medicii au constatat o hemiplegie și au recomandat curenți electrici. Spre marea surprindere și bucurie a tuturor, după trei zile și-a revenit aproape cu totul. Un doctor ne lămuri că din pricina unei puternice emoțiuni nervoase, — vederea urnei și lugubra povestirea a lui Karl Müller, — s'a spart o mică arteriolă, lăsînd un chiag de sînge pe creier. Aceasta a provocat paralizia.

Mulțumită curenților electrici, dar mai ales norocului, chiagul s'a resorbit în cea mai mare parte. Cura electrică trebe însă continuată pînă la completa vindecare, iar bolnava distrată, silită să uite preocuparea neconținută a gîndurilor ei. După desepărarea cruntă a acestor trei zile, vin-

decarea Dnei Vlăduț a readus o rază de bucurie, un zîmbet în această casă, care de șase luni nu cunoaște decît dohul.

Alaltăieri, eu cu căpitanul Vlăduț și cu Karl Müller am fost la cimitir să îngropăm urna cu cenușa Olgii. După ce am isprăvit trista ceremonie, Domnul Vlăduț și-a exprimat dorința să mergem pînă la cîrciuma din fața cimitirului, ca să luăm cîte o țuică fiartă cu zahăr și scorțișoare. «Dacă hei, nu te usuci» grăia sibilin căpitanul. Băutura ne-a dezmorțit, căci degerasem în cimitir, în zăpada înghețată, pe un frig siberian. Căpitanul a fost de părere să trimitem automobilul acasă și să ne întoarcem pe jos. După o oră am pornit-o spre casă. Cînd intrarăm pe calea Șerban Vodă, D. Vlăduț zări pe dreapta o altă cîrciumă, se opri și ne întrebă mirat:

— Dar noi nu bem ceva?

Am protestat din toate puterile, am căutat să-l mustrez că în asemenea momente el se gîndește la îndestulările brutale, dar a fost cu nepuțință. D. Vlăduț îmi răspunde:

— Toate îndestulările vieții sînt brutale. Cele mai necesare sînt cele mai brutale. A nu le mai satisface înseamnă a muri.

I-am replicat cu convingere:

— Noblețea stă în a ști să te scutești de anumite plăceri, cînd fiinșe iubite au trecut pragul acestei lumi.

— Tocmai aici este greșala ta de căpetenie, — îmi răspunse căpitanul, proplîndu-se bine în șoșoni și lîinîndu-mă de un nasture al paltonului. Tu crezi că eu beau de plăcere. Or, eu beau tocmai din supărare. Este o libațiune *post mortem*, pe care fetițele mele mi-o vor iertă, desigur. De altminteri, fi-o făgăduesc: am să mă las de băutura și am să mă apuc de beție.

Incepusem să mă înduioșez. Karl Müller îl luă de braț, șoptindu-i sfîos:

— *Jer baba... Si fous n'aimez un ben...*

Domnul Vlăduț îl încremeni pe loc cu niște ochi de ghiță:

— Tu nu mai vorbești nimic. Dar nimic!

Arheologul tăcu. Eu mă încăpățînai, și luîndu-l de braț cu putere, zisei:

— Coane Sibică, mă vîd silît să întrebuițez alt soi de argumente.

Căpitanul scoborî tonul și vorbi dulceag:

— Mă! Numai o țuică. Una singură. Știi cît e una?.. Uite, atît e una.

Ca să-mi arate, închideă pumnul și-l deschideă brusc, iar degetul cel mare sărea drept în sus, ea împins de un arc.

— Atît e una! Îmi demonstră D. Vlăduț de vreo zece ori.

Lumea dîmprejur începuse să ne privească. Cîțiva curioși se opriră pe trotoar și rideau. Am fost nevoit să cedez.

După ce băurăm cîte o țuică fiartă, căpitanul găsi motive filozofice ca să mai bea încă cinci-șase pe deasupra. Isprăvind, se ridică exclamînd cu indignare:

— Eu nu mai stau cu bețivi la masă!

Pe drum D. Vlăduț ne întrețină în mod savant despre cîteva probleme metafizice, pe care nu îndrăznesc să le redau, ca să nu alterez frumusețea și seninătatea olimpiană a cugetărilor lui. Prin dreptul bisericii Sfîntul Spiridon, admirabilul gînditor zări un magazin de aperitive și se opri. Eu înghetai. Mă liniștii însă îndată, cînd D. Vlăduț îmi zise:

— Am băut cam mult și mă simt puțin amețit.

I-am răspuns în grabă:

— Ai dreptate, Coane Sibică. Să luăm o trăsură.

— Nu. Uite ce e. Să bem ceva aici, ca să ne dregem. Fiîndcă mirosim a țuică, hai să ne clătăm gura cu nițel liqueur.

Simțînd că lupta e zadarnică, am intrat, șocotînd că vom sfîrși astfel mai repede.

Cu glasul cel mai îmbietor din lume, căpitanul comandă băiatului trei liqueururi de cacao. La refuzul meu și al lui Karl Müller de a mai bea, D. Vlăduț se resemnă, zicînd:

— Adu numai un păhărel.

Grăi cu evlavie:

— Părinte, fă să treacă dela mine acest pahar.

Și-l dele pe gît într'o clipă.

— Ce dracu, frate! Paharul ăsta e numai fund, mormîi nemulțumit bătrînul.

Spusei pe furis băiatului să nu mai aducă nimic, iar la comandă să nu răspundă. După ce bătu de trei ori în masă, fără să vie nimeni, căpitanul izbuti să se ridice fără să prindem de veste, și îndreptîndu-se spre băiatul din circumă, îl apucă de piept, scuturîndu-l cu putere:

— Cînd te-oi trînti odată, te-apucă boala copiilor. Mișcă de umple paharul!

La indignarea noastră sinceră, Coșu Sibică ne răspunse cu o rară elocință și forță de dialectică:

— Ce înseamnă un păhărel de liqueur de cacao? Eu sînt în stare să beau o crămă întreagă. Tu (adică eu) ești în stare să convingi cu o pledoarie o armată de judecători. Iar tu (adică Müller) poți să citești toate pietrele de pe vremea lui Kufu, Kafră și Menkera. Ce înseamnă pe lingă toate astea un pahar de liqueur de cacao? Un pahar. Unul singur. Atîta e unul.

Și manevra degetului începî.

Trist deodată, Domnul Vlăduț încetă de a mai bea; ne zise grav:

— Și viața omului e ca un păhărel de alcool: durează puțin și e plină de otrăvă.

Cînd am ajuns acasă erau orele nouă. Doamna Vlăduț și Ana pricepură îndată cum stau lucrurile și mă încărcau pe priviri muștrătoare. Cum să le demonstrez toată puterea de logică a Domnului Vlăduț? Am lăsat ochii în jos, rușinat. Căpitanul îmi zise, atît mie cît și arheologului:

— E prea tîrziu ca să vă mai duceți la restaurant. Mîncăți la mine.

Și porunci servitoarei, scurt, militărește:

— Avem mosafiri. Scoate deocamdată vreo șase litri de vin.

LXXXI!

15 Ianuarie 1907

Karl Müller a lichidat cu căpitanul Vlăduț chestiunea dotei, și pe ziua de 10 Ianuarie a părăsit Bucureștii. L-am petrecut pînă la gară

eu, Ana și D. Vlăduț. Despărțirea de Doamna Vlăduț a fost dureroasă. Încercata mamă spunea neconținut că nu-l poate vedea pe Karl Müller, fără să-și aducă aminte că acest om a luat pe Olga fragedă ca o mixandă, ca să o aducă înapoi cenuse. Totuși, vederea lui îi e scumpă, fiindcă-i vorbește ceva de lata ei.

Ne-am promis să ne revedem, fie mergînd noi în plimbare la Lipsca, — unde Karl Müller păstră odaia Olgiei neatinsă ca un altar, — fie venind el la București. Cu toate acestea, și el și noi aveam impresia hotărîtă că nu ne vom mai revedea niciodată. Ce-am mai fi avut să ne spunem?... De aci înainte eram unul pentru altul străini. Müller și cu Ana au plîns. Cînd ne-am înapoiat dela gară, aveam impresia că am petrecut alt mort la cimitir.

Doamna Vlăduț a trecut cu bine criza, dar simte o oboseală în tot corpul, și din cînd în cînd amorțeli în partea care-i fusese paralizată. Medicul stăruie în necesitatea unei revoluțiuni morale, care ar avea asupra ei o înrîurire (zică mîntuitoare. O lungă plimbare în străinătate, o veste fericită, sau ceva asemănător, ar face într'însa schimbarea care ar readuce-o la sănătatea deplină.

M'am sfătuit lung cu Netly asupra acestui lucru, și am ajuns la încheierea că poate logodna noastră ar stîrni în sufletul Doamnei Vlăduț înviorarea de care vorbește doctorul. Înainte de a înștiința pe Doamna Vlăduț, ne-am hotărît să vorbim căpitanului și să-i cerem povața.

Cînd i-am împărtășit, în fața Anei, dorința noastră de a ne uni existențele, tatăl mi-a înțins mina tremurînd, și cu cealaltă mîna mîngîindu-și foarte emoționat ciocul lui cărunț, îmi zise:

— Datoria părinților este să moară înaintea copiilor, după ce le vor fi asigurat fericirea. Am fost lovit de soartă mai mult ca nimeni altul. Și cu toate acestea, dacă există o justiție imanentă de pămînt, ar fi trebuit să mă cruțe, căci în viața mea n'am făcut rău nimănui. Am însă presimțirea că vremurile triste s'au dus, și

pe cît este cu putință să mă mai bucur în lumea asta, după durerile care m'au lovit, mă voi bucura de fericirea voastră. Sînteți datori să vă dați unul altuia fericirea, adaoase Domnul Vlăduț cu un glas de sentință. Sînteți datori față de tinerețea voastră, față de biata bătrînă care zace bolnavă, și căreia îi trebuie o mîngîiere. Eh, ce credeți? făcu el șiret. Vă iubiți îndestul pentru asta? Mie mi se pare că nu prea... Nu v'am văzut niciodată sărutîndu-vă.

Netly lăsă ochii în jos, se ghemui la sinul lui ca un copil răsfițat. Bătrînul o strînse la piept cu atîta dragoste, încît o clipă am simțit fără voce un grăunte de gelozie. Cînd se despărțiră din îmbrățișare, ochii lor erau umezi. M'am îmbrățișat și eu cu Domnul Vlăduț, apoi Ana îmi căzu în brațe. Căpitanul se făcu că privește în altă parte, dar cînd, după zece minute, se întoarse și ne găsi tot unul de gîtul celuilalt, ochii lui începură să zimbească și cu mîna prinse a-și mîngîia viclean barba lui de satyr.

În aceeași zi am făcut Doamnei Vlăduț cererea oficială în căsătorie. Eram foarte încercat și nu știam cum să încep. De aceea m'am mîrginit la cîteva cuvînte:

— Coană Leonoro, eu și cu Ana dorim să ne aparținem ca soț și soție. Te rog să ne dai consimțămîntul Dumitale.

Doamna Vlăduț nu răspuise îndată. Privea în gol, iar mîinile ei răsuceau un șirag de mătănie. După cîteva minute îmi răspuise:

— Mă așteptam mai de mult. Și eu și soțul meu știam că vă iubiți, dar nu ne-am amestecat niciodată în iubirea voastră, fiindcă aveam încredere în voi și fiindcă te știm un om de onoare. În această calitate îți voi face o rugăminte, pe care te rog să o ascuți și să nu mi-o iei în nume de rău. Dorința mea este ca Dta să devii soțul Anei după șase luni dela moartea Angelii. Așa cere buna cuviință omenească. Eu înțeleg că doi tineri care se iubesc așteptată cu nerăbdare ziua cînd vor putea fi unul al altuia. Mă adresez cîstei Dumitale de gențilom, rugîndu-te să-ți respecti lo-

godnica, așa cum ți-ai respectat pînă acum prietena și iubita. Angela și Mircea au fost logodiți încă din copilărie, dar pînă în noaptea cununiei legăturile lor au fost caste. Vi-i dau amîndorora ca pildă. Sîntenția amurului dintre logodnici crește pasiunea soților și dă garanția fericirii de o viață întreagă.

Nu i-am luat în nume de rău Doamnei Vlăduț aceste sfaturi de mîină, și am încredințat-o că Ana va rămîne pentru mine aceeaș comoară virginică, pînă în ziua cînd societatea și biserică ne vor uni.

Apoi gîndul, gîndul neîmpăcat și grozav și femeia mea fusese întii a albă, că privirile lui ne vor urmări poale cu ironie spre altar, a fost o întoarcere înfricoșată a primelor clipe din dragostea noastră, cînd năluca lui îmi chinuia sufletul în clestele geloziei retróspective.

M'am scuturat ca de un vis urît, sîndcă m'am hotărit să îngrop trecutul, ireparabilul trecut. Toate străduințele mele au în vedere numai viitorul, iar viitorul nu-l văd și nu-l vreau decît alături de Ana.

După cuvîntarea Doamnei Vlăduț, Ana nefînd de față, căpitanul se hotări să-mi vorbească despre dotă. I-am tăiat vorba dela început:

— Dragă tată socrule, — sîndcă mă și socotesc în drept să-ți spun astfel, — nu-ți cer decît pe Ana și nimic altceva. Kici nu vreau să aud de socotele, în poezia dragostei mele.

— Mă bucur că viitorul meu ginere nu este un burghez materialist. Totuș, socotelile practice, departe de a strică poezia iubirii, o fac încă și mai suavă, sîndcă-i dau siguranța. O sumă de bani intrată într'o căsnicie tînără este o perspectivă mai mult a bunului trai, a liniștei, și, eventual, a fericirii moștenitorilor. Ai tu cu ce ține casa? Foarte bine. Dotă Anetei socotește-o ca o prîință de asigurare pentru întiiul copil. O fixezi la o sută cinczeci de mii de lei. După moartea noastră, a bătrînilor, veți moșteni mai mult.

I-am rugat să nu vorbească de un eveniment, care nu va avea loc decît într'un viitor foarte îndepărtat; și

care turbură mulțumirea acestor clipe. Dar D. Vlăduț înțîn pînă, așezîndu-se comod în fotoliul unde cileste pe Shelley:

— Dragul meu, moarlea nu este niciodată în afară de program. Este un mosafir nepoftit, căruia însă oamezii înțelepți îi păstrează întotdeauna candelile aprinse. De altmînteri, nu mai am nici o ambiție și nici o dorință pe acest pămînt. Din tot ce am avut alt mi-a rămas: Ana. Ți-o dau, fa-o fericită. M'ăș mulțumî să trăiesc pînă voi auzi gînguritul întiiului vostru copil. După aceea mă voi pregăti pentru lumea cealaltă și voi zice: slobozește, Doamne, pre robul tău.

Nu știu de ce, aceste cuvinte creștinești în gura unui ateu ca D. Vlăduț mi se părură că au o solemnitate aproape eucernică. M'am simțit mișcat și am sărutat mîna bătrînului. Căpitanul schimbă deodată tonul, zicîndu-mi:

— Mi se pare că te așteaptă cineva dincolo.

M'am ridicat și am deschis ușa: eră Netty, gătită ca de orăș, cu o tocă mică, simplă, îmbrăcată în negru, de o sobrietate elegantă. Ana îmi sopți în taină, cu un deget pe buze:

— Ne plimbăm cu santea la soasă ?..

I-am răspuns tremurînd:

— Întii da-mi buzele.

Netty protestă din ochi, îmi lunecă din brațe cu o sopirlă și fugi.

Peste un sferl de oră zburam cu savia pe întinderea lucie a zapezii, între arborii acoperiți de neaua împietrită, semnînd cu o vegetație polară. Lumina scăzută a soarelui așternea pe covorul alb pete mari de argint, iar gerul sănătos și curat ne îmbrășișă cu buze de ghiță. Ne lăsam purtați ca de un val amecitor, avînd impresia că ne culundăm în nemărginire sîntele noastre de-acum unite, unite pentru totdeauna.

LXXXII

1 Februarie 1907

— I like my home, făcî D. Vlăduț tacticos, sorbind fumul delicios al havanei și gustînd plăcerea căminului din toți porii sîinții sale.

Apoi, întorcându-se către Dna Vlăduț, adăogă :

— Chiar în concepția voastră religioasă, pe care o respect deși nu o împărtășesc, casa lui Dumnezeu nu este acolo unde sînt zugrăviți sfinții și mucenicii, ci unde plutește spiritul lui. Or, casa mea este destul de convenabil rînduită, ca să primească vizita sfîntului patriarh al universului.

Coana Leonora îl încarcă de priviri muștrătoare, dar căpitanul reluă, înainte de a primi cearta cuvenită pentru această nelegiuire :

— Iartă-mă, n'am vrut să te supăr. Înțeleg numai că de vreme ce botezul se face după tot ritualul bisericii, e imprudent să ducem copilul la biserică pe frigul acesta. Mircea și cu părinții lui sînt de aceeaș părere. Și ca să scutim osteneala unei plimbări nefolositoare, vom face botezul în aceeaș casă unde va avea loc logodna : adică aici. *I like my home.*

— Da, da ! E cu mult mai bine ! aplaudă Netty, învăluindu-mă în priviri scînteietoare.

— În acest caz, trebuie să iei cît de curînd înțelegere cu Cordonenii. Sînt orele zece dimineața și încă nu e nimic hotărît. Trebuie înștiințat preotul. Cum e Duminică, se poate să fie ocupat cu vreo nuntă.

— Dragă mamă, intervenii eu, în privința asta nu purtă nici o grijă. Mă interesez eu de toate. Lucrul de căpetenie este să știu dacă serbăm ambele evenimente în strictă intimitate, cum a fost vorba, sau dacă poftim mosafiri.

— În cea mai strictă intimitate, în timpină cu aprindere Dna Vlăduț. N'ar sedea frumos... după atita nenorocire.

— Bine, am întrerupt-o eu, ca să nu-i dau timpul să mai gîndească la trecut. Să numărăm persoanele. Noi patru, Cordonenii trei, Flaviu Răcăuțeanu... și mai cine ?

Ana zise :

— Mircea mi-a spus că-și invită un singur prieten : pe inginerul Lascu. Tu nu-ți chemi nici un cunoscut ?

— N-nu... răspunsei eu cu oare care greutate. Fericirii mele îi trebuie un cadru discret.

Netty îmi mulțumii cu o privire dulce,

apoi luă numărătoarea dela început. Căpitanul adăose :

— Trebuie sa poftim neapărat pe colonelul Pădureanu cu Dna și pe *Madame Curie.*

— A ceea care a ales celibatul din principiu ? întrebai eu.

— Toate fetele bătrîne au ales celibatul din principiu, zise Ana rîzînd.

Apoi, cu bunătate :

— E urîtă, săraca de ea, dar are suflet frumos.

— Ce păcat că n'a lăsat natura ca unor asemenea oameni să li se vadă sufletul, și în schimb să nu li se mai vadă fața. Ar riscă să fie adorați !

— Știu eu că tu poți să faci maxime geniale, zise Netty cu o șireată ironie.

— Priu urmare, douăsprezece persoane, retuai eu, ca să schimb vorba. Le oprim la masă ?

— Negreșit, răspunse D. Vlăduț. Inadins facem o reuniune cu caracter intim, ca să nu fim obligați să dăm o petrecere.

Zisei :

— Logodnica mea va binevoi să scrie invitații de mină pentru persoanele străine, în timp ce eu voi colinda orașul, ca să pregătesc cele de trebuință.

— Te însoțesc, făcu Ana voioasă. Femeia trebuie să-și urmeze bărbatul.

— Femeia trebuie să păzească vatra, în timp ce bărbatul se îndelctnicește în afară cu agricultura și cu războiul. De altminteri, draga mea, ordinul nu se discută, se execută.

— Ați auzit ? zise Ana cu o veselă indignare. Mi-e numai logodnic și a și început să-mi poruncească !

— Foarte bine, făcu sentențios D. Vlăduț. Te sfătuesc, băete, să lii bărbat în casa ta. Tu să duci frinele, iar la nevoie să-știi să tai în carne vie !

Auzindu-l, ai fi crezut că D. Vlăduț e tot așa de sforos în practică, precum în teorie. Acest îndemn la autoritate stîrni Anei lungi hohote de rîs.

Privii ora, apoi luai hotărîrea să plec. Netty-mă petrecu pînă în sală.

— Cu ce mă răsplătești că mă desparți de tine pentru cîteva ore ?

Am strîns-o în brațe și i-am șoptit în ureche :

— Să fi cuminte pînă la înapoarea mea. Să nu te uîți pe creastră la domnii care trec.

— Dacă ar fi să întîrziezi ani de zile, aş țese vălul Penelopei și te-aș aștepta credincioasă. Dar tu?...

— Ai încredere în mine?

— Nu! Iacă ea strîngîndu-mă la piept. Dar uite: te leg cu o sărutare. Dacă mă înșeli, buzele tale își vor pierde forma. Du-te.

Din prag, Netty sări încă odată, îmi îmbrățișă capul, mă mușcă de gură și fugi.

După amiaz, pela orele cinci, avu loc botezul copilului Angelii. Primi numele de Anghel, în amintirea mamei lui. Netty îl ținu în brațe. Aveam o impresie stranie privind la bucățica aceea de carne, la acel trup de spumă, care eră din singele meu, și care purtă pe frunte stigmatul nopții în care fusese plăzmut. Din toată patima arzătoare, din toate păcatele trecutului, răit rămăsese: acest prunc, rod nevinovat al unei iubiri vinovate, și care eră aruncat în lume cine știe pentru ce suferințe.

Am avut dorința bruscă să străbat cu ochii în viitor, să văd care va fi destinul acestui copil. Va fi o mediocritate, un geniu sau un imbecil? Un om de ispravă sau un ticălos? Cînd ploaia acesta va fi bărbat, eu voi fi bătrîn. Atît de departe mi se va părea atunci tinerețea... Iar el nu va ști niciodată care-i este tatăl cel adevărat și în ce împrejurări a fost adus pe lume. Iată viața care începe, mărunță, aproape fără formă, nu departe de embrion. Dacă s'ar injecta în creerii acestui fœtus o picătură de conștiință, și i s'ar înfățișă viața care-l așteaptă, cu toate durerile și nestatornicile ei, ar primi să o trăiască?...

Iată pentru cine a pierit Angela, la douăzeci și doi de ani. Înlocuirea prețuște oare cît pierderea? Nu, negreșit că nu. Mă cuprinse un nelămurit sentiment de ură împotriva noului născut. Ațitia vin pe lume fără zgomot, fără jertfe, răsăriți la întîmplare în vreun-culeuș de pac, în vrea cameră de spital sau chiar pela colțuri de stradă. El singur, fruct

al păcatului, a otrăvit pîntecele care l-a purtat și a ucis pe femeia care l-a născut.

Dar ce e de vină nenorocitul copil, care nu va cunoaște niciodată mîngierea dulcelui glas de mamă!

După ce micul Anghel primi legea lui Cristos și Netty îl dete în brațele doicii, — o țărăncă voinică și roșcodană, care nu-l părăscă o clipă pe Mircea din ochi, — Ana se apropie și-mi zise:

— Cînd mă va întrebă popa dacă mă lepăd de Satana, mă voi gîndi la tine și-i voi răspunde că nu mă lepăd.

— Chiar dacă ai voi-o, nu s'ar lepădă Satana de tine, i-am răspuns învăluind-o în priviri de dragoste.

După ce am luat parte la botezul fiului meu, fiul meu luă parte la logodna mea. Generalul Corduneanu ce-a fost naș.

Fără forme, fără discursuri, bătrînul ne puse în degat inelele și ne ură din toată inima cele ce se urează în asenenea împrejurări. Toți ceilalți îi urmară pilda. Imbrățișarea Doamnei Vlăduț n'a fost fără lacrimi. Și pe celelalte două fete le sărutase sub cununa de mire, le dorise aceeaș fericire, și totuș...

Domnul Vlăduț ne vorbi ca o prăvilă: despre virtuțile casnice, de datoriile sociale, de familie, de Shelley, și sfîrși astfel, închinînd paharul:

— Să vă dea Dumnezeu sănătate, voieșie și trai îndelungat, să vă țerească de rele, de dușmani și de prieteni.

Din perspectiva psihologiei mele am înlăturat întotdeauna acest moment, fiindcă n'am crezut niciodată că-mi voi înclina viața unei singure femei. Mi l-am închipuit însă la una din cele două extreme ale sufletului: încercat de ridicul sau de emoțiuni supreme. O auto-critică împinsă pînă la hyper-critică mi-a înfățișat momentele solemne subț una din aceste două ipostaze. În această împrejurare unică a vieții mele nu mi-am putut da seama că se săvîrșeste un act solemn, fiindcă totul s'a petrecut în intimitate, în familie.

Eram cuprins însă de un sentiment dulce, primitiv, aproape copilă-

resc. Am avut impresia că sînt în vîrstă de zece ani, iar Ana de șapte, și că ne jucăm de-a logodnicii: atît eră de castă sîntîrea care mă stăpînea. Mi se părea că în ziua aceea am cunoscut pe Ana pentru întîia oară, că nici întîile cuvinte de dragoste nu ni le-am rîstît, că ar fi fost o nelegiuire dacă i-aș fi strîns măcar mina. Mă aflam în acele clipe ale dragostei, cînd amănîii nu și-au spus încă «te iubesc», dar vîlul misterului se ridică pe fiecare zi cîte puțin.

Cînd generalul Corduneanu ne-a schimbat inelele, apoi ne-a unit mii-

nile, o schimbare bruscă se făcu în mine: iubirea mea năvăleă cu atîta putere, parcă ar fi fost de mult stăvilită de un zăgaz nepătruns. Credeam că atunci pentru întîia oară trebuia să șoptesc Anei divinele cuvinte, și atunci să-i cer întîia sărutare.

Acesta e caracterul marei și adevăratii iubiri: renăscînd veșnic și găsînd pururi în sineș emoțiunea primelor clipe, te chinuește tot restul zilelor și nu-ți lasă nici un moment de repoas.

CAPITOLUL XI

LXXIII

A fi logodnicul femeii iubite este una din cele mai mari fericiri care s'au hărăzit omului pe pămînt. Viața morită să fie trăită numai pentru emoțiunea acestor clipe. Acela care n'a gustat ambrozia și nectarul acestor zile, cunoaște prea puțin din viața. Moare fără să fi deschis ochii la lumina cea mai curată a existenții pămîntești.

Altădată, cînd concepeam voluptatea sub forma amorului multiplu, sau cel puțin cînd împrejurările m'au făcut să o trăesc sub această formă, credeam că plăcerea este un moment sau o serie de momente incandescente. Astăzi înțeleg că plăcerea poate fi alcătuită din faptele mărunte și banale ale vieții, intrucît aceste fapte se raportează la femeia iubită. O floare cumpărată pentru logodnica ta, o sticlută cu parfumul favorit, jertfa unei ore de petrecere sau de citire pentru a o închină logodniciei, colindarea împreună a magazinelor pentru tîrguirea lucrurilor viitoareii gospodării, micile discuții sau certuri cu privire la un amănunt neînsemnat, lungile convorbiri după cina de seară și fărîrea castelelor în Spania... totul dezlegat de dorința trupească, totul numai în funcție de fantazie și de iubire castă, — acest

preludiu al fericirii este mai fermecător ca fericirea însăși.

Acele clipe au fost în viața mea clipe unice. Caut în tot trecutul meu, răscolesc epocă cu epocă și moment cu moment, fără să pot găsi o stare de suflet asemănătoare. Pretutindeni nu mai patimi, foc mistuitor, iubire în care simțurile înnebunite și inchipuirea ațîțată au avut o parte covârșitoare. Totul eră conceput și trăit pentru o perioadă mărginită de timp. Avea toată intensitatea unui moment, nu avea nimic din perspectiva veșniciei. Peste toate se așternuse cenușă și umbra.

Ceia ce am simțit ca logodnic a fost cu totul nou. Aveam bucurii din vîrstă nevinovăției. Mă simțeam renăscut. În inima mea surîdea numai primăvara. Trecutul mi se părea o vijelie de foc, o epocă sîngeroasă sfîrșită printr'o noapte tragică, după care răsărise iarăș zorile senine cu flori și cu soare. Nimic nu-mi turbură conștiința acestei suavități sufletești, nici gîndul existenței ei efemere, căci fericirea noastră eră hotărîită pentru veșnicie. Dacă am fi murit, am fi luat cu noi toată fericirea pămîntului.

Simțeam că existența mea se închiagă, prinde formă vie, se intruchipează. În curînd aveam să fiu soțul Anei. Liniștea și siguranța unei

vieși întregi alături de ea, de Unica, mă îmbătă de o voluptate rară. Aveam impresia că este un paradis imposibil, în care nu-mi era dat să ajung, de lângă poarta căruia mă voi prăbuși. Și totuși, așa era! Ana urmă să fie a mea pentru totdeauna. Nimic și nimeni nu se mai putea împotrivi. Ce-ar fi stat de-acurmezișul împlinirii acestui vis? Voința mea, voința noastră de a-l duce pînă la capăt era atît de puternică, încît nici Providența, nici destinul nu o puteau sfărîmă.

Am exclamat și eu atunci, ca Faust :
— Clipe divine, mai stați puțin!

N'am știut ce-mi păstră viitorul, dar acel prezent mi-a arătat și m'a făcut să trăiesc un extaz neîncercat. Sulfetul mi-eră pururi amețit ca de o liccare cerească, zburdă de bucurie ca în primii ani ai copilăriei, voia să strige, să umple lumea cu un țipăt imens : sînt fericit ! sînt fericit !

Căsătoria mea cu Ana eră hotărîtă pentru luna Iunie, cînd urmă să plecăm amîndoi în străinătate pentru tot timpul verii. Pînă atunci îmi puneam rînduială în afaceri. O împrejurare neprevăzută ne-a silit să părăsim Bucureștii mai de timpuriu, deși pentru scurtă durată.

Din pricina unui nou acces de paralizie al Dnei Vlăduț, medicii au prescrip bolnavei repaos absolut la țară.

Doctorii erau de părere că schimbarea de mediu, depărtarea pentru cîtva timp de aceste locuri, ce-i amintesc prea mult de acelea care au pierit, vor căsună o prefacere în bine nervilor ei zdruncinați de atîtea nenorociri. Cum căpitanul avea de mulți ani în regiunea deluroasă o moșie arendată, în care conacul eră așezat și păstrat pentru proprietar, odată cu vacanțele Paștilor am plecat cu toții la moșie, rămîniud să ne întoarcem după Duminica Tomii. Doamna Vlăduț, în tovărășia unei surori a ei mai în vîrstă, văduva unui inginer, trebuia să stea pînă în toamnă.

Moșia Rovideni nu se află într'un loc prea pitoresc, cu frumuseți naturale rare, căci de bună seamă ar fi fost pîngărită de mina oamenilor,

care ar fi făcut dintr'însa o stațiune climaterică. Dar este un loc pașnic, cu climă plăcută, cu podgorii, cu livezi de pruni, cu o gîrlă năbădăioasă plină de adîncuri și de virtejuri, unde se scaldă și se inneață copiii. Pe locul unde dealul se sfîrșește și începe cîmpia, la vre-o trei kilometri departe de arman, este o baltă întinsă acoperită cu stuf și cu papură, stropită de corole de nuferi. Lunecînd cu lotca printre stufșuri, vînătorii pîndesc rața salbatică, pe care ploaia de alice o doboară din zbor.

Casa de locuit este o mică vilă în stil jumătate românesc, jumătate nemțesc. Două turle mici par a voi să amintească de arhitectura gotică, iar reșeaua de stînghii verzi și subțiri care tapetează zidul pe dinafară ca un carelaj, ar vrea să dea de departe iluzia iederii sau a lianelor. Indată însă bătrînul comarnic, cu pâlmar de lem n-cioplit, cu ghivece de cerceuși și de mixandre, de toporași și de verbine, trădează că meșterul zidar a trebuit să respecte și obiceiul pămîntului.

Acest comarnic, sau cerdac, îmi evocă numai vechi figuri de moșnegi, șezînd pe prispa lui în jețuri largi, cu siligeana de cafea și cu narghileaua alături, dis de dimineață sau spre asfințit, în liniștea patriarhală a vieții de moșier chiabur și cu frica lui Dumnezeu, și contemplant cîmpia, dealurile, vile, care au văzut copilăria, tinerețea și apusul atîtor generații.

Gîndul meu mergea mai departe. Mă urcam în vîrstă de bărbăție a moșnegilor, azeam chemări la arme, strigăte de război și tropote de cai, poate glăsuiri de îmbărbătare rostite din înălțimea înflorită a cerdacului, apoi iureș în oștiri, care trebuiau să fie neapărat păgîne, săbii cruntate în sînge de ieniceri, holde care ard, îngropăciunea eroilor după biruința care trebuia să se neapărat românească, rugăciuni cu capete desco-perite în amurguri bogate de vară. Apoi... idile romantice, întîlniri între coconi și domnițe, împotrivirea părinților, îmbrățișarea supremă și moartea în fundul iazului, deasupra căruia treslia poate că plînge încă...

Pe atunci boerii nu traiau la Paris, iar țărani nu cereau vot universal.

Astăzi, un arendaș evreu, cu o nevăastă grasă și lăbărțată, se odihnesc pe comarnicul unde odinioară tihneau în pacea serii sfinției lui Matei Basarab. Însăș casa, bătrîna enlă, dărăpanată și amenințată cu ruina, a fost în parte reclădită după gustul noilor timpuri de un arhitect sas. Totul pare făcut înadins, ca să șteargă cît mai mult amintirea, să gonească duhul Tre-catului.

Potrivit contractului de arendașie, D. Vlăduț cu familia avea dreptul să locuiasă apartamentul principal, iar evreul o aripă lăturalnică. Astfel că, în locul vechilor jupînițe și yeliți boeri, cerdacul odihnea în jețuri pe D. Vlăduț, căpitan în retragere, Dna Vlăduț și sora ei.

Eu și cu Ana cutreeram cînapile, dealurile, livezile, lacul. Curse în automobil, pe care-l adusesem din București, cavalcade în doi, vinătoare de prepelițe, de dropii și de rațe sălbatiche, plimbări cu luntrea pe baltă, acestea erau petrecerile noastre. Am fost la toate deniile, am ocolit la prohod bisericuța satului, am aprins luminarea la înviere, am fost democrați și populari.

Întîia zi de Paști a plouat cu găleata, așa cum nu poate ploua de cît la Paște și la parada de 10 Mai. Aceasta nu ne-a împiedicat să petrecem de minune la masă, într'o atmosferă de veselie cum nu mai fusese în familia Vlăduț de ani întregi. Pe linga tradiționalul miel fript hoștește în gropi înfundate, am mîncat, după datina străbună, cozonaci de casă, la care am frămîntat și am bătut în sudorea frunții eu și cu Ana, toată ziua de Sîmbătă. Cît despre vinul din podgoriile moșiei Rovideni, D. Vlăduț ne vorbi cu o rară competență despre buchet, grad, culoare, demonstrîndu-ne pînă la evidență în ce stă superioritatea vinurilor vechi. Făcî deosebiri convenite între vinurile de Rovideni și vinurile ungurești de Tokaj, Eger și Beregszász, cele italienesti de Palermo, cele dulci din insulele Archipelagului sau orașele Spaniei, pînă la vinurile care făceau delicii l

ospețelor lui Neron și Lucullus. Nu știai ce trebuie să admiri mai întîia la acest om: știința pe care o stîpinea sau elocința cu care vorbea. Una o întărea pe cealaltă.

După amiază am primit vizita arendașului, a soției sale și a celor două domnișoare care-i alctuiau familia. Învățătorul și preotul nu ne-au uitat, și nici cîțiva fruntași ai satului. Căpitanul a crocnit cu fiesare ouă roșii și pahare pline, a glăsuț cu vervă despre propășirea României, laudînd cumînțenia și înțelepciunea țărănilor din Rovideni, care s'au ținut la o parte de răzmiriță, suferind mai bine să moară de foame decît să răsfoarne ordinea socială.

Pela orele patru ploaia a încetat, cerul s'a limpezit și soarele încrustă diamante în picăturile de apă depe frunzele copacilor. Am ieșit pe comarnic. Aici alți cozonaci, alți ouă roșii, alte sticle cu vin înfundat. Zbicîndu-se pămîntul, spre seară am ieșit cu Ana în automobil, ca să facem o plimbare de o oră. După cîna am ieșit din nou pe cîmpie, căci se vesteă o noapte splendidă.

LXXXIV

Eră noapte cu lună plină, abia răsărită la orizont. Niciodată cer n'au albastru, stele mai curate n'au scînteiat deasupra cîmpiei. Părea un vâl brodat în argint și aur, menit să îmbrace umeri împărătești. Holdele verzi stăteau nemîșcate sub beția sărutărilor unei lumini de vrajă. Fiorii tăcerii se întindeau ca o piuză de apă peste bogăția noptatică. Și vîntului îi eră teamă să adie. Copacii dormeau, ori încremenise în extaz. Citeodată iarba înaltă se legănă ușor, și sub ploaia de raze căpăta sclipiri de unde marine. Cumpăna unei fîtini stătea cu braul îndreptat spre cer, par'că arată luna, ce-și purtă trena de beteală și cortejul de stele pe apele albastre ale văzduhului. În aer plutea o zare dulce, o semi-lumină palidă, țesută în galben și negru, ca într'o eclipsă de soare. Nu eră încă răcoarea parfumată a verii, cu aromă de fructe și

respirații de flori, ci un miros fraged de iarbă și frunză tânără, cu sâciuni de fecioară. Eră adolescența anului, noaptea de Aprilie.

Armanul moșiei rămăsese mult în urmă, cu vila lui, cu mașina și batozele ce așteptau grina coaptă. Pașii mei și ai Anei măsurau alene șoseaua. Umbrele noastre proiectate înăinte păreau a ne deschide calea. Rezemată de brațul meu, Ana se lăsa purtată în voe, ca fermecată de tăcerea tainică a nopții. La apropierea noastră greerii amuțeau o clipă, ca să înceapă iarăș după ce pașii se delungau pe prund.

La o mică depărtare, o pată neagră se ridică. Eră stuful ce acoperă balta. Am ajuns-o. Lotca ne așteptă, legată de un țaruș depe mal.

Acum pluteam în întuneric, căci lucirea lunii răzbătea printre trestiiile și papura deasă. Apa eră o oglindă neagră. Stuful și răgălia care o copleşau împiedicau vislele, se împotriveau la cucerirea acestui tărâm al sălbăticunilor, păreau că veghiază somnul vinatului. Am ieșit din păpuriș. Balta se întindea mai pleșuvă, ca un lac de cerneală, în același întuneric, păzită de trestii pe maluri.

Nici un zgomot, nici o adiere, nici un firuț de grăer. Vislele spintecau apa cu un clipot discret, vranța lunguiață tăia unda ca peștele, iar noi pluteam ca în altă lume, ca minaji de destin, spre o nemărginire neagră, unde nu izbuteste decît sfința susleului.

Puțin cîte puțin, am pierdut impresia realității. Luntrea, alunecînd ca o taină fugătoare pe balta mohorită, stelele galbene clipind mai trist deasupra întunecimii umede, ochii Anei licărind din umbră, mi-au dat cu încetul fiorul supranaturalului.

Mi se părea că ne-am lepădat de înveligul pămîntesc al trupului, și că numai duhurile noastre trec peste ape, cu o filfiire lină. Nu mai simțeam nici o pasiune, nici o dorință. Murisem de mult. Lacul acesta e Styxul, iar noi odihnim pe luntrea lui Charon. Spiritele noastre imateriale, alcătuite din însăș esența na-

turii, se confundă cu veșnica liniște. În curînd vom ajunge pe cîmpurile elizee, unde vom întîlni rătăcitoarele umbre ale Angelii și Olgii. Noaptea asta mitologică este însăș vedenia celei de a doua vieți, spectrul existenței pe care pămînteni o numesc Dincolo. Trestiiile negre îmi apar tot atîtea stafii, puse de veghe pe malul sinistrului iezor, ca să păzească intrarea duhurilor.

Unde o fi Vergilius?... Unde e Dante, cel care a vizitat înaintea morții «pierduta gîntă»?... Aici voi regăsi pe fratele meu, pe părinții mei, pe iubitele mele pierite. Nu cearam acest lucru, nici nu-l respingeam dela mine: nu puteam dori. Știam că întîlnirea noastră va fi o îmbrățișare de altă natură, fără iubire și fără patimă, căci spiritele morților nu mai simt omenește. Altminteri n'ar fi revenit Angela și Olga între noi?...

Ca prin vis mi-am dat seama că am scăpat vislele. În nemișcare, mă lăsam dus de ultima lunecare a vraniei. Aceasta se opri. Și acum, în imobilitatea ce mă asemăna trestiiilor negre, mi se părea că m'am descompus într'o substanță mai eteree decît sufletul, că m'am nimicit într'un leșin total al conștiinții, tot una cu Nirvana...

Doordată, deasupra păpurișului rășări luna, urcînd spre zenit. Balta fu prefăcută într'o pînză imensă de aur. Stufșul părea o uriașă horbotă de argint. Farmecul se risipi. Nălucă vieții eterne dispără.

Culcată pe luntre, rezemată în coate și cu mîinile strîngîndu-mi genunchii, Netty își pironise privirile în ochii mei. *Ochii serii* aveau o lumire fosforescentă, bizară. Mă atrăgeau, mă momeau spre adîncimea lor misterioasă, ca un fund de prăpastie sau ca oglinda mării.

I-am cuprins cu mîinile capul adorat, pe care bucele negre cu răsfrîngeri de acajă sclipeau ape rubinii sub pulberea lunii. Am voit să-i sărut buzele. Ava își plecă ușor capul și-mi dădu fruntea. Apoi își

ridică asupra-mi ochii oi de amurg
și gura ei îmi șopti:

— Aș voi să mor în noaptea asta
magică...

LXXXV

A doua zi de dimineață am găsit pe Netty în grădină, culcată într'un hamac. Soarele abia răsărise, roua scinteia încă pe frunze, ca niște lacrimi de cristal. Eră un aer răcoros, un miros de buruiană umedă și de pământ gras, care întorcea în suslet un sentiment primitiv de copilărie a vieții.

Păsările se întreceau în ciripit zgomotos printre cătinile înverzite ale copacilor. Perechile de porumbei, nedespărțite, uguiau gingaș, se lăsau pe gîla curată, mîngiindu-și ciocurile în sărutări.

Primăvară, tinerețe, viață...

Pe lîngă belsugul de voieșie ce-mi mijă în inimă, incolți regretul brusc că va trebui să părăsesc odată acest pămînt, încărcat de atîtea frumuseți.

Ana ședeă cu miinile sub creștetul capului, cu ochii adînciți în infinitul albastru al cerului. Chipul ei părea transfigurat de o lumină nepămîntească, oglindind în expresia lui ceva din liniștea și maiestatea imensă a naturii care ne impresură. Un val de iubire, dezlipită de orice patimă, îmi năpădi în piept.

Nu cutezam să vorbesc. Mă temeam să nu turbur această pace sufletească, înaintea căreia mă simțeam impur.

Ana își îndreptă asupra-mi ochii mari, umbriți de gene lungi, *ochii serii*, în care se mistuia o viață tainică.

M'am așezat alături de ea pe un trunchi de copac retezat și mi-am rezemat capul de brațul ei. Am simțit degetele Anei dezmierdîndu-mi părul. Nimic decît această atingere suavă a săvîrșit deodată în mine o senzație nimicitoare. Aș fi voit să nu mai fiu. Simțeam în mine un prisos atît de bogat de fericire, încît credeam că viața nu-mi va mai putea

hărăzi nimic, afară de emoțiunea acelei clipe.

Doream să dispar, să mă disolv în neant. Aveam impresia că sint ridicat pe o aripă nevăzută spre culmi atît de înalte, că n'aș mai putea îndură întoarcerea la realitate. Amintirea acestui moment m'ar omori.

Cînd buzele ni s'au unit, am pierit amîndoi în genuna fără fund a regăsirii. Incercam numai repezițiunea ameițitoare a unui vîrtej, în care pluteam fără conștiință, ca un fulg răpit de vijelie și rătăcind pribeag prin văzduh.

Ne-a trezit din această sărutare eternă strigătul unui cuc, cocoțat într'un arbore din apropiere. Pasărea își strigă numele cu o chemare atît de discretă, ca un copil tupilat care-și strigă tovarășul de joacă. Buzele Anei se descrețiră într'un zîmbet de plăcere. Vocea ei îmi șopti:

— Cucul șagalnic ne îndeamnă singur la dragoste. Să-i ascultăm poava.

Adresîndu-mă păsăricii nevăzute, am întreat-o:

— Cucule, cîți ani îmi dai?

Vietatea îmi răspunse «cucu! cucu!» de atîtea ori, încît mi s'a urit să mai număr.

— Nu cumva ai de gînd să mai trăești o sută de ani de aci nainte? făcu Netty. Ești revoltător și prozaic cu atîta viață.

— Aș muri mai bucuros, dacă nu m'aș ști amenințat cu viața de dincolo. Dacă mi-e dat să hălăduesc atîția ani pe pămînt, pe semne că am de ispășit greșelile tuturor strămoșilor.

Netty întrebă la rîndu-i:

— Cucule, cîți ani îmi dai?

Pasărea tăcu.

— Te-a condamnat la moarte!

Îl întreat eu a doua oară, și cucul începî iarăș să-și cînte numele de năsfîrșite ori. Necăjită, Ana își repetă mai poruncitor întrebarea, și pasărea așijderi tăcu. Ușor indispusă, Netty își topi în seninul cerului privirile ei, umbrite de o vagă melancolie. Zise:

— Pasăre sprintară și nestatornică, nu cumva tăcerea ta îmi grăește ade-vărul?...

LXXXVI

Ne-am înapoiat în capitală fără Dna Vlăduț, care trebuia să rămână tot timpul verii la Rovideni.

Întoarcerea mea și a Anei la București a fost urmată de o nouă frenezie de dragoste. Aș fi voit să păstrăm nepângărite legăturile noastre pînă în ziua cununiei. Dar Ana era stăpînită de o înfrigurare nervoasă, pe care nu mi-o lămărea decît lunțile săptămîni de chinuri morale și sosirea primăverii.

Pareă că vrea să se izbăvească de umbrele trecutului, care cînd și cînd își coborau zăbranicile asupra sufletului ei trîmîntat, și ca să uite, se adîncea în delirul voluptății.

Într-o seară, pe cînd scriam la masa mea de lucru, ușa se deschise și intră Netty. Tiptil, cu un deget pe buze, se apropiă de mine, îmi înconjură gîtul cu brațele, își apăsă buzele pe ale mele, și cu glasul tremurînd de o patimă arzătoare îmi zise:

— Te vreau!

Am tresărit. Un fior cald îmi străbătuse inima. De atîta timp nu mai auzisem aceste cuvinte din gura adorată, acest accent al pasiunii îmi devenise aproape străin. Am simțit o moleșală dulce în tot corpul. În Ana reînviase amanta. Dar gîndul că Netty trebuia să fie în scurt timp soția mea, că era mai demult în hotărîrea noastră a amîndorora, mă făcu să alung orice pornire de patimă. Pînă în noaptea nunții voi mă să văd în ea numai logodnica. Zece luni trăite cași laolaltă, fără nici o atingere profană, în mijlocul atîtor încercări și atîtor dureri, îmi îngăduiau să pastrez iluzia prielnică. Aproape uitasem savoarea trupului acestei femei.

l-am răspuns:

— Micuța mea, așteaptă ziua divină cînd vei fi înaintea lumii nevasta mea legiuită.

Netty își cuprinse fruntea cu mîna, rosti cu o voce bizară:

— Nu ți-aș putea desluși nebunia care m'a cuprins. Mi se pare că ceva tainic și sfăruiitor mă gonește din urmă, îmi poruncește să trăiesc. Clipa nu se mai întoarce, — adăose ea cu

un glas aproape de spaimă. Te vreau! Nu-mi cere lamurirea unei stări de suferință, pe care nici eu nu o înțeleg.

Netty pretextase față de D. Vlăduț o invitație la e prietenă. Rămase la mine pînă la ora unu din noapte.

Cine a văzut vreodată ruine fumegînde în urma unei proaspăt incendiu, darîmături de molos și de birne arse înlăturate și sfăcări puternice izbucnind deodată de sub vrafuri, va înțelege iubirea noastră după altele luni de așteptare. A țîșnit din adîncimile sufletelor noastre ca o revărsare de lavă pustiitoare. Nimic nu putea să-i stea în cale, nici un stăvilă pămîntesc n'ar fi putut opri descătușarea atîtor forțe înlănțuite, și care odată zdrumicat zăgazu, cuprindeau lumea simțurilor noastre cu un vuet de uragan.

— Tot trecutul se acoperă de o ceață deasă... îmi zise Ana cu un glas domol, cu ochii pierduți. Mi se pare că trăesc pentru inlîna oară iubirea.

A doua zi am revăzut Trianonul. A fost din partea Anei o explozie de bucurie aproape copilărească. Pipăia fiecare obiect, se uită la tablouri, privi lung și ofînd portretul fratelui meu, încadrat în roșu și negru, și zise:

— O fi supărat că l-am uitat, sărmanul. Răpus de iubire...

Apoi, zmulgîndu-se din trista contemplare, îmi sări de gît, șoptindu-mi:

— Cînd vei ajunge tu om celebru, casa asta ar trebui să devină muzeu național, fiindcă aici ai iubit inlîna oară pe Ana Vlăduț. Stringe-mă în brațe...

A treia zi, pecînd ieșam dela. Palatul de Justiție, Netty mă așteptă afară în automobil. Era îmbrăcată într-o rochie de culoarea liliacului, cu o pălărie rotundă ca un calici de iris, cu o umbreluță străvezie. Toată sînța ei părea un fluture albastru; era luna Mai într'un corp de femeie. La mirarea mea veselă, Netty întîmpină mofuroasă:

— De două ore te adăst. Am plecat și m'am înapoiat de trei ori. L-am lăsat pe Vasile să te înștiințeze ca să mă aștepți.

Umbra voioasă și rotosee a lui Va-

sile, șoseurul, mă salută rizînd, arătîndu-și galeria de dinți albi:

— Să trăiți, Coane.

Ghișă, care eră la volant, — fiindcă mamelucul învășase și această meserie, își scoase protocolar chipiul și-mi deschise ușa.

— Nu înțeleg, glumii eu sărutînd nîna elegant înmănușată, cum dispui de funcționarul meu, fără nici o autorizație. Voi face o reclamație la Parchet.

— Unde mergem, Coane? strigă popular Vasile, învîrtind manivela motorului.

— Nu strigă așa, mă, că nu ești pe Bărăgan! îl muștră Ghișă cu aere înalte.

Pe calea Victoriei, înșesată de lume, la șoseă, pretutindeni arătarea logodnicei mele făcă senzație. Eră de o frumusețe cerească. Eră o marmoră vie.

Ne-am înapoiat spre seară la Trianon, unde am stat pînă la orele nouă, ascultînd în ființele noastre robite de patimă epitalamul iubirii noastre renăscute, deacurmezișul morții.

LXXXVII

Starea noastră sufletească ajunsese la o asemenea tensiune, că nu mai puteam îndura nici despărțirea vremelnică de ore, pe care ne-o impunea situațiunea socială. Trebuia să trăim la o laltă: să ne vedem, să ne iubim în toate clipele existenții noastre, o viață întreagă, pînă la moarte.

Mai mult decît orice, amorul este chestiune de obicei. Noi nu mai puteam înțelege frumusețile acestei lumi decît în armonia iubirii noastre. Ființele noastre, stinghere, erau ca două umbre rătăcite, de izbeliște, care-și pierduse trupul cel viu. Ne eră necesar să ne vedem în fiecare zi, cum ne eră necesar să respirăm. Chiar dacă n'am fi vorbit nimic, apropierea mută ne umplea sufletele de o beatitudine dulce, suficientă sîe-și, în afară de lume, în afară de viață.

Orele cînd stăteam departe unul de altul, nopțile, erau pline de urît,

lungi, nesfîrșite; dacă n'ar fi fost refugiul proaspetei amintiri și speranța curîndei vederi, prezentul acela singuratic ni s'ar fi părut un hău de întuneric.

De aceea, înțîlnirile noastre zilnice n'aveau în ele bucuria mărunță a oamenilor care nu-și mai păstrează nimica nou, ci explozia de veselie, efuziunea nemărginită a îmbrățișerilor ca după ani de despărțire, povestirea tuturor amănuntelor neînsemnate, care luau proporții de evenimente considerabile în lentila uriașă a ochilor noștri lăuntrici.

Nevroza iubirii noastre sporeă odată cu deprinderea. Nu eră ca sentimentul ce-și pierde intensitatea prin vibraire îndelungă; eră ca vițiul care se hrănește din chiar excesele lui. Erăm ca alcoolicii și ca morfinomanii, pe care patima a pus stăpînire ca pe o pradă, și care, cinci minute după trezirea din somnul plăcerii distrugătoare, se înapoiază în locașul pierzării.

În asemenea psychoză, sentimentele negative au aceeași violență. Cea mai slabă contrarietate eră prilejul unor neînțelegeri și unor certe, care mergeau pînă la scandal și pînă la ură. Gelozia Anei se înfierbîntă de porniri, pe lângă care furia și turbarea păleau. Ea însăși îmi spunea că o trădare din parte-mi ar face-o destoinică de *ori și ce faptă*. Nu ne rămînea decît să ne iubim cu aceeași exaltare, cu o exaltare crescîndă, sau să pierim. Căderea din culmile înalte e întotdeauna mortală. Numai pasiunile mediocre cunosc compromisurile și supraviețuirea.

Am cîntat unul în brațele altuia toată gama iubirii și am istovit toate voluptățile pămîntului. Mai mult de cît atît. Aveam impresia că sorbim plăceri mai presus decît pămîntesti, așa cum ar avea morții, dacă sufletele lor ar mai prinde odată trup în lumea de dincolo. Eră în dragostea noastră atîta pornire și atîta dorință, că dacă pămîntul s'ar fi despicat în două și ne-ar fi lăsat pe fiecare trăitori pe alta planetă, ființele noastre ar fi biruit împotrivirea legilor cosmice și s'ar fi întîlnit aiurea, într-o îmbrățișare supra-umană.

Dacă, după morala sau știința curentă, manifestațiunile amorului nostru depășeau limita normalului, atunci pe semne este o altă lege a naturii, pe care o ignoră cea mai mare parte din oamei: clipe supreme nu poți trăi decât în momentele de nebunie. Numai atunci ai acel sentiment vast al libertății, față de care nu mai există legi și moravuri. În zig-zagurile lui frunte și repezi, amorul nostru arată în linii largi infinitul. Eră o cufundare totală în însuș sufletul srii, o pasiune asemănătoare unei forțe cosmice care creiază, eră fericirea care viețuește.

Teama de viitor, spaimă de bătrinețe, grija de moarte, toată acea cohortă de tristeți care turbură inima, se topise în neant. Viața ne ridicase ca pe aripa furtunii, și în palpitatea bogată a singelui nostru eră strigătul de biruință, care crede că învinge și legile veșniciei.

Simțeam nevoia să ne fim pururi aproape, nu numai cu sfința noastră, ci și cu gândul așternut pe hirtie în rinduri arzătoare, menite să fie atinse de degetele și citite de ochii celuilalt. Seara ne scriam unul altuia scrisori pasionate, care să umple golul despărțirii pînă a doua zi. Dacă odată nu se ivea răvașul convenit, dimineața eră gileeavă, după ce toată noaptea ne frământam în pat, cu gândul chinuit de întrebarea: oare nu mă mai iubeste?... În toate clipele vieții, în fiecare zi, în fiecare oră, în fiecare secundă chipul ei îmi zîmbea, inima ei batea alături de mine, și înțelegeam că orice s'ar întimplă de aci înainte sfințelor noastre, ele trebuie să fie unite pe veci.

Tot ce se petrecea împrejurul meu, îndatoririle profesionale, grijile mele, mi se păreau lipsite de orice însemnătate, ca neexistente. Nu trăiam de cît pentru și prin amintirea Anei. În unele momente, cea ce se întimplă sub ochii mei mă fură, îmi răpea clipe de uitare. Dar îndată reveneam, și gândul meu o evocă. Buzele mele șopteau fără voce: dacă ar fi și Ana! Sau cînd priveleșteam înconjurațoare eră urită, îmi ziceam: e bine că Ana se află departe; ea nu trebuie să cu-

noască viața sub această formă. Voiam să sue alături de mine, în viață, numai culmile frumuseții și a'le plăcerii. Fruntea ei se prosternase atît de mult la pămînt, atingînd lespedea rece a durerii, că de atunci înainte, în tovărășia mea, trebuia să răscumpere toată suferința prin însutit de ori atita fericire.

Intotdeauna am privit viața cu un suflet de estet. Acum o contemplan cu un suflet de amant. În mine sau în afară de mine, cea ce eră grandios și cea ce eră tragic, frumosul și grozavul, bucuria și suferința, toate le socoteam prin prisma dragostei mele față de Ana. De aceea nu mă puteam opri asupra lucrurilor pe care le vedeam și le trăiam, fiindcă ele nu aveau viața lor proprie, ci numai atît cît Ana le împrumută din sfința ei.

Toate facultățile noastre trupești și sufletești trăesc un maximum de viață în plăcerea prezentă. Numai închipuirea cere perspectivă. De aceea, în depărtare mai mult ca în restul orelor, prețuiam în tot ce aveau mai nesățios și mai dulce atracțiunea sfinții ei. Îmi venea citeodată o idee bizară: ce ar fi ca despărțirea aceasta să se prelungească de veci? Mă cutremuram. Pricepeam cît e de tare lanțul care-mi încătușase sufletul, și imposibilitatea morală absolută de a plămui o viață fără ea. Numărăm clipele cum trec, din minute în tregeam ore, și grăbeam în minte fuga timpului, gîndind că fiecare secundă apropie ceasul cînd o voi revedea. Retrăiam în închipuire voluptăți mai înalte decît ale primelor noastre zile de iubire. Aveam impresia că nu o cunoscusem niciodată, ci sufletul meu aspiră un ideal feminin, care trebuia neapărat să se întrupeze într'o imagină asemănătoare ei. Ca în zilele cînd o iubeam fără să o știu, dar o văzusem în vis. Ca în timpul cînd adoram *ochii serii*.

I-am zis odată, cu capul culcat în brațele ei, legănat în umbrele privriilor ei adînci:

— Ce vrajă nebanuită doarme în sfința ta, de mă duce pe aripi de supra-pămîntească fericire cînd îți stau

alături, și îmi biciuește iubirea pînă la chin cînd sînt departe? Mi-e teamă de multe ori, mă îngrozesc că amorul nostru se abate dela norma obștească, și ca toate sentimentele fugite din făgașul comun, să nu fie sortit nenorocirii. Îți mărturisesc, Ana mea, gîndul meu nemăsluit, așa cum m'a străfulgerat, cu toate îndoelile ce le-a sădit în spiritul meu. Dez-minte-mă, întoarce-mă la o realitate mai bună și mai liniștitoare, dă-mi încrederea în trăinicia acestei iubiri, din care mi-am făcut țelul suprem al existenței, și fără de care existența mea și-ar pierde rostul de a mai dăinui pe pămînt.

Ochii ei m'au privit, insondabili, m'au învăluit într'o noapte misterioasă. Brațele ei m'au încolăcit, inții ca un val dezmiardător, apoi ca o chingă de fier, și în sarutarea pîgînă care ne-a unit buzele s'a topit realitatea și închipuirea, binele și răul, viața și moartea.

Astfel, am retrăit aceeaș efervescență pasională ca în primul an al dragostei noastre. Inimile și simțurile noastre s'au înfierbîntat de aceeaș exaltare, în care cuprindeau toată plăcerea lumii.

Ler-Domnul, Pruncul-Soare și-a vărsat toată tolba lui de săgeți dorite în singele nostru încîntat de iubirea nemuritoare. Se duse pe copcă toată pofta mea de muncă. Lucordarea traiului rinduit se destînsese ca o strună de vioară, pleznită. Se risipise și umbrele negre ale trecutului. Tot cit trăisem și cit greșisem în lume se topise ca roua sub vîpaia zorilor. Toate îmi apăreau ca niște vise deșarte, frînturi din basmele copilăriei, lucruri care n'au sîințat niciodată, care mi-au vijeluit numai o clipă sufletul, ca niște aspirațiuni bolnave către o lume inexistentă. Realitatea eră prezentul și ea încălică trecutul, aruncă o mantie de foc asupra viitorului, aprindea timp și spațiu într'o vilvătae imensă de iubire. Zeița Șarga ne învăluisse iarăș în coama-i de flăcări.

Am prins din nou să cutreerăm în lung și în lat munții și văile, pădu-

rile și livezile, să scormonim albia rîurilor și să calcăm floarea grădinilor. Automobilul ne purtă ca furtuna dela un capăt al țării la cellalt. Măsuram șoselele ca o nălucă fugătoare, înainte, mereu înainte, beți și nebuni, în afară de lume, vedenii rătăcitoare din hăul unui Demiurg care a plămădit sînța din substanță incandescentă, înainte, mereu înainte, spre fericire.

Ana parea că trăește momente de febră supremă. În ochii ei acoperiți de umbre misterioase, în *ochii serii* zvicneau sciutei roșii, ca focuri de armă într'o noapte de crimă. Imbrățișările ei erau încolăciri de Meduză, stringeri ucigașe, ca în tentaculele unei caracatițe intrupînd Pasiunea. Eră Venus încleștată de pradă. Sărutările ei erau sorbiri de sînge, sîșieri de sîră hămesită, nervi topiți în cetluirea a doua corole de carne.

Dacă soarta m'ar fi înzestrat cu darul de a așterne pe pinză universul impresiilor și al ideilor, aș închipui o inimă cruntată ca fruntea lui Isus ciupită de spini, și pe această inimă înțiptă o femeie goală și despletită, agățată cu brațele, cu degetele, cu unghiile, cu dinții. Eră aproape un cult al Luxurii.

Pudoarea este o lege a societății, ci nu a naturii. În acea expansiune gigantică, lipsa pudorii parea o ofrandă mai mult pe altarul iubirii. Fiița ei se descătusase de legi și de norme și se oferea întreagă, așa cum țîsnise plămădită din cuptoarele firii vaste: un trup, un suflet ccvîrșit de toate dorințele, de toate rivnele, de toate poftele omenesti, o pasiune redusă la sîntează, aproape un simbol.

În volbura delirului uriaș care ne cuprinsese, aveam senzația că stăpînim pămîntul cu eresul dragostei noastre, că toate elementele vibrează de fiorii noștri. Dacă munții s'ar fi cutremurat, văile ar fi gemut, pădurile și-ar fi închinat creștetul, apele s'ar fi revărsat, valurile mării ar fi mîguit, ca la îmbrățișarea a doi zei tităni, încă ni s'ar fi părut prea puțin pentru cosmosul de voluptăți, ce eră în stare să înghită șubreda și pccătoasa noastră sînța, mărginită la un pumn de oase,

un pahar de sînge și un mînunchi de nervi.

Pasiunile sînt singurele realități categorice. Ideile purced și sfîrșesc în indoială. Voința omului șovăie după fluxul posibilităților. Simțirea singură trăește în afară de logică și de voință, creiază iluzia, se împuternicește prin nebunie, domină întreaga faptură prin tîria fantaziei sale, cristalizează tot universul în microcosm.

Intr'o seară, ducîndu-mă să-mi văd logodnica, D. Vlăduț eră lipsă de acasă. Ana nu se așă în salonul de primire. M'am îndreptat spre camera ei. Ajungînd în dreptul ușii, am auzit înăuntru sunet de voci. Am tras cu urechea: eră glasul Anei. Ceia ce am auzit m'a țintuit în prag și inima-mi fu străbătută de miș de ghimpi de aer. Netty vorbea, cu vocea îndulcită de dragoste:

— Cine e pușor adorat? Cine vrea o guriță? Vrea mai multe? O sută, o mie, zece mii... Na! Mai na!

Zgomot de sărutări...

N'am putut răbdă mai mult. Cu creerul arzînd în slăcări am deschis ușa și am intrat.

Netty ședeă pe pat, ținînd în brațe niște scutece de copil. Figura ei zîmbea, luminată de o duiosie cerească.

— Paul, zise ea, astăzi am cum-părat rufărie pentru viitorul nostru copil. Depe acum mă îmbăt de plăcere, gîndind la ziua cînd îl voi ține în brațe și-l voi dezmierdă.

Am ingenunchiat înaintea ei, cu smerenie, i-am sărutat mîinile care stringeau scutecele cu atît dor, cași cînd ar fi simțit tresărirea trupului viu. În clipele acelea nu mai vedeam în Netty femeia iubită, ci ființa stăpînită și inobilată de sentimentul de mamă.

— Ana mea, iartă-mă, am crezut o clipă, — ce nebunie! — că dezmiertzii pe un altul.

Netty îmi luă capul în mîini, mă privi între ochi, îmi șopti:

— Dacă te-aș înșelă, țiaș da voe să mă ucizi, fiindcă aș face cu tine acelaș lucru.

— N'ai dreptate, micușo, i-am răs-puns. Bărbatul înșală fără să iubească

Trădarea femeii e întotdeauna din dragoste. Vina nu e aceeaș.

— Nu e aceeaș, poate. Bărbatul e încă și mai vinovat, căci se pingărește din vițiu. N'are măcar scuza imboldulși susletesc.

— Nu ții se pare stranie, Ana mea, această înviere, cu o înfocare înze-cită, a înțielor noastre clipe de amor?

— Iubirea noastră n'a țințit în plă-ceri, ci s'a hrănit cu lacrimi. A în-viat prin prefacerile morții.

— Nu crezi tu, Ana mea, că am pierdut în iubire ideală ceia ce am dohîndit în patimă trupească?

— Patima trupeasca vine întotdea-una în urma susletului. Nu trupul, ci inima noastră s'a învăpăiat, iar iubirea își cere drepturile toate. Să nu precupețim nici o clipă dragostea, care sfărîmă singură porțile.

Astfel, nu precupețeam nici o clipă dragostea, care sfărîmă singură por-țile...

Primeam darul împăratesc al tine-reții ei fragede ca primăvara, și-î inapoiam în iubire tot ce susletul meu păstrase mai arzător. Pe lingă tot ce a fost întuneric sau lumină înaintea și în urmă, clipele acelea, clipele acelea divine au rămas cînte-cul suprem al iubirii noastre.

LXXXVIII

— Pregătește-te, Ghiță, că miine de dimineața plecăm.

— Unde, Coane?

— La Constanța, băete.

— Așă curînd? Sintem abiă în Mai.

— Tocmai de aceea: miine e 19 Mai. Sărbătoare mare.

— Care?

— Înălțarea la ceruri.

— A trecut.

— E! Este o altă înălțare, la alte ceruri. Cerul cel vechi s'a închis, din lipsă de mușterii. Cel nou e mai plăcut.

— Și stăm mult, Coane?

— Plecăm dimineața cu mașina și ne întorcem seara.

La 19 Mai se împlineau trei ani din ziua cînd Ana îmi aparținuse pentru întia oară. Țineam să serbăm

întotdeauna data primei posesiuni, ca pe o zi sfântă în calendarul iubirii noastre. În acest scop plănuisem o vizită mării, și luasem și învoierea Dlui Vlăduț. Astfel că, în dimineața zilei de 19 Mai, eu, Ana, Ghiță — ca de obicei la volant — și Vasile, ne-am suit în automobil și am pornit spre Constanța.

Cerul era limpede. Pete mici de nou-rași albi pătau ici și colo cristalul albastru al tării. Adierea zorilor era răcoroasă și puțin umedă, îmbibată de aburii nopții. Netty era îmbrăcată într-un costum gălbui, zebrat cu verde, cu o pălărie mică, de aceleași culori. Un voal verde îi acoperea capul, căzându-i pe umeri, iar peste haine își îmbrăcase mantaua deRAF.

Iesirea în cîmp liber fu salutăată cu strigăte și cu urale. Natura largă își desfășură comorile ca un șin de femeie. Holdele bogate se legănau sub aripa ușoară a zefirului, ea o întindere de ape. Griul des ca peria, înalt și plin la cap, gemea sub greutatea rodului. Pe șoseaua pietrinită automobilul gonea cu patruzeci de kilometri pe oră, iar pământul dispărea sub roate, parea că aluneca singur înaintea mașinii, care sorbea depărterile.

După primul sfert de oră de mers ne-am oprit, din pricina unei pane la motor, douăzeci de minute în mijlocul cîmpului.

Cînd, după alta jumătate de oră de mers, am stat iarăș pe loc din cauza altui accident, Ana începu să se necăjască și să facă muștrari aspre lui Vasile că n'a luat din vreme toate măsurile.

Acesta era însă numai începutul. După puțin timp plezni o cameră. Apoi, la fiecare zece minute, pentru că radiatorul era cam stricat, oream să răcim motorul, căci începea să fiarbă apa.

Dispoziția Anei pierise de tot; de ciudă, îi venea să plîngă.

Am trecut Dunărea cu bacul și pela orele douăsprezece am ajuns la Cerna-Vodă, unde am mai stat un ceas de am luat masa, din merindele aduse cu noi. Pela orele trei eram la Constanța.

Timpul era noros și amenință ploaia. O tristețe nemărginită plutea peste fire, iar zgomotul surd al mării îi dădea o notă de jale înfiorată. Netty se uită la mine cu ochii umezi de lacrimi și vocea ei dezamăgită îmi zise:

— Ce tristă sârbătoare, micule dragă!

— Plăcerea e în noi, Ana mea. Natura trebuie să ne fie indierentă. Simțeam totuși lățărnicia acestei minții.

Și în sufletul meu se strecurase o apăsare nedeslușită, ca o undă rece de moarte.

— Ce facem, Paul? murmură Ana. Cum ne mai înapoiem diseară?

— Cu neputință, Dșoară, se amestecă Vasile. Am pierdut pe drum cuburile dela angrenaj. Mecanicul nu le poate turna pînă mai înainte de orele șapte. Dacă voiți, putem plecă și noaptea; însă...

— Plecăm cu trenul, am adaos eu supărat.

— Ajungem tot a doua zi de dimineață! izbucni Ana cu o desperare alt de comică, în cît fură voia mea am început să rid.

Atît fu de ajuns, pentru ca veselul Vasile să se pornească pe un hohot furlunos, care-i dădu la iveală mărgăritarele înipite în gingii.

— Taci, nenorocitul! făcă Ana. Numai tu ești de vină. Am să te arunc în mare, să te manince peștii!

— Rechinii, Ana mea! încuviințăi eu, imitînd pe Vasile.

Ghița se rupsese. Pe buzele îmbufnate ale Anei înflori un zîmbet, apoi risul voios al împăcării.

— Ce va zice tata? reluă Netty, iarăș serioasă.

— Îi dăm o telegramă.

Aplcîndu-mă la urechea ei, îi șoptii: — O noapte întregă numai a noastră, Netty. Gîndește-te...

Ana îngâlbeul. Îmi fușpe unghiile în mînă, scrișnînd:

— Taci...

Cu tot întunericul norilor, cu tot mugetul mării, cu toată amenințarea ploii, natura se luminase. Pluteam amîndoi într'o beție dulce, plină de fîgăduinți. Am coborît la hotel Carol, unde portarul ne recunoscu și ne

aduse aminte de ziua cînd ne înapoiasem pe ploae torențială, uzi pînă la piele. Printr'o fericire coincidență, ne dădù tot camera numărul șapte, aceeaș în care făcusem Anei jurămîntul de veșnică dragoste. Urcam treptele de piatră, acoperite cu covor roșu, braț la braț, strînși unul de altul, mergînd în spre camera unde aveam să petrecem împreună noaptea, ca în spre altar. Deodată simții brațul Anei că tremură, și prîvind fața ei, o văzui palidă ca ceara.

— Privește, îngăimă ea cu spaimă. Femeia aceea... de colo... servitoarea, este aceeaș care m'a speriat întîia oară la Trianon... *Masca Morții!*

Eră în adevăr aceeaș femeie, galbenă și uscată, al cărei cap amintea hîrca scheletului. Am trecut repede de cesnica vedenie, și odată intrați în camera noastră, am sărutat lung și pătimaș ochii îngroziiți ai iubitei mele, gura crispată încă de frică.

I-am zis:

— Arătarea asta sinistră trebuie totuș să ne fie de bun augur, Ana mea. Ea ne-a prevestit trei ani de iubire, așa cum n'a mai fost o alta pe lume.

— Nu știu... se poate... îngînă ea ghemîindu-se la pieptul meu, dar mie mi-e frică... N'ăș vrea să ne servească ea.

— Ma voi îngriji.

După ce ne-am scuturat de praf și ne-am spălat, am voit să ieșim în oraș, să mergem pe malul mării. Dar izbucni ploaia. Intii în picături rare și mari, în stropi grași de apă, care lăsau pe asfaltul străzii pete rotunde și zimțuite, apoi mai repede, mai întetșită, un adevărat potop ceresc.

— Vom rămîne în casă, Ana mea, dacă nu se poate altfel. Vom lăsa obloanele ferestrelor și vom începe noaptea...

Cu un gest brusc, Ana își zmulse pieptenele, își despletii părul, coama ei de amurg, întinse brațele ei în aer, ca o cruce, pe care am răstignit ființa mea însetată, de supliciile divine ale voluptății.

Afară plouă mărunt și monoton, ca o ploaie de toamnă pe un cimitir pustiu. Picăturile de apă se auzeau răpîind încet pe frunzișul arborilor și

pe întinderea mării, care-i răspundea cu acelaș zgomot surd, de lanțuri ruginite. Trăsesem obloanele, ca să nu vedem nimic din afară. Făcusem focul în sobă, fiindcă eră frig, și lăsasem lampa neaprinsă. Dogoarea roșie a jeraticului aruncă asupra încăperii o lumină crepusculară și tremurată.

Netty stătea goală înaintea focului, ale cărui văpai se înviorau în coreografii luminoase pe corpul ei sculptural. Cîteodată flăcările pîlpăiau mai puternic, învăluind nuditatea ei în reflexe de aramă; și atunci corpul ei părea o statuie de bronz.

Ana mă chemă pe nume. Vocea ei avea ceva misterios și adînc, ca venită din depărtări. Mi-am ridicat privirile asupra-i. Ochii Anei jucau în vilvitae ca două diamante negre, încrustate cu raze. Pletele-i, lăsate pe umeri și scăpărînd în nuanțe de purpură, păreau că ard.

— Ți-am promis odată, zise Ana, că voi dansa înaintea ta un joc bizar, așa cum n'ai văzut dansînd altă femeie. Este o născocire a mea și numit de mine *Dansul Iubirii și al Morții*.

La lumina focului, Netty a dansat jocul straniu. Formele ei se mișcau în fringeri ciudate, de abandon și de desfrii. Corpul se îndoaia din mijloc, se incolăcea ca un șarpe, se dădea, se refuza pe rînd, sinii înaintau semeți și ispititori ca două cupe, ca să se retragă de odată, și în locul lor se întindeau dornice buzele și ochii mișcători cu scînteeri de jar. Apoi trupul ei înlănțuia amantul nevăzut, într'o înțeleștare supremă, în care gura primea și dădea spasmiurile morții. În încordarea ultimă, corpul i se întinse ca un arc, cu buzele înțeleștate de gura închipuită, și se prăbuși la pămînt.

Se ridică într'un salt și mă strînsese în brațele ei goa e, declamînd:

— Să ne contopim viața și moartea în cea din urmă îmbrățișare!

În vioiciunea ei sprintenă, Netty avea nevinovății de copil și voluptății de bacantă. Ne-am iubit ca în prima zi a dragostei noastre. Nu ne mai gîndeam la ce va fi mîine; viitorul, de fericire sau de durere, nu ne

atingea pe noi, fiind azvirlite de soartă în vârtejul unei clipe, ca să trăim o particică din lumea înlăinită a plăcerii. Unul în brațele altuia, cu gurile contopite, cu figura caldă de suflet celuilalt, aproape fără să ne știm, fiecare căutând numai obiectul dragostei, orbi pentru tot în afară de pasiune, ne lăsam duși de goana amănitoare e fericirii.

Niciodată grădină mai parfumată n'a fost mirosită cu atita desfătare. Niciodată muzică mai melodioasă n'a răsunat din coarde mai vibrante. Niciodată picior mai delicat de regină n'a călcat pe covor mai moale de Ispahan. Niciodată piersică mai aromată nu s'a lăsat mușcată cu mai mult nesaț de o gură lacomă. Niciodată boarea dimineții n'a fost respirată de un piept mai dornic de aer.

Lubirea noastră eră ca o lăntină limpede, din a cărei apă sorbi în vis, și care nu te satură niciodată. Fiecare dar al clipei eră o îndestulare și o făgăduință. Fiecare sărut eră o clipă de noroc furată veșniciei.

Cînd ne-am hotărît să dormim, într'un firziu, m'am ridicat să deschid obloanele și fereastra, ca să aerisesc odaia încărcată de fum de țigară. Vîntul nopții bufnă odată, rece și curat, aducînd cu el zgomotul mării și miros umed de alge sărate. Ploaia stătuse, dar cerul eră innourat și marea ca păcură. Invelită în plapămă, Netty veni lîngă mine, își rezemă capul de umărul meu, aspirînd susflarea nopții marine. Înaintea noastră marea se căscă, hrubă neargă și înfloritoare. În zvircolirea ei părea că gem mii de sulate, condamnate la chinuri eterne.

— Așa trebuie să fie moartea, murmură Ana tremurînd.

— Încă ar fi ceva din viață, Ana mea. Moartea este ceva mai liniștit și mai groaznic.

— Include fereastra! șopti Ana înfricoșată.

Pînă tirziu am auzit în noapte tînguiriile vijeliei, cînd ca mugete uriașe de siare turbate, cînd ca vaetele de jale ale unui copil oropșit. Marea urlă nepotolită, acelaș urlat de metal, și valurile izbeau neincetat în digul

de piatră, se fărâmițeau cu un pleznet sunător, se înapoiau bolborosînd, înaintau iarăș gemînd, ca că se spulbere în vacarm asurzitor de neclituitul stăvilar.

Ne-a furat somnul...

Cînd ne-am deșteptat, pe ferestre năvăleă lumina unei dimineți ferme-cătoare. Primăvara năzurbăasă se înapoiasă pe cerul limpede ca lacrima. În aerul străveziu ca paharul pluteă o abureală roză, ca un chip abii pîrguit de iecioară. În sclipiri de aur, soarele părea o minge aruncată în senin, jucîndu-se cu săgețile-raze. Pe arborii jilavi atrneau picături sclipitoare, în care văpăile dimineții încrustau irizațiuni de opal. Păsările ciripeau prin ram, săreau pe butașii firavi al salcîmilor, care se încovoiau în mișcări unduoase, pîrînd că leagănă înadîns trupul gingaș al vietății. Eră o trezire veselă, vrăjită, aducînd cu sine parfumul buruienilor tinere și desfătarea eternă a plăcerii de viață.

Fiara se domolise: marea se întindea calmă și netedă, clară ca ochii de femeec; iar pe oglinda ei merie zăceau spumele valurilor din ajun, risipite ca niște zdrențe albe de puf.

— Soarele, micule, soarele!... strigă Netty fericită, sărînd în capul oaselor în mijlocul patului.

Obrajii Anei aveau în ei rumeneala aurorii.

Ochii-i mari deschiși priveau cu o mirare de copil înveselit deșteptarea răsătată a zilei de Mai; iar buzele-i roșii ca mărgeanul se înviorau de plăcere. Cămașa i-alunecase depe un umăr, descoperînd rotunjimea statuară a omoplaților, pielea ei catifelată ca o petală de crin și începutul sfîos al sînului.

Mă gîndeam cu oarecare contrarietate la minunea de artă care este femeia tînără în goliciumea-i firească, și la sălbăticiunea respingătoare a bărbatului în aceeaș ipostază.

Cu toate că femeile sînt de alta părere, această apreciere a lor este însă inriurită de alte considerațiuni decît ale artei pure. M'am pus la adăpostul Sublimului, trăgîndu-mi plapăma pînă sub bărbie.

Netty zise înduioşată :

— E înţia noastră dimineată, ni-cule dragă. Pentru prima oară am adormit şi m'am deşteptat în braţele tale.

— De aceea e natura în sărbătoare, Ana mea.

Am cules o sărutare de pe căpşuna buzelor ei. Dar Ana mi-a luat-o înapoi. Voind să mi-o recapăt, ea încăpăţîindu-se să mi-o reia, a urmat o adevărată harţă, care luă sfîrşit cum se poate închipui.

Pela orele nouă am ieşit pe malul mării şi ne-am plimbat pe dig. Deodată ne-am adus aminte amîndoi că am uitat să dăm telegrama Dlui Vlăduţ. A urmat o secundă de consternare. Ne priveam amîndoi în ochi, fără să rastim un cuvînt. Apoi ambii am puznit în ris, ca de o poznă straşnică.

— Ce e de făcut ? întrebă Ana. O fi intrat la griji bietul tata.

— Şi-o fi închipuit că nu ne putem întoarce din pricina ploii.

— Crezi că a plouat şi la Bucureşti ? făcî Ana cu o lucire de speranţă.

— Negreşit. A fost ploae generală. Se cunoşteă după cer că e... generală.

— Se cunoşteă după cer ? zise Ana cu o mutră de copil naiv. Atunci e bine dacă a fost generală.

— Iar dacă n'a fost generală, a fost cu siguranţă parţială, am incre-dinţat-o eu.

— Să nu rizi de mine, că te bat, mă ameninţă ea cu degetul, pe care l-am prins şi l-am sarutat.

Trecînd pe lîngă noi un bragagiu cu coşurile, văzui ochii Anei lucînd :

— Micule dragă, cumpără-mi de zece bani pistil, îmi zise ea cu o poftă atît de copilărească, încît am început să rid, voind să o sărut.

Dar Ana mă opri speriată, şoptin-du-mi :

— Paul, fii cuminte ! Ne compromitem în faţa bragagiului !..

Ne-am pus în gînd să plecăm din Constanţa cel mai tirziu la ora 1, ca să putem ajunge cu ziua în Bucu-reşti. Dar farmecele mării, aniversarea noastră, însă mai ales frumu-seţea peizajului ne-a reţinut în camera de hotel, cu obloanele închise... aşă

că n'am putut plecà înainte de o rele-patru.

Cînd am intrat pe Bărăgan, in-cepuse să se nopteze. Am cinat pe iarbă, în mijlocul cîmpului, sub ocrotirea ultimelor raze ale soarelui, care-şi adună pînzele de argint depe lanuri şi holde, aşternînd în locu-le mantii tot mai grele de umbră. Globul de purpură se rostogolea tot mai re-pede spre orizont, ca un cap îsin-gerat ce cade sub cuşit. Un evantai uriaş de cinabru acoperea jumătate cerul, tivit cu verde palid, apoi mo-horîndu-şi culoarea, în cele din urmă amestecînd totul pe o paletă cu toate vâpselele şi toate nuanşele. Discul se ştirbi după coama zarii, pînă cînd pieri într'un val imens de roşu. Ori-zontul părea o pedeă de măcelărie. Vîntul începî să suse răcoros, iar florile să-şi includă corola. Umbra se lăşă mai deasă, mai fumurie, mai neagră.

Crai-Nou îşi deschise ochiul clipi-tor, grăbit, să nu-i ia stelele înai te.

Automobilul ne aşteptă cu iaru-riile aprinse.

— E ceva frumos şi trist în natură, micule, — îmi zise Ana, — trist ca o despărţire. Vom mai revedea vreodată locul acesta, natura asta, cu sufletul nostru de acum ?.. Fiecare clipă cu-fundată în veşnicie mi se pare că ne apropie de ceva misterios şi grozav, care pîndeşte din umbră...

— Un acces de melancolie, Ana mea ? o întreba eu zîmbînd. Influenţa nopţii care se apropie.

— *A nopţii care se apropie...* mur-mură Ana cu un glas ciudat, apăsînd rar pe fiecare silabă. Micule dragă ! zise ea deodată cu spaimă, să rămînem aici, N'aş voi să plecăm...

— Ana mea, am rugat-o blind, fii cuminte.

— Aşă e, sint o neună, făcî ea trecîndu-şi mina pe frunto.

Ne-am suit în automobil şi am pornit cu mare iuteală spre Bucureşti. Se întunecase bine şi se vesteă o noapte minunată. Ne-am lipit unul de altul, ne-am strîns miinile într'o apropiere dulce, în cadrul de poezie şi de mister al nopţii. Nemărginirea haotică a cerului eră înţepată de stele,

Înainte noastră cîmpurile înnotau într-o paloare străvezie de umbră, ca într-o auroră lunară. Stîlpii de telegraf treceau în goană pe alături, lungi și subțiri, fugind ca niște vedenii. Noi ne strîngeam pierduți în iubirea noastră, ascultînd parcă în inimile noastre un glas care ne învăluia într-o melodie de nuntă.

Mașina înghițea kilometrii, lăsînd în urmă trenurile de marfă, care mergeau pe linia ferată, paralelă adeseori cu șoseaua. Netty îmi zise deodată:

— Micule, spune să-i dea iuțeală mai mare mașinii. Vreau să mă amețesc...

M'am împotrivit, i-am arătat primejdii, teama de un accident. Dar ea nu voi să asculte nimic. — Porunci lui Edgar:

— Mai repede!

Mașina duduie odată și porni cu mai multă viteză. Zguduitura făcîu pe Netty să riză cu hohote, și strigînd de veselie și de plăcere, porunci iarăș:

— Mai repede!

Speriat, am încercat să spun lui Ghiță să încetineze mersul. Dar Netty îmi aprî mină, îmi astapă gura și strigă încă odată:

— Mai repede!

Cuprîns de aceeaș plăcere amețitoare, nu m'am mai împotrivit. Răsturnăți pe pernele trăsorii, sorbeam acum goana vertiginoasă, care ne îmbătă ca o floare cu parfum otrăvit. Ghemuit asupra volantului, omul minii forța irezistibilă a maștrului de fer. Sub pașii lui pămîntul dispărea cu iuțeala frînturilor de clipă. Imaginile instantanee se urmau cu o irealitate de vis. La orizont se și ivea cerul Bucureștilor, ca un crepuscul polar, și spiatecă noaptea șueratul locomotivelor.

— Mai repede! Mai repede!

Aparatul zbură acum într-o goană ne bună, înaintea căreia nu mai există obstacol pămîntesc, mai repede, tot mai repede, să ne precipite în haos.

Netty îmi înlanțuă capul, și gurile noastre s'au încheștat într-o sărutare brutală, care avea în ea ceva din uria vijelioasă a mașinii.

LXXXIX

Pe la orele nouă și jumătate sosisem acasă. Urmă să mergem amîndoi la D. Vlăduț, ca să-i lămurim întîrzierea. Am suit scara, și cînd am ajuns în dreptul ușii mele, am găsit corespondență în cutia de scrisori.

— Netty, i-am zis, să ne abatem cîteva minute pînă la mine, ca să ne scuturăm de praf. Cu acest prilej îmi voi citi și corespondența.

— Cum vrei.

Am intrat în birou. Netty exclamă:

— E revoltător în ce dezordine se află masa ta de lucru! Doamnă, cînd vei fi soful meu, nu voi îngădui una ca asta. Divorțăm!

— Bine. Pune-o tu în ordine și lasă-mă să-mi citesc corespondența.

— Curios, gîndeam eu, cum toate femeile au acelaș obicei. Și Olga avea mania să-mi rînduiască hîrțile de pe birou.

M'am așezat pe un scaun, desfăcînd plicurile și citind cuprînsul, în timp ce Netty îmi răscolea hîrțile, le așeză, vorbind mereu:

— Poftim! Manuscrise literare alături de acte de ipotecă. Corespondență de afaceri serioase lîngă ciorue de petiții de acum patru ani. A! Asta le întrece pe toate: scrisori de ale mele amestecate printre hîrțoage prăfuite! Frumos loc le-ai găsit, Doamnă Scudrea. Ce profanare!

Dela un timp Ana tacu, și mina ei nu mai răscolea vrăful de papetărie încilcită. Cînd îmi isprăvii de citit corespondența, ridicai ochii asupra Anei. Expresia feței ei în clipele acelea nu voi uita-o nici după moarte.

Căzută pe scaun, dinaintea mesei mele de lucru, cu ochii cășcați de groază, cu obrazul vînat, cu buzele albe ca varul, fără să rostească o vorbă, părea încremenită de paralizie. Am crezut că i s'a făcut rău și m'am repezit îndată spre ea. Dar am văzut în mîna ei un plic, din care cîteva cartoane picase pe scinduri. Le-am luat, am privit... m'am simțit lovit ca de o măciucă în mijlocul capului. Erau fotografiile de femeii. Două din ele, una dela Angela, alta dela Olga, purtau iscălitură și dedicație:

Ca amintire dela Angy, cu nemărginită dragoste.

In amintirea zilei când ți-am aparținut întii, Olga.

Simții că mi se întunecă totul înaintea privirilor și că amețesc. Fruntea-mi mustea o sudoare rece. Când ochii mei îi întilbură fără voce pe ai Anei, a fost cu un sentiment imposibil de definit, aproape inconstient, de frică, de milă, de rușine împinsă până la desperare. Mă uitam țintă la ea, fără să pot îngăimă un cuvint. Fluidele ochilor noștri se încrucișau ca două săbii otrăvite. O frintură dintr'o clipă, ca bintuit de o uodă de nebunie, mi-a venit să rid. Dar la vederea obrazului ei livid, risul îmi îngheță pe buze.

Ana începù să bilbie, aproape neauzit:

— Așă dar... ai trăit... cu amindouă?... Și cu mine... în acelaș timp?... Da... înțeleg... acum înțeleg... tot.

Figura ei se învinețea din ce în ce, ca izbită de o congestie a creierilor. Ochi i se holbau aiuriși, privind cu încăpăținare un punct în spațiu. În momentele acelea n'am mai văzut de cît amenințarea nenorocirii imediate, și am strigat, voind să mă apropii:

— Netty!

Ca dezmeticită brusc din acea copleșire, Ana sări în picioare, țipînd:

— Fugi! Nu m'atinge! Mi-e groază, mi-e scirbă de tine!...

Insulta mă plezni drept în față, ca o cravașă. În aceeaș clipă am simțit năruirea desăvîrșită și fără puțință de întorcere. Mi se impuse convingerea că nu mai am dreptul la iubirea Anei, că nu o mai iubesc... Netty își strîngea timplele cu mîna, horcăînd:

— Dacă nu mor în clipa asta, e o minune. Dar nu mor... Omul e tare... e tare ca piatra...

Scutură odată din cap, respiră adinc și-mi zise cu glasul sălbăticit:

— Imi pare bine că te cunosc cu o oră mai de vreme... Nu la timp, dar totuș... Mai bine tîrziu decît niciodată.

— Ana mea, îi zisei, eră mai bine niciodată. Poate că...

— Fiară cinică! scrișni ea tremurînd, cu vinele timplelor umdate. Veneai în brațele mele cu buzele umede de sărutările lor!

Din ochii ei țîșniră lacrimi și hohote de plîns îi răsunară în gitlej. Dar printr'o încordare extraordinară de voință, se stăpîni și vorbi mai departe:

— Cred că nu-ți faurești iluzii nici un moment despre ceia ce va urmă.

— Nu.

— Mai cred că știi ce-ți rămîne de făcut.

Ochii ei mă priveau fix, cu o fixitate sinistră.

N'am înțeles. Ana adaose:

— Să te omori... Tu sau eu.

Am sărit. Ana zise, cu o simplitate înfricoșată:

— Nu vrei?

— N-nu.

— Bine. Rămîne să o fac eu.

— Ano! am strigat, încercînd să-i iau mîna.

Dar la gîndul că aș putea-o atinge, femeia făcù un salt înapoi, țipînd, ca în delir:

— Nu! Nu!... Nu te-apropiă!...

Și mîna ei crispată apucă un vrat de hirtii, pe care mi le-aruncă în față.

Un val de minie mă încinse. Simțeam nevoia să mă răzvrătesc împotriva acestei umiliri. Îi zisei iutăritat:

— Destul! Îți permit totul, pînă la gest. Să nu ne despărțim ca eroii de mahală.

— A! făcù ea într'un hohot de ris îngrozitor. Te preocupă estetica! Domnul este erou de saloane, cavalier de industrie de soi nobil! Uitașem. Ha-ha-ha!...

N'ai fi zis că între noi a fost vreo dată iubire, că numai cîteva ore, cîteva clipe mai nainte frentătasem unul în brațele altuia.

— Ano, am rugat-o pe un ton de înfinită durere, e de prisos să mai protestez. Cere dela mine orice reparațiune voești, dar nu insultă. În ochii tăi sînt așă de jos, că insulta nu mă mai ajunge, însă tu te înjosești.

Figura Anei oră descompusă, de nerecunoscut: o mască revulsată de furie și de desperare. Căzuse iarăș.

pe scaun, și-mi vorbea cu glasul surgrumat de o liniște-însăpămintătoare:

— E curios cum iubirea poate muri dintr'odată... Este tocmai ce s'a petrecut în inima mea. N'ai rămas pentru mine decât ca un obiect de silă, de spaimă și de dispreț. (Ochii ei nu mă priveau, nu-și mai pătau lumina pe priveliștea sfinții mele). Mă întreb numai cum de n'am înțeles mai curînd, cum am putut să mă las atîția ani înșelată de un om fără suflet și fără conștiință. Cît am fost de nebună să cred că mă iubești! Ce batjocură!... Logodnicul meu și aman-tul surorilor mele! Nu mai e criminal, e pur și simplu abject. Acum îmi lămuresc o mulțime de lucruri, pe care înainte nu voiam, nu puteam să mi le deslușesc... E oribil. Numai amintirea sărutărilor tale mă va umple de scirba pentru tot restul vieții. Ți-am dat tot ce-a fost mai curat în sufletul meu...

— Dacă-mi dădeai tot ceiace *fusese* mai curat în sînța ta, i-am replicat eu, așîțat de nevoia de a mă apăra de această răstignire morală, — nu s'ar fi întîmplat acestea, te asigur. Dar am fost chinuit de umbra trecutului tău. Și ca să uit...

— Ai trăit cu surorile mele! strigă Ana. Eră mai aproape, mai comod. Apoi te întorceai în brațele mele, după ce dragostea lor înșelată te consolă de umbra trecutului meu! Cum e cu puțință atîta săfărnicie! Acum, după ce am văzut cu ochii mei, și tot mi se pare un vis cumplit, mai presus de realitate și de închipuire. Răspunde-mi: de ce te-ai agățat de dragostea mea? De ce nu mi-ai mărturisit mai de mult cît ești de mișel, ca să te pot părăsi?... Dece?

— Fiindcă te iubeam.

— Ca pe celelalte?

— Pe celelalte nu le-am iubit.

— Ele au știut că le-ai înșelat?...

Am plecat capul în semn de afirmare. Mi-eră tot una acum dacă se așă tot adevărul. Simțeam chiar nevoia să-mi descarc sufletul pînă la fund.

— Au știut *tot*? mă întrebă Ana febril.

— Olga a știut *tot*. Angela n'a știut de tine.

— Nu.. Dar i-am spus-o eu, în clipele morții. Doamne... Cine știe dacă boala Olgii n'a fost înrăutățită de durerea amintirilor?... Da, da, așa trebuie să fie... urmă ea cu ochii holbați înainte, în gol. Și moartea Angeli... misterul ciudat... comotțiunea nervoasă la vederea copilului...

Ochii ei se măriră enorm. Ii ridică iucet, pironindu-i asupra mea cu o groază, în care citeam ghicirea întregului adevăr și condamnarea mea definitivă. Ea bilbi:

— Nu cumtvă... copilul...

Am lăsat capul în jos, fără un cuvînt.

— A! urlă Ana, cuprinzîndu-și capul cu mîinile. Tu le-ai omorît! Tu!... Dar pentru ce le-ai căutat apropierea, dacă nu le-ai iubit?... Pentru ce?... Mi se pare că înțeleg... Da, da, așa e! făcû ea, ca sub lumina unei destăinuiri subite. Mă mir că am întîrziat atît ca să pricep adevărul. Așa e, n'ai voit iubirea lor, după cum nici pe a mea n'ai voit-o. Altceva ai urmărit...

— Ce? întrebai eu cu mintea pus-tie de gînduri.

— Bani! aruncă Ana cuvîntul terribil, cu o voce în care simțeam tremurînd toată ura și deznădejdea, toată luria ei ce nu se putea topi în lacrimi.

Am îngînat, neputînd înțelege:

— Ce vrei să zici?...

Ana izbucni, ca prinsă de Tebra:

— Ai venit din prima zi în casa noastră, armat cu o singură intenție: să cucerești inima și să cîștigi dota uneia dintre noi. Ca să fi mai sigur, te-ai făcut iubit de toate trei. Dacă nu ți-ai putut îndeplini scopul prea repede, se vede că ai fost descooperit de Angela, sau de Olga, care probabil că n'au mărturisit de rușine. Scăpîndu-le din mînă, îți rămîneau în orice caz eu, al cărei trecut te obseda, și de care erai sigur. Moartea lor a făcut să-ți suridă perspectiva unei zestre duble, și de bună seamă că ai regretat mult nașterea copilului Angeli, fără de care ai fi luat o dotă întreită! Așa e! Absolut așa e! Bani i-ai urmărit, lașule!... Ah! Trebuie să recunosc că ai avut

oarecare geniu, că ai fost un maestru al perfidiei, și că ai fi izbutit pină la capăt, dacă nu te demască numai carba întâmplare!...

Mi se părea că văd, căzută la picioarele mele, zdreanța iubirii noastre, prefăcută în pulbere și noroi. Bănuiala infamă mă spălă de orice altă răspundere. Nedreptatea mă făcuse să mă înșepesc într-o indiferență mută. Ana vorbea cu obrajii aprinși, cu ochii aproape scoși din orbite, având în strigătele ei ceva nebunesc și sălbatic.

— Dar cum ai putut, — răcnii ea ca ieșită din miști — să calculezi cu răceală acest plan mizerabil! Cum nu te-a înduioșat iubirea mea zmintită, adorația mea fără margini! Cum puteai să vii cu gîndul pingărit de socoteli murdare în locul pe care-l sînteam aproape ca pe un altar! Cu fiecare dezmiardare pe care mi-o dădeai, îți închipuiai că răscumperi banii de mai târziu! Fiiuică pentru atîta m'ai iubit pentru bani! pentru bani! pentru bani!...

Cuvintele Anei erau biciuite de aiurare. Vocea ei sugrumată șueră. Apucîndu-mă de piept, începî să mă zgîlție, urlînd ca o liară:

— Spune de ce m'ai înșelat, de ce m'ai mințit, de ce m'ai zdrobit! Spune! Spune!...

Brusc, ca fișnită din adîncurile cele mai vechi ale ființii mele, mi se înșipse în inimă dorința brutală de a domina femeia. Fără să las o clipă de control acestei dorințe imediate, i-am răspuns încrunțat:

— Pentru bani.

Ana sări înapoi, îngrozită, înnebunită de lovitură acestui răspuns, în locul căruia sufletul ei rănit așteptă poate o protestare. Figura ei se făcî albă ca varul și pleoapele-i începură să tremure, deasupra ochilor i jectați de sînge. Ducîndu-și mîinile la temple, scoase un vaet sfîrșit:

— Ah! Dumnezeuule!...

Și se prăbuși ca un lemn.

Am chemat îndată pe Ghiță să-mi dea ajutor, căci Ana căzuse într'un leșin cu convulsioni. Toate lacrimile oprite izbucniră ca un șuvoi, sughițurile îi clocoteau în gît, îi zguduiau

toată ființa, prinsă de friguri. În colțul gurii îi înflorise o spumă albă.

Am ridicat-o în brațe, am strîns-o la piept, i-am acoperit fața de sărulari, cuprins iarăș, cu înzecită putere, de toată nemărginita mea dragoste. Am așezat-o pe pat, i-am deslăcut haina la piept, i-am pus sub nări un flacon de eter. De trei ori s'a deșteptat și a leșinat iarăș. Cînd se trezit deabinelea, roti împrejurii ochii măriți de durere. Întoarse capul cu greutate spre, perețele unde se auzea tic-tacul pendulei și se uită.

Erau orele zece fără opt minute. Se ridică fără să scoată o vorbă, fără să-mi arunce o privire, își așeză părul desfăcut, își puse pălăria și haina, avînd în toate mișcărilor un automatism de somnambulă. Părea slăbită, îmbătrînită.

Aș fi voit să o strig, să-i vorbesc... dar mi-eră teamă să nu-i fac mai rău,

— Să treacă noaptea, îmi ziceam, înflorat.

Șovăind, ca beată, oprindu-se în loc de mai multe ori, se îndreptă spre ușă. O deschise și dispăru.

XC

Uluit, cu craniul gol de creeri, am rămas pironit în mijlocul casei. Mi se părea că lucrurile dimprejur aleargă într'un galop îngrozitor. Mă întrebai ce am de făcut. Ghiță intră și vorbi ceva, dar nu mai știu ce. Rotîndu-mi fără voe privirile, am văzut masa de lucru, dosarele, hîrtiile în neorînduială, plicul cu fotografii...

Un fior de spaimă mă cuprinsese.

— Aer, am nevoie de aer... îmi zisei, pe semne cu glas tare, că servitorul se grăbi să deschidă ferestrele.

Am părăsit odaia, am ieșit pe coridor, apoi în stradă, mi-am umplut plămîinii de aer, am privit cerul. Eră o noapte instelată și dulce. Mi se părea că țaria bolții albastre a prins a se mișca uriaș împrejurul pămîntului; stelele se fugăreau unele pe altele

cornul lunii spintecă repede cerul, ca un fanar de locomotivă.

Zgomotul cetății mi-eră de nesuferit. Vehicule, oameni erau ca mînați de furie; sub picioarele mele trotoarul gonea singur. Numai eu eram înțepenit, nu mă puteam, întrece în înțelea cu lumea și cu firea biruită de vîrtej.

Mergeam cu capul plecat, cu mîinile în buzunar, cu creierii țerbînd ca într'o căldare. Imaginile bizare, amănunte fără rost se amestecau în mîntea mea, ce nu mai deslușă nici o idee limpede. Umblam iute, ca să pot ajunge omenirea delirantă, care apărea și dispărea cu înțeleală de clipe. Fără să știu cum și cînd, m'am pomenit în gară. Aici m'am dezmeticit puțin, am respirat odată, adine, am priceput că sînt într'o stare nervoasă neobișnuită, am încercat să mă liniștesc, să cercetez lucrurile cu mai multă răceală.

Putința de a reveni la realitate mi se părî binelăcătoare, și odată cu ea se înfrîpă convingerea că totul se poate schimba în bine.

— Pentru aceasta însă, trebuie să-mi dau lămurit seama de ce s'a întîmplat, — îmi zisei.

Mi-am dat numaidecît, bine și lămurit, seama de ce s'a întîmplat:

Ana știe tot!

Gîndul acesta mă innebuni iar.

Ani de zile am căutat și am izbutit să-i ascund această infamie, chiar atunci cînd se petrecea sub ochii ei; soarta m'a ferit cu grijă de pierderea singurului ideal al vieții mele irosite zadarnic, și acum aceeaș soartă, printr'o răsucire lăără înțeles, mi-l zmulge cum numai moarte ar putea să o facă. Dacă n'ar fi adevărat, ar fi de necrezut!

Simțeam că mă innăbuș. Mi se părea că în toată natura e prea puțin aer, ca să-l pot cuprinde cu pieptul meu, apăsător de o asemenea greutate.

Printr'un fenomen invers, încercam acum nevoia de a fi iarăș acasă, între cei patru pereți ai singurătății și ai nenorocirii mele, ca să mă re-

culeg, să cumpănesc cît de mare de catastrofa ce s'a năruit asupra mea. Am pornit iarăș la drum. De data asta impresia că firea întreagă conspră să mă ție pe loc. Oameni, vehiculele în mers păreau înțepenite de o mină nevăzută, care mă înțuise și pe mine în nemișcare. Cerul cu stelele lui mă văzută mai rece și mai imobil.

În calea Victoriei am gasit o trăsură, care m'a dus pînă acasă.

Cu o grabă febrila m'am incuiat în camera de lucru, m'am trîntit pe un scaun, hotărît să chibzuesc potolît, să fiu logic.

— S'a sfîrșit, s'a sfîrșit, îmi ziceam într'una, plînd între neputință și desperare. Netty nu mi-o va ierta niciodată. Și cum mi-ar putea-o ierta? Eu nu pot să uit omul care a intrat în viața ei, înainte de a mă arată eu, și ca să șteargă din suflet ideia grăzava ca, în timpul dragostei mele cu dînsa am înșelat-o cu amîndouă surorile ei? Dar cum va putea să uite?... Cum să despartă ideia aceasta de amîntirea morții lor, de gîndul, mai neîmpăcat decît toate, că înșelăciunea mea, amorul meu, toate au fost *pentru bani!*

Ideile acestea groaznice, — trădarea și banii, — despartite sau imbinăte, fiecare în parte sau amîndouă deodată, pot dezechilibra mîntea unei femei, pot nimici fericirea. Ce imbold satanic m'a făcut să rostesc acele două cuvinte, acea sfidare de prisos a durerii ei, acea minciună dobitocească: *pentru bani!*...

N'aș putea redă psihologia acelu fragment de secundă: a țîșnit ca un fulger, a trecut ca un fulger, a ars ca fulgerul. S'a făptuit, a săvîrșit ireparabilul. Ce filtru balsamic ar mai putea șterge din întipăririle creierului ei o brazdă atît de singeroasă? O cunosc pe Ana: a plămuit întotdeauna iubirea uaică. Această concepție neștrămutată a amorului mî dădea porniri de furie împotriva mea, atunci cînd numai *bănuia* că o plac pe Angela. Ce va săvîrși ea acum, cînd

realitatea e cu mult mai oribilă, cînd totul se amestecă în mintea ei în deliruri bolnăvicioase? Mi-a spus-o chiar ea: o trădare din parte-mi ar face-o destoinică de *ori și ce faptă*.

Ana primise dela părinți o educație severă, care a netezit toate acele părți colțuroase ale caracterului, asupra cărora educația poate avea o influență. Instinctul, mai puternic decît toate forțele oamenilor, cîrmuise voința și viața ei, cași pe a celorlalte două surori, către o cale lăaturalnică de drumul conveniențelor sociale, și o supuse unui destin formidabil. Astfel, în ea trăiau două ființe aproape străine, aproape dușmane. Ceadintii o silise să făptuiască ireparabilul. Ceadeadua se înalță pururi înaintea conștiinței ei, ca fantoma unui vesnic reproș.

Descoperirea teribilei taine a săpat iarăș abisul între cele două ființe ale sufletului ei, întărîțînd-o pe fiecare în parte pînă la exasperare. Cînd în omul care a fost în stare să-i ridice inima pînă la sfîntul amor a văzut aceeaș «fiară cinică», o altă formă a aceluiaș monstru masculin care i-a pîngărit înția oară trupul, lupta dintre cele două făpturi ale ființei ei morale cred că în adevăr ar face-o destoinică de *orîșice faptă*. Năluca mereu apăsătoare a trecutului îi va zădări orice gînd de fericire, o va face să cugete la deșertăciunea și fărîmîțarea tuturor idealurilor omenești. Prezența mea o va liniști și o va turbura pe rînd. Cîteodată va vedeă în mine raza ei de speranță, limanul de mîntuire al tuturor suferințelor, dar de cele mai multe ori voi fi pentru dînsa prilejul amăntirilor îngrozitoare, fericirea și dragostea pierdute, dela care va opri-o de aci înainte mîna de ghiață a trecutului.

La o femeie cu un caracter mai echilibrat, gîndurile acestea ar trece ca o umbră vagă; complicațiunile sufletesti s'ar ușura la ideea dominantă a fericirii, care șterge totul. Dar Ana eră un caracter absolut. Stările ei lăuntrice trăiau neatîrîfate una de alta, nu primeau nici un amestec, nici o relativitate. Tot

timpul idilei ei cu Andrei Rădeanu viețuise o existență morală aparte, în amețea unui vis fără plăcere și fără control. Cînd dezgustul a cuprîns-o, pe acest om l-a zvirilit departe de ființa ei, fără să cumpănească urmările faptului. Cînd m'a cunoscut și m'a iubit, tot timpul dragostei noastre a trăit numai pentru iubire, pe care a conceput-o ca pe un sacru religios. Astăzi realitatea și-a lăsat asupra ei mina grea de păcate, slujînd imagina fericirii neprihănite. Delic-vesența sufletului ei s'a reinchegat într'o cristalizare de ură, de durere și de dispreț.

M'am gîndit că poate destăinuirea aceasta, datorită întîmplării, va folosi ca să statornicească un echilibru în întunericul trecuturilor noastre. Fiecare avînd o umbră pe conștiință o va putea suferi pe a celuiilalt.

Cine știe?... Poate că această criză va șterge toț. Poate că va fi necesară amorului nostru această revoluție, care ne va învăța prin durere binefacerea pocăinții. Trehue lăsată natura sufletului să lucreze, îmi ziceam eu. Răvile morale se închid singure, cu vremea, cași cele trupești. Seva vieții creiază, astupă și acoperă totul. Timpul va aduce clipa, cînd satul de așteptare, plictisiți de obida reînușcărilor, dornici de iubire, ne vom arunca unul în brațele altuia. Nu vom sili lucrurile, ci vom lăsa dragostea să doștească în suferință, pînă ce va sparge singură pojghița, va îmboboci îngrășată de lacrimi, se va arăta sub eterna ei formă: floare a durerii.

Și totuș, o presimțire sinistră țîzneă din chiar adîncimea nădejzii mele și-mi spuneă că totul s'a sfîrșit. Vazusem în ochii ei privirea aceea fatală, care se vede numai odată în ochii ființei iubite, și auzisem cuvintele ei:

- Să te omori.. Tu sau eu...

Ura ei eră atît de neînduplecată, încît mi-ar împrumută chiar brațul ei înarmat.

Sau...

O idee absurdă îmi veni în minte. Ce a voit să spună prinaceste vorbe:

— Tu sau eu ?...

Nu cumva sensul e altul, e cu totul altul ?...

Tot sîngele îmi îngheță de groază. Sudoarea rece îmi înneacă fața, picură pe scînduri. Am sărit în picioare, mi-am dus mina la tîmple, m'am întrebat :

— Cît e fi ceasul ?... Trebuie să fie foarte tîrziu...

M'am uitat. Erau orele zece și jumătate. E cu puțință ? Toată această dramă morală, cu perspective de timp infinite, s'a petrecut în mîntea mea cu fulgerarea visului ?... S'o fi culcat D. Vlăduț ?... De obicei se culcă tîrziu. Oricum ar fi, îl voi scula din somn.

M'am repezit la ușa ca o vijelie.

NCI

Cînd am intrat, l-am găsit pe căpitanul Vlăduț în pyjamă, cu scufa de noapte pe cap, lungit pe sofă și citind o carte: probabil Shelley. Ridică asupra mea ochii lui blînzi și nepăsători, eu privirile piezișe aruncate pe deasupra ochelarilor. Imi zise fără să se turbure :

— Ai venit ? Vă așteptam de aseară. Noroc. Cum ați petrecut la Constanța ?

— Nu ți-a spus Netty ?

— Nu mi-a spus nimic. Părea foarte obosită. A trecut în odaia ei și cred că s'a culcat.

— Tată, aș vrea să vorbesc cu Ana.

— Bine, frate, nu vă despărțirăți adineori ? După patruzeci și opt de ore de plimbare, te trezești la miezul nopții că ai uitat să-i dai bună seara. Ciudați mai sînteți și voi, tinerii din ziua de azi. Pe vremea mea...

— Tată, nu e vorba de oamenii din vremea Dtale. Vreau să vorbesc cu Ana. Ceva foarte însemnat... te rog nu mă întreabă... dar trebuie să-i vorbesc.

Căpitanul Vlăduț mă privi de astă dată lung și iscoditor, apoi se ridică în capul oaselor.

— Aici se petrece ceva, zise el grav. Nici Netty nu eră tocmai ve-

selă cînd a intrat în casă, iar pe figura ta bag de seamă o paloare neobișnuită. Nu v'a priit călătoria, se vede. De aceea stau eu acasă. *I like my home*. Fie. Dacă vrei cu tot dinadinsul să-i vorbești, mă duc să-i spun. Dar dacă doarme ?

Am stat puțin pe gînduri.

— O scoli din somn.

Căpitanul Vlăduț se tîri anevoie pînă la ușa, intră în iatac, îl auzii cum se oprește la ușa Anei. O chemă încet :

— Netty...

Apoi, ciocnînd cu degetul în ușa, repetă mai tare, de două ori :

— Netty...

Inima-mi bătea eu furie. Ușa dela camera Anei se deschise, — în clipa aceea n'am deosebit de mîna cui, — și după cîteva clipe un strigăt oribil de groază sfîșie tăcerea nopții.

O mină de metal mi se înceștă de inimă și tot părul mi se zbirli. Am alergat ca nebun, am înlăturat pe bătrîn, am văzut...

O formă albă atîrnă de fereastră, alături de pat.

Sudori fierbinți îmi țîșniră de peste tot, mă scăldară ca într'o bae de foc. Simțeam că mă asfixiez de căldura. O secundă mai tîrziu începui să tremur de frig din tot corpul, și dinții îmi clănțăneau ca oțelul izbit în cremene. Începui să deosebesc mobilele din odaie, și în mîntea mea îmi repetam inconștient :

— Masa... dulapul... patul... masa...

Simțeam pe mine carnea înghețată, și un strat gros de promoroacă mi se așternuse par'că și pe creeri.

Un nou țîpăt al bătrînului mă trezi din paralizia morală ce mă lovise și-mi dăte imboldul să mă mișc. În sufletul meu năvăli de pretutindeni întunericul, și nu mi-am mai dat seama de nimic. Gesturile, faptele, cuvintele ce urmau le-a săvîrșit un eu străin, de dincolo de conștiință.

Am scos briceagul din buzunar, m'am repezit și am tăiat sfoara. Corpul se prăbuși pe scînduri cu un huruit înspăimîntător, și capul mă lovi pe picioare. Ceva, ca o bucată din creeri mi s'a dizlocat în clipa aceea, a lăsat un gol, în care s'a în-

tipărit pe vecie zgomotul trupului în cădere.

Am deznodat fringhia, am pipăit pulsul, — eră caldă iucă, — și cu urechea i-am ascultat inima. Atunci încetă și inima mea.

Ridicînd capul spre D. Vlăduț, îi zisei cu o liniște inexplicabilă:

— E moartă.

— Moartă?... Moartă?... răcni bătrînul ca ieșit din minți.

Și cuprins de nebunie, patelic în cele mai cumplite momente, se aruncă peste corpul fetei lui, urlînd, gemînd, zmulgîndu-și părul, cu ochii exorbitați, cu glas de fiară rănită:

— Ah! S'a împlinit soarta!... Trageți clopotele bisericilor și cîntați ritualul morților! Imprăștiți lămîia prohodului și turnați peste mine untdelemnul sfințit și aiazma botezului! Azvîrliți deasupra-mi pămîntul, căci eu sînt mortul, eu, care am murit de trei ori pe rînd în copiii mei!...

În curînd sosiră și slugile, deștepate de țipete, și în mijlocul tuturor care plî geau, căpitanul, ingenuunchiat lingă cadavru, stringînd la piept capul cu buzele înghețate, o alintă, o chemă cu nume dragălaşe, cum dezmiardă doicile copiii să doarmă:

— Fetița mea! Mititica mea! Tu-mi rămăseseși mîngîierea bătrînețelor. De ce-ai plecat! De ce ai plecat!... Tatăl tău va muri de durere! Ce-mi trebuie viața fără voi, copilașii mei, îngerii mei!... De ce te-ai dus și tu! De ce te-ai dus!... Dormi liniștită, micuțo... Nani, puinule...

Și îmbrățișă rarăș chipul cadavrului. Deodată își înălță capul spre noi, rostînd cu vocea sălbăticită, ca venită dintr'un fund de peșteră, și privindu-ne cu o căutătură revulsată, de nebul:

— Nu e moartă! Am simțit pe gura mea sărutarea umedă a buzelor ei!...

Cineva aprinse becul electric, și un țipăt înfricoșat izbucni din pieptul tuturor. Imbrăcat în alb, trupul așternut pe podele semăna cu o statuă dărîmată. Obrazul Anei eră negru. Limba i-atîrnă afară.

Căpitanul Vlăduț dînd semne de nebunie, Ghiță și cu Vasile l-au ridicat pe brațe și l-au închis într'o

odae, unde urmă să țipe și să-și zmulgă părul.

Am avut încă limpezimea de spirit să trimit pe Ghiță să cheme autoritățile, să răspund la întrebările comisarului, să iscalesc procesul verbal. Un agent luă sîbura și o privi cu curiozitate: eră șnurul dela perdele. Apoi o băgă în buzunar, adăogînd cu simplitate:

— Fiînd corp delict, se confiscă de Noi.

Și aparate către comisar:

— Se zice că sunia spînzuraților aduce noroc.

Toate acestea se perindau în mintea mea ca într'un vis, un vis oribil. Erau în afară de realitate. Cu aceeaș împietrire subtească am privit ridicarea cadavrului, așezarea în pat. Netty eră îmbrăcată într'un *peignoir* alb, larg decoltat. Părul i se împrăștiase pe umeri, ca o pelerină de singe.

Pentru ultima oară au dezbrăcat-o femeile în fața mea, — numai a mea, — și i-au spălat trupul cu un burete udat în apă și oțet. Au îmbrăcat-o apoi în rochia cea albă, i-au pus mîinile pe piept și un crucifix între degete. Au acoperit-o cu o pînză, au împrăștiat pe pat flori din grădină și i-au aprins luminarea la creștet.

Căpitanul Vlăduț se liniștise. Am rămas cu el de-am veghiat-o.

Cearceaful alb care acoperea corpul moartei se lipise de formele trupului. Capul, sinii, ieșau în relief de sub pînză. Virfurile picioarelor ședeau în afară, cu virfurile mici și ascuțite îndreptate spre tavan, ca încălțămîntea unei păpuși trîntite într'un colț părăsit. Căpitanul Vlăduț stătea pe un scaun, lingă pat, cu un cot rezemat de pernă, cu obrazul proptit pe mină. Eu, pe alt scaun, la doi pași. Ghiță, care se strecurase pe nesimțite în odaie, se așezase pe un scaunăș, deoparte.

Am tăcut astfel toți trei, aproape un sfert de oră. Nici un zgomot nu turbură adîncă liniște. Părea că stăm de priveghi la un holnav, pe care nu trebuie să-l deșteptăm din somn. Nemîșcarea umbrei albe, culcate pe pat, avea ceva înflorător.

Căpitanul Vlăduț șopti, abia auzit:

— Să o înmormintăm poimîine. Nu o putem ține trei zile, căci e prea cald.

Iși întoarse spre mine fața. Eră alt om. Părea o mască schimonosită a durerii. Avea în el ceva vulgar, ignobil.

I-am răspuns:

— Ar fi bine să o îmbălsămăm.

— La ce bun să împiedicăm putrezirea? Îngină el discret. Este cea mai oribilă iluzie a vieții. Mi se pare că da morții un careot și mai etern, căci păstrează forma cadavrului. Să o redăm naturii. Din corpul ei va răsară o grădină. Ce o mai fi făcînd Karl Müller?..

După o lungă pauză i-am răspuns:

— Tată, aș vrea să am ultima ei imagină. Să chemăm de dimineață un fotograf.

— Nu se poate, nu se poate... răspunse D. Vlăduț liniștit. Figura spinzuraților e urită la vedere.

M'am înșiorat de groază și am tăcut. Chipul Anei, în moarte, îmi apărură înaintea ochilor. Dar nu-mi stîrneă nici o impresie; nu găseam nici o asemănare cu al iubitei mele. Simțeam numai apăsarea durerii nedeslușite că pe Ana nu voi mai întîlni-o nicio dată. Dar nici de aceasta nu eram sigur.

— Ceia ce este mai straniu în anamito existențe, zise D. Vlăduț, este bruschețea neașteptată cu care se schimbă soarta. Am trăit o viață întregă atît de aproape de fericire, pe cît este posibil pe pămînt. Fericirea mea eră făcută dintr'a copilelor mele, sau mai bine zis din sorții pe care-i aveau la fericire. Și deodată, la o răspîntie a vieții... Sînt alții, pe care nenorocirea îi paște din leagăn. Dar cel puțin aceia se obișnuesc. Suterința, cași norocul, este în funcție de sensibilitatea omenească și de obicei. Ana nu și-a spus ție de ce se omoară?..

— N-nu...

— Nu știu dacă ai băgat de seamă coincidența bizară care le-a urmărit. Căsătoria a fost mormîntul tuturor trei. Olga nu a putut-o îndură. Poate că nu-l iubea pe Müller. Angela s'a prăpădit după prima maternitate. Ana

s'a sinucis în preajma zilei de a fi femeia ta. În aceste trei drame a lucrat par'că o singură mîni, o singură cauză.

— O singură cauză... am zis eu tremurînd, prinzînd din fugă ideea.

— Ascultă, Paul, făcî D. Vlăduț apropiindu-se misterios de mine. Am cîtit prin cărți și mi-au mai vorbit și alții, că omul are suflet după moarte. Sufletele morților vin cînd sînt chemate?..

Nu puteam de loc urmări pînă la capăt cuvintele Dlui Vlăduț. Ultima frază îmi scăpă imediat din memorie și nu mai știam ce să-i răspund.

— Să chemăm sufletul Anei, zise căpitanul clipînd din ochi.

— Tată, un murmurat, eu vreau să văd.

— Ce?

— Vreau să văd... pe Ana.

— Nu se poate... Nu se poate... șopti D. Vlăduț cu melancolie. Uit'o. De-acum nu mai e a ta.

Incepuse să-mi țîșnească sudoarea pe frunte. Gîndurile mi se rătăceau. Nu mai puteam urmări o idee mai mult decît două secunde, apoi mîntea o cirmea brusc într'aiurea. Tremuram ca varga și gîtul mi se uscaseră de o sete arzătoare. Creerii-mi clocoțeau. Aveam o poftă nebună să plîng, dar ceva, ca o mină de piatră, mă strîngea de gît. Mai mult decît toate, nestatornicia atențiunii mele, asociațiunile de idei care mi se făceau fără voce, mă ațîțau. Simțeam ceva straniu, o sîință morală nouă care se strecură în mine tîrîș, împotriva voînții mele, și cu care nu mă puteam lupta. Îmi dădeam seama că toată conștientarea mea cu căpitanul Vlăduț eră lipsită de rost, dar nu mai pricepeam ce ar fi trebuit să vorbim în acele momente. Sudoarea îmi scaldă fruntea fără încetare, cînd șerbinte, cînd rece, și nu puteam să-mi stăpînesc tremurul care făcea să-mi clănține dinții.

— Tată!.. gemui înăbușit. Lasă-mă să văd!

Însă îndată în urmă nu mai știui spre ce se îndreptau aceste cuvinte. Simțeam o spaimă bizară, cași cînd ar fi trebuit să intru într'o lume ne-

cunoscută. Mă împotriveam din răspu-
teri, dar alunecam în neștiire spre ea.

Sudoarea musteă mai fierbinte,
mai rece.

Capitanul își trase scaunul lângă
mine și-mi șopti:

— Iți arde mîna ca de febră. Nu
e nimic. Răspunde-mi: ai avut vreo
ceartă cu Ana... vreo explicație du-
reroasă?... Moartea ei mă apasă ca
un mister oribil. Oricare moarte e
un mister oribil, dar a Anei mai
mult ca celelalte.

— Un mister oribil... am repetat
eu, gîlgînd în plîns, și simțind pro-
priile-mi lacrimi cum îmi scaldă o-
brajii.

Mi-am îndreptat ochii cu un fel de
rușine spre bătrîn, pîrindu-mi-se că
n'am dreptul să fiu îndurerat în fața
acestui om, copleșit de o întreită
moarte, și care totuș găseă curajul
să pară liniștit și să mîngîie pe alții.
O simpatie bruscă îmi cuprinsese inima,
și dorința de a-l îmbrățișă, de a ne
amesteca suferințele. l-am șoptit:

— Tată...

Capitanul Vlăduț mă privi lung.
Atunci am băgat de seamă că bătri-
nul plîngeă. De mult ochii lui șiruiau
lacrimi, pe care cuvîntul lui potolit
nu le trădă. Poate că el însuș nu le
știa.

Mi-am retras mina, și rezemîndu-mi
capul de speteaza scaunului, îmi în-
ghiteam hohotele ce-mi năvăleau în
gitlej.

O clipă mai tîrziu eram liniștit de
tot. Peste suflet mi se întinsese o
pace binefăcătoare.

Gîndul mă răpeă, ducîndu-mă prin
meleaguri pline de viață. Noaptea pe-
trecută cu toate trei fetele în gră-
dină, în ajunul plecării mele la Buș-
teni... baba oarbă... întîlnirea mea cu
Netty în odaia ei de culcare... (totul
fînd departe în timp, mi se părea
departe și în spațiu, și nu-mi dădeam
seama că mă aflu în aceeaș odaie),
rămasul bun dela Angela, în pragul
porții... Brusc, m'am întors la reali-
tate. Hohote de plîns mă zguduiră
cu violență, întretăiate de țipete.

Capitanul Vlăduț îmi luă iarăș mina
într'a lui.

Dar pacea nesfirșită mă cucerii din

nou și-mi uscă lacrimile ca un vînt
fierbinte. Acum rătăceam cu Ana prin-
tr'o pădure de brazi. Eră o iarnă
caldă ca o zi de Aprilie. Zăpada chiar
părea caldă ca un puf de lebădă, și
clorofila verde a brazilor rîspindeă
un misos de tei. Ana găsisse pe o ra-
mură un gîndăcel roșu și-l pusese
pe virtul degetului. Vietatea se făcu
mică, se ghemui cit o gămălie de ac.
Netty rîdeă gălăgios și ridică spre
mine *ochii serii*. Dar insecta își des-
chise aripioarele și zbură... M'am trezit
iarăș țîpînd, cu ochii arși de lacrimi,
cu obrazii umezi. Pe pat, forma albă
stătea în aceeaș înspăimîntătoare în-
țepeneală.

Deveneam din ce în ce mai puțîn
stapîn pe gîndurile mele, care mă
furau în lumi de demult, și din baia
de lumină a cărora mă zmulgeam tre-
sărînd, plîngînd, țîpînd.

La un moment dat m'am simțit
îmbrățișat de o *allfel* de liniște, de
o pace cu totul *alta*. Eram stăpîn pe
ființa mea sufletească. Ideile mele ur-
mau o cale logică, simțurile nu mă
mai trădau. Acum vedeam lamurit
— și compăttimeam — nebunia ce-
lorlalți.

Capitanul Vlăduț șezînd alături de
mine, cu figura lui zbîrlită și cara-
ghioasă, Ghiță pe un scaunăș în fun-
dul odăii, cîrcit pe vine ca la gura
sobei, toată lipsa de înțeles a acestei
nemișcări și a acestei tăceri mă în-
tăritau, mă umpleau de furie. De
bună seamă, oamenii aceștia erau ne-
buni, căci ei nu vedeau ceia ce vedeam
eu, ceia ce trebuiau să vază.

I-am scuturat de umeri pe bătrîn,
i-am zis aspru:

— Nu vezi?

— Ce?...?

I-am arătat în spre pat. El privi.

— Ana... zise el turburat.

— Ana... i-am răspuns mohorit. Dar
nu vezi? am strigat spumegînd de
mînie.

Și l-am zgîlțuit iarăș de umeri, mai
cu putere.

— Ce să văd?... bilbilii el.

— *Ochii*, i-am șoptit eu misterios
și rîzînd. *Ochii* ei ne privesc...

Ochii ei ne priveau în adevăr.
Mari deschiiși, învăluii în umbre de

vrajă, *ochii serii* răspindeau în toată odaia o lumină dulce de amurg.

Bătrînul mă privea fix. Am auzit ca prin vis cuvintele lui:

— Halucinează.

— Omu! acesta e nebun, mă gîndii eu. Durerea l-a orbit. Nu mai poate vedea. Nu va mai vedea niciodată!...

Ghiță se ridică, mișcînd scaunul. Zgomotul acesta îmi stîrni o durere oribilă în creier, și am auzit iarăș

huruitul cadavrului care se prăbușă!

Am văzut trupul răsturnat pe pămînt, cu pletele de aramă risipite pe umerii albi, și *ochii serii*, întunecați, spăimoși... cu priviri de sticlă... țînțiți într'ai mei. Am început să urlu, am alergat spre fereastră, am voit să săr în stradă. M'am simțit apucat de două brațe, am mai rostit odată numele Anei... și un vâl negru se lăsă pe conștiința mea.

CAPITOLUL XII

NCL

Drama hidoasă sfîrșită prin moartea Anei. de care mă știam singurul vinovat, a cășunat o neorînduială trecătoare în mintea mea.

Trei săptămîni am zăcut la pat, bolnav de febră cerebrală. Cum am aflat mai tîrziu, din noaptea de veghe, din momentul în care Ghiță m'a împiedicat să mă sinucid într'un acces de demență, am stat treizeci și cinci de ore în delir. Ca o a doua conștiință, care mă urmărea pînă și în halucinații, ca o presimțire instintivă a clipei de veșnică despărțire, m'am deșteptat în timpul slujbei religioase, pe care o făceau lingă sicriul Anei. Servitorul meu și cu un infirmier mă păzeau, așa încît n'am putut lua parte la lugubra ceremonie. Dar m'au lăsat să privesc carul funebru, oprit înaintea ferestrei mele. Cînd au adus racla pe umeri și au băgat-o înăuntru, am deschis fereastra. La pornirea convoiului am început să țip, am strigat să oprească. Ca prin vis, printre jalnicii ce urmau dricul am descoperit numai pe căpitanul Vlăduț, descoperit, cu părul vilvoi, cu barba albită de tot, cu obrazul galben, cu ochii rătăciți. Părea regele Lear, umbilind nebun prin pustie.

După aceasta, am căzut într'o stare de abrutizare aproape totală, urmată de un somn greu și mistuit de friguri. Visele mi-erău chinuite de

aceeaș incoerență bolnavă, întovărășită de aceleași asociațiuni imposibile, din care mă trezeam în țipete, în sudori, în viziuni înspăimîntătoare. Cel mai mic zgomot îmi iscă în creier amintirea prăbușirii cadavrului, care mi se întipărise în craniu ca săpat cu fierul. Halucinația ochilor deschiși și sticloși, privindu-mă cu o fixitate neinduplecată, îmi bîntuia cele mai adesea miutea și-mi dădea deliruri de o violență așa de ascuțită, încît cei care mă vegheau se temeau că în momentele acelea voi muri. Dar această exasperare fizică îmi lăsă oarecum sufletul departe, într'o irealitate străină de pricepera totală a nenorocirii care mă lovise. Însă pe măsură ce nervii se lîvișteau, conștiința se trezea la lumina adevărului; ceia ce fusese numai obiectul morbid al înfrigurării, cerebrale, devenea în limpezirea treptată a minții un element rece al înțelegerii, o înșorătoare și irevocabilă realitate.

Cu încetul, simțurile își pierdura răzvrătirea, amorfira într'o paralizie absolută, ca într'o resemnată deseperare. Și rămase sufletul singur, singur să contemple golul nemărginit, priveștiștea unei vieți lipsite de rost și de interes.

În fața constatării incurabile, nu mai aveam nici tăria de a mă despera. Cu o nepăsare de idiot pentru tot ceia ce mă înconjură, priveam ca prin bruma unei alte lumi lucrurile și ființele dimprejur. Cei doi oameni, obiectele neînsuflețite, aceleași obiecte.

Despre folosul cărora păstram o memorie vagă, se impuneau atenției mele cu o stăruință pe care n'o pricepeam. Ce-mi trebuiau?... Ce neveve aveam să știu de existența lor?... Zmuls din lume și din viață, întuit de conștiința implacabilă a nemărginitei pierderi, mă uitam uluit, fără să înțeleg rațiunea a tot ce există în afara de nenorocirea mea.

Dar, prin acel proces firesc de intensificare și degradare a impresiilor, contemplarea îndelungată a catastrofei morale sfârși prin a-mi răpi încetul cu încetul viziunea ei clară. Și când îmi reveni în minte, fu ca o destăinuire, pe care aș fi aflat-o atunci pentru întâia oară: Ana e moartă!.. moartă!.. Atunci toată ființa mea se răsculă într'un strigăt cumplit de deznădejde, într'o tăgăduire furioasă a realității imposibile. Nu e adevărat!... Nu e adevărat!.. urlam ieșit din minți, zmulgiadu-mi părul, mușcându-mă de mină, ca să reviu la realitatea cea adevărată, care nu putea să fie moartea ei!..

Ce e de făcut?... Trebuie ceva, un leac repede și sigur, ca să înceze această stare ce nu poate dura. Cum să mă încredințez că Ana trăește?... Cum să ucid în mine siguranța că dispariția acestei femei nu este o scorăire sau o minciună?... Trebuie o dovadă imediată, fără de care nu mai pot trăi o clipă mai departe. Ideia că Ana este prada acestui etern întineric mă va ucide mai repede ca însă seceră morții.

Sculat din pat, umblam prin odae cu pași impleticiți, ca beat, căutând par'că un reazem material împotriva dezastrului din ce în ce mai evident, mai iremediabil, și mă prăbușam pe cite un scaun, surpat sub greutatea covârșitoarei convingeri, care se lăsa asupra mea ca o piatră.

Durerea morală o simțeam ca o rană fizică, aici, în lobul stîng al creierului, unde se întipărise pe vecie zgomotul prăbușirii cadavrului. Aveam impresia că-mi roade pereții craniului și că tot sîngele îmi fierbe în strîmta cutie de os. Ochiul mi-ardeau,

gura mi-ardeă, răsufllarea mi-eră aprinsă. Privirile alunecîndu-mi fără voe în oglindă, am văzut o figură umflată și roșie, pătată cu vină. Cu barba crescută, cu ochii injectați, cu fruntea îmbrobănată de sudoare, îmi păream mie însumi un animal respingător, fără nimic omenesc.

Ședeam ore întregi cu uitătura pironită în tavan, sau ratăcind pe lucrurile și ființele dimprejur, și mintea mea, inima mea, cu intervalele lucide de revoltă, nu voiau încă să primească evidența ireparabilului. Iar cînd aceasta se impunea neînduplecată, urmau strigătele de durere și de groază, cheinarea pe nume, mișcarea de a deschide fereastra și de a mă azvîrli în stradă, pornirea de a-mi strivi capul de zid, sau prosternarea la pămînt, lovind scîndurile cu fruntea și întinzînd deznădăjduite brațele spre umbra femeii care nu mai eră a mea.

Stăteam așa alte nesfîrșite ore, pînă reintram în delir. Și atunci simțeam prin ceața visului brațele care mă ridicau, mă azeau în pat, pungiile cu ghiață puse împrejurul capului, citeodată o mină pipăindu-mi pulsul și un glas străin amestecîndu-se la vocile celorlalți doi.

Deșteptarea eră întotdeauna grea, înceată, par'că mă trezeam din moarte, cu pleoapele lipite cu pămînt, și cugetul mi-eră străbatut de imagini sinistre, în care revenea contemplaerea cadavrului și fixitatea ochilor de sticlă.

Cu cît conștiința se convingea de lugubrul adevăr, durerea se îngămădea în sine însăș, se mistuia siugură, începea să se întrebe asupra viitorului:

— Ce voi face fără Ana?..

Perspectiva unei vieți întregi fără scopul suprem al existenței mele, fără femeia aleasă să-mi fie deapururi tovarășe, îmi apărî ca viziunea unui abs fără fund. Dimineața își va ridică pînzele de aur asupra pămîntului, și Ana nu va mai fi. Ziua, zilele vor trece, și Ana va dormi în mormînt. Seara se va lăsa, apoi noaptea, cu umbrele ei tainice făcute

pentru ocrotirea amanților, și Ana nu va mai răspunde la chemarea iubirii. De-aș voci pământul, de-aș supra-vieții veacuri, și pe Ana n'o voi mai reîntîlni nicăieri, niciodată!...

Ce fericire nouă va putea șterge amintirea acestei dureri? Dar cum va mai fi cu putință o altă fericire în afară de Ana!... Nu, nu! Peste trecut s'a lăsat un val de sînge, iar peste viitor o perdeă de întuneric. Totul s'a sfîrșit! Nu-mi va mai rămîne decît să mor, fiindcă să uit nu se poate.

Intr'un fulger de speranță, am avut o clipă iluzia că voi putea uita. Și m'am agățat de această iluzie, am chemat, am nădăjduit cu sete uitarea, uitarea! Dar cum aș putea trăi fără amintirea ei?...

Ce fel de viață nemernică va fi aceea din care va pieri imagina Anei?... Voiam o eternitate de suferință în suvenirul ei, decît o clipă în care aș putea să o pierd din aducerea aminte!

Crugul gîndurilor odată pornit, mintea începî să se deșire singură. Și neatîrnat de sîința și de viața mea, cugetam la soarta fatală a femeii adorată. Oare a fost ea mai rea decît altele, ca să sufere lovitură acestui groaznic destin? Pîngărită într'o posesiune fără dragoste, trezită la fericire în iubirea adevărată, năruită din vîrfurile cel mai înalt, izgonită brutal dela poarta altarului, în clipa cînd făcuse ultimul pas, prăbușită într'o moarte hidoasă, de femeie pierdută, ucisă de gîndul că dragostea ei n'a fost decît o îndelungă prostituare «pentru bani!» Cadavrul ei ajuns pe mina poliției, dispariția ei spurcată poate de reportajul gazetelor, totul profanat, înjosit, murdărit, vilva mirșavă a lumii pătînd pînă și sacrul mister al morții, ea însăși, floare a frumuseții aruncată de timpuriu în groapa rece, ca o zdreanță netrebnică! Sărmana, sărmana Netty!...

Risul ei de copil, sufletul ei curat, ochii ei de amurg, sîința ei de patimă și devotament, toate mi-apăreau într'o evocare cu atît mai duioasă, cu cît se legau de o nălucă. Atunci deznădejdea mea sfîrșimă lanțurile tăcerii, și plînsul

și șipetele mele sălbăticită răsuna în trista încăpere, în stare să induiozeze și brazda cimitirului.

Evocarea clipelor de fericire imi născu în suflet dorința neînfrîntă de a revedea, de a pipăi iarăș cu mîinile mele urmele materiale ce lăsase viața ei pe pămînt. Cuprins de un fel de furie, am răscolit toate vrafurile de hîrtii, toate cutiile, toate sertarele, toate rafturile bibliotecii, toate albumele de fotografii. Sub privirile doimoale ale celor doi oameni, degetele mele înfrigurate cercetau cu o grabă de hoț criptele trecutului. Ca din vechi catacombe ieșau la iveală și cădeau pe podele cadavre de flori veștejite, panglici, cosițe de păr, fotografii și scrisori de femeie. Toată viața mea, stoliată și impraștiată astfel, imi făcea impresia unor cenuși dezgropate din urne de demult. Din toate rămăsesse numai cenușa.

Am găsit un teanc de scrisori, legate într'o panglică *mauve* — culoarea mea favorita — și scris deasupra: *Fînă la moarte*. Erau ale Anei. Pînă la moarte a fost a mea!

Am desfăcut panglica, am apucat în tîmblăvăș. Eră prima ei scrisoare. În cuvinte înfiorate de iubire și de nesiguranță imi împărtășea teama de a se lăsa biruită de acest sentiment. A doua: dragostea o cucereă puțin cîte puțin. A treia, a patra... Iată epistola după înțîia, noastră întîlnire la Trianon... Iată, în plicul albastru, o șuviță din părul ei acajuz: în umbra lui ne-am șoptit atîtea jurăminte... Din cînd cînd, fotografiile ei apăreau ca o vedenie luminoasă de basm.

Dar nu e tot. A! În saltarul acesta zac risipite altele! Mîinile lacome ridicară un brac întreg de hîrtii îngălbenite, și alte scrisori, alte fotografii acoperiră masa. Ochii ei arși urmăreau slova adorată, icoana sfîntă a amantei divine. Asta e o scrisoare a Angelii-Grăbit, am pus-o deoparte, căutînd numai pe ale Anei. Iată o nouă fotografie... tot a Angelii. Căzură și scrisorile, și imaginile Olgiei, și *Mocritea lui Don Juan*, și ultima scrisoare trimisă din Lipsca, în ziua morții.

Umbrele trecutului se amestecau.

toate răsăriră din noaptea uitării, ca într'o alergare de întrecere, să copleșască, să innăbușe unica amintire. Imaginile oropsite își cereau dreptul lor în Neuitare, se înălțau ca tot atâtea spectre ale fericirii de altădată, pe care nu le puteam șterge din suflet.

Căzusem pe scaun, cu creerii fierbind într'o dogoreală de foc. Ochii-mi rămăsese pironiți asupra vrafurilor de scrisori, asupra galeriei de porțete, dintre care liece icoană îmi vorbea de ani din viață, de clipe supreme. Tot trecutul înviase într'un minut, se întindea aeeva ochilor mei, ca o panoramă vie. Privirile mi-alunecau halucinate pe imaginile Anei, Angelii, Olgii. Buzele-mi înginară fără voce:

— Moarte...

Moarte, moarte prin mine. Olga ucisă de dragostea mea pierdută. Angela, cu pintecele otrăvit de sămânța mea, a murit dînd naștere copilului meu. Ana a pierit asasinată de un cuvînt al meu, dacă n'ar fi omorît-o și altfel amintirea. Toate, toate s'au uscat la suflarea mea mortală. Am trecut ca un vînt al nenorocirii, simun fierbinte și pustiitor, subt aripa căruia se stinge orice vietate și nu mai răsare nici iarba.

Hirtiiile îmi scăpară din mîină, căzînd pe covor ca niște trupuri omenești din care fugise viața.

Rolul meu lugubru în această tragedie îmi apărî deodată, pentru prima dată, întreg, în toată oribila lui complexitate. Am rămas ca paralizat de groază. Prezența mea, numai a mea, a stîns în trei ani această familie, acest mîunchi de flori rare, această comoară nestimată de frumuseți! Voluptatea ucigașă și-a pus pecetea de sînge pe buzele lor și le-a țintuit în sîrieru, pentru vecie. Eu, eu am fost asasinul incoștient al Olgii, al Angelii și al Anei!..

În înfrigurarea morbidă a acelor momente, răspunderea morală a acestor crime mi se părî ca ceva apropiat, o poliță a destinului cu o scadență imediată. Mi se părea că cele trei umbre răsar din mormînt, fantome răzbunătoare și neînduplecate, și mîina

lor diafană mă arată, mă urmărește, mă atinge.

Am căzut în genunchi, am întins brațele, am strigat înnebunit de remușcări și de frică:

— Iertare!... Iertare!...

XCMH

După cum am aflat mai tîrziu, în noaptea aceea mi-a fost atît de rău, încît s'au temut că nu voi apucă dimineața. În bucata de creeri bolnavă auzeam neînterupt zgomotul prăbușirii cadavrului, o înfinitate de cadavre prăbușindu-se, ca huruitul neîncetat al unei macarale de fier. Mîgrena mă mușcă cu atîta turbare, febra mă încintă atît de arzător, că tot trupul meu se zvîrcolea, sărea din așternut, se îndoia ca un arc, se trîntea pe saltele, de se cutremurau toate țîținele patului. O nădușală fierbinte îmi scaldă obrajii. Mîinile mi se încălețau de pernă, unghiile mi se înfîgeau în carne. Țipete ascuțite sau răgete surde îmi zbucneau din piept.

O doză tare de morfină abia m'a făcut să adorm. O doua zi, pe aproape de amiaz, m'am deșteptat cu capul greu, amețit, dar temperatura îmi scăzuse, și odată cu ea sudorile de foc și de ghiacă. Mă simțeam mai întrenat și cu sufletul mai liniștit. Incepea convalescența.

Ana nu mai este...

Timp de zece zile cît am mai stat în pat, am avut timpul să mă obișnuiesc cu ideea că moartea logodnicei mele nu e o halucinație, ci un cumplit adevăr. Tot odată, gîndul meu apăsător de imagina prezentului, purcesse cu ani îndărăt. Epoci întregi de viață răsăriră din negura trecutului. Toată existența mea îmi apărî, goală, turbure și fără înțeles. O copilărie chinuită de muncă, o adolescență frămîntată de visuri și de ambiții, o tinerețe de aspirațiuni trufașe sugrumate brutal.

O nouă viață ridicată pe cadavrul celei dintîi, un nou templu clădit cu lespezi de mormînt. Apoi, amețirea necurmată și plină de zbucium, în care o amară iluzie m'a făcut să cred

că aflu pururi plăcerea, dar care nu eră decît beția violentă, în care voiam să aflu uitarea. Prin scurta ei petrecere, prin urmările ei, ceia ce am luat drept plăcere, a fost de fapt durere. Tot ce am faurit ca ideal, viața mi-a distrus. Nimicît sufleteste, unde am întilnit visul, l-am călcat apoi sub picioare. Cea din urmă viziune măreață a idealului a decăzut într'o tragedie pe atît de hidoasă, pe cit de stupidă. Mi-a rămas și conștiința, ca să o pot măsura.

Pentru ce toate astea ?

Cu o resemnare fără margini contemplan această viață, care a fost viața mea. Mi se părea o cale posomorită, fără început și fără sfîrșit. O infinit de tristă veșnicie. Sentimentul cu care stăteam azvîrlit pe acest ocean de pustietate eră mai adînc și mai imens decît moartea.

Abia am părăsit patul, și deși oprit de medic să ies din casă, m'am dus îndată la căpitanul Vlăduț. L-am găsit în grădină, lângă fîntîna arteziană.

Eră o zi de Iunie, caldă și languroasă ca o femeie. Verdeța copacilor și chilimul pestriț al florilor ațipise sub dogoarea unui soare arzător. Nu mișcă nici o frunză, nici un fir de iarbă nu se clinteă. În liniștea și nemișcarea parcului șușotea numai apa havuzului, împrăștiată în aer ca o ploae de invizibile opale.

Bătrînul ședea pe o bancă, privind în luciul sticlos al apei, pe care undele crețe jucau în licăriri de caleidoscop. Prin perdeana subțire a cascadei se întrezărea cerul de vară, de culoarea liliacului veșted.

Cînd pașii mei foșniră pe arăra de chinovar ruginit a potecii, D. Vlăduț își întoarse capul.

Am crezut o clipă că moșneagul din fața mea e un altul.

Căpitanul eră un girbov bătrîn. Toată barba-i albise. Trupul lui eră povîrnit din spinare.

I-am strîns mîna și m'am așezat alături de el. Aproape o jumătate de oră n'am vorbit nimic. Parcul acesta îmi aducea aminte de o seară de basm. Lîngă parapetul acestui havuz a avut loc intîia mea convorbire

aproape sentimentală cu Angela Vlăduț. Eră așa de mult de atunci!

Intr'un tîrziu bătrînul mă întrebă:

— Te-ai făcut bine ?

— Foarte bine. Atîta sănătate mă dezgustă.

Iar am tăcut. Voiam să pun bătrînului o întrebare, dar nu știam dacă nu e mai potrivit să tac. Am cutezat în cele din urmă:

— Doamna Vlăduț a aflat ?

După o lungă pauză îmi răspunse, privind cu încăpăținare în oglinda lucie a apei:

— A aflat.

— ... Și ?..

— S'a dus.

— Unde s'a dus ?..

— Unde nu este durere.

— A murit ?..

Cuvîntul îmi scăpă fără voce, dar aflarea vestei nu mai stîrni în sufletul meu nici un ecou. Aveam impresia că femeia aceasta murise de mult. Pe lîngă pierderea Anei, ce moarte m'ar mai fi putut turbura ?

Mi se părea totuș că trebuie să stărui pușin. Îl întrebai:

— Cum s'a prăpădit biată mama ?

— A aflat știrea din ziare, la țară. A avut un nou și ultim atac de paralizie. După patruzeci de ore de chin, s'a știns ca o luminare.

Ce să mai adaog ?.. Avui viziunea fugară că destinul se grăbește, că poate coasa lui plutește și deasupra capetelor noastre. Senzația aceasta licări ca o bucurie, ca o speranță.

Bătrînul se întoarse spre mine, mă luă de mînă și-mi zise:

— Am rămas singur. Nu s'a împlinit nici un an dela moartea Olgii. Cine ar fi crezut ?..

Ochii lui mă priveau printre lacrimi. Eram cuprins de o suferință mută, pustiitoare. Sentimentul de răzvrătire mă sugrumă. Nu eram în stare să spun un cuvînt. Imagina Anei îmi apărî în minte, ca o primăvară a frumuseții.

Doau vîrbiî zburătăceau prin aer, ciripeau ca niște clopoșei de argint. Zbeguindu-se pînă aproape de luciul apei, una din ele căzu în basin, unde se zbătea cu ultimile puteri. Am scos-o repede din moarte. În mîna

mea, trupul cald al vietății tremură de palpitările inimii. Am deschis palma, i-am dat drumul. Pasărea își luă zborul, filfiind din aripi. Viața continuă.

— Tată, ai ziarele în care scrie despre....

Căpitanul Vlăduț scoase din buzunar o gazetă îndoită în opt și mi-o întinse. Am deschis-o, am găsit articolul:

*Sinuciderea din strada ****

O groaznică nenorocire s'a abătut asupra unei din cele mai distinse familii din înalta burghezie bucureșteană. Căpitanul în retragere Eusebiu Vlăduț, veteran din războiul pentru neatarnare, care a pierdut încă de curînd două fice măritate, a fost crud lovit prin pierderea ultimului său copil, Dșoara Ana Vlăduț. Într'un moment de desperare, nefericita și-a pus capăt zilelor, spînzurîndu-se de cerceveana ferestrei din camera sa de dormit. Sinucidigașa era logodită cu avocatul Paul Scudrea din baroul de Ilfov. Se crede că motivul ar fi dragostea.

Am î gălbenit. Mototolii ziarul și-l arunca deoparte. Simțeam că mă înabuș. Căpitanul Vlăduț îmi zise:

— I-am adus cadavrul la București. Am înmormintat-o alături de Ana.

A doua zi m'am dus la cimitir. Am găsit mormîntul. Patru cruci una lângă alta. Primele două erau de piatră. Cele mai proaspete erau de lemn. Am citit inscripția pe care o căutam:

Ana Vlăduț

21 de ani

Am început să tremur, căci mă aflam iarăși aproape de iubita mea. M'am descoperit, am îngenunchiat la picioarele crucii, am sărutat pămîntul proaspăt răscolit, îngîinînd cu buze tremurătoare:

— Aici putrezești tu, fericirea mea! Imbrățișînd cu tot trupul meu pămîntul rece, am lipit obrazul de

cruce, i-am șoptit aceleia care aș fi voit să mă auză:

— Te-ai stins, lumina mea, raza mea de soare. Iată-mă, am venit lângă tine să-ți dau viața din suflarea mea, să te încălzesc ca altădată la pieptul meu. Auzi-mă, Ana mea, iubirea mea. Buzele tale dece nu mai șoptesc și nu mai sărută? Ochii serii dece nu mai văd? Cine ți-a înghetat privirea și ți-a înelenit buzele? Fiericel de iarbă secerat fără milă! Gîndăcelul meu de primăvară amorțit de aripa iernii! Odata, numai odată vreau să mai aud bătaia inimii tale!...

Am pus urechea la pămînt și am ascultat... Trei inimi bateau în mormînt!

M'am ridicat tremurînd. Angela și Olga se aflau acolo! Ele au auzit cuvintele mele, toate pentru Ana. Dar toate trei mi-au răspuns cu bătaia inimii lor, ca semn că priu mine s'au întîlnit în moarte. În înșinîta tăcere, numai palpitarea celor trei inimi pulsa din adîncime, cu un cloeot surd....

Se inseră. Umbre cenușii cădeau asupra locașului de veșnică pace. Mi se părea acum că și inima mea zmulșă din piept se rostogolește pe brazda mormîntului, chemînd-o pe Ana. Gura mea împietrită îngîină fără voe numele Anei. Ochii mei căutau în umbră pe Ana. Și seara cu copacii tăcuți, cu florile adormite, cu negrele pietre funerare, o strigau pe nume pe Ana.

XCIV

— Ce cravată să vă dau, Coane? mă întrebă Ghiță.

— Care vrei... Una neagră.

— Apă de Colonia sau parfum?

Mă uitai lung la el:

— Nimic, mă baeta.

— Azi e Joi, trebuia să vă dau rufe curate.

— Lasă.

— Ați rămas neras. Nu doriți...

— Miine.

Cînd fui gata, mă îndreptai spre ușe, pusei mina pe clanți, apoi mă oprii. Fără să-mi dau seama, mă întorsei înapoi, neștiind ce vreau să

fac. M'am lăsat să cad pe un scaun, cu o mută deznădejde. Cu coatele propătite pe genunchi, cu uitătura pironită în gol, mă simţeam cuprins de pretutindeni de o nemărginită singurătate.

— Ce fac? Unde mă duc?... mă întrebam pustiit de gânduri, simţind că toată existenţa mea este lipsită de scop.

Ochii mi-alunecară în oglindă şi văzui chipul unui om ca de cinzeci de ani. Părul şi mustaţa erau cărunte, pielea zbîrcită.

— Mă Ghiţă, ce dracu am îmbătrînit aşa?...

— Unde aţi fost bolnav, Coane. Dar lasă, că vă însănătoşiţi Dvoastră.

— Hm! Ce crezi tu? Se mai înnegreşte părul? Se mai înfrăgezeşte obrazul?... Mie mi se pare că s'a isprăvit.

— Cum să se isprăvească, Coane? Eu nădăduesc să vă văd însurat cit de curînd.

— Nu se poate, Ghiţă. De două ori am încercat să o fac şi nu s'a putut. Se vede că nu trebue. De altminteri, e prea tirziu. Uită-te la fotografia asta de pe masă şi uită-te şi la mine. Par'că aş fi tatăl lui. Şi doar si tem unul şi acelaş: acum un an şi astăzi. Nu mai zici nimic, Ghiţă?

— Ce să mai zic, Coane... răspunse servitorul cu jumătate de glas.

— Ascultă, Ghiţă, făcui eu. Noi o să plecăm de aici.

— Unde, Coane?

— Aiurea. Într'o ţară unde femeile nu mor niciodată.

Omul mă privea cu o căutătură înduioşată. Compătimea par'că neînţelesul cuvintelor mele.

— Te-ai întrebat vreodată, Ghiţă, zisei eu cu privirile aţintite într'un colţ al odăii, de ce loveşte moartea tocmai pe cine nu trebue?

— Ei Coane! oştă omul. Dumnezeu a lăsat ca roada dulce să fie culeasă şi grina secerată, iar iarba rea să crească în lumina cerului.

— Iarba rea... şoptii eu căzînd pe gânduri. N'o culege nimeni, aşă e, dar se usucă pe rădăcini. Ghiţă, slozofia ta nu se aplică bine la sînţa umană. Oamenii pretind că pe pă-

mînt ar există o justiţie imanentă. Şi fratele meu Liviu mi-a spus-o odată, dar nu l-am crezut. Mă Ghiţă, tu ai idee de justiţia imanentă?

— În ce ţara trăeşte, Coane?...

Pela începutul toamnei am luat hotărîrea sa plec din ţară pentru lungă vreme, poate pentru totdeauna. Cerul, natura, zidurile oraşului în care am iubit, am suferit şi am pierdut pe Ana nu-mi mai puteau fi ospitaliere. Imi vorbeau neîncetat de o lume din care murisem şi eu.

I-am împărtaşit căpitanului Vlăduţ vestea plecării chiar în ziua ce trebuia să fie a despărţirii. Bătrînul clătină din cap cu o tristeţe fără margini.

— Şi tu mă laşi...

N'am găsit nici un cuvînt de lămurire. Imi făceam mie însami impresia omului care a venit să samene nenorocirea, şi dispere după ce şi-a îndeplinit rostul pînă la urmă.

Am vorhit de trecut, de timpurile fericirii, de enigma morţii.

— Ascultă, Paul, imi zise bătrînul cu un accent de rugămînte dure-roasă. Spune-mi ce-a fost între tine şi Ana? Pentru ce s'a sinucis?...

Ochii lui mă priveau rătăciţi, cu o uitătură ca din altă lume. Gura-i eră puţin întredeschisă, iar barba-i tremurâ. Mi-am întors privirile, răspunzîndu-i trăgănat:

— O nenorocire... A găsit pe masa mea de lucru scrisoarea unei femei, cu care am avut... de curînd... legături explicabile... Ana n'a putut înţelege că unui barbat nu i se pot pretinde aceleaşi purtări ca unei fecioare... Ne-am certat... Restul îl ştii...

Un nod mi se pusese în gît şi nu mai puteam vorbi, nu mai puteam minţi. Chipul Anei imi apărû a avea cu privirea ce păstrase în moarte. Am tăcut, înghiţînd o piatră în loc de respiraţie.

Căpitanul Vlăduţ îşi adînci capul în mâini, şoptînd:

— Biata fetiţă! I-a fost sufletul tot aşă de curat caşi trupul. Toate copilele mele au fost ingeri de inocenţă. Le-am crescut într'o morală foarte severă.

Încet, bătrînul ridică asupra mea

ochii lui scurși de strălucire, și oftând din adîncul pieptului, îmi împărtăși misterios :

— Eu cred că toate trei te-au iubit...

Am tresărit, apoi am căzut iarăș pe gînduri.

Trebuie să plec. Imi simțeam pieptul apăsător ca de o lespede. Trei ani și jumătate viețuisem în această casă, și acum o părăseam, poate pentru totdeauna. Pe unde aveai să mă mai poarte și ce-mi mai păstră încă destînlul ?

Din ochii bătrînelui șiruiam lacrimi. Mă privea cu însetare. Vedeai parcă în mine ceva din amintirea fetelor lui. Ne-am strîns miinile și ne-am zis adio, privind fiecare într-aiurea, ca să nu ne surprindem plîngînd.

Trenul plecînd abia seara, am fost pentru cea din urmă oară la cîmîtir și am pus flori pe mormînte.

Am stat două ore în contemplare și meditație. Un cer de toamnă ploioasă m'a întovărășit în visarea mea. Prin poporul de cruci și de arbori desfrunziți rătăceau croncînînd corbii, ca sufletele inferioare ce nu se pot descătușa de lanțurile pămîntului.

Cădeau frunzele. Din ce în ce mai goi, copacii, cu crengile ca niște brațe negre, înfepenise ca în extaz de rugă. Între trunchiurile lor se împînzeau treptat rețele de umbră. Cerul era întunecat ca un vâl de moarte. La orizont, sub perdeaua de nori, soarele, ca un ochi înroșit de prea multe lacrimi, incremenise pe firmamentul însingurat al firii care mușea. Tălăzuirii de vînt și răbufneli de ploae măruntă se auzeau gemînd în răstimp. Apoi vaetele vîntului amușeau, doar suspine pierdute se îngînau cu foșnetul sec al frunzelor co cădeau, cădeau neîncetat pe mormînte.

CAPITOLUL XIII

XCV

După opt luni de pribegie m'am întors în țară, purtînd în pieptu-mi veșnica rană. Nu mă mai simțeam în stare să reiau viața din capăt. Profesiunea de avocat îmi devenise nesuferită. Cu mica avere adunată puteam trăi modest restul anilor. Aveam de gînd să mă dedic iarăș studiilor întrerupte, nu pentru a rivaliza la renume, ci pentru a mai alungă din uritul imens al unei existențe fără scop. Mai erai și dorința de a încerca să pătrund anumite probleme filozofice, privind natura sufletului, și al căror orizont interesant mi l-au deschis stîințele oculte. Cine știe?... Poate că Ana nu este pentru totdeauna pierdută. Poate că sufletele noastre se vor îmbrățișa în alte lumi.

Casa, incuiată și sigilată, predată poliției cu inventar, spre surprinderea mea am găsit-o neatinsă. Nu mi-am putut înnăbuși un freaș nervos, cînd am călcat iarăș pragul odăii de lucru. Mi se părea că reintru ca

un spectru în lumea fantomelor de altădată.

Am încercat să fac o vizită căpitănelui Vlăduț, dar ușile erau închise și nu mi-a răspuns nimeni. Pe semne, nu se află nimeni acasă, mi-am zis, hotărît să reviu în spre seară.

Cum erai o dimineață frumoasă de Aprilie, m'am dus în grădina Cișmigiuului să fac o mică plimbare. Am găsit acolo pe Mircea Corduneanu, așezat pe o bancă sub un tufan umbros și citind o carte. Ne-am strîns miinile și am început să vorbim de lucruri indiferente, de călătoria mea, dar am ajuns fără mult ocol la subiectul comun al gîndurilor noastre : familia Vlăduț. Știîndu-mă lovit de aceeaș nenorocire cași a lui, — și încă sub o formă mai îngrozitoare, Mircea Corduneanu îmi arătă o vădită simpatie, pe care o împărtășam din toată inima. L-am întrebat ce mai face D. Vlăduț.

— Rău, îmi răspunse bărbatul Angelii. Toată ziua bea. A concediat toți servitorii. Locuște singur ca un si-

hastru. Abia dacă la o săptămână odată primește pe slujnica mea, că să-i măture și să-i aerisească odăile. Salonul de primire, pe care a pus de l-au tapetat cu negru, îți face impresia unui locaș funerar. El însuș este cu totul abrutizat de alcool.

— Infricoșat destin... murmurai eu, cu mintea cufundată în trecut.

— Unul din cele mai bizare cazuri din câte cunosc, încuviință Mircea Corduneanu. Pare că aceeaș mină fatală s'a abătut asupra acestei familii, în toate cele trei morți. Fiindcă moartea mamei lor bolnave mi se pare o urmare firească a altor dureri. Moartea Anei este însă cea mai grozavă și mai inexplicabilă din toate.

Dintr'un scrupul de delicateță, Mircea nu mă cercetă mai mult, iar eu m'am grăbit să întorc frul discuției, întrebându-l:

— Nu te însori ?..

— N-nu. O altă mamă nu va iubi niciodată pe acest copil. Mă voi închină cu totul educației lui, în memoria Angelii. N'am ambiții, ci idealuri pozitive. Avere, relațiuni sociale, le voi păstra numai ca să deschid fiului meu toate perspectivele. Poate se va bucura el de mai multă fericire. Concentrându-ne tot idealul în copiii noștri, viața și moartea prind un înțeles.

Îl ascultam vorbindu-mi atât de frumos de scopurile înalte ale existenței, pe acest om, privit altădată de mine ca o mărunță mediocritate.

Îi găseam acum calități morale superioare și descopeream că mă înșelasem asupra lui. Deosebirea, dintre noi, care ne credem superiori, și ceilalți oameni, cărora le tagăduim elevațiunea intelectuală, sînt numai aparente. Deosebirea poate că există, dar numai întru atât: noi facem pe alții să sufere, semănăm pretulindeni răul și disoluția morală, iar ei trec o mină alinătoare pe unde a trecut focul pustiitor. Mircea Corduneanu avea idealuri pozitive, eu n'aveam niciunul. El avea pentru cine trăi, eu n'aveam nici pentru cine muri.

Am dejunat împreună la un restaurant, apoi ne-am dus să facem o vizită căpitanului Vlăduț. Găsind ușile

tot îneciate și nerăspunzînd nimeni la chemare, am ămînat vizita pe seara. Cînd, înapoiindu-ne pela orele șase, am aflat aceeaș stare de lucruri, Mircea Corduneanu bănuî că ceva suspect se petrece. Propuse să aducem un lăcaș ca să descue. Ceia ce am și făcut.

Cînd am intrat în salonul de primire, am rămas înmărmurit la priveliștea sinistă a veselei încăperi de altădată. Toți pereții, tavanul și pardoseala erau tapetate cu pinză neagră, ca o cameră mortuară. În rame negre, așezate una lîngă alta, portretele celor trei fete ne priveau, din lumi de demult.

Am simțit o sfîșiere lăuntrică de neîndurat. Ochii-mi rămăsese proniți pe figura Anei, ale cărei pleoape pareau că se mișcă. Deasupra ușii, în locul unde fusese tabloul *Coborîrii depe Cruce* al lui Carpaccio, se află atîrnat portretul Doamnei Vlăduț.

Mircea Corduneanu deschise ușa, străbăturăm o sală, ca să intrăm în odaia de culcare a căpitanului. Dabiă intrarăm, că un miros îngrozitor, o duhoare putredă de cadavru ne aruncă înapoi. Am intrat iarăș, cu batișta la gură, și am găsit pe căpitanul Vlăduț, răsturnat pe scînduri, lîngă o carafă spartă de alcool. Eră descompus și verde. Ochii îi dispăruse. În locul lor colcăia o semiție de viermi.

Chemînd autoritățile, medicul ne spuse că eră mort cel puțin de șapte zile.

N'a voit să-l scalde nimeni. Cioclii l-au pus în coșciug injurîndu-l.

Asfel trecu dintre cei.vii și căpitanul Eusebiu Vlăduț, minte deschisă la toate cunoștințele omenești, suflet destoinic să vibreze la trumuseța eternă, caracter sociabil și blind întru toate, fire voioasă și îngăduitoare cu slăbiciunile și nestatornicile lumii, avînd pururea pe buze cuvîntul înșelept și zîmbetul de bunătate. Om supus patimilor, n'a vătămat pe nimeni în viață, ci numai viața lui s'a săvîrșit, mistuită de patima în care l-a zvîrlit fără înfrinare singurătatea și marea nenorocire abătută asupra casei lui.

La cimitir, unde pe mormînt se

înălța acum un superb monument de marmoră albă, înfățișând o femeie tânără care presară trandafiri, trupul lui a fost pus sub lespede alături de urna și sicriile familiare. Din fericirea și belșugul de altădată, casa soților Vlăduț, după atâtea schimbări și dureri, se găsea acum reunită sub aceeași piatră, în înfrățirea și liniștea de veci.

XCVI

Timp de trei săptămâni am lucrat împreună cu Mircea Corduneanu la inventarierea averii soților Vlăduț și la rânduirea drepturilor de moștenire. Totul revenea de plin drept, prin puterea legii, micului Anghel Corduneanu, nepot de fică al căpitanului. Casa fu vîndută, moșia Rovideni de asemenea. Valoarea integrală a moștenirii, prefăcută în numerar sau titluri, s'a ridicat la un milion două sute treizeci și două de mii, patru sute optzeci și șapte de lei și șaiszeci de bani. I-am cerut lui Mircea, și le-am dobîndit, cărțile și scrisorile Ancii și un medalion cu portretul ei. Nu se poate descrie sentimentul cu care atingi obiectele, ce au aparținut odată unei sînte iubite care nu mai e!

Am făcut într'o zi lui Mircea Corduneanu o vizită la domiciliu. Am revăzut intrarea, ușa, statuia de piatră, scara și coridorul străbătute odată, într'o neuitată noapte. Soțul Angelii mă duse în odaia copilului, pe care nu-l văzusem dela botez; trecuse de atunci un an și jumătate. Am reintrat în aceeaș odaie, în care iubisem și contemplasem moartea pe Angela. În acelaș loc se află patul, panoplia, toate. Lîngă pat era leagănul pruncului.

Micul Anghel ținea în mînuțele lui roze și dolofane o păpușe de cauciuc, pe care o sună jucîndu-se. Cînd intram, copilul ridică ochii asupra noastră. Am rămas înlemnit locului. Dacă n'aș fi știut niciodată, aș fi înțeles în momentul acela că este fiul meu. Aveam în albumul de fotografii un portret al meu dela etatea de doi ani, și asemănarea cu frageda odraslă era desăvîrșită.

Pe cît puteam citi în trăsăturile lui nedezvoltate, vedeam aceeași ochi adînci, de un verde întunecat, aceeaș formă a frunții, acelaș nas ce trebuia să devie aproape aquilin.

În plus, ca un stigmat bizar, pe fruntea lui stătea rana în suferința căreia fusese plămădit, în noaptea straniului zbucium al patimilor noastre. Da, în noaptea aceea de iarnă, în noaptea tragică a destăinuirii și a crimei, cînd turbarea geloziei mele se topise în dragoste, natura ne întinsese o cursă, în care am căzut. În iubirea noastră de o clipă s'a împlinit scopul etern al vieții. Acum, pe deasupra atîtor morți, copilul acesta răsărea ca un fir de iarbă, singura zămislire trimisă pe lume de voluptatea nimici-toare.

Dar mititelul prunc, os din osul meu, singe din singele meu, eră fiul legitim al altuia! Într'un moment de rătăcire, m'am gîndit că ar trebui să-mi cer fiul pe cale legală, de oarece dreptul natural și extraordinara asemănare erau de partea mea.

Dar vai! Legea nu-mi hărăzea acest drept. *Pater est is quem nuptiae demonstrant.*

Apoi, tatăl legiuit își grămădise în copil toată dragostea ce purtase mamei lui moarte. Chiar incredințat de adevăr, știind doar că în mica făptură trăește o parte vie din cea dispărită, ar fi urmat să-l iubească cu aceeaș iubire sălbatică. Procesul însuș ar fi fost un proces de scandal, menit să pîngărească amintirea moartei. Și pentru dragostea ce-mi dăduse, ar fi fost o infamie să dezgrop trecutul, în patimile căruia eră poate tot atîta ticăloșie cît ideal.

Rămii subț spiciile ocrotitoare ale unui străin, care se amăgește asupra paternității lui, sărman copil care nu ți-ai cunoscut mama, și care nu-ți vei cunoaște tatăl. Iar tu, soț înaltea bisericii, tu care te bucuri pe nedrept de o posteritate legiuită, crește-l în evlavia suvenirului ei. Învață-l că portretul acela de femeie tânără și nespuz de frumoasă, care atîrnă în perete alături de al tău, portretul care revine la fiecare pagină a albumului, portretul care rătăcește

pe toate mobilele, printre toate bibelourile, în toate încăperile, este portretul mamei lui care a murit născându-l, și care a fost o martiră și o sfântă... Iar când copilul va ajunge flăcău, gândește-te bine înainte de a-l face să îmbrățișeze cariera ta, cariera noastră, iubite collega, și cumpănește în judecata ta cât adevăr și câtă minciună se rostește într-o pledoarie de cinci minute la bara justiției.

Contemplam amândoi copilul, în tăcere. Pe fereastra deschisă venea adierea parfumată a teilor. O rază de soare învăluia creștetul micuțului, dând coșitelor lui bălăe sclipiri de aur. Un fluture rătăcit din grădină zburătați prin odae, apoi se așează pe gura băețașului, asemănând-o pe semne cu o floare. Adâncit în jucăria lui, micul Anghel îl alungă cu mâna, și vietatea zbură în lumină, dispărû. Pe buzele copilului rămăsese un polen fin de petale.

Mircea Corduneanu își ștergea cu batista ochii umezi de lacrimi. Imi zise încet, arătînd spre copil:

— Imi seamănă ca două picături de apă...

Toată după amiaza zilei de 19 Mai am petrecut-o la mormîntul Anei, lînga lespeda sub care dormea. Noaptea am visat-o pe aceea care-mi fusese logodnică. Ana veni lîngă mine și-mi roși aceste cuvinte bizare:

— Paul, la cimitir sînt morminte care trăsesc și morminte moarte. Al meu e dintre cele din urmă. Ce fericiri sînt aceia care au groapa vie, și ce bine mi-ar fi să știu că mormîntul meu traeste...

Am voit să prelungesc vedenia, să rămîn o clipă cu aceea pe care mi-o destăinuia visul. Dar Netty puse un deget pe buze și se topi în aer, fluidă ca o umbră.

A doua zi am pus de au împrejmuit mormîntul cu gard de merișor, iar la cîpătiul Anei am sădit cu mîna mea o salcie. De atunci am grije să fie întotdeauna flori pe mormintele lor, pe care astfel, după dorința Anei, așa cum mi se arătase în vis, crește veșnic nebiruita Viața.

30 Iunie 1920
București

Mircea Corduneanu

217

20

IN EDITURA GUTENBERG :

MARIU THEODORIAN-CARADA : Câțiva sfinți (206 pagini, 7,50 lei).

O lucrare de istorie religioasă, referitoare la viețile cătorva sfinți care au trăit și au provăduit pe pământul românesc. Importantă ca document istoric, această lucrare este scrisă într'un stil literar de o sobră eleganță și străbătută de acel suflu de pietate și de elevațiune morală, care caracterizează toate operele dinstinsului scriitor Marlu Theodorian-Carada.

N. PORSENA : Strigoii, roman (205 pagini, 8,50 lei).

O carte în care autorul dezvoltă drama psihologică a unui suflet frământat de fatalitatea amorului și a crimei. Pagini vibrante, în care lirismul, durerea, obsesiunea criminală și groaza sint descrise cu o putere de evocare rară și cu o sugestivne artistică neobișnuită. Scrisă într'un stil bogat în imagini și nuanțe, cartea aceasta este printre cele mai puternice lucrări în acest sens.

Romanul „Strigoii” este urmat de o serie de cinci nule: *Wittner*, *Efemeride*, *Consilierii*, *Spionul și Fanny*, în care autorul zugrăvește suferințele și bucuriile mărunte ale unor suflete zbuciumate, în pagini de un humor duios, adeseori ascuțit până la satiră, întotdeauna însă viol și interesant.

Volumul are o splendidă copertă în culori. Nu trebuie să lipsească din nici o bibliotecă.

DEM. TEODORESCU : În Cetatea Idealului, roman social (282 pagini, 14 lei).

Este o carte în care autorul descrie cu o vervă satirică și biciuitoare moravurile unei anumite pătri sociale românești din perioada de neutralitate.

Lucrarea este plină de peripeții interesante ; stilul este colorat și mușcător ; caracterele persoanelor sunt trase cu o mână viguroasă, în care nu știți dacă trebuie să admiri talentul pamfletarului sau inspirațiunea literatului.

Va fi citită cu multă plăcere atât pentru culoarea ei artistică, cât și ca document al unei epoci din cele mai fământate.

N. PORSENA & SERCE MANOLESCO : Interdépendance des facteurs sociaux, études de philosophie sociale (266 pagini, 6 lei).

În această carte se studiază ultimile și cele mai importante probleme ale științei sociologice, precum : Metoda în sociologie, Circuitul social, Promotorii sociali, Evoluția socială, Clasele sociale și permanența lor, Tipuri sociale, Determinism

și Scop în Sociologie. Primită bine de cele mai importante reviste filozofice străine, lucrarea de față prezintă puncte de vedere cu totul noi și explică anumite fenomene sociale, la care am asistat cu toții de câțiva ani. O lucrare de înaltă valoare științifică și care va interesa atât pe specialiști cât și pe toți iubitorii culturii filozofice.

ARTUR ENĂȘESCU: Pe garduri, poezii, (75 de pagini, 5 lei).

Unul din cei mai talentați tineri din noua generație, Artur Enășescu dă în acest volum o culegere de versuri, de o bogată inspirație, putere de cugetare și versificație scripitoare. Adept al lui Leconte de Lisle, autorul pune însă în poeziile sale o înflăcărare care-l apropie de școala romantică. Este o lucrare în care gândirea se împletește în chipul cel mai fericit cu avântul liric și cu bogăția de expresiune.

CONST. RAULEȚ: Bala Domniței, dramă (140 pagini, 8 lei).

Jucată cu succes pe scena Teatrului Național din București și având ca autor pe vechiul și cunoscutul publicist care e C. Răuleț, lucrarea aceasta trece printre lucrările dramatice de seamă din ultimii ani. Cartea are o frumoasă copertă în culori.

G. GAROFLID: Chestiunea Agrară în România (428 pagini, 25 lei)

O lucrare monumentală prin cuprinsul ei, prin vastitatea subiectului pe care-l tratează, prin autoritatea impunătoare a numelui lui C. Garoflid, fără îndoială cea mai înaltă competență în sociologia agrară din România. Ministru de Stat și președintele Comitetului Agrar, C. Garoflid este cel mai în măsură să ne dea un studiu complet și irefutabil al celei mai importante chestiuni, care frământă opinia publică românească de mai multe decenii.

VASILE SAVEL: Pribeag, tribulațiile unui demobilizat (144 pagini, 7 lei).

O serie de schițe și amintiri din timpul războiului și din perioada demobilizării, interesante prin amănuntul, prins *sur le vif* și prin atitudinea sufletească a autorului, în care găsim ecoul propriilor noastre sentimente în fața aceluiaș eveniment. Scrisă într-o limbă curată și vie, această carte este un prețios document al epocii.

HENRY BORDEAUX: Pentru iubire, roman, traducere de A. Locusteanu (165 pagini, 7.50 lei).

Superb roman sentimental, în care autorul, cu o deosebită fineță psihologică, zugrăvește dragostea pasionată a unei femei și renunțarea din sacrificiul pentru datorie. Lucrarea scrisă într-o limbă frumoasă, merită o deosebită atențiune și nu trebuie să lipsească din nici o bibliotecă.

PIERRE LOTI: O viață pierdută (Matelot), traducere de C. A. I. Ghica

Roman în care autorul descrie eternele năzuinți omenești spre mai bine, în cadrul vieții monotone și triste unui tânăr marinar. În stil limpede și liniștit de dureroase resemnări, ne înfățișază tragedia a două suflete în lupta pentru viață.

Cartea are coperta în culori de A. Dragoș.

PAUL BOURGET: Dragoste de Tată (Sauvetage) Roman (156 pagini, prețul 8,50 lei).

Finețea de analiză psihologică a marelui autor francez și puterea dramatică cu care închiagă și rezolvă cele mai complicate probleme sufletești, se dezvăluie odată mai mult în această palpitantă scriere, în care Paul Bourget cercetează tema morală a devotamentului și sacrificiului patern față de pasiunea amorului simțit de copil.

Coperta cărții este o ilustrație în culori de A. Dragoș.

OSCAR WILDE: Crimă și Conștiință (Portretul lui Dorian Gray), Roman (140 pagini).

Celebra scriere a marelui scriitor irlandez, care se vinde în sute de ediții în librăriile străine, este unul din mărgăritarele rare ale literaturii universale. Roman psihologic și filozofic prin tema lui, el înfățișază atitudinea morală a unui pervers și criminal rafinat față de propria lui conștiință, care-l obsedează și pe care voește s'o nimicească, dar nu izbuteste decât să-și distrugă propria viață. Existența strălucitoare a superbului tânăr Dorian Gray — eroul principal al romanului, — dă prilej autorului să descrie viața elegantă a saloanelor londoneze, cu un spirit, un «humour», o agilitate paradoxală, care nu-și găsește egal la nici un alt autor. Maestru al stilului, Oscar Wilde ne-a dat în această copo d'operă un model de clasicism desăvârșit.

Coperta reprezintă, într'o splendidă ilustrație colorată, datorită lui A. Dragoș, momentul când Dorian Gray voește să sfășie propriul său portret, pe care s'a imprimat urma perversiunii și a crimelor lui.

N. PORSENNIA: Spre Fericire, roman (271 pagini, prețul 20 lei).

Spiritualul și vigurosul autor al „Strigoilor“, care a avut atâta succes de librărie, în cit în curând editura noastră va pune sub tipar a treia ediție, abordează în noul roman o temă îndrăzneată și pasionantă: problema generală a fericirii omenești.

Paul Scudrea, eroul principal al romanului, tânărul care caută în viață fericirea, găsește că pentru aceasta trebuie să renunțe neapărat la anumite vanități și superstiții și să-și croiască o linie de conduită originală, în care hedonismul rafinat până la imoralitate joacă rolul de căpetenie.

Tânărul sceptic abordează viața cu un surâs de cuceritor, supune oameni și lucruri egoismului său fermecător și exclusiv până la simbol, arpegiază sarcastic pe toate coardele inimii, și drept reacțiune la toate încercările vieții are răsul triumfător, de sublim dispreț. Prima parte a lucrării, care este un fel de simfonie a amorului și a veseliei, este urmată de degradarea inerentă oricărei pasiuni exagerate. După încordări de dramă zguduitoare, povestea se încheie printr'o exploziune fatală a tragediei omenești, a morții eterne, care se ascunde îndărătul mirajelor splendide ale „Fericirii“.

Nici un autor român contemporan nu înalță spiritul, humorul și ironia până la înălțimi mai culminante; în nici un roman românesc nu se împletește mai bogat lirismul, pasiunea, sarcasmul biciuitor, cu durerea nemărginită și cu resemnarea mai tristă ca moartea însăși. O carte pe atât de rară, pe cât de nouă în cuprinsul și în psihologia ei, este o adevărată revelație literară.

În dorința de a da publicului, pe prețurile cele mai ieftine lucrările cele mai de valoare, Editura Gutenberg prezintă această

lucrare într'un singur volum de 271 pagini, format No. 12 pe două coloane (după modelul colecțiunii ilustrate franceze Modern-Bibliothèque), deși materialul este pentru două volume, și ar fi dat 800 de pagini în format obișnuit.

Cartea are o elegantă copertă în culori de A. Dragoș.

Sub Presă:

ALPHONSE DAUDET: Femeia Adulteră (La petite Paroisse), roman tradus de Constantin A. I. Ghica.

Ca în toate lucrările sale, Alphonse Daudet pune și în acest roman tema etern omenească a sentimentului de gelozie, de care este chinuit sufletul unui bărbat, față de adulterul femeii sale. Proivnic temei sălbătice a fostui cod penal francez și a teoriei preconizate de Alexandre Dumas-Fils, autorul susține că nu asasinarea femeii trebuie să fie încheierea logică a unei asemenea drame, ci iertarea creștinească din partea bărbatului, care numai în felul acesta va provoca pocăința sinceră a femeii.

Variatatea uimitoare de tipuri din toate clasele sociale și simbolizând felurite incarnațiuni de patimi omenești, stilul scântecător, tonul melancolic și idealist al acestei lucrări fac din ea unul din cele mai importante romane ale celebrului scriitor francez.

Cartea are o sugestivă copertă în culori de A. Dragoș.

FELICIEN CHAMPSAUR: Mesalina, (L'Orgie Latine) Roman de moravuri din epoca decadenței romane.

Palpitantă descripțiune a amorurilor desfrânatei împărătese Mesalina, care și-a împletit viața în luxură și crime.

Cartea e scrisă într'un stil scântecător, iar scenele imaginare sau alese de autor sunt pagini zguduitoare din viața celebrei femei.

Lucrarea are o splendidă copertă în culori de A. Dragoș, iar volumul are 76 de clișee în text.

EMILE ZOLA: Din Viața Parisului (Le ventre de Paris).

Celebrul scriitor francez revelează odată mai mult în această carte puterea geniului său descriptiv, care evocă spectacolul multicolor al vieții cu o extraordinară forță de sugestiune vizuală.

Viața micilor negustori din halele Parisului, împeștrată cu scene de amor între apași și amantele lor, clocotul formidabil al imensei cetăți vibrează de o existență aproape vie sub pana creatoare a nemuritorului romancier.

Cartea are o frumoasă copertă în culori de A. Dragoș.

MARIU THEODORIAN CARADA: Din Frământările Treoutului.

Cunoscător desăvârșit al chestiunilor istorice și religioase, cu privire mai ales la biserica orientală și cea românească, autorul ne dă în această lucrare o vastă și competentă expunere a relațiilor dintre Stat și Biserică.

Evenimentele sînt văzute prin prisma acestei continue înrăuriri reciproce între autoritatea bisericească și cea laică, și se roate urmări influența considerabilă și binefăcătoare a părinților Bisericii Românești în politica internă și externă.

Paginile în care este descrisă decăderea clerului, din cauza doămniei fanariote și împilării administrative, sînt cele mai interesante care s'au scris în acest domeniu.

Dr I. WESTFRIED: Enigma Morții (cu un cuvânt înainte de Profesor Dr G. Marinescu, dela Academia Română).

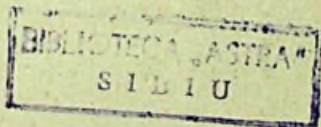
O lucrare foarte interesantă, în care problema morții este considerată din toate punctele de vedere. Cele mai noi date ale științei necrologice, precum și ultimile cercetări ale savanților în acest domeniu, sînt colectate conștiincios în această lucrare, scrisă pentru toată lumea și pe înțelesul tuturor, și abordînd chestiuni ca acestea: longevitate, reîntinerire, eutanazie, etc. Cîteva reproduceri după tablouri celebre infrumusețează textul și coperta acestei cărți.

EDGAR POË: Aventurile Extraordinaire ale lui Arthur Gordon Pym, roman.

Genialul și nefericitul scriitor american, acela care a dat atîta viață nuvelei, încît a consacrat-o ca genul literar al viitorului, și care, în lumea miraculosului, a fantasticului, a grozavului a fost promotorul tuturor școlilor literare similare (în frunte cu Villiers de L'Isle Adam, Hoffman, Conan Doyle, Ewers, etc), — Edgar Poë a scris un singur roman, cel de față, care este o quintesență a uriașelor sale creații.

Aventurile extraordinare ale lui Arthur Gordon Pym au loc pe mare, printre ghețari, la Polul Sud. Misterul și oribilul sînt înălțate pînă la simbol. Stilul acestei cărți, redat într-o traducere ireproșabilă, pare cioplit în diamant. Florii necunoscutului pătrund în inima noastră cu mii de vibrațiuni...

Este o lucrare epocală. Are o eleganță copertă în culori.

219
172

